HONORÉ
DE BALZAC
LESK A BÍDA
KURTIZÁN
KLUB ČTENÁŘŮ
ODEON
Honoré de Balzac
Lesk a bída kurtizán

Toto dílo se svou povahou úplné liší od ostatních Balzacových románu. Je to román dobrodružný, do jisté míry senzační. Důležitou úlohu v něm mají náhody, tajné intriky a nečekané zvraty. Obrazy vysoké společnosti se tu střídají s výjevy ze zločineckého podsvětí, sledujeme činy vrahu a galejníku, policejní akce i soudní pátrání. Postavy románu se vzájemně sledují, přestrojují se, hlídají jedna druhou, skrývají se. Téměř vůbec se zde nevyskytují mnohostránkové popisy, pro Balzaca tak příznačné: román vpadá doprostřed děje. epizody se střídají a prolínají i |sou přerušovány často v nejnapínavějším okamžiku. Všechno to jsou promyšlené prostředky Balzacova umění, jimiž vystihuje pařížskou společnost ve všech jejich sférách, všechny ty složité vztahy, které svazuji svět legálních lupičů, jako je bankéř Nucingen se světem galejníků; přitom jsou oba ovládány zákony džungle, stejnými na vrcholcích společnosti jako na jejím vlně. Tento málem již „detektivní“ román velkého slovesného tvůrce nemá vadu soudobých románu tohoto druhu: agenti, trestanci i lehké holky tu nežiji v sociálním vzduchoprázdnu, jdou za svými vysněnými cíli zcela konkrétně a jsou svázáni tisícerými linkami se životem doby. Hlavni postava sama pak Ztělesňuje krédo krajního individualismu, který nerozděluje lidstvo na spravedlivé a nespravedlivé, dobré a zlé, nýbrž na slabochy a siláky.

Z francouzštiny přeložila Eva Outratová

Honoré de Balzac

(1799-1850)

Je jeden z největších představitelů romanopiseckého umění. Po studiích práv pracoval u notáře a obezná mil se zde důvěrně s finančnickým světem a jeho zákulisím, s lidskými charaktery a jednáním a postoji chudáku i boháčů, prosťáčků i vychytralců. Získal tak nepřeberný materiál pro desítky románů zobrazujících soudobé mravy; spojil je v cyklus nazvaný lidská komedie. Nejvýznamnější z jejích devadesáti románů a povídek jsou Otec Goriot (1835), Ztracené iluze (1837-43), Lesk a bída kurtizán (1838-47), Gobscck (1830). Plukovník Chabert (1832), Evženie Grandetová (1834). Sestřenice Běta (1846), Bratranec Pons (1847). Pronikavým líčením prostředí zachytil Balzac výstižně a plasticky vzájemné vztahy lidi v nově se utvářející společnosti, kde dřívější osobní závislost, aristokratickou čest a statečnost nahradila závislost věcná, dravý zápas měšťáka o úřady a majetek. – Balzac si byl vědom, že svým dílem vytvořil jakýsi autonomní kosmos, který podle jeho slov má svou genealogii a své rodiny, svá místa a své věci, své osoby a svá fakta, má svou erbovní knihu, své šlechtice a své měšťany, své řemeslníky a své sedláky, své politiky a své dandy, svou armádu, zkrátka celou svou společnost.

Honoré De Balzac

Lesk a bída kurtizán

klub čtenářů
odeon

Přeložila
Eva Outratová

JAK MILUJI LEHKÉ HOLKY

[První část]

Pohled na ples v opeře

Na posledním plese v opeře v roce 1824 vzbudil značnou pozornost urostlý mladý muž, procházející chodbami a foyerem jako někdo, kdo vyhlíží ženu, která se z nějakých nepředvídatelných důvodů zdržela. Skrytý důvod takového přecházení, střídavě pomalého a spěšného, znají jen starší ženy a několik zasloužilých zevlounů. V takové velké sešlosti si dav málo všímá davu, zato však zájmy jednotlivců jsou vášnivě soustředěné a sama nečinnost je zahloubána do sebe. Mladý elegán byl natolik zaujat svým vzrušeným vyhlížením, že si ani nevšiml, jaký úspěch sklízí: některé masky po něm pokřikovaly žertovné lichotky, jiné byly skutečně překvapeny, ozývaly se poznámky vlídné i uštěpačné. Mladík je však neslyšel, neviděl je. Ačkoli ho jeho hezký zjev řadil mezi ony výjimečné osobnosti, které chodí do opery za milostným dobrodružstvím a kteří na ně čekají, jako se čekávalo na štěstí v ruletě, dokud ještě žil kavárník Frascatti, vypadal spokojeně a jist tím, že se mu večer vydaří. Byl jako postava z některého toho mystéria o třech osobách, z nichž se skládá každý maškarní ples v opeře a jež je známo jen těm, kdo v něm mají svou úlohu. Mladým ženám, které sem chodí proto, aby mohly říct, že tu byly; lidem z malých měst, nezkušeným mladíčkům a cizincům musí se totiž opera jevit jako palác únavy a nudy. Pro ně je totiž tento černý dav, pomalý i spěchající, přecházející sem tam, vlnící se, kroužící, pohybující se nahoru a dolů, jejž lze přirovnat jen k hemžení mravenců na mraveništi, stejně nepochopitelný jako burza pro bretoňského venkovana, který nemá ponětí o existenci nějaké hlavní knihy. Až na malé výjimky se v Paříži muži nemaskují, neboť muž v dominu vypadá směšně. Zde se projevuje v plné míře duch národa. Lidé, kteří chtějí utajit své štěstí, mohou jít na ples v opeře, aniž tam vkročí, a masky, které jsou nuceny tam vstoupit, ihned zase vycházejí. Velice

zajímavá je podívaná na tlačenici, vznikající u vchodu od samého okamžiku zahájení plesu, když se tam střetává proud lidí, kteří se snaží uniknout, s těmi, kdo se hrnou dovnitř. Zkrátka, maskovaní muži jsou manželé, kteří sem přišli špehovat manželky nebo kteří nechtějí být jimi špehováni, což obojí je situace stejně směšná. Náš mladík však netušil, že ho sleduje zlověstně vyhlížející maska, obtloustlý nevysoký člověk, který se valil jako soudek. Každý pravidelný návštěvník opery uhadoval pod tímto dominem úředníka, obchodního agenta, bankéře, notáře, zkrátka nějakého měšťáka tušícího nevěru. Neboť nikdo z vyšších kruhů se nepídí po ponižujících důkazech. Lidé si se smíchem ukazovali na ten odpuzující vzhled, někteří z nich na něho pokřikovali, mladí se mu posmívali, ale jeho držení těla i jeho chování vyjadřovaly hluboké opovržení k takovým bezzubým výpadům. Muž šel, kam ho mladík vedl, jako jde divočák, který se nestará o kulky hvízdající mu kolem uší ani o štěkající smečku, která je mu v patách. Ačkoli na první pohled halí radost i obavy jeden plášť, onen pověstný benátský černý háv, a ačkoli na plese v opeře je všechno pomícháno, jednotlivé kruhy, z nichž se skládá pařížská společnost, se tu setkávají, poznávají se a navzájem pozorují. Pro některé zasvěcence existují tak zřetelné poznávací znaky, že je pro ně tato spleť nejrůznějších zájmů stejně čitelná jako zábavný román. Pro stálé návštěvníky nemohl tedy tento muž být na záletech, to by nutně musel mít na sobě nějaké smluvené znamení v podobě něčeho červeného, bílého nebo zeleného, které by hlásalo dávno chystanou schůzku. Šlo tu snad o pomstu? Při pohledu na maskovaného muže, který tak zblízka sleduje člověka na milostné schůzce, se zraky několika zevlounů vrátily k té hezké tváři, na níž štěstí rozprostřelo svou božskou záři. Ten mladík budil zájem: čím dál postupoval, tím víc zvědavost vzrůstala. Ostatně všechno na něm prozrazovalo, že je zvyklý na pohodlný život. Podle neměnného zákona naší doby existuje jen nepatrný rozdíl, ať

už po stránce fyzické či duševní, mezi tím nejurozenějším a nejlépe vychovaným vévodským synkem a tímto půvabným mladíkem, jehož kdysi bída svírala železnou pěstí právě zde, v samém středu Paříže. Půvab mládí v něm mohl zakrývat bezednou propast, jak tomu bývá u většiny mladých mužů, kteří se chtějí v Paříži prosadit a nemají přitom dostatečný kapitál k uspokojení svých nároků a kteří denně hrají vabank a obětují na oltáři Hazardu, nejzbožňovanějšího božstva tohoto královského města. Nicméně mladíkovy způsoby i oděv byly dokonalé, našlapoval na klasické parkety foyeru jako stálý návštěvník opery. Kdo by si nevšiml, že i zde, jako ve všech ostatních oblastech Paříže, existuje jistý způsob vystupování, který prozrazuje, co jste zač, co děláte, odkud jste a co chcete. „To je hezký mládenec, tady se alespoň člověk může za ním ohlédnout a pořádně se na něho podívat," řekla maska, v níž pravidelní návštěvníci opery poznali pravou dámu. „Vy se na něho nepamatujete?" odpověděl jí muž, který jí podával rámě. „Paní du Châtelet vám ho přece kdysi představila."

„Tak to je ten syn lékárníka, který se pak stal novinářem a milencem slečny Coralie?"

„Myslel jsem, že se propadl příliš hluboko, než aby zase někdy vyplaval, a nechápu, jak se mohl znovu objevit v pařížské společnosti," řekl hrabě du Châtelet. „Nese se jako princ a za tohle své vystupování určitě nevděčí té herečce, se kterou žil. Moje sestřenice, která ty schopnosti u něho vytušila, ho nedokázala zcivilizovat. Ráda bych věděla, kdo je milenkou tohoto operetního milovníka. Řekněte mi o něm něco, čím bych ho mohla poškádlit." Dvojice, která si mladíka prohlížela a přitom si něco šeptala, vzbudila pozornost maskovaného muže se širokými rameny. „Drahý pane Chardone," řekl charentský prefekt a vzal elegána za rameno, „dovolte, abych vás představil osobě, která by s vámi ráda znovu navázala známost."

„Drahý pane Châtelete,“ odpověděl mladík, „tato osoba mne kdysi poučila o tom, jak směšné je jméno, jímž jste mne oslovil. Královským dekretem mi bylo navráceno jméno mých předků po matce, jméno de Rubempré. Ačkoli byl tento fakt uveřejněn v novinách, týká se tak bezvýznamné osoby, že se nestydím připomínat to svým přátelům, svým nepřátelům i těm, komu jsem lhostejný. Zařaďte se, kam chcete, ale jsem si jist, že nemáte námitek proti kroku, který jsem podnikl na doporučení vaší choti, dokud se ještě jmenovala paní de Bargeton.“ (Při této špičce, která u markýzy vyvolala úsměv, se charentský prefekt mírně otřásl.) „Řekněte jí, že nyní mám v erbu divokého býka ve stříbře na zeleném poli.“

„Býka divokého po stříbře,“ pronesl du Châtelet.

„Není-li vám to dosud známo, paní markýza vám vysvětlí, oč je to lepší než císařský klíč komořího a zlaté včelky, které zdobí erb váš, k velkému zklamání paní du Châtelet, rozené Nègrepelisse d'Espard,“ dodal Lucien.

„Když víte, kdo jsem, už vás nemohu dost dobře poškádlit a podráždit vaši zvědavost. Ani vám nedovedu říci, nakolik jste vydráždil vy zvědavost moji,“ řekla mu šeptem markýza d'Espard, navýsost překvapena impertinencí a sebejistotou, které získal člověk, jímž kdysi opovrhla.

„Dovolte mi proto, madam, abych si zachoval jedinou šanci na to, že budu zaměstnávat vaši mysl tím, že zůstanu zahalen v tajemném šeru,“ řekl Lucien s úsměvem člověka, který nechce ohrozit své jisté štěstí.

Markýza nedokázala potlačit mírné ochlazení, když ji takto, jak říkají Angličané, „ťala“ Lucienova přísná logika.

„Blahopřeji vám ke změně vašeho postavení,“ řekl hrabě du Châtelet Lucienovi.

„A já to přijímám tak, jak to bylo míněno,“ opáčil Lucien a s nesmírnou elegancí se markýzovi uklonil.

„Nadutec jeden!“ pošeptal hrabě paní d'Espard, „nakonec si přivlastnil i nějaké ty předky.“

„Nadutost mladých lidí, obrácená proti nám, svědčí téměř vždy o přízni nějaké vysoko postavené osoby, zato u nás svědčí o neúspěchu. Proto bych ráda věděla, která z našich známých si vzala tohoto krasavce pod ochranu; možná, že bych se pak dnes večer dobře pobavila. Ten anonymní lístek, který jsem dostala, je patrně zlomyslný tah nějaké sokyně, neboť se zmiňuje právě o tom mladíkovi. Jeho impertinentní výrok mu byl pravděpodobně někým nadiktován. Jděte a špehujte ho. Já teď půjdu a požádám o rámě vévodu z Navarreins a vy už si mě najdete, až budete chtít.“

V okamžiku, kdy se paní d'Espard chystala oslovit svého příbuzného, postavil se záhadný muž v masce mezi ni a vévodu a šeptl jí do ucha:

„Lucien vás miluje, to on psal ten lístek. Váš prefekt je jeho největší nepřítel a proto před ním nemohl mluvit.“

Neznámý se vzdálil a nechal paní d'Espard dvojnásob překvapenou. Nevěděla o nikom, kdo by se hodil do úlohy tohoto maskovaného muže, a v obavě před nějakou léčkou si šla sednout na odlehlé místo. Hrabě Sixtus du Châtelet, jehož Lucien připravil o jeho ctižádostivé „du“ s okázalostí, jež prozrazovala dávno vysněnou pomstu, sledoval zpovzdáli zázračného elegána a po chvíli potkal člověka, jemuž mohl svěřit, co má na srdci.

„Tak co, Rastignaku, viděl jste Luciena? Je jako znovuzrozený.“

„Kdybych byl takový krasavec jako Lucien, byl bych ještě bohatší než on,“ odpověděl mladý elegán žertovným tónem s přídechem sžíravého sarkasmu.

„Ba ne!“ šeptl mu do ucha zavalitý muž v masce, čímž mu stonásobně oplatil jeho sarkasmus už jen tím, jak ty dvě slabiky zdůraznil.

Rastignac, který nebyl z těch, kdo dovedou spolknout urážku, zůstal jako opařený a dovolil, aby ho železná ruka, z jejíhož sevření se nedokázal vyprostit, odvedla k oknu.

„Vy jeden kohoutku z líhně mamá Vauquerové, vy, jemuž chyběla odvaha zmocnit se miliónů starého Taillefera, když už tu špinavou práci vykonal někdo jiný, vězte, že nebudete-li se chovat k Lucienovi jako k milovanému bratru, musíte si dát dobrý pozor, protože vás máme v hrsti, jako vy jste kdysi držel v hrsti nás. Žádám od vás mlčení a poslušnost, jinak vám skočím do hry a rozházím vám kuželky. Lucien de Rubempré je chráněncem největší současné moci, to jest církve. Vyberte si: život, nebo smrt. Co vy na to?“

Rastignaka se zmocnila závrať jako člověka, který usnul v lese a probudí se vedle hladové lvice. Dostal strach, ale bylo to bez svědků: v takových případech propadají strachu i ti nejstatečnější.

„O tomhle může vědět jenom *on*, jenom *on* si může troufnout…“ pronesl polohlasně Rastignac.

Muž v masce mu sevřel paži, aby nedopověděl: „Chovejte se, jako by to *byl* on,“ řekl.

Jiné masky

Rastignac se zachoval jako milionář, jehož si na silnici vzal na mušku loupežník: kapituloval.

„Drahý příteli,“ řekl pak Cháteletovi, když se k němu vrátil, „záleží-li vám na vašem postavení, chovejte se k Lucienovi de Rubempré jako k někomu, kdo může být jednoho dne výš postavený než vy.“

Muž v masce se nezdržel sotva znatelného projevu uspokojení a znovu se vydal za Lucienem.

„Milý příteli, nějak rychle jste o něm změnil mínění,“ řekl užaslý prefekt.

„Nezměnil jsem je o nic rychleji než ti, co sedí ve středu a hlasují s pravicí,“ odpověděl Rastignac tomuto prefektovi a poslanci, jehož hlas vláda už několik dní postrádala.

„Dnes už nikdo nemá názor, zná jen vlastní zájem,“ vmísil se do rozhovoru des Lupeaulx, který to zaslechl. „Oč jde?“

„O jistého pana de Rubempré, o němž mi pan Rastignac chce namluvit, že je to důležitá osobnost," odpověděl poslanec.

„Drahý hrabě," řekl des Lupeaulx vážně, „pan de Rubempré je velice schopný mladý muž a má takové ochránce, že by mi bylo nesmírným potěšením, kdybych s ním mohl znovu navázat známost."

„Ten se zřejmě řítí přímo do vosího hnízda našich pleticháni," řekl Rastignac.

Všichni tři se pak uchýlili do rohu místnosti, kde se shluklo pár krasoduchů, několik více nebo méně slavných mužů a pár dandyů. Pánové si vyměňovali vzájemně svá pozorování, bonmoty a klepy, aby si ukrátili čas, než začne nějaká zábava. V této tak podivně složené společnosti byli lidé, s nimiž měl Lucien v minulosti jisté styky, a to jak pokud jde o prokázané služby, tak o skryté podrazy.

„Tak vida, Luciene, dušičko naše milá, vždyť jsme celý jako zbrusu nový. Kde se tu bereme? To jsme se dostali znovu do sedla pomocí dárečků pocházejících z budoáru slečny

Floriny? Jste chlapík, gratulujeme!" řekl mu Blondet. Pustil se Finota, vzal Luciena důvěrně kolem pasu a přivinul si ho na srdce.

Andoche Finot byl vydavatelem časopisu, pro který kdysi Lucien pracoval skoro zadarmo, a nyní byl jeho ozdobou a obohacoval redakci moudrými radami s hlubokými myšlenkami. Finot a Blondet představovali opičáka a kocoura z La Fontainovy bajky, až na detail, že La Fontainův kocour si nakonec přece jen všimne, že naletěl, kdežto Blondet, i když věděl, že ho Finot zneužívá, sloužil mu dál. Tento brilantní kondotiér pera měl vskutku ještě dlouho zůstat otrokem. Pod těžkopádným zevnějškem, pod uspávající přihlouplou impertinencí, načichlou duchaplností jako krajíc chleba potřený česnekem, skrýval Finot drsnou železnou vůli. Po celý svůj neuspořádaný život literáta a politika hromadil všechno, co kde posbíral. K svému neštěstí se zaprodal neřesti a lenosti.

Neustále štván nouzí, patřil do ubohého klanu vynikajících lidí, kteří zmohou všechno ve prospěch druhých a sami pro sebe nedokáží nic. Jsou jako Aladdin, který ochotně půjčuje svoji lampu jiným. Prozíravý a precizní úsudek tohoto skvělého poradce se projevoval jen tehdy, když nešlo o jeho osobní zájem. U něho pracuje hlava, ne ruce. Odtud nevázané mravy takových lidí, a proto je ti moudřejší tak kritizují. Blondet měl společnou pokladnu s kamarádem, jehož nedávno urazil; byl schopen klidně večeřet, popíjet a bydlet s člověkem, kterého pak druhý den zničí. Ospravedlňovaly ho jeho zábavné paradoxy. Protože pojímal celý svět jako obrovský žert, nechtěl být sám brán vážně. Byl mladý, oblíbený, skoro slavný a šťastný, nestaral se jako Finot o to, aby získal majetek, jaký potřebuje člověk v letech. Lucien teď sbíral všechnu svou odvahu, aby ťal Blondeta, jako předtím ťal paní d'Espard a pana du Châtelet. Bohužel mu jeho neuspokojená marnivost bránila, aby se projevila jeho pýcha, která je nesporně podstatou nejednoho velkého činu. V předešlém střetnutí jeho marnivost zvítězila. Projevil se jako člověk šťastný a pohrdavý vůči dvěma osobám, které jím opovrhly, když byl chudý a nešťastný. Může však básník, podobně jako zestárlý diplomat, přehlížet dva takzvané přátele, kteří se ho ujali, když mu bylo nejhůř, u nichž bydlel za dnů, kdy byl na dně? Finot, Blondet a on tehdy pustli společně, váleli se po orgiích, v nichž spolykali víc peněz, než si stačili vypůjčit. Jako voják, který nedovede uplatnit svou statečnost, choval se tedy Lucien stejně, jako se chová v Paříži většina lidí: přijal Finotovu ruku a neodmítl Blondetovu důvěrnost. Kdo jednou ochutnal novinařinu, nebo kdo je dosud v její moci, je vystaven kruté nutnosti zdravit lidi, jimiž pohrdá, usmívat se na svého největšího nepřítele, podílet se na nejhnusnějších podlostech a špinit si ruce ve snaze oplácet nepřátelům jejich vlastní mincí. Člověk si zvykne na to, že vidí, jak se kolem něho páchá zlo, nechává je projít mimo; pak ale je člověk začne

schvalovat, až nakonec je páchá sám. Duše, neustále špiněná hanebnými machinacemi, časem zakrní, hybná páka ušlechtilých myšlenek zrezaví, klouby banality se opotřebují a pohybují se samy od sebe. Z Alcestů se stávají Philintové, charaktery se rozmělňují, talenty degenerují, vypařuje se víra v dobré skutky. Ten, kdo se chtěl chlubit svými spisy, plýtvá svými schopnostmi na ubohé novinové článečky, které mu vlastní svědomí dříve nebo později označí za svinstvo. Mnozí, jako Lousteau a Věrnou, sem přišli, aby se stali velkými spisovateli, a probudili se jako bezmocní pisálkové. A tak si nikdy nelze dost vážit lidí, jejichž charakter je na úrovni jejich talentu, jako je takový d'Arthez, lidí, kteří dovedou kráčet pevnou nohou přes úskalí literárního života. Lucien nebyl schopen odpovědět na Blondetovy lichotky. Blondetův duch na něho totiž působil nepřekonatelnými svody a tak si zachovával neblahý vliv na svého žáka, nehledě na to, že Blondet zaujímal dík svému poměru s hraběnkou de Montcornet ve společnosti výhodné postavení.

„Snad jste nedědil po strýčkovi?“ zeptal se Finot škodolibě.

„Jenom pravidelně získávám peníze od hlupáků, podobně jako vy,“ odpověděl ve stejném duchu Lucien.

„Tak milostpán má vlastní časopis nebo noviny?“ pokračoval Andoche Finot s onou vyzývavou blahosklonností, s jakou se chová utiskovatel ke své oběti.

„Mám něco lepšího,“ opáčil Lucien, jehož hrdost, raněná nadřazeností, s jakou se k němu chová šéfredaktor, vrátila mu sebevědomí odpovídající jeho novému postavení.

„A co to tedy máte, drahý příteli?“

„Politickou stranu.“

„To existuje nějaká Lucienova strana?“ usmál se Věrnou.

„Finote, tenhle mládenec tě předběhl. Vždycky jsi říkal, že má Lucien talent, ale tys ho nešetřil, dřel jsi z něho kůži. Teď se kaj, hlupáku,“ pokračoval Blondet.

Mazaný Blondet vycítil v Lucienově chování, v jeho přízvuku i reakcích nějakou záhadu. Snažil se ho uchlácholit a zároveň mu přitáhnout uzdu, aby zjistil důvod Lucienova návratu do Paříže, jaké má plány a z čeho žije.

„Skloň se před postavením, jehož výšky nikdy nedosáhneš, i když jsi Finot," pokračoval Blondet. „Okamžitě zařaď tohoto pána mezi mocné lidi, jimž patří budoucnost, je jedním z nás! Tak duchaplný a tak hezký člověk musí přece dosáhnout úspěchu *quibuscumque viis*[*]. Je teď v plné zbroji, s rovnou dýkou napůl vytasenou a vztyčeným praporem. Hrome, Luciene, komupak jsi ukradl tu pěknou vestu? Takovou látku dovede najít jen zamilovaná osoba. A kdepak bydlíme, co? Právě teď potřebuji znát adresy všech svých přátel, protože nemám kde spát. Finot mne na dnešní noc vyhodil pod nechutnou záminkou nějaké milostné avantýry."

„Milý příteli," odpověděl Lucien, „řídím se zásadou, která mi zaručuje klid. *Fuge, late, tace*[**]. Omluvte mne."

„Jenže já tě nepustím, dokud nesplatíš svůj čestný dluh. Dlužíš mi přece dobrou večeři," řekl Blondet, který si až příliš potrpěl na dobré jídlo a dával se hostit, kdykoli byl bez peněz.

„Jakou večeři?" otázal se Lucien netrpělivě.

„To už si nepamatuješ? Podle toho já poznám, když se kamarádovi dobře daří. Ztrácí paměť."

„Však on ví, co je nám dlužen, ručím za jeho počestnost," navázal Finot, když pochopil, kam Blondetův žert míří.

„Rastignaku," řekl Blondet a uchopil toho mladého muže za rameno v okamžiku, kdy vstupoval do foyeru a zamířil ke sloupu, u něhož stáli takzvaní přátelé. „Jsme pozváni na večeři a vy jdete s námi… Leda že by tento pán," pokračoval Blondet a ukázal na Luciena, „dál popíral svůj čestný dluh. Bylo by mu to podobné."

---

[*] jakýmikoli způsoby

[**] uteč, skryj se, mlč

„Ručím vám za to, že něčeho takového není pan de Rubempré schopen," řekl Rastignac, jehož ve snu nenapadlo, že jde o špatný žert.

„Tamhle jde Bixiou," zvolal Blondet, „ten půjde také, bez něho by to nebylo ono. Bez něho se šampaňské lepí na jazyk a všechno mi připadá fádní, i ty nejpikantnější bonmoty."

„Přátelé," řekl Bixiou, Jak vidím, shlukli jste se kolem divu dnešního večera. Náš drahý Lucien opakuje Ovidiovy Proměny. Tak jako se bohové měnili v různé rostliny a podobně, proměnil se Lucien z pana Chardona v šlechtice. Ale koho tím chce okouzlit? Krále Karla X.? Můj rozmilý Lucienku," řekl a chytil ho za knoflík fraku, „novinář, který se stane velkým pánem, si zaslouží pěkné kočičí štandrle. Být jimi," pokračoval neúprosný vtipálek, ukazuje na Finota a Vernoua, „pořádně bych tě v tom jejich plátku napálil. A vydělal bych tak na tobě dobrých sto franků za deset sloupců legrace."

„Bixiou," řekl Blondet, „hostitel je pro nás nedotknutelný čtyřiadvacet hodin před hostinou a dvanáct hodin po ní. Náš vzácný přítel nás totiž zve na večeři."

„Jakže!" zvolal Bixiou, „co může být prospěšnější než zachránit slavné jméno před zapomněním a obdařit chátrající aristokracii talentovaným člověkem. Luciene, veškerý tisk, jehož jsi byl tak skvělou ozdobou, si tě nesmírně váží a my ti dáme naši podporu. Finote, to chce kurzívku v příštích společenských novinkách. Blondete, ty zase napiš zákeřný článeček na čtvrtou stránku svých novin. Oznámíme vydání nejkrásnější knihy roku Lučištníka Karla IX.! Poprosíme Dauriata, aby nám co nejdříve vydal *Sedmikrásky*, tyto božské sonety francouzského Petrarky! Pozvedněme svého přítele na vítězném štítě slepeném z úředních lejster, která vytvářejí i bourají dobrou pověst lidí."

„Když ti jde o večeři," řekl Lucien Blondetovi, aby se zbavil toho shluku, který nebezpečně narůstal, „myslím si, že

se to nemuselo říkat tak nabubřele a složitě, jako kdybych byl hlupák. Tak zítra večer u Lointiera," dodal rychle, když zahlédl blížící se ženu, a rozběhl se k ní.

„Ale ale ale!" řekl Bixiou posměšně a pokaždé v jiném tónu, jako by poznával masku, které šel Lucien v ústrety. „Tohle si žádá ověření."

Medúza

A pustil se za tím hezkým párem, předešel ho, prohlédl si oba znaleckým okem a vrátil se k velkému uspokojení všech těch zvědavců, kteří toužili se dovědět, odkud se vzal obrat v Lucienově osudu.

„Přátelé, to nové štěstí, které potkalo pana de Rubempré, už dávno znáte. Je to bývalá myška našeho des Lupeaulxe."

Jednou ze zvrhlostí počátku století, které už dnes upadly v zapomenutí, byla instituce takzvaných myšek. Tímto zastaralým názvem se označovaly desíti až dvanáctileté holčičky z komparsu některého divadla, zejména pak Velké opery, které zvrhlíci učili nejhorším neřestem. Taková myška byla jakýsi diblík, uličník ženského rodu, jemuž se promíjelo všechno šaškování. Myška si směla vzít cokoli, bylo třeba se před ní mít na pozoru jako před nebezpečnou šelmičkou. Vnášela do života zpestření, jako kdysi Scapinové, Sganarellové a Frontinové ve starých komediích. Myška však přišla příliš draho a nepřinášela ni zisk ni slávu; a tak móda myšek natolik vymizela, že zanedlouho jen málokdo věděl o této intimní podrobnosti ze života světáků před restaurací monarchie, dokud se pár spisovatelů nezmocnilo myšky jako nového námětu.

„Jak to, když mu přímo pod ním zabili Coralii, chtěl by nám Lucien vzít naši Medúzu?" řekl Blondet.

Při zvuku toho jména učinil maskovaný muž bezděky pohyb, který, ač se ho snažil skrýt, neušel Rastignakovi.

„To snad ne?“ zvolal Finot. „Medúza nemá ani vindru a prý si dokonce, vypůjčila tisíc franků od Floriny.“

„Ale pánové, pánové…“ řekl Rastignac ve snaze ochránit Luciena před tak podlými útoky.

„Že by ten, kterého Coralie kdysi vydržovala, byl takový pokrytec?“ dodal Věrnou.

„Tak pro mne je těch tisíc franků důkazem, že Lucien žije s Medúzou,“ řekl Bixiou.

„Jaká je to nenahraditelná ztráta pro literaturu, vědu, umění a politiku!“ prohlásil Blondet. „Medúza je jediná žena, která má všechny znaky krásné kurtizány: není zkažená vzděláním, neumí číst ani psát, ta by nás dovedla chápat. Byli bychom mohli dát naší době nádhernou hetéru, jakou byla Aspasie, neboť bez takových není velké epochy. Jen si vzpomeňte, jak Dubarryová dobře zapadá do osmnáctého století, Ninon de Lenclos do století sedmnáctého, Madon de Lorme do šestnáctého, Impéria do patnáctého, Flora do římské republiky, kterou učinila svojí dědičkou, což republice umožnilo, aby z té pozůstalosti splatila státní dluh! Cím by byl Horatius bez Lydie, Tibullus bez Delie, Catullus bez Lesbie, která ho dodnes činí slavným?“

„Když Blondet vykládá o Demetriovi ve foyeru opery, je to, jako by četl z *Journaldes Débats“* pošeptal Bixiou svému sousedovi.

„Co by byla říše Caesarů bez všech těchto královen?“ pokračoval Blondet. „Lais a Rhodopis jsou Řecko a Egypt. A všechny jsou poezií doby, v níž žily. Tato poezie chybí Napoleonovi, neboť po jeho Velké armádě zbyl jen kasárenský žert, zato nechyběla Velké revoluci, která měla paní Tallienovou. A ve Francii teď jde o to, čí bude trůn, neboť trůn pro královnu je volný. A takovou královnu jsme mohli my všichni společně stvořit. Já bych dal Medúze tetičku, neboť její

matka příliš opravdovsky zemřela na poli nepočestnosti. Du Tillet by jí daroval palác, Lousteau kočár, Rastignac lokaje, des Lupeaulx kuchaře, Finot nějaký ten klobouk (když na něho Blondet vypálil tuhle špičku přímo na tělo, Finot sebou nechtě škubl). Věrnou by se staral o reklamu, Bixiou by pro ni vymýšlel duchaplnosti! K naší Ninon by se chodila bavit šlechta a umělce bychom tam nahnali pod hrozbou vražedných kritik. Ninon II. by byla skvěle prostořeká, drtila by svým přepychem. Vyslovovala by osobité názory. Četla by se u ní některá zakázaná dramatická veledíla, která by se popřípadě dala zvlášť vyrobit. Nebyla by liberální, neboť kurtizána je už svou podstatou pro monarchii. Jaká to škoda! Jejím náručím mohla projít celá epocha, a ona se zatím miliskuje s nějakým mladíčkem! Lucien je schopen udělat z ní honícího psa!“

„Žádná z těch všemocných ženských, které jsi tu vyjmenoval, nepřišla z ulice,“ řekl Finot, „a tahle roztomilá myška se vyválela v bahně.“

„Jako semínko lilie na pohnojeném zkypřeném záhoně,“ pokračoval Věrnou, „zkrásněla tam a rozkvetla. A proto je tak skvělá. Což není třeba všechno poznat, aby bylo možno rozdávat smích a radost, na nichž všechno záleží?“

„Má pravdu,“ řekl Lousteau, který až dosud jen mlčky poslouchal. „Medúza se dovede smát a dovede rozesmát. Toto umění velkých spisovatelů a velkých herců náleží těm, kdo pronikli do nejspodnějších vrstev společnosti. V osmnácti letech poznala už tato dívka nesmírný blahobyt i nejčernější bídu, poznala muže všech stupňů. Jako by měla v ruce kouzelný proutek, jímž dovede rozpoutat ony surové chtíče, tak zuřivě potlačované u mužů, kterým ještě zbývá životní energie, i když se zabývají politikou, vědou, literaturou či uměním. V celé Paříži nedovede žádná žena tak jako ona vylákat zvíře z doupěte… A zvíře opustí svůj brloh a válí se v prostopášnostech. Medúza vám strká jídlo až pod nos, nutí vás pít a kouřit. Zkrátka, Medúza je ta sůl, kterou opěvoval

Rabelais: jediná její špetka tu zušlechťuje a povznáší k zázračným výšinám umění; její šat nabývá nevídané krásy, z jejích prstů se sypou drahokamy, jako se jí z úst linou úsměvy; přiměřeně okolnostem všechno slaďuje. Její mluva se perlí pikantnostmi, zná tajemství barvité zvukomalby. Má…“

„Vyplýtval jsi tu pětifrankový fejeton,“ přerušil Bixiou Lousteaua. „Medúza je ještě daleko víc než tohle: všichni jste byli víceméně jejími milenci, ale nikdo z vás nemůže říci, že ona byla milenkou vaší; ona vás může mít, kdykoli se jí zachce, ale ona vaší nebude nikdy. Můžete k ní kdykoli vtrhnout, požádat ji o službu…“

„Opravdu, je velkorysejší než úspěšný náčelník lupičů a obětavější než nejmilejší spolužák z lycea,“ řekl Blondet. „Můžete jí svěřit svou peněženku i své tajemství. Co mě však vedlo k tomu, abych ji volil za královnu, je její přímo královská lhostejnost k oblíbenci, který upadl v nemilost.“

„Ale stejně jako její matka přijde příliš draho,“ řekl des Lupeaulx. „Ta krásná Holanďanka by byla spolykala i příjmy toledského arcibiskupa a přivedla na mizinu nejméně dva notáře…“

„Vydržovala Maxima de Traille, když byl pážetem,“ řekl Bixiou.

„Medúza je příliš drahá, jako by byl drahý Raffael, jako kuchař Caréme, jako baletka Taglioniová, jako malíř Lawrence, jako řezbář Boulle a jako byli drazí všichni velcí umělci…“ řekl Blondet.

„Jenže Ester nikdy nevypadala jako dáma,“ řekl Rastignac a ukázal na masku, které Lucien podával rámě. „Já bych hádal na paní de Sérizy.“

„To je bez debaty,“ navázal du Châtelet. „Tím se vysvětluje finanční úspěch pana de Rubempré.“

„Církev si dovede vybírat své úředníky! Jaký z něho bude pěkný velvyslanecký tajemník!“ řekl des Lupeaulx.

„Tím spíš,“ pokračoval Rastignac, „že Lucien je schopný člověk. Tady pánové měli příležitost se o tom nejednou přesvědčit,“ dodal ještě a podíval se na Blondeta, Fineta a Lousteaua.

„Ano, ten hoch má předpoklady, aby to dotáhl daleko,“ řekl Lousteau, který pukal závistí, „tím spíš, že má to, čemu říkáme *nezávislý duch.*“

„Je to tvoje výchova,“ řekl Věrnou.

„Já zas,“ řekl Bixiou a podíval se na des Lupeaulxe, „s odvoláním na vzpomínky pana generálního tajemníka a petičního zpravodaje říkám, že ta maska je Medúza, a sázím se o večeři…“

„Sázka platí,“ řekl du Châtelet, který by se byl rád dověděl pravdu.

„No tak, des Lupeaulxi, přece poznáváte uši své bývalé myšky.“

„Není třeba se provinit stržením masky,“ pokračoval Bixiou. „Medúza a Lucien se sem musí vrátit, až obejdou foyer, a já vám pak dokáži, že je to ona.“

„Tak on se náš přítel Lucien zase dostal nad vodu?“ řekl Nathan, když se připojil k hloučku. „Myslel jsem, že už se nadosmrti vrátil do Angoulému. To snad vynalezl nějakou tajnou zbraň proti Angličanům?“

„Dokázal, nač ty se hned tak nezmůžeš,“ odpověděl Rastignac. „Splatil všechny dluhy.“

Silný muž v masce kývl na znamení souhlasu.

„Když člověk v jeho věku začne žít spořádaně, úplně ho to přivede z míry, ztratí odvahu, stane se z něho rentiér,“ dodal Nathan.

„Copak ten bude vždycky velkým pánem, svým myšlením předčí nejednoho takzvaného veleducha,“ řekl Rastignac.

V tom okamžiku si všichni, novináři, dandyové i zahaleči, prohlíželi líbezný předmět své sázky, jako si koňský handlíř prohlíží zvíře, které je na prodej. Tito znalci, kteří strávili celý

život uprostřed pařížské zkaženosti, všichni vysoce inteligentní, zabývající se nejrůznějšími obory činnosti, všichni stejně zkorumpovaní i korumpující, všichni v područí nezkrotné ctižádosti, zvyklí všechno předpokládat a všechno uhodnout, ti všichni upírali dychtivé pohledy na maskovanou ženu, jejíž totožnost nedovedli rozluštit. Jedině oni a pár pravidelných návštěvníků opery dovedli rozpoznat pod dlouhým hávem černého domina, pod jeho kapuci a velkým límcem, jež mění ženy k nepoznání, oblost tvarů, zvláštnosti držení těla a chůze, pružnost pasu, držení hlavy a všechno to, co je téměř nepostřehnutelné pro obyčejného pozorovatele a co je pro ně hravě viditelné. Přes ten neforemný obal se jim tedy podařilo uzřít nejúchvatnější pohled, jaký oku skýtá žena ovládaná skutečnou láskou. Ať to byla Medúza, vévodkyně de Maufrigneuse nebo paní de Sérizy, někdo na nejvyšší nebo nejnižší příčce společenského žebříčku, tato bytost byla překrásná jako záblesk šťastných snů. Na ty staré mladíky stejně jako na mladé starce zapůsobila tak silným dojmem, že začali Lucienovi závidět to zázračné privilegium, že se vedle něho žena proměnila v bohyni. Ta žena v masce tu stála, jako by byla jen sama s Lucienem, pro ni už neexistovalo těch tisíc lidí kolem ani těžké ovzduší plné prachu. Vznášela se pod nebeskou klenbou amórků jako Raffaelova madona ve zlatě rámovaném oválu. Nevnímala dav, který ji obklopoval, plamen jejího pohledu šlehal z očních otvorů škrabošky a hledal oči Lucienovy, a celé její tělo jako by se zachvívalo v souladu s pohyby jejího přítele. Odkud se bere ten plamen, který vyzařuje ze zamilované ženy a který ji ozvláštňuje přede všemi ostatními? Odkud ta lehkost, s níž jako by měnila zákony tíže? Vzlétá to snad její duše? Domino zřejmě skrývalo panenskou nevinnost a dětský půvab. Ačkoli kráčely odděleně, ty dvě bytosti se podobaly oněm sousoším Flory a Zefyra, tak umně propleteným dovednými sochaři. Tohle však bylo víc než sochařské umění, ono umění ze všech největší. Lucien a jeho

krásná maska připomínali anděly hrající si s květinami nebo ptáky, které štětec Gian-Belliniho umístil pod obraz bohorodičky. Lucien a tato žena patřili do oblasti fantazie, která stojí nad uměním, jako příčina stojí nad následkem.

Když se ta žena, pro niž neexistovalo nic kolem, přiblížila na krok ke skupince, Bixiou, zvolal: „Ester!“ Nebožačka rychle otočila hlavu jako někdo, kdo zaslechl své jméno, poznala zlomyslníka a sklonila hlavu jako umírající, když vydechne naposled. Ozval se hlučný výbuch smíchu a skupinka se rozplynula v davu jako hejno polekaných hrabošů, když se rozutíká do svých děr. Jen Rastignac neodešel dál, než kolik bylo třeba, aby se nezdálo, že se chce vyhnout pronikavému Lucienovu pohledu, a proto mohl pozorovat ten dvojí hluboký, ač skrytý otřes. Jednak u Medúzy, která zůstala jak bleskem zasažená, jednak u záhadného muže v masce, který jediný z hloučku zůstal na místě. Ester stačila něco Lucienovi zašeptat do ucha těsně předtím, než se jí podlomily nohy. Lucien ji zachytil a odvedl ji. Rastignac hleděl za hezkým párem v hlubokém zamyšlení.

„Jak přišla k tomu jménu Medúza?“ pronesl hluboký hlas, který Rastignaka zasáhl až do útrob, neboť ten hlas už nic nepředstíral.

„Je to on, zase unikl…“ pronesl sám pro sebe Rastignac. „Mlč, nebo tě uškrtím,“ řekl muž v masce změněným hlasem. „Jsem s tebou spokojen, dodržels dané slovo a ode dneška máš ke svým službám nejednu paži. Napříště budeš němý jako hrob. Ale než začneš mlčet, odpověz mi na mou otázku.“

„To děvče je totiž tak přitažlivé, že by omámilo samého císaře Napoleona, a ochromila by i někoho, kdo se nedá tak snadno svést – tebe!“ odpověděl Rastignac a otočil se k odchodu.

„Okamžik,“ řekl maskovaný muž. „Dokážu ti, žes mě nikdy předtím neviděl.“

Muž strhl škrabošku. Rastignac na okamžik zaváhal, neboť nenalezl ani stopy po odporném člověku, jehož kdysi poznal u Vauquerových.

„Zřejmě vám sám ďábel umožnil, abyste na sobě všechno tak dokonale změnil, ovšem až na ty vaše oči," řekl, „na ty nelze zapomenout."

Železná ruka mu sevřela paži a připomněla věčné mlčení.

Ve tři hodiny ráno nalezl des Lupeaulx s Finotem elegantního Rastignaka na místě, kde ho zanechal zlověstný maskovaný muž. Rastignac se mezitím sám sobě vyzpovídal, přičemž byl současně knězem i kajícníkem, soudcem i obžalovaným. Nechal se odvést na snídani a vrátil se domů zcela opilý, ale zamlklý.

Pařížská končina

Rue Langlade, podobně jako přilehlé ulice, hyzdí prostor mezi Palais Royal a rue de Rivoli. Na této části jedné z nejkrásnějších pařížských čtvrtí bude ještě dlouho lpět špína, kterou tam zanechaly haldy rumu, tento pozůstatek staré Paříže, na nichž kdysi stávaly větrné mlýny. Úzké, temné a blátivé uličky, kde se provozují živnosti, jimž příliš nezáleží na vnějším vzhledu, mají v noci tajemnou tvářnost, plnou protikladů. Kdyby sem zabloudil někdo z osvětlených končin ulic Saint-Honoré, Neuve-des-Petits-Champs a Richelieu, kudy neustále proudí davy lidí, kde se skvějí nejkrásnější výtvory průmyslu, módy a umění, a přitom neznal noční Paříž, propadl by v té spleti uliček obepínajících tu záři nebeských odlesků, temnému děsu. Proudy plynového světla jsou tu vystřídány hustou tmou. Řídce roztroušené bledé lucerny vrhají blikavé a čadivé světlo, které nikdy nepronikne do všech těch temných

slepých uliček. Chodci tu spěchají a bývá jich tu pořídku. Krámky jsou zavřené a ty, které zůstaly otevřené, vypadají podezřele. Je to buď špinavá neosvětlená krčma, nebo nějaký obchod s prádlem, kde prodávají i kolínskou vodu. Na záda vám tu klade nezdravý chlad svůj vlhký plášť. Jezdí tu jen málo vozů. Jsou tu zlověstné kouty, zejména pak rue Langlade, ústí průchodu Saint-Guillaume a několika dalších křivolakých uliček. Městská rada dosud nedokázala vyčistit tuto velkou leproserii, zde už dávno rozbila svůj hlavní stan prostituce. Možná že je štěstím pro Pařížany, že ponechávají těmto uličkám jejich odpuzující vzhled. Kdo tudy prochází za dne, nedovede si představit, co ze všech těch uliček udělá noc, kdy jimi bloudí podivné bytosti, které nepatří k žádnému světu. Polonahé bílé ženy tu vroubí zdi, přítmí se hýbe životem. Při zdi se plíží jakési mluvící a chodící šaty. Některé pootevřené dveře náhle vybuchují smíchem. K sluchu doléhají výrazy, o nichž Rabelais tvrdí, že kdysi zamrzly, a které tu nyní roztávají. Z dlažby tryskají odrhovačky. Zvuky tu nejsou neurčité, každý má svůj význam: když je to zvuk chraplavý, je to lidský hlas, ale když se podobá zpěvu, už na něm není nic lidského, je to spíš pištění. Občas tu někdo hvízdne. Podpatky holínek znějí jaksi vyzývavě a výsměšně. Z toho všeho dohromady se člověku až točí hlava. Atmosférické podmínky tu jsou zcela zvláštní. V zimě tu bývá horko a v létě zima. Ale za jakéhokoli počasí skýtá tato krajina stále stejný obraz: toto je fantastický svět berlínského E.T.A. Hoffmanna. Ani ten nejvěcnější účetní by nenalezl nic reálného ve zdejších úzkých uličkách, které ústí do počestných ulic, kde jsou chodci, obchody a řádné pouliční osvětlení. Dnešní státní správa nebo politika, pohrdavější a stydlivější než královny a králové dávných dob, kteří se nebáli uznat existenci kurtizán, netroufá si už pohledět do tváře této zhnisané ráně velkoměsta. Časem možná budou provedena některá nová opatření, ačkoli ta, která se týkají osobní svobody, jsou vždy choulostivá. Možná že by

však bylo na místě projevit jistou velkorysost v ryze materiálních oblastech, jako jsou ovzduší, osvětlení a prostředí. Autoři zabývající se studiem mravů a obyčejů, umělci i moudří správci věcí veřejných budou možná litovat, že zmizely staré dřevěné kolonády v Palais Royal, kde bývaly shromážděny ovečky, které směřují vždy tam, kde je promenáda. Nebylo by lepší, kdyby lidé z promenády chodili za ovečkami? Co však nastalo? Dnes jsou nejkrásnější úseky bulvárů, tato krásná promenáda, večer pro rodiny s dětmi nepřístupné. Policie nedokázala využít možnosti, které skýtaly některé zbývající kolonády, aby tak uchránila veřejná místa.

Dívka, kterou na plese tak zdrtilo jediné slovo, bydlela už pár měsíců v nevzhledném domě v rue Langlade. Ten oprýskaný, neobyčejně úzký a vysoký dům se opíral o stěnu sousedního obrovského domu, okna měl do ulice a podobal se papouščímu bidýlku. V každém patře byl dvoupokojový byt. Do pater vedlo úzké schodiště přilepené ke stěně a podivně osvětlené mříží tvořící vnější zábradlí; každé patro má svou výlevku, což je jedna z nejodpornějších zvláštností Paříže. Krámek v přízemí tehdy patřil klempíři, domácí bydlel v prvním patře a tři zbývající patra obývaly velice slušné švadlenky, které se vzhledem k obtížnému shánění nájemníků pro tak podivně postavený a umístěný dům těšily u domácího a domovnice zvláštní vážnosti a přízni. Právě pro celkem značný počet podobných domů, o něž obchod nestojí a jež mohou být využity jen pro nějakou zavrženíhodnou, nejistou či nedůstojnou činnost, dostalo se čtvrti takového určení.

Příbytek jedněm důvěrně známý, druhým zase neznámý

Ve tři hodiny odpoledne se domovnice, která byla svědkem, jak nějaký mladý pán přinesl ve dvě hodiny ráno umírající slečnu Ester domů, dohadovala se švadlenkou, bydlící o patro výš a právě se chystající nastoupit do kočáru, který ji měl zavézt na nějakou zábavu: projevila obavy o Esteřin osud, protože prý neslyší z jejího bytu žádný zvuk. Ester možná ještě spí, ale ten spánek už trvá nějak podezřele dlouho. Domovnice byla ve vrátnici sama a mrzelo ji, že se nemůže jít podívat, co se děje v bytě slečny Ester. Právě se chystala, že svěří vrátnici, což byla pouhá díra ve výklenku v přízemí, synovi klempíře, když v tom před domem zastavila drožka. Vystoupil z ní muž od hlavy k patě zahalený do pláště, zřejmě proto, aby skryl svůj úbor nebo svůj stav, a ptal se po slečně Ester. To domovnici zcela uklidnilo a to ticho a klid v zavřeném bytě jí náhle připadaly dokonale vysvětlitelné. Když se návštěvník jal stoupat po schodišti nad vrátnicí, zahlédla domovnice stříbrné přezky na střevících a také se jí zdálo, jako by zahlédla černé třepení na koncích šerpy, jakou se přepásává kněžská sutana. Domovnice vyšla ven, aby z kočího vytáhla nějaké rozumy. Kočí jen bez slova kývl hlavou a domovnici bylo vše jasné. Kněz zaklepal na dveře, ale nikdo se neozval. Když pak zaslechl zevnitř slabé zakvílení, opřel se do dveří ramenem a vylomil je silou, která u něho patrně pramenila z potřeby konat dobrodiní, u kohokoli jiného by však svědčila spíš o zvyku. Vrhl se do další místnosti a uviděl tam klečící nebo lépe řečeno zhroucenou nebohou Ester se sepjatýma rukama před kolorovanou sádrovou soškou Panny Marie. Dívka byla blízka smrti. Vyhořelá přenosná kamínka byla výmluvným svědectvím toho, co se tu toho strašného rána odehrálo. Kapuce a pláštěnka domina ležely na zemi, postel nebyla ani rozestlaná. To nebohé stvoření, zasaženo smrtelnou ranou do srdce, patrně všechno takto uspořádalo po návratu z opery. Knot svíčky, který zatuhl ve vosku usazeném v kalíšku svícnu, svědčil o tom, jak hluboko byla Ester ponořena do svých

posledních myšlenek. Slzami promáčený kapesník dokazoval, jak upřímné bylo zoufalství té Máří Magdalény v klasické póze bezbožné kurtizány. Její absolutní kajícnost vyvolala na knězově tváři úsměv. Ester totiž nechala otevřené dveře a neuvědomila si, že spojené prostory obou místností vyžadují větší množství uhlí, aby se vzduch stal nedýchatelný. Ester byla jen omámena uhelnými výpary. Jak vdechovala čerstvý vzduch ze schodiště, znovu si uvědomila své trápení. Kněz zůstal stát v chmurném zamyšlení, zcela lhostejný k dívčině andělské kráse, a pozoroval ji, jak postupně přichází k životu, jako by šlo o nějakého živočicha; jeho zrak putoval nezúčastněně od té zhroucené postavy k bezvýznamným předmětům v místnosti. Prohlížel si zařízení pokoje, jehož studenou naleštěnou podlahu z červených dlaždic nedokonale zakrýval starý koberec, vyšlapaný až na osnovu. Staromódní lakovaná postel se závěsy ze žlutého, červeně květovaného kartounu; jediné křeslo a dvě lakované židle rovněž potažené týmž kartounem, z něhož byly i záclony na okně; šedivé tapety poseté drobnými kytičkami, ale zčernalé a špinavé; mahagonový šicí stolek; v ohništi krbu halda levného kuchyňského nářadí, dvě načaté otýpky dříví; na kamenné horní desce krbu se válelo bez ladu a skladu pár kousků bižuterie a mezi nimi pár pravých šperků; nůžky, špinavý jehelníček, bílé navoněné rukavice, rozkošný klobouček, hozený přes konev s vodou. Okno zakrýval starý šál, na hřebíku visela elegantní róba, opodál tvrdé kanapíčko bez polštářů, pár roztrhaných střevíců i pěkné pantoflíčky, botky, jaké by každá královna mohla závidět, otlučené talíře z obyčejného porcelánu se zaschlými zbytky jídla a halda příborů z alpaky, tohoto stříbra chudých; košíček s bramborami a špinavé prádlo, na něm pak svěží organtýnový čepeček; ubohá skříň se zrcadlem, otevřená a pustá, až na pár lístků ze zastavárny na holých regálech. Takový byl souhrn předmětů,

smutných i veselých, ubohých i přepychových, které se nabízely zrakům návštěvníka.

Jak asi působily na kněze tyto zbytky nádhery mezi střepy, tato domácnost tak dobře odpovídající bohémskému životu té dívky zhroucené uprostřed rozházeného prádla jako kůň, který zdechl zapražený a upadl mezi zlámané postraňky, zapleten do řemení? Pomyslel si ten kněz alespoň, jak toto zbloudilé stvoření musí být nesobecké, aby dokázalo spojit tolik bídy s láskou k bohatému mladíkovi? Nepřisuzoval snad nepořádek vládnoucí v tomto obydlí nepořádnému životu? Pociťoval snad soucit nebo zděšení? Hnula se v něm křesťanská láska? Kdo by ho viděl, jak tu stál se založenýma rukama, s vrásčitým čelem, se stisknutými rty, s tvrdým pohledem, mohl si pomyslet, že je ovládán nějakými chmurnými, nenávistnými pocity, protichůdnými myšlenkami a neblahými plány. Také ho nechávala zcela chladným půvabná oblina ňadra téměř rozdrceného tíhou hrudníku i jemné tvary té Venuše schoulené pod černou sukní, neboť ta umírající dívka byla jaksi úplně zavinuta do sebe. Ani její bezvládná hlava, která z pohledu odzadu odhalovala bílou, měkkou a ohebnou šíji, ani překrásná silná ramena kněze nedojímaly. Nesnažil se Ester zvednout, jako by ani neslyšel namáhavý dech, svědčící o návratu k životu. Teprve když krasavice srdcervoucně zavzlykala, uráčil se odnést ji na lůžko s lehkostí, která prozrazovala nesmírnou sílu. „Luciene!“ zašeptala Ester.

„Vrací se láska, žena není daleko,“ pronesl kněz trpce.

Tehdy si oběť pařížských prostopášností všimla svého zachránce a řekla s úsměvem dítěte, které se dotýká vytouženého předmětu:

„Tak tedy nezemřu neusmířená s Bohem!“

„Můžete své hříchy odčinit,“ řekl kněz, navlhčil jí čelo vodou a dal jí přičichnout k lahvičce s octem, kterou objevil kdesi v koutě.

„Cítím, že už mne život neopouští, a dokonce se do mne znovu vlévá,“ řekla, když ji kněz ošetřil, vyjadřujíc mu svou vděčnost zcela nelíčeným způsobem.

Ta půvabná pantomima, s jakou patrně sváděly Grácie, dokonale odůvodňovala přezdívku té zvláštní holky.

„Už je vám lépe?“ otázal se kněz a dal jí napít sladké vody.

Ten člověk se zřejmě dokonale vyznal v podobných podivných domácnostech. Byl tu jako doma. Výsada být všude doma náleží pouze králům, lehkým holkám a zlodějům.

Zpověď myšky

„Až se docela zotavíte,“ pokračoval po chvíli tento podivný kněz, „povíte mi, co vás přimělo k tomu, abyste se dopustila svého posledního zločinu, tohoto pokusu o sebevraždu.“

„Je to velice prostý příběh, otče,“ odpověděla. „Ještě před třemi měsíci jsem žila nezřízeným životem, v němž jsem se narodila. Byla jsem nízké a ohavné stvoření. Teď jsem už jen ze všech nejnešťastnější. Dovolte mi, abych vám nic nevyprávěla o své nebožce matce, která zemřela rukou vraha…“

„Jistého kapitána, ve vykřičeném domě,“ přerušil kněz svou kajícnici. „Znám váš původ a vím, že je-li vůbec možno omluvit osobu vašeho pohlaví za to, že žije hanebným způsobem, pak jste to vy, neboť jste neměla z koho si vzít dobrý příklad.“

„Běda mi, nebyla jsem pokřtěna a neučila jsem se nikdy žádnému náboženství.“

„Všechno se dá tedy ještě napravit,“ pokračoval kněz, „jen když vaše víra a vaše pokání budou upřímné a bezvýhradné.“

„Lucien a Bůh mi naplňují srdce,“ řekla Ester s dojemnou naivitou.

„Mohla jste spíš říci Bůh a Lucien,“ opáčil kněz s úsměvem. „Připomněla jste mi, proč jsem vlastně přišel. Vyprávějte mi podrobně o tom mladíkovi.“

„Tak to on vás poslal?“ otázala se Ester se zamilovaným výrazem, který by obměkčil každého jiného kněze. „Tak on vytušil, co chci udělat.“

„Nikoli,“ odpověděl kněz, „zájem je tu o váš život, a ne o vaši smrt. Tak, a teď mi povězte, jaké jsou vaše vzájemné vztahy.“

„Povím vám to stručně,“ řekla.

Když uslyšela drsný tón jeho hlasu, nebožačka se sice zachvěla, ale jen jako žena, kterou drsnost už dávno nepřekvapuje.

„Lucien je Lucien,“ pokračovala, „a je to nejhezčí a nejlepší člověk na světě, a jestli ho znáte, musí vám moje láska připadat docela přirozená. Potkala jsem ho náhodou před třemi měsíci u Porte Saint-Martin, kam jsem si vyšla na procházku, když jsem jednou měla volno. V podniku paní Meynardieové, kde jsem byla zaměstnaná, měly jsme jednou týdně volno. Jistě pochopíte, že hned den nato jsem odešla bez dovolení. Do srdce mi vstoupila láska a tak mě změnila, že jsem se cestou z divadla už ani nepoznávala: byla jsem si sama sobě odporna. Lucien se nesměl nic dozvědět. Neřekla jsem mu, odkud jsem, ale uvedla jsem mu adresu tohoto bytu, v němž tehdy bydlela jedna moje přítelkyně, která mi jej laskavě postoupila. Přísahám při všem, co je mi svaté…“

„Jen žádné přísahy.“

„Copak je něco špatného na tom, když se zaklínám tím, co je mi nejsvětější? Je to jako čestné slovo. Zkrátka, od toho dne dřu tady v tom pokoji jako nádeník a šiju košile po osmnácti sou za kus, abych se živila poctivou prací. Celý měsíc jsem jedla jen brambory, abych zůstala rozumná a hodná Luciena,

protože mne miluje a váží si mne, jako bych byla výkvět všech ctností. Obrátila jsem se na policii se žádostí

zpětné navrácení svéprávnosti a budu teď dva roky pod policejním dohledem. Ti, co člověka tak snadno zapíšou do seznamu padlých, tak hrozně neradi z něho člověka zase škrtají. Modlila jsem se, aby mi nebesa dala sílu vytrvat ve svém předsevzetí. V dubnu mi bude devatenáct let. V tom věku je člověk houževnatý. Připadá mi, jako bych se byla narodila teprve před těmi třemi měsíci… Denně jsem prosila Pánaboha, aby se Lucien nikdy nedověděl, jakým životem jsem dosud žila… Koupila jsem si tuhle sošku Panny Marie a modlila jsem se k ní, jak jsem dovedla, protože já žádné modlitby neumím. Také neumím číst ani psát, do žádného kostela jsem nikdy nevkročila, Pánaboha jsem viděla jen při procesí, ze zvědavosti.“

„Co tedy Panně Marii říkáte?“

„Mluvím s ní, jako bych mluvila s Lucienem, a s ním mluvím přímo z duše, že kolikrát až pláče.“

„Tak on tedy pláče!“

„Radostí,“ řekla Ester rychle, „chudáček malý. My si totiž tak dobře rozumíme, až se naše duše jedna druhé podobají… Je tak milý a tak něžný, vždycky laskavý, v myšlenkách, ve skutcích!… Říká, že je básník, a já říkám, že je Bůh… Promiňte, ale vy kněží nevíte, co je láska. Ostatně jen my tak dobře známe muže, abychom dovedly ocenit takového Luciena. Takový Lucien je totiž vzácnější než žena bez hříchu; a tak, když ho potkáme, nemůžeme už milovat nikoho jiného. Jenže takový člověk potřebuje někoho sobě rovného. A proto jsem se chtěla stát hodnou lásky svého Luciena. A v tom je celé moje neštěstí. Včera v opeře mě poznali lidé, kteří jsou stejně bezcitní, jako je tygr nelítostný. Můj závoj nevinnosti ze mne spadl a tím, jak se smáli, zasadili mi smrtelnou ránu do hlavy i do srdce. Nemyslete si, že jste mne zachránil. Stejně umřu žalem.“

„Váš závoj nevinnosti?“ řekl kněz. „Vy jste mu tedy nic nedovolila?“

„Ach otče, jak se můžete vy, když znáte Luciena, takhle ptát?“ odpověděla Ester a věnovala mu překrásný úsměv. „Copak se může odolat Bohu?“

„Nerouhejte se,“ řekl kněz mírně. „Nikdo se nemůže podobat Bohu, přehánění se nesrovnává s pravou láskou. Kdyby se s vámi byla udála ta proměna, kterou se tu chlubíte, byla byste získala ctnosti, jaké přísluší mladé dívce; byla byste poznala rozkoš cudnosti, půvab panenského studu, což jsou dvě hlavní dívčí ctnosti. Ne, vy nemilujete.“

Ačkoli kněz viděl dívčino zděšení, nikterak to neotřáslo jeho ledovým klidem.

„Ano, milujete ho pro sebe, a ne pro něho, pro pomíjivé radosti, které vás okouzlují, a nikoli pro lásku samotnou. Nezmocnila jste se ho v onom posvátném rozechvění, které vnuká bytost obdařená Bohem všemi ctnostmi. Pomyslela jste na to, že ho degradujete svou nečistou minulostí, že se chystáte zkazit nevinné dítě těmi ohavnými rozkošemi, které vám vynesly vaši pověstnou a hanebnou přezdívku? Byla jste nedůsledná jak vůči sobě, tak vůči své chvilkové lásce…“

„Chvilkové!“ opakovala Ester a zvedla oči k nebi.

„Jak tedy chcete nazývat lásku, která není láskou věčnou a která nás nespojuje s tím, koho milujeme až na věky věkův jako křesťané?“

„Ano, chci se stát katoličkou,“ vydechla Ester tak úpěnlivým hlasem, že by snad získala milost samotného Spasitele.

„Copak osoba, které se nedostalo svátosti křtu ani dobrodiní vzdělání, osoba, která neumí číst ani psát ani se modlit, která nemůže učinit krok, aniž se dlažba zvedne, aby ji obžalovala, a která je pozoruhodná jen prchavou výsadou své krásy, kterou už možná zítra setře nemoc, což toto ohavné padlé stvoření, vědomo své degradace… (kdybyste si jí nebyla vědoma a méně

milovala, bylo by to omluvitelnější), což budoucí oběť sebevraždy a pekla by se mohla stát ženou Luciena de Rubempré?“

Každá věta byla jako bodná rána do srdce. Při každé další větě vzlykala Ester hlasitěji, proudy slz, jež zoufalé děvče prolévalo, svědčily o prudkosti, s jakou se světlo vědomí, dosud panenského jako u divocha, vlévalo do konečně probuzené duše, do celé její bytosti, skryté pod blátivým nánosem hanby, tajícím nyní ve slunci víry.

„Proč jsem raději neumřela!“ byla jediná myšlenka, kterou vyslovila z celého vodopádu drásavých myšlenek, jež burácely v jejím mozku.

„Dcero má,“ řekl její krutý soudce, „existuje láska, o níž se veřejně nemluví, ale která, když dojde k sluchu andělů, vzbuzuje u nich úsměvy štěstí.“

„Jaká je to láska?“

„Láska bez naděje, když se stává inspirací života, když do něho vkládáme zásady obětavosti, když zušlechťuje všechny naše činy snahou o vrcholnou dokonalost. Ano, takovou lásku andělé schvalují, neboť vede k poznání Boha. Znamená to neustále se zdokonalovat, aby byl člověk hoden toho, koho miluje, přinášet mu tisíce tajných obětí, milovat ho na dálku, prolévat pro něho krev po kapkách, obětovat mu vlastní hrdost, zbavit se veškeré pýchy i hněvu vůči němu, nedopustit, aby měl sebemenší tušení o žárlivosti, kterou zažíhá v srdci, dát mu všechno, co si přeje, byť to bylo k naší škodě, milovat to, co miluje, mít tvář neustále obrácenou k němu a sledovat ho, aniž o tom ví. Takovou lásku by vám byla víra odpustila, neboť se nepříčí zákonům lidským ani zákonům božím a vede k jiným radostem než k těm vašim ohavným rozkoším.“

Když Ester vyslechla tento strašlivý ortel (vyjádřený takovými slovy a takovým tónem vyřčený), zmocnil se jí dost pochopitelný vzdor. Ta slova byla jako hromová rána věštící blízkost bouře. Pohlédla na kněze a pocítila v útrobách náhlé

sevření, jaké přepadá i největšího hrdinu tváří v tvář nenadálému nebezpečí. Nikdo by nebyl dovedl pohledem odhadnout, co se v tom člověku odehrává. Ale ti nejstatečnější by měli víc důvodů k obavám než k naději při pohledu na jeho oči, kdysi jasné a žluté jako oči tygří, které však odříkání a strádání zahalilo závojem, jaký vídáme na obzoru za horkých letních dnů, kdy je země horká a zářivá, ale páry ji činí nezřetelnou a mlhavou, takže je téměř neviditelná. Typicky španělská vážnost, hluboké vrásky a tisíce jamek po neštovicích, odporné a podobné rozrytým brázdám, křižovaly jeho nazelenalý a sluncem osmahlý obličej. Tvrdost té tváře vynikala tím víc, že ji rámovala suchá paruka kněze, který už nedbá o svůj vzhled, paruka černá, vypelichaná a vyrudlá. Jeho atletický hrudník, jeho ruce bývalého vojáka, jeho mohutná postava a jeho široká ramena jako by patřila jedné z karyatid, jaké středověcí sochaři umístili na některých italských palácích a jež vzdáleně připomínají ty, které dnes zdobí průčelí divadla Porte-Saint-Martin. I ten nejméně jasnozřivý člověk by si pomyslel, že jen nejdivočejší vášně a zcela neobvyklé nehody vrhly tohoto muže do náručí církve. Rozhodně jen nejpodivnější rány osudu ho mohly změnit, je-li vůbec taková povaha schopna se změnit.

Co jsou to lehké holky

Ženy, které žily životem, jehož se Ester tak rozhodně zříkala, dojdou časem k naprosté lhostejnosti vůči vnějšímu vzhledu mužů. Podobají se dnešním literárním kritikům, které k nim lze v jistém smyslu přirovnat a kteří dospívají k naprosté necitlivosti k zákonům umění: přečetli už tolik spisů, tolik jich vidí stále kolem sebe, zažili už tolik různých rozuzlení, viděli tolik dramat, napsali tolik statí, aniž v nich řekli, co si myslí,

tolikrát se zpronevěřili zájmům umění ve prospěch různých přátelských i milostných vztahů, že už jsou zhnuseni vším, ale přesto dál posuzují. Jedině zázrakem se může stát, že takovýto spisovatel napíše knihu, stejně jako jen zázrakem může v srdci kurtizány vypučet láska. Tón a chování kněze, který jako by utekl z některého Zurbaránova obrazu, zdály se nebohé Ester tak nepřátelské, že i když si příliš nepotrpěla na formu, připadala si v tom okamžiku ani ne tak jako předmět zvláštní starostlivosti, ale spíš jako článek nutný pro nějaký určitý záměr. Ačkoli nedovedla rozeznat pokrytectví od skutečného zájmu a sladké řeči od skutečné lásky křesťanské, neboť musíme být neustále ve střehu, abychom poznali falešnou minci, kterou nám dává přítel, měla Ester pocit, jako by se octla ve spárech obrovského dravce, který se na ni vrhl, když předtím nad ní dlouho kroužil. Hlasem plným strachu pronesla:

„Myslela jsem, že kněží mají dávat útěchu, a vy mě tady ubíjíte!“

Když kněz uslyšel tento výkřik nevinnosti, zarazil se a odmlčel; krátce se zamyslel, než odpověděl. A po celou tu dobu se obě tyto osoby, spojené tak podivnými okolnostmi, potají pozorovaly. Kněz chápal Ester, ale ona nemohla pochopit jeho. Patrně se vzdal nějakého pro ubohou dívku neblahého úmyslu a vrátil se k svému původnímu plánu. „Jsme lékaři lidských duší,“ řekl nasládlým hlasem, „a víme, jaké léky se hodí na jejich neduhy.“

„Bídě je třeba mnoho odpustit,“ řekla Ester. Pomyslela si, že se zmýlila, spustila se z postele, schoulila se knězi k nohám, s hlubokou pokorou políbila lem jeho roucha a zvedla k němu oči zalité slzami. „Myslela jsem, že už jsem toho dost vykonala,“ řekla. „Poslyšte mě, mé dítě: vaše ohavná pověst způsobila celé Lucienově rodině hluboký zármutek. Obávají se, a nikoli neprávem, abyste ho nezavlekla do zhýralostí a do světa ztřeštěností…“

„Je to pravda, zavedla jsem ho na ples, abych ho poškádlila.“

„Jste dost krásná na to, aby se vámi chtěl před lidmi chlubit, s pýchou vás předvádět, jako byste byla nějaký parádní kůň. Kdyby utrácel jen svoje peníze!… Jenže on bude utrácet svůj čas i své síly, ztratí zájem o skvělou budoucnost, která se pro něho chystá. Místo aby se jednou stal velvyslancem, bohatým, obdivovaným a slavným člověkem, skončí jako všichni ti prostopášníci, kteří utopili své vlohy v bahně Paříže jako milenci padlé ženy. A vy byste se po krátkém pobytí v elegantních kruzích společnosti vrátila k svému dřívějšímu životu, neboť v sobě nemáte onu sílu, kterou dává dobré vychování, jež dává schopnost odolávat neřesti a pamatovat na budoucnost. Nepodařilo by se vám přerušit styky s vašimi dřívějšími družkami stejně tak, jako se vám nepodařilo přerušit je s těmi, kdo vás dnes v noci v opeře zneuctili. Praví Lucienovi přátelé, znepokojeni láskou, kterou jste v něm vzbudila, ho sledovali a zjistili, jak se věci mají. Zhrozili se a poslali pro mě, abych se něco dověděl o vašich úmyslech a rozhodl, co s vámi. Ale i když jsou dosti mocní na to, aby odstranili z cesty toho mladíka překážku, která na ní vyvstala, jsou zároveň milosrdní. Vězte, dcero má, že osoba Lucienem milovaná má též nárok na jejich úctu, jako pravý křesťan zbožňuje bahno, v němž se náhodou zrcadlí nebeská záře. Přicházím jako nástroj ušlechtilých úmyslů: kdybych vás byl však shledal veskrze zvrhlou, vyzbrojenou drzostí a lstivostí, skrz naskrz prohnilou, hluchou k hlasu pokání, byl bych vás přenechal jejich hněvu. Toto potvrzení o navrácení veškerých občanských práv, které je tak těžko dosažitelné, jež policie v zájmu samé společnosti tak neochotně vydává a které si zřejmě tak vroucně a kajícně přejete, to potvrzení je tady,“ řekl kněz a vytáhl úřední listinu, kterou měl zastrčenou za opaskem. „Včera vás poznali, a tato listina nese včerejší datum. Z toho vidíte, jak mocní jsou lidé, kteří se o Luciena zajímají.“

Při pohledu na ten list papíru se Ester křečovitě roztřásla, až se jí na rtech objevil strnulý, téměř křečovitý úsměv. Kněz se zarazil a podíval se na Ester, aby se přesvědčil, zda po ztrátě té strašlivé síly, kterou padlé bytosti čerpají z vlastní zkaženosti, po návratu k původní křehké a upřímné přirozenosti odolá takovému přívalu nových dojmů. Kdyby byla Ester falešná, sehrála by komedii; ale jestliže se vrátila ke své nevinnosti a upřímnosti, mohla by i zemřít, jako slepec může i po zdařilé operaci znovu přijít o zrak, když je vystaven příliš prudkému světlu. V tu chvíli dohlédl kněz až na samé dno lidské duše. Zachoval však ledový klid. Byl jako nehybný zasněžený vrcholek hory čnící k nebi, hory nezničitelné a povýšeně zachmuřené, žulově tvrdé, a přece blahodárné. Děvčata Esteřina druhu jsou v podstatě bytosti nestálé, bezdůvodně střídající zcela nerozumnou nedůvěru s naprostou důvěřivostí. V tomto ohledu jsou na nižším stupni než zvířata. Všechno přehánějí: své radosti i zoufalství, svou víru i své bezvěrectví. Přitom by se většina z nich zbláznila, kdyby je nedecimovala úmrtnost, která je u nich obvyklá, a kdyby šťastná náhoda občas některou z nich nevytáhla z bahna, v němž žije. Abychom pronikli až na dno bídy, již skýtá tento ohavný život, museli bychom na vlastní oči vidět, kam až může lidská bytost zajít ve svém poblouznění, aniž v něm utonula, při pohledu na vrcholnou extázi Medúzy u knězových nohou. Nebožačka zírala na osvobozující listinu s výrazem, na jaký ani Dante nepomyslel a který přesahoval všechny představy o pekle. Ale se slzami se dostavila i reakce. Ester vstala, objala kněze kolem krku, položila hlavu na jeho hruď, zalila ji slzami a zlíbala drsnou látku zakrývající jeho železné srdce, jako by chtěla proniknout až k němu. Uchopila kněze za ruce a zulíbala mu je. Čistě v návalu vděčnosti ho zahrnula svými nejmazlivějšími něžnůstkami, říkala mu nejsladšími jmény a mezi všemi těmi lichotkami opakovala tisíckrát: *„Dejte mi ho, dejte mi ho“*, v tisíci různých hlasových polohách. Zaplavila ho něžnostmi

a obestřela ho svým pohledem tak rychle, že ho zaskočila nepřipraveného, až se jí podařilo utlumit jeho hněv. Kněz poznal na vlastní kůži, co vyneslo Ester její přezdívku; pochopil, jak je těžké odolat tak líbeznému stvoření, a pojednou mu bylo jasné, proč ji Lucien tak miluje, to, co na ní mladého básníka tak okouzluje. Podobná vášeň v sobě skrývá mezi tisícerými vnadami udici s ostrým hrotem, který proniká zejména do vznešených uměleckých duší. Tyto vášně, pro většinu lidí nepochopitelné, dokonale vysvětluje touha po ideální kráse, jíž se vyznačují tvůrčí osobnosti. Což se tím nepodobají do jisté míry andělům, kteří mají za úkol přivádět provinilce na lepší myšlenky? Což tvořit neznamená takové bytosti očišťovat? Jak svůdné je pomyšlení, že by krása duchovní s krásou tělesnou mohly vytvořit jeden celek! A jak blaží lidské sebevědomí, když se to podaří! Jak krásný je tento úkol, který lze uskutečnit jedině láskou! Podobná spojení, jak to vidíme na příkladu Aristotela, Sokrata, Platóna, Alkibiada, Cethega a Pompeia a která připadají nezasvěceným přímo obludná, zakládají se na hnutí mysli, které vedlo Ludvíka XIV., aby postavil Versailles, jež žene lidi do nejrůznějších prodělečných podniků, jako je přeměna páchnoucího močálu ve voňavý ostrůvek obklopený průzračnou vodou, vybudování jezera na kopci, jako to učinil princ Conti v Nointelu, nebo vytvoření švýcarské krajiny v Cassanu, jako to učinil nájemce královských důchodů Bergeret. Zkrátka, je to vpád umění do životních zvyklostí.

Kněz se zastyděl, že podlehl těm něžnostem, a prudce odstrčil Ester, která se rovněž zastyděla, neboť jí řekl:

„Stále ještě jste kurtizána.“

A klidně zase zastrčil listinu za opasek. Jako dítě, které má v hlavě jedinou tužbu, upírala Ester oči na ono místo na opasku, kde se list skrýval.

Z myšky se stává Máří Magdaléna

„Dítě mé," pokračoval kněz po krátké odmlce, „vaše matka byla židovka a vy jste nebyla pokřtěna; ale nezanesli vás ani do synagogy, a proto jste kdesi na duchovním pomezí jako dušičky nekřtěňátek."

„Nekřtěňátek," opakovala Ester dojatě.

„… tak jako jste v policejních archívech číslo mimo normální společnost," pokračoval neúprosně kněz. „Jestliže jste před třemi měsíci skulinkou zahlédla lásku a zdálo se vám, že jste se právě narodila, musíte si uvědomit, že od toho dne jste opravdu jako nemluvně. Proto je třeba vás vést, jako kdybyste byla dítě: musíte se úplně změnit, a já se postarám, abyste se změnila k nepoznání. Především zapomenete na Luciena." Tato slova nebohou dívku zcela zdrtila; zvedla ke knězi oči a zavrtěla hlavou, neschopna slova, když tak náhle ve svém zachránci znovu nalezla svého trýznitele.

„Alespoň se s ním přestanete stýkat," pokračoval, „zavedu vás do církevního ústavu, kde jsou vychovávány dívky z nejlepších rodin. Tam z vás udělají katoličku, naučí vás tam křesťanskému způsobu života, naučíte se tam náboženství.

Můžete odtamtud vyjít jako dokonalá, čistá, neposkvrněná a dobře vychovaná dívka, když ovšem… Kněz zvedl prst a odmlčel se.

„Když," pokračoval, „budete mít sílu nechat Medúzu tady."

„Ach!" zvolala ubohá dívka, pro niž každé slovo bylo jako akord, při němž se brány nebeské otvírají dokořán. „Kdybych tu tak mohla vylít všechnu svou krev a vyměnit ji za novou!"

„Poslouchejte mne."

Ester zmlkla.

„Vaše budoucnost závisí na vaší schopnosti zapomenout. Uvědomte si, jak dalekosáhlé jsou vaše závazky: jediné slovo,

jediný pohyb, který by prozradil Medúzu, zahubí Lucienovu ženu; slůvko pronesené ze spaní, nechtěná myšlenka, jen trochu necudný pohyb, projev netrpělivosti, vzpomínka na minulou zkaženost, jakékoli opomenutí, kývnutí hlavou, které by prozradilo, co víte, nebo co se k vašemu neštěstí dověděli jiní…“

„Já vím, já vím, otče,“ řekla Ester ve svatém vzplanutí, „znamená to s úsměvem nosit střevíce z rozžhaveného železa, chodit ve šněrovačce s ostrými hroty uvnitř a zachovat si přitom ladné pohyby tanečnice, jíst chleba posypaný popelem a zapíjet ho pelyňkem, to všechno bude pro mne sladké a snadné.“

Znovu klesla na kolena, zlíbala kněžovy střevíce, rozplakala se a skropila je slzami, objala mu kolena, přitiskla se k nim mumlajíc v slzách radosti nesmyslná slova. Její překrásné zlaté vlasy se jí rozpustily a vytvořily jakýsi koberec u nohou tohoto posla nebes; když vstala, připadal jí opět chmurný a přísný.

„Čím jsem se vás dotkla?“ otázala se udiveně. „Slyšela jsem, že prý žena jako já umývala Kristovi nohy vonnou mastí. Mne však ctnostný život učinil tak chudou, že vám nemohu nabídnout nic než své slzy.“

„Neslyšela jste, co jsem říkal?“ obořil se na ni kněz krutě. „Říkal jsem vám, že musíte vyjít z ústavu, do něhož vás zavedu, tak dokonale duševně i tělesně změněná, že ať vás kdokoli z vašich dřívějších známých zavolá jménem, neotočíte se. Včera vám láska nedala dosti sil, abyste v sobě pohřbila někdejší lehkou ženštinu tak, aby se už víckrát neukázala: znovu se objevuje ve zbožňování, které náleží jen Nejvyššímu.“

„Copak vás za mnou neposlal on?“ otázala se Ester.

„Kdyby vás během vaší převýchovy Lucien třeba jen zahlédl, vše by bylo ztraceno, to si uvědomte,“ pokračoval kněz.

„Ale kdo ho utěší?“ zeptala se Ester.

„Proč potřeboval, abyste ho utěšovala?“ otázal se kněz hlasem, v němž poprvé za celý tento výstup se ozvalo lehké zachvění.

„Já nevím, ale býval často smutný.“

„Smutný?“ podivil se kněz. „A řekl vám, proč?“

„Nikdy,“ odpověděla Ester.

„Byl smutný, že miluje holku, jako jste vy,“ zvolal kněz.

„Běda, asi je to tak,“ přiznala Ester pokorně. „Jsem nejodpornější stvoření svého pohlaví a nemohla jsem v jeho očích dojít milosti jinak než silou své lásky.“

„Ta láska vám musí dát sílu, abyste mě slepě poslouchala. Kdybych vás hned teď zavezl do ústavu, v němž budete vychovávána, všichni zdejší lidé by řekli Lucienovi, že jste dnes v neděli odjela s nějakým knězem, a on by vám mohl přijít na stopu. Když už se tady do té doby neukážu, domovnice si o mně bude myslet, že jsem to, co nejsem. A tak ode dneška za týden vyklouznete večer z domu a nastoupíte do fiakru, který na vás bude čekat na rohu rue des Frondeurs. Po celý ten týden se Lucienovi vyhýbejte. Najděte si nějakou záminku, abyste mu zakázala přístup, a kdyby přišel, ukryjte se u některé své přítelkyně v domě. Kdyby se s vámi sešel, dozvím se to, a v tom případě by byl všemu konec, už bych víckrát za vámi nepřišel. Ten týden potřebujete na to, abyste se zbavila svého vzhledu prostitutky,“ řekl kněz a položil na desku krbu měšec. „Ve vašem vzhledu, ve vašich šatech je cosi, co každému Pařížanu ihned prozradí, co jste zač. Potkala jste někdy na ulici nebo na bulvárech ctnostnou dívku v doprovodu matky?“

„K svému velkému žalu ano. Pohled na matku s dcerou je pro nás snad tím nejhorším utrpením, protože v nás probouzí výčitky svědomí, skryté v našich srdcích, a je to bolest přímo mučivá… Vím až příliš dobře, co mi chybí.“

„Takže víte, jak máte vypadat příští neděli,“ řekl kněz a vstal.

„Ale než odejdete, musíte mě naučit nějakou opravdovou modlitbu, abych se mohla modlit k Bohu,“ řekla Ester.

Byl to dojemný pohled, jak kněz s dívkou opakuje Zdrávas a Otčenáš.

„To je krása,“ vydechla Ester, když se jí podařilo odříkat bez chyby oba ty nádherné a oblíbené projevy katolické víry.

„Jak se jmenujete?“ otázala se Ester kněze, když se s ním loučila.

„Carlos Herrera a jsem Španěl vyhnaný ze své vlasti.“ Ester ho uchopila za ruku a políbila mu ji. Už to nebyla kurtizána, byl to kajícný padlý anděl.

Portrét, jaký by byl chtěl namalovat Tizian

Jednoho pondělního rána počátkem března toho roku zjistily chovanky ústavu proslulého svou aristokratickou a náboženskou výchovou, že se jejich půvabné řady rozrostly o novou spolužačku, která svou krásou nade vši pochybnost překonávala své družky, ba dokonce i jednotlivé půvaby, jimiž každá z nich vynikala. Ve Francii je velice vzácné, ne-li nemožné, setkat se s oněmi třiceti pověstnými dokonalostmi, jež jsou prý ve verších vytesány do kamene v perském sultánově paláci a jež musí žena mít, aby byla opravdu krásná. Ve Francii je sice málo celků, ale vyskytují se rozkošné detaily. Pokud jde o impozantní celek, jaký se snaží znázornit sochařské umění a jaký zobrazilo v několika málo dílech, jako je socha Diany a Venuše, je hlavně výsadou Řecka a Malé Asie. Ester pocházela z této kolébky lidského plemene, z vlasti krásy: její matka byla židovka. U židů, tak často degradovaných stykem s jinými národy, vyskytují se mezi jejich různými kmeny žíly, které si zachovaly jedinečný typ asijské krásy. Když nejsou odpudivě oškliví, mají židé

charakteristickou krásu arménských figur. Ester by byla zvítězila v soutěži každého sultánského harému, neboť se v ní harmonicky slévalo všech oněch třicet složek dokonalé krásy. Její podivný způsob života nejenže nepokazil ideální tvary ani svěžest zevnějšku, dodal jí dokonce cosi specificky ženského: už to nebyl hladký a celistvý povrch nezralého ovoce, a ještě to nebyl teplý odstín zralosti, květ dosud neodkvetl. Kdyby žila ještě o pár dní déle tím nezdravým životem, začala by tloustnout. To nádherné zdraví, ta přímo zvířecí dokonalost bytosti, u níž rozkoš zaujímá místo myšlenky, je pro fyziology nesporně významný zjev. Vzácnou shodou okolností, téměř nemyslitelnou u mladé dívky, měla ruce neuvěřitelně ušlechtilé, průsvitné a bělostné jako ruce rodičky při druhém dítěti. Měla přesně takové nohy a vlasy, jaké právem proslavily vévodkyni Berrijskou, vlasy tak husté, že je nemohla sevřít ruka žádného kadeřníka, a tak dlouhé, že když se dotkly země, tvořily kroužky. Ester měla přesně onu střední postavu, která umožňuje, aby se žena stala jakousi hračkou, kterou lze uchopit, pustit, znovu uchopit a snadno odnést. Její pleť, jemná jako čínský hedvábný papír s teplým jantarovým zabarvením, protkaná jemnými červenými žilkami, byla lesklá, aniž byla suchá, a hebká, aniž byla vlhká. Ačkoli vypadala křehce, byla Ester velice odolná. Občas náhle překvapila nějakým rysem, jimiž vyniká umně vykroužená Raffaelova kresba, neboť Raffael je malíř, který nejlépe prostudoval a nejlépe zobrazil židovskou krásu. Ten skvělý efekt vzniká z hloubky oblouku, pod nímž oko hledí jakoby uvolněno ze svého rámu, jehož křivka se svou ostrostí podobá žebru klenby. Když mládí odívá svými čistými a průsvitnými barvami tento krásný oblouk pod obočím s neviditelnými kořínky, když světlo pronikne do okrouhlé brázdy pod ním a zůstává tam světle růžové, vytváří celou pokladnici něhy pro potěšení milence a tolik krásy, že by si nad ní malíř zoufal. Je to vrcholný výtvor přírody, v němž vznikají tyto světelné záhyby, v nichž stín nabývá zlatisté

odstíny jako předivo, které má hutnost šlachy a pružnost té nejjemnější blanky. Když je oko v klidu, sedí uprostřed jako zázračné vejce v hnízdě z hedvábných vláken. Avšak později, když ty lehce nahozené obrysy rozmažou vášně, když toto jemné předivo zvrásní bolest, stává se celá ta nádhera melancholickou. Esteřin původ se prozrazoval oním orientálním tvarem očí s těžkými víčky Turkyně, jejichž břidlicové zabarvení dostávalo na světle modrý odlesk havraních křídel. Jedině nesmírná něha jejího pohledu dovedla zmírnit jejich lesk. Jen plemena přišlá z pouští mají v oku schopnost fascinovat každého, na koho to oko pohlédne, neboť každá žena vždy někoho fascinuje. Jejich oči si patrně zachovaly něco z onoho nekonečna, do něhož hledívaly. Vyzbrojila snad příroda ve své prozíravosti jejich sítnici nějakým odrazovým povlakem, aby mohly snášet zrcadlení písků, záplavu slunečních paprsků a žhavý kobalt éteru? Nebo snad lidské, stejně jako ostatní bytosti, přejímají něco z prostředí, v němž se vyvíjejí, a zachovávají si po staletí vlastnosti, které takto získaly? Konečné řešení otázky lidských ras tkví možná v otázce samé. Instinkty jsou živoucí skutečností, vznikající z podřízení se nutnosti. Rozličnost živočišných druhů je výsledkem působení právě těchto instinktů. Abychom se přesvědčili o této tak usilovně hledané pravdě, stačí, když rozšíříme na lidská stáda poznatky z pozorování stád španělských a anglických ovcí, která se v nížinách, kde je tráva hojná, pasou v těsném houfu, kdežto v horách, kde je tráva vzácná, jen jednotlivě. Přemístíme-li tyto ovce z jejich rodné země do Švýcarska nebo do Francie, budou se horské ovce pást jednotlivě, i když budou na bujně rostoucí trávě v nížině, kdežto ovce z nížin se zas budou pást v houfech i na horách. V několika generacích se tyto instinkty získané v daleké minulosti pozmění jen nepatrně. Po stu letech se v některém vzpurném jehněti projeví horský duch stejně tak, jako po tisíci osmi stech letech vyhnanství zazářil Orient

v Esteřiných očích i obličeji. Její pohled nefascinoval, pouze z něho vyzařovalo líbezné teplo, dojímal, aniž překvapoval, ale svým žárem dokázal roztavit tu nejpevnější vůli. Ester přemohla nenávist, udivila pařížské zpustlíky, a při tom všem jí tento pohled i jemnost její hebké pleti vynesly tu strašlivou přezdívku, pro kterou se právě nedávno octla tak blízko smrti. Všechno u ní bylo v souladu s její povahou pouštního skřítka. Měla pevné a hrdé čelo, jemný tenký nos s oválně vykrojeným chřípím, jaké mívají Arabové. Její svěží rudé rty byly jako růže bez sebemenšího kazu, minulé orgie je ničím nepoznamenaly. Bradu, ztvárněnou, jako kdyby její obrysy vykroužil zamilovaný sochař, měla bílou jako mléko. Jediné, co nemohla zahladit a co v ní prozrazovalo kurtizánu, která se dostala až na samé dno, byly její ulámané nehty, tak poškozené hrubou domácí prací, že potřebovaly čas, aby znovu nabyly svůj původní elegantní tvar. Mladé chovanky jí zpočátku záviděly její zázračnou krásu, ale nakonec se jim zalíbila. Neuplynul ani týden a dívky si naivní Ester zamilovaly, neboť je zaujal smutný osud toho děvčete, které v osmnácti letech neumí číst ani psát, pro které je každá znalost, každé ponaučení něčím novým a které získá pro biskupa slávu za obrácení židovky na katolickou víru a její slavnostní křest. Když si uvědomily, do jaké míry nad ní stojí svým vzděláním, brzy jí odpustily, že je tak krásná. Ester si brzy osvojila způsoby, jemnost hlasu, chování i postoj těchto urozených dívek a nakonec se jí vrátila i dřívější přirozenost. Tak dokonale se změnila, že při své první návštěvě byl Herrera překvapen, ačkoli se zdálo, že ho nic už překvapit nemůže. Představená mu jeho schovanku pochválila. Zdejší sestry se za celé své výchovné působení nesetkaly s milejší povahou, křesťanštější mírností, opravdovější skromností, ani s tak velkou touhou po vědění. Když lehká holka vytrpí to, co vytrpěla tato nebohá chovanka, a očekává odměnu, jakou Španěl slíbil Ester, jen těžko by nevykonala ony

zázraky, jaké se dály v dobách zrodu křesťanství a jaké znovu vyvolali jezuité v Paraguayi.

„Je příkladem všech ctností," řekla představená a políbila Ester na čelo.

Tento ryze katolický výraz říká vše.

Stesk

O přestávkách se Ester opatrně vyptávala družek na nejběžnější společenské zvyklosti, které byly pro ni stejně překvapivé jako pro dítě na prahu života. Když se dověděla, že v den křtu a svého prvního přijímání bude celá v bílém, že bude mít bílou atlasovou šerpu, bílé stuhy, bílé střevíce i rukavice a že bude mít ve vlasech bílé mašle, Ester se usedavě rozplakala. Byl to opak biblického příběhu o Jeftovi na hoře. V obavě, aby ji to neprozradilo, bývalá kurtizána jim namluvila, že pláče štěstím, které jí působí ta představa už teď. A ježto od způsobu života, jímž žila až do nynějška, k tomu způsobu, do něhož vstupovala, je stejně daleko jako od divošství k civilizaci, podobala se Ester půvabem a hloubkou citu Atale, nádherné hrdince amerických *puritánů.* Také ji, aniž si to uvědomovala, hlodala u srdce láska, láska podivná, touha o to silnější u ní, která znala vše, než u panny, která nezná nic, ačkoli obě tyto touhy mají stejnou příčinu i stejný cíl.

V prvních měsících jak novost života v odloučení, tak překvapení z nových vědomostí, ruční práce, jimž se učila, náboženské obřady, její vroucí a svaté odhodlání, slastný pocit z toho, že ji tu mají rádi, a konečně používání rozumových schopností, to vše jí pomáhalo při potlačování vzpomínek a také napomáhalo snahám o získání nové paměti, kterou si tu vytvářela, neboť se toho musela právě tolik odnaučovat, jako

učit. Existuje několik druhů paměti: tělo i duch mají každý svou vlastní; tak na příklad stesk je nemocí tělesné paměti.

V průběhu třetího měsíce byl tedy rozlet této panenské duše směřující ze všech sil k nebi ne-li zkrocen, tedy alespoň spoután tajným odporem, jehož příčinu Ester sama neznala. Jako skotská ovce měla snahu se pást v ústraní, nedovedla překonat pudy, které u ní vypěstoval nevázaný způsob života. Bylo to snad volání bláta pařížských ulic? Nebo se jí tak držely nějakým neviditelným článkem okovy jejího špatného života, s nímž se nyní rozcházela, a přitom je cítila, jako dovedou podle tvrzení lékařů váleční invalidé cítit bolest v končetině, o kterou přišli? Nebo jí přemíra neřesti tak pronikla až do morku kostí, že svěcená voda nedosáhla až k ďáblovi, který se tam skrýval? Anebo snad pohled na toho, pro něhož vynakládala tak andělské úsilí, se stal potřebou pro tu, jíž měl Bůh odpustit, že zaměňovala lásku pozemskou s láskou nebeskou? Jedno bylo následkem toho druhého. Probíhal v ní snad posun její životní energie, který s sebou přinášel i nutné utrpení? V situaci, kterou věda povýšeně odmítla prozkoumat, neboť jí ten námět připadal příliš neslušný, jako kdyby lékař nebo spisovatel, kněz a politik nebyli mimo jakékoli podezření. Nicméně však se vyskytl jeden lékař, který měl dosti odvahy k tomu, aby v tom oboru podnikl bádání, které však nedokončil, protože mu v tom zabránila smrt. Možná že černá trudnomyslnost, které Ester propadala a která vrhala stín na její šťastný život, pramenila právě ze všech těchto příčin, a proto je nedovedla uhodnout a trpěla možná stejně, jako trpěli kdysi nemocní, kteří nepoznali ani medicínu ani chirurgii. Je kupodivu, že zdravá a hojná strava, která vystřídala nezdravé ohavnosti, jimiž se Ester dosud živila, jí nikterak neprospívala. Mravný pravidelný život, v němž byly radosti právě tak strašné jako utrpení, tento život mladou chovanku ničil. Svěží spánek a klidné noci místo drtivé únavy vyvolávaly u ní horečku, jejíž příznaky unikaly zraku i hmatu zkušené ošetřovatelky.

Konečně dobro a štěstí, jež vystřídaly zlo a neštěstí, jistota po nejistotě, to vše Ester nesvědčilo, stejně jako by nesvědčily její minulé útrapy jejím mladým spolužačkám, kdyby se dostaly do té zkaženosti, v jaké ona vyrůstala. Její pekelné rodiště ji dosud plně ovládalo přes vyšší příkazy neochvějné vůle. To, co nenáviděla, znamenalo pro ni život, to, co milovala, ji hubilo. Její víra byla tak vroucná, že její zbožnost byla potěchou duše. Ráda se modlila. Otevřela duši jasnému světlu pravé víry, kterou přijímala snadno a bez pochybností. Pro kněze to byl pohled povznášející, ale u ní se tělo neustále protivilo duši. Kdysi na příkaz paní de Maintenon přesadili kapry nachytané v bahnitém rybníce do mramorových nádrží s průzračnou vodou, kde je paní de Maintenon krmila drobty z královského stolu. Kapři chřadli. Zvířata dovedou být oddaná, ale člověk je nikdy nepokazil leprou pochlebnictví. Jistý dvořan ve Versailles si té nesrovnalosti všiml. „Jsou jako já," odpověděla mu samozvaná královna, „stýská se jim po kalných vodách." V těch slovech je shrnut celý příběh Esteřin. Občas nebožačku cosi pudilo, aby v klášterní zahradě běhala od stromu ke stromu, zoufale se skrývala v nejtemnějších koutech, hledajíc tam bůhvíco, ale ve skutečnosti podléhala ďábelským svodům, koketovala se stromy a mlčky k nim hovořila. Někdy večer Ester klouzala podél zdi jako užovka, s hlavou nepokrytou a nahými rameny. V kapli při bohoslužbách hledívala upřeně na krucifix a všichni ji obdivovali, jak při tom slzí; jenže to Ester plakala zlostí; místo svatých obrazů, které chtěla vidět, viděla ozářené noci, a v nich sebe, jak řídí orgie, jako Habeneck řídí na konzervatoři Beethovenovu symfonii; viděla ty lascívní noci plné veselí, prudkých pohybů a neutuchajícího smíchu, noci nevázané, divoké, kruté. Navenek byla mírná jako panna, připoutaná k zemi jen svým ženským zevnějškem, uvnitř se však zmítala císařská Messalina. Ona jediná znala tajemství toho zápasu ďábla s andělem; když ji představená kárala za to, že má složitější účes než to dovoluje řehole, ihned

si účes s dojemnou poslušností změnila, ba byla ochotna i dát si vlasy ostříhat, kdyby si to matka představená přála. Tato nostalgie působila přímo dojemně u holky, která by byla raději zahynula, než by se vrátila do špíny, z níž přišla. Ester zhubla, změnila se, pobledla. Představená pro ni zmírnila vyučování a zavolala si to zajímavé stvoření, aby je vyzpovídala. Ester tvrdila, že je šťastná, že se jí mezi spolužačkami velice líbí; žádná její životní funkce nebyla zasažena, ale její vitalita byla podlomena. Říkala však, že ničeho nelituje, že nemá žádné přání. Představenou odpovědi její chovanky překvapily a nevěděla, čemu by to její chřadnutí měla připsat. Když se Esteřin stav stále zhoršoval, zavolali k ní lékaře. Ale protože neznal její minulost a ani ji nemohl tušit, shledal, že je Ester zcela zdráva, a neobjevil žádnou chorobu. Nemocná reagovala způsobem, který bořil všechny hypotézy. Zbývala jediná možnost, jak rozptýlit lékařovu nejistotu: vycházela však ze strašlivého podezření. Ale Ester zatvrzele odmítala podrobit se vyšetření. Vystrašená představená se obrátila na abbé Herreru. Španěl přišel, přesvědčil se o Esteřině zoufalém zdravotním stavu a pohovořil si s lékařem mezi čtyřma očima. Po tom, co se lékař od něho dověděl, prohlásil, že jediné, co by jí mohlo pomoci, by byla cesta do Itálie. Abbé si však nepřál, aby se tato cesta uskutečnila před Esteřiným křtem a prvním přijímáním.

„Kolik je na to třeba času?“ zeptal se lékař.

„Měsíc,“ odpověděla představená.

„Za tu dobu bude mrtvá,“ namítl lékař.

„Ano, ale bude ve stavu boží milosti a spasena,“ řekl abbé.

Ve Španělsku mají náboženské otázky přednost před otázkami politickými, občanskými i životními. Lékař proto Španělovi neodpověděl, ale obrátil se k představené. V tom ho však strašlivý Španěl chytil za ruku, aby ho zadržel.

„Ani slovo, pane!“ řekl.

Lékař, ač člověk pobožný a monarchista, vrhl na Ester pohled plný něžného soucitu. Ta holka byla krásná jako zvadlá lilie.

„V tom případě děj se vůle boží!“ zvolal lékař a odešel.

Ještě týž den, co se konala tato konzultace, Esteřin ochránce zavedl svou schovanku do restaurace Rocher de Cancale, neboť touha dívku zachránit vnukala knězi ty nejpodivnější prostředky: třebas právě výtečnou večeři, která snad té chudince připomene minulé rozmařilosti, potom představení v opeře, které jí poskytne pohled na mondénní společnost. Herrera musel vynaložit veškerou váhu své autority, aby mladou světici přesvědčil o nutnosti podobného svatokrádežného konání. Sám se pak tak dokonale přestrojil za vojáka, že ho Ester stěží poznala; pro jistotu zahalil svou společnici závojem a uvedl ji do lóže, v níž mohla zůstat skryta zrakům. Tento lék, neškodný pro tak důkladně znovunabytou nevinnost, však přestal brzy působit. Chovanka byla večeří, kterou jí její ochránce nabídl, znechucena, projevila zbožný odpor k divadlu a znovu propadla dřívější trudnomyslnosti.

„Umírá láskou k Lucienovi,“ usoudil Herrera, který by byl rád dohlédl až na samé dno této duše, aby zjistil, co všechno lze na ní požadovat.

Zanedlouho už bude toto nebohé děvče držet při životě jen síla vůle, neboť tělo už povoluje. Kněz si ten okamžik, kdy se tak stane, vypočítal se stejnou strašlivou praktickou znalostí, jakou dříve používal kat při umění výslechu. Kněz zastal svou schovanku v zahradě na lavičce při obrostlém laťkovém mřížoví, jež laskaly paprsky dubnového slunce. Zdálo se, že je jí zima a že se sem přišla ohřát; její spolužačky s účastí pozorovaly její bledost zvadlé květinky, její oči umírající gazely i hluboký smutek v jejím chování. Ester vstala a šla Španělovi vstříc nejistým krokem, z něhož bylo patrno, jak málo života, ba jak málo vůle k životu v ní zůstalo. To nešťastné dítě bohémy, tato poraněná vlaštovka podruhé

probudila v Herrerovi soucit. Zachmuřený kněz, jehož Bůh patrně používal jen k vykonávání odplaty, přivítal se s nemocnou úsměvem, v němž bylo stejně trpkosti jako laskavosti a stejně mstivosti jako křesťanské lásky. Vyškolena za tu dobu, co žila poloklášterním životem, v rozjímání a sebezpytování, pocítila Ester již podruhé při pohledu na svého ochránce nedůvěru; ale stejně jako poprvé ji jeho slova hned zase uklidnila.

„Tak co, milé dítě," řekl jí, „pročpak jste se mnou nikdy nemluvila o Lucienovi?"

„Slíbila jsem vám to," odpověděla a zachvěla se od hlavy k patě, „přísahala jsem vám, že nevyslovím jeho jméno."

„A přece jste na něho nepřestala myslet."

„Ach pane, v tom jediném jsem chybovala. Myslím na něho neustále, a když jste se tu objevil, právě jsem si říkala jeho jméno."

„Odloučení od něho vás zabíjí?"

Místo odpovědi Ester svěsila hlavu jako nemocná, která cítí blízkost smrti.

„Co takhle, kdybyste ho zase uviděla?…" řekl. „Bylo by to, jako bych se znovu narodila," řekla. „Myslíte jen na jeho duši?"

„Ach pane, láska je jen jedna."

„Ty prokleté plemeno! Udělal jsem vše pro tvou spásu, ale teď tě přenechám tvému osudu. Sejdeš se s ním!"

„Proč urážíte moje štěstí? Copak mohu milovat Luciena a zůstat přitom ctnostná, i když miluji ctnost právě tak jako jeho? Vždyť jsem ochotná tady pro ni umřít, jako bych byla ochotná umřít pro něho! Což nezahynu pro ty dva fanatismy, pro ctnost, která by mě učinila hodnou jeho, toho, pro něhož jsem se vrhla do náruče ctnosti? Ano, jsem ochotna umřít, když se s ním nesejdu, a ochotna žít, když se s ním sejdu. Nechť mě soudí Bůh."

Do tváří se jí vrátila barva, její bledost dostala zlatistý odstín. Ester ještě jednou získala milost.

„Den nato, co se očistíte vodou křtu, sejdete se s Lucienem, a když jste přesvědčená, že dokážete ctnostně žít vedle něho, už se s ním nemusíte rozloučit.“

Kněz musel Ester pomoci na nohy, neboť se pod ní podlamovala kolena. Nebohá dívka totiž klesla jako podťatá. Abbé ji posadil na lavičku, a když se Ester trochu vzpamatovala, řekla:

„A proč ne ještě dnes?“

„Snad byste nechtěla obrat monsignora o slávu z vašeho křtu a z vašeho obrácení? Jste příliš blízko Lucienovi a proto už vzdálena Bohu.“

„Ano, už jsem na nic jiného nemyslela.“

„Vy nikdy nebudete mít žádnou víru,“ řekl kněz s přídechem hluboké ironie.

„Bůh je dobrý,“ pokračovala Ester, „vidí mi až na dno duse.

Překonán půvabnou naivitou, která vyzařovala z Esteřina hlasu i pohledu, kněz ji poprvé políbil na čelo.

„Ti šviháci tě výstižně pojmenovali, svedla bys i samotného Pánaboha. Vydrž ještě pár dní, a pak budete oba volní.“

„Oba!“ zvolala Ester blaženě.

Když představená a chovanky, které ten výjev pozorovaly zdálky, uviděly tuto novou Ester, tak odlišnou od té předchozí, měly dojem, že jsou svědky nějakého kouzla. Jako by se celá změnila, ožila. Zjevila se ve své pravé podobě jako žena milující, roztomilá, koketní, škádlivá a veselá. Zkrátka, Ester byla vzkříšena.

Mnoho úvah

Herrera bydlel v rue Cassette poblíž kostela Saint-Sulpice, jemuž byl přidělen. Suchá a tvrdá architektura tohoto kostela se hodila ke Španělovi, jehož pojetí náboženství se podobalo pojetí dominikánů. Byl zbloudilé dítě prohnané politiky Ferdinanda VII., škodil věci konstituční monarchie s vědomím, že tato oddanost nemůže být odměněna jinak než znovunastolením absolutismu. Carlos Herrera se tělem a duší oddal dvorské kamarile v okamžiku, kdy se nezdálo, že by kortésy mohly být poraženy. Pro vnější svět se to jevilo jako projev statečného ducha. Výprava knížete Angoulémského se uskutečnila, král Ferdinand seděl na trůně, a Carlos Herrera si stále nejel do Madridu pro odměnu za své služby. Skryt před zvědavostí za hradbou diplomatického mlčení, zdůvodňoval svůj pobyt v Paříži velkou náklonností k Lucienovi de Rubempré, jež Lucienovi už vynesla královský dekret povolující změnu jména. Herrera jinak žil tak, jak odnepaměti žijí kněží pověření tajným posláním, to jest velice nenápadně. Vykonával své církevní povinnosti v kostele Saint-Sulpice, vycházel, jen když měl nějaké řízení, a to vždy jen v noci a v kočáře. Jeho den byl vyplněn španělskou siestou, která klade dobu spánku mezi obě hlavní jídla a zabírá tak veškeren čas, po který Paříž kypí životem a prací. Svou úlohu tu hrál i španělský doutník, který spotřeboval stejně času jako tabáku. Lenost je maska právě tak jako důstojnost, která zase není nic jiného než lenost. Herrera bydlel ve druhém patře, v křídle domu, jehož druhé křídlo obýval Lucien. Tyto dva byty spojovaly a zároveň rozdělovaly reprezentační místnosti, jejichž antická nádhera vyhovovala stejně vážnému duchovnímu i mladému básníkovi. Dvůr toho domu byl tmavý. Vysoké košaté stromy stínily zahradu. Obydlí, která si volí kněží, bývají tichá a uzavřená. Herrerův byt lze popsat jediným slovem: cela. Lucienův byt hýřil přepychem a byl vybaven dokonalým komfortem; obsahoval vše, co si žádá elegantní způsob života dandyho, básníka a spisovatele, který je zároveň

ctižádostivý i světácký, pyšný i marnivý, velice nedbalý, ač přitom milovník pořádku, který neoplývá zvláštním duchem, ale zato má jistou schopnost si přát a brát – což je možná totéž –, ale jemuž zcela chybí schopnost cokoli uskutečnit. Ti dva, Lucien a Herrera, tvořili dohromady politickou osobnost. V tom ostatně záleželo tajemství jejich vztahu. Starší muži, u nichž se životní aktivita přenesla do sféry jiných zájmů, často pociťují potřebu nějakého pěkného nástroje, mladého a vášnivého vykonavatele, který má uskutečňovat jejich plány. Richelieu začal příliš pozdě hledat hezkou bílou tvář s kníry, aby ji mohl předhodit ženám pro jejich potěchu. Nepochopen mladými větroplachy, byl nucen nakonec poslat do vyhnanství matku svého pána a postrašit královnu, když se napřed pokusil získat lásku jedné i druhé, ačkoli nebyl stvořen k tomu, aby se líbil královnám. Ten, kdo žije ctižádostí, se vždy chtě nechtě střetne se ženou, a to právě v okamžiku, kdy je takové setkání nejméně vítané. Sebemocnější politik potřebuje proti ženě zase ženu, stejně jako Holanďané používají k broušení diamantu zase diamant. I Řím v dobách své největší moci se řídil tímto pravidlem. Všimněte si též, proč si Ital kardinál Mazarin počínal pánovitěji než Francouz kardinál Richelieu. Když se Richelieu setkal s odporem šlechty, šel na to sekerou; zemřel na vrcholu své moci, zdolán tímto soubojem, v němž mu byl sekundantem pouhý mnich kapucín. Mazarina odmítali zároveň ozbrojení měšťané i šlechta, občas tak vítězní, že před nimi musel dvůr uprchnout. Ale služebník Anny Rakouské nikoho nepřipravil o hlavu, dovedl si podmanit celou Francii a vychoval Ludvíka XIV., který dokonal dílo kardinála Richelieua tím, že spoutal šlechtu zlatými prýmky v tom velkém sultánském paláci, jímž byly Versailles. Když zemřela paní de Pompadour, byl Choiseul ztracen. Pronikl Herrera do tajů této vysoké politiky a nepojistil se včas, jako to učinil Richelieu? Zvolil si snad v Lucienovi svého Cinq-Marse, ale Cinq-Marse věrného? Nikdo nedovedl tyto otázky zodpovědět

ani změřit rozsah Španělovy ctižádosti, stejně jako nikdo nemohl předpovědět, jak skončí. Tyto otázky si kladli lidé, kteří se snažili nahlédnout do tohoto dlouho tajeného svazku a směřovali k odhalení strašlivého tajemství, které Lucien znal teprve několik málo dní. Carlos byl ctižádostivý za dva, což z jeho chování poznali lidé, kteří ho znali a kteří se všichni domnívali, že je Lucien jeho nemanželským synem.

Půldruhého roku potom, co se objevil v opeře, čímž byl příliš brzy vržen do světa, v němž by ho abbé byl rád viděl, teprve až bude proti tomuto světu dostatečně vyzbrojen, měl Lucien ve stáji tři krásné koně, kočár na večer, lehký vozík a tilbury na dopoledne. Jedl v restauracích. Herrerovy předpovědi se splnily: jeho žák propadl rozmařilosti; Herrera však považoval za nutné učinit přítrž té nesmyslné lásce k Ester, kterou Lucien stále choval v srdci. Utratil kolem čtyř tisíc franků, ale každá další ztřeštěnost ho přiváděla vždy zase k Ester; umíněně ji dál hledal. A protože ji nenalézal, stávala se pro něho tím, čím je lovná zvěř pro lovce. Mohl vůbec Herrera pochopit, čím je láska pro básníka? Jakmile tento cit zasáhne hlavu některého z těch malých velikánů, láska, jako by zapálila srdce a pronikla do morku kostí, povznese ho nad ostatní lidi stejně, jako už byl předtím povznesen silou své fantazie. Dík rozmaru přírody má jeho intelekt vzácnou schopnost vyjádřit podstatu věcí pomocí obrazů, do nichž vtiskuje jak cit, tak myšlenku, a lásce dává křídla svého ducha: cítí, líčí, jedná a přemýšlí, násobí své pocity myšlenkou, ztrojnásobuje současné štěstí tušením budoucnosti a vzpomínkami na minulost: mísí je s rozkošemi duše, což ho činí králem mezi umělci. Básníkova vášeň se pak stává velkou poémou, jež se často vymyká normálním lidským měřítkům. Staví tak básník svou milenku do daleko vyšších poloh, než o jaké ženy stojí? Jako nepřekonatelný rytíř de la Mancha mění venkovské děvče v princeznu. Používá sám na sebe kouzelný proutek, s nímž se pak dotýká celého okolí, aby všechno učinil nádherným,

a rozšiřuje tak rozkoš o báječný svět ideálů. A tato jeho láska je pak vzorem všech vášní; přehání ve všem, v nadějích, v zoufalství, ve hněvu, ve smutku i v radosti; létá, skáče, plazí se a nepodobá se to žádnému ze vzruchů, jaké prožívá většina lidí; proti obyčejné lásce je to jako nezadržitelný proud alpských bystřin proti potůčkům v nížině. Géniové jsou tak málokdy chápáni, že plýtvají silami na falešné naděje, vyčerpávají se hledáním ideální milenky a téměř vždy umírají jako krásní motýli, vyšňoření poetickou přírodou k svátku lásky a předčasně hynoucí pod botou chodce, aniž ji poznali. Je tu však ještě další nebezpečí, a to když se setkají se stvořením, které svým vzhledem odpovídá jejich představám, ale které často bývá pouhá pekařka. To si pak počínají jako Raffael a dopadnou jako ten krásný motýl; umírají v náručí své „Fornariny“. Také Lucien se dostal až tak daleko. Jeho poetická povaha, nutně ve všem přemrštěná, a to jak v dobrém, tak i ve zlém, vytušila anděla v Ester, která byla spíš jen zkažená na povrchu než skrz naskrz prohnilá; pro něho byla stále bílá a okřídlená, čistá a tajemná, taková, jakou se před ním stavěla, protože vycítila, že takovou by ji chtěl mít.

Přítel

Ku konci měsíce května roku 1825 ztratil Lucien veškerou vitalitu; nevycházel z domu, jídal sám s Herrerou, býval zamyšlený, studoval, četl sbírku diplomatických dokumentů, sedal celé dny na pohovce se zkříženýma nohama a kouřil tři až čtyři turecké vodní dýmky denně. Jeho podkoní byl víc zaměstnán čištěním trubic tohoto krásného přístroje a jeho parfémováním než hřebelcováním koní a jejich zdobením růžemi pro vyjížďky do Bouloňského lesíka. Když si Španěl všiml, jak Lucien pobledl, když v tom jeho šílenství

potlačované lásky zaznamenal stopy nemoci, rozhodl se, že musí proniknout až do hloubi srdce tohoto člověka, na němž založil svou existenci.

Když jednoho krásného podvečera pozoroval Lucien, zabořený v křesle, zapadající slunce za korunami stromů a vypouštěl do jeho paprsků pravidelnými dlouhými výdechy závoj voňavého kouře, jak činívají zasnění kuřáci, vytrhl ho ze zamyšlení hluboký vzdech. Ohlédl se a uviděl abbého, jak nad ním stojí se založenýma rukama.

„Jak dlouho už jsi tu?“ otázal se básník.

„Hodně dlouho,“ odpověděl kněz. „Sledoval jsem v duchu směr tvých myšlenek.“

Lucien pochopil.

„Nikdy jsem nepředstíral, že mám tak tvrdou povahu jako ty. Život je pro mě střídavě rájem i peklem. Ale když někdy náhodou není tím ani oním, nudí mě a je mi smutno.“

„Jak může být někomu smutno, když má před sebou tak skvělé perpektivy?“

„Když člověk těm perspektivám nevěří, nebo když jsou příliš mlhavé.“

„Nemluv hlouposti,“ řekl kněz. „Bylo by daleko hodnější tebe i mne, kdybys mi otevřel své srdce. Mezi námi se objevilo něco, co se nikdy nemělo objevit – utajování. A trvá to už šestnáct měsíců. Ty miluješ nějakou ženu.“

„A vadí to?“

„Odpornou poběhlici zvanou Medúza.“

„Nu a?“

„Dítě mé, dovolil jsem ti, abys sis obstaral milenku. Ale měl jsem na mysli nějakou dámu ode dvora, mladou, krásnou, vlivnou a přinejmenším hraběnku. Vybral jsem ti paní d'Espard, aby sis z ní zcela nepokrytě učinil nástroj svého úspěchu. Ta by ti totiž nikdy neukradla srdce, byla by mu nechala volnost… Milovat prostitutku nejhoršího druhu, když

někdo nemá, jako mají králové, možnost povýšit ji do stavu šlechtického, to je strašlivá chyba.“

„Jsem snad první, kdo se vzdal svých ambicí, aby se dal na šikmou dráhu divoké lásky?“

„Dobrá,“ řekl kněz a zvedl ze země náustek vodní dýmky, který Lucien upustil, podal mu ho a řekl: „Pochopil jsem, kam míříš. Což nelze spojit ctižádost a lásku? Chlapče, vždyť máš v Herrerovi matku, která by pro tebe udělala všechno…“

„Já vím, příteli,“ řekl Lucien a stiskl mu ruku.

„Chtěl jsi hračky boháčů, máš je. Chceš vyniknout, a já ti ukazuji cestu k moci, líbám někdy pěkně špinavé ruce, abys postupoval, a ty postupuješ… Zanedlouho ti nebude chybět nic z toho, co se líbí mužům i ženám. Jsi zženštilý svými vrtochy, ale duchem jsi mužný. Znám tě skrz naskrz a všechno ti odpouštím. Stačí slovo, a můžeš uspokojit kteroukoli přechodnou vášeň. Rozšířil jsem tvůj život tím, že jsem ho obohatil o to, co na něm většina lidi obdivuje, a to o přitažlivost politiky a nadvlády. Jednou budeš tak velký, jako jsi teď malý; ale nesmíš ničit razidlo, jímž si razíme peníze. Dovolil jsem ti všechno, kromě chyb, jimiž by sis zničil budoucnost. Když ti otvírám dveře salónů čtvrti Saint-Germain, nesmíš se mi válet v blátě. Luciene, pro tebe budu ze železa, všechno od tebe vytrpím, jenom v tvém zájmu. A tak jsem přeměnil tvou neobratnost ve hře života v dovednost schopného hráče…“

Lucien vztekle zvedl hlavu. „Unesl jsem Medúzu!“

„Ty?“ zvolal Lucien.

V záchvatu zvířecí zuřivosti básník vstal, mrštil po knězi drahokamy posázeným náustkem a odstrčil ho tak prudce, že toho siláka srazil k zemi.

„Ano, já,“ řekl Španěl, stále stejně vážně, vstávaje.

Černá paruka mu spadla. Temeno holé jak umrlčí lebka mu vrátilo jeho pravou, příšernou tvář. Lucien zůstal na pohovce zdrcen, ruce bezvládně spuštěné a vyjeveně zíral na abbého.

„Unesl jsem ji,“ opakoval kněz.

„Co jsi s ní udělal? Unesl jsi ji hned den po maškarním plese…“

„Ano, den poté, co jsem byl svědkem toho, jak darebáci, kteří by mi ani nestáli za to, abych je nakopl někam, urážejí bytost, která ti patří…“

„Darebáci!“ přerušil ho Lucien. „Řekni raději netvoři, vedle nichž ti, co připravují lidi na gilotinu, jsou hotoví andělé. Víš, co pro tři z nich ubohá Ester udělala? Jeden z nich byl po tři měsíce jejím milencem. Tehdy byla chudá a sháněla si živobytí na ulici. On neměl ani vindru, asi jako já, když jsi mě potkal tehdy u řeky. Ten uličník v noci vstával, tajně chodil do skříně, kam si Ester schovávala zbytky večeře, a jedl je. Ester mu nakonec na to přišla, pochopila jeho hanbu a snažila se napříště nechávat zbytků co nejvíc. Dělalo jí to velkou radost a nikomu to neřekla, jen mně jednou na zpáteční cestě drožkou z opery. Ten druhý zase kradl, ale než se někdo o krádeži dověděl, Ester mu ty peníze půjčila, aby je mohl vrátit, ale on ten obnos té ubohé holce dodnes nevrátil. Pokud jde o toho třetího, pomohla mu ke štěstí tím, že sehrála scénku, v jakých vyniká Figarův génius: vydávala se za jeho milenku a stala se milenkou všemocného pána, který ji považoval za dokonale nevinnou paničku. Jednomu zachránila život, druhému čest, třetímu zajistila úspěch, který dnes znamená to všechno dohromady. A takhle se jí odvděčili…“

„Přeješ si, aby zemřeli?“ otázal se Herrera se slzou v oku.

„To jsi celý ty!“

„Počkej, musíš se všechno dovědět, ty vzteklý básníku,“ řekl kněz. „Medúza už neexistuje.“

Lucien skočil po Herrerovi a chtěl ho chytit za chřtán, ale tento útok, který by každého jiného zmohl, Španěl rukou odrazil.

„Jen mě vyslechni,“ řekl chladně. „Udělal jsem z ní čistou, mravnou, dobře vychovanou a zbožnou ženu; dostává se jí

vzdělání. Může, ba musí se stát vlivem tvé lásky druhou Ninon de Lenclos, druhou Marion Delorme, druhou du Barry, jak řekl ten novinář v opeře. Buď ji veřejně uznáš za svou metresu, nebo zůstaneš v zákulisí tohoto svého výtvoru, což by bylo moudřejší. Ať se rozhodneš tak či onak, vynese ti to užitek a pocit hrdosti, radost a postup; ale jsi-li stejně velký politik, jako jsi básník, zůstane pro tebe Ester vždy jen lehkou holkou. Protože ona nám časem možná pomůže, neboť je to poklad k nezaplacení. Pij, ale neopíjej se. Kdybych nebyl uchopil otěže tvé vášně, kde bys dneska byl? Sklouzl bys s Medúzou zpět do bahna bídy, z něhož jsem tě vytáhl… Teď si přečti tohle," řekl Herrera stejně prostě jako Talma v *Merlinovi*, ačkoli ho nikdy neviděl. Básníkovi do klína se snesl list papíru, což ho vytrhlo z extatických vidin, do nichž ho uvrhla ta očistná slova, vzal list a přečetl si první dopis, napsaný slečnou Ester:

Panu abbé Herrerovi.

Můj drahý ochránce, doufám, že mi uvěříte, že moje vděčnost má přednost před láskou, když uvidíte, že poprvé používám své schopnosti písemně vyjadřovat své myšlenky k tomu, abych vám poděkovala, místo abych ji věnovala líčení lásky, na kterou Lucien možná už zapomněl. Vám však jako člověku Bohem seslanému řeknu to, co bych si netroufla říci jemu, který je dosud připoután k zemi. Včerejší obřad do mne vlil nesmírné bohatství Boží milosti a vkládám svůj osud do Vašich rukou. Kdybych měla zemřít daleko od svého miláčka, zemřela bych očištěna jako Máří Magdalena a moje duše by se stala soupeřem jeho anděla strážného. Mohu vůbec někdy zapomenout na včerejší slavnost? Jak bych se mohla zříci trůnu, na který jsem vystoupila?

Včera jsem smyla všechna svá provinění svěcenou vodou křtu a přijala jsem svaté tělo našeho Spasitele: stala jsem se jednou z jeho schránek. V tu chvíli jsem slyšela kůry andělské, byla jsem víc než žena, zrodila jsem se k životu plnému jasu

uprostřed pozemských ovací, všemi obdivovaná, v opojném oblaku kadidla a modliteb a vyšňořená jako panna pro božského manžela. Když jsem se stala hodnou Luciena, v což jsem nikdy nedoufala, odvrhla jsem veškerou nečistou lásku a už nechci kráčet jinými cestami než cestami ctnosti. Je-li mé tělo slabší než moje duše, nechť zhyne! Buďte soudcem mého osudu, a zemruli, řekněte Lucienovi, že jsem zemřela pro něho, ale zrodila se pro Boha!

Dáno v neděli večer.

Lucien zvedl k abbému oči zalité slzami.

„Znáš byt, kde bydlela tlustá Karolína Bellefeuillová v rue Taitbout?“ pokračoval Španěl. „Její pan sudí ji opustil, takže ta holka se octla v takové tísni, že jí hrozila exekuce. Dal jsem její byt koupit se vším všudy. Vzala si s sebou jen pár hadříků. Ester, ten anděl, který chtěl vzlétnout do nebe, tam teď bydlí a čeká na tebe.“

V témž okamžiku uslyšel Lucien na dvoře dusot koňských kopyt; neměl sílu, aby vyjádřil všechen svůj obdiv nad obětavostí, kterou jen on sám dovedl dostatečně ocenit. Vrhl se do náruče muže, jehož předtím urazil, všechno napravil jediným pohledem a němým výlevem citů, seběhl po schodech dolů, křikl kočímu Esteřinu adresu a koně vyrazili, jako by jim do nohou vjela vášeň jejich majitele.

Dovídáme se, že abbé Herrera není ani trochu kněz

Den nato před domem v rue Taitbout přecházel člověk, jehož mohli kolemjdoucí považovat za strážníka v civilu a který zřejmě čekal na někoho, kdo má z toho domu vyjít. Jeho krok byl krokem člověka vzrušeného. V Paříži často potkáte takové zaujaté chodce, což bývají buď skuteční četníci,

číhající na nějakého vzpurného národního gardistu, soudní úředníci, kteří odhadují možnosti zatčení, věřitelé, kteří chystají nástrahy svým dlužníkům zabarikádovaným doma, žárliví nebo podezřívaví milenci, přátelé střežící přítele. Ale málokdy se setkáte s tváří vyjadřující tolik divokosti a krutosti, jako tomu bylo u tajemného muže atletické postavy, který přecházel pod okny slečny Ester zasněným krokem medvěda v kleci. V poledne se otevřelo okno a v něm se objevila ruka komorné a otevřela vypolštářované okenice. Chvilku nato se přišla nadýchnout čerstvého vzduchu Ester v nedbalkách, opřená o Luciena; kdo by je v tom okamžiku viděl, považoval by je za originál páru na některé líbivé anglické nálepce. Nebohá Ester spatřila baziliščí oči španělského kněze a zděšeně vykřikla jako zasažená střelou.

„Tamhle je ten strašlivý kněz," řekla a ukázala na něho Lucienovi.

„Ten?" usmál se Lucien. „Ten přece není o nic víc knězem než ty."

„A kdo je to tedy?" řekla Ester zděšeně. „Ale, jen takový starý darebák, který věří jen na ďábla." Kdyby světlo vržené na pravou podobu tohoto falešného kněze zasáhlo osobu méně oddanou, než byla Ester, bylo by mohlo Luciena nadobro zničit. Cestou od okna ložnice do jídelny, kde už na ně čekal oběd, se oba milenci srazili s Carlosem Herrerou.

„Co tady chceš?" uvítal ho zhurta Lucien. „Požehnat vám," odpověděl drze vetřelec. Zadržel oba milence a donutil je, aby zůstali v salónku. „Poslouchejte, milánkové! Bavte se, buďte šťastni, to je v pořádku. Být šťasten za každou cenu, to je moje heslo. – Ale ty," obrátil se k Ester, „ty, kterou jsem vytáhl z bahna a které jsem důkladně vymydlil tělo i duši, nemáš doufám v úmyslu stavět se Lucienovi do cesty… A ty, chlapečku," pokračoval Herrera a upřel zrak na Luciena, „ty už nejsi dost básníkem, aby ses mohl spustit s nějakou novou Coralií. Zabývejme se prózou. Co může být z Esteřina

milence? Nic. Může se Ester stát paní de Rubempré? Nemůže. Tak tedy, holčičko," řekl a položil ruku Ester na ruku, až se zachvěla, jako kdyby se jí dotkl had, „nikdo se nesmí dovědět o vaší existenci, a hlavně nikdo se nesmí dovědět, že nějaká slečna Ester miluje Luciena a že Lucien je zamilován do ní. Tento byt bude vaším vězením, děvenko. Kdybyste jej potřebovala opustit ze zdravotních důvodů, učiníte tak v noci, v době, kdy nemůžete být spatřena. Vaše krása, vaše mládí a jemné způsoby, které jste získala v klášteře, by totiž v Paříži mohly vzbudit pozornost," řekl Herrera hrozivě a neméně hrozivě na Ester pohlédl. „Ten den, co by se někdo dověděl, že je Lucien vaším milencem nebo že vy jste milenkou jeho, ten den bude posledním dnem vašeho života. Získali jsme pro tohoto mládence dekret, jímž se mu povoluje, aby užíval jména a erbu svých předků z matčiny strany. To však není všechno. Titul markýze nám zatím vrácen nebyl. Aby ho Lucien znovu získal, musí se oženit s dcerou ze šlechtického rodu a teprve pak by mu král tu milost prokázal. Takový svazek uvede Luciena do dvorní společnosti. Tento chlapec, z něhož se mi podařilo udělat muže, stane se napřed velvyslaneckým tajemníkem, později bude vyslancem u některého menšího německého dvora a s pomocí boží a mojí (což je jistější) zasedne jednoho dne na lavici pairů…"

„Na nějaké lavici určitě," přerušil ho Lucien.

„Mlč!" zvolal Carlos a dlaní zakryl Lucienovi ústa. „O takových tajnostech se před ženou nemluví," zašeptal Lucienovi do ucha.

„Tak Ester je žena?" zvolal autor Sedmikrásek.

„Teď žádné básničky ani jiné opičky," řekl Španěl. „Ze všech těchhle andílků se dříve nebo později stanou ženy. A žena může někdy být zároveň opičkou a dítětem, což jsou dvě bytosti, které nás dovedou pro legraci i zabít; Ester, poklade," řekl vyděšené klášterní chovance, „nalezl jsem pro vás komornou, osobu, která je mi oddaná jako vlastní dcera. Za

kuchařku budete mít mulatku, což dodává domácnosti patřičný lesk. S Evropou a Asií tu můžete žít jako královna za tisíc franků měsíčně, se vším všudy… ovšem jako královna divadelní. Evropa bývala švadlenou, kloboučnicí a statistkou v divadle. Asie sloužila u lorda, který byl velký labužník. Ty dvě osoby budou vašimi dobrými vílami.“

Když uviděla, jak je Lucien maličký před tímto člověkem, který má na svědomí přinejmenším jednu svatokrádež a jeden podvod, ta dívka posvěcená láskou pocítila u srdce přímo hrůzu. Beze slova zatáhla Luciena do ložnice a řekla mu: „Vždyť je to snad sám ďábel.“

„Pro mne ještě něco daleko horšího,“ odpověděl Lucien prudce. „Ale máš-li mne ráda, tvař se, jako bys mu byla oddaná, a poslouchej ho na slovo, nebo zemřeš…“

„Zemřu?“ zděsila se Ester ještě víc.

„Zemřeš,“ opakoval Lucien. „Bohužel, holubičko moje, nedovedeš si ani představit, jaká strašlivá smrt by mne čekala, kdyby…“

Když to Ester uslyšela, zbledla a obestřely ji mrákoty.

„Tak co?“ ozval se za nimi svatokrádežník a padělatel, „to jste ještě neotrhali lístky ze všech svých sedmikrásek?“

Ester a Lucien se vrátili a nebohá dívka řekla, aniž pohlédla na záhadného muže:

„Budu vás poslušná, jako jsem poslušná Boha, pane.“

„Dobrá,“ odpověděl. „Nějaký čas můžete být velice šťastná… a protože si nemusíte dávat šít nic než domácí oblečení, oříide vás to velmi levně.“

Dva povedení hlídací psi

Oba milenci zamířili do jídelny. Ale Lucienův ochránce je pohybem zastavil.

„Říkal jsem vám o vašem služebnictvu, milé dítě," řekl Ester. „Ještě vám je musím představit."

Španěl dvakrát zazvonil. Vešly obě ženy, jimž říkal Evropa a Asie, a důvod jejich přezdívek byl ihned patrný.

Asie vypadala, jako by se narodila na ostrově Jáva, a děsila svým rudě měděným obličejem příznačným pro Malajce. Byl plochý jako dřevěná deska, do níž jako by byl prudce vtlačen. Podivná poloha čelistí činila spodní část obličeje podobnou tváři veleopa. Čelo, ač promáčklé, jevilo přesto jisté známky inteligence, vyplývající z návyku úskočného jednání. Dvě malá žhavá očka byla klidná jako oči tygří, ale nikdy se nedívala přímo. Asie jako kdyby se bála, aby nikoho nepolekala. Za světle modrými rty se leskly sněhobílé, ale křivé zuby. Vcelku vyzařovala z této zvířecí tváře podlost. Lesklé vlasy, mastné stejně jako pleť obličeje, vroubily dvěma černými pruhy bohatě nařasený šátek. Velice krásné uši byly ozdobeny dvěma velkými hnědými perlami. Malá, krátká a podsaditá Asie se podobala směšným figurkám, jaké Číňané malují na plenty, lépe řečeno čínským bůžkům, jejichž model jako by ani neexistoval, ač ho cestovatelé nakonec vždycky někde najdou. Když Ester uviděla tu obludu, oděnou do bílé zástěrky přes vlněné šaty, zachvěla se. „Asie," řekl Španěl, k němuž ta osoba zvedla hlavu pohybem, jaký lze přirovnat jen ke způsobu, jímž pes zvedá hlavu, aby pohlédl na svého pána, „toto je vaše paní."

Ukázal prstem na Ester oblečenou v županu. Asie se podívala na tu mladou vílu s téměř bolestným výrazem, ač to zároveň za víčky jejích oček tlumeně blýsklo, a cosi jako jiskra požáru přeskočilo k Lucienovi, na něhož byl kouzelný pohled, jak tu stál v přepychovém županu přehozeném přes jemnou batistovou košili a červené kalhoty, s fezem na hlavě, zpod něhož unikaly plavě vlnité vlasy. Italský génius si může vymyslet příběh o Othellovi, anglický génius ho může postavit na jeviště, ale jen sama příroda dovede jediným pohledem

vyjádřit daleko nádherněji a úplněji než Anglie nebo Itálie lidskou žárlivost. Ten pohled Ester zahlédla a chytila se Španělovy paže tak křečovitě, až mu do ní zaryla nehty jako kočka, která se bojí, aby nespadla do propasti, jejíhož dna nedohlédne. Španěl nato řekl té asijské obludě pár slov neznámou řečí. Asie si ihned klekla, doplazila se k Esteřiným nohám a zlíbala je.

„Toto není kuchařka, ale spíš kuchař, z něhož by slavný Caréme zešílel žárlivostí. Asie umí v kuchyni všechno. Dokáže vám připravit fazole tak, že ve vás vzbudí podezření, že je andělé snesli přímo z nebe, aby je okořenili nějakým nebeským kořením. Každý den ráno bude sama chodit do tržnice a bude bojovat jako čert, aby získala zboží za slušnou cenu. Zvědavce odradí svou mlčenlivostí. Protože jste se údajně vrátila z Indie, Asie značně přispěje k věrohodnosti této báchorky, neboť je z těch rodilých Paříženek, které pocházejí, odkud právě chtějí. Ale nemyslím, že byste se sama měla vydávat za cizinku… Co ty na to, Evropo?“

Evropa byla pravým opakem Asie, neboť to byla nejroztomilejší komorná, jakou si kdy Monrose mohl přát za partnerku na jevišti. Byla štíhlá, zdánlivě roztěkaná, s tvářičkou lasičky a špičatým nosíkem. Evropa vypadala unavená pařížským životem, měla bledý obličej holky, která se živí syrovými jablky; tvář měla lymfatickou, jako by vláknitou, měkkou a umíněnou. Nožku vysunutou dopředu, ruce v kapsách zástěrky, byla živá, až s ní všechno hrálo, i když se nehýbala. Byla už švadlenkou i statistkou a patrně už přes své mládí zkusila devatero řemesel. Zkažená jako všechny holky z ústavu pro padlé dívky dohromady, možná že okradla vlastní rodiče a možná se i dostala do styku s policejní šatlavou. Asie sice budila hrůzu, ale ta připadala na první pohled známá, neboť pocházela v přímé linii od travičky Lokusty, zatímco Evropa působila zneklidňujícím dojmem, který narůstal úměrně s tím, jak dlouho někdo používal jejích služeb. Její

zkaženost jako by neznala mezí; dovedla by, jak se lidově říká, poštvat proti sobě i hory.

„Není madam náhodou z Valenciennes?“ zeptala se Evropa suše. „Já ano.“ Pak se obrátila na Luciena a pedanticky se ho otázala: „Mohl by mi pán sdělit, jak máme milostivé paní říkat?“

„Paní van Bogseck,“ odpověděl Španěl, učiniv pohotově přesmyčku z Esteřina jména. „Paní je židovského původu, přijela sem z Holandska a je vdovou po obchodníkovi, který zemřel na jaterní nemoc, kterou si přivezl z Jávy… Není nijak zvlášť bohatá, aby to nebudilo zvědavost.“

„Zkrátka má jen tak tak z čeho žít, šest tisíc franků renty, a máme si stěžovat, jak je opatrná na peníze,“ řekla Evropa.

„Správně,“ přikývl hlavou Španěl. „A nechte si ty žerty,“ zahromoval, když zahlédl, jak si Evropa s Asií vyměnily pohledy, které se mu nelíbily. „Pamatujte si, co jsem vám říkal! Sloužíte u královny, jste jí povinovány úctou, jaká královně náleží. Budete si ji pěstovat, jako byste si pěstovaly pomstu, budete jí oddány, jako jste oddány mně. Ani domovník ani sousedé ani nájemníci, zkrátka nikdo se nesmí dovědět, co se tady děje. A paní,“ dodal a položil svou velkou ruku Ester na rameno, „paní se nesmí dopustit sebemenší neopatrnosti, a je na vás, abyste jí v tom v případě nutnosti zabránily, ale… vždy uctivě. Evropo, vy budete ve styku s vnějším světem, pokud jde o šatstvo vaší paní. A budete se o ně starat s ohledem na šetrnost. Zkrátka nikdo, ani ti nejbezvýznamnější lidé nesmějí do bytu vkročit. Jste na to dvě, abyste to zvládly. – A vy, má krasotinko,“ řekl Ester, „až budete chtít někam jet kočárem, řekněte to Evropě, a ta bude vědět, kde najde vaše služebníky, neboť budete mít také vlastního lokaje, kterého také sám vyberu, jako tyto dvě otrokyně.“

Ester a Lucien se nezmohli ani na slovo a jen naslouchali Španělovi a dívali se na ty dvě služebné perly, jimž Carlos udílel rozkazy.

Jaké to bylo tajemství, jemuž vděčili za oddanost a věrnost, jež se zračily v obou těch tvářích, z nichž jedna byla tak zle vzpurná a druhá tak nesmírně krutá? Herrera uhodl myšlenky Estery i Luciena, kteří tu stáli ohromeni jako Pavel a Virgínie při pohledu na dva strašné hady, a pošeptal jim do ucha svým nasládlým hlasem:

„Můžete se na ně spolehnout jako na mne, s ničím se před nimi neskrývejte, to jim jen polichotí. – Jdi a dávej na stůl, milá Asičko," řekl kuchařce. „A ty, děvenko, prostři ještě pro jednoho," řekl Evropě. „Ti dva milenci by aspoň mohli pozvat tatíčka na snídani, ne?"

Když obě služebné zavřely dveře a Španěl uslyšel Evropu, jak za nimi přechází sem a tam, řekl Lucienovi a Ester, otvíraje svou širokou dlaň:

„Mám je v hrsti."

To slovo i pohyb byly děsivé.

„Kde jsi je, prosím tě, našel?" zvolal Lucien.

„To víš," odpověděl Herrera, „na stupních trůnu jsem je nehledal! Evropu jsem vytáhl z bahna, a teď má strach, aby tam nemusela zpátky… Když s nimi nebudete spokojeni, pohrozte jim *panem abbé, a* uvidíte, že se budou třást jako myši, když slyší o kocourovi. Jsem totiž krotitel dravé zvěře," dodal s úsměvem.

„Já bych spíš řekla, že jste zloduch," řekla líbezně Ester a přitiskla se k Lucienovi.

„Milé dítě, pokusil jsem se vás získat pro nebe; ale napravená děvka bude pro církev vždycky jen smyšlenkou; kdyby se taková přece jen někde našla, stala by se z ní v nebi zase kurtizána. Vy jste získala na tom, že se na vás zapomnělo a že teď vypadáte jako spořádaná žena; protože tam jste se naučila tomu, čemu byste se nikdy nenaučila v ohavném prostředí, v němž jste žila… Nic mi nejste dlužná," řekl, když uviděl na Esteřině tváři blažený výraz vděčnosti, „všechno jsem to udělal pro něho…" a ukázal na Luciena. „Jste lehká

holka, zůstanete lehkou holkou a umřete jako lehká holka, protože vzdor líbivým teoriím pěstitelů zvířat se nikdo na tomto světě nemůže stát ničím jiným než tím, čím je. Ten člověk, co přišel s teorií o hrbolech na lebce, měl pravdu. Vy například máte hrbol lásky.“

Španěl byl zřejmě fatalista jako Napoleon, Mohamed a mnozí jiní velcí politikové. Je kupodivu, jak všichni mužové činu mají sklon k fatalismu, právě tak jako většina myslitelů má sklon k vyznávání Prozřetelnosti.

„Nevím, co jsem,“ odpověděla Ester s andělskou mírností, „ale miluji Luciena a budu ho milovat až do smrti.“

„Pojďme obědvat,“ řekl zhurta Španěl, „a modlete se, aby se Lucien moc brzy neoženil, protože pak byste ho už víckrát neviděla.“

„Když se ožení, bude to moje smrt,“ řekla Ester.

Ustoupila knězi z cesty a nechala ho projít prvního, aby mohla rychle pošeptat Lucienovi:

„To ty si přeješ, abych zůstala v moci toho člověka, který mě dává hlídat těmi dvěma hyenami?“

Lucien přikývl. Ubohá Ester potlačila zklamání a zatvářila se vesele, ačkoli ji to strašlivě zdrtilo. Vyžádalo si pak víc než rok stálé oddané péče těch dvou hrozných stvůr, které Herrera nazýval hlídacími psy, než si na ně zvykla.

Kapitola nudná, neboť líčí čtyři roky štěstí

Od návratu do Paříže se Lucienovo chování vyznačovalo takovou cílevědomostí, že muselo vyvolávat žárlivost u všech jeho dřívějších přátel, jimž pak oplácel jedině tím, že je dráždil svými úspěchy, svým bezvadným zevnějškem a způsobem, jakým udržoval odstup. Kdysi tak sdílný a tak družný básník se stal chladným a odměřeným. Sám de Marsay, jehož si pařížská

mládež brala za vzor, nebyl ve svých výrocích nebo činech odměřenější než Lucien. Pokud jde o duchaplnost, tu už před časem prokázal jako novinář. De Marsay, jehož lidé často srovnávali s Lucienem, dávajíce přitom přednost básníkovi, byl natolik malicherný, že ho to mrzelo. Lucien, požívající velké přízně u lidí, kteří měli tajně v rukou moc, tak brzy zanechal pomyšlení na literární úspěchy, že zůstal lhostejný k úspěchu svého románu vydaného pod původním názvem *Lučištník Karla IX.* i k ohlasu své sbírky básní *Sedmikrásky,* kterou Daurist rozprodal za jediný týden.

„Je to posmrtný úspěch," odpověděl se smíchem slečně des Touches, když mu blahopřála.

Obávaný Španěl udržoval svého ochránce železnou rukou na dráze, na jejímž konci očekávají každého vytrvalého podnikavce vítězné fanfáry a plody úspěchu. Lucien si najal mládenecký byt po Beaudenordovi na quai Malaquais, aby byl blíže k rue Taitbout, a jeho rádce se usídlil ve čtvrtém patře téhož domu v třípokojovém bytě. Lucien vlastnil už jen jediného jezdeckého koně, jediného koně do kabrioletu, jednoho sluhu a jednoho podkoního. Když nebyl nikam pozván, večeřel u Estery. Carlos Herrera tak pečlivě dohlížel na služebnictvo na quai Malaquais, že Lucien utratil všehovšudy necelých deset tisíc franků ročně; Ester vystačila s deseti tisíci franků dík nevysvětlitelně stálé oddanosti Evropy a Asie. Při svých cestách do rue Taitbout i zpět si počínal Lucien s krajní obezřetností. Jezdil tam výhradně drožkou se staženými záclonkami a vždy zajížděl s drožkou až do dvora. A tak jeho láska k Ester i existence domácnosti v rue Taitbout zůstávaly pro veřejnost zcela utajeny, a proto neohrožovaly ani jeho podnikání, ani jeho společenské styky. Nikdy mu o tomto choulostivém předmětu neuklouzlo ani slůvko. Z obdobných poklesků s Coralií za svého předešlého pobytu v Paříži získal jisté zkušenosti. Na první pohled se jeho život jevil pravidelným, jak to vyžaduje dobrý tón, za jaký lze skrýt

nejedno tajemství. Každý večer do jedné hodiny v noci trávil ve společnosti; od desíti hodin ráno do jedné hodiny po poledni ho bylo možno zastihnout doma; pak se vydával na vyjížďku do Bouloňského lesíka a do pěti hodin odpoledne vykonával návštěvy. Málokdy vycházel pěšky a tak se vyhýbal bývalým známým. Když ho pozdravil některý novinář nebo jiný z jeho dřívějších přátel, odpovídal kývnutím hlavou, které bylo natolik zdvořilé, že se nikdo nemohl cítit dotčený, ale za nímž se skrývalo hluboké opovržení, které zmrazovalo obvyklou francouzskou srdečnost. Takto se zbavil lidí, k nimž se nechtěl znát. Dávná nenávist mu bránila, aby navštívil paní d'Espard, ačkoli ho několikrát pozvala. Když se s ní setkal u vévodkyně de Maufrigneuse nebo u slečny des Touches, u hraběnky de Montcornet nebo jinde, choval se k ní s vybranou zdvořilostí. Tato nenávist, kterou paní d'Espard opětovala, nutila Luciena k opatrnosti, neboť uvidíme, jak ji ještě rozdmýchal, když si dovolil jistou pomstu, která mu ostatně vynesla od Carlose Herrery přísné pokárání.

„Ještě nejsi dost mocný, aby ses mohl komukoli mstít," řekl mu Španěl. „Když někdo putuje na parném slunci, nezastavuje se, aby utrhl květinu, byť byla sebekrásnější…"

Lucien měl příliš skvělé vyhlídky a měl příliš mnoho skutečných kvalit, než aby mladíci, které jeho návrat do Paříže a jeho nevysvětlitelný úspěch buď zastiňoval nebo urážel, netoužili po tom, aby mu provedli něco nepěkného. Lucien si byl vědom toho, že má mnoho nepřátel, a věděl o zlých úmyslech svých přátel. A proto abbé patřičně varoval svého adoptivního syna před úklady společnosti i před osudnými omyly mládí. Lucien mu musel každý večer podrobně vyprávět, a také vyprávěl, co se ten den událo. Dík pokynům svého rádce dokázal uniknout té nejvšetečnější zvědavosti, jakou je zvědavost mondénní. Vyzbrojen klidem Angličana, chráněn hradbami, jaké kolem sebe staví diplomatická obezřetnost, neponechával nikomu právo ani příležitost, aby

nahlédl do jeho soukromých věcí. Jeho mladý hezký obličej se stal před lidmi neproniknutelnou maskou lhostejnosti, jakou mívají princezny při dvorních obřadech. V polovině roku 1829 se začalo jednat o jeho sňatku s nejstarší dcerou vévodkyně de Grandlieu, která tehdy potřebovala zaopatřit své čtyři dcery. Nikdo nepochyboval o tom, že král přihlédne k tomuto sňatku a prokáže Lucienovi milost tím, že mu vrátí titul markýze. Ten sňatek měl rozhodnout o Lucienově politické kariéře a o jeho pravděpodobném jmenování vyslancem u některého německého knížecího dvora. Hlavně v posledních třech letech se Lucienův život vyznačoval nenapadnutelnou solidností. Marsay o něm pronesl tato významná slova:

„Ten chlapec musí mít za sebou někoho nesmírně mocného.“ Lucien se tak stal bezmála osobností. Jeho láska k Ester mu ostatně pomohla při hraní úlohy člověka vážného. Takový návyk ochrání ctižádostivce před nejednou ztřeštěností; tím, že nelpí na žádné ženě, nemohou u něho tělesné reakce zvítězit nad duševními. Pokud jde o štěstí, které Lucien prožíval, bylo uskutečněním jeho snů, které snával jako hladový básník bez krejcaru v podkrovní komůrce. Ačkoli Ester, která byla ideální příklad zamilované kurtizány, připomínala Lucienovi Coralii, onu herečku, s níž po celý rok žil, úplně ji zatlačila do pozadí. Všechny milující a věrné ženy rády volí život v ústraní, inkognito, život podobný perle na dně mořském; ale u většiny z nich to bývá jen roztomilý rozmar, který skýtal látku ke konverzaci, jakýsi smyšlený důkaz lásky, který však zůstává jen ve slovech; zato Ester jako by byla neustále pod čerstvým dojmem svého prvního štěstí a neustále žila pod prvním Lucienovým žhoucím pohledem. A také za celé čtyři roky ani jedinkrát neprojevila sebemenší zvědavost. Celou její mysl zaměstnávala myšlenka, že nesmí vybočit z rámce podmínek, jaké jí načrtla osudová ruka Španělova. Ba daleko víc! Uprostřed samotných extatických rozkoší nikdy nezneužívala své neomezené moci, jakou milovaným ženám

skýtají stále nové milencovy touhy, aby Luciena vyzpovídala ohledně Herrery, který ji ostatně dál děsil: bála se na něho byť jen pomyslet. Podivné dobrodiní této záhadné postavy, jíž Ester nesporně vděčila jak za své způsobné vystupování dívky vychované v klášteře, tak za své chování počestné ženy i za svou obrodu, připadaly nebožačce jako pekelný závdavek.

„Jednou za to všechno budu muset platit," říkala si s hrůzou.

Za každé pěkné noci podnikala Ester vyjížďky najatým kočárem. Velkou rychlostí, patrně předepsanou Herrerou, jezdila do některého z těch půvabných lesíků, které se rozkládají v okolí Paříže, v Bouloni, ve Vincennes, v Romainville nebo ve Ville-VAvray, většinou s Lucienem, někdy jen v doprovodu Evropy. Procházela se tam bez obav, protože když s ní nebyl Lucien, doprovázel ji lokaj ve vysoce elegantní livreji, vyzbrojený loveckým tesákem, jehož obličej stejně jako lokajovy svaly prozrazoval velkého siláka. Tento strážce byl podle anglického vzoru vyzbrojen dlouhou dřevěnou tyčí, jaké používají šermíři holí a s níž dovedou odrážet několik útočníků najednou. Na příkaz abbého Ester na tohoto strážce nikdy nepromluvila. Když se paní chtěla vrátit, Evropa ho zavolala. Strážce pak hvízdl na kočího, který vždy čekal v přiměřené vzdálenosti. Když se Ester procházela s Lucienem, Evropa a strážce kráčeli sto kroků za nimi jako dva pekelní zbrojnoši, o nichž se vypráví v Tisíci a jedné noci, jak je jakýsi čaroděj přidělil svým chráněncům. Pařížané a hlavně Pařížanky znají kouzlo procházky lesem za jasné noci. Ticho, měsíční svit, samota, to vše působí jako uklidňující lázeň. Ester obvykle vyjížděla z domu v deset hodin, procházela se od půlnoci do jedné hodiny a vracela se domů o půl třetí. Den pro ni nikdy nezačínal před jedenáctou. To se pak koupala a šlechtila tak důkladně jako málokterá žena v Paříži, neboť to vyžaduje mnoho času, a proto to bývá zvykem jen u kurtizán, lehkých holek nebo vznešených dam,

které mají celý den pro sebe. Sotva byla hotova, už přicházel Lucien, před nímž se vždy zjevila jako čerstvě rozvitá květina. Jedinou starostí bylo pro ni štěstí jejího básníka; patřila mu, jako by byla předmět, což znamená, že mu nechávala dokonalou volnost. Nikdy ani pohledem nevybočila z okruhu své existence. Byl to výslovný příkaz abbého, neboť patřilo k plánům tohoto intrikána, aby byl Lucien v lásce šťasten. Štěstí nemá žádnou historii, a vypravěči ve všech zemích okamžitě pochopili, že větou „A žili šťastně“ končí každý milostný příběh. A tak lze toto vskutku fantastické štěstí zakoušené v samém středu Paříže vysvětlit pouze možnostmi, jakých se mu dostávalo. Bylo to štěstí ve své nejkrásnější podobě, byla to báseň, symfonie, trvající čtyři roky. Každá žena by řekla, že je to hodně. Ani Lucien ani Ester neřekli, že je to příliš. A rčení „A žili šťastně“ bylo pro ně ještě výstižnější než v pohádkách, neboť *neměli děti.* Tak mohl Lucien ve společnosti koketovat, hovět svým básnickým rozmarům a – řekněme to přímo – požadavkům svého postavení. Za dobu, kdy pomalu postupoval ve své kariéře, prokázal různé tajné služby některým politikům, a přispěl tak k jejich práci. V těchto věcech se choval krajně diskrétně. Pěstoval živé styky s paní de Sérizy, které byly podle mínění salónů víc než úzké. Paní de Sérizy Luciena přebrala paní de Maufrigneuse, která prý už o něho beztak nestála, kterýmžto výrokem se ženy mstí za štěstí, na které žárlí. Lucien se nalézal v lůně velkého almužnictví a byl v přátelských stycích s řadou dam, které zase byly přítelkyněmi pařížského arcibiskupa. Byl skromný a diskrétní a trpělivě čekal. A tak výrok de Marsaye, který se mezitím oženil a nutil svou ženu, aby žila stejným způsobem jako Ester, byl významnější než jen letmá poznámka. Avšak skrytá úskalí Lucienova postavení budou v průběhu tohoto vyprávění ještě dostatečně osvětlena.

Jak upír potkal medúzu a co z toho vzešlo

Taková byla situace, když se baron de Nucingen vracel jedné jasné srpnové noci do Paříže z venkovského sídla jistého cizího bankéře usazeného ve Francii, u něhož byl na večeři. Toto sídlo leží v srdci provincie Brie, na osm mil od Paříže. Protože si baronův kočí umínil, že svého pána zaveze tam i zpátky jeho spřežením, dovolil si při setmění zpomalit. Když zajeli do Vincenneského lesíka, byl stav zvířat, služebnictva a pána takovýto: kočí, štědře napojen v čeledníku proslulého finančního magnáta, spal s otěžemi v rukou, aby si kolemjdoucí ničeho nevšimli. Lokaj sedící vzadu chrápal jako roztočený vlček z Německa, země, kde se vyrábějí vyřezávané dřevěné figurky, vlčky a velké káči. Baron si chtěl něco promyslet, ale u gournayského mostu usnul, zmožen zažíváním po dobrém jídle. Podle povolených otěží pochopili koně, v jakém stavu je jejich kočí. Uslyšeli táhlý bas lokajův za vozem, uvědomili si, že jsou pány, a využili té čtvrthodinky svobody, aby šli, jak se jim líbí. Jako učenliví otroci poskytli zlodějům příležitost, aby oloupili jednoho z nejbohatších finančníků v celé Francii, nejobratnějšího z těch, kterým se začalo říkat dosti drsně upíři. Když se koně tedy stali pány, puzeni zvědavostí, kterou lze běžně pozorovat u domácích zvířat, se zastavili na jakémsi rozcestí před jinými koňmi, jimž řekli koňskou řečí: „Kdo jste? Co děláte? Jak se máte?“ Když se kočár zastavil, dřímající baron se probudil. Zprvu si myslel, že dosud nevyjel z parku svého kolegy; pak ho však překvapila božská vidina, která ho zastihla bez jeho obvyklé zbraně – vypočítavosti. Nádherně svítil měsíc, že by se při něm dal číst třebas i večerník. V té lesní tišině a v tom čistém světle uviděl baron osamělou ženu, která nastupovala do nájemného kočáru

a přitom se ohlédla po podivném spícím kočáře. Při pohledu na tu andělskou bytost byl baron jakoby náhle osvícen vnitřní září. Když si ta mladá žena všimla jeho obdivného pohledu, zděšeně si stáhla závoj. Lokaj cosi křikl chraplavým hlasem a kočí zřejmě porozuměl, neboť vůz vyrazil jako šipka. Starého bankéře se zmocnilo strašlivé pohnutí: krev, která se mu vracela z nohou k hlavě, nesla s sebou oheň a hlava tento oheň zase hnala do srdce; hrdlo se mu sevřelo. Nebožák se obával, že dostane záchvat, ale přes smrtelnou úzkost se postavil na nohy.

„Jeď tryskem, ty sátracená pitomec, a nespi!“ zvolal. „Dám ti sto frángů, když dóšeneš ten gočár!“

Při slovech *sto franků* se kočí probudil, lokaj vzadu je patrně uslyšel ve spánku. Baron opakoval příkaz, takže se mu podařilo u Trůnní brány dohnat kočár přibližně stejný jako ten, v němž Nucingen spatřil božskou neznámou, ale v tomhle si hověl vrchní příručí jistého luxusního obchodu s *počestnou ženou* z rue Vivienne. Barona ten omyl zdrtil.

„Měl jsem místo tebe vzít Georga, ten by mi byl tu šénu našel,“ řekl svému sluhovi, zatímco zaměstnanci akcízu prohlíželi vůz.

„Ale pane barone, ten lokaj vzadu byl určitě sám čert a ten vůz mi vyměnil za tamten původní.“

„Šádny Teufel nény,“ řekl baron.

Baron Nucingen už tehdy přiznával svou šedesátku a ženy mu byly dokonale lhostejné, samozřejmě hlavně ta jeho. Chlubil se tím, že nikdy nepoznal lásku, pro jakou lidé dělají ztřeštěnosti. Považoval za štěstí, že už se ženami skončil, a říkal o nich zcela nepokrytě, že ani ta nejandělštější nestojí za to, nač přijde, i když dává zdarma. Platil za tak dokonale blazeovaného, že už si ani nekupuje za pár tisíc franků měsíčně potěšení dát se klamat. Z jeho lóže v opeře se jeho zrak chladně snášel na členky baletu. Z tohoto obávaného roje obstarožních děvčátek a mladých babizen, které byly elitou pařížských

radovánek, po něm žádná ani okem nehodila. Fyzickou lásku, která je náhražkou lásky a sebelásky, lásku slušnou a manželskou, lásku výstřední, to vše si baron už někdy koupil, všechno to poznal, s výjimkou lásky opravdové. Taková láska se na něho nyní vrhla střemhlav jako orel na kořist, jako kdysi přepadla Gentze, důvěrníka Jeho Výsosti prince Metternicha. Je známo, jakých ztřeštěnosti se dopustil pro Fanny Elsslerovou tento starý diplomat, který se zajímal daleko víc o divadelní zkoušky než o zájmy Evropy. Ta žena, která právě ohromila tu nedobytnou pokladnu zvanou Nucingen, se mu jevila jako jedinečná v celé generaci. Není jisto, zda Tizianova milenka, Mona Lisa Leonarda da Vinci nebo Raffaelova Fornarina byly stejně krásné jako skvostná Ester, v níž nejzkušenější oko nejbedlivějšího pozorovatele v Paříži by nebylo poznalo sebemenší známku připomínající kurtizánu. A tak byl baron hlavně omráčen vzhledem vznešené a velké dámy, který Ester, milovaná, obklopená přepychem, elegancí a láskou, měla v míře nejvyšší. Šťastná láska je pro ženu jako královské pomazání, dodává jí hrdosti císařovny. Po osm nocí jezdil baron do Vincenneského lesíka, potom do lesů u Ville-d'Avray, do Meudonského lesíka a nakonec po celém okolí Paříže, ale s Ester se už nesetkal. Tu překrásnou ženskou postavu, která mu připadala jako z bible, měl stále před očima. Po čtrnácti dnech ztratil chuť k jídlu. Delphina de Nucingen a její dcera Augusta, kterou baronka začínala vodit do společnosti, si zpočátku nevšimly změny, jež se s baronem udála. Matka s dcerou vídaly barona jen ráno u snídaně a večer při večeři, když večeřeli všichni doma, což se stávalo jen tehdy, když Delphina měla hosty. Ale po dvou měsících se barona zmocnila taková horečka nedočkavosti a natolik propadl stavu, který se podobá melancholii, zaskočen situací, v níž mu jeho milióny nebyly nic platné, že zhubl a vypadal tak špatně, že se Delphina tajně těšila, že bude brzy vdovou. Začala licoměrně litovat manžela a přestala dceru vodit do

společnosti. Otravovala manžela otázkami, na něž odpovídal jako Angličan stižený splínem, to jest na ně vlastně ani neodpovídal. Delphina de Nucingen pořádala každou neděli slavnostní večeři. Vybrala si ten den jako přijímací, protože si všimla, že v neděli vysoká společnost nechodí do divadla a že ten den bývá celkem nevyužit. Záplava živnostníků a maloměšťáků činí neděle v Paříži téměř právě tak hloupé, jako jsou v Londýně nudné. Baronka tedy pozvala na večeři slavného Despleina, aby se o stavu nemocného poradila bez baronova vědomí, neboť Nucingen tvrdil, že je úplně zdráv. Keller, Rastignac, de Marsay, du Tillet, zkrátka všichni přátelé rodiny naznačili baronce, že člověk, jako je Nucingen, by neměl zemřít nečekaně; jeho rozsáhlé podnikání vyžaduje zvláštní opatření, a proto je bezpodmínečně třeba znát pravý stav věcí. Tito pánové byli na večeři pozváni, a právě tak hrabě de Gondreville, tchán Francoise Kellera, rytíř Espard, des Lupeaulx, doktor Bianchon, nejmilejší Despleinův žák, pan Beaudenord se ženou, hrabě a hraběnka Montcornetovi, slečna des Touches a Conti; a konečně i Lucien de Rubempré, jemuž Rastignac už pět let projevoval vřelé přátelství, ovšem „na zakázku“, jak se říká v řeči inzerátů.

Zoufalství pokladny

„Toho se tak snadno nezbavíme,“ řekl Blondet Rastignakovi, když spatřil vstupujícího Luciena, krásnějšího než kdy jindy a ve vysoce elegantním úboru.

„Lepší je mít ho jako přítele, protože je nebezpečný,“ řekl Rastignac.

„Ten?“ řekl de Marsay. „Uznávám za nebezpečné jen lidi, jejichž postavení je jasné, a jeho je spíš nenápadné než

nenapadnutelné! Tak třebas, z čeho je živ? Odkud má peníze? Určitě musí mít na šedesát tisíc franků dluhů.“

„Nalezl si bohatého ochránce, jistého španělského kněze, který nad ním drží ruku,“ odpověděl Rastignac.

„Bude si brát nejstarší slečnu de Grandlieu,“ řekla slečna des Touches.

„Jenže,“ řekl rytíř Espard, „chtějí na něm, aby koupil pozemky, které by vynášely třicet tisíc franků ročně, aby zajistil majetek, který má připsat své nastávající, a na to potřebuje milión, což se nenajde pod nohama žádného Španěla.“

„To je hodně,“ řekla baronka, „protože Klotylda je pěkně ošklivá.“

Paní de Nucingen si dodávala vznešenosti tím, že nazývala slečnu de Grandlieu křestním jménem, jako by ona, rozená Goriotová, byla v té společnosti jako doma.

„Ne,“ opáčil du Tillet, „dcera vévodkyně není pro nás nikdy ošklivá, hlavně, když přináší titul markýze a místo v diplomacii. Největší překážka toho sňatku však je v tom, že je do Luciena bláznivě zamilována paní de Sérizy. Patrně mu dává spoustu peněz.“

„Už se nedivím, že se Lucien tváří tak ustaraně, protože paní de Sérizy mu určitě nedá milión, aby se mohl oženit se slečnou Grandlieu. Asi neví, jak se má z té situace dostat,“ navázal de Marsay.

„Ano, ale slečna de Grandlieu ho zbožňuje,“ řekla hraběnka de Montcornet, „a s pomocí té mladé dámy bude možná mít lepší podmínky.“

„A co udělá se svou sestrou a svým švagrem z Angoulému?“ zeptal se rytíř Espard.

„Ale vždyť jeho sestra je zámožná,“ řekl Rastignac, „a dneska se jmenuje paní Séchardová a žije v Marsacu.“

„I když má jisté potíže, je Lucien přece jen fešák,“ řekl Bianchon vstávaje, aby se pozdravil s Lucienem.

„Dobrý den, drahý příteli,“ řekl Rastignac a srdečně potřásl Lucienovi rukou.

De Marsay ho pozdravil chladně, ačkoli Lucien pozdravil první. Před večeří si Desplein a Bianchon dobírali barona Nucingena a prohlásili, že jeho choroba je ryze duševní povahy. Ale nikdo nedovedl určit její příčinu, protože se zdálo zcela nemožné, že by tento rozvážný burzovní znalec mohl být zamilovaný. Když Bianchon už nenalézal jiné vysvětlení pro bankéřův chorobný stav a svěřil se s tím Delphině de Nucingen, usmála se jako manželka, která už dávno ví, co si má o manželovi myslet. Avšak po večeři, když všichni vyšli do zahrady, blízcí přátelé rodiny obklopili bankéře a snažili se osvětlit ten podivuhodný případ, který svými slovy naznačil Bianchon, že totiž Nucingen musí být zamilovaný.

„Víte, že jste značně zhubl, barone?“ řekl mu de Marsay. „Jste v podezření, že jste se zpronevěřil přírodním zákonům finančnictví.“

„Ach ano!“ řekl baron.

„Ale ano,“ opáčil de Marsay. „Někteří lidé si dovolují tvrdit, že jste se zamiloval.“

„Je to pravda,“ přiznal se zkroušeně Nucingen. „Toužím po neznámé šéně.“

„Vy?… I vy jeden seladone!“ řekl rytíř Espard.

„Sámilovat se v mém věku, já vím, že je to smjéšny. Ale *was kann man machen,* je to ták.“

„Je to dáma ze společnosti?“ zeptal se Lucien.

„Ale baron by přece takhle nezhubl z beznadějné lásky,“ řekl de Marsay. „Vždyť má za co koupit si každou ženu, která se chce nebo může prodat.“

„Já nevím, kdo to je,“ odpověděl baron, „a teď to můšu šíct, když je moje pány v salóně: až doteď jsem nevěděl, co je to láska… asi je to, když se chubne.“

„Kde jste to neviňátko viděl?“ otázal se Rastignac. „V kočáře ve Vincenneském lese.“

„Jak vypadá?“ řekl de Marsay.

„Bílý fišátko, růšofý sáty, bílá šála, bílá šlájer… Úplně biblická postava, ohnivý óči, orientálná pleť.“

„To se vám muselo zdát!“ usmál se Lucien.

„Pravda, spal jsem jako dšéfo, jako dšéfo,“ vzpomněl si Nucingen, „vracel jsem se totiž od pšítele na fenkově, kde jsem féčešel.“

„A to byla sama?“ přerušil upíra du Tillet.

„Ja,“ řekl baron smutně. „Byl s ní jenom nějaká lokaj vzadu za vozem a taky komorná.“

„Tak se mi zdá, že Lucien ví, kdo to je!“ zvolal Rastignac, který zahlédl úsměv na rtech Esteřina milence.

„Kdo by neznal všechny ženy schopné jít o půlnoci na schůzku s Nucingenem?“ vyhnul se Lucien přímé odpovědi.

„Už jsem ji nýgdy nespátšil,“ řekl baron. „Čtrnáct dní ji dávám chlédat od policie, ale nyc.“

„Je vždycky lepší, když vás bude stát pár set tisíc franků, než aby vás stála život. Ve vašem věku je taková neukojená vášeň nebezpečná,“ řekl Desplein, „na to se může umřít.“

„Na ja,“ odpověděl Nucingen Despleinovi, „jíst už mi nechutná, cítím, jak kolem lítá smrt. Pošád jezdím do Vincenneského lesíka, tam, co jsem ji fíděl. Takový je teď můj šivot. Ani jsem se nestaral o posledný půjčku. Musel jsem požádat kolegy a ty mi pomohli, protože jim mě bylo líto. Dal bych milión, dovědět se, kdo je ta šéna, a to bych na tom vydělal, prótoše teď už ani nehraju na burze… Tillet to ví.“

„Ano,“ řekl du Tillet. „Má teď odpor ke každému podnikání. Říká, že je to příznak blízké smrti.“

„Spíš pšíznak lásky,“ pokračoval Nucingen. „U mě je to to samý.“

Naivita starého pána, který přestal být upírem a který poprvé v životě zjistil, že existuje něco posvátnějšího než zlato, tuto blazeovanou společnost dojala: jedni se na sebe pousmáli, jiní hleděli na Nucingena a jejich tvář jako by říkala: „Takový

silný člověk, a takhle to dopracoval!…“ Pak se všichni vrátili do salónu, dál hovoříce o té události. A byla to vskutku událost, která musela nutně vyvolat obrovskou senzaci. Paní de Nucingen se dala do smíchu, když jí Lucien zvěstoval baronovo tajemství. Když baron uslyšel smích své ženy, vzal ji pod paží a zavedl ji k oknu.

„Madam,“ řekl jí tiše. „Já jsem se vám nikdy neposmíval sa faše lásky, tak se mi teď neposmívejte! Tóbra manželka by manželovi pomáhala z maléru a neposmívala se mu, jako to děláte vy…“

Podle popisu starého bankéře poznal Lucien Ester. Rozmrzen už tím, že si jeho úsměvu někdo všiml, využil okamžiku, kdy se při podávání kávy hovor stává všeobecným, a vytratil se.

„Kam se poděl pan de Rubempré?“ zeptala se baronka de Nucingen.

„Je věrný svému heslu *Quid me continebit?’* odpověděl Rastignac.

„Jinými slovy ‚kdo mě zadrží?‘ nebo ‚jsem nezkrotný‘, ‚podle libosti‘,“ doplnil de Marsay.

„V okamžiku, kdy se baron zmínil o té své nevinné panence, Lucien se nezdržel úsměvu, z čehož bych usoudil, že ji zná,“ řekl Horace Bianchon, aniž si uvědomil, jak taková nevinná poznámka může být nebezpečná.

„Výborně,“ řekl si v duchu upír.

Jako všichni nevyléčitelně nemocní, chytal se baron všeho, co se mohlo jevit jako naděje, a rozhodl se proto, že dá Luciena sledovat jinými lidmi, než jsou lidé Louchardovi. Louchard byl totiž nejschopnější pařížský slídil, na kterého se baron před čtrnácti dny obrátil.

Propast pod Esteřiným štěstím

Před návštěvou u Ester měl se Lucien zastavit v paláci Grandlieuových a pobýt tam dvě hodiny, které činily slečnu Klotyldu Frederiku de Grandlieu nejšťastnější dívkou z celé čtvrti Saint-Germain. Opatrnost, jíž se vyznačovalo jednání ctižádostivého Luciena, velela mu, aby ihned informoval Carlose

Herreru o dojmu, jaký vyvolal úsměv, který mu nechtě uklouzl, když Nucingen líčil Ester. To, že se baron do Ester zamiloval a že dává svou krásnou neznámou hledat policií, byly samy o sobě události natolik závažné, že je musel sdělit člověku, který nalezl útočiště pod kněžskou sutanou, jako je dříve zločinci hledali v kostele. Cestou z bankéřovy rezidence v rue Saint-Lazare do rue Saint-Dominique, kde stojí palác Grandlieuových, musel Lucien projet kolem svého bytu na quai Malaquais. Lucien zastihl svého obávaného přítele, jak kouří svůj breviář, to jest, jak si dává poslední dýmku před spaním. Tento podivný cizinec totiž přestal kouřit španělské doutníky, protože mu připadaly příliš slabé.

„Tohle začíná být vážné," odpověděl Španěl, když mu Lucien vylíčil, co se stalo. „Když si baron najímá Loucharda, aby mu to děvče našel, je také schopen ti pověsit na paty špicla, a to by se pak všechno prozradilo. Stačí mi jen tak tak dnešní noc a zítřejší dopoledne na to, abych si nachystal karty, se kterými budu hrát proti baronovi, abych mu dokázal, jak je policie neschopná. Až náš upír ztratí veškerou naději, že by tu svou ovečku mohl najít, postarám se o to, abych mu ji mohl prodat za cenu, jakou pro něho má…"

„Prodat Ester!" zhrozil se Lucien, jehož první reakce byla vždy správná.

„Zapomínáš snad, v jaké jsme situaci?" zvolal Carlos Herrera.

Lucien sklopil hlavu.

„Už nemáme žádné peníze," pokračoval Španěl, „a přitom máme zaplatit šedesát tisíc franků dluhů! Když se chceš oženit s Klotyldou de Grandlieu, musíš koupit za milión franků pozemků, které máš té ošklivé slečně přinést do manželství. Nu, a Ester je kořist, kterou předhodím našemu upírovi tak, abych ho zároveň obral o milión. O to se už postarám…"

„Ester nebude chtít…"

„O to se už postarám."

„Bude to její smrt."

„O to se už postará pohřební ústav. A vůbec, co na tom?" zvolal ten ukrutník a zarazil Lucienovo bědování už pouze způsobem, jakým otázku postavil. „Kolik generálů v nejlepších letech padlo za Napoleona?" otázal se Luciena po chvilce mlčení. „Ženských je vždycky dost! V roce 1821 ti připadala Coralie jedinečná. A přece jsi pak potkal Ester. Po téhle holce přijde… Víš kdo? Nějaká neznámá! A bude to nejkrásnější žena ze všech a budeš ji hledat v sídelním městě státu, ve kterém bude zeť vévody Grandlieua vyslancem a zástupcem krále francouzského… A potom, poslyš, panáčku, snad tomu nevěříš, že to bude Esteřina smrt? Ostatně, copak si může manžel slečny de Grandlieu dál držet Ester? Zkrátka, nech mě jednat; ty nemáš nepříjemnou povinnost myslet na všechno; to je moje věc. Jenže se budeš muset pár neděl bez Ester obejít, ačkoli budeš přitom dál chodit do rue Taitbout. A teď běž, jdi si zacukrovat se svým záchranným pásem, dobře to s ní sehraj, tajně strč Klotyldě to horoucně zamilované psaníčko, cos jí dnes ráno napsal, a přines mi od ní psaníčko aspoň trochu vlažné. Aspoň si vynahradí to své odříkání na papíře. To děvče se mi začíná líbit. Ester shledáš trochu posmutnělou, ale řekni jí, že musí poslechnout. Jde tu o naši livrej ctnosti, o náš kabát poctivosti, o zástěrku, za jakou velcí páni skrývají všechny svoje špatnosti… Jde o moje vynikající já, jde o tebe, na kterého nesmí padnout ani stín podezření. Náhoda nám

posloužila lépe než můj mozek, který už mi dva měsíce mele naprázdno.“

Zatímco Carlos Herrera pálil tyto strašné věty jednu za druhou, jako když střílí z pistole, oblékal se a chystal k odchodu.

„Je to na tobě vidět, jak ti to dělá dobře!“ zvolal Lucien. „Ty jsi nikdy neměl chudinku Ester rád, a jsi celý šťastný, že nadešla chvíle, kdy se jí můžeš zbavit.“

„Zato ty jsi ji nikdy nepřestal mít rád, viď?… Mně zase nikdy nepřestala být protivná. Ale copak jsem nejednal vždycky, jako kdyby mi ta holka byla opravdu milá, i když jsem prostřednictvím Asie měl její život v rukou? Stačilo pár jedovatých hub v jídle a bylo po všem… A přece slečna Ester žije!… A je šťastná. A víš, proč? Protože ji ty miluješ. Nebuď dětina. Už čtyři roky čekáme na nějakou náhodu, ať už příznivou či nepříznivou, a proto musíme vynaložit veškerý svůj um, abychom vyloupali lusky, které nám osud hází, v téhle hazardní hře jde o dobré i zlé jako ve všem. Víš, na co jsem myslel, než jsi přišel?“

„Ne…“

„Na to, jak bych se za pomoci Asie stal dědicem nějaké bohaté staré báby jako tehdy v Barceloně.“

„Snad nechceš někoho zavraždit?“

„Už mi zbývala jen tato jediná možnost, abych ti zajistil šťastnou budoucnost. Moji věřitelé se začínají znepokojovat. Jakmile by tě začali honit exekutoři a jakmile by tě vyhnali z paláce Grandlieuových, co by s tebou bylo? Vypršela by ti čertova lhůta…“

Carlos Herrera naznačil pohybem, jak se sebevrah vrhá do vody, a pak upřel na Luciena onen pronikavý pohled, jímž vlivní lidé vtiskují svou vůli do duše lidí slabších. Ten fascinující pohled, který lámal všechen odpor a zvěstoval, že mezi Lucienem a jeho rádcem existuje nejen společné tajemství na život a na smrt, ale i city stojící tak vysoko nad city

obyčejnými, jako stojí tento člověk nad mrzkostí svého postavení.

Tento odporný, a přitom velký, tajemný a zároveň slovutný muž, horečně prahnoucí po životě, nucený žít mimo svět, do něhož mu zákon navždy uzavřel cestu, vyčerpaný špatností, zmítaný strašlivou vzpurností, ale zároveň obdařený sžíravou silou ducha, převtělil se do elegantní postavy Lucienovy, jehož duše se stala duší jeho. Dával se zastupovat navenek tímto básníkem, jemuž dodával svou houževnatost a železnou vůli. Lucien byl pro něho víc než synem, víc než rodinou, víc než životem, byl jeho pomstou. A protože silné duše lpějí víc na citech než na životě, připoutal si ho trvalými pouty.

Poté co si koupil Lucienův život v okamžiku, kdy zoufalý básník byl krůček od sebevraždy, nabídl mu pekelnou smlouvu, s jakou se sice setkáváme jen v románech, ale jejíž strašná existence byla ve slavných justičních dramatech soudně prokázána. Tím, že Lucienovi umožňoval, aby užíval všech slastí pařížského života, že ho přesvědčoval, že si ještě může vybudovat slavnou budoucnost, stal se Lucien plně jeho majetkem. Jakmile šlo o jeho druhé já, nebyla pro toho podivného člověka žádná oběť příliš velká. Při vší své síle byl tak slabý vůči rozmarům svého poddaného, že se mu nakonec svěřil se všemi svými tajnostmi. Možná že toto ryze duchovní spiklenectví bylo mezi nimi dalším poutem. Ode dne, kdy byla Medúza unesena, věděl Lucien, na jakém ohavném základě spočívá jeho štěstí.

Pod sutanou španělského kněze se skrýval Jacques Collin, neblaze proslulá postava z galejí, člověk, který před desíti lety žil pod občanským jménem Vautrin v penziónu paní Vauquerové, kde bydlel rovněž Rastignac a Bianchon. Jacques Collin řečený *Smrtiplach* uprchl z rochefortské věznice téměř ihned nato, co tam byl uvězněn, využil příkladu pověstného hraběte de Sainte-Héléne s tím rozdílem, že pozměnil všechno, co bylo na Coignardově odvážném počinu chybného. Vydávat

se za počestného člověka a žít přitom dál životem bývalého galejníka je situace příliš rozporuplná, než aby neskončila špatně, zejména v Paříži; když se totiž takový odsouzenec vloudí do nějaké rodiny, zdesateronásobí tím nebezpečí plynoucí z takové záměny osobnosti. Aby se uchránil před dopadením, musí se povznést nad úroveň běžných životních zájmů. Ve společnosti je člověk vystaven náhodám, které málokdy doléhají na lidi, kteří nežijí ve styku s okolním světem. A proto je kněžská sutana nejbezpečnějším převlekem, zvlášť když má někdo možnost doplnit ho samotářským životem a nečinností.

„Stanu se tady knězem," řekl si ten občansky mrtvý člověk, který chtěl za každou cenu znovu ožít jako člen lidské společnosti a uspokojit vášně stejně podivné, jako byl sám. Občanská válka, kterou konstituce z roku 1812 ve Španělsku vyvolala, poskytla mu možnost tajně zavraždit skutečného Carlose Herreru. Byl to levoboček španělského velmože, jejž otec už dávno opustil a který neznal ženu, jež mu dala život. Na návrh jistého biskupa pověřil jej jako kněze španělský král Ferdinand VII. politickým posláním ve Francii. Biskup, jediný člověk, který o Carlose Herreru projevil zájem, zemřel v době, kdy ten ztracený syn církve putoval z Cádizu do Madridu a z Madridu do Francie. Pro Jacquese Collina bylo štěstím, že potkal osobnost, po jaké toužil, a za podmínek, jaké se mu hodily; i způsobil si sám zranění na zádech, aby zahladil stopy vypáleného znamení, a pomocí různých chemikálií si změnil tvář. Učinil tak, ještě než knězovu mrtvolu pohřbil, a tak se mu podařilo získat určitou podobnost se svým dvojníkem. Aby starý derviš toto převtělení, skoro stejně zázračné jako to, o němž vypráví arabská pohádka, dokončil, vtělí se za pomoci kouzelného zaříkávání do mladého člověka. Tak se galejník, který španělsky uměl, naučil ještě latinsky aspoň tolik, kolik mohl umět andaluský kněz. Ve třech káznicích dělal Collin postupně vězňům bankéře a obohatil se tak ze vkladů

svěřených jeho známé a ostatně nucené poctivosti. Mezi takovými společníky se totiž za každou chybu platí bodnou ranou. K tomuto základnímu kapitálu pak přidal peníze, které Carlosu Herrerovi dal biskup. Než opustil Španělsko, podařilo se mu zmocnit pokladu jisté bohaté a pobožné paní z Barcelony, které udělil rozhřešení, jež jí slíbil, vrátí-li ta stařena peníze, které kdysi získala vraždou a jež byly původem bohatství této kajícnice. Když takto zaujal místo kněze pověřeného tajným posláním, které mu mělo získat v Paříži podporu na nejvyšších místech, rozhodl se Jacques Collin, že neučiní nic, čím by ohrozil osobnost, za niž se skryl, a svěřil se tedy náhodám své nové existence. Tu se však stalo, že po cestě do Paříže se setkal s Lucienem. Falešný kněz vytušil v tom chlapci skvělý nástroj k získání moci. Zachránil ho před sebevraždou a řekl mu: odevzdejte se do rukou služebníka Božího, jako byste se upsal ďáblu, a máte vyhlídky na skvělou budoucnost. Váš život bude jako sen a nejhorším probuzením bude pro vás smrt, kterou jste si chtěl sám přivodit…

Spojení těch dvou lidí, kteří se stali jedinou bytostí, spočívalo na této významné úvaze a Herrera je ještě stmelil dovedně zosnovaným pocitem spoluviny. Herrera byl ovládán duchem zkázy a zničil Lucienovu počestnost tím, že ho stavěl před kruté nutnosti a zase ho z nich dostával za cenu tichého souhlasu se špatnými či ohavnými činy, z čehož však Lucien pokaždé vycházel v očích veřejnosti jako neposkvrněný, loajální a ušlechtilý. Lucien se stal společenským sluncem, v jehož stínu hodlal zlosyn žít.

„Já jsem autor a ty jsi drama; když ty nebudeš mít úspěch, vypískají mne," řekl Herrera Lucienovi poté, co se mu přiznal k svému svatokrádežnému přestrojení.

Carlos se svěřoval opatrně a jen postupně a odměřoval ohavnost svých přiznání podle velikosti svých úspěchů a podle Lucienových potřeb. A tak Smrtiplách nevyzradil své poslední tajemství dřív než v okamžiku, kdy rozkoše pařížského života,

úspěchy a uspokojená ješitnost toho tak slabého básníka k němu nepřipoutaly tělem i duší. Tam, kde Rastignac kdysi odolal ďáblovu pokušení, Lucien, lépe zmanipulován, umněji zkompromitován, a hlavně přemožen štěstím ze skvělého postavení, které získal, podlehl. Zlo, jež se poeticky zpodobňuje jako ďábel, použilo vůči tomuto muži, který byl napůl ženou, těch nejlákavějších svodů a zpočátku od něho žádalo málo a dávalo mu mnoho. Hlavním Carlosovým argumentem bylo ono věčné mlčení, jaké sliboval Tartuffe Elmíře. Stále nové důkazy naprosté oddanosti, podobné té, jakou projevoval Said k Mohamedovi, dokonaly dílo zkázy, jímž se Jacques Collin zmocnil Luciena. Jenže Ester a Lucien brzy spotřebovali všechny peníze kdysi svěřené kázeňskému bankéřovi, který kvůli nim riskoval strašlivé vyrovnání účtů; mladý elegán, starý podvodník a kurtizána byli samé dluhy.

V okamžiku, kdy měl Lucien konečně dosáhnout úspěchu, mohl sebemenší kamínek na cestě kteréhokoli z těchto tří lidí způsobit zhroucení fantastické stavby toho tak odvážně budovaného štěstí. Na plese v opeře poznal Rastignac Vautrina z penziónu paní Vauquerové, ale věděl, že stačí, aby se malinko podřekl, a je synem smrti. Proto milenec paní de Nucingen si s Lucienem vyměňovali pohledy, v nichž se na obou stranách skrýval strach, ačkoli navenek se tvářili přátelsky.

V okamžiku nebezpečí by byl Rastignac bezpochyby s velkou rozkoší opatřil káru, která by odvezla Smrtiplacha na popraviště. Lze si snadno představit, jakou tajnou radost pocítil Carlos, když se dověděl, jak se baron de Nucingen zamiloval, a když si uvědomil, jak může člověk jeho formátu zneužít ubohou Ester.

„Nu co," řekl Lucienovi, „čert si chrání svého almužníka!"

„Sedíš se zapálenou dýmkou na sudu s prachem!"

„Incedo per ignes," odpověděl Carlos s úsměvem. „Je to moje řemeslo."

Palác Grandlieuových

V polovině minulého století se rod Grandlieuových rozdělil na dvě větve; na původní vévodskou linii, odsouzenou k zániku, neboť současný vévoda měl jenom dcery, a dále na vikomty de Grandlieu, kteří zdědí titul a erb linie původní. Vévodská linie má ve znaku tři širočiny v červeném poli anebo válečné sekery ve vodorovných pásech se slavným heslem CAVEO NON TIMEO, v čemž je obsažena celá historie rodu.

Erb vikomtů je rozdělen na čtyři navarreinská pole se zlatě vroubkovanými pruhy pod rytířskou přilbou a s heslem GRANDS FAITS, GRAND LIEU! Současná vikomtesa, ovdovělá v roce 1813, má syna a dceru. Ačkoli po návratu z emigrace byla téměř na mizině, dík věrným službám advokáta Dervilla získala nazpět dosti značné jmění.

Když se vévoda a vévodkyně Grandlieuovi vrátili v roce 1804, ucházel se císař o jejich přízeň. A tak když je Napoleon uviděl na svém dvoře, vrátil jim všechno, co mezitím propadlo státu, zhruba čtyřicet tisíc franků renty. Ze všech velmožů ze čtvrti Saint-Germain, kteří se dali zlákat Napoleonem, byli vévoda a vévodkyně (rozená Ajudová ze starší větve rodu spřízněné s Braganzovými) jediní, kdo nezapřeli císaře ani jeho dobrodiní. Ludvík XVIII. vzal ohled na tuto věrnost, kterou čtvrť Saint-Germain vyčítala Grandlieuovým jako zločin, je však také možné, že Ludvík XVIII. tím chtěl jen pozlobit svého staršího bratra. Uvažovalo se o sňatku mladého vikomta de Grandlieu s nejmladší dcerou vévody, Marií Athenaidou, které

bylo tehdy devět let. Její starší sestra Sabina se po červencové revoluci provdala za barona de Guénic.

V pořadí třetí dcera Josefína se stala paní d'Ajuda-Pinto, když markýzovi zemřela první manželka, slečna de Rochefide. Nejstarší vstoupila do kláštera roku 1822. Její mladší sestře slečně Klotyldě Frederice bylo tehdy dvacet sedm let a vášnivě milovala Luciena de Rubempré. Netřeba se ptát, zda palác vévody de Grandlieu, jeden z nejkrásnějších v celé rue Saint-Dominique, měl pro Luciena zvláštní přitažlivost. Kdykoli se obrovská vrata otevřela, aby propustila jeho kabriolet, pociťoval ono uspokojení ješitnosti, o němž hovoří Mirabeau.

„Ačkoli můj otec byl pouhým apatykářem v 1'Humeau, já jsem to dotáhl až sem!…"

Takové byly jeho myšlenky a byl ochoten se dopustit ještě mnoha jiných zločinů než paktování s podvodníkem, aby si uchoval právo vystoupit po těch několika stupních ke vchodu a uslyšet, jak je ohlašován: „Pan de Rubempré!" při vstupu do velkého salónu ve slohu Ludvíka XIV., jehož zařízení vzniklo za vlády tohoto panovníka podle vzoru versailleského zámku a v němž se shromažďovala ona společenská elita, pařížská smetánka, jíž se tenkrát říkalo „Malé Versailles".

Urozená Portugalka, patřící k oněm ženám, které zvlášť nerady vycházejí z domu, byla většinu času obklopena svými sousedy Chaulieuovými, Navarreinsovými nebo Lenoncourtovými. Často se tu zastavila cestou na ples nebo při návratu z opery hezká baronka de Macumer (rozená de Chaulieu), vévodkyně de Maufrigneuse, paní d'Espard, paní de Camps, slečna des Touches, spřízněná s bretaňskými Grandlieuovými, vikomt Grandlieu, vévoda Rhétoré, markýz Chaulieu, který se měl v budoucnu stát vévodou de Lenoncourt-Chaulieu, Madeleina de Mortsauf, vnučka vévody Lenoncourta, markýz Ajuda-Pinto, princ Blamont-Chauvry, markýz Beauséant, zástupce biskupa de Pamiers, Vandenessovi, starý princ Cadignan a jeho syn vévoda

Maufrigneuse, ti všichni byli stálými návštěvníky v tom velkolepém salóně, v němž vládlo dvorské ovzduší a v němž způsoby, chování a duchaplnost byly v souladu s urozeností hostitelů, pro jejichž aristokratickou okázalost se zapomínalo na jejich přisluhování Napoleonovi.

V salóně, do něhož paní de Sérizy nebyla nikdy připuštěna, ačkoli byla rozená de Ronquerolles, měla hlavní slovo matka vévodkyně de Maufrigneuse, stará vévodkyně d'Uxelles.

Luciena sem uvedla paní de Maufrigneuse, která byla do něho po dva roky zamilovaná a přiměla svou matku, aby se za něho přimluvila. Od té doby se tu tento okouzlující mladý básník držel dík vlivu hlavního almužnictva a za přispění pařížského arcibiskupa. Připuštěn byl však teprve poté, co dostal dekret, jímž se mu vracelo jméno i erb rodu Rubempré. Vévoda Rhétoré, rytíř Espard a další pánové, kteří Lucienovi záviděli, soustavně proti němu vévodu Grandlieua štvali, vyprávějíce mu historky o Lucienově minulosti. Ale zbožná vévodkyně, obklopená nejvyššími církevními hodnostáři, i Klotylda de Grandlieu byly při Lucienovi. Ostatně Lucien vysvětloval tuto nepřízeň svým dávným románkem se sestřenicí paní d'Espard paní Bergetonovou, dnes hraběnkou du Châtelet. Když si pak Lucien uvědomil, jak je nutné, aby byl přijat do tak mocné rodiny, a pobízen svým soukromým rádcem, aby si získal Klotyldu, projevil odvahu všech povýšenců: chodil tam pětkrát týdně, s úsměvem polykal pelyněk závisti, čelil vyzývavým pohledům a duchaplně odpovídal na posměšky. Jeho vytrvalost, jeho milé chování i jeho úslužnost nakonec oslabily výhrady a zmírnily překážky. Lucien udržoval stále nejlepší styky s vévodkyní de Maufrigneuse, jejíž vášnivé dopisy z doby, kdy byla do Luciena zamilovaná, Carlos Herrera pečlivě střežil. Byl modlou paní de Sérizy a oblíbencem slečny des Touches; a toho šťastlivce, přijímaného ve všech těchto třech rodinách,

teď abbé Herrera upozornil, aby se choval s největší zdrženlivostí.

„Člověk nemůže zachovávat oddanost několika rodinám současně," říkal mu jeho osobní rádce. „Ten, kdo chodí všude, nebudívá vždy největší zájem. Velcí páni drží ruku jen nad těmi, kdo jsou jako kus nábytku, který mají neustále na očích a který se jim postupně stává čímsi potřebným, třebas jako pohovka, na kterou je možno si sednout."

Lucien, který si zvykl dívat se na salón Grandlieuových jako na kolbiště, schraňoval si svůj ostrovtip, vtipné poznámky, novinky i své společenské roztomilosti na dobu, kterou tam večer stráví. Dovedl být vemlouvavý i laskavý, a poučen Klotyldou o úskalích, jimž je třeba se vyhnout, hověl libůstkám vévody Grandlieua. Klotylda, která zprvu žárlila na úspěchy vévodkyně de Maufrigneuse, se do Luciena šíleně zamilovala.

Když si Lucien uvědomil všechny výhody podobného spojení, hrál úlohu zamilovaného tak dokonale, jako by ji sehrál nejnovější první milovník Francouzské komedie Armand. Psal Klotyldě dopisy, které byly vskutku mistrovskými literárními díly, a Klotylda na ně odpovídala jakýmsi soubojem duchaplnosti ve vyjádření své vášnivé lásky alespoň na papíře, když už jinak nemohla. Lucien chodil v neděli na mši ke svatému Tomáši Akvinskému, stavěl se jako horlivý katolík, pronášel přesvědčivé monarchistické a náboženské řeči. Mimoto psal do novin věrných církvi pozoruhodné články, za něž odmítal jakýkoli honorář a které podepisoval jen šifrou L. Sepsal rovněž několik politických brožur objednaných buď králem Karlem X. nebo hlavním almužnictvím a nežádal za to sebemenší odměnu.

„Král už toho pro mě tolik udělal," říkal, „že jsem mu dlužen vlastní krev."

A tak se od jisté doby jednalo o Lucienově přidělení do kabinetu předsedy vlády ve funkci jeho osobního tajemníka; ale paní d'Espard poštvala proti Lucienovi tolik lidí, že muž,

který byl pravou rukou Karla X., váhal se k takovému rozhodnutí odhodlat. Nejenže nebylo Lucienovo postavení dostatečně jasné a otázky jako: „Z čeho je živ?“, jež se objevovaly o to častěji, oč byl jeho vzestup rychlejší, žádaly si odpověď. Dobrodušná zvědavost stejně jako zvědavost zlomyslná tu otázku neustále zkoumaly a odhalovaly přitom nejedno slabé místo ve zbroji našeho ctižádostivce. Klotylda de Grandlieu se stala nevědomky zvědem svého otce a matky. Jednou odvedla Luciena do okenního výklenku, aby si s ním pohovořila a sdělila mu výhrady rodiny.

„Staňte se majitelem pozemků o hodnotě jednoho miliónu franků, a máte moji ruku, to mi řekla matka,“ oznámila mu Klotylda.

„A pak se tě zeptají, kdes na to vzal peníze!“ namítl Carlos Lucienovi, když o tom uslyšel,

„Můj švagr už je asi bohatý,“ poznamenal Lucien, „ten může být naším ručitelem.“

„To už nechybí nic než ten milión!“ zvolal Carlos. „Budu o tom uvažovat.“

K dokreslení Lucienova postavení v paláci Grandlieuových třeba dodat, že tam nikdy nebyl pozván na večeři. Ani Klotylda, ani vévodkyně d'Uxelles ani paní de Maufrigneuse, která se vždy k Lucienovi chovala skvěle, nedokázaly pro něho takový projev přízně získat, neboť vévoda stále ještě choval nedůvěru k tomu, jehož nazýval mistrem de Rubempré. Tento odstín v oslovení, jehož si všimla celá společnost ve vévodově salónu, těžce zraňoval Lucienovu ješitnost, neboť z něho cítil, že je tu jen trpěn. Společnost má právo, aby byla náročná, neboť je tak často podváděna! Chtít se v Paříži prosadit bez viditelného zdroje příjmů nebo bez určitého povolání znamená dostat se do situace, kterou nelze dlouho držet nějakým předstíráním. A tak Lucienův vzestup dával současně zvláštní váhu otázce: „Z čeho je živ?“ Byl nucen přiznat paní de Sérizy, jíž vděčil za podporu generálního prokurátora Granvilla

a předsedy Nejvyššího soudu, státního ministra hraběte Octava de Bauvan, že je až po uši zadlužen.

Když vstupoval na nádvoří paláce, v němž se skrývalo ospravedlnění veškeré jeho ješitnosti, říkal si trpce, připomínaje si Smrtiplachova slova:

„Slyším, jak se mi to všechno hroutí pod nohama."

Miloval Ester a chtěl za ženu slečnu de Grandlieu! Zvláštní situace! Tu jednu musí prodat, aby získal tu druhou. Jediný člověk mohl tento čachr uskutečnit, aby tím neutrpěla Lucienova čest, a tím člověkem byl falešný Španěl. Proto musí být oba tak diskrétní navenek, jako jsou diskrétní vůči sobě. V životě se nestává, aby někdo uzavřel dvakrát za sebou takovou smlouvu, v níž každá strana střídavě ovládá a je ovládána.

Lucien zaplašil chmury, které mu halily čelo, a vstoupil do salónu paláce Grandlieuových veselý a svěží.

Dívka z dobré rodiny

Okna byla otevřena a palác byl zaplaven vůní ze zahrady; žardiniéra umístěná vprostřed místnosti nabízela zrakům pyramidu ze samého kvítí.

Vévodkyně sedící v koutě na pohovce hovořila s vévodkyní de Chaulieu. Několik žen tvořilo skupinu, která byla pozoruhodná tím, jak každá z nich svým postojem předstírala smutek. Ve vyšší společnosti se nikdo nezajímá o cizí neštěstí ani o cizí bolest, všechno zůstává jen ve slovech. Klotylda a Josefína byly zaměstnány u čajového stolku. Urozený pán Pamiers, vévoda de Grandlieu, markýz Ajuda-Pinto a vévoda Maufrigneuse hráli whist. Když byl Lucien ohlášen, zamířil přes celý salón, aby se poklonil vévodkyni a otázal se jí na příčinu zármutku, který vidí na její tváři.

„Paní de Chaulieu právě dostala smutnou zprávu, že zemřel její zeť baron Macumer, bývalý vévoda Soria. Mladý vévoda Soria s manželkou, kteří v Chantepleurs bratra ošetřovali, jí o té smutné události napsali. Luiza je z toho zoufalá.“

„Žádná žena není dvakrát za život tak milována, jako byla Madeleine de Mortsauf.“

„Bude z ní bohatá vdova,“ pokračovala stará vévodkyně d'Uxelles pohlížejíc na Luciena, jehož tvář však zůstala dokonale lhostejná.

„Ubohá Luiza,“ řekla paní d'Espard. „Jak ji chápu a jak ji lituji.“

Markýza d'Espard se zatvářila zasněně jako cituplná žena se zlatým srdcem. Ačkoli Sabině de Grandlieu bylo teprve deset let, podívala se na matku pohledem téměř ironickým, zato pohled, jímž po ní šlehla matka, ji okamžitě zkrotil. Tomu se říká správná výchova.

„Až moje dcera překoná tuto ránu osudu,“ řekla paní de Chaulieu s dojemným mateřským výrazem, „budu si dělat starosti o její budoucnost. Luiza je tak hrozně romantická!“

„Opravdu nevím,“ řekla stará vévodkyně, „po kom vaše dcery tuhle povahu zdědily.“

„Dnes je těžké,“ poznamenal jakýsi starý kardinál, „usmířit srdce s konvencemi!“

Lucien, který neměl, co by na to řekl, zamířil k čajovému stolku, aby složil poklonu slečnám de Grandlieu. Když se básník octl na několik kroků od skupiny žen, markýza d'Espard se naklonila k vévodkyni de Grandlieu a pošeptala jí:

„Myslíte, že ten mladý muž má vaši dceru opravdu rád?“

Perfidnost této otázky pochopíme teprve tehdy, když načrtneme Klotyldin portrét. Ta sedmadvacetiletá mladá dáma právě stála, což umožnilo posměvačnému pohledu paní d'Espard, aby spočinul na suché a hubené Klotyldině postavě, která vypadala přesně jako stonek chřestu. Živůtek měla ta chudinka tak plochý, že nepřipouštěl ani onu koloniální

výpomoc v podobě krajkových šátečků, jimž švadleny říkají šidítka. Ale Klotylda, která si byla dostatečně vědoma předností svého jména, nejenže se nijak nesnažila tento nedostatek zakrývat, naopak, hrdinně jej stavěla na obdiv. Tím, jak si stahovala šaty, dosahovala efektu tvrdých a přísných obrysů, jaké středověcí sochaři dodávali svým soškám, jejichž profil se rýsuje na temném pozadí výklenků, v nichž je v katedrálách umístili. Klotylda měřila pět stop a čtyři palce. Smíme-li použít familiárního výrazu, byla samá noha. Tento nedostatek proporcí činil její trup jaksi beztvárným. Byla bruneta s tuhými černými vlasy, se žhnoucíma očima orámovanýma již namodralými důlky, obličej měla proláklý jako srpeček nového měsíce a nad ním se klenulo vypouklé čelo; byla vlastně karikaturou své matky, která bývala jednou z nejkrásnějších žen v Portugalsku. Příroda si libuje v podobných hříčkách. Stává se, že v některé rodině bývá překrásná sestra, jejíž rysy se u bratra projevují jako zcela ohyzdné, ačkoli si jsou oba velice podobní. Klotylda měla na nepřiměřeně vpadlých rtech trvale pohrdavý výraz. A tak její rty prozrazovaly víc než kterýkoli jiný rys jejího obličeje hnutí jejího srdce, když jim láska dodávala něhu, což bylo o to pozoruhodnější, že tváře měla příliš snědé, než aby se mohly rdít, a že její oči, příliš černé a hrdé, neříkaly nikdy nic. Přes všechny tyto nevýhody, přesto, že se podobala prknu, její vychování i vznešený původ činily její zjev ušlechtilým a hrdým, zkrátka dodávaly jí všechno to, čemu se tak přiléhavě říká *ono zvláštní cosi,* co možná způsobilo strohost jejího oděvu a co hlásalo, že jde o dívku z dobré rodiny. Dovedla uplatnit své vlasy, jejichž nepoddajnost, množství a délku bylo možno pokládat za krásu. Její kultivovaný hlas dovedl okouzlovat; překrásně zpívala. Klotylda byla přesně ten typ dívky, o níž se říká, že má krásné oči nebo že má takovou milou povahu. Komusi, kdo ji oslovil po anglicku „Výsosti“, odpověděla: „Říkejte mi raději Hubenosti.“

„Proč by neměl někdo mít rád chudinku Klotyldu?“ odpověděla vévodkyně markýze. „Víte, co mi včera řekla?: ‚Kdyby mě měl někdo rád jen ze ctižádosti, postarala bych se o to, aby mě měl rád pro mne samotnou.‘ Klotylda je duchaplná a ctižádostivá a některým mužům se tyto vlastnosti líbí. Pokud jde o něho, má drahá, ten je krásný jako sen, a když se mu podaří vykoupit panství rodiny Rubempré, vrátí mu král titul markýze už z ohledu na nás… Koneckonců jeho matka byla poslední z rodu Rubempréových.“

„A kde ten chudák chlapec vezme milión?“ řekla markýza.

„To není naše věc,“ pokračovala vévodkyně. „Ale rozhodně není schopen ho ukrást… Ostatně bychom Klotyldu nedali žádnému intrikánovi ani nepoctivému člověku, ani kdyby to byl krasavec, básník a mladý jako pan de Rubempré.“

„Jdete pozdě,“ řekla Klotylda s líbezným úsměvem Lucienovi.

„Ano, večeřel jsem u známých…“

„Od jisté doby chodíte nějak často do společnosti,“ řekla Klotylda zakrývajíc žárlivost a obavy úsměvem.

„Do společnosti?“ ohradil se Lucien. „To ne, jen jsem náhodou tento týden skoro denně večeřel u některého bankéře, dnes u Nucingena, včera u Tilleta, předevčírem u Kellera…“

Jak je vidět, pochytil Lucien onen tón duchaplné impertinence, jakým hovořívá vysoká šlechta.

„Máte hodně nepřátel,“ řekla mu Klotylda podávajíc mu (s jakou grácií!) šálek čaje. „Řekli mému otci, že máte na šedesát tisíc franků dluhů a že se co nevidět stane vaším letním sídlem cela Svaté Pelagie. A kdybyste věděl, co mne všechno takové pomluvy stojí… Všechno to dopadá na moji hlavu. Ale nechci mluvit o tom, co já vytrpím (otec mne přímo drtí pohledem), ale o tom, jak asi musíte trpět vy, je-li na tom, co se říká, jen zrnko pravdy…“

„Nevšímejte si těch hloupých řečí. Milujte mne, jako já miluji vás, a důvěřujte mi ještě pár měsíců," odpověděl Lucien vraceje prázdný šálek na ozdobný stříbrný podnos.

„Nechoďte na oči mému otci, byl by na vás zlý, a protože vy byste si to nenechal líbit, byli bychom ztraceni… Ta protivná markýza d'Espard mu namluvila, že vaše matka pomáhala ženám při porodu a že vaše sestra byla žehlířkou…"

„Žili jsme opravdu velice bídně," odpověděl Lucien se slzami v očích. „To nejsou pomluvy, jen obyčejné klepy. Dnes je má sestra víc než milionářka a matka mi zemřela před dvěma roky… To si ty informace nechávali na okamžik, kdy už budu blízek cíle…"

„Ale copak jste to provedl paní d'Espard?"

„Neprozřetelně jsem u paní de Sérizy vyprávěl v přítomnosti pánů de Bauvan a de Granville, jak se soudila se svým manželem markýzem d'Espard, jak jsem to slyšel od Bianchona. Názor pana de Granville podporovaný Bauvanem a Sérizym přiměl ministra spravedlnosti, aby změnil svůj výrok. Oba couvli před *Soudním věstníkem*, před skandálem, a markýzu klepli přes prsty ve zdůvodnění rozsudku, jímž se tato nechutná aféra skončila. A jestli se pan de Sérizy dopustil indiskrece, která mi na smrt znepřátelila markýzu, získal jsem zase já jeho podporu i podporu generálního prokurátora a hraběte Octava de Bauvan, jemuž paní de Sérizy řekla, do jakého nebezpečí mne dostali, když naznačili zdroj svých informací. Pan markýz d'Espard mne neprozřetelně navštívil, jako kdybych mohl za to, že ten hanebný proces vyhrál."

„Já vás paní d'Espard zbavím," řekla Klotylda.

„Ale jak?" zvolal Lucien.

„Moje matka pozve Espardovy děti, které jsou roztomilé a už dost velké. Otec i oba synové budou na vás pět takové chvály, že už tady zaručeně jejich matku víckrát neuvidíme…

„Klotyldo, vy jste báječná, a kdybych vás nemiloval pro vás samotnou, miloval bych vás pro váš důvtip."

„To není důvtip,“ řekla Klotylda, vkládajíc veškerou svou lásku do svých rtů. „Sbohem. Teď sem pár dní nechoďte. Když mne uvidíte u svatého Tomáše Akvinského s růžovou šerpou na šatech, bude to znamenat, že otec je v lepší náladě. Odpověď je přilepená na zadní straně opěradla křesla, na němž sedíte, snad vám zpříjemní naše odloučení… Dopis, který mi přinesete, zabalte do kapesníku.“

Rodina slušné dívky

V rue de la Planche si Lucien najal fiakr, vystoupil z něho na bulvárech, u Madeleiny nastoupil do dalšího a přikázal kočímu, aby ho dovezl do rue Taitbout.

Když v jedenáct hodin vstoupil k Ester, nalezl ji plačící, ale oblečenou, jako by se vyšňořila na jeho počest. Očekávala svého Luciena ležíc na pohovce čalouněné bílým, žlutě lemovaným brokátem, oblečena v rozkošném župánku z indického hedvábí s višňově červenými stuhami. Byla bez šněrovačky, vlasy měla jen prostě sepnuté, na nohou půvabné sametové pantoflíčky podšité višňově červeným atlasem. Všechny svíčky byly rozsvícené, turecká dýmka připravena. Svou dýmku však Ester dosud nekouřila, ta stála nezapálená před ní, vystihujíc tak situaci. Když Ester zaslechla zvuk dveří, otřela si slzy, vyskočila jako gazela a ovinula Luciena pažemi, jako když se plachetka unesená větrem zaplete do větví stromu.

„Tak už je to tak, musíme se rozloučit,“ řekla.

„Jen na pár dní,“ odpověděl Lucien.

Ester pustila Luciena a klesla na pohovku jako bez života.

V podobných situacích ženy obvykle brebentí jako papoušci. Och, jak vás milují!… Po pěti letech jako by ještě čerstvě prožívaly den svého prvního štěstí, nemohou se s vámi rozloučit, jsou úžasné svým rozhořčením, svým zoufalstvím,

svou láskou, svým hněvem, stesky, zděšením, lítostí, předtuchami! Zkrátka jsou nádherné jako nějaká postava ze Shakespeara. Jenže vězte, že tyto ženy nemilují. Když jsou skutečně takové, za jaké se vydávají, když totiž milují doopravdy, chvějí se jako Ester, jako děti, jako pravá láska: Ester neříkala ani slovo, ležela s tváří v polštářích a hořce plakala. Lucien se ji pokoušel zvednout a domlouval jí:

„Ale holčičko, vždyť to není odloučení… Jak to, že po skoro pěti letech štěstí si takhle bereš pár dní mé nepřítomnosti!“ Bože, co jsem to jen těm holkám udělal? tázal se Lucien v duchu, neboť si připomněl, že právě takto ho milovala Coralie.

„Ach, pánovi to dnes sluší!“ poznamenala Evropa.

I smysly mají svůj ideál krásy. Když se k takové svůdné kráse připojí ještě i milá povaha a poetičnost, jimiž se vyznačoval Lucien, lze si představit, jakou vášeň vzbudí v těchto bytostech, které bývají zvlášť citlivé k vnějším darům přírody a které bývají ve svém obdivu tak naivní. Ester tiše plakala a setrvávala v póze prozrazující krajní bolest.

„Ale hlupáčku,“ řekl Lucien, „copak nevíš, že tu jde o můj život?“

Při tom slově, jehož Lucien schválně použil, se Ester vztyčila jako šelma, rozpuštěné vlasy jí rámovaly obličej jako girlanda. Upřeně se zahleděla na Luciena.

„O tvůj život!…“ zvolala, zvedla paže a zase je spustila pohybem charakteristickým pro holku, která se cítí ohrožena. „Ale asi je to tak, ten surovec v tom psaní píše, že jde o nějaké vážné věci.“

Vytáhla list, který měla zastrčený za pasem, ale pak si všimla, že Evropa pořád ještě stojí opodál, a řekla jí:

„Nech nás o samotě!“

Když Evropa za sebou zavřela dveře. Ester podala Lucienovi list, který jí Carlos právě poslal, a pokračovala: „Přečti si, co mi píše.“

Lucien četl nahlas:

„Zítra ráno v pět hodin odejdete z domu a pojedete do jedné hájovny v Saintgermainském lese. Tam budete mít v prvním patře svůj pokoj. Ten pokoj neopustíte, dokud vám to nedovolím. Nic vám tam nebude chybět. Hajný a jeho žena jsou spolehliví lidé. Lucienovi nepište. Za světla nechoďte k oknu, zato v noci se můžete procházet v doprovodu hajného, jak vám bude libo. Po cestě vozem mějte stále stažené záclony, jde o Lucienův život.

Večer se Lucien přijde s vámi rozloučit. Tohle spalte v jeho přítomnosti.“

Lucien list ihned spálil v plameni svíčky.

„Poslyš, můj Luciene,“ řekla Ester, když vyslechla četbu listu, jako odsouzenec poslouchá ortel smrti. „Nebudu ti říkat, že tě miluji, byl by to nesmysl… Už pět let mi připadá, že milovat je totéž co dýchat, co žít… Od prvního dne, co začalo moje štěstí pod patronací toho záhadného člověka, který mě sem zavřel, jako se zavírá nějaké vzácné zvířátko do klece, jsem věděla, že se musíš oženit. Manželství je nutnou součástí tvého osudu a chraň mě Bůh, abych se chtěla stavět do cesty tvé kariéře. Ten sňatek bude moje smrt. Ale nebudu ti dělat potíže, nebudu si počínat jako švadlenka, co se tráví uhelným plynem; jednou mi to stačilo a dvakrát by už bylo moc, jak říká Marietta. Prostě odejdu někam daleko, pryč z Francie. Asie zná různá tajemství své vlasti a slíbila mi, že mě naučí, jak pokojně umřít. To se člověk píchne a pffft! je konec! od tebe, můj milovaný anděli, žádám jen jediné: abys mě neklamal. Mohu být se svým životem spokojená: od okamžiku, kdy jsem tě spatřila v roce 1824, jsem zažila víc štěstí, než se ho vejde do desíti životů desíti šťastných žen. Ber mě proto takovou, jaká jsem: žena stejně silná, jako je slabá. Řekni mi, že se ženíš, a já od tebe nebudu chtít nic víc než něžné rozloučení, a už o mně víckrát neuslyšíš.“

Po tomto prohlášení, jehož upřímnost lze měřit jedině naivitou gest a hlasu, nastal okamžik ticha.

„Tak tedy jde o tvůj sňatek!“ řekla Ester a ponořila svůj fascinující pohled, blyštící jako ostří dýky, do Lucienových modrých očí.

„Už půldruhého roku se jedná o můj sňatek, ale ještě není nic rozhodnuto,“ odpověděl Lucien. „Nevím, kdy ho bude možno uzavřít, a o to tu přece nejde, holčičko!… Jde o abbého, o mne, o tebe… Jsme ve vážném nebezpečí… Viděl tě Nucingen…“

„Ano, ve Vincennes,“ řekla. „On mě poznal?“

„Ne,“ odpověděl Lucien, „ale úplně se do tebe zbláznil. Když tě onehdy po večeři při líčení svého setkání s tebou popisoval, nechtě jsem se pousmál, což bylo ode mne neopatrné, protože v té společnosti si připadám jako nějaký divoch, obklopený nástrahami nepřátelského kmene. Carlos, který myslí za mne, považuje situaci za nebezpečnou a postará se o to, aby Nucingena zmátl, kdyby ho snad napadlo a dal nás špehovat, čehož je docela dobře schopen. Už si stěžoval na neschopnost policie. Vyvolala jsi požár ve starém komíně zaneseném sazemi.“

„Co chce ten tvůj Španěl podniknout?“ zeptala se Ester tiše.

„Nemám tušení. Řekl mi, že mohu klidně spát,“ odpověděl Lucien, ale netroufl si na Ester pohlédnout.

„Když je to tak, poslechnu ho se svou obvyklou psí oddaností,“ řekla Ester, zavěsila se do Luciena a odvedla ho do ložnice se slovy: „Dobře ses navečeřel, miláčku, u toho ohavného Nucingena?“

„Asiino kuchařské umění mi brání, aby mi někde jinde chutnalo, i kdyby byl kuchař mého hostitele sebeslavnější. Ale tentokrát, jako každou neděli, připravil jídlo sám Caréme.“

Lucien bezděky srovnával Ester s Klotydou. Jeho milenka byla tak krásná, každým okamžikem tak okouzlující, že

nedovolovala, aby se přiblížil onen netvor, který požírá i ty nejpevnější lásky a který se nazývá *nasycení.*

„Škoda," říkal si v duchu, „že mám takto ženu ve dvou dílech! Na jedné straně je poezie, rozkoš, věrnost, krása, roztomilost…"

Ester šukala po světnici, jako to činívají ženy, než ulehnou. Cupitala sem tam, poletovala od předmětu k předmětu jako motýlek a přitom si prozpěvovala. Byla jako kolibřík.

„… na druhé straně slavné jméno, urozenost, pocty, postavení, znalost světa!… A nijak je nelze spojit v jedinou osobu!" naříkal si Lucien.

Když se básník nazítří v sedm hodin ráno probudil v té rozkošné bílorůžové ložnici, zjistil, že je sám. Zazvonil a přiběhla podivuhodná Evropa.

„Pán si přeje?"

„Ester!"

„Madam odjela ve tři čtvrtě na pět ráno. Podle příkazu pana abbého jsem dostala franko do domu novou tvář."

„Je to žena?"

„Ano, pane, Angličanka… Taková ta ženská, co pracuje po nocích, a máme rozkaz chovat se k ní, jako kdyby to byla naše madam. Co si pán s takovou kunhutou počne?… Chudinka madam, jak ta plakala, když nastupovala do kočáru!… ‚Nu co, když to musí být!' povzdechla si, ‚opustila jsem ho, chudáčka, když ještě spal,' řekla ještě a utírala si oči. „Víš, Evropo, kdyby se na mne byl podíval, kdyby byl vyslovil moje jméno, byla bych zůstala, i kdyby nás to oba mělo stát život… A abyste věděl, jak mám madam ráda, tak jsem jí tu její zástupkyni ani neukázala. Jiná komorná by z toho měla možná škodolibou radost."

„Ta neznámá už je tady?"

„Ta už přijela v tom kočáře, v kterém madam odjela, a schovala jsem ji zatím podle rozkazu ve svém pokoji."

„Je hezká?"

„Asi tak, jako bývá takové lehké zboží. Ale svoji úlohu sehraje snadno, hlavně, když jí pán trochu pomůže," řekla Evropa a šla pro nepravou Ester.

Pan de Nucingen při práci

Předešlý večer před spaním dal všemocný bankéř příkaz svému sluhovi, a tak byl hned o sedmé ráno uveden slavný Louchard, nejschopnější policejní úředník, do salónu, kam se vzápětí dostavil i sám baron, oděný v županu a v pantoflích.

„Děláte si ze mne blázny?" osopil se na návštěvníka místo odpovědi na pozdrav.

„Jinak to nešlo, pane barone, nerad bych přišel o místo. Dovoluji si vám uctivě sdělit, že jsem se nemohl zaplést do případu, který nespadá do mé kompetence. Co jsem vám slíbil? Že vás spojím s jedním z našich zaměstnanců, který by nejlépe splnil vaše požadavky. Ale pan baron zajisté ví, jaké dělící čáry existují mezi lidmi různých povolání… Když někdo staví dům, nesvěří zámečníkovi práci, která náleží truhláři. A tak také existují dvě policie: policie politická a policie justiční. Příslušníci justiční policie se nikdy nepletou do věcí policie politické a naopak. Kdybyste se obrátil na šéfa politické policie, potřeboval by povolení od ministra, aby se směl zabývat vaším případem, a netroufal byste si to vysvětlovat generálnímu řediteli královské policie. Policejní úředník, který by jednal na vlastní pěst, by přišel o místo. Justiční policie je však stejně obezřetná jako policie politická. A tak nikdo na ministerstvu vnitra ani na prefektuře nejedná jinak než v zájmu státu nebo v zájmu společnosti. Když jde o spiknutí nebo o zločin, pak spánembohem budou šéfové k vašim službám. Ale pochopte, pane barone, že mají jiné starosti, než aby se zabývali padesáti tisíci pařížských kočiček. Pokud jde o nás,

my se nesmíme míchat do ničeho, co není pronásledování dlužníků. Jakmile jde o něco jiného, hrozně riskujeme, kdybychom tím měli narušit klid kteréhokoli občana. Poslal jsem vám svého člověka, ale zároveň jsem vás upozornil, že za něho neručím. Žádal jste na něm, aby vám vyhledal v Paříži jistou osobu a Contenson vás obral o tisícovku a ani se nenamáhal, aby cokoli podnikl. Hledat v Paříži ženu, která snad jezdívá do Vincenneského lesíka a jejíž popis se shoduje s popisem kdekteré hezké ženské ve městě, je jako hledat jehlu v kupce sena.“

„To mi ten váš Contenson nemohl šíkat pravdu?“ řekl baron, „a netahat ze mě tisícovky?“

„Poslyšte, pane barone,“ řekl Louchard, „když mi dáte tři tisíce franků, dám vám… nebo spíš prodám vám radu.“

„To ta vaše rada stojí tši tysíce?“ zeptal se Nucingen.

„Mě nedoběhnete, pane barone,“ odpověděl Louchard. „Jste zamilovaný a chcete najít předmět své vášně a vadnete z toho jako salát, když se nezalévá. Váš sluha mi řekl, že u vás zase byli dva doktoři a že jste se jim nějak nelíbil. Já jediný vás mohu odevzdat do rukou schopného člověka… Váš život, k čertu, stojí ty tři tisíce…“

„Jak se jmenuje ten váš schopny člověk? Když mi to seknete, můžete póčitat s moje štědrosti.“

Louchard vzal klobouk, pozdravil a obrátil se ke dveřím.

„Himmel Herrgott!“ zvolal Nucingen, „pojďte sem, tady máte!“

„Ale pozor,“ řekl Louchard, než si vzal peníze, „prodávám vám jen a jen informaci. Řeknu vám jméno a adresu jediného člověka, který je schopen vám posloužit, ale zato je to mistr svého oboru!“

„Jděte do cháje!“ křikl Nucingen. „Jedině jméno Rothschild má cenu tši tysíce franků, a to pšitom jen jako podpis na směnce. Nabízím týsic franků!“

Louchard, ten vychytralý človíček, který se nikdy nemohl ucházet o místo advokáta, notáře, ba ani soudního zapisovatele nebo vykonavatele, významně mrkl na barona.

„Pro vás je to za tři tisíce nebo nic. Na burze to za pár vteřin dostanete zpátky," řekl mu.

„Nabízím týsic franků," opakoval baron.

Louchard zamířil ke dveřím a řekl:

„Vy byste smlouval třeba o zlatý důl!"

„Já tu adresu dostanu za pět stovek," zvolal baron a přikázal komorníkovi, aby mu zavolal tajemníka.

Turcaret už neexistuje. Ten největší stejně jako ten nejmenší bankéř využívá svého důvtipu na každou maličkost: smlouvá o umění, o dobročinnost, usmlouval by třebas rozhřešení na samém papežovi. A tak když Nucingen naslouchal Louchardovi, napadlo ho náhle, že je-li Contenson Louchardovou pravou rukou, musí i on znát adresu toho mistra špeha. Contenson by jistě dal za pět set to, za co Louchard žádá tři tisíce. Tento rychlý výpočet je důkazem, že i když srdce tohoto muže zaplavila láska, hlava zůstávala hlavou upíra.

„Zajděte osobně za Contensonem," řekl baron svému tajemníkovi. „Je to ten špeh, co mi o něm šíkal Louchard, ale pospěšte si, vezměte si gočár, a sofort mi ho sem pšíveďte. Já čekám… Jděte pšes záhradu, tady máte klíč od branky… Nikdo nemusí vidět, že ten člověk jde za mnou. Uveďte ho do altánu. A koukejte to udélat šikovně."

Za Nucingenem přišlo několik návštěvníků v důležitých obchodních věcech. Ale Nucingen čekal na Contensona, snil o Ester a utěšoval se, že co nevidět znovu spatří tu ženu, která v něm vzbudila tak zoufalou touhu.

Všechny návštěvníky vyprovodil několika neurčitými slovy a dvojsmyslnými sliby. Contenson byl pro něho teď nejdůležitější osobou v Paříži a neustále ho vyhlížel oknem do zahrady. Potom přikázal, aby nikoho nepouštěli do domu, a dal si zanést snídani do altánu v koutě zahrady. Osazenstvu jeho

kanceláře připadala váhavost tohoto nejprohnanějšího a nejprozíravějšího muže a největšího politika mezi pařížskými bankéři zcela nevysvětlitelnou.

„Copak je to se šéfem?“ otázal se burzovní agent jednoho z vedoucích úředníků.

„Neví se to určitě, ale prý je na tom zdravotně moc špatně. Paní baronka zavolala ráno k němu doktory Despleina a Bianchona.“

Newtona kdysi navštívili nějací cizinci právě v okamžiku, kdy ošetřoval svého psa jménem Beauty, který, jak známo, ho připravil o plody nesmírné práce, a které (neboť Beauty byla fenka) řekl pouze: „Beauty, Beauty, ty ani nevíš, co jsi právě zničila!…“ Cizinci odešli plni úcty k práci velkého muže. Ve všech životopisech slavných mužů lze nalézt nějakou malou fenku Beauty. Tak když maršál de Richelieu po dobytí Mahonu, což byl jeden z nejvýznamnějších válečných činů osmnáctého století, přišel se poklonit králi Ludvíku XV., král mu řekl: „Už znáte nejnovější novinu?… Chudák Lansmatt zemřel!“ Lansmatt byl domovník, který byl zasvěcen do královых milostných pletek. Pařížští bankéři nikdy netušili, za co vděčí Contensonovi. To ten slídil zavinil, že Nucingen dopustil uzavření obrovského obchodu, na němž měl původně mít zaručený podíl, ale který jim přenechal. Upír mohl denně ohrožovat něčí majetek dělostřelbou spekulace, kdežto muž byl otrokem touhy po štěstí.

Contenson

Slovutný bankéř popíjel čaj a přikusoval chléb s máslem jako někdo, jehož zuby už dávno nejsou přibrušovány chutí k jídlu, když v tom u zahradní branky zastavil vůz. Brzy nato představil Nucingenův tajemník svému šéfovi Contensona,

kterého objevil teprve v jedné kavárně poblíž kostela svaté Pelagie: dával si tam snídani za peníze získané od jistého dlužníka, jehož dal uvěznit s jistými ohledy, za něž se platí.

Contenson byl totiž sám o sobě učiněnou básní, a to básní ryze pařížskou. Na první pohled byste vytušili, že Beaumarchaisův Figaro, Moliérův Mascarille, Marivauxovi Frontinové a Dancourtovi Lafleurové, všechna ta slavná zosobnění opovážlivých uličníků, darebáků zahnaných do úzkých, věčně obnovujících své nástrahy vzdor neúspěchům, jsou postavy zcela průměrné ve srovnání s tímto velikánem důmyslu a podlosti. Když se v Paříži setkáte s nějakým lidským typem, už to nebývá člověk, ale podívaná. Už to není jen určitý okamžik v životě, ale celý život, dokonce víc životů. Vypálíte-li v peci třikrát po sobě sádrovou bystu, vznikne cosi jako imitace florentského bronzu; a právě tak žár bezčetných pohrom a požadavky diktované nebezpečnými situacemi vypálily Contensonovi hlavu, jako by mu horký dech pece třikrát po sobě ožehl tvář. Husté vrásky, které už se nedaly vyhladit, tvořily uvnitř trvalé bledé rýhy. Jeho žlutá tvář byla celá zvrásněná. Jeho hlava podobná Voltairově vypadala jako umrlčí lebka, a nebýt vlasů vzadu, mohlo by se pochybovat, že je to lebka člověka živého. Pod nehybným čelem vyhlížela zcela bezvýrazně jako hlava Číňana vystavená za výlohou obchodu s čajem, jejíž jakoby neživé oči předstírají život, i když se jejich výraz nikdy nemění. Jeho nos, ploský jako nos kostlivce, jako by vyzýval osud, a jeho ústa, málomluvná jako ústa lakomce, byla stále pootevřená a přitom stejně mlčenlivá jako štěrbina poštovní schránky. Byl ledově klidný jako Indián, ruce osmahlé, suchý a hubený človíček s oním diogenovsky bezstarostným postojem, který se nikdy nedokáže přizpůsobit požadovaným formám zdvořilosti. A jaký komentář k jeho životu a jeho mravům skýtal jeho úbor pro toho, kdo dovede v úborech číst!… A hlavně ty kalhoty! Exekutorské kalhoty byly černé a lesklé jako látka, z níž se zhotovují advokátské

taláry!… Vesta, sice koupená v židech, byla zato na límci vyšívaná!… Frak černý, do rezava vyrudlý!… To vše pečlivě vykartáčované, skoro čisté a ozdobené hodinkami na řetízku z kočičího zlata. Pod vestou bylo vidět plisovanou košili ze žlutého batistu, na níž se skvěl špendlík s falešným briliantem. Sametový límec se podobal obojku, přes který přetékaly laloky červené jako u rudocha. Jeho hedvábný cylindr se leskl jako atlas, ale jeho podšívka by vydala mastnoty na dvě svítilny, kdyby ji někdo koupil a dal vyvařit. Nestačí však vypočítávat všechny tyto rekvizity, museli bychom umět vylíčit i tu nesmírnou marnivost, kterou jim Contenson dovedl vtisknout. Na límci jeho fraku, na čerstvě vyleštěných holínkách s rozšklebenou podrážkou bylo cosi frajerského, co nelze vystihnout žádným francouzským výrazem. Konečně, podle Contensonova vzhledu by inteligentní člověk, který by chtěl alespoň částečně vystihnout onu směsici nejrůznějších odstínů, došel k závěru, že kdyby byl Contenson zlodějem, místo aby byl špiclem, všechna ta jeho ošumělá nádhera, místo aby budila úsměv, budila by hrůzu. Podle oděvu by si pozorovatel řekl: „Toto je lump, který sice pije, hraje v karty, a má spoustu neřestí, ale nikdy se neopije, nešidí při hře a není to zloděj ani vrah.“ Contensona bylo vskutku těžko někam zařadit, dokud nepřišlo na mysl slovo špicl. Ten člověk už prošel tolika neznámými řemesly, kolik je jich vůbec známých. Chytráčky úsměv na jeho bledých rtech, mžourání jeho zelenavých oči, mírné pokrčení jeho ploského nosu hovořily o tom, že rozhodně není hloupý. Měl obličej jako z plechu a duši patrně právě takovou. A tak výrazy, které se objevovaly na jeho tváři, byly spíš šklebem vynuceným zdvořilostí než výrazem vnitřního hnutí mysli. Kdyby nebyl tak směšný, šel by z něho strach. Contenson, jeden z nejpodivnějších produktů vynesených na povrch pěnou pařížského kotle, v němž všechno kvasí, zakládal si zejména na tom, že bere život takový, jaký je. Říkával bez trpkosti:

„Mám značné schopnosti, ale těch si nikdo neváží. Takže je to stejné, jako bych byl blbec!“

Obviňoval sám sebe, místo aby obviňoval lidi. Těžko nalézt špicla, v němž by bylo méně zloby než v Contensonovi. „Okolnosti jsou proti nám,“ říkával svým nadřízeným. „I kdybychom byli z křišťálu, zůstáváme pořád jen zrnky písku a nic víc.“

Jeho provokativní způsob oblékání měl určitý smysl. Nezáleželo mu totiž na jeho každodenním úboru nic víc, než záleží herci na kostýmu. Vynikal v převlecích a v líčení tváře. Frederick Lemaítre by se byl mohl u něho učit, neboť když bylo třeba, dovedl ze sebe udělat třebas i dandyho. Kdysi v mládí patřil patrně k nevázané společnosti mladých ztřeštěnců. Choval hluboký odpor k policii, protože za Napoleona byl členem policie Fouchého, jehož považoval za velkého muže. Po zrušení ministerstva policie přijal z nouze místo v oddělení pro stíhání ve věcech obchodních. Avšak jeho známé schopnosti a jeho inteligence ho činily cenným nástrojem, takže různí vedoucí úředníci politické policie si tajně ponechávali jeho jméno ve svých seznamech. Contenson, stejně jako jeho kolegové, byl jen pouhým statistou v dramatu, jehož hlavní úlohy v oboru politické práce náležely vždy jeho nadřízeným.

Kam vede vášeň

„Vyjděte pryč!“ přikázal Nucingen tajemníkovi, ukazuje mu na dveře.

„Proč tenhle člověk bydlí v paláci a já v podnájmu?…“ říkal si Contenson. „Třikrát zničil své věřitele a krade; já jsem nikdy nevzal ani sou… Přitom jsem schopnější než on.“

„Tak on, Contensone, mě obral o tysícovku…“

„Moje milenka byla dlužná, kam se podívala…“

„Tak on má milenku?“ zvolal Nucingen a vrhl na Contensona obdivný pohled smíšený se závistí.

„Je mi teprve šestašedesát,“ odpověděl Contenson jako člověk, jemuž neřest zachovala mládí jako odstrašující příklad.

„A co dále?“

„Pomáhá mi,“ řekl Contenson. „Když je někdo zloděj a zamiluje se do něho počestná žena, buď se z ní stane taky zlodějka, nebo se ten někdo stane poctivým.“

„On potšébuje moc pényze?“ zeptal se Nucingen.

„Moc,“ odpověděl s úsměvem Contenson. „Mým údělem je peníze potřebovat, a vaším vydělávat je. My dva se můžeme dohodnout. Vy budete peníze sbírat, a já je budu utrácet. Vy budete studnou, a já vodou.“

„Chce si vydělat pět stovek?“

„Že se ptáte! Jenže já nejsem hlupák… Jistě mi je nenabízíte proto, abyste napravil nespravedlnost osudu vůči mně.“

„To ví, že ne, jenom je chci pšidat k tý tysícovce, co mi vyfoukl. Takže mu tak dávám vlastně patnáct set franků.“

„Dobrá, dáváte mi těch tisíc franků, které jsem si nechal, a přidáváte mi k nim pět set…“

„Richtig,“ řekl Nucingen a kývl hlavou.

„Jenže to dělá zas jen pět set franků,“ řekl nevzrušeně Contenson.

„Který mu dávám,“ odpověděl Nucingen.

„A které já beru. Nu a teď, za jakou hodnotu je chce pan baron směnit?“

„Slyšel jsem, že v Pašíže existuje člověk, který by mi dovedla najít šénu, kterou já miluju, a on ví, kde bydlí… On prej je mistr svýho fochu.“

„To je pravda.“

„Tak mi tu adresu šekl, dostane svých pět set franků.“

„A kde jsou?“ ozval se ihned Contenson. „Tady,“ řekl baron a vytáhl z kapsy bankovku. „Dejte to sem,“ řekl Contenson a natáhl ruku. „Z ručky do ručky! Napšed mě tam zavede, a pak dostane penýze, aby mi za tuhle cenu neprodal těch adres hned víc.“ Contenson se dal do smíchu.

„Máte právo si to o mně myslet,“ uznal zkroušeně. „Čím je našinec větší neřád, tím musí jednat poctivěji. Víte co, pane barone, dejte mi šest stovek a já vám dám dobrou radu.“

„Dal mi ji a může počítat s mou štědrostí.“

„Tak já to risknu,“ řekl Contenson. „Ale hraju vysokou hru. My od policie musíme totiž jednat tajně. Vám se to řekne: „Tak pojďme!“ Jste bohatý a myslíte si, že peníze všechno zmůžou. Peníze sice nejsou k zahození. Ale za peníze, jak říkají někteří z našich, si koupíte zas jenom lidi. A jsou věci, na které nikdo nepomyslí a které se koupit nedají… Náhoda se nedá podplatit. A tak podle správné policejní metody se to takhle nedělá. Vy se chcete se mnou ukázat v kočáře? Co když nás někdo uvidí? Náhoda může být stejně dobře na naší straně jako proti nám.“

„Opravdu?“ řekl baron.

„To bych řekl, pane barone. Tak třeba obyčejná koňská podkova nalezená na ulici přivedla policejního prefekta k odhalení pekelného stroje. A tak kdybychom dnes večer jeli fiakrem za panem de Saint-Germain, nestál by on o nic víc o to, abyste byl viděn vy, jak vcházíte k němu, než byste vy o to stál sám.“

„Ja, to má pravdu,“ řekl baron.

„On je extra třída, pomocník slavného Corentina, kerý býval pravou rukou Fouchého. Říkalo se dokonce, že je to jeho nemanželský syn, kterého prý zplodil, když byl knězem. Ale to jsou hloupé klepy. Fouché dovedl být knězem stejně dobře, jako dovedl být ministrem. A tak tenhle člověk pro vás nehne prstem za míň, než za takových deset tisíc franků… Abyste to věděl… Ale pak tu práci pro vás vykoná, a vykoná ji dobře. A přitom mha přede mnou, mha za mnou, jak se říká. Měl bych

za panem de Saint-Germain napřed zajít, abych vám sjednal schůzku někde, kde vás nikdo nemůže vidět ani slyšet, protože je pro něho nebezpečné zabývat se pátráním pro soukromé osoby. Na druhé straně je to hodný člověk, král mezi lidmi a člověk, který byl krutě pronásledován, ještě ke všemu za to, že zachránil Francii… stejně jako já a jako všichni, kdo ji chránili!“

„A on mi napíše, kdy se bude konat to rendez-vous,“ řekl baron a zasmál se vlastnímu chabému vtipu.

„A co takhle trochu mě podmazat, to by pan baron nechtěl?“ pronesl Contenson pokorně a zároveň výhružně.

„Johann!“ zavolal baron na zahradníka, „šékni Georgeovi, ať ti dá dvacet frangů, a pšines mi je…“

„Jenže když pan baron nemá víc informací, než co mi řekl, pochybuji, že by vám mistr mohl pomoci…“

„Vím toho víc,“ odpověděl baron rozhodně.

„Takže si dovoluji se panu baronovi poroučet,“ řekl Contenson a shrábl dvacetifrankovou minci. „Bude mi ctí oznámit Georgeovi, kam se má pan baron dostavit, protože při správné policejní práci se nemá nic dávat písemně.“

„To je zvláštní, jak jsou ti chlapi vtipní,“ pomyslel si baron. „U policie je to stejné jako ve kšefte.“

Děda Canquoélle

Když odešel od barona, Contenson se klidně vydal z rue Saint-Lazare do Davidovy kavárny v rue Saint-Honoré. Nahlédl dovnitř oknem a uviděl tam starého pána jménem Canquoëlle.

Davidova kavárna v rue de la Monnaie na rohu rue SaintHonoré se v prvních třiceti letech tohoto století těšila jisté popularitě, která se však omezovala na čtvrť zvanou des

Bourdonnais. Scházeli se tam staří obchodníci na odpočinku nebo dosud činní velkoobchodníci jako Comusotové, Lebasové, Pilleraultové a Popinotové; také několik domácích pánů, jako byl starý pan Molineux. Občas sem přišel i děda Guillaume, který bydlel v rue du Colombier. Hovořilo se o politice, ale jen mezi sebou a opatrné, neboť názory návštěvníků Davidovy kavárny byly liberální. Vykládaly se tu klepy z okolní čtvrti, neboť taková je potřeba lidí, dělat si ze sebe navzájem legraci… Tato kavárna, jako ostatně všechny kavárny, měla svou figurku v podobě dědy Canquoélla, který tam chodil od roku 1811 a který svým zjevem tak dokonale zapadal mezi počestné občany, kteří se tu scházeli, že se před ním nikdo nebál mluvit o politice. Tento děda, jehož prostoduchost bývala nejednou předmětem žertů stálých hostů, občas na měsíc nebo dva zmizel. Jeho nepřítomnost však nikoho neudivovala, protože již v roce 1811, kdy se objevil, mu bylo přes šedesát a hosté to prostě připisovali nemoci nebo stáří.

„Copak je s dědou Canquoéllem?“ ptávali se paní za pultem.

„Já bych řekla,“ odpovídala, „že se jednoho dne dočteme v černé kronice, že umřel.“

Děda Canquoélle neustále podával svědectví o svém jižním původu svou výslovností. Jeho jméno bylo jménem malého panství zvaného Canquoélles, kteréžto slovo znamená v některých krajích chrousta a leží v departementu Vaucluse, odkud děda pocházel. Časem mu začali říkat prostě Canquoélle místo des Canquoélles, aniž se děda cítil dotčen, neboť od roku 1793 považoval šlechtu za mrtvou. Ostatně mu panství Canquoélles ani nepatřilo, protože byl nejmladším synem mladší větve.

Dnes by nám úbor dědy Canquoélla připadal podivný, ale v letech 1811 – 1820 byl docela běžným. Nosil střevíce s ozdobnými ocelovými přezkami, modrobíle příčně pruhované

hedvábné punčochy, hedvábné kalhoty, jejichž oválné přezky byly téhož tvaru jako přezky na střevících. Jeho úbor doplňovala bílá vyšívaná vesta, starý soukenný frak rezavě nazelenalé barvy s kovovými knoflíky a košile s nařasenou krajkou na prsou. Uprostřed krajkového žabó se třpytil zlatý medailon se zaskleným obrázkem antického chrámu, vytvořeným z vlasů – taková roztomilá sentimentální hloupůstka, která uklidňuje lidi stejně zaručeně jako strašák plaší vrabce. Většinu lidí, stejně jako většinu zvířat, děsí nebo uklidňují úplně maličkosti. Kalhoty dědy Canquoélla se zapínaly na sponu, která podle módy minulého století byla umístěna pod břichem. Od pasu mu visely souběžně dva ocelové řetízky, každý složený zase z několika řetízků a zakončených chumlem přívěsků. Bílý nákrčník byl vzadu sepnut zlatou sponkou. Sněhobíle napudrovanou hlavu v roce 1816 dosud zdobil úřední třírohý klobouk, jaký nosíval i předseda soudu pan Try. Ten klobouk, na kterém si tolik zakládal, vyměnil nedávno starý Canquoélle (což považoval za ústupek době) za ten ohavný kulatý klobouk, proti němuž nemůže nikdo nic namítat. Tenký cůpek svázaný stužkou zanechával na zádech fraku půlkruhovou stopu, v níž mastnota mizela pod jemným popraškem pudru. Zastavíme-li se u význačného rysu jeho obličeje, červeného houbovitého nosu, hodného octnout se na míse mezi lanýži, mohli byste soudit na mírnou, přihlouplou a dobromyslnou povahu a považovali byste tohoto dědu za nekňubu, v čemž byste se ošklivě mýlili stejně jako celá Davidova kavárna, kde si nikdy nikdo pořádně nevšiml přemýšlivého čela, ironických rtů a chladných očí tohoto starého zhýralce, klidného jako Vitellius, jehož imperátorské břicho jako by se do něho převtělilo. V roce 1816 jeden stálý host Davidovy kavárny jménem Gaudissart se jednoho dne mezi jedenáctou hodinou a půlnocí opil s jakýmsi záložním důstojníkem. Neprozřetelně se zmínil o vážném spiknutí proti dynastii Bourbonů, které má co nejdřív

propuknout. V kavárně už nebyl nikdo kromě starého Canquoélla, který vypadal, že spí, dva klímající číšníci a paní za pultem. Do čtyřiadvaceti hodin byl Gaudissart zatčen: spiknutí bylo odhaleno. Oba muži skončili na popravišti. Ani Gaudissart ani nikdo jiný neměli nikdy nejmenší podezření, že je udal ten starý dobrák Canquoélle. Číšníci byli propuštěni a návštěvníci si rok dávali pozor, přizvukujíce dědovi Canquoéllovi, který prohlašoval, že přestane k Davidovi chodit, protože nesnáší fízly.

Contenson vstoupil do kavárny, objednal si skleničku kořalky a na starého Canquoélla, který byl zabrán do četby novin, se ani nepodíval. Jenže když Contenson dopil svou skleničku, třikrát zaklepal do stolu baronovým zlaťákem, aby přivolal číšníka. Paní pokladní i číšník zkoumali ten zlaťák způsobem pro Contensona přímo urážlivým. Jejich nedůvěra však byla úplně opodstatněna úžasem, jaký Contensonův zjev zbudil u všech stálých hostí.

„Získal to zlato krádeží, nebo vraždou?…“

Tak uvažovalo několik moudrých a prozíravých hlav, když se přes brýle dívaly na Contensona, předstírajíce, že čtou noviny. Contenson, který všechno viděl a nikdy se ničemu nedivil, si pohrdavě otřel ústa hedvábným šátkem pouze na třech místech spravovaným, shrábl vše, co dostal nazpět, a všechny drobné mince nacpal do kapsičky u vesty, jejíž kdysi bílá podšívka byla dnes stejně černá jako sukno jeho kalhot, a jen jedinou nechal pro číšníka.

„Nějaký lump,“ řekl starý Canquoélle svému sousedovi panu Pilleraultovi.

„Ale vždyť je to Contenson,“ sdělil celé kavárně pan Camusot, který jediný neprojevil nejmenší údiv, „pravá ruka Loucharda od policie. Ti darebáci asi tady mají někde na někoho políčeno…“

Čtvrt hodiny nato děda Canquoélle vstal, vzal deštník a klidně odešel.

Bylo by snad třeba vysvětlit, jaký strašlivý a tajemný člověk se skrýval pod rouchem dědy Canquoélla, právě tak, jako se pod rouchem abbého Carlose skrýval Vautrin!… Tento jižan narozený v Canquoëlles, jediném panství jeho ostatně počestné rodiny, se jmenoval Peyrade. Patřil skutečně ke staré, ač chudé větvi rodu de la Peyrade, ke Comtatům, kteří dosud vlastní malé panství Peyrade. Jako nejmladší ze sedmi dětí přišel do Paříže pěšky, když mu bylo sedmnáct let, jen s několika franky v kapse, hnán divokou chtivostí a bezohlednou touhou po úspěchu, která táhne tolik lidí z jihu do hlavního města, poté co zjistili, že jim rodný dům nemůže nikdy zajistit ukojení jejich tužeb. Celé Peyradovo mládí lze shrnout několika slovy: roku 1792 se stal důvěrníkem, ba hrdinou policejního místodržitelství, kde si získal vážnost pánů Lenoira a d'Alberta, což byli dva poslední policejní místodržící. Revoluce policii neměla, neboť ji nepotřebovala. Špehování, tehdy velice rozšířené, se nazývalo občanskou uvědomělostí. Direktorium, režim poněkud normálnější než vláda Výboru pro lidské blaho, muselo policii obnovit a První konsul ji pak definitivně ustanovil, když zřídil policejní prefekturu a ministerstvo všeobecné policie. Peyrade, jakožto člověk tradice, vybavil ji personálně spolu s mužem jménem Corentin, který však mohl svou genialitu projevit jen v policejním podzemí. Roku 1808 byl Peyrade za své velké služby odměněn jmenováním na významné místo policejního ředitele v Antverpách. V Napoleonových představách rovnal se takový druh policejní prefektury jakémusi ministerstvu policie, které bylo tehdy pověřeno dohledem na Holandsko. Když se Napoleon vrátil z tažení z roku 1809, byl Peyrade na příkaz císařské kanceláře zatčen, v doprovodu dvou strážníků dopraven do Paříže a uvězněn v la Force. Po dvou měsících, když se za něho zaručil jeho přítel Corentin, byl propuštěn, když byl ovšem předtím třikrát po šesti hodinách vyslýchán u policejního prefekta. Zavinila snad Peyradovu nemilost jeho

přímo zázračná píle, s níž pomáhal Fouchému při ochraně francouzského pobřeží, které bylo tehdy ohroženo takzvanou „Walcherenskou expedicí“, v níž vévoda Otrantský projevil schopnosti, jichž se císař zalekl? Za dob Fouchého se to zdálo pravděpodobné. Ale dnes, kdy je všeobecně známo, co se tehdy událo na ministerské radě, kterou svolal Cambacérés, je to jisté. Všichni byli tak otřeseni zprávou o anglickém pokusu o útok, který byl oplátkou za Napoleonovu bouloňskou výpravu, zaskočeni bez pána, který se tehdy stáhl na ostrov Lobau v okamžiku, kdy ho Evropa považovala za ztraceného, ministři byli zcela bezradní. Jediný Fouché si troufl načrtnout bitevní plán, který pak také uskutečnil.

„Dělejte si, co chcete,“ řekl Fouchému Cambacérés, „ale *mně záleží na mé hlavě,* a proto posílám císařovi hlášení.“

Je známo, jakou absurdní záminku si po svém návratu zvolil císař na zasedání státní rady, aby uvrhl svého ministra do nemilosti a potrestal ho za to, že zachránil Francii sám bez něho. Od toho dne zdvojil císař nepřátelství Talleyrandovo nepřátelstvím vévody Otrantského, což byli dva největší politikové vzešlí z revoluce, kteří by možná byli Napoleona v roce 1813 zachránili. Peyrade byl odstraněn od moci pod nechutnou záminkou zpronevěry státních peněz, že prý podporoval pašeráctví a dělil se o zisk s obchodními magnáty. Pro člověka, který si nesmírnými službami v generálním komisariátu policie zasloužil maršálskou hůl, pro tohoto muže, který strávil celý život ve státní službě, který byl zasvěcen do tajů všech vlád od roku 1775, kdy vstoupil do služeb policejního místodržitelství, to byla tvrdá zkušenost. Císař, který se považoval za schopného si utvářet lidi pro své účely, nebral nejmenší zřetel na námitky, které byly vzneseny na obranu člověka, jenž byl považován za jednoho z nejspolehlivějších, nejschopnějších a nejbystřejších mezi oněmi bezejmennými génii pověřenými péčí o bezpečnost států. Císař chtěl Peyrada nahradit Contensonem; ale

Contensona tehdy plně využíval ve svůj prospěch Corentin. Peyrada se to dotklo o to citelněji, neboť byl požitkář a labužník, a pokud jde o ženy, byl v postavení cukráře, který rád sladké. Jeho nectnosti se pro něho staly druhou přirozeností. Už se nemohl obejít bez dobré večeře, bez hry, zkrátka zvykl si na onen neokázalý život velkého pána, jaký si osvojují lidé velkých schopností, pro něž se nákladné zábavy staly potřebou. Až dosud žil, aniž byl nucen reprezentovat, a ani nebyl nikam zván, neboť se s ním ani s jeho přítelem Corentinem nikdy nepočítalo. Byl cynicky duchaplný a celkem se mu jeho postavení líbilo, neboť bral život takový, jaký je. A potom, když je někdo špicl, ať už jakkoli vysoko postavený v policejní mašinérii, nemůže se, právě tak jako trestanec, vrátit k povolání takzvaně počestnému nebo svobodnému. Špiclové i odsouzenci, jakmile jsou označeni a zaneseni do seznamů, dostávají tím, podobně jako vysvěcení duchovní, nesmazatelný punc. Jsou bytosti, jimž společenské zařazení vtiskává nezvratný osud. K svému neštěstí se Peyrade zbláznil do hezké dívenky, téměř dítěte, o níž byl přesvědčen, že ji měl s jistou slavnou herečkou, které prokázal jisté služby a která mu za to byla téměř tři měsíce vděčná. Peyrade, který si dítě dal přivézt z Antverp, octl se v Paříži bez prostředků, s pouhou podporou dvanácti set franků ročně, kterou mu prefektura udělila jakožto bývalému Lenoirovu žáku. Usídlil se v rue des Moineaux v malém pětipokojovém bytě ve čtvrtém patře, kde platil dvě stě padesát franků nájemného.

Tajnosti policie

Může-li někdo někdy pocítit potřebnost a hřejivost přátelství, pak je to onen morálně malomocný, jehož dav nazývá špiclem, lid fízlem a úřady agentem. A tak Peyrade

a Corentin byli přáteli jako Orestes a Pylades. Peyrade vyučil Corentina jako Vien vyučil Davida; avšak žák brzy předčil mistra. Podnikli spolu nejednu výpravu (viz *Záhadný případ).* Peyrada těšilo, že rozpoznal Corentinovy schopnosti, připravil mu kariéru tím, že mu nahrál úspěch. Přinutil tehdy svého žáka, aby využil milenky, která jeho, Peyrada, odmítla, jako návnady, na kterou pak chytil člověka, jehož pronásledoval (viz *Šuani). A* to tehdy nebylo Corentinovi ani pětadvacet let!… Corentin, který zůstal jedním z generálů, jimž velí ministr policie, zachoval si za vévody z Roviga stejně vysoké postavení, jaké měl za vévody Otrantského. Tehdy to u generální policie chodilo jako u policie justiční. Při každém rozsáhlejším případě se uzavírala jakási zvláštní smlouva se třemi, čtyřmi nebo pěti schopnými úředníky. Kdykoli se ministr náhodou dověděl o nějakém spiknutí nebo byl upozorněn na nějakou podezřelou machinaci, zeptal se některého plukovníka své policie:

„Kolik potřebujete k dosažení výsledků?“

Po zralé úvaze odpovídali Corentin a Contenson:

„Dvacet, třicet, čtyřicet tisíc franků.“

A jakmile byl dán rozkaz, aby se do toho dali, všechny prostředky a výběr lidí byly ponechány Corentinovu úsudku nebo úsudku příslušného agenta. Při kriminálním pátrání jednala ostatně soudní policie nejinak i se slavným Vidocqem.

Politická policie, stejně jako policie soudní, vybírala si lidi hlavně mezi známými obvyklými agenty, kteří jsou na seznamu a jsou jakýmisi vojáky této nutné a tajné zbraně vlád, vzdor všem prohlášením lidumilů či úzkoprsých mravokárců. Avšak nesmírná důvěra prokazovaná několika málo velitelům formátu Peyradova a Corentinova zahrnovala pro ně i právo, aby zaměstnávali osoby neznámé, nicméně vždy s povinností ve vážných případech o tom referovat ministrovi. A protože Peyradova zkušenost a jeho bystrost byly pro Corentina příliš cenné, zaměstnal svého starého přítele, když se přihnala bouře

z roku 1810, dál se s ním o všem radil a ve značné míře ho finančně podporoval. Peyrade zas prokázal Corentinovi neocenitelné služby. V roce 1816, v souvislosti s odhalením spiknutí, v němž měl být namočen i bonapartista Gaudissart, Corentin se snažil znovu získat Peyrada do státní policie. Avšak vlivem jakési neznámé osoby byl Peyrade odmítnut. Hned uvidíme, proč. Ve své snaze stát se potřebnými vybudovali Peyrade, Corentin a Contenson na pokyn vévody Otrantského pro Ludvíka XVIII. jakousi kontrapolicii, do níž byli zařazeni nejlepší agenti. Ludvík XVIII. zemřel i s tajemstvími, která zůstanou tajemstvími i pro nejlépe informované historiky. Zápas mezi státní policií a státní kontrapolicii měl za následek všelijaké ošklivé případy, jejichž tajemství bylo uchováno pomocí několika poprav. Zde není místo ani čas, abychom zacházeli do podrobností na toto téma, neboť „Obrazy z pařížského života“ nejsou „Obrazy z politického života“. Stačí, když dáme nahlédnout do toho, jaké byly zdroje obživy dědy zvaného Canquoélle z Davidovy kavárny a jaké nitky ho spojovaly s hrozivou a záhadnou silou policie. V letech 1817-1822 mívali Corentin, Contenson, Peyrade a jejich podřízení za úkol špehovat samotného ministra. Tím se možná vysvětluje, proč ministerstvo odmítlo zaměstnávat Peyrada a Contensona, vůči kterým Corentin vzbudil nedůvěru ministrů, aby mohl pak svého přítele využívat, když se jeho znovuzařazení ukázalo nemožné. Ministři důvěřovali Corentinovi a pověřili ho dohledem nad Peyradem, což Ludvíkovi XVIII. připadalo směšné. Corentin a Peyrade se tak stali svrchovanými pány. Contenson, který byl dlouho přidělen Peyradovi, mu dál sloužil. Na příkaz Corentina a Peyrada se stal Contenson obchodním strážcem. Vskutku, vlivem jakési vášně, jakou vzbuzuje zaměstnání provozované s láskou, posílali tito dva velitelé své nejschopnější vojáky na místa, kde mohli získat co nejvíce informací. Ostatně Contensonovy zlozvyky a jeho rozmařilost, které způsobily, že

padl níž než oba jeho přátelé, vyžadovaly tolik peněz, že potřeboval hodně práce. Aniž se dopustil sebemenší indiskrece, řekl Contenson Louchardovi, že on jediný zná člověka, který by dovedl posloužit baronu de Nucingen. Peyrade byl vskutku jediný agent, který mohl beztrestně vykonávat policejní práci pro soukromou osobu. Po smrti Ludvíka XVIII. ztratil Peyrade nejen veškeren vliv, ale dokonce i výhody plynoucí ze svého postavení jakožto špeha Jeho Veličenstva. Dokud se považoval za nezbytného, žil dál na vysoké noze. Ženy, dobré jídlo a Klub cizinců znemožnily jakékoli úspory člověku, který se těšil, jako všichni lidé stvoření pro rozmařilý život, železnému zdraví. Ale v letech 1826-1829, když už se blížil čtyřiasedmdesátému roku života, začal, jak se sám vyjádřil, brzdit. Rok od roku se Peyradův blahobyt zmenšoval. Byl svědkem, jak byla pohřbena policie, s lítostí pozoroval, jak vláda Karla X. upouští od jejích dobrých starých tradic. Při každém svém zasedání omezovala sněmovna fondy nutné k existenci policie z nenávisti k tomuto prostředku vlády a ze zaujaté snahy učinit tuto instituci morálnější.

„Je to, jako kdyby někdo chtěl vařit v bílých rukavičkách," říkával Peyrade Corentinovi.

Od roku 1822 Corentin a Peyrade tušili příchod roku 1830. Věděli o hluboké nenávisti Ludvíka XVIII. ke svému nástupci, která také vysvětlovala jeho lhostejnost vůči mladší větvi, bez níž by jeho kralování a jeho politika byly zcela nepochopitelné.

S věkem vzrůstala i Peyradova láska k nemanželské dceři. Kvůli ní na sebe vzal podobu měšťáka, neboť chtěl svou Lydii provdat za počestného člověka. Hlavně v posledních třech letech mu zvlášť záleželo na trvalém zaměstnání, buď na policejní prefektuře nebo na ředitelství všeobecné státní policie, na nějakém natolik vysokém místě, aby se za ně nemusel stydět. Nakonec si vymyslel funkci, která se dříve nebo později, jak tvrdil Corentinovi, stane nezbytnou. Šlo o zřízení tzv. informačního oddělení při prefektuře, které by

bylo spojovacím článkem mezi pařížskou soudní policií a policií státní, aby tak generální ředitelství mohlo využívat všech dosud rozptýlených sil. Jediný Peyrade mohl ve svém věku a po pětapadesáti letech důvěrných služeb být oním článkem, který by spojoval všechny tři policie, totiž stát se jakýmsi archivářem, na něhož by se politika i justice obracely o informace. Peyrade doufal, že takto s Corentinovou pomocí získá příležitost, aby pro svou Lydii ulovil věno a ženicha. Corentin už o té věci mluvil s generálním ředitelem státní policie, aniž se ovšem zmínil o Peyradovi, a generální ředitel, člověk z Jihu, považoval za nutné, aby takový návrh vyšel z prefektury.

V okamžiku, kdy Contenson zaťukal třikrát zlaťákem na kavárenský stolek, což byl signál znamenající: „Musím s vámi mluvit“, stařešina policejních úředníků právě přemýšlel o tom, pomocí které osobnosti a pomocí jakých zájmů by bylo možno získat současného policejního prefekta. A přitom vypadal jako hlupák, který si čte noviny.

„Náš chudák Fouché!“ říkal si, když kráčel po rue Saint-Honoré. „Ten velký muž je mrtev! Naši prostředníci s Ludvíkem XVIII. jsou v nemilosti! Ostatně, jak říkal včera Corentin, nikdo už nevěří ve hbitost a schopnost sedmdesátiletého člověka… Proč jsem si jen navykl večeřet u Véryho a pít skvělá vína?… Zpívat ‚Matku Godichonovou‘ a hrát hazardní hry, když jsem měl peníze? Chce-li si člověk zajistit postavení, jak říká Corentin, nestačí inteligence, musí se také umět rozhodovat. Ten dobrý pan Lenoir měl pravdu, když mi v aféře náhrdelníku předpověděl, že ze mne nikdy nic nebude, když se dověděl, že jsem nezůstal pod postelí Olivové.“

Špehova domácnost

Jestliže ctihodný děda Canquoélle (jak se mu v domě říkalo) dál bydlil v rue des Moineaux ve čtvrtém patře, patrně měl pro to důvod, že v umístění bytu nalezl zvláštnosti, výhodné pro výkon svého obávaného řemesla. Dům stál na rohu rue Saint-Roch a z jedné strany neměl sousedství. Protože jej schodiště dělilo na dvě části, v obou patrech byly dvě zcela oddělené místnosti. Nad čtvrtým patrem bylo podkroví, z něhož jedna místnost sloužila jako kuchyně a ve druhé bydlela jediná služebná dědy Canquoélla, bývalá Lydiina chůva, Vlámka jménem Katt. Děda Canquoélle si v prvním z obou samostatných pokojů zařídil ložnici, ve druhém svou pracovnu. Z jedné strany izolovala pracovnu silná zeď. Okno vedoucí do rue des Moineaux bylo přímo proti rohové zdi bez oken. A protože byli od schodiště odděleni celou šířkou Peyradovy ložnice, nemuseli se oba přátelé obávat, že by mohli být viděni nebo slyšeni, když hovořili o svém nepěkném řemesle v pracovně, která byla pro to jako stvořena. Pro větší jistotu dal Peyrade vystlat podlahu v pokoji Vlámky vrstvou slámy, plsti a silným kobercem, aby prý tam bylo chůvě jeho dítěte teplo. Mimoto zazdil krb a používal jen kamínka, jejichž roura procházela zdí rue de Saint-Honoré. Nakonec zakryl podlahu několika vrstvami koberců, aby nájemníci z dolního poschodí nemohli nic zaslechnout. Jako znalec špionáže proklepával jednou týdně spojovací zeď, strop i podlahu a prohlížel je, jako by chtěl vyhubit obtížný hmyz. Jistota, že tu bude beze svědků i bez posluchačů, vedla Corentina, že si zvolil právě tuto místnost pro své porady, když se nekonaly v jeho vlastním bytě. O Corentinově bytě věděl pouze generální ředitel královské policie a Peyrade, a Corentin v něm přijímal jen osoby, které si ministerstvo nebo královský dvůr zvolily za prostředníky v závažných případech, ale žádný

policejní agent, žádný podřízený tam nikdy nevkročil; věci související s řemeslem pak projednával u Peyrada. V této zcela nenápadné místnosti se osnovaly plány, činila se rozhodnutí, která, kdyby stěny mohly mluvit, poskytla by látku pro velice podivnou kroniku a pro kuriózní dramata. Tam se v letech 1816-1826 analyzovaly vrcholné státní zájmy. Tam byly odkryty v zárodku události, jež měly těžce dolehnout na Francii. Tam si říkali v roce 1819 Peyrade a Corentin, stejně předvídaví, ale informovanější než generální prokurátor Bellart:

„Jestli Ludvík XVIII. nechce udeřit na tom či onom místě, zbavit se toho či onoho prince, znamená to snad, že tak nenávidí svého bratra, že mu chce odkázat revoluci?“

Peyradovy dveře zdobila břidlicová tabulka, na níž se občas objevovaly křídou napsané podivné značky a číslice. Tato ďábelská algebra měla pro zasvěcené velice jasný význam. Naproti Peyradovu strohému bytu byl byt Lydiin, sestávající z předsíně, malého salónku, ložnice a umývárny… Lydiiny dveře, stejně jako dveře Peyradovy, byly opatřeny čtyřmilimetrovou železnou deskou, umístěnou mezi dvě desky dubové, a zámky s důmyslnými panty, jež je činily stejně nedobytnými jako dveře vězení. A tak, ačkoli to byl dům s průchodem, s krámkem v přízemí a bez domovníka, mohla tu Lydie žít zcela bez obav. Jídelna, salónek i ložnice, jejichž všechna okna měla balkóny, zářily vlámskou čistotou a byly zařízeny přepychově. Vlámská chůva nikdy Lydii neopustila a nazývala ji svou dcerou. Obě chodily do kostela s pravidelností, pro niž si Conquoélla nesmírně považoval kupec royalista, který měl krám na rohu rue des Moineaux a rue Neuve-Saint-Roch a jehož byt, kuchyně a pokoj příručích zaujímaly první patro a mezzanin. V druhém patře bydlel domácí a třetí měl už dvacet let pronajaté brusič drahokamů. Všichni nájemníci měli klíč od branky. Kupcová přijímala dopisy a balíčky adresované těm třem poklidným

domácnostem o to ochotněji, že kupecký krám byl vybaven schránkou na dopisy. Bez těchto podrobností by cizinci ani ti, kdo se v Paříži vyznají, nepochopili tajemnost a klid, jež činily tento dům pro Paříž zcela výjimečným. Počínaje půlnocí mohl děda Conquoélle kout jakékoli pikle, přijímat špióny i ministry, aniž si toho kdokoli všiml. Peyrade, o němž Vlámka řekla kupcovic kuchařce, že by mouše neublížil, byl považován za nejhoršího člověka pod sluncem. Pro svou dceru ničeho nešetřil. Lydie, která měla za učitele hudby Schmuckeho, byla tak dobrá hudebnice, že mohla i komponovat. Dovedla malovat lavírované kresby sépií, malovala kvašem i akvarelem. Každou neděli Peyrade večeřel s dcerou. V ty dny byl děda výhradně otcem. Lydie byla zbožná, ač nikoli pobožná, před velikonocemi a po nich chodila k přijímání a jednou měsíčně ke zpovědi. Nicméně si občas dopřála návštěvu divadla. Za hezkého počasí chodila na procházku do Tuilerií. To bylo veškeré její rozptýlení, neboť jinak žila zcela domáckým životem. Lydie milovala otce a neměla ani tušení o jeho neblahých schopnostech ani o jeho podezřelé činnosti. Žádná touha nikdy nezkalila neposkvrněný život této čisté dívky. Urostlá a krásná po matce, byla obdařena líbezným hlasem, tvářičkou orámovanou krásnými plavými vlasy, podobala se oněm spíš mystickým než skutečným andělům, které někteří malíři primitivové stavěli do pozadí svých „Svatých rodin“. Pohled jejích modrých očí jako by vrhal nebeský paprsek na toho, na němž ráčil spočinout. Oblékala se cudně, bez přehnaného hovění módě, a vyzařovala z ní půvabná vůně měšťanského života. Představte si starého čerta, který by byl otcem anděla a osvěžoval se božským stykem s ním, a máte obraz Peyrada a jeho dcery. Kdyby někdo tento klenot pošpinil, otec by pro něho vymyslel některou z těch děsivých pastí, do nichž se zachytili za Restaurace nešťastníci, kteří pak přišli o hlavu. Katt a Lydii stačilo k živobytí tisíc zlatých ročně.

Když Peyrade přicházel od horního konce rue des Moineaux, uviděl Contensona. Předešel ho, vystoupil po schodech první, a když uslyšel za sebou kroky svého agenta, uvedl ho do bytu dřív, než Vlámka stačila vystrčit nos z kuchyně. Zvonek, který se rozezvučel, když se otevřel katr ve třetím patře, kde sídlil brusič drahokamů, upozorňoval nájemníky ze třetího a čtvrtého patra, že k nim někdo jde. Netřeba říkat, že vždy o půlnoci ucpal Peyrade vnitřek zvonku vatou.

„Copak máte tak naléhavého, Filozofe?“

Tak totiž přezdíval Peyrade Contensonovi, což si tento

Epiktétos mezi čmuchaly plně zasloužil. Pod jménem Contenson se zase bohužel skrývalo jedno z nejstarších jmen normandských feudálů (viz *Bratrstvo útěchy).*

„Je tu totiž možnost získat nějakých deset tisíc.“

„Oč jde? O politiku?“

„Ne, o úplnou hloupost! Baron Nucingen, víte, ten starý patentovaný zloděj, šílí po nějaké ženské, kterou zahlédl ve Vincenneskén lese, a musíme mu ji najít, jinak to prý nepřežije… Už jsem z něho vytáhl tisíc franků pod záminkou, že budu tu princeznu hledat.“

A Contenson vylíčil, jak Nucingen potkal Ester, a dodal, že baron má nějaké další informace.

„Však my mu tu Dulcineu najdeme,“ řekl Peyrade. „Vyřiď baronovi, ať se večer dostaví kočárem na Champs Élysées na roh avenue Gabriel a ale je Marigny.“

Peyrade doprovodil Contensona a zaklepal smluveným způsobem u dcery, aby byl vpuštěn. Vstoupil zvesela, neboť mu náhoda přihrála způsob, kterak konečně získat místo, po němž toužil. Políbil Lydii na čelo, zabořil se do pohodlného křesla a řekl dceři:

„Zahraj mi něco!“

Lydie mu zahrála skladbičku pro klavír od Beethovena.

„To jsi zahrála moc pěkně, děvenko,“ řekl a přitáhl si ji mezi kolena. „Jestlipak víš, že je nám jedenadvacet let? Musíme se provdat, protože otci je už přes sedmdesát.“

„Mně je dobře tady,“ odpověděla.

„To máš ráda jenom mne, i když jsem tak ošklivý a tak starý?“ otázal se Peyrade.

„Ale koho bych tedy měla mít ráda?“

„Budu večeřet s tebou, děvenko, řekni to Katt. Chtěl bych si najít pevné zaměstnání, přijmout nějaké místo, a tobě najít manžela, který by tě byl hoden… Nějakého schopného mladého muže, na kterého bys jednou mohla být hrdá.“

„Zatím jsem viděla jenom jednoho, který by se mi líbil jako manžel…“

„Tys nějakého viděla?“

„Ano, v Tuileriích,“ odpověděla Lydie. „Šel tudy s hraběnkou de Sérizy, která byla do něho zavěšená.“

„Jak se jmenuje?“

„Lucien de Rubempré… Seděla jsem s Katt pod lipou a odpočívala. Vedle nás seděly nějaké dvě dámy a najednou řekly: ‚Tamhle jde paní de Sérizy a ten krasavec Lucien de Rubempré.‘ Já jsem se podívala na ty dva, na které se ty paní dívaly. „Ach, má drahá, má tak některá žena štěstí!… ‚Téhle všechno projde, protože je rozená Ronquerolles a její muž má velkou moc‘ – ‚Jenže, má milá,‘ odpověděla ta druhá, ‚ten Lucien ji přijde hezky draho…‘ Co to znamená, tatínku?“

„To jsou takové ty hlouposti, jaké se říkají ve vyšší společnosti,“ odpověděl Peyrade dceři rozšafně. „Možná že to bude nějaká narážka na politické události.“

„Zkrátka, položil jste mi otázku a já vám na ni odpovídám: Chcete-li mne provdat, najděte mi muže, který by se tomu mladíkovi podobal…“

„Dítě,“ odpověděl otec, „u mužů není krása vždy znakem dobroty. Mladí muži obdaření pěkným zevnějškem se na počátku života nesetkávají s žádnými překážkami, jsou

postupně zkaženi tím, jak se jim nadbíhá, a později pak musí z toho platit úroky… Chtěl bych pro tebe nalézt takového, jakým měšťáci, boháči a hlupáci ani nepomáhají, ani je neprotěžují…“

„Koho, tatínku?“

„Muže skrytých schopností… Ale neboj se, miláčku, mám možnost prohledat všechny pařížské podkrovní komůrky, abych podle tvého přání předložil tvé lásce člověka stejně krásného, jako je ten darebák, o němž mluvíš, ale zato někoho, kdo má budoucnost, člověka, jehož čeká sláva a bohatství… Ale že mě to hned nenapadlo! Musím přece mít celé hejno synovců a v té spoustě by se jistě našel některý, který by tě byl hoden… Napíšu, nebo dám napsat do Provence.“

Podivnou shodnou okolností právě v témž okamžiku vcházel do Paříže Italskou branou mladý muž, zmožený hladem a únavou, který přicházel pěšky z kraje Vaucluse. Byl to synovec dědy Canquoélla a hodlal vyhledat svého strýce. Peyrade, jehož osud nebyl příbuzenstvu znám, se pro ně stal jakousi vysněnou nadějí, neboť se o něm vyprávělo, že se vrátil z Ameriky jako milionář. Pod vlivem těchto rodinných zkazek se Peyradův synovec Teodor vypravil na pouť za tímto báječným strýčkem.

Střetnutí tří mužů

Poté co Peyrade několik hodin vychutnával rodičovské slasti, si umyl a obarvil vlasy (pudroval si je jen jako přestrojení), oblékl si redingot ze silného modrého sukna, zapnutý až ke krku, přes něj si přehodil černý plášť a obul si těžké boty se silnými podrážkami. Vybaven zvláštním průkazem, pustil se pomalým krokem po avenue Gabriel, kde

se u Elysejské zahrady setkal s Contensonem, přestrojeným za starou prodavačku zeleniny.

„Pane de Saint-Germain,“ oslovil Contenson svého bývalého šéfa jeho krycím jménem, „dal jste mi vydělat pět stovek, ale čekám tady na vás proto, abych vám řekl, že si ten zatracený baron, než mi je dal, zašel pro informace k nám do úřadu.“

„Rozhodně tě budu potřebovat,“ řekl Peyrade. „Promluv s našimi čísly 7, 10 a 21. Můžeme ty lidi použít, aniž si toho všimnou jak na policii, tak na prefektuře.“

Contenson zajel se zelinářským vozíkem do blízkosti kočáru, v němž pan de Nucingen očekával Peyrada.

„Jsem de Saint-Germain,“ řekl Peyrade a nahlédl dvířky do vozu.

„Dóbše, pšisédněte si,“ odpověděl baron a poručil kočímu, aby se dal směrem k Vítěznému oblouku.

„Vy jste byl na prefektuře, pane barone? To jste neměl dělat… Mohu vědět, co jste řekl panu prefektovi a co on vám odpověděl?“ otázal se Peyrade.

„Než záplatym pět set frangu darebákovi, jako je Contenson, chci se napšed pšésvědčit, že si je zaslouží… Říkal jsem jen panu prefektovi, že chci zaměstnat agenta Peyrada v choulostyvý sáležitosti v zachraničí, a aby mi šíkal, jesli se na něho můžu spolehnout… Pán prefekt mi šíkal, že jste jeden z jeho nejschopnějších a nejspoléchlivějších lidí. A to je všechno.“

„Když už teď pan baron zná mé pravé jméno, mohl by mi říct, oč se jedná?“

Když mu baron dlouze a mnohomluvně vylíčil v té své přišerné hatmatilce polského žida, jak se setkal s Ester, jak lokaj na jejím voze křikl na kočího a jak ji pak marně pronásledoval, skončil vyprávění o tom, co se minulý večer odehrálo u něho při večeři, když se Lucien de Rubempré tak divně usmál, že Bianchon a několik přítomných světáků

vyslovili přesvědčení, že mezi Lucienem a neznámou existuje nějaký vztah.

„Poslyšte, pane barone, nejdřív mi dejte deset tisíc franků jako zálohu na výlohy. V téhle věci jde v prvé řadě o vaše zdraví. A protože váš život je továrna na podnikání, musíme vám tu osobu najít za každou cenu. Pěkně vás to sebralo!“

„Ja, sépralo…“

„Když budu potřebovat víc, řeknu vám, pane barone. Spolehněte se na mne,“ řekl Peyrade. „Nejsem žádný obyčejný špicl, jak byste si mohl myslet… V roce 1807 jsem byl generálním policejním komisařem v Antverpách a teď, když je Ludvík XVIII. po smrti, vám můžu svěřit, že jsem po sedm let řídil jeho tajnou policii!… Se mnou se nesmlouvá. Jistě chápete, pane barone, že nemůžete odhadovat cenu, za jakou lze koupit něčí svědomí, dokud celou věc neprozkoumáme. Nic se nebojte, já to dokážu. Nemyslete si, že mě uspokojíte pouhými penězi, já chci za odměnu něco jiného…“

„Jen když to népude celej májlant!“ řekl baron.

„Pro vás to nebude skoro nic.“

„Souhlasím.“

„Znáte Kellerovy?“

„Výborně.“

„Francois Keller je zeť hraběte Gondrevilla a hrabě Gondreville u vás včera večeřel se svým zetěm.“

„Kdo vám to, u čerta, mohl šíct?“ zvolal baron.“Asi Georg, móc mlúvi.“

Peyrade se dal do smíchu, což vzbudilo v baronovi podivné podezření vůči jeho sluhovi.

„Hrabě Gondreville má všechny možnosti získat pro mne funkci, kterou bych si přál mít na policejní prefektuře, o jejímž zřízení dostane prefekt memorandum během čtyřiceti osmi hodin,“ řekl Peyrade. „Zažádejte o to místo pro mne, zařiďte, aby se té věci ujal hrabě Gondreville, a to dosti důrazně, a takto mi oplatíte službu, kterou vám prokážu. Nechci na vás nic víc

než vaše slovo, dříve nebo později byste litoval, že jste se narodil… jako že se jmenuju Peyrade.“

„Dávám vám čestny slovo, že se pudu snášit…“

„Kdybych se já ve vaší věci jenom snažil, bylo by to málo.“

„Dóbše, tak já pudu jednat čestně.“

„Tak se mi to líbí,“ řekl Peyrade. „A čestné jednání je jediný trochu neobvyklý dárek, jaký si můžeme vzájemně dát.“

„Čestně,“ opakoval baron. „Kde vás můžu složit?“

„Na konci mostu Ludvíka XVI.“

„K mostu u snjémovny,“ řekl baron lokajovi, který přistoupil k okénku.

„Takže tu neznámou pudu mít,“ říkal si baron, když odjížděl.

„Je to blázen,“ říkal si Peyrade, když se vracel pěšky k Palais Royal, zabývaje se myšlenkou, jak by ztrojnásobil těch deset tisíc franků, aby měl věno pro Lydii: „Teď abych se podíval zblízka na toho mladíka, který na první pohled tak očaroval mou dceru. Bude to asi jeden z těch lidí, co mají oko pro ženské,“ pomyslel si, používaje své zvláštní řeči, kterou si vytvořil pro svou potřebu a v níž se jeho a Corentinovy poznatky vyjadřovaly stručně výrazy, jež často znásilňovaly jazyk, ale tím zároveň byly zvláště výstižné a barvité.

Když se baron de Nucingen vrátil domů, byl růžolící a jako vyměněný; udivil služebnictvo tváří, do níž se vrátila barva, a dobrou náladou.

„Akcionáři, třeste se!“ řekl du Tillet Rastignakovi.

Společnost po návratu z opery právě pila čaj v salónku Delfíny de Nucingen.

„Ja, ja,“ usmál se baron, který pochopil žert svého přítele. „Teď mám zase chuť na pošádnej kšeft…“

„Tak vy jste se konečně sešel se svou neznámou?“ zeptala se paní de Nucingen.

„Nesešel,“ odpověděl baron, „ale toufám, že ji najdu.“

„Miluje někdy někdo takhle vlastní manželku?…“ zvolala paní de Nucingen, která pocítila jistou žárlivost, nebo to aspoň předstírala.

„Až ji získáte,“ řekl baronovi du Tillet, „musíte nás s ní pozvat na večeři, protože bych strašně rád viděl osobu, která vás dokázala takhle omladit.“

„Je to nádherný stvořšení,“ odpověděl starý bankéř.

„Ten naletí jako malý kluk,“ pošeptal Rastignac do ucha Delfíne.

„Však vydělává dost, peněz, aby…“

„Aby zas nějaké vrátil, ne?“ přerušil baronku du Tillet. Nucingen přecházel po místnosti, jako by nevěděl, co s nohama.

„Teď je chvíle, kdy byste si měla dát zaplatit své nejnovější dluhy,“ pošeptal Rastignac baronce.

V témž okamžiku se Carlos zastavil v rue Taitbout, aby dal poslední pokyny Evropě, která měla sehrát hlavní úlohu v komedii vymyšlené na oklamání barona de Nucingen, a odcházel odtamtud pln nadějí. Až k bulváru ho vyprovázel Lucien, značně znepokojený tím, v jak dokonalém přestrojení nalezl toho zloducha, že ho sám poznal teprve po hlase.

„Kde jsi k čertu sehnal ženu krásnější než Ester?“ otázal se svého svůdce.

„Tohle, chlapečku, v Paříži nenajdeš. Takováhle pleť se ve Francii nerodí.“

„Zkrátka jsi mne zase něčím ohromil… Sama Venuše Kallipygé nemá tak krásnou postavu… Člověk by pro ni duši prodal… Ale kde jsi ji sehnal?“

„Je to nejkrásnější holka z celého Londýna. Jednou, když se opila ginem, v návalu žárlivosti zabila svého milence. Ten milenec byl darebák, jehož se takto londýnská policie zbavila, a tak na nějaký čas poslali tuhle holku do Paříže, aby se na věc zapomnělo… Ta uličnice je moc dobře vychovaná. Je to dcera pastora a mluví francouzsky jako rodilá Francouzka. Neví

a nikdy se nedoví, proč je tady. Řekli jí, že kdyby se ti líbila, mohla by utrácet milióny, ale že jsi žárlivý jako tygr a přeješ si, aby žila jako Ester.“

„Ale co když se bude Nucingenovi líbit víc než Ester?“

„Aha, tu tě máme! Teď se bojíš, že nedojde k tomu, čeho ses včera tolik bál! Ale buď klidný. Ta blondýna s bílou pletí má modré oči: je to pravý opak krásné židovky, a jen Esteřiny oči dokážou pohnout tak zkaženým člověkem, jako je Nucingen. Přece bys neschovával nějakou ošklivou ženskou! Až ta panenka sehraje svou úlohu, pošlu ji v doprovodu spolehlivé osoby do Říma nebo Madridu, kde po ní budou šílet.“

„Když ji tu máme jen nakrátko,“ řekl Lucien, „jdu tam zpátky.“

„Jdi, synu, a dobře se pobav… Zítra budeš mít ještě den navíc. Já čekám někoho, koho jsem pověřil, aby se dověděl, co se děje u barona Nucingena.“

„Koho?“

„Je to milenka komorníka, protože musíme každým okamžikem vědět, co se děje i v nepřátelském táboře.“

O půlnoci se Esteřin lokaj Paccard setkal s Carlosem na Pont des Arts, což je nejpříhodnější místo v Paříži, kde si lidé mohou vyměnit pár slov, která nemá nikdo slyšet. Při rozhovoru se lokaj díval jedním směrem, zatímco jeho pán se díval druhým.

„Baron byl ráno na policejní prefektuře, od čtyř do pěti hodin,“ řekl lokaj, „a večer se chlubil, že nalezne tu ženu, co ji viděl ve Vincenneském lese. Prý mu to slíbili.“

„Budou nás špehovat,“ řekl Carlos. „Ale kdo?“

„Už použili Loucharda.“

„To by byla dětská hračka,“ odpověděl Carlos. „My se můžeme obávat jedině strážníků z bezpečnosti a od soudní policie. A jak ta do toho nejde, můžeme do toho jít my!“

„A ještě něco…“

„Copak?“

„Kamarádi zabijáci… Včera jsem mluvil s Lapouraillem… Oddělal jedny manžele a sebral deset tisíc franků… ve zlatě!“

„Toho zavřou,“ řekl Jacques Collin, „to je patrně ta vražda v rue Boucher.“

„A co přikážete?“ otázal se Paccard uctivě, jako by byl nějaký maršál, který si jde pro příkazy k Ludvíkovi XVIII.

„Každý večer pojedete v deset hodin večer do Vincenneského lesa, do lesa u Meudonu nebo do Ville d'Avray. Kdyby vás někdo pozoroval nebo vás sledoval, nech je, buď sdílný, hovorný, úplatný. Vykládej o tom, jak je Rubempré žárlivý a jak je do naší madam zblázněný, a jak hlavně nechce, aby se vědělo, že má takovouhle milenku…“

„Stačí. Mám se ozbrojit?“

„Za nic na světě!“ zvolal živě Carlos. „Zbraň?… K čemu by byla dobrá, leda by tě přivedla do maléru. V žádném případě nesmíš použít ani svého loveckého nože. Když dovedeš zpřerážet nohy člověku silnějšímu, než jsi sám, fintou, kterou jsem tě naučil, když dokážeš bojovat proti třem ozbrojeným strážníkům s jistotou, že dva z nich složíš, než stačí tasit šavli, nemáš se čeho bát…“

„To je pravda,“ řekl lokaj.

Paccard, zvaný *Stará garda*, *Pašák* nebo *Pára*, muž železných svalů, ocelových paží, s licousy po italsku, uměleckou kšticí, s vousy jako kaprál, s bledým a nehybným obličejem, jako měl Contenson, skrýval svůj temperament, a protože vypadal jako kapelník vojenské hudby, rozptyloval jakékoli podezření. Žádný uprchlík z Poissy nebo Melunu není tak nadutý ani tak domýšlivý. Byl Džafarem tohoto Hárúna ar Rašída káznice a choval k němu týž přátelský obdiv, jaký choval Peyrade ke Corentinovi. Tento dlouhonohý kolos měl slabý hrudník, málo masa na kostech a vážně si vykračoval na čapích nohách. Pravá noha se nikdy nepohnula, aby přitom pravé oko pokojně a rychle nezaznamenalo okolní situaci, jak

je příznačné pro zloděje a špióny. Levé oko napodobilo pravé. Co krok, to pohled. Suchý, svižný, v každém okamžiku na vše připravený Paccard byl dokonalý, nebýt oné důvěrné nepřítelkyně, jež se nazývá *nápojem statečných*, jak říkal Jacques, neboť ovládal dokonale schopnosti nezbytné pro člověka, který vyhlásil válku společnosti. Pánovi se však podařilo otroka přesvědčit, aby se smířil s nutnou obětí a začínal pít teprve večer. Když se Paccard vracel domů, přihýbal si tekutého zlata, které mu po troškách čepovala bachratá hliněná panna dovezená z Gdaňská.

„Dáme si pozor," řekl Paccard a nasadil si svůj nádherný klobouk s pery, když se předtím uklonil tomu, jehož nazýval „svým zpovědníkem".

Takové události svedly tři muže, z nichž každý byl stejně schopný ve svém oboru, Jacquesa Collina, Peyrada a Corentina, na jedno bojiště, aby na něm rozvinuli svůj um v zápase, v němž každý z nich bojoval pro vlastní uspokojení nebo vlastní zájem. Byl to jeden z těch skrytých, ale krutých zápasů, při nichž se schopnostmi, nenávistí, hněvem, drážděním, útoky, protiútoky a lstí plýtvá v míře potřebné k zbohatnutí.

Nucingen se v očekávání blaženosti věnuje toaletě

Lidé i prostředky, to vše bylo ze strany Peyrada ukryto v tažení, v němž mu jeho přítel Corentin pomáhal, což pro ně oba byla hračka. A tak historie o této věci mlčí, jako mlčí o pravých příčinách nejednoho převratu. Řekněme však, jaký byl výsledek:

Pět dní po Nucingenově rozhovoru s Peyradem na Champs-Élysées vystoupil jednoho rána z přepychového kabrioletu asi padesátiletý muž s křídově bílou tváří, jakou společenský život

poznamenává diplomaty, oblečený v modrém soukenném obleku dosti elegantního vzezření, že vypadal skoro jako ministr. Otěže hodil sluhovi a zeptal se lokaje sedícího na lavici před vchodem, zda je baron de Nucingen doma. Sluha mu uctivě otevřel nádherné zasklené dveře.

„Pán se jmenuje?“ zeptal se sluha.

„Řekněte panu baronovi, že přicházím z avenue Gabriel,“ odpověděl Corentin. „Má-li hosty, nevyslovujte to nahlas, nebo vás vyhodí.“

Za minutu se sluha vrátil a zavedl Corentina přes řadu obytných místností do baronovy pracovny.

„Pane barone, přicházím jménem pana Peyrada…“

„Tóbže,“ řekl baron a zavřel oboje dveře na zástrčku.

„Milenka pana de Rubempré bydlí v rue Taitbout, v bývalém bytě slečny de Bellefeuille, která bývala milenkou generálního prokurátora pana de Granville.“

„Tak blízko!“ zvolal baron. „To je náhoda!“

„Rád věřím, že jste se do té nádherné osoby zbláznil, sám se na ni rád dívám,“ odpověděl Corentin. „Lucien je na tu holku tak žárlivý, že jí zakazuje, aby se ukazovala na veřejnosti. A ona ho musí mít velice ráda, protože za ty čtyři roky, co převzala po té Bellefeuillové byt i se zařízením a její postavení, nikdy ji žádný z nájemníků ani domovník nezahlédli. Ta princezna vychází pouze potmě. Vždycky odjíždí v kočáře se staženými záclonkami a přes obličej má hustý závoj. Lucien tu ženu neukrývá jen ze žárlivosti: má se oženit s Klotyldou de Grandlieu. Přirozeně že mu záleží jak na té parádní milence, tak na snoubence. Takže teď jste pánem situace, protože Lucien obětuje své potěšení svým zájmům a své ješitnosti. Jste bohatý a patrně tu jde o vaše poslední štěstí, tak buďte štědrý. Dosáhnete cíle přes komornou. Dejte jí dvacet tisíc franků a ona vás schová v ložnici své paní. To vám snad stojí za to!“

Žádným řečnickým uměním nelze vylíčit jasnou, jednoznačnou a stručnou Corentinovu výpověď. Baron ji zaznamenal tím, že projevil údiv, kterýžto výraz ze své kamenné tváře už dávno vyhostil.

„Přišel jsem vás požádat o pět tisícifrankových bankovek pro mého přítele Peyrada; ty, co jste mu dal, nedopatřením někde vytrousil," pokračovat Corentin svým nejlepším rozkazovačným tónem. „Peyrade se příliš dobře vyzná v Paříži, než aby si dával inzeráty, a spoléhá na vás. Jenže tohle není to nejdůležitější," řekl Corentin a změnil tón, aby žádost o peníze nezněla příliš vážně. „Nechcete-li mít na stará kolena zármutek, zařiďte Peyradovi, aby dostal místo, o něž vás žádal, což je pro vás docela snadné. Generální ředitel státní policie už včera patrně dostal přípis v tom smyslu. Teď jde jen o to, aby se o tom Gondreville zmínil policejnímu prefektovi. Zkrátka, řekněte Malinoví, hraběti Gondrevillovi, že jde o laskavost pro jednoho z těch, kdo ho dokázali zbavit pánů de Simeuse, a vyhoví vám…"

„Tady je máte," řekl baron a podal Corentinovi pět tisícifrankových bankovek.

„Přítelem komorné je lokaj jménem Paccard, který bydlí v rue de Provence u jednoho kočárníka a dává se najímat od všech těch, kdo si hrají na panstvo. A právě přes komornou paní van Bogseck se dostanete k Paccardovi, což je takový piemontský hromotluk, který má rád vermut."

„Jak se ta gomorná jmenuje?" zeptal se baron.

„Eugenie," odpověděl Corentin, uklonil se baronovi a odešel.

Baron de Nucingen, na vrcholu blaženosti, nechal obchod obchodem a pracovnu pracovnou a vrátil se do svého bytu ve šťastném stavu dvacetiletého mladíka ve slastném očekávání první schůzky s první milenkou. Baron vzal ze své soukromé pokladny všechny tisícovky, což byl obnos, který by zajistil štěstí celé jedné rodině, to jest padesát pět tisíc franků, a strčil

je jen tak do kapsy u fraku. Ale marnotratnost milionářů se nemůže srovnávat s jejich ziskuchtivostí. Jakmile jde o vrtoch nebo nějakou vášeň, boháči přestávají počítat. Je totiž právě daleko obtížnější splnit vrtochy než získat zlato. Největší vzácností v takovém přesyceném životě, plném vzruchů z velkých finančních spekulací, jež otupily jejich suchá srdce, je rozkoš lásky. Uvedeme příklad: jeden z největších pařížských boháčů, jinak známý svým výstřednictvím, potkal jednou na bulváru nesmírně hezkou švadlenku. Děvče, doprovázené matkou, šlo zavěšené do mladíka pochybného vzhledu, který se podezřele pohupoval v bocích. Milionář se na první pohled do hezké švadlenky zamiloval. Sledoval ji až k domu a vešel dovnitř. Dal si vyprávět o jejím životě, v němž se střídaly taneční zábavy u Mabilla se dny bez chleba, návštěvy divadla s prací. Projevil o děvče zájem, nechal jí na stole pět tisíc franků, zatížených pětifrankem: ne právě počestná štědrost. Nazítří přichází ke švadleně objednaný vynikající čalouník Braschon, zařídí jí byt, který si vybrala a který ji přijde asi na dvacet tisíc franků. Švadlenka se kojí fantastickými nadějemi: pěkně oblékne matku a myslí si, že se jí podaří zaměstnat svého bývalého galána v městském pojišťovacím ústavě. Čeká den, čeká dva; pak týden… dva týdny. Domnívá se, že se zavázala k věrnosti, a dělá dluhy. Boháč, který musel odjet do Holandska, už na děvče zapomněl, aniž jednou vkročil do ráje, který pro ni nachystal, a odtud dívka opět spadne tak hluboko, jak se jen v Paříži dá klesnout. Nucingen nepěstoval hazardní hru, Nucingen nebyl ochráncem umění, Nucingen byl člověk bez fantazie. A tak se vrhl do své vášně k Ester přesně tak slepě, jak to Carlos Herrera očekával.

Po obědě si baron zavolal svého komorníka Georgese a poslal ho do rue Taitbout, aby požádal komornou paní van Bogseck, slečnu Eugenii, aby se zastavila u něho v kanceláři v důležité věci.

„Počkáš si na ni,“ dodal, „a pšiveď ji sem, šékni jí, že ná tom výdela.“

Georges jen s námahou přesvědčil Evropu-Eugenii, aby za baronem šla. Že prý jí paní nikdy nedovoluje, aby chodila z domu. Mohlo by ji to stát místo atd. atd. A tak Georges baronovi tak vychválil její kvality, že od něho dostal deset zlatých. „Když paní pojede večer bez ní,“ řekl Georges pánovi, jemuž svítily oči jako karbunkule, „přijde kolem desáté.“

„Tópše, pšiď v tevět chódin, pudeš mě oblékat a učesat, abych výpatal chódně tópše… Asi se k milence pšéce tóstanu, protože pényze jsou pényze.“

Od dvanácti hodin do jedné si baron barvil vlasy a kníry. Baron, který se před večeří vykoupal, se v devět hodin vyšňořil jako na svatbu, navoněl a všemožně vyparádil. Když se paní de Nucingen o té proměně dověděla, dopřála si potěšení, aby se na manžela podívala.

„Můj bože,“ zvolala, „jak jste směšný!… Ale vezměte si černou atlasovou vázanku místo té bílé kravaty, vedle které vypadají vaše licousy ještě tvrdší. Ostatně, jste oblečen jako za empiru, vypadáte staromódně jako nějaký parlamentní rada ve výslužbě. Odložte ty diamantové manžetové knoflíčky, z nichž každý stojí sto tisíc franků, ta opice by si vám o ně mohla říct, a vy byste nedokázal jí odmítnout. A než byste je daroval nějaké holce, raději mi je dejte jako náušnice.“

Nebohý finančník uznal pádnost manželčiných argumentů a neochotně ji poslechl.

„Smjéšny, smjéšny… Já jsem vám nikdy nešíkal, že jste smjéšna, když jste se parádila pro toho svýho banáčka Rastignaka.“

„To bych si vyprosila, že jsem vám nikdy nepřipadala směšná. Copak někdy dělám ve svém oblékání takové hrubky jako vy? Ukažte, otočte se!… Zapněte si kabát až ke krku, jak to dělá hrabě Maufrigneuse, a nechte nezapnuté jen dva poslední knoflíky. A hleďte vypadat mladě.“

„Pane barone,“ řekl Georges, „je zde slečna Eugenie.“

„Sbohem, madam…“ zvolal bankéř. Doprovodil manželku až na hranice jejích komnat, aby si byl jist, že nebude hovoru naslouchat.

Zklamání

Když se vrátil, vzal Evropu za ruku a zavedl ji do svého pokoje s jistou ironickou uctivostí:

„Má félky štjésti, mein kind, še slouši u nejkrásnější pány na svjétě… Sájistim jí budoucnost, když se sa mě pšímluví a pomůže mi.“

„To bych neudělala ani za deset tisíc!“ zvolala Evropa. „Pochopte, pane barone, že jsem počestná holka…“

„Ófšem, a taky jí za poctyvost sáplatym. V kšefte tomu šíkáme posichrovat.“

„A to není všechno,“ řekla Evropa. „Kdyby se pan baron madam nelíbil, což není vůbec vyloučené, ona se na mě rozzlobí a vyhodí mě… a moje místo mi vynáší tisíc franků ročně.“

„Když já jí dám týsic frangů a eště dvacet, pute spokojená?“

„Jo, když to myslíte takhle, tatíčku,“ řekla Evropa, „to je docela jiná. Kde jsou ty prachy?“

„Na,“ odpověděl baron a po jedné jí ukázal bankovky.

Pozoroval, jak se při každé bankovce Evropiny oči zaleskly, což potvrzovalo chtivost, kterou u ní očekával.

„To mi platíte za místo, ale co za poctivost, za svědomí?…“ řekla Evropa potměšile a vrhla na barona pohled jako z operety.

„Svjédomi nemá tu samou cenu jako místo, ale když pšidávám pět týsic?“ řekl baron a přidal pět tisícovek.

„Ba ne, za svědomí dvacet tisíc a pět za místo, kdybych o ně přišla…“

„Jak je libo,“ řekl a přidal pět tisíc. „Ale aby si je vydělala, musí mě propašovat v noci do ložnice její pány, až pude sama…“

„Když mi slíbíte, že nikdy nikomu nepovíte, jak jste se tam dostal, souhlasím. Ale na jedno vás musím upozornit: naše madam je paličatá a je celá zblázněná do pana de Rubempré, a i kdybyste jí dával milión, nepřinutíte ji, aby mu byla nevěrná!… Je to hloupé, ale ona je už zkrátka taková! Když si vyjede do lesa s naším pánem, málokdy zůstává pán na noc. Dneska večer si vyjeli, a tak se můžete schovat u mě v pokoji. Když bude madam sama, přijdu pro vás. Vy pak zůstanete v salóně, já nezavřu dveře do ložnice a dál už… Zkrátka, dál už je to na vás… Tak se na to koukejte připravit!“

„Dám jí těch pětadvacet týsic, až pudu v tom salóně… Z ručky do ručky.“

„Ano,“ řekla Evropa, „důvěra vládne!… No, promiňte…“

„Vždy bude mít ještě týsic pšíležitostí mě vydýrat… až se víc seznámíme…“

„Tak dobře, o půlnoci v rue Taitbout, ale to si vezměte s sebou třicet tisíc franků. Poctivost komorných, jako fiakr, je daleko dražší po půlnoci.“

„Pro jistotu jí dám šek na pánku…“

„Tak to ne,“ řekla Evropa, „hotové peníze nebo nehraju.“

V jednu hodinu ráno, skryt v podkrovním pokojíku, kde spala Evropa, prožíval baron de Nucingen všechny trýznivé pocity člověka, který se chystá na milostnou schůzku. Cítil se pln života, v uších jako by mu vřela krev a hlava jen se rozskočit jako přehřátý parní kotel.

„Byla to túševna rozkoš za sto týsic zlatých,“ řekl du Tilletovi, když mu o té příhodě vyprávěl.

Naslouchal sebemenším zvukům z ulice, až ve dvě hodiny ráno uslyšel ještě od bulváru kočár své milenky. Když se

domovní vrata otevřela, srdce mu bušilo, až mu nadzvedávalo hedvábnou vestu, tak tedy znovu spatří božskou, planoucí tvář Esteřinu!… Do srdce mu proniklo vrznutí stupátka a bouchnutí dvířek. Očekávání vrcholného okamžiku ho vzrušovalo víc, než kdyby tu šlo o ztrátu veškerého jmění.

„Ach!“ zvolal. „Endlich šiju! Dokonce šiju až moc, ale co když nedokážu vůbec nic?“

„Madam je sama, pojďte dolů,“ řekla Evropa, když vešla. „A hlavně buďte zticha a nedupejte jako slon!“

„Jako zlon?“ opakoval baron se smíchem a našlapoval jako po rozžhaveném železe. Evropa šla napřed se svíčkou.

„Tumala, pšepočítala si to,“ řekl baron, když se octli v salóně, a podal Evropě bankovky.

Evropa s vážnou tváří vzala třicet tisícovek, vyšla z pokoje a zavřela za sebou dveře. Nucingen zamířil přímo k ložnici, a nalezl tam krásnou Angličanku, která mu řekla:

„To jsi ty, Luciene?“

„Nykoli, krásná maličká…“ začal Nucingen, ale nedokončil. Nechápavě zíral na ženu, která byla pravým opakem Ester. Uviděl zlaté vlasy tam, kde čekal černé, uviděl slabost tam, kde předtím obdivoval sílu, líbeznou britskou noc tam, kde předtím zářilo arabské slunce.

„No tohle! Kde se tu berete?… Kdo jste?… Co chcete?…“ řekla Angličanka a pokusila se zazvonit na zvonek. Ale zvonek nevydal ani zvuk.

„Nacpal jsem ho fátou. Ale nic se nebojte… Já zase půdu…“ řekl. „A těch tšicet týsic jako by vyletělo oknem. Jste pšece milenka pana de Rubempré?“

„Tak trochu, strejčku,“ řekla Angličanka dokonalou francouzštinou. „Ale kdo jsi ty?“

„Napálenej člófék!“ odpověděl zkroušeně.

„To je člověk napálený, když se dostane k hezké ženě?“ zeptala se žertem.

„Dofólite, abych vám poslal jeden šperk jako památka na baron de Nucingen?“

„Toho neznám!“ vyprskla smíchem. „Ale šperk bude přijat s potěšením, vy rušiteli soukromí!“

„Fy ho poznáte, madam, sbohem. Vy jste sousto pro grále, a já sem jenom ganc obyčejnej bankéš, kterýmu už je šedesát, a diky vám jsem poznal, jakou má moc šéna, kterou miluju, protože mi vaše bóžska krása nedofolí na ny zapomínat.“

„Je od vás hezké, že mi to říkáte,“ odpověděla Angličanka.

„Nény to daleko tak chézka, jako je ona, co fe mně lásku probudyla…“

„Říkal jste něco o nějakých třiceti tisících… Komu jste je dal?“

„Tý fáši zadracený gomorný…“

Angličanka zavolala, Evropa přiběhla.

„Oh!“ vykřikla Evropa, „muž v ložnici naší madam, a není to náš pán!… To je hrůza!“

„Dal vám třicet tisíc, abyste ho sem zavedla?“

„Kdepak, madam. Však my dvě dohromady ani za tolik nestojíme…“

Evropa začala volat o pomoc tak divoce, že zděšený bankéř vyběhl ze dveří a Evropa ho pak srazila ze schodů.

„Vy lumpe jeden!“ křikla za ním. „Co jste to madam o mně napovídal?… Pomoc! Pomoc!“

„Doufám, že mi madam nechce sebrat můj výdělek?“ řekla Evropa, když se jako fúrie vrátila k Angličance.

„Já neznám francouzské mravy,“ řekla Angličanka.

„Stačí totiž, když řeknu pánovi slovo, a madam zítra poletí,“ odpověděla Evropa drze.

„Ta pódvora gomorná,“ řekl baron Georgesovi, když ten se ho zeptal, jestli je pán spokojen, „okradla mě o třicet týsic… Ale je to moje chyba… Moc velká chyba…“

„Takže to, jak se pan baron vyšňořil, moc nepomohlo. Neradil jsem panu baronovi pro nic za nic ty ústní perly…“

„Georg, pšíteli, já jsem zoufalý… Je mi zima… Je mi zima na srdce… Ester nény!…“

Georges byl v těžkých chvílích vždy přítelem svého pána.

Abbé vyhrává první kolo

Dva dny po této události, kterou mu Evropa vylíčila daleko barvitěji, než ji lze popsat, neboť ji doprovázela bujnou mimikou, obědval Carlos ve dvou s Lucienem.

„Nikdo, ani policie, ani nikdo jiný,“ řekl šeptem Lucienovi, připaluje si od něho doutník, „nesmí strkat nos do našich věcí. To by nebylo zdrávo. Přišel jsem na odvážný, ale zaručený způsob, jak uzemnit barona a jeho agenty. Půjdeš za paní de Sérizy a budeš na ni velice milý. Mezi řečí jí řekneš, že bys rád posloužil Rastignakovi, který už začíná mít dost paní de Nucingen, a že jsi proto svolil, že mu posloužíš jako pláštík, za který by schoval svou novou milenku. Že se pan de Nucingen hrozně zamiloval do ženy, kterou skrývá Rastignac (to jí přijde hrozně k smíchu) a najal si policii, aby špehoval tebe, který rozhodně nemůžeš za avantýry svého krajana a jehož zájmy v rodině Grandlieuových by mohly být poškozeny. Požádáš hraběnku, aby ti zajistila podporu svého manžela, který je státním ministrem, abys mohl zajít za policejním prefektem. Jakmile se dostaneš k panu prefektovi, budeš si stěžovat, ovšem jako politik, který se brzy stane jednou z nejdůležitějších součástek obrovské státní mašinérie. Projevíš pochopení pro policii jako státník a vyslovíš jí, včetně pana prefekta, svůj obdiv. I z těch nejdokonalejších strojů někdy uniká olej a občas zaskřípou. Nemáš vůbec nic proti panu prefektovi, ale naznač mu, ať si dohlédne na své podřízené, a polituj ho, že bude muset svým lidem vyhubovat. Čím budeš

laskavější, čím se budeš chovat víc jako šlechtic, tím bude prefekt na své lidi přísnější. Pak budeme klidní a můžeme zavolat nazpět Ester, která patrně v tom svém lese řičí touhou po tobě jako kobylka.“

Prefekt byl bývalý soudce. Z bývalých soudců bývají příliš mladí prefekti. Prosyceni právem, rajtují na legalitě, nemají dosti lehkou ruku při rozhodování, jak si často vyžaduje politická situace, při níž jednání prefektury se má podobat činnosti hasiče, který má uhasit požár. V přítomnosti místopředsedy státní rady přiznal prefekt policii víc chyb, než kolik jich má, vyslovil politování nad přehmaty a vzpomněl si na návštěvu, kterou u něho vykonal baron de Nucingen a na informace o Peyradovi, o které ho požádal. Prefekt slíbil, že učiní přítrž zneužívání úředního postavení, jehož se dopouštějí policejní zaměstnanci, poděkoval Lucienovi, že se obrátil přímo na něho, přislíbil mu, že věc zachová v tajnosti, a zdálo se, že celou zápletku chápe. Byly vyměněny pěkné fráze o osobních svobodách, o nedotknutelnosti obydlí mezi ministrem a prefektem, jemuž Sérizy poukázal na to, že jestliže vysoké zájmy království vyžadují občas tajné porušení pravidel, v okamžiku, kdy se tyto státní prostředky používají k soukromým účelům, stává se takové jednání zločinným.

Nazítří, v okamžiku, kdy Peyrade kráčel do své oblíbené Davidovy kavárny, kde se bavil pozorováním místních občanů, jako se malíř baví pozorováním květin, přistoupil k němu na ulici strážník v civilu.

„Šel jsem k vám,“ zašeptal mu do ucha. „Mám rozkaz vás zavést na prefektům.“

Peyrade zavolal fiakr a nastoupil bez nejmenší námitky spolu se strážníkem.

Policejní prefekt se obořil na Peyrada, jako by byl posledním mezi vězeňskými dozorci, procházeje se přitom sem a tam po cestičce v malé zahradě policejní prefektury, která tehdy ležela při quai des Orfévres.

„Nebylo to bez důvodu, pane, že jste byl od roku 1809 odvolán ze státní správy… Copak nevíte, čemu nás vystavujete a čemu vystavujete sám sebe?“

Kázání skončilo hromovou ranou. Prefekt oznámil nebohému Peyradovi, nejenom že ruší jeho roční podporu, ale že navíc bude dán pod zvláštní dohled. Starý pán přijal tuto sprchu s naprostým klidem. Nic není tak nehybné a netečné jako člověk zasažený bleskem. Peyrade prohrál všechny své peníze. Lydiin otec počítal se svým místem a octl se bez jakýchkoli jiných zdrojů příjmu, než byly almužny jeho přítele Corentina.

„Býval jsem sám policejním prefektem, máte pravdu,“ řekl klidně starý pán vysokému úředníkovi, který tu seděl v celém svém právnickém majestátu a významně sebou teď škubl. „Dovolte mi však, aniž bych chtěl cokoli omlouvat, abych vás upozornil, že mě neznáte,“ pokračoval Peyrade a podíval se úkosem na prefekta. „Vaše slova jsou příliš tvrdá pro bývalého policejního ředitele v Holandsku, nebo ne dosti přísná pro pouhého fízla. Jenže, pane prefekte,“ dodal Peyrade ve chvíli, když prefekt na to nic neříkal, „neračte zapomenout, co vám teď řeknu. Aniž bych se jakkoli pletl do *vaší policie* a aniž bych se chtěl ospravedlňovat, budete mít příležitost zjistit, že v téhle věci je někdo klamán; v tomto okamžiku je to váš služebník, později si uvědomíte, že jste to vy sám.“

A Peyrade se uklonil prefektovi, který se tvářil zamyšleně, aby skryl svůj údiv. Pak se vrátil domů celý rozlámaný a rozzuřený na barona de Nucingen. Jedině ten zabedněný finančník mohl prozradit tajemství soustředěné v hlavách Contensona, Peyrada a Corentina. Starý pán podezříval bankéře, že se chtěl vyhnout placení, jakmile dosáhl cíle. Stačilo mu jediné setkání, aby prohlédl finty nejmazanějšího ze všech bankéřů.

„Ten dovede vyřídit každého, dokonce i nás. Ale já se pomstím,“ říkal si Peyrade. „Nikdy jsem od Corentina nic

nechtěl, teď ho požádám, aby mi pomohl pomstít se tomuhle pitomému měšci. Zatracený baron! Však ty uvidíš, zač je toho loket, až jednoho dne zjistíš, že tvá dcera byla zneuctěna… Ale má on vůbec svou dceru rád?“

Za ten večer, co se odehrála tato katastrofa, která zničila jeho naději, zestárl starý pán o deset let. Když hovořil se svým přítelem Corentinem, mísil své nářky se slzami, které se mu hrnuly z očí při pomyšlení na smutnou budoucnost, jakou zanechává své dceři, své modle, své perle, svému božstvu.

„Budeme tu věc sledovat,“ říkal mu Corentin. „Napřed musíme vědět, jestli tě udal baron. Bylo od nás moudré, že jsme hledali oporu u Gondrevilla? Ten slavný Lucifer je nám příliš zavázán, než aby se pokusil nás spolknout. Proto dávám hlídat jeho zetě Kellera, který je sice v politice trouba, ale je docela schopen namočit se do nějakého spiknutí, které by chtělo svrhnout starší větev ve prospěch té mladší… Zítra budu vědět, co se děje u Nucingena, jestli se sešel se svou milou a odkud k nám přiletěla tahle rána… Netrap se tím. Jednak prefekt nezůstane dlouho na svém místě… Doba je těhotná revolucemi a revoluce jsou naše kalná voda.“

Ulicí se rozlehlo zvláštní hvízdnutí.

„To je Contenson,“ řekl Peyrade a postavil lampu do okna, „a děje se něco, co se mě osobně týká.“

V příštím okamžiku předstoupil Contenson před oba policejní kouzelníky, které uctíval jako dva génie.

„Co se děje?“ zeptal se Corentin.

„Hýbe se to! Když jsem vycházel z čísla 113, kde jsem všechno prohrál, koho nevidím v průchodu? Georgese! Baron ho vyhodil, protože ho podezřívá, že je fízl.“

„Tohle způsobil jistý úsměv, který mi unikl,“ řekl Peyrade.

„Co já už jsem zažil katastrof způsobených čímsi úsměvem!…“ řekl Corentin.

„Nemluvě o tom, co dokáže způsobit taková rána karabáčem,“ dodal Peyrade, narážeje na případ Simeuse (viz

Záhadný případ). „Ale tak už nám povězte, Contensone, co se děje?“

„Děje se tohle,“ začal Contenson. „Vyzpovídal jsem Georgese, přičemž jsem mu zaplatil celou řadu skleniček s obsahem nejrůznějších barev, až se úplně namazal. A já sám si připadám jako vinopalna! Náš baron se vydal do rue Taitbout nacpaný ústními perlami. Nalezl tam tu krasavici, však víte, kterou. Jenže ouha! Ta Angličanka není ta jeho „neznámá“!… Vydal třicet tisíc franků, aby si koupil komornou… Maličkost. Myslí si o sobě, kdoví jaký není velikán, když získává maličkosti s velkým kapitálem; obraťte tu větu, a máte otázku, kterou řeší geniální člověk. Baron je v takovém stavu, že by se nad ním kámen ustrnul. Druhý den ráno Georges řekl baronovi: „Proč si pan baron na to nenajme nějaké obyčejné zloděje? Kdyby se pan baron na mě spolehl, já mu tu jeho neznámou najdu, protože to, jak mi ji pan baron popsal, mi stačí. Obrátím Paříž naruby. „Dej se do toho,“ řekl mu baron, „dobře se ti odměním.“ Georges mi to všechno vyprávěl se spoustou bláznivých podrobností. Jenže… to už je naše smůla! Na druhý den dostal baron dopis, v němž stálo asi tohle: „Pan de Nucingen je k smrti zamilovaný do jedné neznámé a už pro nic za nic vyhodil spoustu peněz; kdyby se dostavil dneska o půlnoci na pont de Neuilly a nastoupil do kočáru, na němž bude vzadu onen lokaj z Vincenneského lesa, a nechal si zavázat oči, uvidí svou milovanou… Protože jeho bohatství v něm může vzbudit obavy ohledně úmyslu toho, kdo takto jedná, může si s sebou pan baron vzít svého věrného Georgese jako doprovod. Jinak v kočáře nebude nikdo.“ Baron Georgesovi o tom nic neřekl, ale vzal ho s sebou. Oba si nechali zavázat oči a překrýt hlavu závojem. Baron poznal lokaje. Dvě hodiny nato kočár, který jel asi tak rychlostí kočáru Ludvíka XVIII. (tenhle král, dej mu pámbu nebe, se vyznal v policejních věcech!), zastavil hluboko v lese. Když baronovi sundali pásku z očí, uviděl ve stojícím kočáře svou neznámou,

která však v okamžiku byla zase fuč… A baronův kočár (stále tempem Ludvíka XVIII.) ho odvezl zpátky na pont de Neuilly, kde ho čekal vlastní vůz. Georgesovi strčili do ruky lístek tohoto znění: „Kolik tisícovek je pan baron ochoten pustit, aby se mohl setkat se svou neznámou?“ Georges ten lístek dal pánovi. A baron v přesvědčení, že je Georges smluvený se mnou nebo s vámi, pane Peyrade, a že ho chceme vydírat, Georgese vyhodil. To je mi pěkně pitomý bankéř! Neměl Georgese vyhazovat, dokud tu neznámou nedostal do postele.“

„Georges tu ženu viděl?“ zeptal se Corentin.

„Viděl,“ odpověděl Contenson.

„Nu, a jaká je?“ zvolal Peyrade.

„No, říkal jen, že krásná jako slunce!…“

„Převezli nás darebáci chytřejší než my!“ zvolal Peyrade. „Ti neřádi baronovi prodají tu ženskou pěkně draho.“

„Jo, mein Herr,“ řekl Contenson. „A tak když jsem se dověděl, jak si vás na prefektuře podali, pořádně jsem Georgese vyzpovídal.“

„To bych rád věděl, kdo mě převezl,“ řekl Peyrade. „Rád bych se s ním poměřil.“

„Musíme zalézt pod zem,“ řekl Contenson.

„Máš pravdu, zalezeme do všech štěrbin a budeme poslouchat a čekat…“

„Tuhle verzi si promyslíme,“ řekl Corentin. „Prozatím nemám nic na práci. A ty seď hezky zticha, Peyrade! Pana prefekta musíme vždy a ve všem poslouchat…“

„Panu de Nucingen by se mělo pustit žilou,“ poznamenal Corentin, „má v krvi příliš moc tisícovek…“

„Ale vždyť tu šlo taky o Lydiino věno!“ pošeptal Corentinovi Peyrade.

„Contensone, pojďme, nechme tatíčka spát… Na shledanou!“

„Pane Corentine,“ řekl Contenson, když byli za dveřmi, „jakou to náš děda podnikal divnou finanční transakci? Že by

provdal dceru za výtěžek… Jo, to by byl pěkný námět pro mravoučnou divadelní hru! Jmenovalo by se to Dceřino věno.“

„Co vy jste to za lidi!… Ty máš ale uši!…“ řekl Corentin Contensonovi. „Příroda zřejmě vyzbrojuje své jednotlivé společenské druhy vlastnostmi potřebnými pro služby, které od nich očekává! Společnost je druhá příroda!“

„To je hluboce filozofická myšlenka, kterou jste tu vyslovil,“ zvolal Contenson. „Univerzitní profesor by na ní vypracoval celý systém!“

„Musíš vědět o všem,“ řekl Corentin s úsměvem, když kráčeli s Contensonem ulicí, „musíš znát všechno, co je u Nucingena nového ohledně té neznámé… Chci mít přehled o situaci… A žádné drobné podfuky!…“

„Budeme sledovat, jak jim táhnou kamna!“ řekl Contenson.

„Člověk, jako je baron de Nucingen, nemůže prožívat štěstí inkognito,“ pokračoval Corentin. „A my, pro které jsou lidé kartami, nesmíme se od nich nikdy nechat obehrát!“

„To tak! Nakonec by se odsouzený bavil tím, že by stínal hlavu katovi,“ zvolal Contenson.

„Ty vždycky ve všem najdeš něco k smíchu,“ řekl Corentin a dovolil si mírný úsměv, který vyryl mělké vrásky do jeho sádrové masky.

Tenhle případ byl sám o sobě nesmírně důležitý, bez ohledu na jeho výsledek. Když Peyrada neprozradil baron, kdo mohl mít zájem na tom, aby navštívil policejního prefekta? Corentina nyní především zajímalo, zda nemá mezi svými lidmi zrádce. Když uléhal, myslel si totéž co Peyrade:

„Kdo si to tedy byl stěžovat u prefekta?… Komu patří ta žena?“

A tak, aniž o sobě navzájem věděli, Jacques Collin, Peyrade a Corentin se nevědomky k sobě blížili. A nebohá Ester, Nucingen i Lucien se nutně dostanou do víru boje, který už započal a který samolibost příznačná pro lidi od policie učiní zvlášť krutým.

Falešný abbé, falešné směnky, falešné dluhy, falešná láska

Dík Evropině obratnosti byla nejhrozivější část šedesátitisícifrankového dluhu splacena. Důvěra věřitelů dokonce ani nebyla otřesena. Lucien a jeho zlý duch si mohli na chvíli vydechnout. Jako štvaná zvěř, která se nachlemtá trochy vody na břehu nějakého močálu, mohli se dál pustit po okraji propasti, kudy silný muž vedl slabého buď na šibenici, nebo k bohatství.

„Dnes," řekl Carlos svému svěřenci, „hrajeme vabank; naštěstí ale jsou karty označené a hráči jsou velmi nezkušení!"

Po nějakou dobu Lucien na příkaz svého obávaného rádce, navštěvoval pilně paní de Sérizy. Lucien rozhodně nesměl přijít do podezření, že si vydržuje milenku. Ostatně nalezl v potěšení, že je milován i ve víru společenského života, náhradní sílu, kterou se mohl ohlušit. Poslušen slečny Klotyldy de Grandlieu, vídal se s ní už jen na Champs Élysées.

Den poté, co byla Ester uvězněna v myslivně, přišel za ní člověk, který byl pro ni hádankou i hrozbou, aby podepsala tři kolkované listy, z nichž první nesl tato drtivá slova: *„Přijato za šedesát tisíc franků"*, druhý *„Přijato za sto dvacet tisíc franků"*. Celkem přiznání dluhu tři sta tisíc franků. Když se napíše *„Platí za…"*, je to pouhá směnka. Slovo *„přijato"* znamená dlužní úpis a vystavuje vás nebezpečí uvěznění pro dluhy. Člověku, který se pod to slovo neprozřetelně podepíše, hrozí pět let vězení, což je trest, který soud obvykle nikdy neukládá a kterým porota trestá jen skutečné zločince. Zákon o uvěznění pro dluhy je pozůstatek z barbarských dob; jeho

nesmyslnost se snoubí se zvláštní bezúčelností, neboť nikdy nepostihne skutečné darebáky (viz *Ztracené iluze*).

„Jde o to," řekl Španěl Estere, „jak dostat Luciena z nesnází. Máme šedesát tisíc franků dluhů a těmi třemi sty tisíci franků se to možná všechno spraví."

Carlos antidatoval všechny tři směnky o půl roku, dal je vystavit na Esteřino jméno jistým člověkem, který nedošel pochopení u kárného soudu a jehož příhody, ač nadělaly svého času mnoho hluku, upadly brzy v zapomnění a zanikly ve vřavě velké symfonie roku 1830. Tento mladý muž, jeden z nejodvážnějších průmyslových baronů, byl synem soudního zřízence z Boulogne u Paříže a jmenoval se Georges-Marie Destourny. Jeho otec, který byl nucen v tísni svou funkci prodat, nechal roku 1824 syna zcela bez prostředků, ačkoli mu dal předtím skvělé vzdělání, což byla touha všech měšťačků. V třiadvaceti letech mladý a brilantní student práv se již otce zřekl, když uvedl své jméno na navštívence takto:

GEORGES D'ESTOURNY

Ta navštívenka dodávala svému majiteli jakýsi aristokratický nádech. Ten mladý elegán se opovážil pořídit si kočárek zvaný tilbury i s podkoním a stal se pilným návštěvníkem pánských klubů. Lze to vysvětlit několika slovy: obchodoval na burze s penězi vydržovaných žen, jejichž byl důvěrníkem. Nakonec podlehl před policejním soudem, kam byl povolán pro rozdávání příliš dobrých karet. Měl spoluviníky, mladé muže, které mravně zkazil a kteří byli jeho vděčnými nohsledy a jeho druhy v eleganci i kreditu. Byl nucen uprchnout, a přitom zapomněl zaplatit své pohledávky na burze. Celá Paříž, Paříž upírů, pánských klubů, bulvárů a průmyslníků, se dosud třásla při vzpomínce na tu dvojí aféru.

V době své slávy byl Georges d'Estourny fešák, a hlavně dobrák, štědrý jako vůdce loupežníků a byl též po několik měsíců ochráncem Medúzy. Falešný Španěl založil svůj

výpočet na dřívějších Esteřiných stycích se slavným podvodníkem, což u žen této kategorie není neobvyklé.

Georges d'Estourny, jehož ctižádost se s novými úspěchy stávala stále smělejší, vzal si pod ochranu člověka, který přišel z malého města do Paříže za obchodem a jejž liberální strana chtěla odškodnit za to, jak za Karla X. riskoval vězení za svou odvahu projevenou v boji tisku proti královské vládě, jejíž perzekuce se však za Martignakova předsednictva zmírnila. Tehdy byl omilostněn též jakýsi pan Cérizet, onen odpovědný redaktor, jemuž se dostalo přízviska odvážný Cérizet.

Tento Cérizet, jejž na oko podporovali vysocí levicoví činitelé, založil podnik, který byl jednak jakousi obchodní agenturou, jednak bankou i komisionářstvím. Jeho postavení se podobalo v obchodním vydání sloužícím, kteří jsou ochotni přijmout a zastanou jakoukoli práci. Cérizet se ochotně spojil s Georgesem d'Estourny, který si ho pak vycvičil.

Ester, podobně jako je tomu v příběhu s Ninon, mohla být považována za věrnou strážkyni části majetku Georgese d'Estourny. Nevyplněná směnka s podpisem d'Estourny učinila Carlose Herreru pánem hodnot, které sám stvořil. Falzifikát nebyl nebezpečný, když mohla nebo musela platit slečna Ester nebo jiná osoba v jejím zastoupení. Když se Carlos informoval o Cérizetovi, objevil v něm jednu z těch obskurních postav, které by rády zbohatly, ale… legální cestou. Cérizet, skutečný d'Estournyův depozitář, měl stále k dispozici značné obnosy v akciích, které na burze právě stoupaly, což mu umožňovalo, aby si říkal bankéř. Tohle všechno je v Paříži možné; člověkem lze pohrdat, ale jeho penězi se nepohrdá.

Carlos navštívil Cérizeta s úmyslem zpracovat ho po svém, neboť náhodou znal všechna tajemství povedeného ďEstournyova společníka.

Statečný Cérizet bydlel v mezzaninu v rue de Gros-Chenet a Carlos, který se dal tajuplně ohlásit, jako že ho posílá Georges d'Estourny, zastihl bankéře celého pobledlého z toho

ohlášení. Abbé uviděl v soukromé komůrce mladého člověka s řídkými světlými vlasy a poznal v něm podle Lucienova popisu onoho Jidáše, který zradil Davida Sécharda.

„Můžeme zde hovořit bez obav, že nás někdo uslyší?“ zeptal se Španěl, přestrojený za zrzavého Angličana s tmavými brýlemi, který vypadal tak počestně a upjatě jako nějaký puritán jdoucí na mši.

„A pročpak, pane?“ řekl Cérizet. „Kdo jste?“

„Jsem William Barker, věřitel pana d'Estourny; ale když si to přejete, přesvědčím vás o nutnosti zavřít dveře. Víme totiž, pane, jaké jsou vaše styky s Petit-Claudovými, Cointetovými a angoulémskými Séchardovými…“

Při těch slovech se Cérizet vrhl ke dveřím a zavřel je, pak zavřel další dveře, které vedly do ložnice, zamkl je a řekl neznámému:

„Ne tak nahlas, prosím!“

A když si prohlédl falešného Angličana, řekl mu:

„Co ode mne chcete?“

„To víte,“ řekl William Barker, „na tomhle světě platí heslo: Každý pro sebe. Vy máte peníze toho uličníka d'Estournyho… Uklidněte se, nechci je na vás; ale ten darebák, který si, mezi námi, zaslouží provaz, mi na můj nátlak dal tyto papíry s tím, že by se možná daly zpeněžit. A jelikož jsem odmítl ho žalovat svým jménem, řekl mi, že vy byste mi tu službu neodepřel.“

Cérizet se podíval na směnky a řekl:

„Ale vždyť on už se z Frankfurtu vrátil…“

„Já vím,“ odpověděl Barker, „ale mohl tam ještě být v době, kdy byly směnky vystaveny…“

„Ale já nechci být odpovědný…“ řekl Cérizet.

„Tu oběť od vás nežádám,“ pokračoval Barker, „můžete být pověřen, abyste je přejal. Kvitujte mi je a já beru na sebe jejich úhradu.“

„Divím se, že mi d'Estourny tak nedůvěřuje,“ řekl Cérizet.

„V jeho postavení se mu nelze divit, že ukládá vejce do několika košů.“

„Snad si nemyslíte…“ namítl malý kšeftaříček a podal falešnému Angličanovi správně kvitované směnky.

„Jsem přesvědčen, že jeho finance budete určitě dobře opatrovat,“ řekl Barker. „Už jsou vrženy na zelené sukno burzy.“

„Je v zájmu mého majetku, abych…“

„Abyste o něj okázale přišel,“ řekl Barker. „Pane!…“ zvolal Cérizet.

„Podívejte se, milý pane Cérizete,“ přerušil ledově Cérizeta Barker. „Prokážete mi službu, když mi usnadníte inkasování. Napište mi laskavě dopis, v němž mi sdělíte, že mi vracíte tyto směnky kvitované na účet pana d'Estournyho a že soudní vykonavatel má považovat toho, kdo tento dopis předloží, za majitele těch tří směnek.“

„Jaké mám napsat jméno?“

„Žádné jméno!“ odpověděl anglický pán. „Napište prostě: Doručiteli tohoto listu a těchto směnek… Dobře vám zaplatím za vaši ochotu.“

„A čím?…“ řekl Cérizet.

„Jediným slovem. Zůstanete přece ve Francii, ne?“

„Ano, pane.“

„Nu, a Georges d'Estourny se sem nikdy nevrátí.“

„A proč?“

„Pokud vím, tak by ho tu nejméně pět lidí s radostí zavraždilo, a on to ví.“

„Už se nedivím, že na mně chtěl peníze na nákup brakového zboží pro Indii!“ zvolal Cérizet. „Bohužel mě donutil, abych všechno vložil do státních papírů. Už jsem diferenčními dlužníky banky du Tilleta. Žiji ze dne na den.“

„Vyzujte se z toho podniku!“

„Jo, kdybych to byl jen věděl dřív!“ zvolal Cérizet. „Mohl jsem na tom vydělat…“

„Ještě poslední slovo!…“ řekl Barker. „Žádám diskrétnost… To vy dovedete, ale o věrnosti bych to už tak určitě netvrdil. Ještě se uvidíme a vyděláte na tom.“

Když takto zašil do té bahnité duše naději, která měla zajistit její mlčení na dlouhou dobu, Carlos, stále jako Barker, se odebral k soudnímu zapisovateli, na něhož se mohl spolehnout, a pověřil ho tím, aby zajistil konečný rozsudek proti Ester.

„My to zaplatíme,“ řekl soudnímu písaři, „je to otázka cti, a chceme jen, aby vše proběhlo podle pravidel.“

Barker dal Ester před soudem zastupovat advokátem, aby byl rozsudek vynesen v přítomnosti obou stran.

Soudní zapisovatel byl požádán, aby si počínal ohleduplně, a proto vložil všechny procedurální listiny do obálky a dostavil se osobně do rue Taitbout, aby tam zabavil movitý majetek; přijala ho Evropa. Jakmile byl prohlášen *habeas corpus,* stala se Ester zjevnou dlužnicí tří set tisíc franků.

Carlos v té věci neprojevil nijakou zvláštní vynalézavost. Tato fraška s falešnými dluhy se hraje v Paříži velice často. Existují Lžigobseckové nebo Lžigigonnetové, kteří se za mírný poplatek propůjčují podobným záměnám, neboť je taková špinavá hra baví. Ve Francii se všechno děje s úsměvem, dokonce i zločiny. Takto se vydírají buď nepovolní příbuzní nebo zdráhající se vášnivci, kteří pod hrozbou nebo v obavě před domnělým zneuctěním si nakonec „dají říct“. Maxim de Trailles velice často používal tohoto postupu, převzatého ze starodávného komediálního repertoáru. Jenže Carlos Herrera, aby zachránil jak čest svého šatu, tak čest Lucienovu, uchýlil se k málo nebezpečnému podvodu, který je natolik často praktikován, že se jím současná justice nevzrušuje. Než se pustil do otázky oněch sto tisíc zlatých, jež měly střežit vstup do Esteřiny ložnice, umínil si Carlos, že z Nucingena vytáhne předběžně ještě sto tisíc franků. Jeho plán byl tento:

Na jeho pokyn sehrála Asie před zamilovaným baronem úlohu staré paní, která je dokonale obeznámena s životem krásné neznámé. Až dosud nám malíři vypodobnili mnoho lichvářů, ale opomněli lichvářku, onu dnešní „Paní Spasitelku“, velice pozoruhodnou postavu, které se cudně říká „obchodnice s dámským šatstvem“ a kterou byla schopna zahrát babizna Asie, jíž patřily dva podniky, jeden v Templu, druhý v rue Neuve-Saint-Marc, oba vedené osobami jí oddanými.

„Přestrojíš se za paní de Saint-Estéve,“ řekl jí Carlos.

Herrera si počkal, až se Asie ustrojí.

Falešná dohazovačka přišla v šatech z květovaného damašku, který patrně pocházel ze zabavených záclon nějakého budoáru, s vetchým a neprodejným, vyrudlým kašmírovým šálem, jaké končívají na zádech podobného druhu žen. Límeček měla z překrásné, ač potrhané krajky a na hlavě přísterný klobouk; zato byla obuta ve střevíčcích z jemné irské kůže, na jejichž okraji se vyboulil polštářek masa potažený prolamovaným černým hedvábím.

„A co ta přezka, co mám na pase!“ řekla a ukázala na šperk pochybné ceny, posazený na břiše tlusté kuchařky. „To vypadám, co? A ten neslušivý příčesek!… Paní Nourissonová mě parádně vymódila, jen co je pravda!“

„Napřed buď jako med,“ řekl jí Carlos, „můžeš vypadat skoro plaše, nedůvěřivě jako kočka. Hlavně musíš dokázat, aby se baron pořádně zastyděl, že se obrátil na policii, ale nesmíš přitom budit dojem, že máš z policie strach. A nakonec dej „klientovi“ dostatečně jasně najevo, že se můžeš vsadit, že žádná policie na světě nedokáže zjistit, kde se ta jeho krasavice nachází. Dobře za sebou zahlaď všechny stopy… Až budeš mít barona natolik v hrsti, že ti dovolí, abys ho poplácala po břiše a nazvala ho ‚starým proutníkem‘, začni si počínat drze a prožeň ho jako lokaje.“

Když mu dohazovačka pohrozila, že už ji víckrát neuvidí, jestli se opováží jakkoli ji špehovat, Nucingen se s ní tajně

scházel, když chodil pěšky na burzu, v ubohém bytečku v rue Neuve-Saint-Marc. Kolik zamilovaných milionářů už prošlo, a s jakou rozkoší, po těchhle blátivých cestičkách, to ví pařížská dlažba až příliš dobře. Paní de Saint-Estéve, střídajíc naději a zklamání, dostala barona až tak daleko, že vyžadoval, aby byl průběžně informován o všem, co se týká neznámé krásky, a to bez ohledu na cenu!…

Mezitím soudní vykonavatel postupoval, a dařilo se mu tím spíš, že se ze strany Ester nesetkával s žádným odporem, takže dodržel všechny právní termíny, aniž ztratil byť jen čtyřiadvacet hodin.

Lucienův rádce zavezl svého svěřence několikrát za uvězněnou Ester do saintgermainské hájovny. Surovec, který byl strůjcem všech těchto machinací, uznal tyto návštěvy za nutné, aby Ester nezačala chřadnout, neboť její krása byla nyní kapitálem. Před odjezdem z hájovny zavedl Luciena a nebohou kurtizánu na opuštěnou cestu, odkud bylo vidět na Paříž a kde je nikdo nemohl slyšet. Při východu slunce usedli všichni tři na kmen poraženého topolu. Před nimi se rozkládal jeden z nejkrásnějších výhledů na světě, zahrnující celý tok Seiny, Paříž a Saint-Denis.

„Tak, mé děti," řekl Carlos, „váš sen skončil. Ty, děvenko, se už s Lucienem víckrát nesetkáš. A kdyby ses s ním přece setkala, tak jsi ho kdysi, znala, ale to jen povrchně."

„Tak to je moje smrt!" řekla Ester bez jediné slzy.

„To je jako kdybys pět let stonala," řekl Herrera. „Mysli si, že máš souchotiny, umři, ale nefňukej nám tady. Však uvidíš, že ještě můžeš žít, a to velice příjemně… Nech nás, Luciene, a jdi si natrhat pár ‚sonetů'," řekl mu a ukázal na louku opodál.

Lucien vrhl na Ester prosebný pohled, vlastní slabochům a chamtivcům, kteří mají srdce plné něhy a přitom povahu zbabělce, Ester mu odpověděla kývnutím hlavy, které znamenalo: „Poslechnu kata, abych správně položila hlavu pod sekeru, a dokážu zemřít statečně." Bylo to tak tklivé a zároveň

tak hrůzyplné, že básník zaslzel; Ester se k němu rozběhla, sevřela ho v náručí, slíbala mu slzy a řekla mu: „Buď klidný!“ což jsou slova, jaká se říkají blouznivým pohybem, pohledem a hlasem.

Carlos se jal vysvětlovat precizně, nedvojsmyslně, používaje často nepěkných slov, jak kritická je Lucienova situace, jeho postavení v rodině Grandlieuových, jak krásná budoucnost ho čeká, když zvítězí, a konečně, jak je nutné, aby se Ester obětovala pro tuto jeho skvělou kariéru.

„Co mám udělat?“ zvolala Ester fanaticky.

„Slepě uposlechnout,“ řekl Carlos. „A na co si vlastně stěžujete? Záleží jen na vás, abyste se měla dobře. Stanete se tím, čím jsou vaše bývalé přítelkyně Tullie, Florina, Marietta a Val-Noblová, totiž milenkou bohatého muže, kterého nemilujete. Až si vyřídíme svoje věci, váš milovník je dostatečně bohatý, aby vás učinil šťastnou.“

„Šťastnou!…“ řekla Ester a zvedla oči k nebi.

„Prožila jste čtyři roky v ráji,“ pokračoval Carlos. „Copak vám takové vzpomínky nestačí na celý život?“

„Poslechnu vás,“ odpověděla a otřela si slzu v koutku oka. „O ostatní nemějte starost. Sám jste řekl, že moje láska je nevyléčitelná choroba.“

„To není všechno,“ pokračoval Carlos, „musíte zůstat krásná. Je vám dvaadvacet a půl roku a dík vašemu štěstí jste na vrcholu své krásy. Hlavně buďte zase Medúzou. Buďte rozpustilá, marnotratná, vychytralá, nemilosrdná k milionáři, jehož vám vydávám na milost a nemilost. Nezapomeňte, že ten člověk je zloděj a krade ve velkém a že se zachoval nemilosrdně ke spoustě lidí, že tyl z peněz vdov a sirotků, a vy je musíte pomstít!… Asie pro vás přijede fiakrem a do večera budete v Paříži. Dáte-li jen tušit, jaký byl po čtyři roky váš vztah k Lucienovi, bude to, jako byste mu vpálila kulku do hlavy. Budou se vás ptát, kam jste se po celou tu dobu poděla. Odpovíte, že si vás odvezl na cesty jistý hrozně žárlivý

Angličan. Kdysi jste mívala dost důvtipu, abyste si dovedla znamenitě vymýšlet, chovejte se nyní v témž duchu…“

Viděli jste někdy nádherného draka, onoho obřího motýla našeho dětství, jak se vznáší k nebi celý zlatem ozdobený? Dítě občas pustí šňůru nebo mu ji přetrhne některý kolemjdoucí, a meteor jde do vývrtky, jak se říká ve školní hantýrce, a s obrovskou rychlostí padá k zemi. Tak tomu bylo s Esterou, když vyslechla Carlosova slova.

[Druhá část]

NAČ PŘIJDE LÁSKA STARÉ PÁNY

Sto tisíc franků investovaných do Asie

Týden už chodil Nucingen skoro denně do krámku v rue Neuve-Saint-Marc smlouvat o vydání milované ženy. Tam – střídavě pod jménem paní de Saint-Estéve a své zaprodankyně paní Nourissonové – trůnila Asie uprostřed těch nejnádhernějších toalet, které dospěly do ohavného stadia, kdy už to nejsou šaty a ještě to nejsou hadry. Prostředí bylo v souladu s postavou, kterou ta žena představovala, neboť tyto krámky jsou jednou z nejchmurnějších zvláštností Paříže. Vidíme tu oděvy, které Smrt odhodila svou kostnatou rukou, a slyšíme tu chroptění souchotinářky pod vlněným šálem, jako pod zlatem protkávanou róbou tušíme agónii bídy. Ty strašlivé výkyvy mezi přepychem a hladem jsou vepsány do pavučin jemných krajek. Nalézáme tu tvář královny pod turbanem ozdobeným peřím, pověšeným tak, že připomíná a téměř dotváří chybějící obličej. Je to ohyzdnost pěkných věcí. Juvenalův karabáč v úředních rukou soudního odhadce rozsévá tu vypelichané rukávníky a obnošené kožešiny holek, které uštvali k smrti. Je to jako květinové hnojiště, na němž tu a tam září nedávno uříznutá růže, kterou někdo nosil jediný den, na němž vždycky dřepí nějaká holohlavá bezzubá babizna, blízká příbuzná Lichvy, stará Veteš, která je do té míry zvyklá prodávat obal, že beze všeho prodá i jeho obsah, šaty bez ženy jako ženu bez šatů. Asie tu trůnila jako dráb v šatlavě, jako sup, jehož zoban je rudý krví mrtvol, a byla tu zcela ve svém živlu. Ohavnější než ty obludy, při jejichž spatření běhá mráz po zádech lidem, kteří se tu občas s údivem setkávají s některou ze svých čerstvých a nedávných vzpomínek, visících tu za špinavým sklem výlohy, kde se šklebí nějaká skutečná paní de Saint-Estéve ve výslužbě.

Po neustálém rozčilování, od deseti tisíc k deseti tisícům franků, bankéř nakonec nabídl paní de Saint-Estéve šedesát

tisíc franků, načež mu odpověděla odmítavě a s takovým úšklebkem, že by přivedl z míry i nejohavnějšího opičáka. Po bezesné noci, kdy si uvědomil, nakolik Ester narušuje jeho myšlení, a po nečekané výhře na burze přišel jednou ráno pevně rozhodnut pustit sto tisíc franků, které Asie požadovala, ale hodlaje za to z ní vytáhnout spoustu informací.

„Tak ses konečně rozhoupal, ty starej podvodníku?“ řekla mu Asie a poklepala mu na rameno.

Potupná familiérnost je první daní, kterou si vybírá tento druh ženštin z nezkrotných vášní nebo trápení, s nimiž se jim lidé svěřují; nikdy se nepovznesou na úroveň svého klienta, naopak, posadí si ho k sobě do bláta. Jak vidno, Asie se dokonale řídila pokyny svého pána.

„Co se dá dělat?“ řekl Nucingen.

„Neprodělâš na tom,“ řekla Asie. „Už se stalo, že některá ženská přišla daleko dráž, než ty zaplatíš za tuhle. Není ženská jako ženská. De Marsay zaplatil za nebožku Coralii šedesát tisíc franků. Ta, kterou chceš ty, stála z první ruky sto tisíc. Ale pro tebe, ty starej zhýralče, je to otázka, jak se dohodneme.“

„Kde je?“

„Však ji uvidíš. To víš, já to dělám jako ty: z ručky do ručky… Jo, milánku, tahle tvoje kráska rozházela spoustu peněz. Tyhle mladé holky nemají rozum. Tvá princezna je touto dobou to, čemu říkáme nocenka…“

„Nócen…?“

„No tak, nedělejte ze sebe hlupáka… Louchard po ní pase; půjčila jsem jí osobně padesát tisíc franků…“

„Pšéce snad pětatfácet!“ zvolal bankéř.

„Ovšem, pětadvacet za padesát, to se rozumí,“ odpověděla Asie. „Musím uznat, že ta osoba je poctivost sama! Už jí nezbylo nic než ona sama. Řekla mi: ‚Zlatíčko, paní de Saint Estéve, jdou po mně, jen vy byste mi mohla pomoci; dejte mi dvacet tisíc, a dám vám v zástavu svý srdce… Ona má zlatý srdce!… Já jediná vím, kde je. Kdybych to prozradila,

přišla bych o svých dvacet tisíc… Dřív bydlela v rue Taitbout. To než se odstěhovala… Nábytek jí zabavili na úhradu nákladů… Mizerové výběrčí! Však to znáte, jste přece tak šikovný na burze!… A protože není na hlavu padlá, pronajala svůj byt na dva měsíce jedné Angličance. Je to nádherná ženská, byla milenkou toho, no, jak se jmenuje, mladýho Rubempré, a ten byl na ni tak žárlivý, že směla ven jen v noci… Ale protože teď půjde nábytek do dražby, ta Angličanka vypadla, tím spíš, že byla pro takovýho cvrčka, jako je Lucien, kapku drahá…‘“

„Tak vy si chrájete na pankéš,“ řekl Nucingen.

„Jak se to vezme,“ řekla Asie. „Půjčuju hezkým holkám a vyplácí se to, protože se tu zúročujou dvě hodnoty současně.“

Asie se bavila tím, že „přehrávala“ úlohu sice drsné, ale zároveň vlídnější a mírnější ženy, než byla Malajka, a ospravedlňující svoje kšeftaření těmi nejušlechtilejšími pohnutkami. Asie předstírala, že je osoba, která už ztratila všechny iluze, přišla o pět milenců i o své děti a přes všechny její zkušenosti ji kdekdo okrádá. Vytáhla občas nějaký ten zástavní lístek, aby dokázala, jak je její podnikání riskantní. Předstírala, že je v úzkých, že je zadlužená. A vůbec byla tak naivně ohavná, že baron nakonec uvěřil postavě, kterou představovala.

„A když já klópim sto týsic, kde se s ní pudu sejít?“ řekl jako člověk odhodlaný ke každé oběti.

„Tak, starej pane, hezky přijedeš dneska večer svým kočárem k divadlu Gymnase. Je to tím směrem,“ řekla Asie. „Zastavíš na rohu rue Sainte-Barbe, já tě už budu vyhlížet, a pak půjdeme za tou mou černovlasou hypotékou… Že má ale krásné vlasy, ta moje hypotéka! Když si je Ester rozpustí, je pod nima schovaná jako pod stanem. Ty se možná vyznáš v číslech, ale co se týče toho ostatního, připadáš mi dost levej; dej na mě a tu holčičku dobře schovej, protože když ji najdou,

tak ti ji nasup strčejí do basy do svatý Pelagie… oni totiž po ní pátrají.“

„Nedají se ty směnky vykoupit?“ řekl nenapravitelný upír.

„Má je exekutor… tak to nejde. Ta holčička se zabouchla a svěřené peníze roztočila; a teď po ní chtějí, aby je vrátila. Jo, takový dvacetiletý mládě dovede pěkně vyvádět!“

„Tóbše, já všecko dám do posádku,“ řekl baron lišácky. „Toufám, že ví, že sem její ochránce.“

„Ty troubo, na tobě záleží, jestli tě bude mít ráda. Máš dost prachů na to, aby sis mohl koupit napodobeninu lásky, která se vyrovná tý pravý. Odevzdám ti tu tvoji princeznu do vlastních rukou s tím, že tě musí následovat. O ostatní si starosti nedělám… Jenže ona je zvyklá na dobrý zacházení! Jo, chlapečku, je to slušná osoba… Copak bych jí byla jinak dala dvacet tisíc franků?“

„Gut, platy, dneska večer!“

Baron zopakoval zásnubní kosmetickou úpravu, kterou už jednou podnikl. Ale tentokrát, jist úspěchem, zdvojnásobil dávku pilulek. V devět hodin nalezl babiznu na určeném místě a vzal ji k sobě do kočáru.

„Kam teď?“ zeptal se baron.

„Jo, kam?“ řekla Asie. „Do rue de la Perle, ve čtvrti Marais neboli Bažiny, což je velice případné, protože ta tvá perla je celá zablácená, a doufám, že ty ji očistíš.“

Když dojeli na místo, řekla falešná paní de Saint-Estéve Nucingenovi se zlověstným úsměvem:

„Teď půjdeme pár kroků pěšky, to bych byla pěkně hloupá, kdybych uvedla pravou adresu.“

„Ty myslíš na všechno,“ řekl Nucingen.

„To patří k mýmu řemeslu,“ odpověděla Asie.

Zavedla Nucingena do rue Barbette do domu jistého místního čalouníka, který pronajímal zařízené byty, a tam vystoupili do čtvrtého patra. Když spatřil v nuzně zařízeném pokoji chudě oděnou Ester, jak vyšívá, milionář zbledl.

Ještě po čtvrt hodině, během níž Asie cosi šeptala Estere, se tento omládlý stařec sotva vzmohl na slovo.

„Slečno," řekl nakonec nebohé dívce. „Pudete tak laskavá a pšímete mě za svýho ochránce?"

„Když to musí být," řekla Ester a z očí jí skanuly dvě velké slzy.

„Neplačte… Já udělám, že pudete nejšťasnější šéna na svjétě… Neodmítejte mou lásgu a uvidyte."

„Pán je rozumný, děvenko," řekla Asie, „Uvědomuje si, že je mu přes šedesát, a bude proto shovívavý. Zkrátka, holubičko moje, našla jsem ti tatínka…"

„Musím jí to takhle říct," zašeptala Asie zklamanému bankéřovi. „Když chcete chytit vlaštovku, nesmíte po ní střílet. Pojďte se mnou," řekla Asie a odvedla Nucingena do sousedního pokoje. „Pamatujete se na naši dohodu, milánku?"

Nucingen vytáhl z kapsy peněženku a vysázel sto tisíc franků, na něž Carlos, ukrytý v přilehlé komoře, tak netrpělivě čekal a které mu kuchařka vzápětí odevzdala.

„Tak tohle je sto tisíc franků, které náš člověk investoval do Asie. A teď ho přinutím, aby taky do Evropy investoval ještě jednou tolik," řekl Carlos své důvěrnici, když vyšli na chodbu.

Dal Malajce potřebné instrukce a zmizel. Asie se vrátila do bytu, kde Ester hořce plakala. Děvče, podobně jako odsouzenec k smrti, dosud ještě doufalo, ale nyní udeřila soudná hodina.

„Tak, děti moje, a kam teď půjdete?… Pan baron de Nucingen totiž…"

Ester pohlédla na slavného bankéře a skvěle sehrála překvapení.

„Ja, mein kind, já jsem baron de Nucingen."

„… baron de Nucingen nesmí, ba ani nemůže zůstat v tomhle chlívě. Něco vám povím… Vaše bývalá komorná Eugenie…"

„Eugenie z rue Taitbout?…" zvolal baron.

„Ano, je pověřena soudem, aby dohlížela na movitý majetek svý paní," řekla Asie. „To ona pronajala byt tý krásný Angličance."

„Já už rozumím," řekl baron.

„Bývalá komorná tady madam," pokračovala Asie uctivě a ukázala na Ester, „vás dnes večer s radostí uvítá a policii nenapadne, aby ji hledala ve starým bytě, který opustila před třemi měsíci…"

„Bráfo, bráfo!" zvolal baron. „Já ty policajty od financ znám a znám kouzelný slófo, jak se jich spávit."

„Uvidíte, jak je Eugenie šikovná," řekla Asie. „To já jsem jí madam dohodila."

„Já ji znám!" zvolal se smíchem milionář. „Eugenie mě okradla o tšicet týsic franků…"

Ester se zděsila tak přesvědčivě, že by jí každý poctivec svěřil vlastní majetek.

„Moje vina… To bylo, když jsem vás tolik moc chlédal…"

A vyprávěl o nedorozumění, k němuž došlo pronajmutím bytu Angličance.

„Tak to vidíte, madam," řekla Asie, „o tom nám ta potvůrka mazaná nic neřekla! – Ale madam je na tu holku zvyklá," řekla baronovi, „přece jen si ji tu nechte."

Asie si znovu odvedla Nucingena stranou a řekla mu:

„Když dáte Eugenii pět set franků měsíčně, aby si pěkně zaokrouhlila svý úspory, dovíte se o všem, co madam dělá. Udělejte Eugenii paninou komornou, a bude vám tím víc zavázaná, že už vás jednou obrala… Nic nepřipoutá ženskou k chlapovi víc, než když už ho jednou napálila. Ale držte Eugenii na uzdě. Za peníze udělá ta holka cokoliv, to je hrůza!"

„A co ty?…"

„Já," odpověděla Asie, „já už si nějak přijdu na svý."

Nucingen, ten jindy prozíravý muž, jako by měl pásku přes oči. Pohled na tu nevinnou božskou Ester, která si utírala oči a přitom s cudností čisté panny píchala jehlou do výšivky,

připomněly zamilovanému starému pánovi pocity, jež prožíval ve Vincenneském lese. Byl by vydal i klíč ke své pokladně, jak se cítil mladší, se srdcem přetékajícím láskou, a jen čekal, až Asie odejde, aby se mohl vrhnout k nohám této raffaelovské madony. To náhlé propuknutí dětinskosti v srdci starého upíra je jedním ze společenských jevů fyziologicky snadno vysvětlitelných. Dlouho tísněno tíhou obchodů, dušeno neustálými výpočty a věčnými starostmi s honbou za milióny, jinošství se svými nádhernými iluzemi se znovu objevuje, pne se do výšek, rozkvétá, pučí jako příčina, jako zapomenuté semeno, které vydá nádherné květy, když na ně vysvitne slunce. Když bylo baronovi dvacet let, byl příručím u staré firmy Aldrigger ve Štrasburku a od té doby nikdy nevkročil do světa citů. A tak tu stál před svou modlou a hlavou mu vířily tisíce slov, a protože žádné z nich nenalézal na svých rtech, podlehl nakonec divokému chtíči, v němž se projevil šedesátiletý muž.

„Chcete, pojedeme do rue Taitbout?“ řekl.

„Kam si budete přát, pane,“ odpověděla Ester a vstala.

„Kam si pudu psát!… Vy jste anděl, a já vás miluju jako malej kluk, i když už mám šédify flásy.“

„Proč neřeknete rovnou bílý! Máte vlasy příliš černý, než aby se dalo mluvit o šedinách,“ řekla Asie.

„Ty táhni, sátracená gublířko! Dostalas svoje pényze, tak už dál neslintej na ten božsky kvítek,“ zvolal baron a těmito drsnými slovy se odškodnil za všechno příkoří, které musel vytrpět.

„Ty starej uličníku! Tohle tě přijde draho!…“ řekla mu Asie s hrozivým pohybem hodným trhovkyně, ale baron jen pokrčil rameny. – „Mezi hubičkou džbánu a hubou pijáka je místo pro zmiji, a tam mě hledej!…“ dodala Asie rozběsněná Nucingenovým opovržením.

Milionáři, jejichž peníze střeží Francouzská banka, jejichž rezidence hlídá celá četa sluhů, jejichž osoba se na ulici skrývá

za hradbou ekvipáže tažené tryskem spřežením anglických koní, se nebojí žádné nehody. A tak si baron Asii chladně změřil jako člověk, který jí právě dal sto tisíc franků.

Jeho majestátní chování zapůsobilo. Asie se dala na ústup a ještě na schodech láteřila a vedla buřičské řeči, dokonce něco o šibenici!

„Co jste jí to řekl?“ otázala se „madona s výšivkou“. „Vždy je to taková hodná ženská.“

„Ona vás prodala, ugrádla vás…“

„Když je nám nejhůř,“ odpověděla Ester s výrazem, jenž by zlomil i srdce diplomata, „kdo jiný k nám má ještě ohledy a má pro nás peníze?…“

„Chudinka malá,“ řekl Nucingen, „tady už nesmí zůstat áni minutu!“

První noc

Nucingen podal Ester rámě, odvedl si ji tak, jak byla, a posadil si ji do kočáru, možná s větší úctou, než kdyby to byla sama krásná vévodkyně de Maufrigneuse.

„Půdete mít ein krásnej ekvipáž, nejkrásnější v celý Pašíži…“ říkal jí Nucingen po cestě.

„Obglopím vás pšépychem. Žádná královna nény tak bohatá. Půdou vás uctívat jako nevěsta v Némecku… Chci, abyste byla sfóbodná. Nebláčte a poslouchejte mě: miluju vás opráftovou čistou lásgou a každá vaše slza mi probodá srdce…“

„Copak někdo může opravdu milovat ženu, kterou si koupil?“ otázala se nebožačka líbezným hlasem.

„Józefa prodali jeho bratři do otroctví, protože byl moc velká tóbrak. Tak to šiká piple. V Orientě se pšéce kupujou mánšelky…“

Když se Ester octla v rue Taitbout, přepadl ji smutek při pohledu na dějiště jejího štěstí. Zůstala nehybně sedět na pohovce a jednu po druhé si osušovala slzy, aniž vnímala nesmysly, které žvatlal bankéř. Klekl si jí k nohám a ona mu dovolila beze slova, aby ji vzal za ruce, ale jako by jí bylo úplně lhostejné, jakého pohlaví je osoba zahřívající její nohy, které připadaly Nucingenovi studené. Tento výjev, při němž horké slzy kanuly baronovi na hlavu a kdy baron zahříval Esteřiny ledové nohy, trval od půlnoci do dvou hodin ráno.

„Eugenie," řekl baron, když přivolal komornou, „sekněte svojí pány, aby si šla léchnout…"

„Ne!" zvolala Ester a vymrštila se na nohy jako polekaný kůň. „Tady nikdy!"

„Víte co, pane, já madam znám a vím, že je mírná a hodná jako beránek," řekla Evropa bankéřovi. „Jenom na ni nesmíte moc zhurta, musíte na ni od lesa… Bývala tady tak nešťastná! Jen se podívejte na ten odřený nábytek. Nechte ji, ať si dělá podle svého. Dokažte jí svou laskavost a zařiďte pro ni nějaký malý palácek. Možná že až uvidí kolem sebe všechno nové, bude se cítit jaksi nesvá a třeba jí budete připadat hezčí, než jste, a bude něžná jako anděl… Kdepak, naší madam se nikdo nevyrovná a můžete být pyšný na to, že jste něco tak skvostného získal: zlaté srdce, milé chování, jemnou nožku, pleť jako růže květ… A vtipná je, že by rozesmála i odsouzence k smrti… Madam dovede být vděčná… A jak se umí strojit!… Je to sice drahé zboží, ale člověk si, jak se říká, přijde na své. Tady jí zabavili všechno šatstvo, takže její ošacení je pozadu o čtvrt roku. Ale madam je tak hodná, že ji mám ráda, ačkoli je moje paní! Ale musíte mít uznání. Žena jako ona, a octnout se v zabaveném nábytku!… A pro koho to všechno, pro uličníka, který tu chudinku tak utrápil, že ani neví, čí je…"

„Esder, Esder…" říkal baron. „Jděte si léchnout, můj andělí… Když se mě bojíte, léchnu si tady na sofa…" zvolal

baron, který při pohledu na dál plačící Ester zahořel tou nejčistší láskou.

„Tak dobře," řekla Ester, vzala barona za ruku a políbila mu ji s tak zřejmou vděčností, že to až vehnalo upírovi do očí cosi, co se dokonce poněkud podobalo slzám, „budu vám za to vděčná."

A utekla do ložnice a zamkla se tam.

„Já tomu vůbec nerozumím," pomyslel si Nucingen, vzrušen pilulkami. „Co tomu šéknou doma?"

Vstal a podíval se z okna.

„Góčar tam ještě stoji. Už je skoro ráno…"

Chvíli přecházel po pokoji.

„To by se mi šéna pěkně vysmála, kdyby fjéděla, jak jsem strávil noc!"

Přitiskl ucho ke dveřím ložnice, neboť mu přišlo na mysl, že příliš hloupě ustoupil. „Ester!…" Nic.

„Mein gott, ona snad požád ještě pláče..." pomyslel si baron a vrátil se na pohovku.

Asi deset minut po východu slunce baron Nucingen, který usnul oním nepříjemným spánkem, do něhož se člověk nutí, a to v nepohodlné pozici na pohovce, byl ze sna drsně vytržen Evropou, právě když se mu zdál sen, jaký se za podobných situací zdává a jehož rychle se střídající spletité situace jsou jedním z neřešitelných jevů z oboru fyziologie.

„Ježíši Kriste, madam!" volala Evropa. „Vojáci… strážníci, lidi od soudu…! Přišli vás zatknout!"

V okamžiku, kdy Ester otevřela dveře a objevila se zahalena v županu, bosé nohy v pantoflích, vlasy rozcuchané, tak krásná, že by krásou překonala samotného archanděla Rafaela, rozletěly se dveře do salónu, z nich se vyhrnul proud lidského bláta a valil se po desíti nohách k této božské krásce, která tu stála jako anděl na starém vlámském kostelním obraze. Z řady vystoupil muž. A Contenson, ten ohava Contenson vložil ruku na teplé Esteřino rameno.

„Vy jste slečna Ester Van…“ začal.

Hřbetem ruky poslala Evropa Contensona, aby si změřil, jakou délku koberce potřebuje, aby si na něj lehl, a k tomu ho kopla do nohy, jak se říká, „do šimpajznu“.

„Zpátky!“ křikla, „nesahat na naši madam!“

„Vždyť mi přerazila nohu,“ křičel Contenson vstávaje, „to ji přijde draho!…“

Od chumlu pěti pochopů, oblečených jako pochopové, kteří si ponechali ohavné čáky na svých ještě ohavnějších hlavách, jež vypadaly jako vyřezané z žilkovaného mahagonu, v nichž oči šilhaly a občas i chyběl nos a ústa se šklebila, oddělil se Louchard, oblečený slušněji než jeho lidé, ač rovněž s kloboukem na hlavě, s výrazem falešně nasládlým a výsměšným zároveň.

„Slečno, zatýkám vás,“ řekl Ester. „Pokud jde o vás, děvče,“ řekl Evropě, Jakákoli vzpoura bude potrestána a každý odpor je zbytečný.“

Jeho slova zdůraznil hluk pušek, jejichž pažby dopadaly na dlaždice jídelny a předsíně, který upozornil, že stráž je zdvojena ještě o další stráž.

„Proč mě chcete zatknout?“ řekla Ester nevinně.

„A co ty naše dloužky?…“ odpověděl Louchard.

„Ach ano, už vím,“ zvolala Ester. „Dovolte mi, abych se oblékla.“

„Bohužel, slečno, musíme se přesvědčit, že nemáte z ložnice žádnou možnost úniku,“ řekl Louchard.

Všechno se to odehrálo tak rychle, že baron nestačil zasáhnout.

„A ze mě teď udělají gublíšku, pane barone Nucingene!…“ zvolala příšerná Asie, napodobujíc baronovu hatmatilku, když proklouzla mezi pochopy k pohovce a jako by si bankéře teprve teď všimla.

„Ty pódvoro!“ zvolal Nucingen a napřímil se v celém svém finančnickém majestátu.

Vrhl se mezi Ester a Loucharda, který okamžitě smekl klobouk, když Contenson vykřikl: „Pan baron de Nucingen!“

Na Louchardův pokyn pochopové rovněž všichni smekli a uctivě vyklidili místnost. Jediný Contenson zůstal.

„Pan baron to zaplatí?“ zeptal se strážník s kloboukem v ruce.

„Já záplatym,“ odpověděl baron, „ale napšed musím vjédět, o co jde.“

„O tři sta dvanáct tisíc franků a nějaké drobné i se soudními výlohami. Ale zatčení v tom není započítáno.“

„Tši sta týsic!“ zvolal baron. „To je móc pényze za jeden noc na sofa,“ dodal šeptem k Evropě.

„A je tenhle člověk opravdu baron de Nucingen?“ řekla Evropa Louchardovi, vyjadřujíc svou pochybnost pohybem, který by jí mohla závidět nejnovější subreta z Francouzské komedie, slečna Dupontová.

„Ano, slečno,“ řekl Louchard.

„Ano,“ dodal Contenson.

„Já za ni rúčim,“ řekl baron, který se cítil dotčen Evropinými pochybnostmi. „Dovolte, já s ní promluvím.“

Ester a její obstarožní milovník vešli do ložnice, k jejíž klíčové dírce pocítil Louchard nutkání přiložit ucho.

„Miluju fás náte vše, Esder. Ale proč dávat vašim vjéšitelum pényze, když pátši do fáši portmonky. Dejte se sáfšit za sto týsic, a já si pudu troufat koupit těch tši sta týsic za sto týsic…“

„Zbytečně se namáháte,“ křikl mu Louchard. „Věřitel totiž není do slečny zamilovaný… Chápete? A od té doby, co ví, že jste do ní zamilovaný vy, chce ještě víc než všechno!“

„Ty chlupáku!“ obořil se Nucingen na Loucharda, otevřel dveře a zatáhl ho do ložnicce. „Nevíš, co mlúfiš. Já ti dám dvacet procent, když to vyšídíš…“

„Vyloučeno, pane barone.“

„Jakže, pane?“ zasáhla Evropa, „vy byste měl to srdce a nechal byste naši madam, aby šla do vězení!… Jestli chcete, madam, vezměte si moje peníze, moje úspory! Mám čtyřicet tisíc franků!“

„Ah, moje milá! Jak málo jsem tě znala!…“ zvolala Ester, objímajíc Evropu. Evropa se rozplakala.

„Sáplatym,“ pronesl ubohý baron vytahuje z kapsy zápisník, z něhož vyňal jeden z těch předtištěných papírků, jaké státní banka vydává bankéřům a na nichž pak stačí jen vyplnit obnos v číslicích i slovy, aby se staly poukázkou na doručitele.

„To nemá smysl, pane barone,“ řekl Louchard, „smíme přijmout úhradu pouze ve zlatě nebo ve stříbře. Ale že jste to vy, spokojíme se s bankovkami.“

„Herr gott!“ zvolal baron, „ukažte mi ty babíry!“

Contenson předložil tři svazky listin v modrém papírovém obalu. Baron je vzal, podíval se na Contensona a pošeptal mu do ucha:

„Byl bys vydělal víc, kdybys mě fároval.“

„Copak jsem mohl vědět, že jste tady, pane barone?“ odpověděl špicl bez ohledu na to, slyší-li ho Louchard nebo ne. „Stejně jste prodělal na tom, že jste mi nechtěl důvěřovat. Chtějí vás vzít na hůl,“ dodal ten moudrý muž a pokrčil rameny.

„Už se stalo,“ řekl baron. Když si prohlédl směnky na Esteřino jméno, zvolal: „Ale, meine liebe, vy jste se stála obětí felkýho lumpa a podfódnýka!“

„Bohužel,“ řekla nebohá Ester, „ale měl mě tolik rád!…“

„Kdybych to vjéděl, byl bych udělal próty vám opozici.“

„Ztrácíte hlavu, pane barone,“ řekl Louchard, „směnky předkládá třetí osoba.“

„Jistě,“ řekl baron, „je tu tšéty osoba… Cérizet, ten je vždycky v opozici.“

„Neztrácí humor ani ve smůle,“ řekl s úsměvem Contenson, „dělá slovní hříčky.“

„Kdyby pan baron ráčil napsat pár slov pro svého pokladníka,“ řekl Louchard. „Pošlu tam Contensona a odvelím svoje lidi. Hodiny utíkají a mohlo by se to dostat na veřejnost…“

„Jdi, Contensone!“ zvolal Nucingen, „můj kasír bydlí na rohu rue des Mathurins a rue de 1'Arcade. Tady mu píšu, že kdyby neměl v kase tši sta týsic, aby zašel za pánem du Tillet nebo ke Kellerovým, protože moje pényze jsou fšéchny ve statný pance… A vy, anděli, oblékněte se,“ řekl Estere. „Jste volná… – Starý báby,“ zvolal obraceje se k Asii, „jsou daleko fíc nebezpečny než mlády děvčátka…“

„To se vjéšitel nasměje, až se to dozví,“ řekla Asie. „A tá mi za to sprópitný… Nic ve zlým, pane baron,“ dodala Saint-Estévová, groteskně se uklánějíc a opičíc po baronově způsobu řeči.

Louchard vzal baronovi z rukou směnky a zůstal s ním v salóně, kam se za půl hodiny dostavil pokladník v doprovodu Contensona. Nato se objevila i Ester v rozkošné, ač improvizované toaletě. Když Louchard spočítal peníze, baron si chtěl prohlédnout směnky, ale Ester se jich kočičím pohybem zmocnila a odnesla si je do sekretáře.

„A co dáte sprostýmu lidu?…“ zeptal se Contenson Nucingena.

„Nechovali jste se móc ochleduplně,“ řekl baron.

„A co moje noha?…“ zvolal Contenson.

„Loucharde, fy dáte Contensonovi sto frangů z toho, co vám zbude z tý týsicovky.“

„Je to moc krásná šéna,“ řekl pokladník baronovi de Nucingen, když vycházeli z domu, „ale pšíjde pana barona trochu móc drácho.“

„Nikomu ani múk,“ řekl baron, který rovněž požádal o mlčení Contensona a Loucharda.

Louchard odešel a za ním Contenson. Ale na bulváru číhala Asie a Loucharda zastavila.

„Exekutor a věřitel jsou tamhle v drožce a mají žízeň," řekla mu. „A něco by mohlo kápnout."

Zatímco Louchard počítal peníze, stačil si Contenson prohlédnout klienty. Uviděl Carlosovy oči, rozeznal tvar čela pod parukou, a tato paruka mu připadala právem podezřelá; poznamenal si číslo drožky, ačkoli se tvářil jako by se ho vůbec netýkalo, co se tu odehrává. Asie a Evropa zvlášť budily jeho pozornost. Pomyslel si, že se baron stal obětí nesmírně šikovných lidí, tím spíš, že když Loucharda požádal o spolupráci, choval se podivuhodně diskrétně. Ta stolička, kterou mu Evropa hodila, nezasáhla Contensona pouze do holenní kosti.

„Tahle finta zavání kriminálem!" pomyslel si tehdy, když se zvedal.

Carlos propustil exekutora, štědře ho odměnil a řekl drožkářovi, když mu platil:

„Ke vchodu do Palais Royal!"

„Ten mizera!" pomyslel si Contenson, když příkaz zaslechl. „V tomhle něco vězí."

Carlos dorazil k Palais Royal rychlostí, která mu zaručovala, že nebude sledován. Potom prošel po vlastních cestičkách kolonádami; na náměstí Chateau- d'Eau si vzal další drožku a poručil:

„K průchodu u Opery, ke vchodu z rue Pinon." Čtvrt hodiny nato vcházel do domu v rue Taitbout. Když ho Ester uviděla, řekla:

„Tady máte ty nešťastné směnky!"

Carlos vzal směnky, prohlédl si je, odnesl je do kuchyně a tam je spálil.

„Čáry, máry fuk!" zvolal, ukazuje tři sta tisíc franků svázaných do balíku, které vytáhl z kapsy. „Tohle, a těch sto tisíc, co štípla Asie, nám dává možnost jednat."

„Bože můj, bože můj,“ bědovala nebohá Ester.

„Jdi, ty huso,“ řekl krutý vypočítavec, „buď veřejně Nucingenovou milenkou, a budeš se moci stýkat s Lucienem. Je to Nucingenův přítel a nakazuji ti, abys ho měla ráda!“

Ester zahlédla slabý záblesk světla ve svém temném životě a vzdychla si.

Něco se vyjasňuje

„Evropo, mé dítě,“ řekl Carlos, když zavedl děvče do salónku, odkud nikdo nemohl zaslechnout ani slovo z jejich rozhovoru, „Evropo, jsem s tebou velice spokojen.“

Evropa zvedla hlavu a podívala se na něho s výrazem, který natolik změnil její povadlý obličej, že si Asie, která hlídala u dveří a byla svědkem toho výstupu, začala klást otázku, zda pouto, jímž si Carlos přivázal Evropu, není snad ještě silnější než to, jimž je připoutána k němu ona sama.

„To není vše, milé dítě. Čtyři sta tisíc franků pro mne nic neznamená... Paccard ti odevzdá účet za stříbrné příbory na třicet tisíc, na kterých je potvrzen příjem zálohy. Ale náš dodavatel stříbra Biddin měl jisté výlohy. Dražba našeho zařízení, které nám zabavili, bude patrně ohlášena na zítra. Dojdeš za Biddinem do rue de 1'Arbre-Sec, aby ti dal zástavní lístky za deset tisíc franků. Chápeš: Ester si objednala stříbrné příbory, nezaplatila je a dala je do ‚frcu‘, takže jí teď hrozí žaloba pro zpronevěru. Bude taky třeba zaplatit třicet tisíc franků, abychom získali příbory zpět. Celkem čtyřicet tisíc franků včetně výloh. Ty příbory jsou z velké části ze slitiny, baron pořídí nové a my ho tak obereme o pár tisícovek. Kolik dlužíte za ty dva roky u švadleny?“

„Asi tak šest tisíc franků,“ odpověděla Evropa.

„Dobrá, jestli paní Augustova chce dostat svoje peníze a zachovat si zákaznici, bude muset sestavit seznam o dodávkách za poslední čtyři roky na třicet tisíc franků. Stejnou dohodu sjednáš u modistky. Klenotník Samuel Frisch, ten žid ze Saint-Avoie, ti půjčí zástavní lístky. Musíme mu být totiž dlužni dvacet pět tisíc franků za zastavené šperky. Šperky vrátíme klenotníkovi, polovina drahokamů na nich bude falešná. A baron si je prohlížet nebude! Zkrátka, vyrazíš do týdne z našeho mamlasa ještě dalších sto padesát tisíc.“

„To mi bude madam muset trochu pomáhat,“ odpověděla Evropa. „Domluvte jí, protože je jako zpitomělá, a já abych vynaložila víc fantazie, než potřebují dohromady tři autoři na své komedie.“

„Kdyby Ester začala dělat potíže, dej mi vědět,“ řekl Carlos. „Nucingen jí musí pořídit kočár a koně. Ester musí trvat na tom, že si je vybere a koupí sama. Zvolíte si obchodníka s koňmi a výrobce kočárů, u kterého pracuje Paccard. Budou to nádherní a velice drazí koně, jenže po měsíci začnou kulhat, a my je pak vyměníme.“

„Mohli bychom vyrazit šest tisíc franků z nezaplacených účtů za parfumérii,“ řekla Evropa.

„Pozor,“ řekl Carlos a zavrtěl hlavou. „Musíte hezky postupně, krůček po krůčku. Nucingen zatím strčil do soukolí pouze ruku, a my chceme i hlavu. Kromě toho všeho potřebuji ještě pět set tisíc franků.“

„Můžete je mít,“ řekla Evropa. „Madam by byla ochotna se tomu pitomcovi poddat za šest set tisíc a chtít od něho čtyři sta navíc za trochu té opravdové lásky.“

„Něco ti povím, děvče,“ řekl Carlos. „Až seženu těch posledních sto tisíc, dvacet z nich bude pro tebe.“

„K čemu by mi to bylo dobré?“ řekla Evropa a ruce jí klesly jako někomu, komu život připadá nemožný.

„Budeš-li chtít, můžeš se vrátit do Valenciennes, koupit si pěknou živnost a stát se počestnou osobou. To je otázka nátury.

Paccard mívá taky takové nápady. Nemá žádnou přítěž a skoro nic na svědomí, takže byste se mohli dohodnout," odpověděl Carlos.

„Vrátit se do Valenciennes!… Co vás to napadlo, pane?" zvolala zděšeně Evropa.

Evropa se ve Valenciennes narodila v rodině velice chudého tkalce, v sedmi letech ji poslali pracovat do prádelny, kde ji novodobý průmysl vyčerpal fyzicky, právě tak jako ji předčasně zkazil mravně. Ve dvanácti letech byla poprvé poskvrněna, ve třinácti se stala matkou a octla se ve vleku veskrze špatných lidí. Dostala se před porotu v jistém případě vraždy, ovšem pouze jako svědek. V šestnácti letech ji přemohl poslední zbytek poctivosti a ze strachu před justicí způsobila svým svědectvím, že byl obžalovaný odsouzen ke dvanácti letům nucených prací. Tento zločinec, jeden z těch recidivistů, jejichž organizace ukládá svým členům povinnost pomsty, řekl před celým sálem té nebohé dívce:

„Za deset let, Prudence (Evropa se jmenovala Prudence Servienová), se vrátím a najdu si tě, kdyby mě to mělo stát kejhák!"

Předseda soudu se sice pokusil Prudence Servienovou uklidnit tím, že jí slíbil podporu a ochranu justičních orgánů, ale to nebohé děvče bylo tak vystrašeno, že se rozstonalo a skoro rok strávilo v nemocnici. Spravedlnost je idea smyšlená, představovaná neustále se obměňující sbírkou jednotlivců, jejichž dobré úmysly a zkušenosti jsou, stejně jako oni, velice proměnlivé. Soudy nemohou v oblasti zločinu ničemu předejít, byly vynalezeny, aby zločiny objevovaly, až když už k nim došlo. V tomto ohledu by dobře vedená preventivní policie byla dobrodiním pro stát. Ale slovo policie dnes děsí ony zákonodárce, kteří už nevidí rozdíl mezi slovy „vládnout", „spravovat" nebo „vydávat zákony". Zákonodárce má sklon všechno přenášet na stát, jako kdyby stát sám o sobě byl schopen jednat. Trestanec bude vždy myslet na svou oběť

a na mstu, zatímco spravedlnost už dávno na oba zapomněla. Prudence, která instinktivně a patrně jen v hlavních rysech pochopila, že je ohrožena, odjela z Valenciennes a v sedmnácti letech přišla do Paříže, aby se tu skryla. Zkusila devatero řemesel, z nichž nejlepší bylo statování v komparsu jednoho malého divadla. Tam se setkala s Paccardem, a svěřila se mu se svými trampotami. Paccard, pravá ruka a věrný pomocník Jacquesa Collina, řekl svému pánovi o Prudence. A když pán potřeboval otrokyni, řekl Prudence:

„Jestli mi chceš sloužit, jako se slouží čertu, zbavím tě toho Duruta."

Durut byl onen galejník, onen Damoklův meč nad hlavou Prudence Servienové. Bez tohoto vysvětlení by mnohý kritik považoval Evropinu oddanost za nevěrohodnou. A nikdo by nepochopil dramatický zvrat, který Carlos chystal.

„Ano, dítě, můžeš se vrátit do Valenciennes… Tady si to přečti."

Podal jí včerejší noviny s touto zprávou:

„Toulon. – Včera se konala poprava Jeana-Francoise Duruta… Od samého rána posádka atd… atd…"

Prudence upustila noviny, nohy se pod ní podlomily. Znovu se vracela do života, neboť od Durutovy hrozby jí, jak říkala, ani chleba nechutnal.

„Tak vidíš, dodržel jsem slovo. Čtyři roky mi trvalo, než jsem Durutovi srazil hlavu tím, že jsem mu nastražil léčku… A ty teď, až dokončíš moje dílo, staneš se dík dvaceti tisícům franků paní vlastní živnosti u vás doma a ženou Paccarda, jemuž dovolím, aby na odpočinku žil už počestně." Evropa znovu vzala do ruky noviny a hltala očima všechny ty podrobnosti, které noviny už po dvacet let uvádějí o všech popravách: o tom, jaká je to impozantní podívaná, jak zpovědník pokaždé ještě obrátí odsouzence na víru pravou, jak zarytí zločinci vyzývají své kolegy k nápravě, o namířených hlavních, o klečících trestancích. Dál pak všechny ty banální

úvahy, které nic nezmění na řádu v káznicích, kde se to hemží osmdesáti tisíci zločinců.

„Musíme Asii znovu začlenit do domácnosti," řekl Carlos.

Asie přistoupila, naprosto nechápajíc Evropinu pantomimu.

„Aby se sem znovu dostala za kuchařku, musíte napřed baronovi uspořádat večeři, jakou ještě nikdy nejedl," pokračoval Carlos. „Řekněte mu, že Asie prohrála všechny peníze v kartách a musela jít znovu do služby. Osobní stráž potřebovat nebudeme. Paccard bude dělat kočího. Kočí neslézá z kozlíku, takže bývá nedostupný a není tak snadné ho špehovat. Vaše paní mu pořídí bílou paruku, třírohý premovaný klobouk, což změní jeho vzhled. A ostatně ho ještě nalíčím."

„Budeme tu mít nějaké služebnictvo?" otázala se Asie a zašilhala.

„Samé počestné lidi," odpověděl Carlos.

„Samý mírně přihlouplý!" opáčila mulatka.

„Kdyby baron najal palác, Paccard má známého, který by mohl dělat domovníka," pokračoval Carlos. „Pak už nám stačí jen lokaj a kuchyňská, a dva cizí lidi přece uhlídáme…"

V okamžiku, kdy se Carlos chystal k odchodu, objevil se Paccard.

„Ještě tu zůstaňte, na ulici jsou lidi," řekl Paccard.

Ta prostá věta Carlose tak poděsila, že vystoupil do Evropiny mansardy a zůstal tam, dokud pro něj Paccard nepřišel, že dole čeká drožka, kterou dal zavézt do dvora. Carlos zatáhl záclonky a byl odvezen rychlostí, která by zmátla každého pronásledovatele.

Když dojeli do čtvrti Saint-Antoine, dal Carlos zastavit nedaleko stanoviště fiakrů, k němuž pak došel pěšky, a vrátil se na quai Malaquais, a tak unikl zvědavým očím.

„Podívej se, synu," řekl Lucienovi, ukazuje mu čtyři sta tisícových bankovek, „tady je, jak doufám, záloha na vyplacení tvého panství Rubempré. Sto tisíc z toho použijeme na spekulaci. Právě se zavádějí v Paříži omnibusy. Pařížané po

téhle novince jen skočí a za tři měsíce ztrojnásobíme svůj vklad. Já vím, jak to chodí: budou se vyplácet skvělé dividendy z kapitálu, aby šly akcie na odbyt… Byl to původně Nucingenův nápad. Při koupi panství Rubempré nezaplatíme všechno hned. Půjdeš za des Loupeaulxem a požádáš ho, aby tě osobně doporučil advokátovi jménem Desroches. Je to vykutálený chlapík, a ty ho navštívíš v jeho advokátní kanceláři a požádáš ho, aby zajel do Rubempré a prozkoumal tam terén; slíbíš mu dvacet tisíc franků, když se mu podaří pro tebe koupit za osm set tisíc franků pozemků kolem zřícenin zámku, čímž bys získal třicet tisíc franků renty.“

„Ty na to ale jdeš!… A zostra!“

„Já vždycky jdu na všechno zostra. Ale teď vážně. Půjdeš, a sto tisíc tolarů si uložíš ve státních obligacích, abys nepřišel o úroky. Můžeš je svěřit Desrochesovi, je stejně poctivý jako mazaný… Až to všechno provedeš, pojedeš do Angoulému a přemluvíš svou sestru a švagra, aby se propůjčili drobné lži ve tvůj prospěch. Příbuzní ti přece mohli dát šest set tisíc franků, aby ti umožnili sňatek s Klotyldou de Grandlieu, na tom přece není nic, za co by ses měl stydět.“

„Jsme zachráněni!“ zvolal nadšeně Lucien.

„Ty ano,“ pokračoval Carlos. „Ale teprve tehdy, až vyjdeš od svatého Tomáše Akvinského s Klotyldou jako svou manželkou.“

„Čeho se bojíš?“ otázal se Lucien se zřejmou starostí o svého rádce.

„Mám v patách nějaké zvědavé lidi… Musím vypadat jako skutečný kněz, a to je hrozně nepříjemné! Když mě totiž čert uvidí s breviářem pod paží, přestane mě chránit.“

Právě v tom okamžiku baron de Nucingen, který odcházel zavěšen do svého pokladníka, dorazil k vratům svého paláce.

Zisky a ztráty

„Obávám se," řekl, když vešel dovnitř, „že jsem udělal mizernej kšeft… Ale my to všechno napráfíme…"

„Malér je v tom, že to herr baron dělal moc nápadně," odpověděl ten dobrácký Němec, jemuž šlo hlavně o to, aby se zachovalo dekorum.

„Jo, moje metresa musí šít zbůsobem, který by mě byl chóden," odpověděl tento bankovní Ludvík XIV.

Když si byl baron nyní jist, že se Ester dříve nebo později zmocní, stal se opět oním velkým finančníkem, jímž býval.

Tak skvěle se znovu ujal řízení svých obchodů, že když ho jeho pokladník zastihl nazítří v šest ráno v pracovně, jak zkoumá kursy akcií, zamnul si ruce a prohlásil s úsměvem vychytralého a zároveň přihlouplého Němce:

„Pan baron na tom včera večer wirklich vydělal."

Jestliže boháči jako baron de Nucingen mají víc příležitostí než ostatní, aby prodělávali, pak mají i víc příležitostí si peníze vydělat, i když hoví svým choutkám. I když finanční politiku slavné Nucingenovy banky vysvětlujeme jinde, nebude na škodu, když upozorníme na to, že se tak velká jmění nezískávají, nevznikají, nezvětšují ani nezachovávají za dnešních obchodních, politických a průmyslových převratů bez obrovských finančních ztrát nebo, chcete-li, bez daňových břemen uvalených na soukromý majetek. Do společné pokladnice světa přibývá jen málo nových hodnot. Každé další přivlastnění znamená novou nerovnost v celkovém rozdělení hodnot. To, co stát požaduje, opět vrací. Ale to, co taková Nucingenova banka jednou vezme, to už si ponechá. Takové zákeřné počínání uniká všem zákonům z důvodů, které by byly z Bedřicha Velikého učinily zločince rázu Jacquesa Collina nebo loupežného Mandrina, kdyby místo uchvacování cizích krajů pomocí bitev provozoval pašeráctví nebo obchodoval

s realitami. Nutit evropské státy, aby si půjčovaly na deset nebo dvacet procent, vydělávat těch deset nebo dvacet procent s veřejnými prostředky, držet v šachu průmysl zabíraním surovinových zdrojů, hodit sice zakladateli některého podniku lano, ale držet ho nad vodou, dokud se jeho tonoucí podnik nevzpamatuje, a k tomu všechny ty vyhrané peněžní bitvy, to vše je součástí vysoké finanční politiky. Zajisté, pro bankéře stejně jako pro dobyvatele existují dosud některá rizika; ale je tak málo těch, kdo se mohou pouštět do podobných bojů, že ovce tu nemají co pohledávat. Velké věci se odehrávají pouze mezi pastýři. A tak protože odkráglovaní (což je termín z burzovní hantýrky) se provinili tím, že chtěli příliš mnoho vydělávat, nepociťuje se obvykle příliš velký soucit s neštěstím, které způsobily machinace různých Nucingenů. Když se některý spekulant zastřelí, když některý uteče s penězi, když notář obere o majetek stovku rodin (to je horší, než když někdo zabije člověka) nebo když některý bankéř likviduje, pak všechny tyto katastrofy, které Paříž za pár měsíců zapomene, brzy překryje vlnobití tohoto velkoměsta. Obrovské jmění lidí, jako byli Jacques Coeur, Medicejští, Ango z Dieppe, Auffrediové z La Rochelle, Fuggerové, Tiepolové nebo Cornerové, bylo zcela legálně získáno dík obecné neznalosti původu všeho toho vzácného zboží. Dnes znalost zeměpisu natolik pronikla do lidových mas, konkurence natolik omezila zisky, že každé rychle nabyté jmění je buď výsledkem náhodného objevu, nebo pramení z legální krádeže. Pod neblahým vlivem skandálních příkladů odpověděl drobný obchod, zejména v posledních deseti letech, na proradnosti vysokého obchodu ošklivým útokem na suroviny. Nikde, kde se pěstuje chemie, se už nepije víno; a tak se vinařství stává obětí. Prodává se falšovaná sůl, aby se uniklo daním. Soudy se hrozí této všeobecné nepoctivosti. Zkrátka, francouzský obchod je podezřelý celému světu, a právě tak se demoralizuje i Anglie. U nás zlo pochází z politiky. Charta vyhlásila vládu

peněz, takže se úspěch stal nejvyšším smyslem bezbožného věku. A tak zkaženost nejvyšších kruhů, přes oslnivé bohaté výsledky, přes své specifické příčiny, je daleko ohavnější než neznámá a téměř individuální zkaženost kruhů nižších, jejichž některé podrobnosti tvoří – byť i hrůznou – komičnost tohoto divadla. Vláda, která se bojí každé nové myšlenky, vyhnala z divadla prvky současné komiky. Buržoazie, méně liberální, než byl Ludvík XIV., se bojí, aby se neobjevila její Figarova svatba, zakazuje provádění politického Tartuffa, a určitě by nedovolila, aby se dnes hrál *Turcaret*, neboť Turcaret se stal králem. Od toho okamžiku se komedie vypráví a kniha se stává sice méně rychlou, ale o to jistější zbraní básníků.

Během toho dopoledne mezi přicházejícími a odcházejícími návštěvami, příkazy a bleskovými poradami, jež činí Nucingenovu pracovnu jakousi parlamentní dvoranou finančníků, jeden z jeho finančních agentů mu oznámil, že zmizel jeden z nejobratnějších a nejbohatších členů společnosti, Jacques Falleix, bratr Martina Falleixe a nástupce Julesa Desmaretse. Jacques Falleix byl titulárním finančním agentem Nucingenovy banky. Společně s du Tilletem a Kellerovými přivodil baron finanční zkázu tohoto člověka stejně chladnokrevně, jako by šlo o podřezání beránka na velikonoce.

„Nefýdržel," odpověděl klidně baron.

Jacques Falleix mu prokázal obrovské služby při spekulacích. Před několika měsíci odvážnými manévry zachránil podnik před krizí. Avšak očekávat od upírů vděčnost je zajisté stejně pošetilé jako chtít v zimě obměkčit ukrajinské vlky.

„Chudák," odpověděl finanční agent, „ten do té míry netušil, že to takhle dopadne, že zařídil své milence menší dům v rue Saint-Georges. Utratil přitom sto tisíc franků za obrazy a nábytek. Tolik miloval paní du Val-Noble!… A teď to musí ta paní všechno opustit… Všechno je to na dluh."

„Ausgezeichnet,“ řekl Nucingen. „To nám vynahradí ztráty z dnešní noci… Nic nesáplatyl?“ otázal se ještě.

„Kdepak,“ odpověděl agent, „který dodavatel by neposkytl úvěr Jacquesovi Falleixovi! Prý je tam skvělý vinný sklep. Mimochodem, ten dům je na prodej, Falleix ho chtěl koupit. Nájem je na jeho jméno. Taková pitomost! Všechno to stříbro, nábytek, víno, kočár i koně všechno se to stane konkursní podstatou, a co z toho věřitelé budou mít?“

„Přijďte zítra,“ řekl Nucingen, „podíváme se na to, a když nebude vychlášen pankrot, urovná se to po tóprym, já vás povjéšim, abyste za zašízení nabídl rozumnou sumu a pševzal nájem.“

„To půjde snadno,“ odpověděl agent. „Zajděte tam ještě teď ráno a zastihnete tam Falleixova společníka s dodavateli, kteří by z toho chtěli něco získat. Ale ta Val-Noblová má účty na Falleixovo jméno.“

Baron de Nucingen poslal ihned jednoho ze svých úředníků ke svému notáři. Jacques Falleix mu o tom domě vyprávěl, že prý má hodnotu nejvýše šedesát tisíc franků, a Nucingen se chtěl stát ihned jeho majitelem, aby měl přednostní právo na zaplacení nájemného. Pokladník (ten poctivec) se přišel zeptat, zda jeho zaměstnavatel při Falleixově krachu o nic nepřišel.

„Naopak, mein lieber Wolfgang, výdelam na tom sto týsic frangu.“

„Wie so?“

„No pšéce budu mít ten dům, co ho chudák Falleix rok chystal pro svoji mílengu. Tóstanu to všechno, když nabídnu vjéšitelum padesát týsic, a posadám notáže, aby dům koupil, protože jecho majitel je ve finanční tísni… Já jsem to vjédel, ale byl jsem tenkrát celý pobléteny. Už brzy pude moje pózska Esder bydlet v balácku… Byl jsem tam jednou s Falleixem: je to nádhera, a pár kroků odtud… Je to pro mě jako délany.“

Falleixův krach nutil barona, aby šel na burzu. Ale nemohl se hnout z rue Saint-Lazare, aniž se zastavil v rue Taitbout. Už

teď ho rmoutilo, když musel strávit pár hodin bez Ester; byl by ji nejraději měl stále u sebe. Zisk, který očekával od toho, co zanechal jeho agent, činil pro něho ztrátu čtyř set tisíc franků, které už utratil, zcela snesitelnou. Šťasten pomyšlením, že bude moci svému andílkovi oznámit, že se bude stěhovat z rue Taitbout do rue Saint-Georges, kde bude bydlet v palácku a kde žádné vzpomínky nebudou už narušovat jejich štěstí, našlapoval baron, jemuž dlažba pod nohama připadala měkká, lehce jako mladík snící mladické sny. Když zahýbal z rue des Trois-Fréres, vpadla mu náhle do snu rozčilená Evropa, běžící přímo k němu.

„Kampak?“ zeptal se Nucingen.

„Ach, pane, jdu za vámi. Jak jste měl včera pravdu, teď chápu, že se naše ubohá madam měla dát na pár dní zavřít… Ale to víte, ženská se ve finančních věcech nevyzná. Včera v sedm hodin k nám vtrhli a na všechno nalepili takové ošklivé cedulky, jako že se v sobotu bude nábytek naší madam prodávat v dražbě… A tohle ještě nic není… Naše madam, která má zlatý srdce, chtěla kdysi nějak pomoct tomu lumpovi, však víte…“

„Jakýmu lumpovi?“

„No přece tomu ďEstourny, co ho milovala. Což o to, fešák to byl. Jenomže hazardní hráč.“

„Falešnej chráč?“

„No, a co vy?…“ řekla Evropa, „co vy děláte na burze? Ale nechte mě domluvit. Když jednou chtěla zabránit tomu, aby si Georges prohnal hlavu kulí, zastavila všechny svý stříbrný příbory a mísy, i šperky, ačkoli ještě nebyly zaplacený… Když se věřitelé dověděli, že jednomu z nich něco zaplatila, všichni se tam nahrnuli a udělali jí výstup… Pohrozili jí soudem… Představte si svýho anděla na lavici obžalovaných… Z toho by jednomu vstávala paruka na hlavě!… Madam pláče a říká, že se půjde utopit… A ona je schopna to udělat!“

„Kdybych sa ni šel, purza plave!“ zvolal Nucingen. „Ale já tam musím jít, protože tam vytělám néco pró ni… Jdi a uklidni ji, že záplatym její tluchy a pšídu k ní ve čtyži chódiny. Sekni, Eugénie, myslíš, že mě má aspoň trochu ráda?“

„Jak to, trochu?… Moc!… Řeknu vám, pane barone, že není nad štědrost, když se chce získat ženský srdce… Vy byste sice byl ušetřil nějakých sto tisíc, kdybyste ji nechal zavřít, jenže, to byste nikdy nedokázal… Jak mi to říkala: ‚Eugénie, ten se zachoval velkodušně jako grand…‘ Ona je taková ušlechtilá duše!…“

„Tóchle že šékla, Eugenie?“ zvolal baron.

„Ano, pane barone, mně osobně.“

„Na, tady máš deset zlatých…“

„Děkuju… Jenže ona tam teď pláče, pláče od včerejška, že toho svatá Magdaléna tolik nenaplakala za celý měsíc… Ta, kterou milujete, je zoufalá, a ještě k tomu kvůli dluhům, co ani nejsou její. Jo, to jsou chlapi! Však taky vysávají ženský, stejně jako ženský vysávají starý pány!“

„Fšéchny jsou stejný! Vždycky néco slibujou… Ale člověk néma nikdy nic slibovat… Ať už nic nepodpisuje. Záplatym to, ale jestli ještě něco podepíše, tak…“

„Tak co?“ řekla Evropa vyzývavě.

„Mein gott, vždyť já nad ní nemám šádnou moc… Vezmu si na starost ty její finanční vjéci… Běž, běž, ať je glídna, a žékni jí, že za mjésic pude bydlet v baláci.“

„Vy jste si, pane barone, uložil vklady v ženským srdci na vysoký úroky!… A jak jste omládl!… Jsem sice obyčejná komorná, ale tenhle zjev už jsem pozorovala často… Je to štěstím, a štěstí má takovou zvláštní záři… I když vás to něco stojí, nelitujte peněz… Uvidíte, co vám to vynese. Předně jsem řekla naší madam, že by byla horší než poslední *trajda*, kdyby vás nemilovala, protože jste ji právě vytáhl z pekla… Jakmile přestane mít starosti, poznáte, jaká opravdu je. Mezi námi, můžu vám svěřit, že tu noc, co tolik plakala,… zkrátka, to

víte… ženský záleží na tom, aby si jí člověk, který si ji bude vydržovat, vážil… Ona si vám to netroufla všechno říct… chtěla utéct…“

„Udéct!“ zvolal baron, zděšen tím pomyšlením. „Ach, purza, purza! Běž, běž, já nachóru nepudu… Ale ať se mi ukáže v ogně… Pohled na ni mi todá otváchu…“

Ester se usmála na pana de Nucingen, když prošel před domem, a Nucingen odcházel těžkým krokem a říkal si:

„Je to anděl!“

Podívejme se, jak se Ester podařilo, aby dosáhla tohoto zdánlivě nemožného výsledku.

Nezbytná vysvětlení

O půl třetí dokončila Ester svou toaletu, a jako když čekávala na Luciena, byla přepůvabná. Když ji Prudence takto uviděla, podívala se na okna a řekla: „Pán jde!“

Ubohá Ester běžela k oknu v domnění, že spatří Luciena, a uviděla Nucingena.

„Tos neměla dělat, to bolí!“ řekla.

„Neměla jsem jinou možnost, abyste vypadala, jako že se zajímáte o chudáka starýho pána, který chce zaplatit vaše dluhy,“ odpověděla Evropa. „A můžu vám potvrdit, že budou zaplaceny všechny.“

„Jaké dluhy?“ zvolala nebožačka, která myslela jen na to, jak zadržet svého miláčka, kterého nepřátelské ruce od ní odháněly.

„Ty, co vám nadělal pan Carlos.“

„Jak to? To tedy dělá skoro čtyři sta tisíc franků?“ zvolala Ester.

„Máte toho ještě o sto padesát tisíc víc, ale pan baron to všechno hezky spolkl… Vezme vás odtud a nastěhuje vás do

‚balácku'… A to snad není takový neštěstí!… Na vašem místě, když už jste toho člověka chytila za pravý konec, tak jakmile bude mít Carlos dost, řekla bych si baronovi, aby mi daroval dům a zajistil rentu. Pravda, madam je nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděla, a taky nejsvůdnější, ale ošklivost přichází tak rychle! I já jsem byla mladá a svěží, a teď se na mě podívejte… Je mi třiadvacet let, skoro jako vám, a vypadám o deset let starší… Stačí jedna nemoc… No, a když má někdo v Paříži dům a rentu, nemusí se bát, že umře na dlažbě…" Ester už Evropu-Eugenii-Prudence Servienovou neposlouchala. Vůle člověka nadaného géniem zkázy tedy Ester znovu ponořila do bahna, a to se stejnou silou, jaké použil, aby ji z něho vytáhl. Ti, kdo poznali nekonečno lásky, vědí, že z ní nikdo nemá jen radosti, aniž přijal její ctnosti. Od výstupu v brlohu v rue Langlade Ester zcela zapomněla na svůj dřívější život. Až dosud žila nesmírně ctnostně, uzavřena ve své lásce. A tak aby u ní nenarazil na odpor, dokázal její mazaný svůdce všechno zařídit tak, že stačilo, aby ubohé děvče, vedeno svou vděčností, teď už jen dalo souhlas s dokonaným darebáctvím nebo s tím, jež v nejbližší době bude dokonáno. Tím, že tento mazaný postup odhaluje zloduchovo mistrovství, naznačuje zároveň způsob, jímž si podrobil i Luciena. Vytvářet strašlivou nutnost, vykopat jámu, naplnit ji střelným prachem a v kritickém okamžiku říci svému komplicovi: „Jediný pohyb, a všechno vyletí do povětří!" Pod vlivem morálky, která je vlastní kurtizánám, považovala Ester dřív všechny tyto laskavosti za tak přirozené, že posuzovala své sokyně jen podle toho, kolik peněz už pro ni musel který muž utratit. Zničená jmění jsou pro tyto osoby jakýmsi měřítkem vlastní hodnoty. Když Carlos spoléhal na Esteřinu paměť, nemýlil se. Jeho válečné lsti, jeho manévry, tisíckrát předtím použité nejen těmito ženami, nýbrž i marnotratníky, Esteřinu mysl neznepokojovaly. Ubožačka cítila jen vlastní degradaci. Milovala Luciena a měla se stát oficiální milenkou barona de Nucingen. Pro ni to bylo hlavní.

Že si falešný Španěl přivlastňuje peníze ze zaplacených záloh, že si Lucien buduje kariéru z kamenů Esteřina náhrobku, že jediná noc lásky stojí starého bankéře více nebo méně tisícovek, že z něho Evropa vyždímá pár set tisíc franků více nebo méně mazanými způsoby, nic z toho tu zamilovanou dívku nezajímalo, ale přesto jí na srdci hlodala rakovina: po pět let se cítila neposkvrněná jako anděl! Milovala, byla šťastná, nedopustila se sebemenší nevěry. A ta krásná čistá láska má být nyní pošpiněna. Její mysl nestavěla proti sobě její krásný skrytý život s tím ohavným životem budoucím. Nebyla to u ní vypočítavost ani poezie, měla neurčitý pocit působení jakési nesmírné moci: z bílé se stává černou. Z čisté nečistou, z ušlechtilé mrzkou. Z vlastní vůle si vybrala čistotu, a mravní poskvrnění jí připadalo nesnesitelné. A tak když ji baron ohrožoval svou láskou, uvažovala o tom, že skočí z okna. Lucien se tedy stal předmětem absolutní lásky, jakou ženy jen velmi zřídka zahrnují muže. Ženy, které říkají, že milují, a které se domnívají, že milují víc než muž, tančí a koketují s jinými muži a strojí se do společnosti, kam chodí pro svou žeň toužebných pohledů; ale Ester dokázala zázraky pravé lásky bez jakékoli oběti. Milovala Luciena po šest let, jak jen milují herečky a kurtizány, které prošly blátem nečistoty a nyní touží po ušlechtilosti a obětavosti pravé lásky a které pak provozují *exkluzivitu* (není snad nutné vytvořit zvláštní slovo pro pojem tak málo uskutečňovaný v praxi?). Zaniklé národy, Rekové, Římané, národy východní vždy držely ženu v izolaci. Žena, která miluje, by se měla sama izolovat. Je proto snadno pochopitelné, že když měla Ester z vysněného paláce, kde se uskutečnil ten svátek, ta báseň, přijít do „balácku“ chladného starce, propadla jakési duševní chorobě. Vedena železnou rukou, octla se po pás v ohavnostech, dřív než měla čas si to uvědomit. Ale už po dva dny o tom přemýšlela a cítila smrtelný chlad u srdce.

Při slovech „skončit na dlažbě“ prudce vstala a řekla:

„Skončit na dlažbě?… Ne, to raději skončit v Seině.“

„V Seině?… A co pan Lucien?“ řekla Evropa.

To jediné slovo usadilo Ester zpět do křesla, v němž pak zůstala, upřeně hledíc na růžice na koberci, ale žár jejího mozku vysušil všechny slzy. Ve čtyři hodiny nalezl Nucingen svého anděla ponořeného v tom moři myšlenek a rozhodování, po němž obvykle plují ženské mysli a z něhož vyplouvají slovy nesrozumitelnými pro ty, kdo nepluli zároveň s nimi.

„Vyjasněte tvářičku, moje krasavice,“ řekl baron usedaje vedle ní. „Už nepudete mít šádný tluchy… Tomluvíme se s Eugenií a sá mjésic se pšestěchujete a pudete bydlet v balácku… Tejte sem tu svou krásnou ručku, já ji políbím.“ (Ester mu podala ruku, jako když pes dává pac). „Ale vy mi potáváte jen ruku, a ne srdce… A já miluju to srdce… !

Řekl to tak opravdově, že ubohá Ester pohlédla na starého pána s takovým soucitem, že baron div nezešílel. Zamilovaní stejně jako mučedníci cítí bratrství v utrpení! Nic na světě se lépe nerozezná, než dvě stejné bolesti.

„Chudák!“ řekla. „On miluje!“

Když uslyšel to slovo, které špatně pochopil, baron zbledl, krev mu vzkypěla v žilách, cítil vůni nebe. V jeho věku milionáři platí za tento pocit takovým množstvím zlata, o jaké je žena požádá.

„Miluju vás jako svou dceru!…“ řekl. „A cítím tády,“ pokračoval, klada si ruku na srdce, „že vás nechci nikdy vidět jinou než šťastnou!“

„Chcete-li mi být jen otcem, budu vás milovat a nikdy vás neopustím, a zjistíte, že nejsem ani tak zlá, ani prodejná, ani ziskuchtivá žena, jak právě teď vypadám…“

„Rozcházela jste moc peněz,“ pokračoval baron, „jako všechny chézky šény. Už o tom nepudeme mluvit. Naše šémeslo je vydělávat pro vás pényze… Buďte šťásná. Pár dní pudu pro vás jako otec, protože chápu, že si musíte na moji starou góstru zvyknout.“

„Opravdu?“ zvolala, vstala a skočila Nucingenovi na klín, objala ho a přitiskla se k němu.

„Obravdu,“ odpověděl, pokoušeje se o úsměv.

Políbila ho na čelo, neboť uvěřila v nemožnou dohodu: že může zůstat čistá a stýkat se s Lucienem… Tak dlouho bankéře laskala, až se znovu objevila Medúza. Očarovala starého pána tak, že jí slíbil, že jí zůstane otcem po čtyřicet dní. Čtyřicet dní bylo zapotřebí k tomu, aby byl získán a zařízen dům v rue Saint-Georges. Když se octl na ulici na cestě domů, baron si pomyslel:

„Já trouba!“

Vskutku, v Esteřině přítomnosti se stával dítětem, a když se od ní vzdálil, znovu si oblékal kůži upíra, přesně jako se hrdina Regnardova *Hráče*, kdykoli je bez groše, vždy znovu zamilovává do Angeliky.

„Tát půl miliónu, a nevjédět ani, jak vypatá její nožka, to udéla jen úplný pidomec. Ale to naštěstí nepude nigdo vjédět,“ říkal si po dvaceti dnech.

A umiňoval si, že jednou provždy skoncuje se ženou, kterou si tak draze platí; ale jakmile se octl v Esteřině přítomnosti, trávil všechen čas, který jí mohl věnovat, na to, aby napravil svou počáteční hrubost.

„Já pšece nemůžu vjéčně délat tatynka,“ říkal jí po měsíci.

Zápas dvou nesmírných lásek

Ku konci prosince 1829, když už se chystal, že uvede Esteru do palácku v rue Saint-Georges, požádal baron du Tilleta, aby tam zašel s Florinou, aby se podívala, zda tam všechno odpovídá Nucingenovu bohatství, jestli práce umělců, kteří byli pověřeni, aby tuto voliéru učinili hodnou vězněného ptáčka, skutečně odpovídá pojmu „palácek“. Všechny

vynálezy, které přepych učinil před revolucí z roku 1830, činily tento dům typický pro současný dobrý vkus. Architekt Grindot v něm spatřoval mistrovské dílo svého štukatérského umění. Schodiště obložené mramorem, štuky, dekorační látky, dokonale provedené zlacení, nejmenší detaily stejně jako efektní celky přesahovaly vše, co věk Ludvíka XV. v tomto oboru v Paříži zanechal.

„Tohle je můj sen: to a ctnostný život!“ řekla Florina s úsměvem. „A pro koho si děláš takové vydání?“ zeptala se Nucingena. „Pro nějakou světici, která se snesla z nebe?“

„Pro šénu, která tam vstupuje,“ odpověděl baron. „Takže si takhle hraješ na Jupitera,“ opáčila herečka. „Kdy ji uvidíme?“

„No přece při slavnostním zahájení,“ zvolal du Tillet. „Dřív ne,“ řekl baron.

„To abychom se pěkně učesaly, sešněrovaly a vyšperkovaly,“ pokračovala Florina. „Jak ženské pro tenhle večírek proženou svoje švadleny a svoje kadeřníky!… Kdy to bude?“

„O tomhle já nerozchoduju.“

„To ale musí být ženská!…“ zvolala Florina. „Tu bych chtěla znát!…“

„Já taky,“ řekl naivně baron.

„Tak tedy tenhle dům, ona, nábytek, všechno je nové?“

„I bankéř,“ řekl du Tillet. „Náš přítel mi totiž připadá celý omládlý.“

„Jenže,“ řekla Florina, „se bude muset vrátit do svých dvaceti let, aspoň na chvilku.“

V prvních dnech roku 1830 v Paříži všichni mluvili jen o Nucingenově vášni a o nezřízeném přepychu jeho domu. Ubohý baron, veřejně vysmíván, se zcela pochopitelně rozzuřil a vzal si do hlavy, že musí nějak srovnat svou vůli finančníka se zběsilou vášní, která mu bouří v srdci. Chtěl zároveň se zahajovacím večírkem odložit i svůj šat ušlechtilého otce a vybrat si odměnu za tolikerou oběť. Protože nad ním Medúza

pokaždé vyhrála, rozhodl se, že projedná záležitost svého sňatku písemně, aby od ní získal vlastnoruční závazek. Bankéři věří jedině směnkám. Tak si tedy upír jednoho z těch prvních dnů přivstal, zavřel se ve své pracovně a jal se spisovat tento dopis, psaný bezvadnou francouzštinou, neboť mluvil-li francouzsky špatně, znal dokonale pravopis:

Drahá Ester, vy květe mých myšlenek a jediné štěstí mého života, když jsem vám řekl, že vás miluji jako vlastní dceru, klamal jsem vás a klamal jsem sám sebe. Chtěl jsem tím jen vyjádřit posvátnost svých citů, které se nepodobají žádným z těch, co kdy některý muž zakusil, předně protože jsem starý člověk, a za druhé proto, že jsem ještě dosud nikdy nemiloval. Miluji vás tak, že kdybyste mě stála celé jmění, nemiloval bych vás nic méně. Buďte spravedlivá: většina mužů by ve vás neviděla anděla jako já: nikdy jsem se nezajímal o vaši minulost. Zároveň vás miluji, jako miluji svou dceru Augustu, své jediné dítě, a jak bych miloval svou ženu, kdyby mě moje žena dokázala někdy milovat. Je-li štěstí jediným rozhřešením pro zamilovaného starce, můžete se tázat, zda nehraji směšnou úlohu. Učinil jsem si z vás útěchu a radost svého stáří. Můžete si být jista, že až do mé smrti budete šťastná, jak jen žena může být. A stejně tak vězte, že po mé smrti budete natolik bohatá, že vám to bude většina žen záviděť. Ve všech obchodech, které podnikám od chvíle, kdy jsem měl štěstí s vámi mluvit, odráží se část vás, a tak máte své konto u Nucingenova bankovního domu. Za pár dní se nastěhujete do domu, který dříve nebo později bude váš, bude-li se vám líbit. Povězte, budete v něm zase přijímat svého otce, až tam budete přijímat mne, nebo mi konečně dopřejete štěstí?… Promiňte mi, že vám píši tak otevřeně. Ale když jsem ve vaší blízkosti, netroufám si: až příliš cítím, jak mne ovládáte. Nechtěl bych vás unavovat, chci vám jen říci, jak trpím a jak je v mém věku kruté čekat, když každým dnem mi ubývá nadějí, radostí. Moje zdrženlivost je ostatně zárukou mých úmyslů. Choval jsem se snad někdy jako věřitel?

Jste jako pevnost, a já už nejsem mladík. Na moje stížnosti odpovídáte, že prý jde o váš život, a když vás poslouchám, musím vám věřit. Ale tady znovu upadám do černého zármutku, do pochybností, které nás dvou nejsou hodny. Připadala jste mi stejně dobrá, stejně upřímná, jako jste krásná, ale snažíte se toto moje přesvědčení zviklat. Posuďte sama! Tvrdíte mi, že nosíte v srdci lásku, lásku neúprosnou, a nechcete mi svěřit jméno toho, kterého milujete… Je to přirozené? Učinila jste z člověka silného člověka nesmírně slabého… Hleďte, kam jsem to dopracoval! Jsem nucen vás požádat, abyste mi sdělila, jakou budoucnost po pěti měsících chystáte mé lásce. A rád bych věděl, jakou úlohu budu hrát při zahajovacím večírku ve vašem domě. Když jde o vás, peníze pro mne nic neznamenají. Nebudu tak hloupý, abych si z tohoto svého opovržení činil nějakou zásluhu. Ale je-li má láska bezmezná, moje bohatství meze má, a záleží mi na něm jen kvůli vám. Zkrátka, kdybych tím, že vám dám vše, mohl jako chuďas získat vaši přízeň, budu raději chudý a vámi milovaný než bohatý a zavržený. Tolik jste mne změnila, drahá Ester, že už mě nikdo nepoznává: zaplatil jsem deset tisíc za obraz od Josefa Brideaua, protože jste mi řekla, že je to zneuznaný talent. A konečně dávám každému žebrákovi, kterého potkám, pět franků vaším jménem. Co tedy žádá ubohý stařec, který se považuje za vašeho dlužníka, když mu prokážete čest tím, že od něho něco přijmete?… Chce jen naději, a jakou naději, Bože můj!… Není to spíš jistota, že nikdy nedostane od vás víc, než kolik si toho jeho láska vezme? Ale oheň v mém srdci pomůže vašim krutým klamům. Jsem připraven se podrobit vašim podmínkám, jimž podřídíte mé štěstí, mé vzácné chvíle radosti. Ale řekněte mi alespoň, že v den, kdy se stanete paní ve svém domě, přijmete i oddanost toho, který zůstává do konce svého života vaším otrokem,

Frederika de Nucingen.

„Ach, jak mě tenhle žok peněz otravuje!“ zvolala Ester, už opět kurtizána.

Vzala dopisní papír a napsala přes celý list slavnou větu, která se ke Scribově slávě stala příslovečnou: *Vezměte si mého medvěda.*

Čtvrt hodinu nato se v ní ozvalo svědomí a napsala tento dopis:

Pane barone,

neberte na vědomí psaní, které jsem vám právě poslala, to jsem se jen vrátila do svého bláznivého mládí. Promiňte tedy, pane barone, ubohé holce, která má být otrokyní. Nikdy jsem jasněji nepocítila mrzkost svého stavu, než v den, kdy jsem vám byla vydána. Zaplatil jste, jsem dlužnicí. Není nic posvátnějšího než nečestné dluhy. Nemám právo se z toho „vyzout“ tím, že skočím do Seiny. Je vždy možno splatit dluh tím příšerným penízem, který je platný jen z jedné strany: jsem vám proto k službám. Chci v jediné noci zaplatit všem těm, kdo vsadili na tento osudný okamžik, a jsem si zcela jista, že hodina se mnou má cenu miliónů, tím spíš, že bude jediná a poslední. Pak budu čistá a mohu vystoupit ze života. Počestná žena má šanci, že se z poklesku zase dostane, ale my, my padáme vždy příliš hluboko. A jsem tak pevně rozhodnuta, že vás prosím, abyste schoval tento dopis jako svědectví o příčině smrti té, která se na jeden den nazývala

Vaší služebnicí Ester.

Když tento dopis odeslala, Ester zalitovala. Deset minut nato napsala třetí list tohoto znění:

Promiňte, drahý barone, že Vám zase píši. Nechtěla jsem se Vám ani vysmívat, ani Vás ranit. Chci jen, abyste přemýšlel o této prosté úvaze: Zůstaneme-li u vztahů otce a dcery, bude Vaše potěšení jen slabé, ale zato trvalé. Trváte-li na dodržení

smlouvy, můžete mě oplakat. Už Vás nebudu obtěžovat. Ten den, co si zvolíte potěšení místo štěstí, bude pro mne bez zítřku.

Vaše dcera Ester.

Po přečtení prvního dopisu zmocnil se barona chladný vztek, jaký dovede zničit nejednoho milionáře. Podíval se do zrcadla a zazvonil.

„Láseň na nohy!“ křikl na svého komorníka.

Zatímco si máčel nohy, přišlo druhé psaní. Přečetl je a zhroutil se v bezvědomí. Milionáře uložili na lůžko. Když přišel finančník k sobě, seděla u nohou postele paní de Nucingen.

„Ta holka má pravdu!“ řekla mu. „Proč si chcete kupovat lásku?… Copak se prodává na trhu? Ukažte, co jste jí napsal.“

Baron dal paní de Nucingen různé varianty svého dopisu, psané nanečisto, a jeho žena je s úsměvem přečetla. A tu přišel poslední dopis.

„Zvláštní holka!“ zvolala baronka, když si poslední dopis přečetla.

„Co teď, madam?“ zeptal se baron manželky.

„Čekat.“

„Čekat!“ ozval se baron. „Příroda je nelídostná…“

„Něco vám povím, můj milý,“ řekla baronka. „Koneckonců jste se ke mně zachoval moc pěkně, a tak vám dám dobrou radu.“

„Vy jste skvjéla šéna!“ řekl. „Dělejte dlúchy a já je záplatym.“

„To, co se vám přihodilo, když jste dostal ty dopisy od té holky, dojme ženu víc než utracené milióny nebo všechny byť sebekrásnější dopisy; postarejte se o to, aby se to dověděla nepřímou cestou, možná, že ji pak dostanete a… Nedělejte si žádné výčitky, ona to přežije,“ řekla baronka a změřila si manžela od hlavy k patě.

Paní de Nucingen neměla nejmenší ponětí o povaze holky.

Mírová smlouva mezi Asií a firmou Nucingen

„To je chláva, ta pany de Nucingen!“ řekl si baron, když manželka odešla.

Ale čím víc se baron obdivoval vtipnosti rady, kterou mu baronka právě dala, tím méně mu bylo jasné, jak by jí měl použít. Nejenže si připadal hloupý, ale dokonce si to i sám sobě říkal.

Hloupost bohatého člověka, jakkoli je téměř příslovečná, je nicméně relativní. S našimi duševními vlastnostmi se to má stejně jako s tělesnými schopnostmi. Tanečníkova síla vězí v nohou, kovářova v pažích. Nosič z tržnice se cvičí v nošení břemen, zpěvák si cvičí hrdlo a pianista si zoceluje ruce. Bankéř se učí provozovat různé obchodní kombinace, zkoumat je, uvádět do pohybu různé finanční zájmy, jako autor veseloher se cvičí v kombinování situací, ve studiu námětů, v umění pohybovat jednotlivými postavami. Nelze na baronovi de Nucingen požadovat duchaplnou konverzaci o nic víc, než lze od matematického ducha požadovat básnické obraty. Kolik se v jedné osobě vyskytne básníků, kteří by buď uměli vyprávět nebo byli duchaplní v běžném životě, jako byla například paní Cornuelová? Buffon byl těžkopádný, Newton nikdy nemiloval, lord Byron neměl nikdy nikoho rád kromě sebe, Rousseau byl zachmuřený a téměř šílený, La Fontaine byl roztržitý. Je-li lidská síla rovnoměrně rozdělena, plodí samé hlupáky nebo lidi průměrné. Když je rozdělena nerovnoměrně, vznikají z ní nesrovnalosti, jimž se pak říká *géniové* a které, kdyby byly viditelné, jevily by se jako pokřiveniny. Stejnými zákonitostmi se řídí i tělo: dokonalá krása je téměř vždy doprovázena chladem nebo hloupostí. Ať si byl Pascal

současně velkým geometrem i spisovatelem, ať si Beaumarchais byl velkým obchodníkem, ať si Zamet byl prohnaným dvořanem, tyto vzácné výjimky potvrzují pravidlo o odlišnosti jednotlivých intelektů. Ve sféře spekulativních výpočtů rozvíjí tedy bankéř právě tolik ducha, obratnosti a mazanosti, jako jich rozvíjí schopný diplomat ve prospěch státních zájmů. Kdyby bankéř, když opustí svou pracovnu, byl stále ještě něčím pozoruhodný, byl by velkým mužem. Nucingen znásobený princem Lignem, Mazarinem nebo Diderotem je lidská kombinace téměř nemožná, ale přesto se kdysi nazývala Perikles, Aristoteles, Voltaire a Napoleon. Záře císařského slunce nemá škodit soukromé osobě, císař měl šarm, byl vzdělaný a duchaplný. Pan de Nucingen, ryzí bankéř bez jakékoli představivosti mimo své výpočty, jako ostatně většina bankéřů, věřil jen na jisté hodnoty. Pokud jde o umění, měl tolik rozumu, že se obracel, se zlatem v ruce, vždy na příslušného odborníka. Kdykoli chtěl stavět dům, pečovat o své zdraví, koupit si nějakou kuriozitu nebo pozemek, najímal si nejlepšího architekta, nejlepšího chirurga, nejlepšího znalce obrazů, nejlepšího právního zástupce. Ale protože neexistuje přísežný znalec v milostných intrikách ani znalec ve věcech lásky, daří se bankéřovi velmi zle, když miluje, a dostává se do úzkých, postaven před ženské pletky. Nucingen nepřišel tedy na nic lepšího než na to, co už udělal: dávat peníze nějakému Frontinovi, ať už ženskému nebo mužskému, aby jednal a myslel za něho. Paní de Saint-Estéve mohla jediná využít způsob, na který přišla baronka. Bankéř trpce litoval, že se s tou odpornou vetešnicí nepohodl. Nicméně spoléhaje na přitažlivost své pokladny a na utišující prostředky podepsané panem Garatem, zazvonil na komorníka a poslal ho do rue Neuve-Saint-Marc, aby tam vyhledal tu ohavnou vdovu a požádal ji, aby za baronem zašla. V Paříži se protiklady setkávají vlivem vášní. Neřest tu neustále spojuje boháče s chudákem, velkého s malým. Císařovna se chodí radit ke

slečně Lenormandové. A v každém století tu velký pán vždy najde svého Ramponneaua.

Nový komorník se vrátil za dvě hodiny.

„Pane barone," řekl, „paní de Saint-Estéve je na mizině."

„Ale tím líp!" zvolal baron. „Mám ji v chrsti!"

„Ta dobrá žena prý má ráda hazard," pokračoval sluha. „Mimoto je úplně pod vlivem jistého nepovedeného herce od smíry, kterého ze slušnosti vydává za svého synovce. Prý umí výtečně vařit a hledá si místo kuchařky."

„Tyhle slušebný duchové dovedou móc tóbše vydělávat pényze a stejně je zase udrácet," pomyslel si baron, netuše, že se tu setkává s Panurgem.

Poslal sluhu pro paní de Saint-Estéve, ale ta se dostavila až nazítří. Asie se nového sluhy vyptávala na všechno možné, takže se tento špión v sukních dověděl o strašlivých následcích, jež způsobily panu baronovi dopisy jeho milenky.

„Pán tu ženskou musí mít moc rád," řekl sluha na závěr, „protože z toho měl málem smrt. Já jsem mu radil, aby za ní už nechodil, že by ho zas uchlácholila. Vždyť ta ženská pana barona prý už stála půl miliónu, nehledě na to, co už utratil za ten svůj dům v rue Saint-Georges! Když paní baronka odcházela od pána, zasmála se a řekla mu: „Když to půjde takhle dál, ta holka ze mě udělá vdovu!"

„To tak!" odpověděla Asie. „Slípka, co snáší zlatá vejce, se nesmí nikdy zabít."

„Vy jste pánova poslední naděje," řekl komorník. „To proto, že to se ženskýma dovedu…!"

„Tak jděte dál," řekl sluha, skláněje se před touto temnou mocí.

„Tak co?" řekla falešná paní de Saint-Estéve, když pokorně vstoupila do pokoje nemocného. „Pan baron má nějaké nepříjemnosti? To víte, každýho to občas postihne v jeho slabým místě… Já jsem taky měla maléry. V posledních dvou měsících se mi kolo štěstěny podivně otočilo! Teď abych si

hledala místo… Oba jsme se chovali nerozumně. Kdyby mě chtěl pan baron vzít k paní Ester za kuchařku, měl by ve mně osobu nejoddanější, ale taky hezky užitečnou při dohlížení na Eugenii a madam.“

„O to tu nejde,“ řekl baron. „Prostě ať dělam co dělam, nejsem tády pánem ja, ona si se mnou déla…“

„Co chce,“ přerušila ho Asie. „Však vy jste si taky dělal, co jste chtěl, s druhými, starej pane, a teď vás má v hrsti ta žába a prohání vás… Pánbůh je spravedlivej!“

„Spravedlivej?“ otázal se baron. „Nepozval jsem si vás, abyste mi tu dělala kázaný.“

„Jo, milej zlatej, trocha toho kázání nikdy neuškodí. Pro nás je to sůl země, jako neřest pro svíčkový báby. Tak co? Zachoval jste se štědře? Zaplatil jste ty dluhy?“

„Ja,“ řekl zkroušeně baron.

„To je dobře, vyplatil jste zabavený věci, to je ještě líp. Ale uznejte, že to nestačí. Pořád ještě nemá co dělat, a tyhle holky rády něco podnikají…“

„Mám pro ni pšékvapeny v rue Saint-Georges… Ona o tom neví,“ řekl baron, „ale nikdo ze mě nesmi dělat chlupáka…

„Tak jí řekněte, že odejdete…“

„Ale já se bójim, že by mě tšeba nechala odejít!“ zvolal baron.

„A my si zas chceme přijít na svý, kamaráde,“ odpověděla Asie. „Já vám něco řeknu. Kolikpak miliónů jsme to vytáhli z lidí, co? Prej jich máte nejmíň pětadvacet.“

Baron se bezděky usmál.

„Tak jeden budete muset pustit…“

„Nic nepustým,“ odpověděl baron. „Pustým jeden, a vy pudete chned chtít další.“

„Jo, chápu vás,“ odpověděla Asie. „Když už jste řekl A, musel byste říci B. Jenomže Ester je slušná holka.“

„Chrózně slušná!“ zvolal bankéř. „Je ochotná dodržet dóchodu, ale jen jako když spláči dluh.“

„Zkrátka, ona se nechce stát vaší milenkou. Má k tomu odpor. A já ji chápu. Ta holka měla vždycky svou hlavu. Když někdo pozná jen samý pěkný mládence, nemá velkej zájem o starý pány… Nejste žádnej krasavec, jste tlustej jako Ludvík XVIII. a trochu přitroublej jako všichni, co se mazlej s penězma, místo aby se zajímali o ženský. Zkrátka, když nebudete koukat na nějakých těch šest set tisíc franků," řekla Asie, „postarám se o to, aby se pro vás stala tím, čím ji chcete mít."

„Šest set týsic!" zvolal bankéř a nadskočil. „Esder už mě stála celej milión!"

„Štěstí přece stojí za milión šestkrát sto tisíc, vy dědku zkažená! Jistě víte, že dneska spousta lidí utratí s milenkama víc než milión nebo dva. Já znám dokonce ženský, co je stály život, a pro který jim hodili hlavu do košíka. Tak třeba ten doktor, co otrávil svýho přítele… Potřeboval peníze pro nějakou ženskou…"

„Ja, já vím, ale i když jsem zámilofany, nejsem chlupák, ale když ji vidím, tal bych jí poslédny sou…"

„Poslyšte, pane barone," řekla Asie a postavila se do pózy královny Semiramidy, „už toho z vás vyždímali až dost. Jako že se jmenuju Saint-Estévová, ovšem čistě obchodně, stavím se na vaši stranu."

„Fein… Za to tě ótměnym."

„Taky si myslím, protože jsem vám ukázala, jak se dovedu mstít. Ostatně, vezměte na vědomí," řekla a vrhla na něho přísemý pohled, „že vám můžu paní Ester vyfouknout, ani se nenadějete. A já znám ženský! Až vám ta potvůrka jednou dá, to už se pak bez ní teprv neobejdete! Dobře jste mi zaplatil, sice jsem to z vás musela páčit, ale koneckonců jste zaplatil. Já jsem svý závazky splnila, no ne? Tak já vám tedy nabídnu obchod."

„Jakýpak?"

„Vy mě najmete za kuchařku k madam, a to na deset let, za tisíc franků ročně a pět prvních let mi zaplatíte napřed… takový boží halíř, že jo. Jakmile budu v místě u madam, domluvím jí, aby byla povolnější. Tak třebas, vy jí objednáte báječnou toaletu u paní Augustové, která zná její vkus a zvyky, a přikážete, aby ve čtyři hodiny čekala před domem nová ekvipáž. Když skončí práce na burze, půjdete za ní a vyvedete ji na projížďku do Bouloňského lesíka. A tím vlastně veřejně oznámí, že je vaší milenkou, protože ji to zavazuje před celou Paříží… Sto tisíc franků… – Povečeříte s ní (já tyhle večeře umím připravit); pak ji zavezete do divadla, do Variétés, a to do krajní lóže, takže celá Paříž řekne: tamhle je ten starej lišák se svou milenkou… To vám přece lichotí, že si to budou myslet, ne? – Všechny tyto výhody, že jsem slušná osoba, jsou zahrnutý v prvních sto tisících… Když to takhle budete dělat celej tejden, dostanete se hezky daleko…“

„A pude mě to stát sto týsic…“

„Během dalšího týdne,“ pokračovala Asie, jako by neslyšela bankéřův povzdech, „se madam pod vlivem těchto přípravných manévrů rozhodne, že opustí svůj byt a že se přestěhuje do domu, co jste jí věnoval. Naše Ester se opět dostane do společnosti, setká se s bývalými přítelkyněmi, bude se chtít ve svým palácku blejsknout jako hostitelka! Takhle to totiž chodí… – Dalších sto tisíc! – No, to už přece jste tam, kde jste chtěl být, Ester je kompromitovaná… je vaše. Zbývá ještě taková maličkost, a to už je čistě na vás, vy starej slone! (Co tak vyvalujete oči, starej ohavo?) Zkrátka, o to se postarám. – Čtyři sta tisíc… No, a ty vysázíš až den potom, ty bubřino jeden… Není to snad poctivý?… Já tobě věřím víc než ty mně. Když přesvědčím madam, aby se ukázala veřejně jako vaše milenka, aby si zadala, aby přijala všechno, co jí nabídnete, a možná už dnes, jistě uznáte, že vám taky dokážu otevřít přístup do vašeho průsmyku svatýho Bernarda. A to není snadná věc, věřte mi!…“

„A proč?“

„Má srdce plný lásky, *razibus*, jak říkáte vy, co umíte latinsky,“ odpověděla Asie. „Ona si myslí, že je učiněná královna ze Sáby, protože se očistila v obětech, který přinesla svýmu milýmu… Tyhle ženský už mívají takový nápady! Jo, hošánku, musíte uznat, že je to krásný! Kdyby ta uličnice umřela žalem proto, že byla vaše, nic by mě to nepřekvapilo. Ale uklidňuje mě, a říkám vám to, abych vám dodala odvahy, že Ester má v sobě zdravý jádro lehký holky.“

„Ty jsi stejně geniál pogušítel,“ řekl baron, který naslouchal Asii v hlubokém mlčení a s neméně hlubokým obdivem, „jako já jsem geniál pankéš.“

„Tak co, broučku, platí?“ pokračovala Asie.

„Pláty za padesát týsic, šádných sto týsic!… A záplatym pět set týsic den potom, co dosáhnu cíl.“

„Tak já se dám do práce,“ odpověděla Asie. „Teď už můžete přijít,“ pokračovala uctivě. „Pán nalezne madam už měkkou jako kočičí hřbet a možná ještě přístupnější.“

„Jdi, jdi, meine liebe,“ řekl bankéř mna si ruce. A když pak tu ohavnou mulatku vyprovázel, pomyslel si: „Jak je to tópše mít chodně peněz!“

Vyskočil z postele a odebral se do své kanceláře, kde se ihned s lehkým srdcem ujal svých rozsáhlých obchodů.

Abdikace

Nic nemohlo být pro Ester osudnější než Nucingenova rozhodnutí. Nebohá kurtizána bojovala o vlastní život tím, že se bránila nevěře. Carlos tuto zcela přirozenou obranu nazýval „svatouškovstvím“. A tak Asie, při zachování veškeré obezřetnosti, která je v podobných případech běžná, šla podat Carlosovi zprávu o svém jednání s baronem a o tom, co na tom

všem sama získala. Hněv tohoto muže byl, jako on sám, děsivý; ihned se vypravil za Esterou v uzavřeném voze, s nímž zajel až do dvora. Když tento dvojnásobný padělatel stanul před ubohou Esterou, byl bílý jako stěna. Při jeho příchodu Ester stála, ale když ho spatřila, nohy se pod ní podlomily a klesla do lenošky.

„Co je vám, pane?“ řekla chvějíc se na celém těle.

„Nech nás, Evropo,“ řekl Carlos komorné.

Ester se na ni podívala jako dítě, které se snaží zachytit pohled matky, od níž se je nějaký zlosyn chystá odtrhnout, aby je zabil.

„Jestlipak víte, kam Luciena posíláte?“ pokračoval Carlos, když s Esterou osaměl.

„Kam?…“ otázala se chabým hlasem a nesměle pohlédla na svého trapiče.

„Tam, odkud jsem já přišel, klenote.“

Ester hleděla na toho muže a před očima se jí rozlila rudá záplava.

„Na galeje!“ dodal tiše.

Ester zavřela oči, nohy se jí podlomily, paže sklesly, zbledla jako křída; Carlos zazvonil a přišla Prudence.

„Přiveď ji k sobě,“ řekl chladně, Ještě jsem neskončil.“

Jal se přecházet sem a tam po salóně. Prudence-Evropa byla nucena pána požádat, aby Ester zanesl na postel. Zvedl ji s lehkostí, jež svědčila o jeho atletické síle. V lékárně museli požádat o nejsilnější prostředek na skladě, který by Ester navrátil vědomí jejího utrpení. Hodinu nato byla nebohá Ester schopna naslouchat tomu živoucímu zlému snu, sedícímu v nohách postele. Pohled měla upřený a palčivý jako dva proudy roztaveného olova.

„Podívej se, srdíčko,“ pokračoval Carlos. „Lucien teď stojí mezi skvělým váženým, šťastným a důstojným životem a tou dírou plnou vody, bahna a kamení, do které se chtěl vrhnout, když jsem ho potkal. Rodina Grandlieuových žádá na našem

drahouškovi pozemky v hodnotě jednoho miliónu, než mu pomůže k titulu markýze a než mu podá to záchranné bidlo zvané Klotylda, jehož pomocí se vyšplhá k moci. Díky nám dvěma získal Lucien nazpět zámek zděděný po matce, sídlo rodu Rubempré, a nebyl ani moc drahý, pouhých třicet tisíc franků; ale jeho advokátovi se podařilo šikovným jednáním k němu přidat za milión pozemků, na které jsme dali zálohu tři sta tisíc. Zámek, náklady, odměna těm, kdo propůjčili své jméno, aby se tento obchod utajil před místními lidmi, spotřebovaly zbytek. Pravda, máme sto tisíc franků v různém podnikání, které nám do několika měsíců vynese dvě až tři sta tisíc, ale pořád ještě bude zbývat k zaplacení čtyři sta tisíc franků… Za tři dny se Lucien vrátí z Angoulému, kam si zajel, protože nikdo nesmí tušit, že peníze našel náhodou ve vaší matraci…“

„To snad ne…“ řekla a zvedla k nebi své překrásné oči.

„A tak se vás ptám, jestli je teď vhodná doba, abyste strašila našeho barona,“ řekl klidně. „Málem jste ho předevčírem zabila! Když četl vaše druhé psaní, omdlel jak ženská. Máte skvělý styl, gratuluju. Kdyby baron umřel, co by pak bylo s námi? Až Lucien vyjde z kostela svatého Tomáše Akvinského jako zeť vévody Grandlieua a vy budete chtít skočit do Seiny… pak vám, krasavice moje, podám ruku, abychom tam skočili společně. To je jeden ze způsobů, jak s tím vším skoncovat. Ale přemýšlejte trochu! Nebylo by lepší zůstat naživu a říkat si každým okamžikem: „Taková skvělá kariéra, takové rodinné štěstí!…“, neboť Lucien bude mít rodinu… *Rodinu*\… Pomyslela jste někdy, jak by bylo krásné pohladit jeho děti po vláskách?“

Ester zavřela oči a lehce se zachvěla.

„Nu, a když se pak člověk podívá na všechno to štěstí, může si říct: To je moje dílo!“

Carlos se odmlčel a v té přestávce se na sebe tyto dvě bytosti dlouze podívaly.

„Tohle jsem se pokusil udělat ze zoufalce, který chtěl skočit do vody," pokračoval Carlos. „Jsem snad sobec? Tohle je pravá láska! Takhle se lidé obětují jen pro krále; ale já jsem Luciena udělal králem! I kdyby mě nadosmrti zakovali do mých dřívějších okovů, mohl bych tam klidně zůstat s pomyšlením, že *on* tančí na plese, že *on* chodí ke dvoru. Moje duše a moje mysl by byly vítězné, zatímco by moje schránka byla vydána napospas pochopům! Vy jste jen prachsprostá samice, milujete jako samice! Ale u kurtizány by láska měla být, jako je u všech nižších bytostí, prostředkem, jak se stát matkou navzdory přírodě, která vás učinila neplodnou! Kdyby někdy objevili v kůži abbého Carlose Herrery toho galejníka, kterým jsem býval, víte, co bych udělal, abych Luciena nekompromitoval?"

Ester zděšeně čekala na odpověď.

„Já bych zemřel, jako umírají černoši," řekl po krátké odmlce. „Beze slova. Vy se svým upejpáním je ještě přivedete na mou stopu. Oč jsem vás žádal?… Abyste se na šest měsíců, na šest neděl oblékla do Medúziných sukní a abyste jich využila k získání miliónu… Lucien na vás nikdy nezapomene! Muži nezapomínají na bytost, která se jim připomíná šťastným životem, do jakého se dnes a denně probouzejí bohatí. Lucien je lepší než vy… Kdysi miloval Coralii, ale ta mu umřela. Lucien tehdy neměl na pohřeb, jenže si nepočínal, jako jste si právě počínala vy, neomdlel, ačkoli byl básníkem. Napsal šest rozpustilých šansonů a dostal za ně tři sta franků, z kterých mohl zaplatit Coraliin pohřeb. Já ty šansony mám a znám je nazpaměť. Tak složte taky nějaký ten šanson: buďte veselá, buďte bláznivá, buďte neodolatelná a… nenasytná! Slyšela jste? Ať už nemusím dál mluvit… Pusu tatíčkovi. Sbohem…"

Když po půlhodině vešla Evropa do pokoje své paní, nalezla ji klečící před krucifixem v póze, v jaké nejzbožnější malíř namaloval Mojžíše před keřem na hoře Orebu, aby vyjádřil jeho naprostou odevzdanost Jehovovi. Až dokončí

svou poslední modlitbu, Ester se vzdá svého krásného života, své cti, své krásy, své ctnosti, své lásky. Vstala.

„Ach madam, takhle krásná snad už nikdy nebudete!“ zvolala Prudence Servienová v úžasu nad krásou své paní.

Rychle otočila velké zrcadlo, aby se nebohá Ester mohla vidět. V očích dosud setrvával kousek duše, která už uletěla do nebe. Její židovská pleť jiskřila. Řasy skropené slzami vysušenými žárem modlitby podobaly se listoví po letním dešti, naposledy se na nich zalesklo slunko čisté lásky. Rty si zachovaly jakoby výraz posledního vzývání andělů, kteří jí patrně propůjčili mučednickou palmu, když jim svěřila svůj život bez poskvrny. Konečně pak měla onu majestátnost, jíž byla patrně ozářena Marie Stuartovna v okamžiku, kdy se loučila se svou korunou, svou zemí, svou láskou.

„Kdyby mě takhle mohl vidět Lucien,“ řekla s přidušeným povzdechem. „A teď,“ pokračovala zvučným hlasem, „teď už budu jen samá legrace!“

Když Evropa to slovo uslyšela, zůstala celá vyjevená, jako kdyby slyšela anděla se rouhat.

„No tak, to na mě tak koukáš, jestli nemám místo zubů hřebíčky? Teď už jsem jen obyčejná odporná kurva, lehká holka, *zlodějka, a* očekávám svýho mylorda. Tak mi dej ohřát vodu na koupel a připrav mi šaty… Je poledne, baron přijde patrně, až skončí na burze, řekni mu, že ho očekávám a chci, aby mu Asie uvařila fajnovou večeři, chci, aby ten chlap šílel… Tak, holka, jdi, jdi už… Teď se budeme bavit, jinými slovy, budeme *pracovat.*“ Sedla si ke stolu a začala psát dopis:

Milý příteli, kdyby kuchařka, kterou jste mi poslal, nikdy předtím u mne nesloužila, mohla bych si myslet, že jste chtěl, abych se dověděla, kolikrát jste předevčírem omdlel, když jste dostal moje tři psaníčka. (To víte, to byly nervy, tenkrát mi táhly hlavou vzpomínky na mou politováníhodnou minulost.) Ale vím, že Asie je upřímná. A proto už mě tolik nemrzí, že jsem

vám způsobila nějakou tu žalost, když jsem se dík tomu dověděla, jak mě máte rád. My, ubohá, opovrhovaná stvoření, už jsme taková: skutečná láska nás dojímá daleko víc, než když pro nás někdo šíleně utrácí. Já jsem se vždycky trochu bála, abych nebyla jen věšákem, na který si hodláte věšet svou pýchu. Mrzelo mě, že pro vás nejsem něčím jiným. Ano, přes všechno Vaše ujišťování jsem se bála, abyste ve mně neviděl ženu, kterou jste si koupil. Takže teď uvidíte, že jsem hodná holka, ovšem pod podmínkou, že mě vždycky budete trošičku poslouchat. Jestli Vám tento dopis dokáže nahradit lékařský předpis, přesvědčte se o tom, až mě po burze přijdete navštívit. Naleznete v plné zbroji a ozdobenou Vašimi dary tu, která se chce doživotně stát Vaším nástrojem na výrobu štěstí, svoji

Ester.

Na burze byl baron de Nucingen tak křepký, tak svěží, a dovolil si tolik žertovat, že du Tillet a Kellerovi, kteří byli přítomni, neodolali, aby se ho nezeptali na příčinu.

„Miluje mě… už brzo zachájíme nový dům," řekl du Tilletovi.

„A na kolik vás to přijde?" ozval se na Francois Keller, kterého prý paní Collevillová stála dvacet pět tisíc franků ročně.

„Ta šéna je chótový anděl, nikdy na mně nechtěla ani sou."

„Žádná to nedělá," odpověděl de Tillet. „Opatřují si tety a matky hlavně proto, aby si nikdy nemusely o nic říkat."

Ester se znovu vynořuje na hladině Paříže

Cestou od burzy do rue Taitbout řekl baron sedmkrát svému sluhovi:

„My se nechýbáme z místa! Praskejte do kóny!“

Svižně vyběhl po schodech a poprvé nalezl svou milenku, krásnou, jak jen dovedou být tyto holky, jejichž jedinou starostí je péče o toaletu a o krásu. Právě vystoupivší z koupele, byl to květ tak svěží a vonný, že by vzbudil milostné touhy u samotného Roberta d'Arbrissel. Ester byla rozkošně oblečena. Měla na sobě přes šedivou atlasovou sukni kratší plášť z černého rypsu, ozdobený růžovými hedvábnými prýmky, což byl kostým, jaký si později oblékla krásná Amigová v Belliniho opeře *Puritáni.* Kolem ramen měla rozmarně uvázaný krajkový šáteček. Rukávy byly pošity paspulkami, které oddělovaly jednotlivé nabírané části rukávů, jak je elegantní dámy od některé doby nosily místo dřívějších rukávců, které se rozrostly do obludných rozměrů. Ester si připevnila jehlicí na své krásné vlasy krajkový čepeček zvaný „bláznivý“, který jako by chtěl spadnout, ale nepadal, a v němž vyhlížela nedbale a rozcuchaně, ačkoli byly zřetelně znát bílé čáry pokožky mezi brázdami vlasů.

„Není to hrůza vidět madam tak krásnou v tak ošoupaném pokoji, jako je tenhle?“ řekla Evropa baronovi, když mu otvírala dveře salónu.

„Tak se stěchujte do rue Saint-Georges,“ řekl baron, nastražený jako honící pes, který zvětřil koroptev. „Je krásny počasí, můšeme se projit po Champs-Elysées a pány Saint-Estéve s Eugenií pšévezou vaše šáty, prádlo a naši véčeši do rue Saint-Georges.“

„Udělám, co si budete přát,“ řekla Ester, „když budete laskavě říkat mé kuchařce Asie a Eugenii Evropa. Říkám tak všem služebným od doby, kdy jsem měla první dvě. Nemám ráda změny…“

„Asie… Evropa…“ opakoval baron a dal se do smíchu. „S vami je legrace… máte die fantasie… To já bych musel pšemejšlet spousta véčeši, než bych dal kucházce jméno Asie.“

„To patří k našemu stavu, být legrační," řekla Ester. „Copak si chudák holka nemůže dávat vařit od Asie a nechat se oblékat Evropou, když se na vás dře celý svět? To je všechno pověra! Některá ženská by snědla celý svět, mně ho stačí polovička… Tak vidíte!"

„Páječná šéna, tahle pany Saint-Estéve," pomyslel si baron, když s údivem pozoroval změnu v Esteřině chování.

„Evropo, holka zlatá, potřebuju klobouk," řekla Ester. „Někde tu musím mít černý atlasový čepec s růžovou podšívkou a s krajkami."

„Paní Thomasova ho ještě nedodala… No tak, pane barone, chopte se toho! Začněte sloužit jako nádeník, to jest jako šťastný člověk! štěstí bývá těžké!… Máte tu svůj kočár, tak zajeďte k paní Thomasové," řekla Evropa baronovi. „Ať váš sluha požádá o klobouk pro paní Van Bogseck… a hlavně," zašeptala mu do ucha, „přineste jí tu nejkrásnější kytici, jakou v Paříži seženete. Je zima, tak se snažte přinést tropické květy."

Baron sešel na ulici a řekl svým sloužícím: „K paní Thomasové!"

Sluha zavezl svého pána před známou cukrárnu.

„K tý, co prodává globouky, ty Dummkopf, a ne cugrovi," řekl baron a běžel do Palais Royal k paní Prévotové, kde si dal uvít kytici za deset zlatých, zatímco sluha šel za slavnou kloboučnicí.

Při procházce Paříží se povrchní pozorovatel táže, kde jsou ti blázni, kteří nakupují ty úžasné květiny, které zdobí krámek slavné květinářky a rané ovoce a zeleninu u lahůdkáře

Cheveta, který jediný kromě restaurace Rocher de Cancale nabízí skutečný a lahodný *přehled dvou světů*… V Paříži dnes a denně vzplane přes sto vášní á la Nucingen, které se prokazují různými vzácnostmi, jaké si netroufají přát ani královny a které se darují, a to v kleče, holkám, které podle Asiina výrazu rády „rejžují". Nebýt tohoto nepatrného detailu, počestná měšťanka by nikdy nepochopila, jak může nějaké

jmění roztát v rukou těchto ženských, jejichž společenská funkce ve fourierovském systému záleží možná v napravování křivd způsobených lakotou a hrabivostí. Tyto rozmařilosti jsou patrně pro společnost tím, čím je pouštění žilou pro jedince s vysokým tlakem. Ve dvou měsících zavlažil Nucingen obchod více než dvěma sty tisíci franků.

Když se starý milovník vrátil, stmívalo se a kytice už neměla smysl. V zimě se jezdí do Champs-Elysées od dvou do čtyř. Nicméně kočár posloužil Ester, aby ji převezl z rue Taitbout do rue Saint-Georges, kde se pak ujala vlády v „malém balácku“. Je třeba říci, že Ester až dosud nebyla nikdy předmětem takového zbožňování ani podobného rozhazování. Překvapovalo ji to, ale dala si dobrý pozor, jako ostatně všechny ty královské nevděčnice, aby projevila sebemenší údiv. Když vstoupíte do chrámu svatého Petra v Římě, ukáží vám, abyste mohli posoudit rozlehlost a výšku té královny všech katedrál, malíček sochy, který je neobyčejně dlouhý a který vám připadá jako docela normální malíček. A přestože se líčení, tolik nutné pro historii našeho způsobu života, tak často kritizovalo, musíme onoho římského průvodce napodobit.

Tak tedy při vstupu do jídelny baronovi nedalo, aby nevyzval Ester, aby ohmatala látku záclon, neobyčejně bohatě nařasených, podšitých silným bílým hedvábím a ozdobným premováním hodným živůtku portugalské princezny. Záclony byly z hedvábí koupeného v Kantonu, na němž čínská trpělivost dokázala zobrazit asijské ptactvo s dokonalostí, jež má svůj vzor jedině na starých středověkých pergamenech nebo v misálu Karla Pátého, který je chloubou vídeňské císařské knihovny.

„Ta stála jednoho anglickýho lorda, co ji pšivez z Orient, dva týsic frangu za loget…“

„Skvělé… Rozkošné… Bude to radost, dávat si tady šampaňské!“ řekla Ester. „Aspoň pěna nezastříká okna!“

„No ne, madam," řekla Evropa, „vidíte ten koberec?"

„Ten tépich navrchli pro jeden můj známy, vévoda Torlonia, ale tomu to bylo moc dráchy, tak jsem ho já koupil pro vás, protože vy jste grálovna," řekl Nucingen.

Šťastnou náhodou koberec, který byl dílem jednoho z našich nejschopnějších návrhářů, ladil dokonale s rozmarnými barvami čínského brokátu. Malby na stěnách od Schinnera a Leona de Lora představovaly smyslné výjevy, zasazené do vyřezávaného táflování z ebenového dřeva, koupeného za cenu zlata u Dusommerarda a tvořící orámování, na němž prosté zlaté linky střízlivě odrážely světlo. A podle toho můžete usoudit na celek.

„Je dobře, že jste mě sem zavedl," řekla Ester. „Budu potřebovat nejméně týden, abych si na svůj dům zvykla a nevypadala v něm jako zbohatlík."

„Šékla jste svůj dům!" opakoval radostně baron. „Vy cho tedy pšijímáte?"

„Ale to víš, ty můj hloupý kocoure," řekla s úsměvem.

„Gocoure snád stači…"

„Hloupý, to je z lásky," odpověděla.

Ubohý upír vzal Ester za ruku a položil si ji na srdce: jako kocour sice cítil, ale byl příliš hloupý, aby to dovedl vyjádřit slovy.

„Vídite, jak tluka… sa jedno milý slovíčko…!" řekl.

A odvedl si svou bohyni do ložnice.

„Ach, madam," řekla Eugenie, „tady já nebudu! Tady to přímo láká, aby si člověk vlezl do postele!"

„A já," řekla Ester, „chci učinit šťastným toho kouzelníka, který dokáže takové zázraky. Tak, ty můj slone, po večeři půjdeme spolu do divadla. Už se mi po divadle stejskale"

Dobrých pět let už nebyla Ester v divadle. Celá Paříž se tehdy sbíhala do divadla Porte Saint-Martin na jednu z těch her, jimž herecké výkony dodávají strašlivou realitu, hru zvanou *Richard Darlington.* Jako všechny naivní povahy,

prožívala Ester stejně ráda vzrušení z hrůzy, jako se dovedla dojímat k slzám.

„Pojďme se podívat na Frederika Lemaitra," řekla. „Toho já zbožňuju!"

„Je to strašný dráma," řekl Nucingen, který si náhle uvědomil, že se musí s Ester ukázat na veřejnosti.

Baron poslal sluhu pro lístky do proscéniové lóže v prvním pořadí. To je další pařížská zvláštnost! Když sál naplní některý z těch úspěchů na hliněných nohou, vždycky je deset minut před začátkem k dostání proscéniová lóže. Ředitelé si ji rezervují pro sebe, když o ni neprojeví zájem žádná vášeň á la Nucingen. Tato lóže je, podobně jako rané ovoce od Chevreta, daní z rozmarů pařížského Olympu.

Není třeba se zmiňovat o stolním náčiní. Nucingen tu nahromadil trojí servis: malý, střední a velký. Všechno nádobí velkého servisu, talíře i mísy, bylo z tepaného zlaceného stříbra. Aby se nezdálo, že přetěžuje tabuli přílišným bohatstvím zlata a stříbra, rozšířil bankéř všechny soubory o rozkošně křehký porcelán, podobný míšeňskému, který byl dražší než talíře stříbrné. Pokud jde o prostření, ubrusy ze Saska, Anglie, Nizozemí a Francie tu soutěžily dokonalostí svých damaškových květů.

Při večeři byl zase překvapen baron, když ochutnal Asiinu kuchyni.

„Už chápu, proč jí šíkáte Asie, ona váši orientální kuchyni."

„Začínám věřit, že mě má opravdu rád," řekla Ester Evropě, „už pronesl i něco, co znělo jako bonmot."

„Ty já úmim," poznamenal Nucingen.

„Podobá se ještě víc Turcaretovi, než se to o něm říká," zasmála se kurtizána této odpovědi hodné slavných naivních výroků, jimiž onen bankéř oplýval.

Jídlo bylo okořeněno tak, aby barona rozbolel žaludek a musel brzy domů. To také bylo všechno, co si odnesl z oboru rozkoše ze své první návštěvy u Ester. V divadle byl nucen

o přestávkách chodit na slazenou vodu, které vypil nesmírné množství, zatímco Ester ponechával samotnou v lóži. Shodou okolností, která byla tak předvídatelná, že nebylo možno ji nazvat náhodou, byly v ten večer v divadle Tullia, Marietta a paní du Val-Noble. *Richard Darlington* měl obrovský a ostatně zasloužený úspěch, jaký se vidí pouze v Paříži. Po zhlédnutí tohoto dramatu přišlo všem mužům zcela samozřejmé, že někdo vyhodí svou zákonitou manželku z okna, a ženy zase ocenily, jak jsou vlastně neprávem zotročovány. Ženy si říkaly: „To je hrůza, nás pořád někdo někam strká. Ale to je docela běžné…“

Avšak bytost Esteřiny krásy, oblečená jako Ester, nemohla beztrestně zářit v proscéniové lóži divadla de la Porte Saint-Martin. A tak hned od druhého jednání vznikl v lóži obou tanečnic rozruch způsobený konstatováním, že krásná neznámá není nikdo jiný než Medúza.

„No tohle, kde se tu vzala?“ řekla Marietta paní du Val-Noble. „Myslela jsem, že se utopila…“

„Je to opravdu ona? Připadá mi stokrát mladší a krásnější než před šesti lety.“

„Třeba se zakonzervovala v ledu jako paní d'Espard a paní Zayonschková,“ řekl vévoda Brambursk, který seděl s těmi třemi dámami v přízemní lóži. „Není to ta myška, kterou jste mi chtěla poslat, aby popletla hlavu mému strýci?“ dodal, obraceje se k Tullii.

„Přesně tak,“ odpověděla zpěvačka. „Du Bruelle, skočte dolů a podívejte se, jestli je to opravdu ona.“

„Ta se nese jako *za stovku husa!*“ zvolala paní du Val-Noble, použivši výrazu ze slovníku lehkých holek.

„Copak o to!“ zvolal vévoda Brambursk, „ta si to může dovolit, protože je tu se svým přítelem baronem de Nucingen. Jdu se tam podívat…“

„Je to snad ona domnělá Johanka z Arku, která získala Nucingena a s kterou nás už tři měsíce *otravuje!“* řekla Marietta.

„Dobrý večer, milý barone,“ řekl Filip Brideau, když vstoupil do Nucingenovy lóže. „Tak vy jste se nám oženil se slečnou Ester?… – Slečno, já jsem ten chudý důstojník, kterého jste kdysi v Issoudunu vytáhla z bryndy… Filip Brideau…“

„Neznám,“ řekla Ester a zamířila kukátkem do hlediště.

„Slečna se nejmenuje Esder,“ upozornil ho baron. „Jmenuje se pány de Champy podle pánstvi, co jsem jí koupil.“

„Vy všechno děláte důkladně,“ řekl vévoda, „ale tamty dámy říkají, že paní de Champy se moc naparuje… Jestli se snad nechcete pamatovat na mne, pak se snad určitě uráčíte poznat Mariettu, Tullii a paní du Val-Noble,“ dodal zbohatlík, jehož vévoda Maufrigneuse učinil favoritem následníka trůnu.

„Jsou-li mi ty dámy přátelsky nakloněny, jsem ochotna se k nim chovat velice vlídně,“ odpověděla suše Ester.

„Přátelsky!“ řekl Filip. „Víc než přátelsky: nazývají vás Johankou z Arku.“

„No tak, jestli vám dámy půdou dělat společnost,“ řekl Nucingen, „nechám vás samotnou, protože jsem se moc najedl. Gočár s vašimi lidmi pro vás pšijede… Zatracená Asie!“

„To byste mě hned napoprvé opustil?“ řekla Ester. „Ale jděte! Musíte přece umět jít s lodí ke dnu. Potřebuji svého kavalíra, abych mohla odejít. Nebo bych snad měla volat marně, kdyby mě někdo obtěžoval?…“

Sobectví starého milionáře muselo ustoupit před povinností milence. Baron trpěl, ale zůstal. Ester věděla, proč potřebuje svého kavalíra. Jestliže totiž přijme své bývalé známé, nebudou ji zdaleka tak důkladně zpovídat, jako kdyby zůstala sama. Filip Brideau spěchal do lóže tanečnic a sdělil jim, jak se věci mají.

„Jo, tak to ona zdědila můj dům v rue Saint-Georges!“ řekla trpce plukovníkovi paní du Val-Noble, která byla právě v situaci, kterou ženy jejího druhu nazývají *pěší.*

„Patrně,“ odpověděl. „Du Tillet říkal, že do něho baron nastrkal třikrát tolik než ten váš ubožák Falleix.“

„Zajdi za ní,“ řekla Tullie.

„Kdepak,“ ohradila se Marietta, „je příliš krásná. Navštívím ji u ní doma.“

„Já si myslím, že bych to mohla risknout,“ řekla Tullie.

Odvážná primadona přišla tedy o přestávce za Ester a obnovila s ní přátelské styky. Ester však zůstávala u všeobecností.

„Kdes byla, má drahá?“ otázala se tanečnice sžíraná zvědavostí.

„Ale, strávila jsem pět let v Alpách v jednom zámku s nějakým Angličanem. Byl žárlivý jako tygr. Hrozný pracháč. Ale mrňous, jako ten ferretský rychtář. A teď jsem se dostala k bankéřovi, zkrátka, z bláta do louže, jak by řekla Florina. Takže teď, když jsem zase v Paříži, mám takovou chuť se bavit, že z toho bude hotový masopust. Povedu otevřený dům. To víš, musím si vynahradit pět let samoty, a právě to začínám dohánět. Pět let s Angličanem je moc. Podle prospektů se to stihne za pět neděl.“

„To ti baron daroval tuhle krajku?“

„Ne, to je pozůstatek toho pracháče… Mám já to ale smůlu! Byl zelený jako přítel, když vám závidí úspěch, a proto jsem mu dávala nanejvýš šest měsíců života. Jenže on měl ohromný kořen. Člověk si má dávat pozor na lidi, co říkají, že mají něco se žlučníkem… Já už nechci o žlučníku ani slyšet! To pořekadlo mě zklamalo… Ten pracháč pak umřel bez závěti a jeho rodina mě vyhnala z domu, jako bych byla prašivá! A tak jsem tomuhle bubřinovi řekla: „Zaplatíš za dva!“ Máte pravdu, když o mně říkáte, že jsem Johanka z Arku, protože

jsem způsobila zkázu Anglie! A možná, že tady shořím v plamenech…“

„V plamenech lásky?“ řekla Tullie.

„A zaživa!“ navázala Ester, poněkud zaražena tím slovem.

Baron se těm obhroublým žertům smál, ačkoli je vždy hned napoprvé nepochopil, takže jeho smích se podobal oněm zapomenutým rachejtlím, které vybuchují, když už je po všem.

Každý z nás žije v nějakém okruhu a všechny ty okruhy se vyznačují stejnou dávkou zvědavosti. Nazítří se její příhody a její návrat staly v zákulisí Opery novinkou dne. Mezi druhou a čtvrtou hodinou poznala celá Paříž kolem Champs Elysées Medúzu, a konečně tedy zjistila, kdo je předmětem vášně barona de Nucingen.

„Jestlipak víte,“ vyprávěl Blondet de Marsayovi ve foyeru Opery, „že Medúza zmizela den nato, co jsme ji tehdy odhalili jako Rubempréovu milenku.“

V Paříži stejně jako na vesnici se nic neutají. Policie z rue de Jerusalem se nevyrovná policii společenské, neboť ve společnosti jeden špehuje tajně druhého. A tak Carlos správně uhodl, jaké nebezpečí hrozí Lucienovi během období v rue Taitbout a po něm.

Pěší žena

Není horší situace, než v jaké se octla paní du Val-Noble, a výraz „pěší“ jej dokonale vystihuje. Bezstarostnost a marnotratnost podobných žen jim brání, aby myslely na budoucnost. V tomto výjimečném světě, který je daleko komičtější a vtipnější, než by se zdálo, jen ženy, které nemají onu zjevnou krásu, která je téměř nezničitelná a snadno rozpoznatelná, ženy, které nemohou být milovány, zkrátka ty, které jedině z rozmaru myslí na stáří, jen ty si nashromáždí

nějaké jmění. Ale čím jsou krásnější, tím jsou méně prozíravé. „To se snad bojíš, že budeš ošklivá, že si střádáš na rentu?…“ řekla kdysi Florina Mariettě, což plně vysvětluje jejich marnotratnost. Když se octnou v situaci spekulanta, který se zastřelí, marnotratníka, jemuž došly peníze, upadají tyto ženy závratnou rychlostí z okázalého blahobytu do nejčernější bídy. Vrhají se do náruče vetešnicím, prodávají překrásné šperky za směšnou cenu, zadlužují se, jen aby si zachovaly zdání přepychu, který by jim umožnil, aby znovu získaly to, co ztratily, totiž pokladnu, ze které by mohly čerpat. Tyto výkyvy v jejich životě vysvětlují dosti dobře, jak vysoko si cení svazky, ve skutečnosti téměř vždy dohozené, jako když Asie „spíchla“, jak se lidově říká, Ester s Nucingenem. Těm, kdo znají, jak to v Paříži chodí, je hned jasné, oč jde, když na tom hemžícím se tržišti, jímž jsou Champs Elysées, spatří nějakou ženu v drožce, když ji před rokem nebo před pár měsíci vídali nádherně oblečenou ve fantasticky přepychové ekvipáži. „Když se spadne do Svaté Pelagie, je třeba umět se zase odrazit a dopadnout do Bouloňského lesíka,“ říkala Florina, když se s Blondetem posmívala knížátku Portenduére. Některé obratné ženy si nikdy nedovolí riskovat podobný kontrast. Zůstávají pohřbeny v příšerných hotelích, kde se kají ze svých rozmařilostí odříkáním, jaké prožívá cestovatel, když zabloudí v poušti. Ale nikdy to u nich nevzbudí nejmenší potřebu šetřit. Zkoušejí štěstí na maškarních plesech, jezdí po venkově, za pěkného počasí se objevují nastrojené na bulvárech. Ostatně, existuje mezi nimi solidarita pronásledovaných tříd. Taková pomoc nestojí mnoho šťastnou ženu, která si v duchu říká: „Takhle mohu vypadat už příští neděli.“ Nejúčinnější ochranu však přece jen skýtá vetešnice. Když se taková lichvářka stane věřitelkou, prozkoumá a dojme všechna stařecká srdce ve prospěch své půjčky na střevíčky a klobouky. Když nedokázala předvídat katastrofu jednoho z nejbohatších a nejobratnějších burzovních agentů, paní du Val-Noble byla zaskočena. Užívala

Falleixových peněz pro své rozmary a spoléhala se na něho v otázkách praktických i v otázkách své budoucnosti. „Jak jsem se mohla něčeho takového nadít u někoho, kdo vypadal jako *hodný člověk!“* říkala Mariettě. Téměř ve všech vrstvách společnosti *hodný člověk* je někdo, kdo velkoryse půjčuje pár zlatých sem, pár zlatých tam, nežádá jejich vrácení a chová se vždy taktně a mimo rámec obyčejné, nutné běžné morálky. Někteří lidé, kteří mají pověst lidí počestných a spravedlivých, jako například Nucingen, přivedli své dobrodince na mizinu, a jiní, kteří prošli soudním řízením, chovají se k ženám obzvlášť slušně. Dokonalá ctnost, takový Alcest, o němž snil Moliére, je nesmírně vzácná. Nicméně se s ní setkáváme všude, dokonce v Paříži. *Hodný člověk* je výsledkem jistých kladných povahových rysů, což nic nedokazuje. Člověk je takovým právě tak, jako kočka má hedvábnou srst nebo jako trepka je uzpůsobena k snadnému obutí. A tak vzhledem ke smyslu, jaký dávají vydržované ženy pojmu „hodný člověk“, měl Falleix svou milenku upozornit na to, že krachuje, a měl ji zaopatřit, aby měla z čeho žít. D'Estourny, ten elegantní podvodník, byl hodný člověk.Byl to sice falešný hráč, ale uložil pro svou milenku třicet tisíc franků. A tak při masopustních hostinách odpovídaly ženy těm, kdo si na něho stěžovali: „My proti němu nic nemáme!… Říkejte si co chcete, ale Georges byl hodný člověk, dovedl se chovat a zasloužil si lepší osud!“ Holky kašlou na zákony, potrpí si nájemné mravy: dovedou se prodávat jako

Ester pro krásný tajný ideál, který je jejich vírou. Paní du Val-Noble, která stěží zachránila z té katastrofy pár šperků, klesala pod strašlivou tíhou obvinění, že Falleixe zničila. Táhlo jí na třicítku, a ačkoli byla v plném rozkvětu své krásy, mohla už být považována za starou, protože v podobných krizích mívá žena proti sobě všechny své sokyně. Marietta, Florina i Tullie sice přítelkyni zvaly na večeři a trochu jí pomáhaly, ale protože neznaly výši jejích dluhů, bály se blíže prozkoumat

hloubku propasti. Šestiletá přestávka představovala na zčeřené hladině pařížského moře příliš dlouhý steh mezi Medúzou a paní du Val-Noble, aby se *pěší žena,* obrátila na ženu v kočáře. Ale Val-Nóblová věděla, že Ester má příliš dobré srdce, než aby si neuvědomovala, že – jak sama říkala – po ní dědila, a aby se k ní nepřihlásila při zdánlivě náhodném, leč připravovaném setkání. Aby k té náhodě došlo, paní du Val-Noble se v hávu počestné ženy denně procházela po Champs Elysées, zavěšená do Theodora Gaillarda, který si ji také nakonec vzal a který se k své bývalé milence v jejím neštěstí choval velice hezky, dával jí lístky do lóže a nechával ji zvát na nejrůznější zábavy. Doufala, že až se jednou za hezkého počasí bude Ester také procházet, setkají se tváří v tvář. Ester dělal kočího Paccard, neboť jí podle Carlosových pokynů Asie, Evropa a Paccard zorganizovali domácnost tak, že se její dům v rue Saint-Georges stal nedobytnou pevností. Peyrade pak, puzen hlubokou nenávistí, touhou po pomstě a hlavně úmyslem provdat svou drahou Lydii, učinil Champs Elysées cílem svých procházek, jakmile se od Contensona dověděl, že tam lze spatřit milenku pana de Nucingen. Peyrade byl tak dokonale přestrojen za Angličana a tak pěkně mluvil francouzsky s oním zvláštním klokotáním, jaké do našeho jazyka vnášejí Angličané, uměl tak perfektně anglicky a znal tak dokonale tu zemi, kam ho v letech 1786 a 1779 francouzská policie třikrát vyslala, že dokázal sehrát úlohu Angličana jak u různých velvyslanců, tak přímo v Londýně, aniž vzbudil sebemenší podezření. Peyrade vděčil za mnohé slavnému mystifikátorovi Mussonovi a uměl se přestrojovat tak dovedně, že ho jednou ani sám Contenson nepoznal. Doprovázen Contensonem přestrojeným za míšence pozoroval Ester a její doprovod okem, které – ač zdánlivě nepozorné – všechno vidí. A tak se zcela přirozeně octl v ale ji souběžné s tou, kde se projíždějí za krásného a suchého počasí majitelé ekvipáží, právě ten den, kdy se tam Ester setkala s paní du Val-Noble. Peyrade,

doprovázen svým livrejovaným barevným sluhou, kráčel ležérně jako pravý nabob, který se stará jen o sebe, souběžně s oběma ženami, aby tak zachytil pár slov z jejich rozhovoru.

„Má drahá," řekla Ester paní du Val-Noble, „jen mě přijďte někdy navštívit. Nucingen nemůže už sám kvůli sobě nechat milenku svého sensála bez haléře…"

„Tím spíš, že říká, že ho přivedl na mizinu," řekl Teodor Gaillard, „a že my bychom ho mohli klidně vydírat…"

„Zítra bude u mne večeřet, tak přijďte taky, má milá," řekla Ester.

A pak jí pošeptala do ucha:

„Dělám si s ním co chci, nedostal ještě ani tohle!" Vložila nehet v rukavičce pod svůj nejhezčí zoubek a učinila známý pohyb, kterým se zřetelně říká: „Ani ň!"

„Máš ho v hrsti…"

„Má drahá, vždyť zatím teprve zaplatil dluhy…"

„To je držgrešle!" zvolala Zuzana du Val-Noble.

„Jenže já jsem jich měla, že by se jich polekal sám ministr financí. Teď mi musí připsat třicet tisíc franků renty, než vůbec k něčemu dojde. Copak o to, je roztomilý, nemůžu si stěžovat… A poslušný. Za týden zahajujeme dům, můžeš přijít… Ten den ráno mi má darovat smlouvu na dům v rue Saint-Georges. V takovém domě bych rozhodně nemohla bydlet bez třiceti tisíc vlastní renty, kdybych se v případě nějaké pohromy octla na suchu. Poznala jsem bídu a věř, že už ji podruhé nechci zažít. Jsou jisté zkušenosti, kterých má člověk brzy dost."

„Ty, která jsi tvrdila, že ‚Bohatství, to jsem já,' ty ses pěkně změnila!" zvolala Zuzana.

„To udělal švýcarský vzduch, tam se člověk stává šetrným… Víš co, má milá, jeď tam taky a klofni tam nějakého Švýcara, třebas si tě vezme! Oni tam totiž ještě nevědí, co jsou to holky jako my… V každém případě se odtamtud vrátíš

s láskou k rentě zanesené v hlavní knize, což je láska ctnostná a počestná!… Sbohem!“

Ester nastoupila do svého krásného kočáru, do něhož byli zapraženi nejkrásnější šediví grošáci ze všech, co jich tehdy v Paříži bylo.

„Ta žena, co nastupuje do kočáru,“ řekl Peyrade anglicky Contensonovi, „je pěkná, ale mě zajímá daleko víc ta, co jde pěšky. Budeš ji sledovat a zjistíš, kdo to je.“

„Tak tohle právě řekl anglicky ten Angličan,“ řekl Theodor Gaillard, když zopakoval paní du Val-Noble Peyradova slova.

Než se Peyrade odvážil promluvit anglicky, utrousil v této řeči slovo, jež vyvolalo na tváři Theodora Gaillarda výraz, který ho ujistil, že novinář anglicky rozumí. Paní du Val-Noble se pak pomaličku vracela domů do rue Louis-le Grand, kde bydlela v podnájmu ve slušném domě. Cestou se nenápadně ohlížela, aby zjistila, zda ji míšenec sleduje. Dům patřil nějaké paní Gérardové, které v dobách své slávy prokázala paní du Val-Noble jisté služby, za něž jí dnes projevovala vděčnost tím, že jí poskytovala slušný příbytek. Tato počestná, ctnostná a dokonce zbožná paní přijímala kurtizánu jako jakousi vyšší bytost. Stále ještě ji viděla v její bývalé kráse a považovala ji za svrženou královnu. Svěřovala jí své dcery, a kurtizána, ač se to snad nezdá docela přirozené, je vodila do divadla a hlídala je stejně důkladně, jako by byla jejich vlastní matka. Obě slečny Gérardovy ji také měly velice rády. Ta dobrá a hodná paní domácí se podobala oněm vrcholně ušlechtilým kněžím, kteří na tyto ženy, postavené mimo zákon, pohlížejí jako na bytosti, které si zaslouží, aby byly spaseny a milovány. Paní du Val-Noble respektovala tuto její počestnost a často jí i záviděla, když s ní po večerech hovořila o svých trampotách. „Jste ještě krásná, můžete ještě udělat štěstí,“ říkala paní Gérardová. Pád paní du Val-Noble byl však jen relativní. Šatník této tak elegantní a marnotratné ženy byl ještě natolik dobře zásoben, aby se mohla objevit v plném lesku, jako v den představení

Richarda Darlingtona v divadle Saint-Martin. Paní Gérardová velkoryse platila kočár, který pěší žena potřebovala k cestě do divadla a zpět.

„Tak, milá paní Gérardová," řekla počestné matce rodiny Zuzana, „myslím, že se na mně přece jen usměje štěstí…"

„Ale, to ráda slyším. Jenom buďte rozumná a myslete na budoucnost… Už nedělejte dluhy. Co se jen naodháním těch, co vás tu hledají!…"

„Jen si z těch darebáků nic nedělejte. Beztak na mně vydělali hromadu peněz. Tady máte lístky do divadla pro svoje dcery, je to pěkná lóže v druhém pořadí. Kdyby se po mně večer někdo ptal a já ještě nebyla doma, můžete ho klidně pustit nahoru. Bude to moje bývalá komorná Adéla, pošlu ji sem…

Paní du Val-Noble, která neměla žádnou matku ani tetu, musela se obracet na svou komornou (rovněž pěší), aby před neznámým, jehož získání by jí umožnilo znovu se dostat na předešlou úroveň, sehrála úlohu jakési paní Saint-Estévové. Odešla na večeři s Gaillardem, jehož na ten den pozval Nathan, který tak splácel prohranou sázku. Měl to být jeden z těch flámů, kdy se pozvaným říká: „Budou tam taky holky."

Peyrade v roli naboba

Musely to být mocné pohnutky, jež přiměly Peyrada, aby se v této intrice osobně angažoval. Jeho zvědavost, stejně jako zvědavost Corentinova, byla ostatně tak vybičována, že by se byl i bez důvodu do chystaného dramatu ochotně zapletl.

V té době politika Karla X. dospěla do poslední fáze vývoje. Když král svěřil kormidlo ministrům, které si sám vybral, chystal se dobýt Alžírsko, aby mu tato sláva poskytla oprávnění k tomu, co se nazývá státním převratem. V zemi

samotné už nikdo nekonspiroval a Karel X. se domníval, že už nemá protivníka. V politice stejně jako na moři nastává někdy klamné bezvětří. A tak neměl Corentin zhola nic na práci.

V takové situaci náruživý lovec z nouze střelí i vrabce. Když císaři Domitianovi došli křesťané, zabíjel mouchy. Contenson, který byl svědkem Esteřina zatčení, svým skvělým špiclovským nosem okamžitě odhadl situaci. Jak jsme viděli, ten darebák se nenamáhal, aby před baronem Nucingenem zakrýval, co si myslí. „V čí prospěch se vydírá na bankéřově vášni?“ byla první otázka, kterou si oba přátelé položili. Když v Asii poznal Contenson jednu z postav hry, doufal, že se skrze ni dostane i k jejímu autorovi. Ale po jistou dobu mu unikala, schovávala se v pařížském bahně jako úhoř, a když ji pak nalezl jako kuchařku u Estery, nedovedl si vysvětlit, v čem spočívá její spolupráce. Poprvé se tu oba mistři ve špehování setkali s nerozluštitelným textem, ačkoli v něm tušili něco značně podezřelého. Při třech smělých útocích na dům v rue Taitbout narazil Contenson na zaryté mlčení. Dokud tam Ester bydlela, domovník byl jakoby pod vlivem nějakého nesmírného strachu. Možná že mu Asie pohrozila, že v případě indiskrece nakrmí celou rodinu otrávenými knedlíčky. Den poté, co se Ester odstěhovala, shledal Contenson domovníka už poněkud ochotnějšího. Prý se mu stýská po té paničce, která ho živila zbytky ze svého stolu. Contenson převlečený za obchodního agenta vyjednával o nájem bytu, s jízlivými poznámkami naslouchal domovníkovým nářkům a všechno, co muž říkal, uváděl v pochybnost slovy: „Ale, nepovídejte…“

„Ano, pane, ta panička tu bydlela pět let a nevytáhla paty z domu a její milenec, který na ni strašně žárlil, ačkoli se jí nedalo nic vytknout, byl velice opatrný, když chodil sem i když odcházel. Byl to velice hezký mladík.“ Lucien tehdy pobýval u své sestry paní Séchardové v Marsacu. Ale jakmile se vrátil, poslal Contenson domovníka na quai Malaquais, aby se zeptal pana de Rubempré, zda by neprodal nábytek z bytu, který paní

de Gobseck opustila. Domovník tehdy v Lucienovi poznal záhadného milence mladé vdovy, a to Contensonovi stačilo. Můžeme si představit, jaké překvapení, i když skryté, se zmocnilo Luciena a Carlose. Předstírali, že považují domovníka za blázna a snažili se ho o tom přesvědčit.

Ve čtyřiadvaceti hodinách zorganizoval Carlos protišpionáž, která přistihla Contensona při zjevném špehování. Contenson, přestrojený za nosiče z tržnice, už dvakrát přinesl nákup, který Asie ráno vybrala, a dvakrát pronikl do palácku v rue Saint-Georges. Také Corentin se činil. Ale zarazila ho věrohodnost postavy Carlose Herrery. Brzy se totiž dověděl, že tento abbé je tajný posel krále Ferdinanda VII. a že přišel do Paříže koncem roku 1823. A tak byl Corentin nucen zjistit důvody, které vedou tohoto Španěla, aby se stal ochráncem Luciena de Rubempré. Corentin se dověděl, že Lucien si po pět let Ester vydržoval. Takže záměna té Angličanky za Ester měla posloužit zájmům mladého elegána. Přitom Lucien neměl žádné prostředky k živobytí, odmítají mu dát slečnu de Grandlieu za manželku, a přitom právě koupil za milión původní panství rodiny Rubempré. Corentin do věci nenápadně zainteresoval policejního ředitele: záhy nato mu pařížský policejní prefekt sdělil, že v Peyradově věci nebyli stěžovateli nikdo menší, než vévoda de Sérizy a Lucien de Rubempré.

„A máme to!“ zvolali Peyrade a Corentin.

V okamžiku byl plán obou přátel hotov.

„Ta holka,“ řekl Corentin, „měla už předtím různé známosti, a má jistě přítelkyně. Je vyloučeno, aby se mezi nimi nenašla jedna, která měla smůlu. Jeden z nás se musí vydávat za bohatého cizince a projevit o ni zájem. Zařídíme to tak, aby ty dvě spolu začaly kamarádit. Vždycky se navzájem potřebují na všelijaké ty techtle mechtle s milenci, a tak pronikneme do samého srdce pevnosti.“

Peyrade si přirozeně ihned zvolil úlohu Angličana. Zamlouvala se mu možnost žít rozmařilým životem po dobu

nutnou k tomu, aby odhalili spiknutí, jehož se stal obětí, kdežto Corentin, zestárlý v nepříliš zajímavé práci, o to neměl valný zájem. Přestrojen za mulata unikl Contenson rychle Carlosově protišpionáži. Tři dny před setkáním Peyrada s paní du Val-Noble na Champs-Elysées objevil se bývalý agent pánů Sartina a Lenoira vybaven dokonale regulérním pasem v rue de la Paix a ubytoval se v hotelu Mirabeau. Předstíral, že se vrací z kolonií přes Havre v kočárku tak zabláceném, jako by opravdu přijížděl z Havru, ačkoli ve skutečnosti projel jen krátkou trať ze Saint-Denis do Paříže.

Současně požádal Carlos Herrera o vízum na španělském velvyslanectví a na quai Malaquais přichystal všechno na cestu do Madridu. Důvod byl tento: za pár dní se Ester měla stát majitelkou palácku v rue Saint-Georges a měla jí být připsána renta třicet tisíc franků. Evropa a Asie byly dost mazané na to, aby ji přemluvily, aby dům prodala a výtěžek tajně odevzdala Lucienovi. Lucien pak, jako by získal peníze štědrostí své sestry, zaplatí zbytek ceny za panství Rubempré. Nikdo proti tomu nemohl nic namítat. Jen Ester mohla něco prozradit, ale ta by raději zemřela, než aby si dovolila jen brvou hnout. Klotylda si uvázala kolem svého čapího krku růžový šátek, což znamenalo, že v grandlieuovském paláci je už vyhráno. Akcie omnibusů již vynášely trojnásobek vloženého kapitálu. Svým zmizením na několik dní znemožní Carlos protivníkovi jakoukoli akci. Lidská předvídavost tu počítala se vším, jakákoli chyba byla vyloučena. Falešný Španěl měl odjet nazítří toho dne, kdy se Peyrade setká s paní du Val-Noble na Champs-Elysées. Avšak ve dvě hodiny ráno téže noci přijela Asie drožkou na quai Malaquais a zastihla tam velitele celé operace, jak kouří dýmku a probírá souhrn toho, co tu bylo stručně řečeno, podobně jako autor probírá stránky své knihy, aby v nich objevil případné chyby. Takový člověk se nehodlal podruhé dopustit opomenutí, k jakému došlo v případě domovníka z rue Taitbout.

„Paccard,“ zašeptala Asie do ucha svému pánovi, „poznal včera o půl třetí na Champs-Elysées Contensona přestrojeného za míšence, jak se vydává za sluhu jistého Angličana, který se už tři dny prochází po Champs-Elysées a pozoruje Ester. Paccard toho lumpa poznal podle očí, stejně jako já, když se vydával za nosiče z tržnice. Paccard tu holku zavezl domů a přitom nespustil našeho lumpa z dohledu. Bydlí v hotelu Mirabeau, ale tak spiklenecky na sebe s tím Angličanem mrkali, že Paccard je přesvědčen, že ten Angličan není žádný Angličan.“

„Máme na zádech ováda,“ řekl Carlos. „Pojedu až pozítří. Byl to opravdu Contenson, který nám poslal až sem domovníka z rue Taitbout. Musíme zjistit, jestli ten falešný Angličan je náš nepřítel.“

V poledne barevný sluha pana Samuela Johnsona obsluhoval svého pána, který ze zištnosti vždycky příliš dobře obědval. Peyrade se chtěl vydávat za Angličana z rodu *pijáků.* Nikdy nevycházel jinak než v podnapilém stavu. Nosil černé soukenné kamaše, které mu sahaly až ke kolenům a byly vycpané, aby jeho lýtka vypadala silnější. Kalhoty měl silně vystlány vatelínem. Vestu měl upjatou až ke krku. Modrý nákrčník měl ovinutý kolem krku až po uši. Na hlavě měl malou zrzavou paruku, zakrývající polovinu čela. Na výšce si přidal přibližně tři palce, takže by ho nepoznal ani nejstarší stálý host Davidovy kavárny. Podle rovného černého volného fraku, čistého jak se na anglický frak sluší, museli ho kolemjdoucí považovat za anglického milionáře. Contenson se choval s chladnou drzostí důvěrného sluhy bohatého pána: byl mlčenlivý, pohrdavý, málo sdílný, choval se jako cizinec a občas divoce vykřikoval. Peyrade dopíjel svou druhou láhev, když hotelový sluha bez okolků vpustil do bytu člověka, jehož Peyrade stejně jako Contenson odhadli jako strážníka v civilu.

„Pane Peyrade,“ řekl strážník boháčovi, ale šeptem do ucha, „mám rozkaz vás předvést na prefektůru.“

Peyrade bez odmluvy vstal a vzal si klobouk.

„Před vchodem stojí fiakr," řekl mu na schodech strážník. „Prefekt vás chtěl původně dát zatknout, ale spokojil se s tím, že vás požádá o vysvětlení vašeho počínání prostřednictvím soudního úředníka, kterého naleznete ve voze."

„Mám zůstat?" zeptal se strážník úředníka, když Peyrade nastoupil do vozu.

„Ne," odpověděl úředník, „jen tiše řekněte kočímu, ať jede na prefektůru."

Peyrade a Carlos se octli sami v jednom fiakru. Carlos měl při ruce dýku. Fiakr řídil důvěryhodný kočí, který by byl schopen nechat Carlose za jízdy vystoupit, aniž si toho všiml a při příjezdu na místo neprojevit nejmenší překvapení, kdyby ve svém voze objevil mrtvolu. Zmizelé špióny nikdy nikdo nehledá. Spravedlnost nechává takové vraždy téměř vždy nepotrestané, neboť bývá příliš těžké se v nich vůbec vyznat.

Souboj ve fiakru

Peyrade šlehl špiónským okem po úředníkovi, kterého mu posílá policejní prefekt. Carlosův zjev ho uspokojil: olysalá lebka, vzadu vrásčitá, napudrované vlasy a na bledých očích se zarudlými víčky, která by potřebovala šetřit, typicky úřednické zlaté brejličky s dvojitými zelenými skly. Tyto oči svědčily o prodělaných ošklivých nemocech. Bílá košile s nabíraným plochým žabó, obnošená vesta z černého atlasu, kalhoty, jaké nosí soudci, hrubé černé punčochy nošené již desátý den, zlatý řetízek u hodinek. Zkrátka typický úředníček, jemuž se velice nepřípadně říká *smírčí úředník.*

„Drahý pane Peyrade, je mi líto, že člověk jako vy jste se stal předmětem policejního dohledu a že svým chováním ho dokonce odůvodňujete. Jestli si myslíte, že takto uniknete naší

bdělosti, mýlíte se. Patrně jste se vydal na cestu z Anglie někde v Beaumont-sur-Oise, že?“

„V Beaumont-sur-Oise?…“ podivil se Peyrade.

„Nebo snad v Saint-Denis?“ pokračoval falešný úředník.

Peyrade upadl do rozpaků. Tato nová otázka si žádá odpověď. A každá odpověď je nebezpečná. Když přitaká, bude to vypadat jako výsměch, když to popře a jestliže ten člověk zná pravdu, byl by to Peyradův konec. Pokusil se pohlédnout na úředníka s úsměvem, jako by ten úsměv sám měl být odpovědí. Úsměv byl přijat bez námitek.

„Za jakým účelem jste se přestrojil, najal si apartmá v hotelu Mirabeau a udělal z Contensona barevného sluhu?“ otázal se úředník.

„Zodpovídám se ze své činnosti pouze svým nadřízeným,“ řekl Peyrade důstojně.

„Jestli mi tím chcete naznačit, že jednáte z pověření státní policie,“ řekl suše falešný úředník, „změníme směr a pojedeme do rue de Grenelle místo do rue de Jerusalem. Dostal jsem ohledně vás zcela přesné příkazy. Ale dejte si pozor! Oni se zase tak moc na vás nezlobí, a mohl byste se snadno dostat do konfliktu. Já osobně proti vám nic nemám… Ale pokračujme!… Řekněte mi pravdu!“

„Pravdu? Tak já vám ji povím,“ řekl Peyrade a vychytrale se podíval do zarudlých očí svého strážce.

Tvář domnělého úředníka zůstala němá, lhostejná. Konal své řemeslo a nějaká pravda mu připadala nezajímavá; tvářil se, jako by šlo o nějaký prefektův rozmar. Prefekti totiž mívají rozmary.

„Zamiloval jsem se jako blázen do jedné ženy, milenky toho burzovního agenta, který zmizel ve svůj prospěch a v neprospěch svých věřitelů, nějakého Falleixe.“

„Do paní du Val-Noble,“ řekl úředník.

„Ano,“ pokračoval Peyrade. „Abych ji mohl měsíc vydržovat, což mě nepřijde na víc než na tisíc zlatých,

přestrojil jsem se za boháče a udělal z Contensona svého sluhu. A že je to pravda, pane, klidně mě můžete nechat tady ve fiakru a já – bývalý policejní ředitel – tady na vás počkám, zatímco si zajdete do hotelu a zeptáte se na to Contensona. Contenson vám nejen potvrdí, co jsem právě měl čest vám sdělit, ale dostaví se tam i komorná paní du Val-Noble, která má dnes dopoledne přinést kladnou odpověď na mé návrhy, anebo podmínky své paní. Takový starý kocour jako já ví, co se od něho očekává. Nabídl jsem jí tisíc franků měsíčně a kočár. To dělá dohromady patnáct set. Dál pět set franků na dary a stejný obnos na pár večírků, večeří a návštěv divadel. Jak vidíte, nespletl jsem se ani o centim, když jsem řekl tisíc zlatých. Člověk v mém věku snad může vydat tisíc zlatých na svou poslední libůstku.“

„Tak to vy, strejdo Peyrade, máte pořád ještě tak rád ženský, abyste…? Nedělejte si ze mne blázny. Mně je šedesát let, a docela dobře se bez nich obejdu… Ale je-li tomu skutečně tak, jak říkáte, chápu, že se musíte vydávat za cizince, aby se vám tenhle rozmar vyplnil.“

„Takže ani Peyrade, ani starý Canquoëlle z ulice Moineaux…“

„Jistě, žádný z nich by se paní du Val-Noble nelíbil,“ přerušil ho Carlos, nesmírně potěšen, že se dovídá, kde starý Canquoëlle bydlí. „Před revolucí jsem měl milenku,“ pokračoval, „kterou si vydržoval mistr popravčí, jemuž se tehdy říkalo kat. Jednou večer v divadle se píchla do prstu špendlíkem, a jak bylo tehdy zvykem, vykřikla: „Ach, spral to kat!“

„To má být narážka?“ řekl její soused… „Zkrátka, milý Peyrade, rozešla se s ním kvůli tomu slovu. Chápu, že se nechcete vystavovat podobným nepříjemnostem… Paní du Val-Noble se stýká se slušnými lidmi. Jednou jsem ji viděl v Opeře, a to byla velice krásná. Řekněte kočímu, ať se vrátí do rue de la Paix, drahý Peyrade, půjdu nahoru s vámi

a přesvědčím se na vlastní oči, jestli je to tak. Panu prefektovi patrně stačí ústní hlášení.“

Carlos vytáhl z kapsy černou, uvnitř zlacenou tabatěrku a nabídl Peyradovi tabák s tak dokonale dobráckým výrazem, že si Peyrade pomyslel:

„Tohle jsou ti jejich dnešní strážníci… Panebože, co by tomu řekli pánové Lenoir a Sartine, kdyby vstali z mrtvých?“

„Jistě je to část pravdy, ale není to všechno, příteli,“ řekl falešný policejní úředník a šňupl si tabáku. „Strkáte nos do milostných záležitostí barona Nucingena a patrně ho chcete chytit do léčky; z pistole jste ho netrefil, tak na něho míříte z kanónu. Paní du Val-Noble je přítelkyní paní de Champy…“

„Pozor, abych nenaletěl,“ pomyslel si Peyrade. „Je chytřejší, než jsem si myslel. Hraje přede mnou, předstírá, že mě nechá propustit, a přitom ze mě tahá rozumy.“

„Tak co?“ pronesl Carlos tónem úřední autority.

„Ano, opravdu jsem se prohřešil tím, že jsem pro pana de Nucingen hledal osobu, do které se šíleně zamiloval. To všechno proto, že jsem v nemilosti. Prý jsem se nevědomky dotkl jakýchsi vyšších zájmů.“

Úředníka to nevyvedlo z klidu.

„Jenže já po dvaapadesáti letech služby,“ pokračoval Peyrade, „znám policii natolik, abych si dával dobrý pozor, zejména od té doby, co jsem to od pana prefekta dostal, a právem…“

„Vy byste se tedy vzdal toho svého vrtochu, kdyby si to pan prefekt přál? Myslím, že byste mu tím podal důkaz o upřímnosti svých slov.“

„Ten na to ale jde,“ pomyslel si Peyrade. „Jo, mně se zdá, že se dnešní policajti vyrovnají těm z dob pana Lenoira!“

„Vzdát se ho?“ odpověděl nahlas Peyrade. „Vyčkám rozkazů pana prefekta… Ale jestli chcete, pojďte se mnou, tady je můj hotel.“

„A kde na to berete peníze?“ zeptal se zničehonic Carlos. „Milý pane, jeden můj přítel…“ řekl Peyrade. „To si zkuste vykládat vyšetřujícímu soudci!“ pokračoval Carlos.

U Carlose byl tento odvážný výstup výsledkem kombinace, která nemohla vzejít než z hlavy člověka jeho formátu. Brzy ráno poslal Luciena k hraběnce de Sérizy, aby tam požádal o důvěrné informace o agentovi, jehož použil baron Nucingen. Tajemník se vrátil s informací o Peyradovi, sestavenou z jednotlivých údajů v jeho spisech.

„U policie od roku 1778. Dva roky předtím přišel do Paříže z Avignonu.

Nemá peníze ani morálku. Je držitelem státních tajemství.

Bydlí v rue des Moineaux pod jménem Canquoélle, což je jméno malého rodinného panství v departementu Vaucluse. Rodina zcela počestná.

Nedávno se po něm ptal jeden z jeho prasynovců, jakýsi Teodor de la Peyrade (viz hlášení č. 37 v tomto spise).“

„To asi bude ten Angličan, kterému Contenson hraje barevného sluhu,“ zvolal Carlos, když mu Lucien opakoval informace, které mimoto získal i ústně.

Tento muž, výkonný jako velící generál, nalezl Paccardovým prostřednictvím nic netušícího pomocníka, který byl schopen sehrát úlohu civilního strážníka. Třikrát se Carlos chystal, že Peyrada ve fiakru zabije, ale pokaždé zaváhal. Zařekl se totiž, že nikdy nespáchá vraždu vlastní rukou, a proto se rozhodl, že se Peyrada včas zbaví tím, že ho nějakým propuštěným galejníkům označí za milionáře.

Peyrade a jeho průvodce uslyšeli, jak Contenson hovoří s komornou paní du Val-Noble. Peyrade tiše pokynul Carlosovi, aby zůstal v první místnosti, jako by říkal: „Tak co říkáte, že jsem vám nelhal?“

„Madam na všechno přistoupila,“ říkala Adéla. „Madam je teď právě u jedný svý přítelkyně, paní de Champy, která si drží v rezervě zařízený byt v rue Taitbout. Pro madam bude

příjemnější přivítat pana Johnsona tam, protože byt je moc pěkně zařízený, a pan Johnson by pak mohl po dohodě s paní de Champy od ní odkoupit nábytek.“

„Dobře, holčičko. Když to není přímo podfuk, tak to podfukem silně zavání,“ řekl barevný sluha užaslému děvčeti, „ale rozdělíme se…“

„To se hned pozná barevnej!“ zvolala slečna Adéla. „Jestli je ten váš pracháč opravdovej pracháč, mohl by ten nábytek madam darovat. Nájem končí v dubnu 1830, a když se bude byt vašemu pracháčovi líbit, může obnovit smlouvu.“

„Já jsem welice spokojeney,“ odpověděl Peyrade, když vstoupil a poklepal komorné na rameno.

Spiklenecky mrkl na Carlose a ten přikývl, protože chápal, že „pracháč“ nesmí vypadnout z role. Avšak výjev náhle dostal jiný směr příchodem osobnosti, proti níž nezmohl nic ani Carlos, ani policejní prefekt. Zjevil se totiž nečekaně Corentin, který nalezl dveře otevřené a zaskočil se podívat na svého starého přítele.Peyrada, jak si hraje na „pracháče“.

Corentin vyhrává druhé kolo

„Prefekt mě pořád otravuje,“ pošeptal Peyrade Corentinovi do ucha, „přišel mi na moje přestrojení.“

„Tak prefekta shodíme!“ odpověděl stejně Corentin svému příteli. Pak se chladně uklonil a jal se potutelně zkoumat policejního úředníka.

„Vy tu zůstaňte, dokud se nevrátím; zajdu si na prefekturu,“ řekl Carlos. „Když se nevrátím, můžete si dělat, co chcete.“

Když ta slova pošeptal Peyradovi do ucha, aby v očích komorné utvrdil věrohodnost postavy boháče, Carlos odešel, neboť neměl nejmenší chuť zůstávat na očích novému

příchozímu, v němž poznal člověka z rodu modrookých blondýnů, kteří dovedou být tak děsivě ledoví.

„To byl úředník, kterého na mě poslal pan prefekt," řekl Peyrade Corentinovi.

„Tohle?" odpověděl Corentin. „Tos naletěl. Tenhle chlap má boty uvnitř vycpané třemi balíčky karet, což se pozná podle polohy jeho nohy v botě: a ostatně policejní úředník se nemá co přestrojovat!"

Corentin rychle seběhl ze schodů, aby si ověřil své podezření. Carlos právě nastupoval do fiakru.

„Hej! Pane abbé?…" křikl na něho Corentin.

Carlos se ohlédl, uviděl Corentina a honem naskočil do fiakru.

„Tak vida," řekl si Jacques Collin, Jsem v troubě, poznali mě. Teď musím být rychlejší než oni a hlavně zjistit, co na nás mají."

Nicméně mu Corentin ještě stačil říci okénkem:

„Tak tohle je všechno, co jste chtěl vědět." – „Na quai Malaquais," křikl Corentin na kočího s ďábelským sarkasmem v hlase i pohledu.

Corentin viděl Carlose Herreru pětkrát nebo šestkrát, a na vzhled tohoto muže se nedalo zapomenout. Corentin ho poznal nejprve podle šíře ramen, pak podle obličeje od neštovic a podle těch tří palců navíc v patě boty.

„Jo, kamaráde, naletěl jsi!" řekl Corentin, když zjistil, že v ložnici už není nikdo než Peyrade a Contenson.

„Cože?" zvolal Peyrade a v hlase mu zazněl kovový tón. „Vždyť já utrácím poslední dny života na to, abych si ho napíchl na rožeň a upekl si ho!"

„Je to abbé Herrera, nejspíš nějaký španělský Corentin. Tím se všechno vysvětluje. Ten Španěl je geniální lump, který se pokusil tomu mladíčkovi získat peníze přes postel hezké holky… Sám musíš vědět, jestli si troufáš na souboj s diplomatem, a ten mi připadá zatraceně mazaný."

„Panebože,“ zvolal Contenson, „vždyť on dostal těch tři sta tisíc franků ten den, co Ester zatkli, seděl tehdy v drožce! Pamatuju si ty jeho oči, to čelo, ty stopy po neštovicích!“

„Jaký věno mohla mít chudinka Lydie!“ zvolal Peyrade.

„Můžeš si hrát dál na pracháče,“ řekl Corentin. „Abys měl možnost dohlížet na to, co se děje u Ester, musíš se spojit s paní du Val-Noble. Ona totiž byla skutečnou milenkou Luciena de Rubempré.“

„Už z Nucingena vyždímali přes pět set tisíc franků,“ řekl Contenson.

„Jenže oni potřebujou ještě jednou tolik,“ pokračoval Corentin. „Panství rodu Rubempré má cenu milión. Ty, tatíku,“ řekl a poklepal Peyradovi na rameno, „ty můžeš dostat přes sto tisíc, abys mohl provdat tu svou Lydii.“

„To neříkej, Corentine. Jestli se ten tvůj plán nepodaří, byl bych schopen čehokoliv…“

„Dostaneš je možná už zítra! On abbé je, hochu, zatraceně chytrý, to se mu musí přiznat, ale máme ho v hrsti, je to inteligentní člověk a vzdá to. Dělej se pěkně hloupej jako správnej pracháč a ničeho se neboj.“

Večer toho dne, kdy se skuteční soupeři octli tváří v tvář na holé rovině, vypravil se Lucien do paláce Grandlieuových. Byla tam početná společnost. Před tváří celého svého salónu si vévodkyně ponechala Luciena delší dobu vedle sebe a byla na něho přímo roztomilá.

„Vy jste byl na cestách?“ otázala se ho.

„Ano, výsosti. Moje sestra, ve snaze mi usnadnit sňatek, podstoupila značné oběti, takže jsem mohl získat pozemky rodiny Rubempré a panství opět zcelit. Nalezl jsem ve svém pařížském advokátovi velice obratného člověka, který mě dokázal ochránit před přehnanými nároky, s nimiž mohli současní majitelé vyrukovat, kdyby znali jméno kupce.“

„Je u toho také zámek?“ zeptala se Klotylda s přelíbezným úsměvem.

„Patří k tomu cosi jako zámek. Ale nejmoudřejší bude ho použít jako materiál pro stavbu moderního domu.“

Klotyldiny oči zářily štěstím a tvář blaženým úsměvem.

„Dneska večer si zahrajete jeden rubber s mým otcem,“ pošeptala mu. „Doufám, že do čtrnácti dnů budete pozván na večeři.“

„Nu, milý pane,“ řekl vévoda Grandlieu, „prý jste koupil panství Rubempré, blahopřeji vám. Je to odpověď těm, kdo tvrdili, že jste zadlužený. My aristokrati si můžeme dovolit, třebas jako Francie nebo Anglie, veřejný dluh. Ale pochopte, že lidé nemajetní nebo začátečníci si něco podobného dovolit nemohou…“

„Ano, pane vévodo, já mám na svých pozemcích ještě pět set tisíc franků dluhů.“

„Tak si musíte vzít moji dceru, a ta vám je přinese věnem. Ale těžko byste pro sebe nalezl v našem okolí tak bohatou partii. Tady dostávají dívky jen malé věno.“

„Ale jejich jméno to vyvažuje,“ odpověděl Lucien.

„Jsme jen tři hráči na whist, Maufrigneuse, Val Noble d'Espard a já. Nechtěl byste dělat čtvrtého?“ řekl vévoda Lucienovi, ukazuje na karetní stolek.

Klotylda přistoupila ke stolku, aby se podívala, jak otec hraje.

„Ona chce, abych si myslel, že je tu kvůli mně,“ řekl vévoda poplácávaje dceru po rukou a hledě po očku na Luciena, který však zachoval vážnost.

Lucien jako partner pana d'Espard prohrál dvacet zlatých.

„Drahá máti,“ hlásila Klotylda vévodkyni, „on byl natolik chytrý, že prohrál.“

V jedenáct hodin, po několika láskyplných slovech, která si vyměnil se slečnou Grandlieu, vrátil se Lucien domů a ulehl s vědomím, že vyhrál na celé čáře a že to vítězství bude do měsíce korunováno úspěchem, neboť nepochyboval, že bude

přijat za Klotyldina nápadníka a že se s ní do konce roku 1830 ožení.

Nazítří, když Lucien před obědem pokuřoval cigarety ve společnosti značně ustaraného Carlose, přišli jim oznámit, že je tu pan de Saint-Estéve (jaká to ironie!) a že si přeje mluvit s abbé Herrerou nebo s panem Lucienem de Rubempré.

„Řekli jste mu, že jsem odešel?“ zvolal abbé.

„Ano, pane,“ odpověděl podkoní.

„Tak toho člověka přijmeš ty,“ řekl Lucienovi. „Ale ani slovem se nepodřekni, nenech na sobě znát jakékoli překvapení, je to nepřítel.“

„Však mě uslyšíš,“ řekl Lucien.

Carlos se skryl do sousedního pokoje a skulinou ve dveřích uviděl Corentina, jehož poznal jen po hlase, neboť tento muž měl mimořádnou schopnost měnit svůj zevnějšek. Když nyní vcházel, vypadal Corentin jako starý odborový rada z ministerstva financí.

„Vy mne bohužel neráčíte znát, pane,“ řekl Corentin, „ale…“

„Promiňte, že vás přerušuji, pane,“ řekl Lucien, „ale…“

„Ale ono jde o váš sňatek se slečnou de Grandlieu, k němuž totiž nedojde,“ dodal rychle Corentin. Lucien si sedl a neřekl nic.

„Jste v rukou člověka, který má schopnost, vůli a možnost dokázat vévodovi Grandlieuovi, že panství de Rubempré bude koupeno za cenu, kterou vám jistý hlupák zaplatil za vaši milenku slečnu Ester,“ pokračoval Corentin. „Bude snadné vyhledat soudní záznamy, na jejichž základě byla slečna Ester pohnána před soud, a máme možnost přinutit pana d'Estourny, aby promluvil. Mazané machinace, jichž bylo použito proti baronovi Nucingenovi, budou odhaleny… Teď se ještě může všechno urovnat. Zaplaťte sto tisíc franků, a budete mít pokoj… Mně do toho všeho nic není, jednám jen z pověření osob, které se toho vydírání zúčastní, nic víc.“

Corentin si mohl mluvit třebas hodinu, Lucien kouřil dýmku s dokonale bezstarostným výrazem.

„Pane," odpověděl, „nechci vědět, kdo jste, protože lidé, kteří vyřizují podobné vzkazy, alespoň pro mne, nemívají jméno. Nechal jsem vás klidně mluvit. Jsem tu doma. Vy mi nepřipadáte jako nerozumný člověk. Proto vám povím, jaké je moje dilema."

Nastala odmlka, během níž Lucien nastavil Corentinovým kočičím očím, jež byly na něho upřeny, ledový pohled.

„Opíráte se o zcela falešné údaje a já je nemusím vůbec brát na vědomí," pokračoval Lucien. „Buď máte pravdu, a kdybych vám dal sto tisíc, dal bych vám i právo, abyste na mně žádali tolikrát sto tisíc, kolik váš zaměstnavatel nalezne Saint-Estévů, které by na mne poslal… Ale abych rázem ukončil vaše ctěné vyjednávání, vězte, že já, Lucien de Rubempré, se ničeho nebojím. Nemám nejmenší účast na nechutných obchodech, o nichž se zmiňujete. Když rodina Grandlieuových bude dělat drahoty, jsou tu na vdávání ještě další mladé dámy. Ostatně pro mne není žádnou hanbou, zůstanu-li mládencem, zejména když se, jak vy si myslíte, zabývám výnosným obchodováním bílým masem."

„Kdyby pan abbé Herrera…"

„Pane," přerušil Lucien Corentina, „abbé Carlos je právě na cestě do Španěl a nemá nic společného ani s mým sňatkem, ani s mými finančními zájmy. Tento politik mi dlouho laskavě poskytoval rady, ale musí nyní skládat účty Jeho Veličenstvu španělskému králi. Chcete-li s ním mluvit, doporučuji, abyste se vydal na cestu do Madridu."

„Pane," pronesl zřetelně Corentin, „vy se nikdy nestanete manželem slečny de Grandlieu."

„Tím hůř pro ni," odpověděl Lucien, strkaje netrpělivě Corentina ke dveřím.

„Dobře jste si to rozmyslel?" řekl chladně Corentin.

„Pane, neznám vás, a nepřiznávám vám právo se plést do mých věcí, ani právo, abyste mne připravil o cigaretu," řekl Lucien, odhazuje svou zhaslou cigaretu.

„Sbohem, pane," řekl Corentin. „Už se víckrát neuvidíme… ale určitě nastane ve vašem životě okamžik, kdy byste dal půl svého jmění, aby vás bylo napadlo mě ještě na schodech zavolat zpět."

V odpověď učinil Carlos pohyb, jako když seká hlavu.

Hudba, jakou někdy starci slýchají v italské opeře

„A teď do práce!" zvolal, když viděl, jak je po tom strašlivém rozhovoru Lucien zsinalý.

Kdyby se mezi těmi nemnohými čtenáři, kteří se zajímají o morální a filozofickou stránku knihy, nalezl jediný, který by byl schopen uvěřit, že baron Nucingen nalezl uspokojení svých tužeb, byl by důkazem, jak je těžké podřídit dívčí srdce nějakým fyziologickým poučkám. Ester si usmyslila, že jí milionář draze zaplatí za to, co nazýval svým „dnem vítězství". A tak hned v prvních únorových dnech 1830 v „balácku" stále ještě nedošlo ke slavnostnímu zahájení.

„Ale o masopustě," svěřila Ester důvěrně svým přítelkyním, které to ovšem donesly baronovi, „otevřu svůj podnik a chci, aby ten můj byl spokojený jako ‚prase v žitě'."

Toto přirovnání se ve světě kurtizán brzy ujalo.

Baron si tehdy velice naříkal. Jako ženatí lidé, stával se tak dosti směšným, stěžoval si přátelům a dával otevřeně najevo svou neuspokojenost. Zato Ester plnila svědomitě svou úlohu Pompadurky krále burzovní spekulace. Uspořádala už pár menších večírků, jedině proto, aby dostala Luciena do svého obydlí. Lousteau, Rastignac, du Tillet, Bixiou, Nathan a hrabě Bramburský, zkrátka celá salónní smetánka, se brzy stali

stálými hosty. Konečně Ester přizvala do hry, kterou hrála, herečky jako Tullii, Florentinu, Fanny Beaupréovou, Florinu, dvě další herečky a dvě tanečnice a nakonec paní du Val-Noble. Není nic smutnějšího než dům kurtizány, v němž chybí sůl konkurence, hra toalet a různost tváří. V šesti nedělích stala se Ester nejduchaplnější, nejzábavnější, nejkrásnější a nejelegantnější z oněch ženských párių, z nichž se skládá třída vydržovaných žen. Vyzdvižena na svůj skutečný piedestal, vychutnávala všechny rozkoše marnivosti, jež jsou tak svůdné pro obyčejné ženy, ale činila to jako žena mající tajnou myšlenku, která ji staví nad její kastu. Uchovávala si v srdci obraz sebe samé, za který se sice rděla, ale jímž se zároveň pyšnila, a okamžik kapitulace byl neustále přítomen v její mysli. A tak žila jakýmsi dvojím životem, s velkým soucitem pro postavu, kterou hraje. Její ironie nesla stopy jejího vnitřního rozpoložení, v němž ji udržovalo hluboké opovržení, jež bůžek lásky, který sídlí v každé kurtizáně, chová k oné ohavné a hanebné úloze, jakou hraje tělo před očima duše. Byla současně hercem i divákem, soudcem i souzeným, a uskutečňovala tak překrásnou fikci arabských pohádek, v nichž téměř vždy vystupuje nějaká vznešená bytost skrytá ve zbídačelé skořápce a jejímž vzorem je v knize knih, jíž je bible, postava Nabuchodonozorova. Jelikož si určila trvání svého žití až do dne, kdy se stane nevěrnou, mohla si oběť ještě chvíli zahrávat se svým katem. Ostatně to, co se Ester dověděla o tom, jakými skrytými ohavnými prostředky baron získal své obrovské jmění, zbavilo ji jakýchkoli výčitek svědomí a libovala si v úloze bohyně Até, neboli, jak se vyjádřil Carlos, bohyně pomsty. A tak byla k tomuto milionáři, který žil jen pro ni, střídavě roztomilá a neskonale protivná. Kdykoli dosáhla baronova trýzeň takového stupně, že by byl chtěl Ester opustit, přitáhla si ho nazpět tím, že ho zahrnula něžností.

Herrera, který ostentativně odcestoval do Španěl, dorazil pouze do Tours. Svůj kočár poslal dál až do Bordeaux, kde se

jeho sluha měl vydávat za svého pána a vyčkat v hotelu jeho příjezdu. Pak se vrátil dostavníkem přestrojen za obchodního cestujícího a tajně se ubytoval u Ester, odkud pomocí Asie, Evropy a Paccarda pečlivě řídil své machinace, na všechno dohlížel, a zejména pak hlídal Peyrada.

Asi čtrnáct dní před dnem určeným pro slavnostní zahájení, jež se mělo konat nazítří po prvním plese v Opeře, seděla kurtizána, jejíž ironické poznámky počínaly být obávané, v Italské opeře v pozadí lóže, kterou jí baron opatřil v přízemí, aby tak svou milenku ukryl a nemusel se s ní ukazovat na veřejnosti pár kroků od paní de Nucingen. Ester si vybrala lóži tak, aby z ní mohla pozorovat lóži paní de Sérizy, kterou téměř pokaždé doprovázel Lucien. Ubohá kurtizána si dopřávala štěstí, že se může každé úterý, čtvrtek a sobotu dívat na Luciena vedle paní de Sérizy. A tak Ester uviděla, jak kolem půl desáté vstoupil Lucien do hraběnčiny lóže ustaraný, bledý a s obličejem téměř strhaným. Tyto známky vnitřního zoufalství byly viditelné jen pro Ester. Milující žena zná tvář milovaného muže stejně důkladně, jako námořník zná širé moře.

„Bože, copak mu je?… Co se stalo? Snad si nepotřebuje promluvit s tím padlým andělem, který je pro něho andělem strážným a který se teď právě skrývá v podkrovní komůrce mezi komůrkou Evropinou a Asiinou?“

Zaujata těmito bolestnými úvahami, Ester sotva vnímala hudbu. A tak se lze právem domnívat, že také vůbec neposlouchala barona, který držel v ruce ručku svého „andílka“ a hovořil k ní v té své polsko-židovské hatmatilce, jejíž podivná výslovnost je stejně podivná pro ty, kdo ji čtou, jako pro ty, kdo ji slyší.

„Esder,“ řekl jí, pustil jí ruku a poněkud nevrle ji odstrčil. „Vy mě nepozloucháte!“

„Hleďte, barone, vy komolíte lásku stejně, jako komolíte franštinu.“

„A chróme!“

„Tady nejsem ve svém budoáru, tady jsem v divadle. Kdybyste nebyl jako nedobytná pokladna od Hureta nebo Ficheta, kterou nějaký zvláštní přírodní úkaz proměnil v člověka, nedělal byste takový rámus v lóži ženy, která má ráda hudbu. To víte, že vás neposlouchám! Sedíte tu a štracháte se mi v sukni jako chroust v papíře, že bych se až smála, jak je mi vás líto. Říkáte mi, že jsem ‚grázná k zešrání‘… Vy starý hlupáku! Co kdybych vám na to řekla: „Dneska večer jste mi méně protivný než včera, pojďme domů? Tak podle toho, jak vás vidím funět (i když vás neslyším, zato vás rozhodně cítím), je mi zřejmé, že jste se obrovsky najedl a že začínáte večeři trávit. Vězte (stojím vás dost peněz, abych vám mohla dát občas za ty vaše peníze nějakou radu!), vězte tedy, můj milý, že když někdo tak obtížně tráví jako vy, nesmí své milence říkat neuváženě a v nevhodnou dobu: ‚Jak jste grázná…‘ Jak říká Blondet, na takovou hloupost zemřel jeden starý vysloužilec ‚v náručí víry svaté‘… Je deset hodin, v devět jste večeřel u du Tilleta s člověkem, co ho právě škubáte, s hrabětem Bramburským. A teď musíte strávit balíky peněz a koše lanýžů. Stavte se zítra v deset!“

„Vy jste ale krůta!…“ zvolal baron, který musel uznat správnost této lékařské diagnózy.

„Krutá!…“ opravila ho Ester stále hledíc na Luciena. „Copak jste se neporadil s Bianchonem, Despleinem a starým Haudrym?… Od té doby, co jste uviděl první záblesk svého štěstí, připomínáte mi, víte co?“

„Co?“

„Starého bubřinu zabaleného do vlňáku, který se každou hodinu projde od křesla k oknu, aby se podíval, jestli teploměr ukazuje stupeň pro bource morušového, což je teplota, jakou mu jeho lékař doporučil.“

„Vy néfděčnice!…“ zvolal baron, zklamán tím, že slyší písničku, jakou zamilovaní staří páni slýchají v Italské opeře velice často.

„Já a nevděčnice!“ řekla Ester. „Co já až doposud z vás mám?… Jen samé nepříjemnosti. No tak, tatíčku, řekněte sám, můžu být na vás pyšná? Vy jste pyšný na mne, na to, jak mi sluší vaše premování a vaše livrej. Zaplatil jste mé dluhy… Budiž. Ale nakradl jste si dost miliónů… (jen se nemračte, sám jste mi to přiznal), než aby to pro vás něco znamenalo. A na tom si můžete nejvíc zakládat… Lehká holka a zloděj, to se k sobě přece výborně hodí. Postavil jste nádhernou klec pro papouška, který se vám líbí… Jděte se zeptat některého brazilského papouška, jestli se cítí zavázán tomu, kdo ho strčil do zlaté klece… Nedívejte se na mě tak, vypadáte jako čínský bonz… Předvádíte svého červenobílého papouška celé Paříži a říkáte: „Vlastní snad někdo v Paříži tak pěkného papouška?… A jak dovede žvatlat! Jak dovede vyprávět vtipy! Přijde du Tillet, a on mu řekne: ‚Dobrrrý den, ty rrrošťáku!…‘ Ale vy jste šťastný jako Holanďan, který vlastní jedinečný tulipán, jako orientální nabob, okouzlený Anglií, kterému obchodní cestující právě prodal švýcarský hrací strojek, který hraje tři operní předehry. Chcete moje srdce? Prosím, dám vám možnost je získat.“

„Šíkejte chónem!… Já pro vás udělám všechno… Od vás se rád dávám škubat!“

„Buďte mladý, buďte krásný, buďte jako Lucien de Rubempré, který je teď tamhle s vaší ženou, a dostanete *gratis* to, co si za všechny vaše milióny nikdy nekoupíte!…“

„Jdu bryč!… Dneska večer jste obravdu chrózně protivná!…“ řekl upír, jemuž se protáhl obličej.

„Tak dobrou noc,“ odpověděla Ester. „Doporučte *Šoršovi*, aby vám ustlal vysoko pod hlavou, abyste měl nohy hodně nízko, protože máte dneska takovou mrtvičnou barvu… Nemůžete říct, že se nezajímám o vaše zdraví.“

Baron stál s rukou na klice.

„Nucingene, sem!“ zavolala ho panovačně Ester.

Baron se k ní sklonil s psí oddaností.

„Mám na vás být dneska večer hodná a pozvat vás na pár sklenic slazené vody a trochu se s váma ‚pošmajchlovat‘, vy ohavo?“

„Nebuďte krůta…“

„Jakápak krůta,“ dobírala si Ester barona pro jeho výslovnost. „Víte co? Přiveďte mi Luciena, ať ho taky pozvu na tu naši slavnost, určitě přijde. Když ten vzkaz úspěšně vyřídíte, řeknu ti potom, jak moc tě miluju, ty bambulo, že tomu dokonce uvěříš…“

„Jste gouzelná,“ řekl baron a políbil Ester rukavici. „Jsem ochotny poslouchat váše urážky třebas celou chódinu, jen když vím, že potom půdou pusinky…“

„No tak, okamžitě poslechněte!…“ řekla, hrozíc baronovi prstem jako malému dítěti.

Baron sklonil hlavu jako pták, lapený do osidel, když prosí lovce o milost.

„Proboha, co je Lucienovi?“ pomyslela si Ester, když osaměla a z očí se jí nezadržitelně řinuly slzy. „Nikdy jsem ho neviděla tak smutného!“

Lucienovi se totiž ten večer stalo toto.

Co všechno lze vytrpět na prahu dveří

Odešel z domu v devět hodin jako každý večer a nastoupil do kočáru, aby se dal zavézt do paláce Grandlieuových. Svého jezdeckého koně a koně do kabrioletu si jako všichni mladí lidé šetřil pro dopoledne, a proto si pro zimní večery najímal v nejlepší půjčovně kočárů krytý kočár, nádhernou ekvipáž

s nádhernými koňmi. Už po celý měsíc se na něho osud usmíval: třikrát byl pozván na večeři do Grandlieuovského paláce, vévoda byl na něho přímo roztomilý, akcie podniku omnibusové dopravy, které prodal za tři sta tisíc franků, mu umožnily, aby zaplatil třetinu ceny pozemků. Když vstoupil do salónu, Klotylda de Grandlieu, rozkošně oblečená, s desíti kelímky krému na obličeji, se hrdě znala ke své náklonnosti k němu. Několik vysoko postavených osobností hovořilo o Lucienově sňatku se slečnou Grandlieu jako o vysoce pravděpodobné události. Vévoda de Chaulieu, bývalý velvyslanec ve Španělsku a nějaký čas též ministr zahraničí, slíbil vévodkyni de Grandlieu, že požádá krále pro Luciena o titul markýze. Když povečeřel u paní de Sérizy, vypravil se tedy Lucien z rue de la Chaussée- d'Antin do čtvrti Saint-Germain, aby tam vykonal každodenní návštěvu. Dorazil před vrata, kočí zavolal na vrátného, vrata se otevřela a kočí zastavil před vchodem. Když Lucien vystupoval z kočáru, všiml si, že na nádvoří stojí čtyři spřežení. Když jeden z lokajů, který otvíral a zavíral dveře hlavního vchodu, spatřil pana de Rubempré, vyšel před dveře a stoupl si před ně jako voják na stráži. „Jeho Výsost není doma!“ řekl.

„Ale paní vévodkyně přijímá návštěvy,“ namítl Lucien. „Paní vévodkyně není přítomna,“ odpověděl vážně lokaj. „Slečna Klotylda…“

„Nedomnívám se, že by slečna Klotylda přijala pána v nepřítomnosti paní vévodkyně.“

„Ale vždyť už je tam společnost,“ namítl zdrceně Lucien.

„Já nevím,“ odpověděl lokaj, který se pokoušel tvářit přihlouple i uctivě zároveň.

Pro ty, kdo považují etiketu za nejzávažnější společenský zákon, není nic strašnějšího než toto. Lucien si snadno domyslel smysl tohoto výstupu a pochopil, že je pro něho zdrcující: vévoda ani vévodkyně ho nechtějí přijmout; měl pocit, že mu v obratlech mrzne mícha, a na čele mu vyvstaly

kapičky chladného potu. Tento rozhovor se odehrál před jeho komorníkem, který držel ruku na klice dvířek a otálel s jejich zavřením; Lucien mu pokynul, že opět odjíždí. Když nastupoval do kočáru, uslyšel Lucien hluk, jaký působí zástup sestupující ze schodů, a lokaj postupně hlásil: „Lidé vévody de Chaulieu! – lidé hraběnky de Grandlieu!“ Lucien jen stačil říci svému sluhovi: „Honem, do Italské opery!…“ Přes veškerou hbitost se mladému elegánovi nepodařilo se vyhnout hraběti Chaulieuovi a jeho synovi, hraběti Rhétoréovi, s nimiž si musel vyměnit pouhé úklony, neboť oni na něho ani nepromluvili. Velká katastrofa u dvora, jako je pád obávaného oblíbence, bývá často zpečetěna na prahu něčí pracovny několika slovy dveřníka s kamennou tváří.

„Jak bych co nejrychleji oznámil tuto katastrofu svému rádci?“ tázal se v duchu Lucien po cestě do Italské opery. „Co se vlastně stalo?“

Marně se tázal. Stalo se totiž toto: Onoho dne ráno v jedenáct hodin vešel vévoda Grandlieu do malého salónku, kde rodina snídala, obejmul Klotyldu a řekl jí:

„Mé dítě, až na další zapomeň na toho panáčka de Rubempré.“

Pak vzal vévodkyni za ruku, odvedl ji do okenního výklenku a tam jí pošeptal pár slov, což způsobilo, že nebohá Klotylda zbledla. Slečna de Grandlieu pozorovala matku, jak naslouchá vévodovi, a spatřila na její tváři velký údiv.

„Jeane,“ řekl vévoda jednomu ze svých sluhů, „zaneste tady ten list panu vévodovi Chaulieuovi a požádejte ho, aby mi vzkázal jen, zda ano, nebo ne. – Zvu ho dnes na večeři,“ řekl své ženě.

Snídaně byla chmurná. Vévodkyně vypadala ustaraně, vévoda se tvářil, jako by se zlobil sám na sebe, a Klotylda jen s námahou potlačovala slzy.

„Dítě, váš otec má pravdu, poslechněte ho,“ řekla zjihlým hlasem matka dceři. „Nemohu vám říci jako on: ‚Zapomeňte na

Luciena!‘ Ne, já chápu vaši bolest. (Klotylda políbila matce ruku.) Ale řeknu ti, moje drahá: Jestli ho máš ráda, počkej, nic nepodnikej, trp mlčky a věř, že rodiče s tebou cítí! Velké dámy, dítě moje, jsou velké, protože dovedou vždy za všech okolností a s noblesou konat svou povinnost.“

„Oč vlastně jde?“ otázala se Klotylda, bílá jako stěna.

„O příliš vážné věci, než abychom ti o nich říkali, duše moje,“ odpověděla vévodkyně. „Neboť není-li to pravda, tvou mysl by to zbytečně pošpinilo; a je-li to pravda, pak bude lepší, když o tom nebudeš vědět.“

V šest hodin vyhledal vévoda Chaulieu vévodu Grandlieua, který na něho čekal ve své pracovně.

„Poslyš, Henri… (ti dva vévodové si tykali a říkali si jménem. Je to jeden z odstínů, jež byly vynalezeny, aby označovaly stupeň přátelství, čelily šířící se francouzské familiérnosti a pokořovaly samolibost)… Poslyš, Henri, jsem v takových rozpacích, že se nemohu poradit s nikým jiným než se starým přítelem, který se vyzná v obchodech, a v tom ty jsi zběhlý. Moje dcera Klotylda, jak víš, miluje toho mladého Rubempré, a mne přinutili, abych svolil k jejich sňatku. Vždycky jsem byl proti tomu, ale paní de Grandlieu byla proti dceřině lásce bezmocná. Když ten chlapec vykoupil své pozemky, když je ze tří čtvrtin splatil, nemohl jsem mít žádné námitky. Až najednou jsem včera dostal anonymní dopis (víš, jak se s nimi má naložit), ve kterém se tvrdí, že jmění toho mladíka pochází z nečistého pramene a že nám lže, když říká, že mu potřebné peníze poskytla sestra. V dopise mě žádají, abych se ve jménu štěstí své dcery a s ohledem na naši rodinu o něm informoval a radí mi, jak to udělat. Přečti si to.“

„Sdílím tvůj názor na anonymní dopisy, milý Ferdinande,“ odpověděl vévoda de Chaulieu, když si dopis přečetl, „ale i když k nim má člověk odpor, má je využít. S takovými dopisy je to jako se špióny. Zavři před tím mládencem dveře a pokusme se získat o něm informace… Měl bych přesně to, co

potřebuješ. Je tu advokát Derville, což je člověk, kterému plně důvěřujeme, střeží tajemství mnoha rodin, a tak unese i tohle. Je to člověk poctivý, člověk, který má váhu, člověk čestný; je bystrý, mazaný, ale jen ve věcech obchodních. Proto ho můžeš použít jen pro získávání spolehlivého svědectví. Máme v ministerstvu zahraničních věcí prostřednictvím státní policie jedinečného člověka, který dovede odhalovat státní tajemství, a často ho posíláme za různým posláním. Upozorni Dervilla, že v této věci bude mít pobočníka. Náš špeh je *pán*, který přijde s řádem Čestné legie na prsou a bude vypadat jako diplomat. Tenhle darebák bude lovcem, zatímco Derville bude lovu jen přihlížet. Tvůj advokát už ti řekne, zda hora porodila myš, či zda máš s tím mladým Rubempré přerušit styky. Za týden budeš vědět, na čem jsi.“

„Ten mládenec ještě není natolik markýzem, aby se cítil dotčen, když pro něho nebudu týden doma,“ řekl vévoda Grandlieu.

„Tím spíše, když mu dáš dceru,“ odpověděl bývalý ministr. „Je-li to anonymní udání pravdivé, může ti to být *fuk.* Klotyldu pošleš na cesty s mojí snachou Madeleinou, která se právě chystá do Itálie.“

„To jsi mě uklidnil, ale ještě nevím, zda ti mám poděkovat…“

„Počkejme, jak se události vyvinou.“

„A pověz, jak se ten pán jmenuje?“ zvolal vévoda Grandlieu. „Musíme to oznámit Dervillovi… Pošli mi ho zítra ve čtyři hodiny, bude tu Derville a dám ty dva dohromady.“

„Jeho skutečné jméno je tuším Corentin. To jméno jsi nikdy neslyšel,“ řekl bývalý ministr. „Ten pán za tebou přijde skryt pod krunýřem svého ministerského jména. Říká si pan de Saint a něco… Jo, Saint-Yves, Saint-Valére nebo tak nějak. Můžeš se na něho spolehnout. Ludvík XVIII. mu plně důvěřoval.“

Po tomto rozhovoru dostal majordom příkaz, aby nepouštěl pana de Rubempré dovnitř, což bylo též provedeno.

Děj se odehrává v lóžích

Lucien se procházel po foyeru Italské opery jako opilý. Už viděl, jak si o něm celá Paříž povídá. Ve vévodovi de Rhétoré měl neúprosného nepřítele, na jaké se člověk musí usmívat, aniž se jim může pomstít, neboť jejich výpady jsou v souladu se společenskými zákony. Vévoda věděl o výstupu, který se právě odehrál před vchodem do paláce Grandlieuových. Lucien, který pociťoval nutnost informovat svého soukromého rádce o této nečekané katastrofě, bál se zajít k Ester, aby se nekompromitoval, protože Ester možná není sama. Myšlenky se mu tak pletly, že zapomínal, že Ester vůbec existuje, a právě v takovém rozrušení mysli musel odpovídat Rastignakovi, který dosud nevěděl, co se stalo, a blahopřál mu k brzkému sňatku. V tom se objevil Nucingen a s úsměvem mu řekl:

„Bylo by mi vélkym potěšením, kdybyste navštívil madame de Champy, která vás chce osobně pozvat na slavnostný zahájený svýho tomu…“

„S největší radostí, pane barone,“ odpověděl Lucien, jemuž bankéř připadal jako anděl spásy.

„Nechte nás o samotě,“ řekla Ester panu de Nucingen, když vstoupil s Lucienem do lóže. „Jděte navštívit paní du Val-Noble, kterou vidím támhle v lóži v třetím pořadí s tím jejím boháčem… V Indii se to pracháči jen hemží,“ dodala a spiklenecky se podívala na Luciena.

„A ten její,“ řekl s úsměvem Lucien, „se hodně podobá tomu vašemu.“

„A přiveďte mi ji sem,“ řekla Ester, mrkajíc na Luciena, ač mluvila dál k baronovi, „i s tím jejím boháčem; on by se jistě hrozně rád s vámi seznámil. Je prý strašně zámožný. Ta

chudinka mě pořád krmí nějakými nářky. Stěžuje si, že prý nechce pustit chlup. Kdybyste ho oškubal, třebas by byl ochotnější.“

„Fy nás máde za slóděje,“ řekl baron a odešel z lóže.

„Co je ti, Luciene můj?…“ zašeptala Ester Lucienovi do ucha, jakmile se dveře lóže zavřely.

„Jsem ztracen! Právě mi odmítli přístup do paláce Grandlieuových pod záminkou, že nikdo není doma. Byl tam však vévoda i vévodkyně a pět kočárů čekalo na nádvoří…“

„Tak to by ze svatby nebylo nic?“ řekla Ester pohnutým hlasem, neboť se před ní právě pootevřelo nebe.

„Ještě nevím, co proti mně chystají.“

„Luciene můj,“ odpověděla mu půvabně mazlivým hlasem, „proč by ses rmoutil? Však se jednou oženíš ještě líp… Vydělám ti na dvě panství…“

„Uspořádej dnes večeři, abych si mohl tajně promluvit s Carlosem, a hlavně pozvi toho falešného Angličana a Val-Noblovou. Ten pracháč způsobil mou zkázu, je to náš nepřítel, budeme ho mít v hrsti a…“

Ale Lucien se zarazil a jen beznadějně mávl rukou.

„Copak je?“ otázala se nebohá dívka, které bylo, jako by se octla ve výhni.

„Paní de Sérizy se na mě dívá!“ zvolal Lucien, „a k dovršení všeho zlého je s ní vévoda de Rhétoré, který byl svědkem mého pokoření.“

Vskutku, právě v tom okamžiku se vévoda de Rhétoré bavil utrpením hraběnky de Sérizy.

„Tak vy Lucienovi trpíte, aby se ukazoval v lóži slečny Ester?“ říkal mladý vévoda, ukazuje na lóži a Luciena. „Vy, která máte o něho zájem, abyste ho měla upozornit, že tohle se nedělá. Může si u ní večeřet, může se i… Ale věru se nedivím ochladnutí Grandlieuových k tomu mladíkovi. Právě jsem byl svědkem toho, jak ho nepustili do dveří…“

„Tyhle holky jsou pěkně nebezpečné,“ řekla paní de Sérizy s kukátkem stále namířeným na Esteřinu lóži.

„Ano, a to stejně tak pro to, co mohou, jako pro to, co chtějí…

„Ony ho zničí!“ řekla paní de Sérizy, „protože, jak jsem se dozvěděla, jsou stejně nákladné, když je někdo platí, jako když je neplatí.“

„Pro něho snad ne!“ odpověděl mladý vévoda, předstíraje údiv. „Nejenže ho nestojí žádné peníze, ale ony by mu je v případě potřeby i daly, jak za ním běhají.“

Kolem hraběnčiných úst se objevilo cosi, co nelze zařadit do oboru úsměvů.

„Tak přijď ke mně o půlnoci na druhou večeři,“ řekla Ester. „Přiveď Blondeta a Rastignaka. Ať jsou tam aspoň dva zábavní lidé, a ať nás není víc než devět. Měli bychom poslat barona pro Evropu pod záminkou, že o tom musíme vyrozumět Asii, a ty jí řekneš, co se přihodilo, aby byl Carlos informován, než mu předhodíme toho boháče.“

„Stane se,“ řekla Ester.

A tak se měl Peyrade bez svého vědomí octnout pod jednou střechou se svým protivníkem. Tygr tak přijde do doupěte lva, a to lva obklopeného svými strážemi.

Když Lucien vstoupil do lóže paní de Sérizy, tato paní, místo aby k němu otočila hlavu a usmála se na něho a urovnala si sukni, aby mu připravila místo vedle sebe, dělala, že nevnímá toho, kdo vstupuje, a dál se dívala kukátkem do sálu. Lucien si však podle toho, jak se jí kukátko třáslo v rukou, všiml, že hraběnkou zmítá obrovské rozčilení, prozrazující silné rozrušení. Nicméně postoupil do lóže a stoupl si do protějšího rohu, takže nechal mezi sebou a svou společnicí trochu volného místa. Opřel se o okraj lóže pravým loktem a položil si bradu na ruku v rukavičce. Pak se pootočil do tříčtvrtečního profilu a čekal, až hraběnka promluví. Uběhla

polovina dějství a hraběnka nepromluvila, ani se na něho nepodívala.

„Já nevím," řekla konečně, „proč jste tady, když vaše místo je v lóži slečny Ester…"

„Vždyť už tam jdu," řekl Lucien a odešel, aniž se na hraběnku podíval.

„Ach má drahá," řekla paní du Val-Noble, když vstoupila do lóže s Peyradem, jehož baron Nucingen nepoznal. „Je mi nesmírným potěšením, že ti mohu představit pana Samuela Johnsona. Je to velký obdivovatel vloh pana de Nucingen."

„Vskutku, pane?" řekla Ester a usmála se na Peyrada.

„Oh, yes, welice," řekl Peyrade.

„Vidíte, barone, tohle je franština, která se podobá té vaší, asi jako se řeč dobrého Bretoňce podobá řeči člověka z Burgundska. To se pobavíme, až si budete povídat o financích… Víte, co od vás žádám, můj bohatý pane, za to, že vás seznámím se svým baronem?" řekla s úsměvem.

„Ou!… Thank you… pršedstavte mě siru baronet."

„Zajisté," pokračovala, „když mi prokážete potěšení a povečeříte se mnou… Neexistuje pevnější tmel než šampaňské, aby spojovalo lidi. Pevně pečetí všechny obchody, zejména ty, při nichž jde o to, jak toho druhého napálit! Přijďte dnes večer, budou tam výborní chlapci. – A pokud jde o tebe, Fricku," pošeptala baronovi do ucha, „sedněte do vozu, a honem zajeďte do rue Saint-Georges a přiveďte mi Evropu. Musím jí říci pár slov ohledně té večeře… Zajistila jsem si Luciena, přivede tam pár vtipných společníků… Vystřelíme si z toho Angličana," pošeptala ještě do ucha paní du Val-Noble.

Peyrade a baron zanechali obě ženy o samotě.

Stinné stránky rozkoše

„Jo, má drahá, jestli se ti podaří si vystřelit z toho ohavy, seš hlava!“ řekla paní du Val-Noble.

„Kdyby to šlo, tahala bych ho za nos třeba týden,“ zasmála se Ester.

„Kdepak, s tím bys nevydržela ani půl dne,“ opáčila paní du Val-Noble. „Jídám tak tvrdý chlebíček, že si na něm můžu zuby vylámat. V životě už nechci mít za úkol obšťastňovat nějakýho Angličana… Všechno to jsou chladní sobci, prasata v šatech…“

„Jak to? Není dvorný?“ usmála se Ester.

„Naopak, ten ohava mi ještě ani jednou neřekl ty.“

„V žádné situaci?“

„Ten uličník mi pořád říká madam a ve chvílích, kdy každý chlap bývá víceméně něžný, je jako kus ledu. To máš, jako kdyby pro něho milování bylo něco jako holení. Utře si břitvu, zase ji uloží do pouzdra a podívá se do zrcadla, jako by si říkal: ‚Nepořezal jsem se/ A pak se ke mně chová s úctou, ze které by se každá ženská zbláznila. Představ si, že ten hnusný mylord Polívka nutí chudáka Teodora, aby třebas po celý půlden stál schovaný v umývárně. A dává si vážně záležet na tom, aby mi ve všem odporoval. A lakomý je jako Gobseck a Gigonnet dohromady… Když mě pozve na večeři, nezaplatí mi drožku na zpáteční cestu, když si náhodou nevezmu vlastní.“

„A co ti tedy dává,“ otázala se Ester, „za tuhle službu?“

„Má drahá, vůbec nic. Holých pět set franků měsíčně a k tomu mi platí nájemní kočár… Ale co to je?… Takový kočár si najímají hokynáři, když se jedou ženit na radnici, do kostela á pak do hospody… S tou svou uctivostí mi pije krev. Když si zkusím stěžovat na nervy a jsem mrzutá, nezlobí se, jen mi říká: ‚Chci, haby majlejdy měla, co chcela, because nic není tak óškliwy, nedžentlmensky, jako když se ržekne jedny lejdy: Vy jste jen balík bavlny, obyčejný zboží… Eh, eh! Ale wy máte tady ten člen Společnosti protialkoholický a protiotrokářský.‘ A ten darebák zachovává ten svůj ledový

klid, čímž mi naznačuje, že si mě váží, asi jako by si vážil černocha, a že to ovšem nesouvisí s jeho cítěním, nýbrž s jeho protiotrokářským smýšlením.“

„Snad ani není možné, aby byl někdo větší ohava,“ řekla Ester, „já bych ho finančně zničila, toho ošklivce!“

„Jak ho chceš zničit?“ namítla paní du Val-Noble. „To by mě napřed musel milovat!… Ale ani ty bys nebyla schopna ho požádat o dva groše. Vážně by tě vyslechl a řekl by s veškerou britskou formálností, vedle který se člověku zdá facka skvělá věc, že tě platí dost draho na tu ‚fjéčičku‘, která znamená v jeho životě lásku.“

„Když si člověk pomyslí, že při našem řemesle se člověk může setkat s chlapem, jako je tenhle!“ zvolala Ester.

„Copak ty, drahoušku, ty jsi měla štěstí!… hezky si svýho Nucingena opatruj!“

„Ale ten tvůj pracháč má zřejmě něco za luben!“

„Adéla to taky říkala,“ odpověděla paní du Val-Noble.

„Tak tenhle člověk, má milá, si asi vzal do hlavy, že chce v ženské vzbudit nenávist, aby ho do určité doby poslala k vodě,“ řekla Ester.

„Nebo chce obchodně navázat styk s Nucingenem a našel si mě, protože ví, že jsme přítelkyně; to si Adéla taky myslí,“ pokračovala paní du Val-Noble. „Proto jsem ti ho dnes večer představila. Jo, kdybych věděla, co opravdu chce, to bychom se snadno domluvili s tebou i s Nucingenem!“

„A to se nikdy nerozzlobíš?“ zeptala se Ester. „Neřekneš mu občas, co si o něm myslíš?“

„Zkus to, když jsi tak chytrá… Přes všechnu tu tvou roztomilost by tě ubil těmi svými bodrými úsměvy. Odpověděl by ti: ‚Jsem proti ótroctwí, jste wólna…‘ Mohla bys mu povídat nejlepší vtipy, jen by se na tebe podíval a řekl by: ‚Very good!‘ A ty by sis v tu ránu uvědomila, že pro něho nejsi nic víc než kašpar.“

„A co zlost?“

„Totéž! Byla by to pro něho podívaná. Toho by mohli operovat vlevo na prsou, a nic by mu to neudělalo. Ten musí mít vnitřnosti z plechu. To jsem mu taky řekla. A on na to: ‚Já jsem velmi spokojenej s takovým anatomickým uspořádáním…‘ A vždycky zdvořile. Je to, má milá, duše v rukavičkách. Ještě pár dní budu snášet tohle trápení, čistě ze zvědavosti. Jinak bych už dávno byla požádala Filipa, aby mylorda zfackoval, Filip je vynikající šermíř. Beztak už mi nic jinýho nezbejvá…“

„Moje řeč!“ zvolala Ester. „Ale napřed bys měla zjistit, jestli taky umí boxovat, protože tihle staří Angličani bejvají pěkně vykutálení.“

„Tomuhle se nikdo nevyrovná!… Kdybys ho slyšela, jak se mě ptá, jaké jsou moje příkazy, v kolik hodin mě může přijít překvapit (samozřejmě!) a jak se přitom rozplývá v uctivých frázích, takzvaně džentlmenských, řekla by sis: ‚Ejhle, zbožňovaná žena!‘ – a každá druhá by to řekla taky.“

„A to nám, má milá, závidí!“ řekla Ester.

„Zkrátka…“ zvolala paní du Val-Noble, „každá jsme se v životě více méně poučily o tom, jak málo si nás lidé váží. Ale, má drahá, ještě nikdy v životě mě žádnej surovec tak krutě, tak hluboce a tak dokonale nepokořil, jako tenhle břichatej měch plnej portskýho vína. Když se namaže, jde domů, aby, jak říká Adéle, neobtěžoval a aby nebyl v područí dvou *mocností* najednou: ženy a vína. Zneužívá moji drožku. Jezdí s ní častěji než já… Oh, kdybychom ho tak dnes večer mohly dostat pod stůl!… Jenže on vypije deset lahví a jenom se mírně namaže. Oči má sice zavřený, ale vidí moc dobře.

„To máš jako lidi, co mají okna zvenčí špinavý,“ řekla Ester, „a přitom zevnitř vidí, co se děje venku… Já tuhle mužskou vlastnost dobře znám. Du Tillet jí přímo oplývá.“

„Snaž se získat na večer du Tilleta. Kdyby se těm dvěma, jemu a Nucingenovi, podařilo zatáhnout ho do některý tý jejich machinace, aspoň bych byla pomstěná!… Dovedli by ho dostat

na mizinu! Jo, má milá, po tom laskavým, zábavným a vtipným chudákovi Falleixovi padnout na takového protestantskýho pokrytce… Co jsme se kdysi spolu nasmáli!… A to se říká, že burzovní agenti jsou hloupí… Jo, tak tenhle zklamal jen jednou…“

„Když tě nechal bez krejcaru? Tím ses přece seznámila se stinnými stránkami veselého života.“

Evropa, kterou Nucingen přivezl, strčila do dveří svou zmijí hlavu. Po několika slovech, která jí její paní pošeptala do ucha, zase zmizela.

Hadi se proplétají

O půl dvanácté v noci stálo před domem slavné kurtizány v rue Saint-Georges pět kočárů: Lucienův, s nímž přijel i Rastignac, Blondet a Bixiou, du Tilletův, boháčův a kočár Floriny, kterou sehnal du Tillet. Trojitá okna byla zahalena bohatě řasenými čínskými záclonami. Večeře se měla podávat v jednu hodinu, svíčky hořely, malý salónek a jídelna stavěly na odiv svou nádheru. V plánu byla noc orgií, jakým se jen tyto tři ženy a tito muži dovedli oddat. Napřed se hrály karty, protože bylo třeba počkat asi dvě hodiny.

„Hrajete, mylorde?“ zeptal se Peyrada du Tillet.

„Já hrál s mister O'Conell, s mister Pitt, Fox, Canning, s lord Brougham, s lord…“

„Řekněte rovnou, že jste hrál se spoustou lordů,“ řekl Bixiou.

„A s lord Fitz-William, s lord Edinborough, s lord Hertford, s lord…“

Bixiou se podíval Peyradovi na boty a shýbl se.

„Copak to hledáš?“ zeptal se Blondet.

„No přece to péro, co se s ním dá tahle mašina zastavit,“ řekla Florina.

„Hrajete jeden bod za dvacet franků?“ řekl Lucien.

„Já play ou všechno, co vy ráčila prohrát…“

„Že to ale umí koulet, co?“ řekla Ester Lucienovi, „všichni ho mají za Angličana.“

Du Tillet, Nucingen, Peyrade a Rastignac zasedli ke karetnímu stolku. Florina, paní du Val-Noble, Ester, Blondet a Bixiou zůstali u krbu a hovořili mezi sebou. Lucien si mezitím listoval v albu uměleckých rytin.

„Madam, je prostřeno,“ řekl Paccard, oblečený ve skvělé livreji.

Peyrade si sedl vlevo od Floriny a vedle Bixioua, jemuž Ester přikázala, aby boháče provokoval, aby co nejvíce pil. Bixiou totiž dovedl pít donekonečna. Peyrade nikdy za celý svůj život nezažil takovou nádheru a neochutnal takové pokrmy ani nespatřil tak krásné ženy.

„Dnes večer už toho mám za celých těch tisíc zlatých, co mě stála Val-Noblová,“ pomyslel si. „A k tomu jsem ještě na nich vyhrál tisíc franků.“

„Tohle je příklad hodný následování,“ řekla Val-Noblová, sedící vedle Luciena, a ukázala posunkem na nádhernou jídelnu.

Ester si posadila Luciena vedle sebe a pod stolem mu nohama tiskla nohu.

„Slyšíte,“ řekla Val-Noblová, hledíc na Peyrada, který dělal, že nevidí, „takhle byste mi měl zařídit dům! Když se někdo vrátí z Indie s milióny a chce obchodovat s takovými Nucingeny, musí žít na jejich úrovni.“

„Já člen abstinent society…“

„Tak jen hezky bumbejte,“ řekl Bixiou, „v Indii je totiž horko, strýčku!“

Bixiou si usmyslel, že se ze žertu bude k Peyradovi chovat, jako by to byl jeho strýček, který se právě vrátil z Indie.

„Madam du Val-Noble mi šíkala, že vy máte blány…," nadhodil Nucingen, zkoumavě si prohlížeje Peyrada.

„To jsem chtěl slyšet," řekl du Tillet Rastignakovi, „jak ti dva budou spolu žvatlat."

„Uvidíte, že si nakonec budou výborně rozumět," řekl Bixiou, který si domyslel, co du Tillet právě řekl Rastignakovi.

„Sir baronet, já myslím a little speculation, very ruce… moc… vynósy a veliká zisk…"

„Uvidíte," řekl Blondet du Tilletovi, „že za chvilku začne o anglickém parlamentu a anglické vládě."

„Je to Čajna… tam opium…"

„Ja, to snám," řekl hned Nucingen jako člověk, který má světový obchod v malíčku, „ale anglická vláda ušívá opium jako klíč od dvéží do Číny, a nám by nedovolila…"

„S tou vládou mu Nucingen zarazil řeč," řekl du Tillet Blondetovi.

„Tak vy jste obchodoval s opiem!" zvolala paní du Val-Noble. „Teď chápu, proč jste tak uspávající, asi vám zůstalo v srdci…"

„Vidyte," obrátil se baron na domnělého obchodníka opiem, ukazuje mu paní du Val-Noble. „Vy jste na tom jako já: milionáže nepude šádná šéna nikdy opravdu milovat."

„Já milovat majlejdy chódně a často…" řekl Peyrade.

„To vše ve jménu abstinentství," řekl Bixiou, který právě nalil do Peyrada třetí láhev bordeauxského a naléval mu portské.

„Ou!" zvolal Peyrade, „to ingliš vajn z Portugal."

Blondet, du Tillet a Bixiou na sebe s úsměvem mrkli. Peyrade měl schopnost se celý přestrojit, včetně způsobu myšlení. Je málo Angličanů, kteří by nám netvrdili, že zlato a stříbro jsou v Anglii lepší než kdekoli na světě. Kuřata a vejce dovážená z Normandie na londýnské trhy opravňují Angličany k tvrzení, že londýnská kuřata a vejce jsou lepší (very fine) než pařížská, ač pocházejí ze stejného kraje. Ester

a Lucien žasli nad tou dokonalostí v převleku, v řeči i v troufalosti. Pilo se a jedlo tolik a tak znamenitě při veselém hovoru, že mezitím udeřila čtvrtá hodina. Bixiou se domníval, že dosáhl jednoho z těch vítězství, jaké tak vtipně líčí Brillat-Savarin. Ale v okamžiku, kdy si říkal, nalévaje strýčkovi: „Přemohl jsem Anglii!“, Peyrade odpověděl tomu krutému vtipálkovi rčením: „Jako vždycky, mladej!“, což uslyšel jen sám Bixiou.

„Páni! Ten je právě takový Angličan jako já: můj strýček je Gaskoněc!… Já bych ani jiného mít nemohl!“

Bixiou byl s Peyradem o samotě, takže to odhalení nikdo neslyšel. Peyrade spadl ze židle na zem. A tu se ho okamžitě zmocnil Paccard a odnesl ho do podkrovního pokojíku, kde Peyrade tvrdě usnul. V šest hodin byl falešný boháč přiveden k vědomí pomocí mokrého hadru, jímž mu omývali obličej, a zjistil, že leží na starém polním lůžku tváří v tvář Asii, zahalené v černém dominu.

„No tak, strejdo Peyrade, teď se my dva vyrovnáme,“ řekla mu.

„Kde jsem?“ otázal se Peyrade, rozhlížeje se kolem sebe.

„Poslouchejte mě, to vás vystřízliví,“ řekla Asie. „Jestli nemilujete paní du Val-Noble, určitě milujete svou dceru, že ano?“

„Svou dceru?“ zděsil se Peyrade. „Ano, slečnu Lydii…“

„Nu a?“

„Nu a ta už není v rue des Moineaux, byla unesena.“ Peyrade vzdychl jako voják, který umírá raněn na bitevním poli.

„Zatímco jste si hrál na Angličana, někdo si zahrál na Peyrada. Vaše dceruška myslela, že jde za tatínkem, a teď je na bezpečném místě… Kdepak, tu nikdy nenajdete! Leda, že byste napravil zlo, které jste spáchal…“

„Jaké zlo?“

„Včera v paláci Grandlieuových odmítli přístup panu Lucienu de Rubempré. Je to výsledek tvých intrik a intrik člověka, kterýho jsi na nás poštval. Ani slovo! Poslouchej!“ řekla Asie, když viděla, jak Peyrade otvírá ústa. „Dostaneš svou dceru čistou a neposkvrněnou,“ pokračovala Asie podtrhujíc každou myšlenku důrazem na jednotlivých slovech, „teprve nazítří toho dne, kdy pan de Rubempré vyjde z kostela svatýho Tomáše Akvinskýho jako manžel slečny Klotyldy. Když do šesti dnů nebude Lucien de Rubempré přijímán v paláci Grandlieuových tak, jako až dosud, zemřeš ty první, násilnou smrtí, a nic tě před ní nezachrání… A až pocítíš, že jsi smrtelně zasažen, necháme ti čas, aby sis mohl před smrtí rozvažovat nad touto myšlenkou: ‚Moje dcera se nadosmrti stane prostitutkou!…‘ I když jsi byl dost hloupý, aby ses dostal do našich spárů, zbylo ti ještě dost rozumu, abys uvažoval o tomto sdělení našeho štábu. Neštěkej, nic neříkej, jdi se převléknout ke Contensonovi, vrať se domů a Katt ti řekne, že tvoje Lydie na tvůj vzkaz odešla a už ji od tý doby nikdo neviděl. Kdyby sis stěžoval, kdybys chtěl nějak zakročit, začneme s tím, co jsem ti řekla, že uděláme s tvou dcerou, slíbili jsme ji de Marsayovi. Se starým Canquoéllem není třeba používat frází ani jednat v rukavičkách, viď?… Jdi, a už se přestaň šťourat v našich věcech.“

Asie zanechala Peyrada, že by se nad ním kámen ustrnul. Každé její slovo bylo jako rána palicí. Špión měl v očích dvě slzy a další dvě, spojené šmouhami, mu stékaly po tváři.

„Čekáme pana Johnsona k večeři,“ řekla Evropa, která za okamžik potom vstrčila hlavu do dveří.

Peyrade neodpověděl, sestoupil po schodech, vyšel na ulici a došel ke stanovišti fiakrů, zajel se převléknout ke Contensonovi, jemuž neřekl ani slovo, přeměnil se znovu na starého Canquoélla a v osm hodin byl doma. S tlukoucím srdcem vystoupil po schodech. Když Vlámka uslyšela svého pána, řekla mu naivně: „Tak co, kde je slečinka?“, až se starý

špión musel opřít o zeď. Tato rána byla nad jeho síly. Vstoupil do dceřina bytu, a když ho nalezl prázdný a vyslechl Kattino líčení únosu, tak mazaně vymyšleného, jako by byl jeho autorem sám Peyrade, zármutkem omdlel.

„Nu což," řekl si, „musím se podrobit, pomstím se až potom, teď jdu za Corentinem… Tohle je první případ, kdy jsme se setkali se skutečnými protivníky. Corentin umožní tomu hezkému hochovi, aby se oženil třebas s nějakou císařovnou, když bude chtít!… Jo, teď chápu, že se do něho moje dcera zamilovala na první pohled!… Ten zatracený španělský páter se vyzná… Odvahu, dědku Peyrade, přinuť toho lumpa, aby vrátil svou kořist!"

Nebohý otec netušil, jaká nová strašlivá rána ho čeká.

Když dorazil ke Corentinovi, jeho důvěrný sluha, který Peyrada znal, mu řekl:

„Pán odjel."

„Na dlouho?"

„Na deset dní."

„Kam?"

„Já nevím."

„Proboha, já už hloupnu a ptám se ho kam, jako kdybychom jim to říkali," pomyslel si.

Pod širým nebem

Několik hodin předtím, než měl být Peyrade probuzen v podkrovním pokojíku v rue Saint-Georges, Corentin, který přijel ze svého venkovského sídla v Passy, dostavil se k vévodovi Grandlieuovi v přestrojení za starého komorníka, který sloužil u šlechty. Na klopě černého fraku měl stužku Čestné legie. Nalíčil se jako dědoušek s napudrovanými vlasy, celý vrásčitý a bleďoučký. Oči měl zastíněny kostěnými

brýlemi. Zkrátka, vypadal jako starý kancelářský ředitel. Když ohlásil své jméno (pan de Saint-Dénis) byl uveden do pracovny vévody Grandlieua, kde zastihl Derviíla, jak čte dopis, který on sám nadiktoval jednomu ze svých podřízených, tomu, který měl funkci písaře. Vévoda vzal Corentina stranou, aby mu vyložil všechno to, co Corentin už dávno znal. Pan de Saint-Denis ho chladně, ale ve vší uctivosti vyslechl a přitom se bavil pozorováním toho velmože, snaže se proniknout až k jeho sametem obalenému nitru a odhalit tento život věčně zaměstnávaný whistem a vážností domu Grandlieuových. Velcí páni jsou před svými podřízenýni velmi dětinští, a tak stačilo, že Corentin položil panu de Grandlieu jen pár uctivých otázek, aby z něho vykřesal proud urážlivých řečí.

„Dáte-li na mne," řekl Corentin Dervillovi, který mu byl řádně představen, „vypravíme se ještě dnes večer do Angoulému bordeauxským dostavníkem, který je stejně rychlý jako pošta, takže nám stačí šest hodin, abychom tam získali informace, které si pan vévoda žádá. Rozuměl-li jsem dobře Vaší Jasnosti, pak postačí, když se dozvíme, zda sestra a švagr pana de Rubempré mu mohli dát dvanáct set tisíc franků…" řekl dívaje se na vévodu.

„Rozuměl jste správně," odpověděl francouzský aristokrat.

„Do čtyř dnů můžeme být nazpět," pokračoval Corentin k Dervillovi, „a žádný z nás tak nezanedbá svou práci déle, než je únosné."

„To byla jediná námitka, kterou jsem chtěl Jeho Výsosti učinit," řekl Derville. „Jsou čtyři hodiny, zaskočím domů, abych si promluvil se svým písařem, sbalil věci, navečeřel se a budu v osm hodin… Ale dostaneme vůbec místa?" zarazil se a obrátil se k panu de Saint-Denis.

„Za to ručím," řekl Corentin, „buďte v osm hodin na nádraží dopravní společnosti. Nebudou-li místa, zařídím, aby byla, protože takhle se má sloužit vévodovi Grandlieuovi…"

„Pánové," řekl vévoda blahosklonně, „ještě vám neděkuji ."

Corentin a advokát usoudili, že jde o propouštěcí formuli, uklonili se a odešli. V okamžiku, kdy Peyrade vyslýchal Corentinova sluhu, pan de Saint-Denis a pan Derville, usazeni v dostavníku do Bordeaux, sledovali mlčky pařížské předměstí. Druhý den ráno se mezi Orleansem a Toursem znuděný Derville dal do řeči a Corentin se ho uráčil bavit, ale zachovával odstup: naznačil mu, že je v diplomatických službách a že očekává, že se protekcí vévody Grandlieua stane generálním konzulem. Dva dny po odjezdu z Paříže vystoupili Corentin a Derville v Mansle, k advokátovu velkému překvapení, neboť se domníval, že jedou do Angoulému.

„V tomto městečku," řekl Corentin Dervillovi, „získáme podrobné informace o paní Séchardové."

„Vy ji znáte?" otázal se Derville, překvapen tím, jak je Corentin informován.

„Když jsem zjistil, že průvodčí je z Angoulému, pohovořil jsem s ním. Sdělil mi, že paní Séchardová bydlí v Marsacu, a z Manslu je to do Marsacu pouhá míle cesty. Řekl jsem si, že tady pro nás bude snazší dobrat se pravdy než v Angoulému."

„A navíc," pomyslel si Derville, „jak mi řekl vévoda, nejsem nic víc než svědek při vyšetřování, které povede tento jeho člověk…"

Hostinec Pod širým nebem v Mansle patřil jednomu z těch tlouštíků, u nichž má člověk obavy, že už je při návratu nespatří, ale které ještě po deseti letech nalezneme na prahu hostince stejně kulaťoučké, se stejným bavlněným michlem na hlavě, stejnou zástěrou, stejným nožem, stejně mastnými vlasy, stejnou trojitou bradou, jak je typizovali všichni romanopisci počínaje nesmrtelným Cervantesem a konče nesmrtelným Walterem Scottem. Všichni jsou stejně domýšliví na svou kuchyni, všichni jsou vám k službám, a nakonec vám přinesou vyzáblé kuře a zeleninu na žluklém másle. Všichni se chlubí, jaká mají skvělá vína, a napájejí vás místními výrobky. Corentin se už v útlém mládí naučil, jak lze z hostinského

dostat věci důležitější než jídlo pochybné jakosti a falšované víno. A tak se vydával za člověka, jehož je snadné uspokojit a který se s úplnou důvěrou odevzdává do rukou nejlepšího kuchaře v Manslu, jak tlouštíkovi prohlásil.

„Není to těžké být nejlepší, když jsem tu jediný," odpověděl hostinský.

„Dejte nám večeři do sousední místnosti," řekl Corentin a mrkl na Dervilla. „A hlavně neváhejte a zatopte v krbu, protože nám zalezlo za nehty."

„Ve voze nebylo žádné teplo," řekl Derville,

„Jak daleko je odsud do Marsacu?" zeptal se Corentin hostinské, která seběhla z horního patra, když se dověděla, že jí dostavník přivezl nocležníky.

„Vy jedete do Marsacu, pane?" otázala se hostinská.

„Ještě nevím," odtušil suše Corentin. „Je to do Marsacu daleko?" otázal se znovu, když ponechal hostinské čas, aby si všimla jeho stužky Čestné legie.

„Bryčkou je to slabá půlhodinka," řekla žena hostinského.

„Myslíte, že bychom tam teď v zimě nalezli Séchardovy?"

„Určitě, bydlí tam po celý rok."

„Je pět hodin. Snad bychom je v devět zastihli vzhůru?"

„Určitě až do desíti, každý večer u nich někdo je, buď pan farář, nebo pan doktor Marron…"

„Jsou to slušní lidé?" zeptal se Derville.

„Och, pane, jedni z nejlepších," odpověděla hostinská. „Jsou to upřímní, poctiví lidé!… A ani trošku ctižádostiví! Pan Séchard, ačkoli na tom není špatně, mohl prý dneska mít milióny, kdyby se nebyl dal obrat o vynález, který učinil ve výrobě papíru a z něhož teď těží bratři Cointetové…"

„Ach ovšem, bratři Cointetové!" řekl Corentin.

„Moc mluvíš," řekl hostinský. „Co je tady pánům po tom, jestli Séchard má nebo nemá patent na vynález na výrobu papíru? Pánové neobchodují papírem… Jestli hodláte přenocovat u nás Pod širým nebem," řekl hostinský, obraceje

se k oběma cestujícím, „zapište se mi laskavě do knihy hostí. Zdejší četnický strážmistr nemá co dělat, a tak si krátí čas tím, že nás sekýruje…“

„A hrome, myslel jsem, že Séchardovi jsou hrozně bohatí,“ řekl Corentin, zatímco Derville zapisoval do knihy své jméno a povolání jako advokát první instance v departementu Seině. „Někdo říká, že to jsou milionáři,“ odpověděl hostinský, „ale chtít zabránit lidským řečem, to je jako kdybych chtěl někdo zastavit řeku. Starý pan Séchard zanechal na dvakrát sto tisíc v nemovitostech, a to je docela slušné na někoho, kdo začal jako dělník. A možná že si to všechno našetřil… protože mu jeho majetek nakonec vynášel takových deset až dvanáct tisíc franků. Za předpokladu, že byl dost hloupý, aby si po dvacet let ty peníze neukládal, vycházelo by to. Ale i kdyby byl lichvář, jak si o něm lidi mysleli, a vydělal na tom tři sta tisíc, dělá to pořád jen pět set tisíc, a to má do miliónu daleko. Já mít to, co do toho miliónu chybí, neseděl bych tady jako hostinský.“

„Jakže,“ řekl Corentin, „Séchardovi tedy nemají nejméně dva tři milióny?“

„Takové jmění se připisuje pánům Cointetovým, co mu ukradli ten jeho vynález,“ zvolala hostinská. „On od nich dostal sotva takových dvacet tisíc… Kde by ti poctivci vzali nějaké milióny? Za otcova života na tom byli dost špatně. Bez svého správce Kolba a jeho ženy, která jim byla oddaná stejně jako její manžel, byli by se těžko oháněli. Co měli z Verberie?… Tisíc zlatých roční renty!…“

Corentin odvedl Dervilla stranou a řekl mu:

„*In vino veritas!* Ve špuntech je pravda. Pokud jde o mne, je pro mě hostinec něco jako matriční úřad pro celé okolí, notář není lépe informován o všem, co se v takové malé obci šustne, než hostinský… Jak vidíte, předpokládá se, že víme, kdo jsou Cointetovi, Kolbovi atd. Takový hostinský je živou kronikou všech místních událostí, bezděky dělá práci policie. Vládě stačí, když má na dvě stě špiclů, protože v takové zemi, jako je

Francie, je deset miliónů poctivých špiclů. Ale my nemusíme věřit jen téhle informaci, protože v takovém malém místě by se už vědělo o tom miliónu sto dvacet tisíc franků, které šly na zaplacení panství… Nezdržíme se tu dlouho…“

„To doufám,“ řekl Derville.

„Řeknu vám proč,“ pokračoval Corentin. „Přišel jsem na zcela přirozenou cestu, jak dostat z manželů Séchardových, jak to doopravdy bylo. Počítám s vaší autoritou advokáta, abyste mě podpořil v drobné lsti, které hodlám použít, abychom vyslechli jasný a přesný výčet jejich jmění. Po večeři se vypravíme k Séchardovým.“ Hostinské řekl: „Buďte tak laskavá a připravte nám postele. Chtěli bychom každý svůj pokoj. V hostinci Pod širým nebem je jistě místa dost.“

„To víte, pane,“ řekla hostinská, „proto jsme ho tak pojmenovali.“

„Copak o to, tuhle slovní hříčku mají v každém departementu,“ řekl Corentin. „Nemáte na to patent.“

„Večeře je na stole,“ řekl hostinský.

„Kde u čerta vzal ten mladík ty peníze?… Nebo snad měl ten anonym pravdu a jsou to peníze nějaké hezké holky?“ řekl Derville Corentinovi, když zasedli k večeři.

„To by ovšem bylo předmětem jiného pátrání,“ řekl Corentin. „Lucien de Rubempré prý žije, jak mi řekl vévoda Chaulieu, s jistou pokřtěnou židovkou, která se vydává za Holanďanku a jmenuje se Ester van Bogseck.“

„To je zvláštní náhoda!“ řekl advokát. „Já právě hledám dědičku jistého Holanďana jménem Gobseck, což je totéž jméno s přehozenými souhláskami…“

„Opatřím vám informace o příbuzenských vztazích těch osob, jakmile se vrátím do Paříže,“ řekl Corentin.

Hodinu poté odjížděli oba pověřenci rodu Grandlieuových na Verberie, jak se nazýval dům pana a paní Séchardových.

Jedna z tisíce Corentinových pastí

Luciena nikdy nic tak hluboce nedojalo, jako když přijel na Verberie a mohl porovnat vlastní osudy s osudem svého švagra. Oběma příchozím z Paříže se naskytl týž pohled, jaký před několika dny tak zapůsobil na Luciena. Všechno tu dýchalo klidem a blahobytem. V době, kdy se oba cizinci blížili k Verberii, hostil její salón právě společnost čtyř lidí: byl tu marsacký farář, mladý pětadvacetiletý kněz, který se na přání paní Séchardové stal učitelem jejího syna Luciena, dále místní lékař Marron, notář, a konečně jistý plukovník ve výslužbě, který pěstoval růže na zahradě svého domu, který stál přes silnici naproti Verberii. S úsměvem přicházeli na nevinnou partii karet po jednom centimu za bod, vypůjčit si noviny nebo vrátit ty, které už přečetli. Když si Séchardovi koupili Verberii, pěkný kamenný dům s břidlicovou střechou, jehož květinovou zahradu tvořil pozemek zvící dvou jiter, věnovala krásná paní Séchardová své úspory na rozšíření zahrady až k potůčku tím, že skoupila vinice a tyto pozemky proměnila v trávníky se skupinami stromů. V současné době Verberie, obklopená obezděným parkem o rozloze dvaceti jiter, byla považována za nejvýznamnější místo v okolí. Dům nebožtíka Sécharda a jeho vedlejší budovy sloužily jen k obdělávání dvaceti jiter vinic, které po sobě zanechal, kromě pěti dvorců s výnosem šesti tisíc franků, a desíti jiter luk, ležících na druhé straně potůčku, přímo naproti pozemku Verberie. Pani Séchardová měla v úmyslu je k němu příštím rokem připojit. Místní lidé už nazývali Verberii zámkem a Evu Séchardovou nazývali paní z Marsacu. Když Lucien uspokojoval svou marnivost, pouze napodobil místní sedláky a vinaře. Courtois, majitel mlýna malebně stojícího nedaleko Verberie, už jednal s paní Sécjiardovou o jeho prodeji. Tento pravděpodobný přírůstek dodá konečně Verberii vzhled

předního panství v departementu. Paní Séchardová, která konala dobré skutky stejně uvážlivě jako vznešeně, byla stejně vážená jako oblíbená. Její nádherně rozvitá krása dosahovala právě svého vrcholu. Ačkoli jí bylo teprve šestadvacet let, zachovala si svěžest svého mládí tím, že užívala klidu a hojnosti, jaký skýtá život na venkově. Svého muže stále milovala a vážila si ho jako talentovaného člověka, který je natolik skromný, že se vzdal hlučné slávy. K dokreslení snad postačí, řekneme-li, že za celý svůj život nezaznamenala jediný tep srdce, který by u ní nevyvolaly vlastní děti nebo manžel. Daň, kterou tato rodina platila neštěstí, byl, jak je nasnadě, hluboký žal, který jim způsobil Lucienův způsob života, v němž Eva Séchardová tušila cosi tajemného, co ji děsilo tím víc, že při poslední návštěvě Lucien odrazil suše každou otázku své sestry tím, že ctižádostiví lidé nemají komu skládat účty ze svých zdrojů, leda sami sobě. Za šest let viděl Lucien svou sestru jen třikrát a nenapsal jí víc než šest dopisů. K jeho první návštěvě na Verberii došlo, když jim zemřela matka, a ta poslední měla za účel žádost o tu lež, tak nutnou pro jeho záměry. Mezi paní Séchardovou a jejím bratrem došlo tehdy k prudkému výstupu, který vnesl do lůna jejich pokojného a počestného života strašlivé pochybnosti.

Vnitřek domu, přeměněný stejně jako jeho zevnějšek, ač se nehonosil žádným přepychem, byl pohodlný. Lze tak soudit ze zběžného pohledu na salón, kde byla právě shromážděna společnost. Pěkný aubussonský koberec, šedivé bavlněné čalouny zdobené zelenými hedvábnými tkalouny, malby napodobující dřevo, mahagonový vyřezávaný nábytek potažený šedivou vlněnou látkou se zelenými prýmky, žardiniéry s květinami přes pokročilou roční dobu lahodily oku. Záclony na oknech ze zeleného hedvábí, obložení krbu, rámy zrcadel byly prosty onoho falešného vkusu, který na venkově všechno hyzdí. Všechno, až na nejmenší drobnosti, bylo vkusné a čisté, uklidňující pro duši i oko onou poezií,

kterou milující a chytrá žena může a musí vtisknout své domácnosti.

Paní Séchardová, dosud ve smutku po otci, vyšívala u krbu za pomoci paní Kolbové, hospodyně, která se starala o celou domácnost. V okamžiku, kdy bryčka míjela první obydlí v Marsacu, obvyklá společnost na Verberii vzrostla o mlynáře Courtoise, který hodlal po smrti své manželky odjet na odpočinek a byl by rád výhodně prodal své pozemky, na nichž zřejmě paní Séchardové velice záleželo, a Courtois věděl proč.

„Právě tady zastavila nějaká bryčka," řekl Courtois, když uslyšel před domem vůz. „A podle rachotu soudím, že je to něco zdejšího."

„To se asi na nás přijeli podívat Postel s manželkou," řekl lékař. „Ba ne," řekl Courtois, „bryčka přijela z Mansle."

„Milostpane," řekl Kolb, mohutný Alsasan. „Je tady jeden advokát z Paříže a chce mluvit s pánem."

„Advokát?…" podivil se Séchard. „Z toho slova se mi dělá špatně."

„Tak vám děkuju," řekl marsacký starosta jménem Cachan, který dvacet let provozoval advokacii v Angoulému a který byl kdysi pověřen Séchardovou obžalobou.

„Můj chudáček David se už nezmění, ten už bude do smrti roztržitý," řekla s úsměvem Eva Séchardová.

„Advokát z Paříže," řekl Courtois. „To vy máte nějaké jednání v Paříži?"

„Ne," řekla Eva.

„Máte tam bratra," poznamenal Courtois.

„Jen aby to nebylo kvůli dědictví po starém Séchardovi," řekl Cachan. „Ten chlap se tam zřejmě namočil ve špinavých obchodech…"

Corentin a Derville vstoupili, pozdravili společnost, představili se jménem a vyžádali si soukromý rozhovor s paní Séchardovou a jejím manželem.

„Beze všeho," řekl Séchard. „Oč jde?"

„Jen o dědictví po vašem panu otci,“ odpověděl Corentin.

„Pak tedy dovolte, aby byl jednání přítomen pan starosta, který je bývalý advokát z Angoulému.“

„Vy jste pan Derville?“ řekl Cachan hledě na Corentina.

„Nikoli, pane, to je tady ten pán,“ odpověděl Corentin a ukázal na advokáta. Derville se uklonil.

„Ale my jsme tu jako jedna rodina,“ řekl Séchard, „nemáme před svými sousedy co skrývat, a proto je zbytečné, abychom chodili do mé pracovny, kde není zatopeno… Žijeme nabíledni…“

„V životě vašeho otce,“ řekl Corentin, „byly jisté záhady, které byste možná neradi zveřejňovali.“

„Je to snad něco, zač bychom se mohli stydět?“ řekla Eva zděšeně.

„Ale ne, jen taková mladická nerozvážnost,“ řekl Corentin a nastražil tak dokonale chladnokrevně jednu ze svých nespočetných pastí. „Váš pan otec vás obdařil starším bratrem…“

„Ten starý medvěd!“ zvolá Courtois, „neměl vás v lásce, pane Sécharde, a tohle si na vás schovával, podšívka jeden. Teď chápu, co měl na mysli, když mi říkal: Až budu pod drnem, to něco uvidíte!“

„Uklidněte se, pane,“ řekl Corentin Séchardovi, po očku pozoruje Evu.

„Bratr!“ zvolal lékař. „To se vám vaše dědictví zmenší o polovičku!…“

Derville předstíral, že si prohlíží rytiny na stěnách salónu.

„Nebojte, se, milostivá,“ řekl Corentin, když viděl úžas, který se objevil na krásném obličeji paní Séchardové, „jde jen o nemanželské dítě. Nemanželské dítě nemá stejná práva jako dítě manželské. Tohle dítě žije ve strašlivé bídě a má právo na obnos vyměřený na základě velikosti pozůstalosti… Milióny, které váš otec zanechal…“

Při slově *milióny* ozval se v salóně naprosto jednohlasný výkřik. Derville si přestal prohlížet rytiny.

„Starý Séchard a milióny?…“ řekl Courtois. „Kdo vám to povídal? Některý chalupník?“

„Pane,“ řekl Cachan, „nejste z berního úřadu, a proto vám můžeme říci, jak se věci mají…“

„Buďte klidný,“ řekl Corentin, „dávám vám čestné slovo, že nejsem zaměstnancem žádného úřadu.“

Cachan, který ostatním naznačil pohybem, aby nic neříkali, projevil značnou spokojenost.

„Pane,“ pokračoval Corentin, „i kdyby šlo jen o milión, podíl nemanželského dítěte by byl docela slušný. My jsme sem nepřišli jako žalobci, naopak, chceme vám navrhnout, abyste mu zaplatili sto tisíc franků, a zase půjdeme…“

„Sto tisíc!…“ přerušil Corentina Cachan, „ale pane, vždyť starý Séchard zanechal jen dvacet jiter vinic, pět malých dvorců, deset jiter luk v Marsacu a k tomu ani sou…“

„Za nic na světě bych nechtěl lhát, pane Cachane,“ přerušil Corentina David Séchard, „a tím méně pak v otázkách peněz… Pane,“ řekl Corentinovi a Dervillovi, „otec nám odkázal mimoto…“ Courtois a Cachan na Sécharda marně mrkali, ten však pokračoval:

„… tři sta tisíc franků, čímž vzrostla celková hodnota dědictví přibližně na pět set tisíc.“

„Pane Cachane,“ řekla Eva Séchardová, Jaký podíl přísluší podle zákona nemanželskému dítěti?“

„Milostivá,“ řekl Corentin, „nejsme surovci, žádáme vás jen, abyste nám před zde přítomnými pány odpřísáhli, že jste nezískali dědictvím po vašem tchánovi víc než sto tisíc zlatých, a domluvíme se…“

„Napřed vy nám dejte čestné slovo,“ řekl bývalý angoulémský advokát Dervillovi, „že jste advokát.“

„Tady je můj pas,“ řekl Derville Cachanovi, podávaje mu na čtyřikrát přeložený papír, „a tady ten pán není, jak byste si

mohli myslet, generální inspektor od financí, uklidněte se. Jenom nás vážně zajímá, jaká je pravda ve věci Séchardovy pozůstalosti, a tu nyní známe…“

Derville vzal paní Evu za ruku a dvorně ji zavedl na druhý konec salónu.

„Paní Séchardová,“ řekl jí tiše, „kdyby v téhle věci nešlo o čest a budoucnost rodiny Grandlieuových, nebyl bych se propůjčil k této lsti, kterou si vymyslel tento pán s vyznamenáním. Ale jistě mu prominete, neboť tu šlo o odhalení lži, pomocí které váš pan bratr zaskočil tuto vznešenou rodinu. Teď už se nesnažte nikomu namlouvat, že jste dala svému bratrovi milión sto dvacet tisíc franků na zakoupení pozemků rodiny Rubempré…“

„Milión sto dvacet tisíc franků?“ zvolala paní Séchardová a zbledla. „Kde by je ten nešťastník sehnal?“

„Právě,“ řekl Darville. „Obávám se, že zdroj těchto peněz není právě nejčistší.“

Evě vstoupily slzy do očí a sousedé si toho všimli.

„Možná že jsme vám prokázali značnou službu,“ řekl Derville, „když jsme vám zabránili, abyste se namočila do lži, jejíž důsledky mohou být nesmírně nebezpečné.“

Derville opustil paní Séchardovou sedící s uslzenou tváří a odporoučel se přítomným.

„Do Mansle!“ poručil Corentin chlapci, který řídil bryčku.

V dostavníku z Bordeaux do Paříže, který tudy projížděl v noci, bylo jen jediné volné místo. Derville poprosil Corentina, aby mu je přepustil, dovolávaje se důležitého jednání. Ve skutečnosti však přestával důvěřovat svému spolucestujícímu, jehož diplomatická obratnost a chladnokrevnost mu připadaly jako řemeslný návyk. Corentin zůstal v Mansle tři dny bez možnosti odjet. Musel si písemně objednat místenku z Paříže, kam se nakonec vrátil až za devět dní po svém odjezdu.

Mezitím chodil Peyrade denně buď do Passy nebo do Paříže ke Corentinovi, aby zjistil, zda už se vrátil. Osmého dne zanechal v obou bytech dopis nadepsaný jejich soukromou šifrou, aby sdělil svému příteli, jakou smrtí se mu vyhrožuje, že Lydie byla unesena a jaký příšerný osud jí jeho nepřátelé chystají.

Mene, tekel, ufarsin

Peyrade, sám nyní napaden stejně, jako kdysi napadal druhé, bez Corentina, ale s pomocí Contensonovou, zůstával dál ve své roli anglického boháče. I když ho jeho neviditelní nepřátelé odhalili, usoudil dosti rozumně, že by i tak mohl zachytit nějakou stopu, kdyby zůstal na bitevním poli. Contenson zmobilizoval všechny své známosti a vyslal je po Lydiiných stopách v naději, že objeví dům, ve kterém je ukryta. Ale den ze dne se stupňující a den ze dne zřejmější nemožnost dovědět se sebemenší maličkost, zvyšovaly každou hodinou Peyradovo zoufalství. Starý špión se obklopil gardou složenou ze svých nejschopnějších strážníků. Ti měli pod dozorem dům v rue des Moineaux i v rue Taitbout, kde Peyrade v roli boháče bydlel u paní du Val-Noble. Během posledních tří dnů oné osudné lhůty, uložené Asií k navrácení Luciena do jeho dřívějšího postavení v paláci Grandlieuových, Contenson na krok neopustil bývalého antverpského policejního ředitele. A tak poezie hrůzy, kterou válečné lsti znepřátelených kmenů šíří v amerických pralesích a z níž tolik vytěžil J. F. Cooper, pronikla do nejmenších detailů pařížského života. Chodci, krámy, fiakry, postava stojící v okně, to vše bylo pro muže, jimž byla svěřena ochrana života starého Peyrada, stejně významné, jako v Cooperových románech

kmen stromu, bobří obydlí, skála, bizoní kůže, nehybná loďka nebo listí na vodní hladině.

„Jestli Španěl odjel, nemáme se čeho bát," upokojoval Contenson Peyrada poukazem na vlastní klid.

„A když neodjel?" odpovídal Peyrade.

„Jednoho mého člověka měl po cestě za vozem, ale v Blois musel můj člověk sestoupit, a vůz mu ujel."

Pět dní po Dervillově návratu navštívil dopoledne Luciena Rastignac.

„Kamaráde," řekl mu, „strašně mě mrzí, že se musím zhostit vyjednávání, jímž jsem byl pověřen, protože se tak dobře známe. Tvůj sňatek je zrušen a už nemáš nejmenší naději, že bys ho mohl někdy uzavřít. Už nesmíš vkročit do paláce Grandlieuových. Aby ses mohl s Klotyldou oženit, musel bys počkat, až její otec zemře, a ten už je příliš sobecký, než aby tak hned umíral…

Staří hráči whistu se dlouho drží… karetního stolku… Klotylda odjede do Itálie s Madeleinou de Lenoncourt-Chaulieu. Ta chudák holka tě, kamaráde, tak miluje, že ji museli hlídat. Chtěla jít za tebou a už měla promyšlené, jak uteče… To máš útěchu ve svém žalu."

Lucien neodpověděl, jen se na Rastignaka díval.

„A je to vůbec takové neštěstí?…" pokračoval jeho krajan. „Snadno najdeš jinou holku, stejně urozenou jako Klotylda a daleko hezčí… Paní de Sérizy tě ožení na vztek Grandlieuovým, protože je nemůže ani cítit za to, že ji nikdy nechtěli pozvat. Má neteř, malou Clémence du Rouvre…"

„Kamaráde," odpověděl Lucien, „od naší poslední večeře nejsem s paní de Sérizy zadobře. Viděla mne v Esteřině lóži, udělala mi výstup a já jsem se nebránil."

„Žena přes čtyřicet se nerozhněvá nadlouho s tak hezkým hochem, jako jsi ty," řekl Rastignac. „Já tyhle západy slunce znám!… Trvají na obzoru deset minut, a v ženském srdci deset let."

„Už týden čekám na dopis od ní.“

„Jdi za ní!“

„Teď budu muset.“

„Přijdeš aspoň k Val-Nóblové? Její boháč oplácí Nucingenovi večeři, na kterou ho pozval.“

„Pozvala mě a přijdu,“ odpověděl vážně Lucien.

Nazítří potom, co mu byla potvrzena jeho prohra, o čemž Asie Carlose hned zpravila, dostavil se Lucien, Rastignac a Nucingen k falešnému boháčovi.

O půlnoci se v bývalé Esteřině jídelně shromáždily téměř všechny postavy tohoto dramatu, jejichž zájmy, skryté pod samým řečištěm těchto dravě se řítících existencí, byly známy pouze Ester, Lucienovi, Peyradovi, míšenci Contensonovi a Paccardovi, který přišel, aby obsluhoval svou velitelku. Asie se nabídla paní du Val-Noble bez vědomí Peyrada a Contensona, že by přišla pomoci kuchařce. Když Peyrade, který dal paní du Val-Noble pět set franků, aby se postarala o drobné pohoštění, usedl ke stolu, nalezl v ubrousku kousek papíru, na němž bylo tužkou napsáno. *Šestidenní lhůta končí v okamžiku, kdy usedáte za tento stůl.* Peyrade podal lístek Contensonovi, který stál za ním, a řekl mu anglicky: „To tys tam napsal moje jméno?“

Contenson si při světle svíček přečetl toto mene tekel a strčil lístek do kapsy. Věděl však, jak těžko lze určit písmo napsané tužkou, a ještě ke všemu tiskacími písmeny, to jest více méně geometrickými čarami, protože tiskací písmena se skládají výhradně z křivek a přímek, u nichž je na rozdíl od písma psaného nemožné rozeznat charakteristické tahy.

Večeře proběhla bez jakéhokoli veselí. Peyrade byl viditelně ustaraný. Z mladých světáků, kteří dovedou rozveselit stolovníky, tu byl jen Lucien a Rastignac. Lucien byl nesmírně smutný a zamyšlený. Rastignac, který před večeří právě prohrál dva tisíce franků, pil a jedl a přitom přemýšlel, jak si to po večeři vynahradí. Všechny tři ženy, zaraženy tímto chladem,

hleděly jedna na druhou. Nuda zbavuje jídlo chuti. S večeřemi je to jako s divadelními představeními nebo s knihami, ovlivňuje je nálada.

Po večeři se podávala zmrzlina, tzv. plombír. Každý ví, že taková zmrzlina, podávaná v kalíšcích a navršená do špičky, obsahuje na povrchu kousky jemného kandovaného ovoce. Paní du Val-Noble objednala zmrzlinu u Tortoniho, jehož slavný podnik sídlí na rohu rue Taitbout a bulváru. Kuchařka si dala zavolat míšence, aby zaplatil účet za zmrzlinu. Contenson, jemuž se poslíčkův požadavek nezdál přiměřený, sešel ke dveřím a zdrtil ho slovy:

„Tak vy zřejmě nejste od Tortoniho!…

A ihned se zase vrátil.

Avšak Paccard již využil jeho nepřítomnosti, aby rozdal zmrzlinu hostům. Sotva dorazil míšenec ke dveřím do bytu, jeden ze strážníků, kteří hlídali v rue des Moineaux, křikl na schodiště:

„Číslo dvacet sedm!“

„Co je?“ ozval se Contenson a seběhl s neobyčejnou rychlostí ze schodů.

„Řekněte tatíčkovi, že se mu dceruška vrátila domů, ale běda v jakém stavu! Ať rychle přijde, dcera mu umírá.“

V okamžiku, kdy se Contenson vrátil do jídelny, starý Peyrade, beztak už pěkně pod párou, právě sezobl třešničku ze své zmrzliny. Pilo se na zdraví paní du Val-Noble, boháč si nalil sklenici vína, označeného jako Kostnické, a obrátil ji do sebe. Přes veškeré rozčilení z toho, jakou zprávu sdělí Peyradovi, všiml si Contenson, s jakou pozorností Paccard pozoruje boháče. Oči sluhy paní de Champy se podobaly dvěma nehybným plamenům. Důležitost tohoto zjištění však nezadržela míšence. Naklonil se k svému pánovi v okamžiku, kdy Peyrade stavěl prázdnou sklenici na stůl.

„Lydie je doma,“ řekl Contenson, „a je v zuboženém stavu.“

Peyradovi uniklo nejfrancouzštější ze všech francouzských zaklení a s tak vysloveným jižním přízvukem, že se na tvářích stolovníků objevil nesmírný údiv. Když si uvědomil svou chybu, Peyrade se přiznal ke svému přestrojení tím, že řekl Contensonovi čistou franštinou:

„Sežeňte drožku!… Já mažu!“

Všichni se zvedli od stolu.

„Kdo vlastně jste?“ otázal se Lucien.

„Jo!…“ doplnil baron.

„Bixiou mi tvrdil, že dovedete dělat Angličana líp než on, a já mu to nechtěl věřit,“ řekl Rastignac.

„Bude to nějaký skrytý bankrotář,“ pronesl du Tillet hlasitě, „já jsem si to hned myslel…“

„Divný kraj, tahle Paříž!…“ řekla paní du Val-Noble. „Když nějaký obchodník zkrachuje ve své čtvrti, beztrestně se tam znovu objeví jako boháč nebo jako dandy na Champs Elysées… Mám já to smůlu, mě se bankrot drží jako obtížný hmyz.“

„Říká se, že prý každá květina má svůj oblíbený druh,“ pronesla klidně Ester, „mně se spíš drží ten Kleopatřin, totiž zmije.“

„Co jsem zač?…“ řekl Peyrade ve dveřích. „Však se to dovíte, protože když umřu, vstanu zase z mrtvých a každou noc vás budu chodit strašit…“

Při těchto posledních slovech se upřeně díval na Ester a na Luciena. Pak využil všeobecného zmatku a mrštně zmizel, neboť chtěl běžet rovnou domů, aniž počkal na drožku. Asie, zahalená v černém čepci, jaký tehdy nosily ženy jdoucí do plesu, zastavila Peyrada v průjezde napřaženou paží.

„Pošli si pro poslední pomazání, tatíku Peyrade,“ řekla mu týmž hlasem, kterým mu už jednou předpověděla neštěstí.

Dole stál vůz, Asie do něho nastoupila a vůz zmizel, jako by ho vítr odvál. Bylo tam těch vozů pět, Peyradovi lidé nic nezjistili.

Corentinova strašlivá přísaha

Když dorazil do svého venkovského domu v jednom z nejtišších a nejlíbeznějších míst městečka Passy, do rue des Vignes, nalezl Corentin, kterého tu považovali za živnostníka s velkou vášní pro zahradnictví, šifrované listy svého přítele Peyrada. Místo aby si odpočinul, znovu nastoupil do fiakru, v němž přijel, dal se zavézt do rue des Moineaux, a nalezl tam pouze Katt. Od ní se dověděl o Lydiině zmizení a užasl nad nedostatkem prozíravosti, jak Peyradovým, tak vlastním.

„Mne *oni* ještě neznají," řekl si. „Ti lidé jsou všeho schopni a je třeba vědět, jestli opravdu zabijí Peyrada, protože to už bych se pak neukázal…"

Čím je něčí život *nehodnější,* tím víc na něm lpí. Stává se pak neustálým vzdorem a pomstou. Corentin odešel, zajel si domů, aby se převlékl za vetchého stařečka v malém vyrudlém redingotu, konopné paruce, a vrátil se pěšky, veden svým přátelstvím k Peyradovi. Chtěl dát příkazy svým nejvěrnějším a nejspolehlivějším lidem. Když procházel rue Saint-Honoré k pláce Vendóme a dál do rue Saint-Roch, šla před ním žena v pantoflích, oblečená jako do postele. Ta žena měla na sobě bílou kazajku, na hlavě noční čepec a občas bezděčně zavzlykala a zanaříkala. Corentin ji o pár kroků předešel a poznal v ní Lydii.

„Jsem přítel vašeho otce," řekl svým přirozeným hlasem.

„Ach, konečně někdo, komu mohu věřit!…" řekla.

„Dělejte, že mě neznáte," pokračoval Corentin, „protože nás pronásledují krutí nepřátelé a jsme nuceni chodit v přestrojení. Ale vyprávějte mi, co se přihodilo…"

„Ach pane,“ řeklo nebohé děvče, „takové věci se říkají, ale nevyprávějí… Jsem zneuctěna, ztracena a nedovedu si vysvětlit, jak se to stalo!…“

„Odkud to jdete?“

„Já nevím, pane. Utekla jsem tak rychle, prošla jsem tolika ulicemi a tolik jsem kličkovala ze strachu, že jdou za mnou… A když jsem potkala nějakého slušného člověka, vyptávala jsem se ho, jak se dostanu na bulváry a odtud do rue de la Paix! Prochodila jsem tak… kolik je hodin?“

„Půl dvanácté,“ řekl Corentin.

„Utekla jsem za soumraku, a už takhle jdu pět hodin!…“ zvolala Lydie.

„Pojďte, jděte si odpočinout, naleznete tam vaši věrnou Katt…“

„Pane, pro mne už není odpočinku! Nechci odpočívat už nikde jinde než v hrobě. A půjdu očekávat smrt do kláštera, jestli mne uznají za hodnou, abych tam vstoupila…“

„Chudinko malá! Jistě jste se zuřivě bránila?“

„Ano, pane. Ach, kdybyste viděl, mezi jaké mrzké osoby jsem se dostala…“

„Oni vás patrně uspali, že?“

„Ach ano, bylo to tak!“ řekla ubohá Lydie. „Ještě chvilku musím vydržet, než se dostanu domů. Cítím, jak slábnu a jak se mi začínají mást myšlenky… Před chvílí se mi zdálo, že jsem někde na zahradě…“

Corentin vzal Lydii do náruče a děvče ihned omdlelo. Vynesl ji do schodů.

„Katt!“ zvolal.

Katt se objevila s výkřiky radosti.

„Ještě se moc neradujte,“ řekl vážně Corentin, „tahle děvenka je velice nemocná.“

Když Lydii uložili na postel a když při světle svíček, které Katt rozsvítila, poznala Lydie svůj pokoj, začala blouznit. Zpívala líbezné písničky a prokládala je oplzlými slovy, která

nedávno slyšela. Její krásná tvář byla protkána fialovými žilkami. Pletly se jí vzpomínky na její tak bezúhonný život se vzpomínkami na oněch příšerných deset dní. Katt plakala. Corentin přecházel po pokoji a občas se zastavil, aby se podíval na Lydii.

„Platí za svého otce!“ řekl. „Existuje vůbec nějaká Prozřetelnost? Och, jak jsem dobře udělal, že nemám rodinu!… Dítě je na mou duši, jak řekl jeden filozof, už nevím který, rukojmí našeho neštěstí!…“

„Ach!“ pronesla nebohá dívka a posadila se na lůžku, vlasy stále rozpuštěné, „místo, abych ležela tady, měla bych ležet v písku na dně Seiny…“

„Katt, než abyste plakala a koukala se na to ubohé dítě, čímž mu nepomůžete, měla byste dojít pro lékaře, napřed toho z radnice, a potom pro pány Despleina a Bianchona.. Musíme to nevinné stvoření zachránit…“

A Corentin napsal adresy obou slavných lékařů. V tom okamžiku bylo slyšet na schodech kroky člověka, který je s nimi dobře obeznámen, dveře se otevřely a zpocený Peyrade, s fialovou tváří, očima podlitýma krví, funící jako delfín, vrhl se od dveří bytu do Lydiina pokoje s výkřikem:

„Kde je moje dcera?“

Uviděl smutný pohyb Corentinův a sledoval jej pohledem. Lydiin stav by vystihlo jedině srovnání s květem, který botanik s láskou vypěstoval a který odpadl od stonku a byl rozdrcen okovanou botou sprostého sedláka. Přeneste tento obraz do samého otcovského srdce a pochopíte ránu, která zasáhla Peyrada, jemuž vstoupily do očí dvě velké slzy.

„Tady někdo pláče, to je tatínek,“ řekla dívka.

Lydie ještě otce poznávala. Vstala, klekla si před starého pána právě v okamžiku, kdy Peyrade klesl do křesla.

„Odpusť mi, tatínku!…“ řekla hlasem, který se zabodl Peyradovi do srdce; v tom jako když ho udeří palicí do hlavy.

„Umírám… Ach, ti darebáci!“ byla jeho poslední slova.

Corentin se vrhl na pomoc příteli, ale zachytil jen jeho poslední vzdech.

„Byl otráven," usoudil Corentin. „A doktor už jde!" zvolal, když slyšel kočár před domem.

Contenson, který se objevil s tváří, z níž už smyl hnědou barvu, zůstal stát jako přimražený, když uslyšel, jak Lydie říká:

„Copak mi neodpustíš, tatínku?… Nebyla to moje vina!" Nevšimla si, že otec je už mrtev.

„Ach, jak se na mne dívá!" dodala šílená dívka. „Musíme mu zatlačit oči," řekl Contenson, když položil mrtvého Peyrada na postel.

„Děláme hloupost," řekl Corentin. „Odneseme ho do jeho bytu. Jeho dcera je napůl šílená, a zešílela by dočista, kdyby si všimla, že je mrtev. Myslela by, že ho zabila."

Když Lydie viděla, jak otce odnášejí, jen se nechápavě dívala.

„Byl to můj jediný přítel," řekl Corentin. Zdálo se, že je opravdu dojat, když Peyrada uložili na lůžko v jeho ložnici. „V životě neměl jedinou zištnou myšlenku, leda pro svou dceru!… Vezmi si z toho ponaučení, Contensone. Každý stav má svou čest. Peyrade udělal chybu, že se zapletl do něčích soukromých záležitostí. Nám však přísluší zabývat se jen záležitostmi veřejnými. Ale ať se stane cokoli," řekl s důrazem, s pohledem a gestem, jež Contensona naplnily hrůzou, „přísahám, že Peyrada pomstím! Vypátrám strůjce jeho smrti i ty, kdo mají na svědomí zneuctění jeho dcery!… A při svém sobectví i při riziku, že mě to může stát těch pár dní života, které mi ještě zbývají, přísahám, že všichni ti lidé skončí svůj život při plném zdraví, čistě oholeni, ve čtyři hodiny ráno na pláce de Gréve!…"

„A já vám v tom pomohu!" řekl s pohnutím Contenson.

Vskutku, nic není dojemnějšího než takový projev vášně u muže chladného, vyrovnaného a metodického, u něhož po dvacet let nezpozoroval nikdo sebemenší známku citu. Je to

jako rozžhavené železo, které taví všechno, k čemu se přiblíží. A tak se v Contensonovi přímo bouřilo celé jeho nitro.

„Chudák starý Canquoélle!“ pokračoval, hledě na Corentina, „býval ke mně velice štědrý… A nejednou mi dal deset franků, abych si mohl vsadit… A řeknu vám, to dokáže jen člověk zvlášť mazaný.“

Po těchto pohřebních řečech se oba Peyradovi mstitelé odebrali do Lydiiny části bytu, protože zaslechli na schodišti Katt a úředního lékaře.

„Zajdi za policejním komisařem,“ řekl Corentin, „královský prokurátor by v tom nenalezl dostatečné podklady pro stíhání, ale ohlásíme to na prefektuře a možná že to bude k něčemu dobré. – Pane doktore,“ řekl lékaři, „v tomto pokoji naleznete mrtvého člověka, a domnívám se, že nezemřel přirozenou smrtí. Proveďte pitvu v přítomnosti pana policejního komisaře, který se sem dostaví na moji výzvu. Hledejte stopy jedu. Ostatně za okamžik přijdou vám pomoci pánové Desplein a Bianchon, pro které jsem poslal, aby prohlédli dceru mého nejlepšího přítele, jejíž stav je horší než stav jejího otce, přestože ten je mrtev…“

„Já svoje řemeslo znám,“ řekl úřední lékař, „a ty pány k tomu nepotřebuji…“

„No dobře,“ pomyslel si Corentin a nahlas pokračoval: „Nic ve zlém, pane doktore. Můj názor je stručný: ti, co zabili otce, také zneuctili jeho dceru.“

Do rána podlehla Lydie únavě a spala, když se dostavili slavný chirurg a mladý lékař. Doktor pověřený konstatováním smrti otevřel Peyradovu mrtvolu, aby zkoumal příčinu smrti.

„Než probudíme nemocnou,“ řekl Corentin oběma věhlasným doktorům, „rád bych vás požádal, abyste svému kolegovi pomohli při vyšetření. To vás bude určitě zajímat, a váš názor jistě nebude v protokolu zbytečný.“

„Váš příbuzný zemřel na záchvat mrtvice,“ řekl lékař, „je tu zřejmě nával krve do mozku…“

„Zkoumejte dál, pánové,“ řekl Corentin, „zjistěte si, zda neexistuje nějaký jed, který by měl podobné účinky.“

„Žaludek,“ řekl lékař, „byl zcela plný. Ale leda že bychom prozkoumali jeho obsah na zvláštním chemickém zařízení, nevidím zde žádnou zjevnou známku jedu.“

„Jsou-li velice zřejmé známky překrvení mozku, máme tu, vzhledem k věku zesnulého, dostatečně jasnou příčinu smrti,“ řekl Desplein, ukazuje na množství požité potravy.

„To jedl zde?“ otázal se Bianchon.

„Ne,“ řekl Corentin, „přiběhl sem z bulváru a nalezl svou dceru znásilněnou…“

„Tady máme ten skutečný jed, jestliže miloval svou dceru,“ řekl Bianchon.

„Který jed by mohl takto působit?“ otázal se Corentin, který se držel své původní myšlenky.

„Je tu jen jeden,“ řekl Desplein, který si vše bedlivě prohlédl. „Je to jed ze souostroví Jáva, který se vyrábí z dosud málo známých dřevin a je z rodiny strychninů, jímž se natírají nebezpečné zbraně, takzvané malajské *krisy*… alespoň se to říká.“

Dostavil se policejní komisař, jemuž Corentin sdělil své podezření a požádal ho, aby sepsal protokol o tom, ve kterém domě a s kým Peyrade večeřel, a o příčinách stavu, v němž se nalézá Lydie. Pak Corentin přešel do bytu nebohé dívky, kde Desplein s Bianchonem vyšetřovali nemocnou. Ale setkal se s nimi už ve dveřích.

„Tak co, pánové?“ otázal se Corentin.

„Převezte nemocnou do nemocnice. Nevrátí-li se jí duševní zdraví při porodu, za předpokladu, že je těhotná, propadne nadosmrti melancholickému šílenství. Jediným lékem pro ni by byl mateřský cit, probudí-li se v ní vůbec…“

Corentin zaplatil každému z doktorů čtyřicet franků ve zlatě a obrátil se k policejnímu komisaři, který ho tahal za rukáv.

„Lékař tvrdí, že jde o přirozenou smrt,“ řekl komisař, „a já nemohu napsat hlášení, tím spíše, že jde o starého Canquoélla. Byl zapleten do tolika různých případů, že nemůžeme nikdy vědět, na koho bychom narazili… Tihle lidé umírají často *na příkaz…*“

„Mé jméno je Corentin,“ pošeptal Corentin do ucha policejnímu komisaři.

Komisař sebou úžasem škubl.

„Jen to hlášení napište,“ pokračoval Corentin. „Za čas se velmi hodí, ale pošlete ho jen jako důvěrnou informaci. Zločin nelze dokázat, a vím, že vyšetřování by bylo hned z kraje zastaveno… Ale já časem zločince předám spravedlnosti, budu je hlídat a dopadnu je *in flagranti.*“

Policejní komisař se Corentinovi uklonil a odešel.

„Pane Corentine,“ řekla Katt, „slečna si pořád zpívá a tancuje. Co mám dělat?“

„Stalo se tady něco nového?“

„Dověděla se, že její otec je mrtev…“

„Posaďte ji do drožky a jednoduše ji zavezte do Charentonu. Napíšu vám lístek pro generálního ředitele státní policie, aby o ni bylo dobře postaráno. Dcera v Charentonu, otec v hromadném hrobě!“ řekl Corentin. „Contensone, dojdi pro pohřební vůz pro chudé… A teď kdo z nás dvou, Carlosi Herrero!…“

„Carlos? Ten je přece ve Španělsku,“ řekl Contenson.

„Je v Paříži!“ prohlásil kategoricky Corentin. „Je to celé ve španělském duchu z doby Filipa II. Ale já znám kličky na každého, i na krále.“

Past, do níž se chytí krysa

Pět dní po zmizení boháče seděla v devět hodin ráno paní du Val-Noble u Esteřina lůžka a plakala, protože cítila, že se octla na šikmé ploše vedoucí do bídy.

„Kdybych alespoň měla sto zlatých renty! S tím, má milá, se dá odejít do nějakého malého města a provdat se tam…“

„Seženu ti je,“ řekla Ester.

„Ale jak?“ zvolala paní du Val-Noble.

„Docela prostě, povím ti to: chceš se jako zabít, však to dovedeš sehrát. Pozvi si Asii a nabídni jí deset tisíc franků za dvě umělé perly z tenoučkého černého skla, ve kterých je prudký jed, který zabíjí během vteřiny. Přineseš mi je a já ti za ně dám padesát tisíc franků…“

„Proč si o ně neřekneš sama?“ řekla paní du Val-Noble.

„Mně by je Asie neprodala.“

„Snad je nechceš pro sebe?“ řekla paní du Val-Noble. „Kdoví…“

„Ale vždyť ty žiješ v radovánkách, v přepychu, ve vlastním domě! A zítra tě čeká slavnost, o které se bude mluvit ještě za deset let a která stojí Nucingena dvacet tisíc! Prý budou teď v únoru na stole jahody, chřest, hrozny, melouny… V domě bude za celý tisíc květin.“

„Co to povídáš? Jen na schodišti je za pět tisíc růží.“

„Tvoje toaleta prý stála deset tisíc.“

„Ano, moje šaty jsou z bruselské krajky, a Delfína, jeho žena, zuří. Ale chtěla jsem být oblečena jako nevěsta.“

„Kde je těch deset tisíc?“ řekla paní du Val-Noble.

„To je všechno, co mám,“ řekla Ester s úsměvem. „Podívej se do toaletního stolku, jsou pod natáčkami…“

„Kdo mluví o sebevraždě, ten se nezabije,“ řekla paní du Val-Noble. „Kdyby šlo o…“

„Vraždu? Ale jdi!“ řekla Ester a dopověděla, co její přítelkyně váhala vyslovit. „Můžeš být klidná,“ pokračovala Ester, „nechci nikoho zabít. Měla jsem přítelkyni, byla to taková šťastná žena, a umřela. Půjdu za ní, toť vše…“

„Ty hloupá!“

„Co se dá dělat, slíbily jsme si to,“

„Tuhle směnku si dej protestovat,“ řekla přítelkyně s úsměvem.

„Udělej, co jsem ti řekla, a jdi pryč. Slyším dole vůz, bude to Nucingen, člověk, který zešílí štěstím. Ten mě doopravdy miluje… Proč nemilujeme ty, kdo milují nás, ačkoli dělají všechno možné, aby se nám zalíbili?“

„To máš tak,“ řekla paní du Val-Noble. „Je to jako s tím sledem, který je největší intrikán mezi rybami.“

„Jak to?“

„To jsem se nikdy nedověděla.“

„Tak už jdi, kočičko! Musím požádat o těch tvých padesát tisíc franků.“

„Dobrá, sbohem.“

Už po tři dny se Esteřino chování k Nucingenovi výrazně změnilo. Z opičky se stala kočka a z kočky se stávala žena. Ester zahrnovala starého pána láskyplnými pozornostmi, byla roztomilá. Její řeči, zbavené zlomyslnosti a příkrosti, byly plné něžných narážek, takže přesvědčily i těžko chápajícího bankéře. Říkala mu Fricku a on se domníval, že je milován.

„Ty můj ubohý Fricku, co jsem se tě napokoušela a natrápila, ale ty jsi tak báječně trpělivý. Já vidím, že mě miluješ, a odměním se ti za to. Teď se mi líbíš, nevím, jak se to mohlo stát, ale dala bych ti přednost před každým mladíkem. Možná že je to zkušenost… Časem si člověk uvědomí, že rozkoš je bohatstvím duše a že není o nic lichotivější, když je někdo milován pro rozkoš, než když je milován pro peníze… A potom, ti mladí jsou příliš sobečtí, myslí víc na sebe než na nás. Kdežto ty, ty myslíš jen na mne. Jsem celý tvůj život. A tak už od tebe nic nechci, chci ti dokázat, jak dalece jsem nezištná.“

„Já jsem vám nyc nedál,“ odpověděl okouzlený baron. „Zejtra vám taruju tšicet týsic frangu renty… To pude muj svatebny dár…“

Ester Nucingena tak mile políbila, že zbledl i bez pilulek. „Och,“ řekla, „nemyslete, že to bylo kvůli těm třiceti tisícům renty. To proto, že tě mám ráda, ty můj starý Fricku!…“

„Ach, mein gott, proč jste mě tak zkoušela? Mohl jsem tši mjésice být šťastný!“

„A je to na tři nebo na pět procent, broučku?“ řekla Ester, vjela Nucingenovi něžně do vlasů a přičísla ho podle svého.

„Na tři… měl jsem toho móc.“

Baron tedy přinášel toho rána darem státní obligace. Přišel poobědvat se svou holčičkou a vyžádat si příkazy pro zítřek, pro onu slavnou sobotu, která bude jeho velkým dnem.

„Tady máte, moje šénuško, moje jedyná šénuško,“ řekl bankéř, jehož obličej zářil štěstím, „z toho můžete chrádit domácí výlohy až do smrti…“

Ester vzala papír bez sebemenšího vzrušení, složila ho na čtyřikrát a uložila do toaletního stolku.

„To jste rád, vy ohavný člověče,“ řekla Nucingenovi a lehce ho poplácala po tváři, „že jsem konečně od vás něco přijala. Už vám nemohu nic vyčítat, protože se podílím na plodech toho, čemu vy říkáte vaše práce… Tohle není dar, člověče nešťastná, to je odškodné… No tak, netvařte se jako na burze. Přece víš, že tě miluju?“

„Moje krásná Ester, můj anděli lásgy,“ řekl bankéř, „takhle nesmíte mluvit. Mně by bylo jedno, kdyby mě všichni považovali za slóděje, jen když pró vas pudu poctivý člověk… Miluju vás požád víc a víc.“

„To taky budete,“ řekla Ester. „Ale už ti víckrát neřeknu nic, co by tě zarmoutilo, ty moje slůně malý, protože jsi důvěřivý jako dítě. Ty starý darebáku, tys přece nikdy nebyl nevinný, ačkoli nějakou tu nevinnost jsi musel mít při narození, a ta musela jednou vyjít na povrch. Jenže byla tak hluboko

zasutá, že se zas objevila až po šedesátce… a to chycená na udici lásky. Tohle se stává starým pánům… A proto jsem si tě nakonec zamilovala, jsi mladý, mladoučký… A já budu jediná, která tohohle Fricka poznala… jen já jediná!… Protože tys byl bankéřem už v patnácti letech… Na gymnáziu jsi půjčoval spolužákům jednu kuličku za dvě…“

Když viděla, že se směje, skočila mu na klín.

„Zkrátka, dělej si, co chceš! Pro mne za mne, okrádej si lidi, a já ti budu pomáhat. Lidi nestojí za to, aby je měl člověk rád. Napoleon je zabíjel jako mouchy. Francouzům je snad jedno, jestli platí daně tobě, nebo státu… Se státem se nikdo nemiluje, a ostatně, když o tom tak přemýšlím, máš pravdu, ostříhej svoje ovečky, jak praví Evangelium podle Bérangera… Bolibte svoji Esder… Jo, poslyš, daruju té ubohé Val-Noblové nábytek i byt v rue Taitbout. A zítra jí nabídneš padesát tisíc franků… Uděláš si tím reklamu, víš, broučku? Zabil jsi Falleixe, lidé na tebe nadávají… Taková štědrost bude připadat lidem přímo nebetyčná… a všechny ženy o tobě budou mluvit. Jen ty budeš ten největší a nejšlechetnější z celé Paříže, a na Falleixe se zapomene. Konec konců to budou rozumně vynaložené peníze!…“

„Máš pravdu, ánděli, ty se význaš v litech,“ odpověděl. „Pudeš mojí rádkyní.“

„Aspoň vidíš,“ řekla Ester, „jak myslím na obchody svýho mužskýho, na jeho pověst, na jeho čest… Dojdi mi pro těch padesát tisíc.“

Chtěla se Nucingena zbavit, aby si mohla zavolat burzovního agenta a ještě týž den obligace prodat na burze.

„A proč to musí být chned?“ zeptal se.

„Ale broučku, musí se jí to dát v atlasové skříňce a přibalit k tomu vějíř. Řekneš jí: ‚Madam, tady máte vějíř, který, jak doufám, vás potěší…‘ Myslí si o tobě, že jsi Turcaret, ale ty překonáš dokonce i Beaujona!“

„Wundrbar! Wundrbar!“ zvolal baron. „Já nakonec pudu tuhaplný!… Ja, pudu to po vás opakovat…“

V okamžiku, kdy Ester, unavená vynaloženou námahou, aby sehrála svou úlohu, si sedla, vstoupila Evropa.

„Madam,“ řekla, „je tady poslíček z quai Malaquais, že ho posílá Celestin, komorník pana Luciena.“

„Ať vejde!… Ale, radši ne, půjdu do předsíně.“

„Má od Celestina dopis pro madam.“

Ester vyběhla do předsíně, podívala se na poslíčka, a uviděla typického poslíčka.

„Zavolej ho, ať přijde dolů…“ řekla Ester chabým hlasem, když si přečetla dopis a klesla na židli. „Lucien se chce zabít,“ pošeptala Evropě. „Počkej, a dones mu ten dopis.“

Carlos Herrera, stále převlečen za obchodního cestujícího, sešel vzápětí dolů a jeho zrak ihned utkvěl na cizím poslíčkovi.

„Říkalas, že tu nikdo není,“ pošeptal Evropě.

A pro jistotu přešel ihned do salónu, když si předtím poslíčka důkladně prohlédl. Smrtiplách nevěděl, že slavný náčelník bezpečnosti, který ho zatkl v domě Vaqueurových, má soupeře, který je předurčen stát se jeho nástupcem. Tímto soupeřem byl onen poslíček.

„Měli jsme pravdu,“ řekl falešný poslíček Contensonovi, který na něho čekal před domem. „Ten, kterého jste mi vylíčil, je uvnitř. Ale není to Španěl, a dal bych ruku do ohně za to, že se pod tou sutanou skrývá zvěř, kterou lovíme.“

„Není o nic víc kněz než Španěl,“ řekl Contenson.

„Taky si to myslím,“ řekl náčelník bezpečnostní služby.

„Kéž bychom se nemýlili,“ řekl Contenson.

Lucien byl skutečně dva dny mimo Paříž, a toho využila policie, aby nastražila léčku. Ještě týž večer se však Lucien zase vrátil a Ester se uklidnila.

Rozloučení

Druhý den ráno, v době, kdy se Ester po koupeli chystala znovu ulehnout, dostavila se její přítelkyně.

„Mám ty dvě perly!“ řekla Val-Noblová.

„Ukaž,“ řekla Ester a zabořila svůj půvabný loket do krajkami ozdobeného polštáře.

Paní du Val-Noble podala své přítelkyni cosi podobného dvěma zrnkům černého rybízu. Baron daroval Ester párek vzácných psíků, jejichž rasa byla později pojmenována po velkém současném básníku, který je zavedl do módy. A Ester byla tak hrdá na to, že je získala, že jim ponechala jména jejich předků, Romeo a Julie. Nebudeme se zmiňovat o roztomilosti těchto bělostných zvířátek, která byla jako stvořená pro život pokojových psíčků a jejichž chování mělo jistou anglickou diskrétnost. Ester zavolala: Romeo! Romeo!, a Romeo přiběhl na svých pružných tenkých nožkách, které byly tak pevné a šlachovité, jako kdyby byly z ocele, a podíval se na svou velitelku. Ester udělala pohyb, jako by mu chtěla obě perly hodit, aby upoutala jeho pozornost.

„Jeho jméno ho předurčuje k tomu, aby takto zemřel!“ řekla Ester a hodila perlu. Romeo ji ihned rozdrtil v zubech.

Pes ani nehlesl, jen se otočil a padl mrtev. Stalo se to, ještě než Ester stačila pronést tuto pohřební řeč.

„Proboha!“ vykřikla paní du Val-Noble.

„Máš tady drožku, tak odvez Romea,“ řekla Ester. „Jeho smrt by tady způsobila příliš velký rozruch. Darovala jsem ti ho, a on se ti ztratil, dej si inzerát. Pospěš si. Do večera dostaneš těch padesát tisíc.“

Řekla to tak klidně a s dokonalou bezcitností kurtizány, že paní du Val-Noble zvolala:

„Jsi opravdu naše královna!“

„Přijď brzy, a ať jsi krásná…“

V pět hodin večer se Ester ustrojila jako nevěsta. Přes bílou atlasovou sukni si oblékla bíle opásané bílé krajkové šaty, bílé atlasové střevíčky a přes krásná ramena si přehodila šál z anglické krajky. Do vlasů si vpletla čerstvé bílé kamélie, napodobujíc tak panenský věneček. Na prsou se jí skvěl perlový náhrdelník za třicet tisíc franků, který jí daroval Nucingen. Ačkoli byla s oblékáním hotova už v šest hodin, nikomu neotevřela, ani Nucingenovi. Evropa věděla, že do ložnice má být uveden Lucien. Přijel v sedm hodin, Evropa ho tajně propašovala ke své paní.

Když spatřil Ester, Lucien si pomyslel:

„Proč bych se s ní neusadil na Rubempré, daleko od lidí, a nikdy už se do Paříže nevrátil?… Mám zálohu na pět let života, a ta drahá bytost mě nikdy nezklame!… A kde bych našel takovou dokonalost?“

„Můj milý, který jste se mi stal bohem,“ řekla Ester a poklekla na polštář před Lucienem, „požehnejte mi…“

Lucien chtěl Ester zvednout, políbit jí a říci jí: „Jaký je tohle žert, má drahá?“ Chtěl Ester vzít kolem pasu. Ale vymanila se mu pohybem, vyjadřujícím jak vážnost, tak odpor.

„Už tě nejsem hodna, Luciene,“ řekla a z očí jí skanuly slzy. „Proboha tě prosím, požehnej mi a přísahej mi, že v klášterní nemocnici zřídíš nadaci na dvě lůžka… Neboť za modlitby v kostele odpustí Bůh jedině mně samotné… Příliš jsem milovala, můj drahý. Ale řekni mi alespoň, že jsem tě učinila šťastným a že si na mě někdy vzpomeneš… řekni…“

Lucien vycítil v Esteřiných slovech tolik opravdovosti, že ho to zarazilo.

„Ty se chceš zabít!“ řekl nakonec hlasem, jenž prozrazoval úporné přemýšlení.

„Nikoli, můj drahý. Ale dnes zemře čistá, neposkvrněná a milující žena, která bývala tvoje… a velice se obávám, že zemře žalem.“

„Nešťastné dítě, počkej!“ řekl Lucien. „Za posledních pár dní se mi konečně podařilo dostat se ke Klotyldě…“

„Pořád jen Klotylda!“ řekla Ester hlasem plným soustředěné nevole.

„Ano,“ řekl, „Napsali jsme si. Ona v úterý ráno odjíždí do Itálie, ale na cestě se se mnou chce setkat ve Fontainebleau.“

„Jaké ženy vy muži vlastně chcete mít? Šindele?“ zvolala nebohá Ester. „Pověz, kdybych měla sedm nebo osm miliónů, to by sis mě vzal, viď?“

„Nebuď dětinská, právě jsem ti chtěl říct, že pro mne všechno skončilo, a že nechci za ženu nikoho jiného než tebe.“

Ester sklonila hlavu, aby nebylo vidět, jak náhle zbledla, a otřela si slzy.

„Máš mě rád?…“ řekla hledíc na Luciena s hlubokou bolestí v srdci. „Tak tohle je moje požehnání. Nekompromituj se, odejdi tajnými dveřmi, jako bys přicházel z předsíně do salónu. Polib mě na čelo,“ řekla.

Ester přivinula Luciena divoce k srdci a řekla ještě:

„Jdi!… Jdi!… nebo zůstanu naživu!“

Když umírající Ester vstoupila do salónu, obdivné to zašumělo. Esteřiny oči zrcadlily vděčnost, v níž se její duše rozplývala při pohledu na přítomné. Od modré černi vlasů se odrážely bílé kamélie. A všechny tyto efekty, jichž tak nádherná kurtizána chtěla dosáhnout, se plně podařily. Neměla konkurenci. Jevila se jako vrcholný produkt nezřízeného přepychu, jehož výtvory byla obklopena. Mimoto právě jiskřila vtipem. Velela orgiím s onou chladnokrevnou energií, jakou vynakládá Habeneck na koncertech konzervatoře, při nichž přední evropští hudebníci dosahují vrcholu virtuozity v podání Mozarta a Beethovena. Přesto s hrůzou pozorovala, jak Nucingen málo jí, nic nepije a chová se jako pán domu. O půlnoci už nikdo neměl chladnou hlavu. Rozbíjely se sklenice, aby se z nich už nikdy nikdo nenapil. Dvě záclony z pekingského hedvábí byly potrhány, Bixiou se podruhé

v životě opil. Protože se už nikdo neudržel na nohou a ženy usnuly na pohovkách, hosté měli možnost uskutečnit žert, na němž se napřed domluvili, a to že doprovodí Ester a Nucingena do ložnice špalírem, v němž všichni se svící v ruce zazpívají *„Buona sera“ z Lazebníka sevillského.* Nucingen vzal Ester za ruku. Když je Bixiou spatřil, dokázal ještě, ač opilý, pronést jako Rivarol při svatbě vévody Richeliuea: „Měli bychom zavolat policejního prefekta… Tady se chystá něco nekalého…“ Posměváček se domníval, že žertuje, ve skutečnosti byl prorokem.

Nucingen běduje

Pan de Nucingen se objevil doma až v pondělí k polednímu. Ale v jednu hodinu mu burzovní agent oznámil, že slečna Ester van Gobseck ho už v pátek požádala, aby za ni prodal úpis na třicetitisícovou rentu a že právě za něj dostala peníze. „Ale, pane barone,“ řekl, „právě, když jsem mluvil o tomto převodu, navštívil mne koncipient pana Dervilla… A když zjistil skutečné jméno slečny Ester, řekl mi, že je dědičkou sedmimiliónového majetku.“

„Nézmysl!“

„Prý je jedinou dědičkou starého eskomptního bankéře Gobsecka… Derville si to ještě ověří. Je-li matkou vaší milenky jistá krásná Holanďanka, Ester dědí…“

„Já vím,“ řekl baron, „ona mi žékla, jaký má původ… Napíšu Dervillovi pár slov!“

Baron si sedl k psacímu stolu, napsal pár slov pro Dervilla a poslal list po sluhovi. Pak, po skončení obchodů na burze, se po třetí hodině vrátil k Ester.

„Paní si nepřeje, abych ji pod jakoukoli záminkou budila, je v posteli a spí…“

„A chróme!“ zvolal baron. „Vsadím se, Europo, že by se neslóbila, kdyby se dovjéděla, že najednou zbóchatla. Zdédyla sedm miliónů. Starý Gobseck umřel a tvoje pány je jedinou dědičkou, protože Gobseck byl strejček od její matka. Gobseck nechal testament. Já nemohl tušit, že milionář Gobseck nechá svoji neteř žít v bídě…“

„Takže vaše vláda skončila, vy starej komediante,“ řekla Evropa, hledíc na barona s opovážlivostí hodnou milionářské služebné. „Koukejte zmizet, vy starej alsaskej hamoune!… Má vás ráda asi tak jako mor!… Kriste pane!… Když má milióny, může si teď vzít svýho milence! Ach, ta bude mít radost!“

A Prudence Servienová opustila zkoprnělého barona, aby jako první běžela oznámit novinu své paní. Starý pán, zpitý rajskými rozkošemi a v přesvědčení, že dosáhl svého štěstí, dostal právě ledovou sprchu pro svou lásku přesně v okamžiku, kdy dosáhla nejvyššího stupně vzplanutí.

„Klamala mě!…“ zvolal se slzami v očích. „Klamala mě…! Ó, Esder!… Ó můj živote!… Já chlupák! Copak takovýhle kytky kvetou pro starý dědky?… Všechno si můžu koupit, jen ne mládý!…Mein Gott, co si teď počnu? Co se mnou pude? Ta súrova Európa má pravdu. Když pude Esder bochatá, uteče mi. Mám se jít utopit? Co by to bylo za šívot bez těch pózskych rozkoši, co jsem sážil?… Mein Gott!…“

A upír si strhl příčesek, kterým už tři měsíce zakrýval své šediny. Hlasitý výkřik Evropin mu pronikl až do útrob. Nešťastný bankéř vstal jako opitý kalichem zklamání, který právě vypil, neboť nic nepůsobí tak opojně jako víno neštěstí. Vrávoravým krokem zamířil do ložnice a spatřil Ester, jak tam leží nehybně na posteli, celá zmodralá jedem, mrtvá…

„Máš pravdu, žíkala mi to… že mně umše…!“

Paccard, Asie, všichni obyvatelé domu se seběhli. Byla to podívaná, překvapení, ale nikoli zármutek. Služebnictvo projevovalo nejistotu. Baron se už opět stal bankéřem, a jat náhlým podezřením, dopustil se neopatrnosti a zeptal se, kde je

oněch sedm set padesát tisíc franků renty. Paccard, Asie i Evropa se na sebe podívali tak podivně, že pan de Nucingen odešel přesvědčen, že tu jde o loupežnou vraždu. Evropa, která pod poduškou objevila jakýsi na omak měkký balíček, z čehož usoudila, že jsou to peníze, a honem prohlásila, že musí mrtvou „ustrojit do rakve“.

„Dojdi se vzkazem k pánovi, Asie!… Umřít dřív, než se dověděla, že má sedm miliónů! Ten Gobseck byl strýc naší madam,“ zvolala.

Paccard pozoroval Evropino počínání. Jakmile byla Asie otočena zády, Evropa otevřela balíček, který nebohá kurtizána nadepsala: „Odevzdat panu Lucienovi de Rubempré“. Před očima Prudence Servienové se zaskvělo sedm set padesát tisícových bankovek. Zvolala:

„S tím bychom mohli žít šťastně a poctivě až do smrti!…“

Paccard nic nenamítal, jeho zlodějská přirozenost byla silnější než jeho oddanost Smrtipláchovi.

„Durut je mrtev,“ řekl konečně a uchopil bankovky. „Moje rameno ještě není ocejchované, utečeme spolu, peníze si zatím rozdělíme, abychom neuložili všechna vejce do jednoho košíku, a vezmeme se.“

„Ale kde se schováme?“ řekla Prudence.

„V Paříži,“ odpověděl Paccard.

Prudence a Paccard s rychlostí dvou poctivých lidí, náhle proměněných ve zloděje, ihned opustili dům.

„Milé dítě,“ řekl Smrtiplách Malajce, sotva promluvila, „vyhledej mi nějaký Esteřin dopis, já zatím sestavím závěť podle všech předpisů, a ty koncept závěti i to psaní zaneseš Girardovi. Ale ať si pospíší, musíme vpašovat závěť Ester pod polštář dřív, než bude dům zapečetěn.“

A načrtl takovouto závěť:

Jelikož jsem nikdy v životě nemilovala nikoho jiného než pana Luciena Chardona de Rubempré, a protože jsem se rozhodla, že ukončím svůj život, než bych znovu upadla do hříchu a do ohavného života, z něhož mi jeho laskavost pomohla, odkazuji řečenému Lucienu Chardonovi de Rubempré všechno, co vlastním v den svého skonu, pod podmínkou, že předplatí na věčné časy mši ve farnosti svatého Rochá pro pokoj duše té, která mu věnovala vše, i svou poslední myšlenku,

Ester Gobsecková.

„Takhle nějak by to asi napsala," pomyslel si Smrtiplách. V sedm hodin večer vložila Asie Ester pod polštář zapečetěnou závěť.

„Jacquesi," řekla, když přiběhla nazpět, „právě když jsem odcházela z ložnice, dostavila se do domu policie."

„To myslíš smírčího soudce?"

„Kdepak, synku. Ten tam sice taky byl, ale doprovázeli ho policajti. Teď je tam i královský prokurátor a vyšetřující soudce. Dali hlídat všechny vchody."

„Tahle smrt se nějak rychle rozkřikla!" poznamenal Collin.

„Vida, a Evropa a Paccard se už neobjevili, obávám se, jestli taky vyplašili těch sedm set padesát tisíc," řekla Asie.

„Darebáci!…" řekl Smrtiplách. „Ti nás s tou svou nenechavostí zničí…"

Corentinova pomsta začíná

Lidská spravedlnost a spravedlnost pařížská – to jest ta nejobezřetnější, nejvtipnější, nejobratnější a nejvzdělanější ze všech justicí, dokonce snad až příliš vtipná – konečně dopadla

strůjce této hrůzné intriky. Když baron Nucingen zjistil, že jde o otravu, a když nenalezl svých sedm set padesát tisíc franků, usoudil, že takového zločinu byl schopen právě některý z těch odporných lidí, kteří mu byli vždy tak protivní, totiž Paccard nebo Evropa. V prvním okamžiku zlosti se rozběhl na policejní prefektům. To byl signál, na který se shromáždili všichni Corentinovi lidé. Prefektům, soud, policejní komisař, smírčí soudce i vyšetřující soudce, všichni byli v pohotovosti. V devět hodin večer tři úředně povolaní lékaři byli přítomni pitvě nebohé Ester, a pátrání začalo. Smrtiplách, kterého Asie varovala, zvolal:

„Nikdo neví, že jsem tady, musím se dostat ven!“

Vyhoupl se s neobyčejnou mrštností vikýřem mansardy na střechu, tam se postavil a s chladnokrevností pokrývače odtud studoval okolí.

„Výborně,“ řekl si, když o pět domů dál, v me de Provence, spatřil zahradu, „už to mám!“

„Máme tě, Smrtipláchu!“ zvolal náhle Contenson zpoza komína. „Vysvětlíš panu Camusotovi, jakou mši hodláš sloužit na střeše, pane abbé, ale hlavně, proč jsi utíkal…“

„Mám ve Španělsku nepřátele,“ řekl Carlos Herrera.

„Tak pojďme do Španělska přes tu tvou mansardu,“ opáčil Contenson.

Falešný Španěl se tvářil, jako by se vzdával. Ale pak se vzepřel o rám vikýře, uchopil Contensona a mrštil jím tak prudce, že špeh se zřítil na dlažbu me Saint-Georges. Contenson zemřel na poli cti a Jacques Collin se vrátil do mansardy a lehl si do postele.

„Dej mi něco, po čem mi bude hrozně zle, ale aby mě to nezabilo,“ řekl Asii. „Musím být v agónii, abych nemohl odpovídat *zvědavým.* Nic se neboj, jsem kněz a knězem zůstanu. Právě jsem se zcela přirozeně zbavil jednoho z těch, kdo by mě mohli odhalit.“

V sedm hodin večer předešlého dne odjel Lucien ve svém kabrioletu vybaven cestovním pasem směrem k Fontainebleau, kde přespal v hostinci na kraji města při silnici do Nemours. Nazítří ráno k šesté hodině se vydal sám pěšky k lesu a prošel jím až k Bouronu.

„Tady," pomyslel si, když usedal na balvan, odkud je vidět překrásná krajina kolem Bouronu, „tady je osudné místo, odkud se chtěl Napoleon v předvečer své abdikace zachránit nějakým smělým manévrem."

Když se rozednilo, uslyšel hluk jedoucího vozu a uviděl bryčku, na níž jeli sloužící mladé vévodkyně de Lenoncourt-Chaulieu a komorná Klotyldy de Grandlieu.

„Už jedou," řekl si Lucien. „Teď jde jen o to, abych dobře sehrál tuhle komedii, a jsem zachráněn, stanu se zetěm vévody de Grandlieu, ať chce nebo nechce!"

Hodinu nato se ozvalo ono charakteristické hrčení elegantního cestovního kočáru. Na přání obou dam kočí na svahu k Bouronu přibrzdil a sluha, který stál za vozem, dal vůz zastavit. V tom okamžiku vystoupil Lucien na cestu.

„Klotyldo!" zvolal a zaťukal na okénko kočáru.

„Ne," řekla mladá vévodkyně své přítelkyni, „ten nenastoupí do vozu a my s ním nebudeme samy, má milá. Nemám nic proti tomu, aby si s vámi naposledy promluvil. Ale stane se to na silnici, a půjdeme pěšky v doprovodu Baptisty… Je krásně, jsme teple oblečeny, zimy se nebojíme. Vůz pojede za námi…"

A obě ženy vystoupily.

„Baptisto," řekla mladá vévodkyně, „ať kočí jede pomalu za námi, chceme se trochu projít, a vy nás budete doprovázet."

Madeleina de Mortsauf vzala Klotyldu pod paží a dovolila Lucienovi, aby s ní promluvil. Dali se tak společně až do vesničky. Bylo osm hodin, když Klotylda Luciena propustila.

„Tak tedy, příteli," řekla na ukončení toho dlouhého rozhovoru, „nikdy se neprovdám za nikoho jiného než za vás.

Věřím vám víc než ostatním lidem, než matce a otci… Však mi nikdo nedal dosud takový důkaz lásky jako vy, viďte?… Teď se snažte rozptýlit osudné podezření, které na vás padlo…“

V tom se ozval dusot většího počtu koní a k velkému úžasu obou dam jejich hlouček obklopili četníci.

„Co si přejete?“ řekl Lucien s arogancí dandyho.

„Jste pan Lucien de Rubempré?“ řekl fontainebleauský prokurátor.

„Ano, pane.“

„Dnes se vyspíte ve vězení Force,“ pokračoval prokurátor. „Mám na vás zatykač.“

„Kdo jsou ty dámy?“ zeptal se brigadýr.

„Ach ano… Promiňte, dámy, vaše pasy. Podle mých informací má totiž pan Lucien úzké styky se ženami, které by pro něho byly schopny…“

„Vy máte snad vévodkyni de Lenoncourt-Chaulieu za lehkou ženštinu?“ řekla Madeleina a vrhla na prokurátora vévodský pohled.

„Jste na to dosti krásná,“ opáčil pohotově prokurátor.

„Baptisto, předložte jim naše pasy,“ odpověděla mladá vévodkyně s úsměvem.

„Z jakého zločinu je pan de Rubempré nařčen, pane?“ otázala se Klotylda, kterou se vévodkyně snažila dostat zpět do vozu.

„Ze spoluviny na krádeži a vraždě,“ odpověděl brigadýr četníků.

Baptista uložil omdlelou slečnu de Grandlieu do kočáru.

Když o půlnoci vstoupil Lucien do věznice Force na rohu rue Payenne a rue Balletes, byl zavřen na samotku. Abbé Carlos Herrera už tam byl od svého zatčení.

[Třetí část]

KDO SE DÁ CESTOU NEPRAVOU

Košatina

Nazítří v šest hodin vyrazily z věznice Force dva vozy, jakým se v lidové mluvě říká *košatina, a* zamířily ke Conciergerie a k Justičnímu paláci.

Jen málokdo na svých toulkách ulicemi nepotkal takovouto pojízdnou celu. Ale ačkoli se většina knih píše výhradně pro Pařížany, nebude zajisté na škodu, vylíčíme-li tu pro čtenáře z jiných krajů tuto obávanou pomůcku naší kriminální justice. Kdo ví, možná že ruská, německá nebo rakouská policie, zkrátka úřady zemí postrádajících košatiny, z toho budou mít užitek. A v mnoha cizích zemích se tento dopravní prostředek určitě stane dobrodiním pro vězně.

Tato ohavná dvoukolá kára se žlutou, zevnitř oplechovanou korbou, je rozdělena na dvě oddělení. Vpředu je kůží potažený kozlík, přes který se proti dešti přetahuje plachta. To je volná část košatiny a je vyhrazena pro soudního úředníka a strážníka. Silná železná mříž rozděluje po délce i šířce vnitřní prostor druhé části povozu, v němž jsou umístěny dvě podélné dřevěné lavice jako v omnibusu a na kterou usedají vězni. Vystupuje se dvířky v zadní straně vozu pomocí stupátka. Přezdívka „košatina“ vznikla z toho, že vůz měl původně laťkové stěny, takže vězni v něm byli natřásáni podobně, jako když se odkapává hlávkový salát. Pro větší bezpečnost v případě, že by došlo k nehodě, jezdívá za vozem strážný na koni, hlavně když je převážen odsouzenec na smrt. Útěk je tak znemožněn. Vůz zevnitř pobitý plechem odolává jakémukoli nástroji. Při zatčení nebo při vzetí do vazby jsou vězni pečlivě prohledání a jediné, co by mohli při sobě mít, jsou péra z hodinek, jimiž lze sice přepilovat mříže, ale které nic nezmohou proti ploché stěně. A tak nakonec košatina, zdokonalená umem pařížské policie, posloužila za vzor pro vězeňský vůz, v němž se převážejí

trestanci do káznice, a vystřídala onu hrůznou káru, která byla hanbou předešlých civilizací, ač ji proslavila Manon Lescaut.

Především se košatinou svážejí vězni z různých věznic hlavního města do Justičního paláce k výslechu před vyšetřujícím soudcem. Ve vězeňské hantýrce se tomu říká *chodit ke zkouškám.* Dále když jde o případy spadající pod policejní soud, převážejí obžalované z týchž pařížských věznic do Justičního paláce, aby tam byli souzeni. Ale když jde o to, čemu se v soudní mluvě říká těžký zločin, jsou obžalovaní přiváženi z věznic do Conciergerie, to jest k soudu departementu Seině. A konečně odsouzenci k smrti jsou převáženi v košatině z Bicétre k Jakubské bráně, což je od červencové revoluce místo vyhrazené pro popravy. Dík lidumilnosti už nejsou tito nešťastníci podrobeni mukám dřívější trasy, která vedla od Conciergerie na pláce de Gréve, v káře navlas podobné těm, v nichž rozvážejí své zboží obchodníci s dřívím. Tato kára dnes již slouží jen k přepravě materiálu pro stavbu popraviště. Bez tohoto vysvětlení by nikdo nepochopil slova známého odsouzence k smrti, který při nástupu do košatiny řekl svému spolupachateli: „Teď už to záleží jen na koních.“ Nelze si představit pohodlnější cestu na popraviště než tu, jak se dnes provozuje v Paříži.

Dva vězňové

Právě nyní ty dvě košatiny, které vyrazily tak časně zrána, převážely výjimečně dva obviněné z věznice Force do Conciergerie, a každý z těchto dvou obviněných seděl sám v jedné košatině.

Devět desetin čtenářů a devět desetin té zbývající desetiny určitě nezná dalekosáhlý rozdíl mezi takovými výrazy, jako je:

obviněný, zadržený, obžalovaný, vězeň, vyšetřovací vazba, soudní vazba nebo vězení: a proto všechny patrně překvapí, když se tu dovědí, že jde o celé naše trestní právo, jehož stručné vysvětlení jim bude za chvíli poskytnuto, a to jak pro jejich poučení, tak pro rozuzlení tohoto příběhu. Ostatně až vyjde najevo, že v první košatině seděl Jacques Collin a v druhé Lucien, který se v několika málo hodinách přehoupl přes vrchol společenského lesku, aby upadl do nejhlubšího žaláře, bude čtenářova zvědavost dostatečně vy drážděna. Postoj obou vězňů byl příznačný. Lucien de Rubempré se schovával, aby se kryl před pohledy, jimiž se chodci snažili proniknout skrz mříže neblahého a osudného vozu, jedoucího z rue Saint-Antoine k nábřeží podél rue Martroi a pod Svatojanským průjezdem, kterým se tehdy muselo projíždět k náměstí před radnicí. Dnes je tento průjezd vchodem do paláce prefekta departementu Seině, který je součástí rozlehlého městského paláce. Odvážný trestanec naopak tiskl tvář k mříži svého vozu, sedě mezi policejním úředníkem a strážníkem, kteří spoléhajíce se na bezpečnost košatiny, živě se spolu bavili.

Červencové dny roku 1830 a jejich mohutná bouře natolik přehlušily předešlé události, celá Francie byla během posledních šesti měsíců tohoto roku natolik zaujata politikou, že se už dnes nikdo nepamatuje – nebo jen velice matně – na tyto byť podivné osobní, soudní nebo finanční tragédie, jaké tvoří každoroční příděl pro uspokojení senzacechtivosti Pařížanů a jež nechyběly ani v první polovině toho roku. Je proto třeba připomenout, jak byla Paříž načas vzrušena zprávou o zatčení španělského kněze, jejž dopadli v obydlí jisté kurtizány, a o zatčení elegána Luciena de Rubempré, nápadníka slečny de Grandlieu, kterého dopadli ve vesničce Grez na cestě do Itálie; oba byli obviněni z vraždy, která jim vynesla sedm miliónů. Tento skandální proces po několik dní

překonával obrovský zájem, jaký vzbudily poslední volby konané za panování Karla X.

Předně k tomu trestnímu procesu došlo zčásti na podkladě žaloby vznesené baronem Nucingenem. Dále vzrušilo nejvyšší kruhy pařížské společnosti zatčení Luciena v samý předvečer jeho jmenování osobním tajemníkem předsedy vlády. V pařížských salónech si mnohý mladý muž vzpomínal, jak Lucienovi záviděl, když si ho oblíbila krásná vévodkyně de Maufrigneuse, a všechny dámy věděly, že se o něho tehdy zajímala i paní de Sérizy, manželka jednoho z předních státních hodnostářů. Konečně jeho krása byla obzvlášť proslulá ve všech těch různých společenských vrstvách, z nichž se skládá Paříž, to jest v nejvyšších kruzích, ve světě finančním, světě kurtizán, světě mladých lidí a ve světě literárním. Dva dny se už v Paříži nemluvilo o ničem jiném než o těch dvou zatčeních. Vyšetřující soudce Camusot, jemuž byl případ přidělen, viděl v něm možnost postupu; aby jednal co nejrychleji, nařídil hned po Lucienově návratu z Fontainebleau převezení obou obžalovaných z věznice Force do Conciergerie. Ježto abbé Carlos a Lucien strávili jeden pouze půl dne a druhý polovinu noci ve věznici Force, bylo by zbytečné tuto věznici popisovat, tím spíš, že byla od té doby zcela přestavěna. Pokud jde o podrobnosti vzetí do vazby, bylo by to jen opakování toho, co se mělo odehrát v Conciergerie.

Trestní právo a jeho výklad pro lepší lidi

Ale než vnikneme do strašlivého dramatu trestního řízení, je nezbytné, jak už jsme řekli, abychom vysvětlili průběh podobného procesu. Předně budou tak jednotlivé fáze lépe pochopeny jak ve Francii, tak v cizině; a pak ti, kdo je dosud neznají, ocení úspornost trestního práva, jaké stvořili

zákonodárci za Napoleona. Je to tím důležitější, že tomuto slavnému a krásnému dílu hrozí v současné době zkáza takzvaným kárným systémem.

Dejme tomu, že byl spáchán zločin: stalo-li se tak před svědky, obvinění jsou odvedeni na nejbližší strážnici a uvrženi do cely lidově zvané *basa*, patrně proto, že se v ní provozuje hudba: křičí se tam a pláče. Odtud jsou obvinění předvedeni před policejního komisaře, který provede předběžný výslech a v případě omylu je může propustit; konečně jsou obvinění převezeni na prefektůru do policejního vězení, aby byli k dispozici královskému prokurátorovi a vyšetřujícímu soudci, kteří podle závažnosti případu jsou s větší či menší rychlostí o případu informováni a dostaví se k výslechu osob dočasně zadržených. Podle povahy obvinění vydá vyšetřující soudce příkaz k uvěznění a pošle obviněné do vyšetřovací vazby. Taková vězení jsou v Paříži tři: Svatá Pelagie, Force a Madelonnettes.

Všimněte si výrazu *obviněný*. Náš trestní zákoník ustanovil tři odlišné kategorie v trestním právu: obvinění, vyšetřování a vazbu. Dokud není podepsán zatykači rozkaz, stávají se podezřelí z těžkého zločinu *obviněnými*, zatykači rozkaz z nich pak učiní *vyšetřované a* zůstanou jimi po celou dobu vyšetřování. Jakmile vyšetřování skončí a soud rozhodne, že vyšetřovaní mají být postaveni před soudní dvůr, když královský soudní dvůr na žádost královského prokurátora rozhodl, že podklady pro obžalobu postačují k jejich postavení před porotu, stávají se z nich *obžalovaní*. Tak osoby podezřelé ze zločinu procházejí různými stadii, než se octnou před tím, co se nazývá státní justicí. V prvním stadiu mají nevinní spoustu možností se ospravedlnit; před veřejností, před stráží, před policií. V druhém stadiu jsou před soudcem konfrontováni se svědky a souzeni, v Paříži soudní komorou, mimo Paříž pak celým soudem. Ve třetím stadiu pak předstupují před dvanáct soudních radů, a došlo-li k omylu nebo k formální závadě,

mohou se obžalovaní odvolat z rozsudku porotního soudu ke kasačnímu dvoru. Porota ani netuší, kolik lidských, správních a justičních autorit zneváží, když obžalovaného osvobodí. A tak podle našeho mínění je v Paříži (nemluvíme tu o jiných soudních obvodech) téměř nemožné, aby na lavici obžalovaných před porotou někdy usedl nevinný člověk.

Uvězněný je současně už odsouzený! Naše trestní právo zřídilo věznice pro vyšetřovací vazbu, soudní vězení a trestnice, což jsou právní rozdíly odpovídající pojmům vyšetřovaný, obžalovaný, odsouzený. Vězení odpovídá lehkému trestu, je to potrestání drobného přečinu; ale vazba znamená nejen omezení svobody pohybu, znamená někdy i ztrátu cti. Ti, kdo dnes navrhují zřízení jednotného kárného systému, rozvracejí znamenité trestní právo, které dokonale odstupňuje tresty, takže by se nakonec drobné přestupky trestaly téměř stejně přísně jako těžké zločiny. Ostatně lze porovnat rozdíly, které existovaly v trestním zákoníku z roku IV po revoluci, se zákoníkem Napoleonovým, který ho nahradil, ve *Výjevech ze života politického* (viz *Temnou záležitost).*

Ve většině velkých procesů, jako byl tento, stávají se obvinění ihned vyšetřovanými. Justice vydává okamžitě příkaz k zadržení nebo zatčení. Vskutku, ve velké většině případů jsou obvinění buď na útěku, nebo těsně před dopadením. Jak jsme tedy viděli, policie – jakožto jediný výkonný orgán – i justice přispěchaly s rychlostí blesku do Esteřina obydlí. I kdyby tu nebyl motiv pomsty, jak to do ucha soudní policii našeptával Corentin, byla tu krádež sedmi set padesáti tisíc franků, kterou ohlásil baron de Nucingen.

Galejní Machiavelli

V okamžiku, kdy první vůz, v němž jel Jacques Collin, dorazil k úzkému průjezdu pod Svatojanským podloubím, donutila dopravní zácpa kočího, aby pod podloubím zastavil. Obě oči zadrženého svítily za mřížemi jako karbunkule, vzdor předstírané agónii, pomocí níž přiměl předešlý večer velitele věznice Force, že dal zavolat lékaře. Dočasně osvobozený od dohledu, protože soudní úředník se strážníkem se ani neohlédli, aby viděli na svého „klienta“, hovořily tyto planoucí oči tak jasnou řečí, že by zkušený vyšetřující soudce, jako například pan Popinot, byl poznal v tom bezbožníkovi bývalého trestance. Vskutku od chvíle, kdy košatina projela branami Force, pozoroval Jacques Collin bedlivě okolí. Přes rychlou jízdu hltal lačně pohledem domy, od nejvyššího patra až po přízemí, zkoumal každého chodce. Jen sám Bůh dovede tak dokonale postihnout pohledem celé své dílo, jeho možnosti i smysl, jako tento člověk vnímal sebemenší zvláštnosti v té spoustě věcí a chodců na ulici. Vyzbrojen nadějí jako poslední z Horatiů mečem, očekával pomoc. Každému kromě tohoto kriminálnického Machiavelliho by se taková naděje jevila tak neuskutečnitelná, že by se byl automaticky vzdal, jako to činí všichni zločinci. Nikdo z nich nepomýšlí na to, aby vzdoroval v situaci, do níž pařížská justice a policie uvrhávají vězně, zejména ty, kteří se octli v přísné samovazbě jako Lucien a Jacques Collin. Nikdo si nedovede představit onu izolaci, v níž se vězeň náhle ocitá: strážníci, kteří ho zatýkají, vyšetřující komisař, který ho vyslýchá, ti, kdo ho dopravují do vězení, stráže, které ho vedou do kobky, ti, kdo ho berou pod paží, aby ho vysadili do košatiny, všichni ti lidé, kteří ho od okamžiku jeho zatčení obklopují, jsou němí nebo jen zaznamenávají jeho slova, aby je mohli opakovat buď na policii nebo před soudem. Toto tak snadno uskutečnitelné dokonalé odloučení zadrženého od okolního světa působí úplný zvrat v jeho duševních schopnostech, zvláštní duševní bezmocnost, zejména když jde o člověka, který v minulosti

nepoznal mechanismus justice. Souboj mezi provinilcem a soudcem je proto tím strašlivější, že justice má pomocníky v němých stěnách a v nepodplatitelné lhostejnosti svých pracovníků.

Nicméně Jacques Collin nebo Carlos Herrera (je nutno ho nazývat tím nebo oním jménem podle toho, jak to situace vyžaduje) už odedávna znal proceduru jak na policii, tak v žaláři i před soudem. A tak tento velikán lsti využil všech svých duševních sil a všech svých mimických schopností na to, aby dokonale zahrál překvapení i omezenost nevinného, a zároveň sehrál před soudci komedii člověka v agónii. Jak jsme viděli, Asie, ta učená Lokusta, namíchala mu jed uzpůsobený tak, aby vyvolal zdání smrtelného onemocnění. Práce pana Camusota, stejně jako práce policejního komisaře i výslech královským prokurátorem byly tak sehraným záchvatem mrtvice přivedeny vniveč.

„Otrávil se!“ zvolal Camusot, zděšený utrpením domnělého kněze, když ho v strašlivých křečích snesli z podkroví, kde ho našli.

Čtyři strážníci jen s největší námahou dopravili abbého Carlose z podkroví až do Esteřiny ložnice, kde byli shromážděni všichni soudní úředníci a strážníci.

„To je to nejmoudřejší, co mohl udělat, je-li vinen,“ odpověděl královský prokurátor.

„Myslíte, že je mu opravdu tak zle?…“ otázal se policejní komisař.

Policie vždy o všem pochybuje. Lze předpokládat, že ti tři úředníci hovořili šeptem: ale Jacques Collin uhodl z jejich tváří předmět jejich rozhovoru a využil toho, aby téměř úplně znemožnil nebo znehodnotil stručný výslech, obvyklý při zatýkání. Blábolil věty, v nichž se španělština a franština mísily tak, že vznikaly úplné nesmysly.

Ve Force dosáhla tato komedie o to úplnější úspěch, že náčelník *bezpečnosti* (což je zkratka pro slova náčelník oddílu

bezpečnostní policie) Bibi-Lupin, který kdysi zatkl Jacquese Collina v penzionu paní Vauquerové, byl toho času na služební cestě mimo Paříž a zastupoval ho úředník, který se měl stát jeho nástupcem a který bývalého galejníka neznal.

Bibi-Lupin, bývalý galejník a spoluvězeň Jacquese Collina, byl jeho osobním nepřítelem. Toto nepřátelství pramenilo v hádkách, v nichž míval Jacques Collin vrch, a ve Smrtipláchově nadvládě nad jeho druhy. A konečně Jacques Collin byl po deset let v Paříži prozřetelností osvobozených trestanců, jejich náčelníkem, jejich záložnou, a proto i soupeřem Bibi-Lupina.

Jak vyzrát na samovazbu

A tak ačkoli byl v samovazbě, spoléhal na Asiin důvtip a na její naprostou oddanost; Asie byla jeho pravá ruka, a spoléhal možná i na svou levou ruku, Paccarda, jehož hodlal opět nalézt, jakmile se tomu pečlivému pobočníkovi podaří ukrýt do bezpečí oněch uloupených sedm set padesát tisíc franků. To byl důvod oné nadlidské pozornosti, s níž zkoumal vše po celé cestě. A kupodivu, tato naděje měla být plně uspokojena.

Obě mohutné stěny Svatojanského průjezdu byly ze strouhy při chodníku trvale pokryty do výšky šesti stop vrstvou bláta. Chodci neměli tehdy jinou ochranu před „kopanci kár“, jak se tomu tehdy říkalo, než patníky, které už dávno pobořily náboje kol. Nejednou tak některá kamenická kára rozmačkala nepozorného chodce. Tak to vypadalo v Paříži po dlouhou dobu i v mnoha jiných čtvrtích. Tato podobnost pomůže k pochopení, jak úzký byl Svatojanský průjezd a jak snadné bylo ho zatarasit. Od pláce de Gréve do něho vjel fiakr, zatímco od rue Martroi strkala zelinářka svůj ruční vozík naložený jablky. A tak když se objevil třetí vůz, vznikla zácpa.

Chodci zděšeně prchali, aby se skryli za patníky před vyčnívajícími nákolníky, které bývaly tak přehnaně dlouhé, že musely být nakonec úředně zakázány. Když košatina dorazila na místo, průjezd byl zatarasen vozíkem jedné z těch pouličních zelinářek, jejichž zjev je o to pozoruhodnější, že přes vzrůstající počet zelinářských krámků se v pařížských ulicích dosud vyskytuje. Byla to tak dokonalá pouliční prodavačka, že by ji byl každý městský strážník, kdyby byla jejich instituce tehdy existovala, klidně nechal pohybovat a přes její každým coulem zločinecké vzezření by na ní nežádal úřední povolení. Na hlavě, na níž se ježily vlasy podobné kančím štětinám, měla starý kostkovaný šátek. Rudý vráscitý krk působil odpudivě a šátek kolem něho nezakrýval zcela kůži, osmahlou sluncem a zhnědlou prachem a blátem. Šaty měla tak hustě zalátané, že vypadaly jako ručně tkané. Střevíce měla tak rozšklebené, že se zdálo, jako by se posmívaly obličeji, stejně děravému jako byly šaty. Á co měla kolem pasu! Ani onuce by nebyla špinavější. Tenhle páchnoucí balík hadrů musel urážet čich slušného člověka na vzdálenost deseti kroků. Ruce jako by prodělaly steré žně. Tato žena jako by utekla ze sabatu německých čarodějnic nebo z některého chudobince. A ten pohled!… Jaká v něm byla odvážná zchytralost, kolik života v něm proudilo, když magnetické paprsky jejích očí se spojily s očima Jacquese Collina, aby si sdělily myšlenku!

„Uhni z cesty, ty bábo zavšivená!“ křikl kočí chraplavě.

„Snad bys mě nezajel, ty šibeničníku!“ odpověděla. „To, co vezeš, není o nic lepší než to, co vezu já!“

A jak se snažila vtisknout se mezi dva patníky, aby udělala místo, zatarasila zelinářka cestu na dobu nezbytně nutnou k uskutečnění svého záměru.

„Vida, Asie,“ řekl si Jacques Collin, který ihned poznal svoji pomocnici. „Všechno se daří.“

Kočí si dál vyměňoval zdvořilosti s Asií a v rue de Martroi se hromadily povozy.

„Ahé!… Pécairé fermati. Souni lá. Vedrem!“ zvolala stará Asie s onou prazvláštní intonací, charakteristickou pro pouliční prodavačky, které tak komolí slova, že se stávají zvukomalbou srozumitelnou pouze pro Pařížany.

V uličním ruchu a uprostřed křiku všech kočí, kteří se tu nakupili, nikdo nevěnoval pozornost tomuto divokému výkřiku, který se tak podobal vyvolávání zelinářky. Ale tento divoký pokřik, pro Jacquese Collina srozumitelný, donesl k jeho sluchu ve smluvené hatmatilce, jež byla směsí zkomolené italštiny a provensálštiny, tuto strašlivou větu:

„Tvýho chudáčka chytili. Ale já jsem tady a bdím nad vámi. Brzy mě uvidíš…“ Uprostřed veškeré radosti z vítězství nad spravedlností – neboť Collin doufal, že se mu takto podaří udržovat spojení s vnějším světem – dostal nyní takovou ránu, že by každého jiného zabila.

„Lucien zatčen!“ opakoval si.

Šly na něho mrákoty. Tato zpráva byla pro něho horší, než kdyby byl odsouzen k smrti a jeho odvolání bylo zamítnuto.

Historický, archeologický, biografický, anekdotický a fyziologický popis justičního paláce

Nyní, když obě košatiny jedou po nábřeží, je třeba v zájmu našeho vyprávění zmínit se v několika slovech o Conciergerii, než tam dojedou. Conciergerie, historický název, obávané slovo a ještě daleko obávanější pojem, je spojeno s francouzskými revolucemi, a zejména s tou pařížskou. Viděla většinu slavných zločinců. Je-li tou nejzajímavější ze všech pařížských budov, je zároveň tou nejméně známou… pro lidi z vyšších společenských vrstev. Ale přes nesmírnou zajímavost

bude toto historické odbočení stejně rychlé jako jízda obou košatin.

Který Pařížan, cizinec nebo venkovan, který strávil alespoň dva dny v Paříži, by si nevšiml černých zdí s třemi mohutnými věžemi, z nichž dvě jsou těsně u sebe, jež tvoří tajemnou a chmurnou ozdobu nábřeží zvaného des Lunettes? Toto nábřeží začíná u Pont au Change a táhne se až k Pont-Neuf.

Čtyřhranná věž zvaná Tour de 1'Horloge, odkud byl dán signál k bartolomějské noci, věž téměř stejně vysoká jako Tour Saint-Jacques-de la-Boucherie, ohraničuje prostor Justičního paláce a tvoří nároží tohoto nábřeží. Tyto čtyři věže i tyto zdi pokrývá onen načernalý rubáš, který halí všechna pařížská průčelí obrácená k severu. Asi v polovině nábřeží začínají u pravého podloubí soukromé budovy, které tu vznikly za vlády Jindřicha IV. při stavbě Pont-Neuf. Place Royale bylo původně kopií pláce Dauphine. Je v témž slohu: z cihlového zdiva, orámovaného kamennými kvádry. Toto podloubí a rue de Harlay ohraničují Justiční palác ze západní strany. Kdysi souvisela s Justičním palácem i rezidence prvních předsedů parlamentu, nynější policejní prefektura. Sídlily tam nejvyšší účtárna a nejvyšší berní správa, doplňujíce tak nejvyšší justici panovníkovu. Jak je vidět, byl Justiční palác před revolucí izolován od okolního světa, jak se o to usiluje dnes.

Tento čtverec, tento ostrov domů a památných budov, v němž se nalézá i Sainte-Chapelle, nejkrásnější šperk z klenotnice Ludvíka Svatého, tento prostor je svatyní Paříže, jejím posvátným místem, její archou úmluvy. A původně byl tento prostor i prvním městským celkem, neboť na místě dnešního pláce Dauphine byla louka patřící k pozemkům královým a stál na ní hamr na ražení mincí. Odtud jméno rue de la Monnaie, ulice vedoucí k Pont-Neuf. Odtud také jméno jedné z kulatých věží, té druhé, která se jmenuje Stříbrná věž, což by zřejmě dokazovalo, že se tu původně razily mince. Slavný hamr, který lze vidět na starých plánech Paříže, bude

patrně z pozdější doby, než kdy se razily mince přímo v dnešním Justičním paláci, a byl patrně výsledkem zdokonalení v oboru mincovnictví. První věž, téměř nalepená na věž Stříbrnou, se jmenuje věž Montgomery. Třetí, nejmenší věž, ale z těch tří nejlépe zachovaná, neboť si ponechala střílny, se jmenuje Bonbec. Sainte-Chapelle a tyto čtyři věže (počítám-li v to i věž de 1'Horloge) vyznačují dokonale obvod, či jak by dnes řekl geometr, areál Paláce, od dob Merovejců až po první krále z rodu Valois; pro nás však, a to v důsledku přestaveb, představuje tento Palác zejména dobu Ludvíka Svatého.

Karel V. jako první přenechal Palác parlamentu, což byla nově zřízená instituce, a přestěhoval se pod ochranu Bastily do slavného paláce Saint-Pol, k němuž později přistavěli palác des Tournelles. Potom za prvních panovníků z rodu Valois se královský dvůr vrátil z Bastily do Louvrů, což byla jeho původní královská pevnost. První obydlí francouzských králů, palác Ludvíka Svatého, který se od té doby nazývá prostě Palácem, což značí palác jako takový, je celý obestavěn Justičním palácem. Tvoří jeho sklepení, neboť byl postaven přímo v Seině, jako katedrála, a postaven tak pečlivě, že ani nejvyšší voda v řece nedosahuje jeho prvních schodů. Quai de 1'Horloge leží asi dvacet stop nad tímto tisíciletým zdivem. Dnes jezdí vozy v úrovni hlavic silných sloupů, nesoucích zmíněné tři věže, jejichž obrysy patrně kdysi odpovídaly celkové eleganci průčelí Paláce a působily malebně svým zrcadlením ve vodě, neboť tyto věže dnes dosud soupeří svou výškou s nejvyššími pařížskými stavbami. Hledíme-li například na toto rozlehlé město z vrcholku kopule Panteonu, potom se Palác spolu se Sainte-Chapelle stále jeví jako nejmonumentálnější mezi tolika monumenty. Tento palác našich králů, po němž šlapete, když procházíte obrovskou dvoranou Justičního paláce, byl pravým stavitelským činem a je jím dodnes v pozorných očích básníka, který jej může

zhlédnout po prohlídce Conciergerie. Bohužel Conciergerie úplně pohltila tento palác francouzských králů. Srdce krvácí při pohledu na to, jak byly do této překrásné stavby, v níž dvanácté století dovedlo spojit styl byzantský, románský a gotický, vysekány kobky, kumbály, chodby, obytné prostory, místnosti bez světla a bez vzduchu. Tento palác je pro dějiny počátků francouzské architektury tím, čím je pro dějiny francouzské monumentální architektury v období dalším zámek v Blois. Stejně jako v Blois (viz *Studii o Kateřině Medicejské*, Filozofické studie) lze spatřit na jediném nádvoří zámek hrabat de Blois i Ludvíka XII., zámek Františka I. i zámek Gastonův, právě tak naleznete v jediném areálu Conciergerie architekturu prvního osídlení a v Sainte-Chapelle architekturu doby Ludvíka Svatého. Městská rado, jste-li ochotna vydat milióny, postavte ke každému architektovi básníka, chcete-li zachránit kolébku Paříže a kolébku králů a darovat Paříži a královskému dvoru palác hodný Francie! Je to otázka, kterou je třeba po léta studovat, než se s čímkoli začne. Postavte pár věznic, jako je la Roquette, a palác Ludvíka Svatého bude zachráněn.

Pokračování

Dnes hyzdí tuto obrovskou stavbu, pohřbenou pod Justičním palácem, nejedna jizva, jako některé z těch předpotopních zvířat, vězících ve vápencových skalách Montmartru, zjizvené nesčetnými ranami. Avšak tou největší z nich je skutečnost, že se stala Conciergerií. To slovo znamená vrátnice a je zcela srozumitelné. V prvních dobách monarchie byli těžší zločinci z venkova i měšťané patřící pod pravomoc městských úřadů, jakož i malí a menší leníci, kteří měli být předvedeni před krále, střeženi ve Vrátnici – Conciergerií. Protože takových těžkých zločinců se podařilo zatknout jen

málo, byla pro královskou justici tato vrátnice postačující. Je těžké určit přesně místo, kde stávala původní Conciergerie. Nicméně, protože kuchyně Ludvíka Svatého dosud existují a tvoří dnes to, co se nazývá Souriciére neboli past na myši, můžeme předpokládat, že původní vrátnice se patrně nalézala tam, kde byla před rokem 1825 vrátnice soudního parlamentu, to jest pod podloubím vpravo od vnějšího schodiště vedoucího ke královskému soudnímu dvoru. Až do roku 1825 odtud vycházeli odsouzenci na popravu. Tudy vyšli všichni těžcí zločinci, všechny oběti politiky, manželka maršála d'Ancre i francouzská královna, Semblancay i Malesherbes, Damien i Danton, Desrues i Castaing. Pracovna Fouquier-Tinvilla, dnešní pracovna královského prokurátora, byla umístěna tak, aby veřejný žalobce viděl, jak v kárách odjíždějí lidé, které revoluční tribunál právě odsoudil. A tak tento člověk, který se stal sekerou, mohl naposled pohledět na své oběti.

Od roku 1825 provedl ministr spravedlnosti, pan Peyronnet, v Justičním paláci značné změny. Stará fortna Conciergerie, kde se konaly obřady vzetí do vazby a poslední úpravy vězňů před popravou, byla zrušena a přenesena tam, kde je dnes, mezi věž de 1'Horloge a Montgomery na vnějším nádvoří pod podloubím. Vlevo je Souriciére, vpravo fortna. Košatiny zajíždějí do tohoto nepravidelného nádvoří, kde mohou stát, snadno se otáčet, a v případě nepokojů jsou chráněny proti pokusům o vniknutí silnou mříží uzavírající podloubí. Dříve totiž neměly v těsném prostoru, který dělí velké vnější schodiště od pravého křídla Justičního paláce, nejmenší možnost k manévrování. Dnes Conciergerie sotva stačí pojmout všechny obžalované (bylo by tu třeba místo pro tři sta lidí obojího pohlaví), a proto nepřijímá už ani vyšetřované, ani obžalované, až na vzácné případy, jako byl ten, který sem přiváděl Jacquese Collina a Luciena. Všichni, kdo jsou tam uvězněni, musí být předvedeni před porotu. Soud tam výjimečně trpí zločince z vysoké společnosti, kteří už jsou

dostatečně zneuctěni výrokem poroty a jejichž uvěznění v Melunu nebo v Poissy by znamenalo trest přespříliš krutý. Ouvrard dal přednost pobytu v Conciergerii před Svatou Pelagií. V této chvíli si tam právě odpykávají tresty notář Lehon a kníže de Bergues na základě ne zcela regulérního, ač zcela humánního ústupku.

Způsob, jak toho všeho využít

Vězně, kteří mají jít buď k výslechu nebo před kárný policejní soud, vykládají košatiny přímo do Souriciére. Souriciére, která leží proti vstupní fortně, skládá se z jistého počtu cel, vybudovaných v původních kuchyních Ludvíka Svatého, a tam pak obvinění, které přivezli z jednotlivých věznic, čekají na okamžik, kdy bude zahájeno soudní řízení nebo na příchod příslušného vyšetřujícího soudce. Souriciére je na severní straně ohraničena nábřežím, na východě strážnicí městské gardy, na západě nádvořím Conciergerie a na jihu obrovským, dosud nevyužitým klenutým sálem (patrně se tam konávaly hostiny). Nad Souriciére leží vnitřní strážnice, s oknem na nádvoří Conciergerie. Sídlí tam obvodní četnictvo a vedou do ní schody. Když udeří hodina soudu, soudní zřízenci vyvolávají obviněné, četníci tam nastoupí v počtu rovném počtu obviněných a každý četník uchopí jednoho z nich pod paží. Takto zpárovaní pak stoupají po schodišti, procházejí strážnicí a chodbami míří k místnosti sousedící se sálem, kde zasedá slavná šestá soudní komora, určená pro výslechy kárné policie. Touž cestou procházejí v Conciergerií i obžalovaní před porotu a stejně tak se vracejí.

Ve velké dvoraně mezi dveřmi první soudní komory první instance a stupněm vedoucím ke komoře šesté si hned při první

návštěvě všimnete vchodu bez dveří, bez jakékoli architektonické výzdoby, jakési nepěkné čtyřhranné díry. Tudy vcházejí soudci a advokáti do chodeb, do strážnice, sestupují do Souriciére a k fortně Conciergerie. Všechny kanceláře vyšetřujících soudců leží v různých patrech této části Paláce. Přístup k nim je po špinavých schodištích a je hotovým bludištěm, v němž téměř vždy zabloudí ti, kdo se v Paláci nevyznají. Okna kanceláří vedou jednak na nábřeží, jednak do dvora Conciergerie. V roce 1830 vedla okna některých vyšetřujících soudců do rue de la Barillerie.

A tak když některá košatina zahne vlevo do dvora Conciergerie, znamená to, že přiváží obviněné pro Souriciére. Když zabočí doprava, dováží obžalované pro Conciergerii. Tímto směrem tedy zabočila košatina s Jacquesem Collinem, aby ho složila u fortny. Učiněná hrůza. Zločinec nebo návštěvník vidí dvě kované mříže asi na šest stop od sebe vzdálené, jež se otvírají vždy jedna po druhé a skrze něž je tak pečlivě prohlédnut, že klíč nezarachotí v zámku, dokud příchozí nepředloží *povolení k návštěvě.* Vyšetřovatelé, ba ani členové soudního dvora nejsou vpuštěni, dokud neprokáží svou totožnost. Posuďte proto sami, jaká je možnost styku nebo úniku!… Ředitel Conciergerie by se tomu jen usmál úsměvem, který by zmrazil fantazii každého romanopisce v jeho nejodvážnějších prohřešcích proti pravděpodobnosti. V análech Conciergerie je znám jen útěk La Valettův. Ale skutečnost, že tu šlo o dnes již prokázané přispění jisté vysoce postavené osoby, snižuje ne-li obětavost jeho manželky, tedy alespoň nebezpečí neúspěchu. Posuzujeme-li na místě povahu překážek, pak i největší nepřátelé divů uznají, že tyto překážky byly odjakživa stejné jako dnes, to jest nepřekonatelné. Žádné slovo není schopno vylíčit sílu těchto zdí a kleneb, je třeba je vidět na vlastní oči. Ačkoli je dlažba dvora pod úrovní nábřeží, musíte po projití fortnou ještě sestoupit po několika schodech, abyste se dostali do obrovského klenutého sálu, jehož mohutné

stěny jsou zdobené nádhernými sloupy a který souvisí s věží Montgomery, tvořící dnes součást obydlí ředitele Conciergerie, a se Stříbrnou věží, která slouží jako noclehárna pro dozorce, fortnýře a klíčníky, jak je libo je nazývat. Počet těchto zaměstnanců není tak veliký, jak bychom si představovali (je jich dvacet), jejich ložnice, právě tak jako jejich kavalce se nijak neliší od těch v celách, jimž se říká *pistole*, patrně proto, že vězňové kdysi platili jednu pistoli týdně za toto bydlení, připomínající svou nahotou studené podkrovní světnice, v jakých nyní v Paříži bydlívají různí chudí vynikající mužové. Po levé straně tohoto rozlehlého vstupního sálu je spisovna Conciergerie, jakási kancelář, oddělená skleněnou přepážkou, v níž sídlí ředitel a jeho písař a kde jsou uloženy protokoly o vzetí do vazby. Tam jsou obvinění nebo obžalovaní zapsáni, popsáni a prohledáni. Tam se rozhoduje o jejich ubytování, jež závisí na měšci toho kterého klienta. Proti fortně této místnosti je vidět zasklené dveře do hovorny, kde příbuzní a obhájci hovoří s obžalovanými skrz okénko, zamřížované dvojitou dřevěnou mřížkou. Tato hovorna má okna na vnitřní dvorek, kde se obžalovaní v určených hodinách mohou nadýchat čerstvého vzduchu a zacvičit si.

Tento velký sál je osvětlen jen chabým světlem z obou forten, protože jediné okno vedoucí na vstupní nádvoří je obestavěno spisovnou, takže skýtá zraku prostředí a osvětlení obzvlášť ladící s tím, co obrazotvornost očekává. Je to celé o to děsivější, že souběžně s věžemi Montgomery a Stříbrnou můžete zahlédnout ony tajemné klenuté mohutné kobky bez oken, které obklopují hovornu a vedou k celám královny, královy sestry Alžběty a k samotkám. Toto bludiště z kvádrů se stalo sklepením Justičního paláce, když předtím zažilo královské radovánky. V letech 1825-1832 se v tomto obrovském sále mezi velkými kamny, která jej vytápějí, a první z obou mříží konávala úprava odsouzenců pro gilotinu. Ještě

dnes nás zamrazí, když vkročíme na tyto dlaždice, které byly svědky tolika posledních pohledů a tajných zpovědí.

Jak se bere do vazby

Aby mohl vystoupit z příšerné káry, potřeboval vězeň pomoc dvou strážníků, kteří ho vzali každý pod jedno rameno, podpírali ho a donesli ho téměř v bezvědomí do spisovny. Vězeň takto vlečen obracel oči k nebi, čímž se podobal Spasiteli snímanému z kříže. Vskutku, na žádném obraze není Ježíšova tvář mrtvolnější ani strhanější než byla tvář falešného Španěla, který jako by byl v posledním tažení. Když ho posadili ve spisovně, opakoval zmírajícím hlasem slova, kterými se od svého zatčení obracel ke každému:

„Odvolávám se na Jeho Excelenci španělského velvyslance…“

„Tohle řekněte,“ odpověděl ředitel, „panu vyšetřujícímu soudci…“

„Proboha!“ řekl na to Jacques Collin s povzdechem. „Mohl bych alespoň dostat breviář?… Budete mi dál odmítat lékaře?… Vždyť mi zbývají sotva dvě hodiny života.“

Vzhledem k tomu, že Carlos Herrera měl být dán do samovazby, bylo zbytečné se ho ptát, zda požaduje výsadu „pistole“, totiž právo bydlet v jedné z těch místností, v níž vězeň požívá jediného komfortu, jaký spravedlnost dovoluje. Tyto místnosti jsou umístěny na konci dvora, o němž bude řeč později. Soudní sluha a kancelista společně flegmaticky vyplnili formulář o vzetí do vazby.

„Pane řediteli,“ řekl Jacques Collin lámanou franštinou, „jak vidíte, umírám. Řekněte, můžete-li, a to co nejdřív, tomu panu soudci, že ho žádám jako o laskavost, totiž o něco, čeho

by se měl zločinec nejvíc ze všeho bát, a to, abych byl před něho předveden, jakmile se dostaví. Mám opravdu nesnesitelné bolesti, a jakmile s ním promluvím, bude zřejmé, že jde o omyl…“

Všichni zločinci se zcela zákonitě dovolávají omylu. Jděte do káznic, vyptávejte se odsouzenců, skoro všichni jsou oběťmi justičního omylu. A tak toto slovo vzbuzuje tajný úsměv u všech, kdo jsou ve styku s vězni, s vyslýchanými, obviněnými nebo s odsouzenci.

„Mohu vaši žádost předložit vyšetřujícímu soudci,“ odpověděl ředitel.

„Budu vám žehnat, pane!…“ odvětil falešný Španěl, zvedaje oči k nebi.

Jakmile formality skončily, chytil Carlose Herreru z každé strany pod paží městský gardista a za doprovodu dozorce, jemuž ředitel naznačil, do které kobky má být vězeň uvržen, ho odvedli podzemním bludištěm Conciergerie do cely sice zdravotně zcela nezávadné, ač jistí lidumilové to popírají, avšak bez sebemenší možnosti spojení s venkem.

Když zmizel, dozorce, ředitel věznice, jeho písař i sám soudní sluha a četníci se na sebe podívali, jako by se vzájemně tázali na mínění, a na všech tvářích byly vidět pochybnosti. Ale při pohledu na dalšího zadrženého se všichni přítomní vrátili ke své obvyklé pochybovačnosti, skryté za lhostejný výraz. Krom zcela mimořádných okolností nebývají zaměstnanci Conciergerie příliš zvědaví, neboť zločinci jsou pro ně tím, čím je zákazník pro holiče. A tak všechny formality, jichž se lidé v představách tolik dějí, proběhnou prostěji než peněžní transakce u bankéře a často i s větší dávkou zdvořilosti. Lucien se představil pod maskou provinilce, neboť se choval trpně, jako stroj bez vlastní vůle. Od Fontainebleau zkoumal básník rozsah svého pádu a usoudil, že udeřila hodina odplaty. Bledý, zdrcený, bez zpráv o tom, co se za jeho nepřítomnosti událo u Ester, uvědomoval si, že je v těsném spojení s uprchlým

galejníkem; byla to situace, která sama o sobě věštila katastrofy horší než smrt. Když se v jeho mysli zrodila první myšlenka, bylo to pomyšlení na sebevraždu. Chtěl za každou cenu uniknout potupě, která se mu jevila jako zlý sen.

Jako nejnebezpečnější vězeň byl Jacques Collin umístěn do komůrky z kamenných kvádrů s oknem na malý vnitřní dvorek, jakých je několik pod křídlem, kde má kancelář generální prokurátor. Tento dvorek je určen k procházkám ženského oddělení. Lucien tam byl odveden stejnou cestou do cely přilehlé k pistolím, neboť podle příkazů vyšetřujícího soudce měl k němu ředitel jisté ohledy.

Jak oba obžalovaní snášejí své neštěstí

Osoby, které neměly dosud co činit s justicí, mají obvykle o samovazbě nejčernější představy. Představa kriminální justice je spojována s dávnými představami o mučení, o nezdravém ovzduší věznic, o chladu kamenných stěn ronících slzy, o hrubém chování dozorců a o mizerné stravě, což jsou všechno nutné rekvizity pro drama. Nebude však na škodu uvést zde, že takové přemrštěnosti existují jen na divadle a jsou pro smích soudcům, obhájcům a všem těm, kdo ze zvědavosti navštíví věznice nebo je přicházejí studovat. Po dlouhou dobu to bylo vskutku příšerné. Jisto je, že obžalovaní byli za dob starého parlamentu za vlády Ludvíka XIII. a Ludvíka XIV. bez rozdílu vrháni do jakési místnosti ve zvýšeném přízemí pod bývalou fortnou. Věznice byly jedním ze zločinů revoluce v roce 1789 a stačí zhlédnout celu královny a celu královy sestry Alžběty, aby člověk pojal hluboký odpor k dřívějším justičním praktikám. Avšak dnes, ačkoli lidumilství natropilo společnosti dalekosáhlé utrpení, vykonalo také trochu

dobra pro jednotlivce. Vděčíme Napoleonovi za trestní zákoník, který spíše než občanský zákoník, jehož reforma je v mnoha bodech nutná, zůstane jedním z největších památníků jeho tak krátkého panování. Toto nové trestní právo uzavřelo celou propast utrpení. A tak lze tvrdit, že pomineme-li strašlivá duševní muka, jimiž trpí lidé z vyšších vrstev, když se dostanou do rukou spravedlnosti, je působení této instituce o to mírnější a prostší, že to nikdo nečeká. Obvinění nebo vyslýchaní nejsou zajisté ubytováni jako doma; ale pařížské věznice jsou náležitě vybaveny. Ostatně pocity, jimž člověk propadá, zbavují životní potřeby jejich obvyklého významu. Tělo tu nikdy netrpí. Duch je tak silně otřesen, že kdyby se i setkal v prostředí, v němž se nalézá, s nějakou tísní nebo projevem surovosti, snáze by je snášel. Nutno přiznat, že alespoň v Paříži bývá nevinný rychle propuštěn.

Když Lucien vstoupil do své cely, setkal se tu tedy s věrným obrazem prvního pokojíku, v němž v Paříži bydlel v hotelu *Cluny*. Postel se podobala postelím nejchudších ubytoven v Latinské čtvrti. Slámou vyplétané židle, stůl a pár kousků náčiní tvořily zařízení světnice, v jaké často bývají ubytováni dva obžalovaní, když se chovají ukázněně a jejich provinění je poměrně lehké, jako je padělatelství nebo obchodní úplatek. Tato podobnost mezi jeho dokonale nevinným výchozím bodem a koncem cesty, posledním stupněm hanby a potupy, byla tak dokonale pochopena v posledním vzepětí jeho básnického ducha, že se ubožák hořce rozplakal. Čtyři hodiny proplakal, na pohled necitelný jako kamenná socha, ale v skrytu trpící všemi svými zhacenými nadějemi, zasažen ve veškeré své rozdrcené společenské ctižádosti, ve své zhroucené pýše, ve všech těch *já*, jimiž se vyznačuje člověk ctižádostivý, zamilovaný, šťastný, elegán, Pařížan, básník, rozkošník a člověk privilegovaný. Všechno se v něm při tomto ikarovském pádu zlámalo.

Zato Carlos Herrera, jakmile se octl sám, jal se chodit kolem své cely jako medvěd v kleci zoologické zahrady. Pečlivě prozkoumal dveře a ujistil se, že kromě špehýrky v nich neexistuje žádný jiný otvor. Prozkoumal rovněž stěny, podíval se do krbu, jehož komínem vnikalo bledé světlo, a řekl si:

„Jsem v bezpečí!“

Usadil se v koutě, kam dozorcovo oko, přiložené k zamřížované špehýrce nemohlo dohlédnout. Tam si sňal paruku a strhl papír, jímž byla vystlána. Strana papíru, která se dotýkala hlavy, byla tak zamaštěná, že vypadala jako součást paruky. Kdyby bylo Bibi-Lupinovi napadlo Španělovi paruku strhnout, aby si ověřil vězňovu totožnost s Jacquesem Collinem, nebyl by mu ten papír připadal podezřelý, natolik vypadal jako součást vlásenkářského výrobku. Druhá strana papíru byla ještě dosti bílá a dosti čistá, aby se na ni dalo psát. Ježto byla započata ve Force, kde zabrala celou polovinu předešlého dne, stačily nyní na tu obtížnou a piplavou práci necelé dvě hodiny. Vězeň pak natrhal drahocenný papír tak, aby získal pruh asi pět čísel široký, a rozdělil jej na několik kusů. Pak znovu uložil svou zásobu papíru do toho podivného skladiště, když ji byl předběžně natřel arabskou gumou, aby lépe držela. Z chomáčku vlasů pak vytáhl pisátko jemné jako špendlík, jaká se nedávno začala vyrábět u Susse a které bylo do vlasů vlepeno. Ulomil z něho kousek dosti dlouhý, aby se jím dalo psát, a dosti malý, aby se vešel do ucha. Když Jacques Collin ukončil tyto přípravy, s rychlostí a jistotou příznačnou pro bývalého galejníka, usedl Jacques Collin na postel a jal se uvažovat, jaké instrukce by měl dát Asii, neboť si byl jist, že se s ní někde po cestě setká; taková byla jeho důvěra v důvtip této ženy.

„Při svém krátkém výslechu,“ říkal si, „jsem hrál Španěla, mluvil jsem lámanou franštinou, odvolával jsem se na španělského velvyslance, tvrdil jsem, že se těším

diplomatickým výsadám, a dělal jsem, že nerozumím, co ode mne chtějí; přitom všem jsem předstíral záchvaty slabosti, hekal jsem a vzdychal, zkrátka sehrál jsem celou škálu umírání, a z toho musím vycházet. Papíry mám v pořádku. My dva s Asií strčíme pana Camusota do kapsy, není právě nejchytřejší. Teď je třeba starat se o Luciena, zvednout mu náladu, a proto se k němu musím za každou cenu dostat, abych mu naznačil, jak se má dál chovat. Jinak vyzradí sebe, vyzradí mě, a bude po všem!… Musí to umět nazpaměť, než půjde k výslechu. A pak potřebuji svědky, kteří mi potvrdí, že jsem skutečně kněz!“

Takové bylo duševní a fyzické rozpoložení obou vězňů, jejichž osud v té chvíli závisel na panu Camusotovi, vyšetřujícím soudci u soudu první instance departementu Seině, který po čas, vymezený trestním zákoníkem, jediný rozhodoval o nejmenších podrobnostech jejich života. On jediný mohl povolit jejich styk se zpovědníkem, lékařem nebo kýmkoli jiným.

Kdo je vyšetřující soudce pro ty, kdo to snad nevědí

Žádná pozemská moc, ani sám král nebo ministr spravedlnosti, ba ani předseda vlády nemůže zasahovat do kompetence vyšetřujícího soudce, kterého nic nezastaví a jemuž nikdo neporoučí. Je to neomezený vládce, poslušný pouze vlastního svědomí a zákona. Teď, kdy filozofové, lidumilové a publicisté se neustále snaží oklestit všechny společenské orgány moci, stala se pravomoc, již zákon dává vyšetřujícímu soudci, předmětem útoků o to nebezpečnějších, že je téměř ospravedlňuje skutečnost, že právo bývá někdy – jak je třeba uznat – až přemrštěné. Nicméně pro každého rozumného člověka musí zůstat tato moc nedotčena.

V některých případech lze její uplatnění zmírnit širokým použitím kauce. Ale společnosti, již dostatečně otřesené omezeností a slabostí poroty (vznešená a vysoká funkce, která by se měla svěřovat pouze vybraným známým osobnostem), by hrozila zkáza, kdyby byl odstraněn tento sloup, který podpírá celé naše trestní právo. Vyšetřovací vazba je jedním z těch strašných, ale nutných opatření, jejichž společenské nebezpečí je vyváženo pouze jejich velkorysostí. Ostatně nedůvěra k soudům je začátek společenského rozkladu. Zničte tu instituci, přebudujte ji na jiných základech; požadujte třebas od soudců obrovské majetkové záruky jako před revolucí, ale důvěřujte jim! Nedělejte z nich obraz společnosti a neurážejte je tím. Dnes je soudce placen jako úředník, nebývá zámožný, vyměnil svou dřívější důstojnost za nadutost, která je nesnesitelná pro všechny ty, z nichž nadělali jemu rovné. Nadutost je totiž důstojnost, která není ničím podepřena. V tom je vada současné instituce. Kdyby byla Francie rozdělena na deset soudních obvodů, bylo by možno pozvednout soudcovský stav tím, že by se od jeho příslušníků vyžadovala jistá mohovitost, což je při dvaceti šesti soudních obvodech nemožné. Jediné skutečné zlepšení, jež lze žádat od výkonu pravomoci svěřené vyšetřujícímu soudci, je rehabilitace vyšetřující vazby. Skutečnost, že je někdo vyšetřován, by se neměla v ničem dotýkat jeho dosavadních zvyků. Věznice v Paříži by měly být postaveny, zařízeny a uzpůsobeny tak, aby od základu změnily představy veřejnosti o postavení vyšetřovaného. Zákon je dobrý, je nutný, ale jeho provádění je špatné. A mravnost posuzuje zákony podle toho, jak jsou uplatňovány. Veřejné mínění ve Francii zcela nevysvětlitelně a paradoxně odsuzuje vyšetřované a rehabilituje obžalované. Možná že je to tím, že každý Francouz je v podstatě rebelant. Tato nedůslednost pařížské veřejnosti byla jednou z příčin, jež přispěly k tragickému rozuzlení tohoto dramatu. A jak uvidíme, dokonce jednou z nejmocnějších příčin. Abychom dokonale

pochopili ony strašlivé výjevy, jež se odehrávají v pracovně vyšetřujícího soudce, abychom pochopili vzájemné postavení obou válčících stran, vyšetřovaných a soudců, přičemž úsilí jedněch směřuje k odhalení tajemství střeženého druhými a chráněného proti zvědavosti soudce, jehož vězeňská hantýrka tak přiléhavě nazývá „všetečkou“, nesmíme nikdy zapomínat, že vyšetřovaní vězňové v samovazbě nevědí pranic o tom, co píše tisk, co říká oněch sedm nebo osm skupinek z nichž se veřejnost jako celek skládá, nevědí nic o tom, co je známo policii a justici, ani to málo, co o okolnostech zločinu uveřejňují noviny.

Takže dodávat vyšetřovaným zprávy, jako dostal od Asie Jacques Collin o Lucienově zatčení, je totéž, jako hodit provaz tonoucímu. A tak ztroskotal pokus, který by bez té informace byl galejníka určitě usvědčil. Podíváme-li se na věc takto, pak i lidé, které tak snadno něco nevzruší, budou se děsit toho, co způsobují tyto tři zdroje strachu: vazba, ticho a výčitky svědomí.

Vyšetřující soudce v úzkých

Pan Camusot, zeť jednoho z dveřníků králova kabinetu, dostatečně známý, než aby tu bylo třeba vysvětlovat jeho příbuzenstvo a jeho postavení, byl v tomto okamžiku téměř stejně zmaten, pokud jde o vyšetřování, jímž byl pověřen, jako Carlos Herrera. Jako bývalý předseda obvodního soudu byl z tohoto místa uvolněn a jmenován soudcem v Paříži, což je jedno z nejkýženějších míst v soudnictví. Stalo se tak díky protekci známé vévodkyně de Maufrigneuse, jejíž manžel, společník korunního prince a velitel jízdního pluku královské gardy, se těšil u krále stejné přízni jako jeho manželka u královy sestry. Za drobnou, avšak pro vévodkyni

veledůležitou službu u příležitosti žaloby, kterou jistý bankéř z Alenconu vznesl proti mladému hraběti Esgrignonovi (viz Výjevy z venkovského života: *kabinet starožitnosti),* stal se z prostého maloměstského soudce předsedou a z předsedy vyšetřujícím soudcem. Za toho půl druhého roku, co předsedal nejdůležitějšímu soudu království, byl by mohl na doporučení vévodkyně de Maufrigneuse získat přízeň jisté neméně mocné dámy, markýzy d'Espard, avšak bez úspěchu (viz *Kuratela).* Jak bylo řečeno na počátku tohoto Výjevu, odhalil Lucien, aby potrestal paní d'Espard za to, že chtěla dát svého manžela pod kuratelu, generálnímu prokurátorovi a vévodovi Sérizymu skutečnou pravdu. Jakmile se tyto dvě mocnosti přidaly na stranu přátel markýze Esparda, ušla jeho manželka trestu jen dík jeho velkodušnosti. Když se předešlý den paní d'Espard dověděla o Lucienově zatčení, poslala svého švagra rytíře Esparda za paní Camusotovou. Ihned nato navštívila paní Camusotová věhlasnou paní markýzu. Po návratu domů odvedla před večeří manžela do ložnice: „Jestli pošleš toho nafoukance Luciena de Rubempré před porotu a bude-li odsouzen," pošeptala mu, „staneš se soudním radou u královského soudu."

„Ale jak?…"

„Paní d'Espard chce hlavu toho ubohého mladíka. Až mě zamrazilo, když jsem slyšela tolik nenávisti z úst tak krásné ženy."

„Nepleť se do soudních záležitostí," odpověděl Camusot.

„Já se do ničeho nepletu!" pokračovala paní Camusotová. „Kdyby nás někdo poslouchal, stejně by nepochopil, o čem je řeč. Byly jsme dvě, markýza i já, tak vybraně pokrytecké, jako jsi právě teď ty vůči mně. Chtěla mi poděkovat za tvou pomoc v té její záležitosti a že prý i přes ten neúspěch je ti za to vděčná. Mluvila o strašlivém poslání, jakým nás zákon pověřil… ‚Je to hrůza, když se má někdo poslat na popravu, ale když jde o tohohle, je to jen vykonání spravedlnosti atd.'

Říkala, jak je jí líto, že tak hezký mladík, kterého přivedla do Paříže její sestřenice paní du Châtelet, se tak zvrhl. ‚K takovým koncům,‘ říkala, ‚dovedou zkažené ženy jako taková Coralie nebo taková Ester mladíky, kteří jsou natolik narušení, že se s nimi dokonce dělí o jejich hanebné zisky!‘ A pak ještě vzletné řeči o křesťanské lásce a víře svaté. Paní du Châtelet jí říkala, že by si Lucien zasloužil stonásobnou smrt za to, že málem zabil svou sestru a svou matku… A pak mluvila o tom, že se u královského soudního dvora uvolnilo místo a že se zná s ministrem spravedlnosti. ‚Váš manžel, madam, má skvělou příležitost se proslavit!‘ řekla nakonec… Tak vidíš.“

„Proslavujeme se denně tím, že konáme svou povinnost,“ řekl Camusot.

„Dotáhneš to daleko, jen co je pravda, když budeš soudcem vždy a všude, i před vlastní ženou,“ zvolala paní Camusotová. „Vidíš, považovala jsem tě za hlupáka, a dneska se ti obdivuji…“

Soudci se objevil na rtech jeden z těch úsměvů, který je vlastní jen soudcům, tak jako bývá typický úsměv balerín na jevišti.

„Madam, smím vstoupit?“ zeptala se komorná.

„Co mi chcete?“ otázala se její paní.

„Když madam nebyla doma, přišla první komorná vévodkyně de Maufrigneuse se vzkazem, aby madam navštívila její paní v nějaké naléhavé věci v Cadignanském paláci.“

„Ať počkají s večeří,“ řekla soudcova žena, když si vzpomněla, že drožkář, který ji přivezl, dosud čeká na peníze.

Nasadila si klobouk, znovu nastoupila do drožky a za dvacet minut byla v Cadignanském paláci. Paní Camusotová byla uvedena zadními dvířky a zůstala deset minut sama v salónku přilehlém k ložnici vévodkyně. Po chvíli se vévodkyně objevila v plném lesku, neboť byla právě na odjezdu do Saint-Cloud ke dvoru.

„Dušinko, mezi námi stačí dvě slova.“

„Zajisté, Jasnosti.“

„Lucien de Rubempré byl zatčen a váš muž byl pověřen vyšetřováním. Zaručuji se za to, že je ten chudinka nevinen, tak ať je do čtyřiadvaceti hodin volný. To není všechno. Někdo by rád zítra tajně promluvil s Lucienem ve vězení. Kdyby váš manžel chtěl, mohl by být i rozmluvě přítomen, jen když ho přitom nikdo neuvidí… Víte, že nikdy nezradím ty, kdo mi slouží. Král skládá velké naděje v odvahu svých soudců ve vážné situaci, v níž se zanedlouho octne. Vyzdvihnu vašeho manžela a doporučím ho jako člověka věrného, který by za krále dal hlavu. Náš Camusot se stane napřed soudním radou, a později prezidentem některého soudu… Sbohem!… Čekají na mne, jistě mne omluvíte. Prokážete službu nejen generálnímu prokurátorovi, který se v té věci sám vyjádřit nemůže, ale zároveň zachráníte život ženě, která umírá úzkostí, totiž paní de Sérizy. Takže nezůstanete bez podpory… Vidíte, jak vám důvěřuji, nemusím vám nic připomínat… Vy už víte co a jak.“

Přiložila si prst k ústům a zmizela.

„A já jsem jí ani nestačila říci, že markýza d'Espard chce vidět Luciena na popravišti!…“ pomyslela si soudcova žena, když znovu nastupovala do drožky.

Vrátila se tak zdrcená, že když ji soudce uviděl, řekl jí:

„Co je s tebou, Amálie?“

„Dostali jsme se mezi dva ohně!“

Vyprávěla o svém setkání s vévodkyní manželovi šeptem do ucha ze samého strachu, aby komorná neposlouchala za dveřmi.

„Která z těch dvou má větší vliv?“ otázala se na závěr. „Markýza tě málem kompromitovala v té hloupé aféře, kdy chtěla manžela dostat pod kuratelu, kdežto vévodkyni vděčíme za všechno. Ta první mi jen cosi naslibovala, kdežto ta druhá

mi řekla: „Bude napřed radou a potom soudním prezidentem!…“

„Chraň bůh, nechci ti radit, nikdy se nepletu do soudních záležitostí. Ale musím tě poctivě informovat o tom, co se říká u dvora a co se tam chystá…“

„Ty nevíš, Amálie, co mi dnes ráno poslal policejní prefekt, a po kom! Po jednom z nejvýznamnějších lidí ze státní policie, po Bibi-Lupinovi politického světa, a ten mi řekl, že stát má na tom procesu tajný zájem. Najezme se a pojďme do Varieté… Promluvíme si o tom všem v klidu v noci v mé pracovně. Budu potřebovat tvůj rozum, protože soudcovský rozum tady možná nestačí…“

Jak se ložnice někdy stává pořádní místností

Devět desetin soudců by popřelo, že v podobné situaci má na ně žena nějaký vliv. Ale je-li toto jedna z nejvážnějších společenských výjimek, lze přiznat, že je pravdivá, byť náhodná. Soudce je jako kněz, zejména v Paříži, kde je shromážděn výkvět soudnictví. Málokdy mluví o úředních věcech, leda když jde o věci, o nichž již soud rozhodl. Manželky soudců jen předstírají, že nic nevědí, ale mají zároveň dostatečně vyvinutý smysl pro to, co se sluší, aby vytušily, že by manželovi uškodily, kdyby v případě, že znají nějaké tajemství, to daly na sobě znát. Nicméně ve zvlášť důležitých případech, kdy jde o postup, závisející na stanovisku, jaké soudce zaujme, mnohé manželky se podobně jako Amálie zúčastnily při manželově rozhodování. A konečně tyto výjimky, které lze tím spíš popřít, že o nich nikdo neví, záleží zcela na způsobu, jakým proběhl zápas mezi povahami obou manželů. Když doma všechno spalo, soudce a jeho žena

usedli k psacímu stolu, na němž už měl soudce roztříděny spisy o případu.

„Tady jsou materiály, které mi na mou žádost poslal policejní prefekt," řekl Camusot.

ABBÉ CARLOS HERRERA

„Toto individuum je nesporně jistý Jacques Collin, řečený Smrtiplách, poprvé zatčený v roce 1819 v domě jisté paní Vauquerové, majitelky penziónu v rue Neuve-Sainte-Geneviéve, kde se ubytoval pod jménem Vautrin."

Na okraji bylo připsáno rukou policejního prefekta: *Byl dán telegrafický příkaz náčelníku bezpečnosti Bibi-Lupinovi, aby se ihned vrátil do Paříže a pomohl při konfrontaci, neboť zná osobně Jacquese Collina, kterého dal v roce 1819 za pomoci jisté slečny Michonneauové zatknout.*

Nájemníci, kteří tehdy v penziónu paní Vauquerové bydleli, jsou dosud naživu a mohou být předvoláni k potvrzení totožnosti.

Takzvaný Carlos Herrera je důvěrným přítelem a rádcem pana Luciena de Rubempré, jemuž po tři roky poskytoval značné obnosy, zřejmě pocházející z krádeží.

Bude-li zjištěna totožnost domnělého Španěla s Jacquesem Collinem, bude toto společnictví pro Luciena de Rubempré zdrcující.

Náhlá smrt agenta Peyrada byla zaviněna otravou, jejímž strůjcem byl Jacques Collin, Rubempré nebo jejich společníci. Příčina této vraždy tkví v tom, že Peyrade byl už dlouho dobu na stopě těchto dvou obratných zločinců."

Soudce pak ukázal na tuto poznámku, připsanou na okraji samotným policejním prefektem.

„Toto vím osobně a vím docela určitě, že Lucien de Rubempré nectně oklamal pana hraběte Sérizyho a pana generálního prokurátora."

„Co tomu říkáš, Amálie?“

„Je to strašné,“ odpověděla soudcova žena. „Přečti mi to všechno.“

„Záměna španělského kněze a galejníka Collina je výsledkem nějakého zločinu, spáchaného obratněji než ten, jímž ze sebe Coignard udělal hraběte Saint-Heléne.

LUCIEN DE RUBEMPRÉ

Lucien Chardon, syn angoulémského lékárníka, jehož matka byla rozená de Rubempré, smí užívat jména de Rubempré teprve na základě královského dekretu. Tento dekret byl vydán na přímluvu paní vévodkyně de Maufrigneuse a pana hraběte Sérizy.

V roce 182… přišel tento mladý muž do Paříže zcela bez prostředků v průvodu paní hraběnky Sixte du Châtelet, tehdy paní Bergetonové, sestřenice paní d'Espard.

K paní Bergetonové se pak zachoval nepěkně a žil v mimomanželském svazku s jistou slečnou Coralií, herečkou divadla Gymnase, dnes zesnulou, která kvůli němu opustila pana Camusota, obchodníka hedvábím z rue des Bourdonnais.

Brzy však vzhledem k nedostatečné podpoře, kterou mu herečka poskytovala, upadl do bídy a vážně kompromitoval svého počestného švagra, tiskaře v Angoulému, když jeho jménem vystavil falešné směnky, pro které byl pak David Séchard za krátkého pobytu zmíněného Luciena v Angoulému zatčen.

Tato okolnost rozhodla o útěku Luciena de Rubempré, který se pak znovu objevil v Paříži v doprovodu takzvaného abbého Carlose Herrery.

Ačkoli neměl žádný viditelný zdroj příjmů, utrácel zmíněný Lucien za první tři roky svého druhého pobytu v Paříži průměrně tři sta tisíc franků, jež nemohl získat jinak než od takzvaného abbého Carlose Herrery. Ale z jakého titulu?

Mimoto nedávno vynaložil přes milión na zakoupení panství de Rubempré, aby tak splnil podmínku pro svůj sňatek se slečnou Klotyldou de Grandlieu. Tento sňatek byl odvolán, když se rodina de Grandlieu, které zmíněný Lucien tvrdil, že tento obnos získal od svého švagra a od své sestry, prostřednictvím advokáta Dervilla u těchto počestných manželů informovala. Ti nejenže o té koupi nic nevěděli, dokonce považovali Luciena za silně zadluženého.

Ostatně dědictví získané manželi Séchardovými se skládá jen z nemovitostí. A v hotovosti mají, podle vlastní výpovědi, sotva dvě stě tisíc franků.

Lucien žil tajně s Ester Gobseckovou. Je tudíž jisté, že veškeré vzácné dary ochránce této slečny, barona de Nucingen, byly odevzdávány zmíněnému Lucienovi.

Lucien a jeho společník galejník se udrželi před veřejností déle než Coignard tím, že čerpali z výnosu prostituce řečené Ester, bývalé registrované nevěstky.“

O policii v jejích spisech

Přes opakování, která se v těchto spisech vyskytují, bylo nutno je tu výslovně uvést, aby byla zřejmá úloha, jakou policie v Paříži zastává. Jak jsme už viděli podle záznamu o Peyradovi, má policie téměř vždy přesné informace o všech rodinách a všech osobách, jejichž způsob života je podezřelý a které se nechovají řádně. Ví o každé změně v jejich chování. Ví o každém jejich poklesku. Je to jakási univerzální paměť, bilance lidských svědomí, a je stejně dobře vedená jako záznamy Francouzské státní banky o jednotlivých vkladech. Stejně jako banka vykazuje sebemenší zpoždění v platbách, váží všechny úvěry, odhaduje kapitály, sleduje všechno jejich podnikání, tak i policie sleduje poctivost občanů. V tomhle,

právě tak jako v Justičním paláci, se nevinný nemá čeho bát, neboť tato činnost se týká jen těch, kteří se provinili. Sebevýš postavená rodina se neuchrání před touto společenskou prozřetelností. Ostatně je tato moc stejně diskrétní, jako je rozsáhlá. To obrovské množství hlášení policejních komisařů, zpráv, záznamů a spisů, tento oceán informací tu dřímá, nehybný, hluboký a klidný jako moře. Dojde-li k nějaké nehodě, kdykoli se něco stane, kdykoli se objeví nějaký přestupek nebo zločin, spravedlnost se obrátí na policii. A existuje-li nějaký materiál o podezřelých, soudce se s ním okamžitě seznámí. Tyto spisy, v nichž je analyzována jejich minulost, jsou jen informace umírající ve zdech Justičního paláce. Spravedlnost jich nemůže zákonně použít, pouze se z nich poučuje a využívá jich. Tyto kartotéky jsou svým způsobem rubem výšivky jednotlivých zločinů, jsou jejich prapříčinou a pokaždé zcela nové. Žádná porota by jim neuvěřila, celá země by povstala v pobouření, kdyby se z nich při přelíčení citovaly úryvky! Zkrátka je to pravda, odsouzená k tomu, aby zůstala pohřbena v této studnici, jako ostatně vždy a všude jinde. Není soudce, který by po dvanácti letech praxe v Paříži nevěděl, že porota i kriminální policie utajují polovinu těchto ohavností, které jsou jakýmsi lůžkem, v němž dlouze klíčil zločin; není soudce, který by nepřiznával, že polovina spáchaných násilností zůstává nepotrestána. Kdyby veřejnost mohla vědět, jak daleko sahá diskrétnost zaměstnanců policie, kteří mají paměť, teprve by si těchto dobrých lidí náležitě vážila. Policie platí za mazanou, machiavellskou, zatímco je naopak nesmírně laskavá. Pouze vyslechne vášnivé výlevy v jejich nejbouřlivější podobě, přijímá výpovědi a zachovává o nich zápisy. Hrozivá je jen po jedné stránce. To, co vykonává pro spravedlnost, vykonává i pro politiku. Jenže politika je stejně krutá a stejně surová jako inkvizice.

„Nechme toho," řekl soudce a složil opět spisy do obálky.

„Je to tajemství mezi policií a spravedlností, a soudce posoudí, jakou to má cenu. Ale pan a paní Camusotovi o tom všem jakživi neslyšeli.“

„To mi snad nemusíš opakovat,“ řekla paní Camusotová.

„Lucien je vinen,“ pokračoval soudce. „Ale čím?“

„Člověk, kterého miluje vévodkyně de Maufrigneuse, hraběnka de Sérizy a Klotylda de Grandlieu, není ničím vinen,“ odpověděla Amálie. „To všechno musel určitě udělat někdo jiný.“

„Ale Lucien je spolupachatel!“ zvolal Camusot.

„Mohu ti něco poradit?“ řekla Amálie. „Vrať toho kněze diplomacii, jejíž je překrásnou ozdobou, osvoboď toho uličníka a najdi si jiné pachatele…“

„Jdeš na to nějak zostra!…“ usmál se soudce. „Ženy směřují rovnou k cíli jako ptáci, které ve vzduchu nic nezastaví.“

„Ale,“ pokračovala Amálie, „ať je abbé Herrera diplomat, nebo galejník, naznačí ti, kdo by ho mohl vytáhnout z bryndy.“

„Já jsem jen pouhá čepice, ty jsi hlava,“ řekl Camusot manželce.

„Takže porada skončila, dej pusu svojí Amálce, už je jedna hodina…“

A paní Camusotová si šla lehnout, ponechávajíc manžela, aby si srovnal papíry i myšlenky pro budoucí výslechy, jimž má nazítří podrobit oba zadržené.

Produkt paláce

A tak zatímco košatiny přivážely Jacquese Collina a Luciena na Conciergerii, vyšetřující soudce, přirozeně po snídani, kráčel Paříží pěšky – jak tomu tehdy chtěly prosté mravy, jaké si osvojovali pařížští soudcové – do své pracovny,

kde na něho čekaly všechny materiály týkající se případu. Stalo se to takto:

Všichni vyšetřující soudcové mají přidělené písaře, jakési přísežné justiční tajemníky, jejichž rod se udržuje bez zvláštních odměn, bez povzbuzování a plodí někdy výtečné jedince s vrozenou dokonalou mlčenlivostí. V Justičním paláci od vzniku parlamentů až dodnes není znám případ indiskrece, jíž by se dopustil zapisovatel přidělený vyšetřujícímu soudci. Gentil prodal kvitanci, kterou Louisa Savojská dala Semblancayovi, písař z ministerstva války prodal Černyševovi plán ruského tažení; všichni zrádci byli více méně bohatí. Vyhlídka na místo zapisovatele v Justičním paláci a stavovské vědomí stačí k tomu, aby učinily písaře vyšetřujícího soudce mlčenlivějším než hrob, protože od nedávných pokroků chemie se i hrob stal indiskrétním. Tento úředník je soudcovým perem. Většinou je pochopitelné, že se někdo stane osou stroje, ale méně pochopitelné už je, že někdo zůstává pouhou maticí; matice není nikdy spokojená; je to snad tím, že se bojí stroje? Camusotův písař, dvaadvacetiletý mladík jménem Coquart, přišel hned ráno pro všechny soudcovy spisy a poznámky, a už měl v pracovně všechno přichystáno, když soudce ještě kráčel procházkovým krokem po nábřeží, prohlížel si kuriozity v krámcích a přitom takto uvažoval:

„Jak si mám počínat s chlapíkem tak mazaným, jako je Jacques Collin, je-li to vskutku on? Šéf bezpečnosti ho pozná. Já musím vypadat, jako že dělám své řemeslo, alespoň kvůli policii. Vidím tu tolik nemožností, že by bylo nejlepší, kdybych markýzovi a vévodkyni odhalil pravdu a ukázal jim policejní záznamy, přitom bych pomstil svého otce, kterému Lucien přebral Coralii… Když odhalím tak velké darebáky, budu prohlášen za schopného člověka, a Luciena se brzy všichni přátelé zřeknou. Nu což, o tom rozhodne výslech.“

Vstoupil do starožitnického krámku, přilákán Boullovými hodinami.

Ovlivňování

„Nezpronevěřit se vlastnímu svědomí a přitom posloužit dvěma vznešeným dámám, tomu říkám mistrovský kousek,“ říkal si. „Tak i vy, pane generální prokurátore,“ řekl Camusot nahlas, „i vy sbíráte mince?“

„Zajímají se o ně skoro všichni právníci, kvůli jejich rubu,“ odpověděl se smíchem hrabě Granville.

Ještě chvíli si prohlížel krámek, jako kdyby se bál, aby něco nepřehlédl, a pak odešel s Camusotem, jako na procházku po nábřeží, takže Camusota nikdy nenapadlo, že nejde o náhodu.

„Vy dnes dopoledne vyslýcháte pana de Rubempré,“ řekl generální prokurátor. „Chudák chlapec, měl jsem ho rád…“

„Máme toho proti němu hodně,“ řekl Camusot.

„Ano, viděl jsem policejní spisy. Jenže pocházejí zčásti od agenta, který nepatří k prefektuře, nechvalně známého Corentina, člověka, který připravil o hlavu víc nevinných, než vy pošlete zločinců pod gilotinu, a… Ale na takového darebáka nemůžeme. Aniž bych chtěl ovlivňovat svědomí soudce, jako jste vy, nemohu vás neupozornit na to, že kdybyste mohl získat jistotu, že Lucien neměl tušení o poslední vůli té holky, znamenalo by to, že neměl sebemenší zájem na její smrti, protože od ní dostával spousty peněz!…“

„Víme zcela jistě, že nebyl přítomen v době, kdy byla Ester otrávena,“ řekl Camusot. „Číhal ve Fontainebleau, až pojede slečna de Grandlieu s kněžnou de Lenoncourt.“

„Ovšem!“ poznamenal generální prokurátor. „Tak pevně doufal ve sňatek se slečnou de Grandlieu (vím to od samotné kněžny de Grandlieu), že není myslitelné, že by tak bystrý mladík to všechno ohrozil zbytečnou vraždou.“

„Ano,“ řekl Camusot, „tím spíš, když mu ta Ester dávala peníze, které vydělávala…“

„Derville a Nucingen tvrdí, že zemřela, aniž se dověděla o dědictví, které jí už dávno náleželo,“ dodal prokurátor.

„Tak co tedy myslíte, že v tom je?“ zeptal se Camusot. „Něco v tom být musí.“

„Podle mne je to zločin spáchaný služebnými,“ odpověděl generální prokurátor.

„Bohužel,“ upozornil ho Camusot, „je zcela v duchu toho Jacquese Collina – neboť ten španělský kněz je určitě uprchlý galejník –, že by shrábl těch sedm set padesát tisíc franků z prodeje tříprocentní renty, kterou Estere připsal Nucingen.“

„Všechno to zvažte, milý pane Camusote, a buďte obezřetný. Abbé Carlos Herrera je členem diplomatického sboru… Ale ani velvyslanec, který spáchá zločin, není chráněn svým postavením. Je to tedy Carlos Herrera, nebo není? Tak zní hlavní otázka…“

A pan Granville se odporoučel jako někdo, kdo nečeká na odpověď.

„Tak i on chce zachránit Luciena,“ pomyslel si Camusot, kráčeje dál po quai des Lunettes, zatímco generální prokurátor vcházel do Justičního paláce nádvořím Harlay.

Past na galejníka

Když Camusot dospěl na nádvoří Conciergerie, zašel za ředitelem věznice a odvedl ho daleko z doslechu doprostřed dlážděného dvora.

„Drahý pane, buďte tak laskav a zajeďte do Force a zjistěte tam u svého kolegy, zda náhodou nemá ve vězení nějakého trestance, který v letech 1810-1815 byl vězněn v Toulonské věznici. Zjistěte, jestli nemáte nějakého také zde. Ty z Force si

sem dáme na několik dní převézt, a řekněte mi, jestli v tom domnělém španělském knězi nepoznali náhodou jistého Jacquese Collina, zvaného Smrtiplách.“

„Dobrá, pane Camusote, ale přijel Bibi-Lupin.“

„Už je tady?“ zvolal soudce.

„Byl v Melunu. Když mu řekli, že jde o Smrtiplácha, celý se rozzářil, a teď čeká na vaše příkazy…“

„Pošlete mi ho.“

Ředitel Conciergerie pak mohl předložit vyšetřujícímu soudci žádost Jacquese Collina, který je prý v kritickém stavu.

„Měl jsem v úmyslu ho vyslechnout jako prvního,“ odpověděl soudce, „ale ne pro jeho zdravotní stav. Ráno jsem dostal přípis od ředitele Force: ten chlapík, který tvrdí, že je už dva dny v posledním tažení, spal tak tvrdě, že ani neslyšel, když do jeho cely ve Force vešel lékař, pro kterého ředitel věznice poslal. Lékař mu ani nezměřil tep, nechal ho spát. Z čehož plyne, že má stejně klidné svědomí, jako má dobré zdraví. Uvěřím té jeho nemoci jen proto, abych prohlédl, jakou hru ten chlapík hraje,“ řekl s úsměvem Camusot.

„Od vyšetřovaných a obžalovaných se člověk pořád učí,“ poznamenal ředitel Conciergerie.

Budova policejní prefektury je spojena s Conciergerií a soudcové i ředitel věznice, kteří znají podzemní chodby, mohou přecházet z jedné do druhé velice rychle. Tím se vysvětluje přímo zázračná rychlost, s níž soudcové a předsedové poroty mohou okamžitě získat jisté informace. A tak když pan Camusot dospěl na konec schodiště vedoucího k jeho pracovně, nalezl tam Bibi-Lupina, který sem přispěchal z hlavní dvorany.

„To je rychlost!“ usmál se soudce.

„To protože jde o něho,“ odpověděl šéf bezpečnosti. „To bude na dvoře pěkný tanec, jestli tam bude nějaký navrátilec (ve vězeňské hantýrce bývalý trestanec).“

„A pročpak?“

„Smrtiplách jim vypálil rybník a dověděl jsem se, že se zapřísáhli, že ho zlikvidují.“

Myslel tím galejníky, jejichž peníze, svěřené Smrtipláchovi, se jak známo „ztratily“ ve prospěch Luciena.

„Mohl byste najít nějakého svědka jeho posledního zatčení?“

„Vystavte mi pro ně dvě předvolání, a já vám ty dva svědky přivedu ještě dnes.“

„Coquarte,“ řekl soudce, skládaje si rukavice a odkládaje klobouk a hůl do kouta, „vyplňte dvě předvolání podle pokynů tady pana Bibi-Lupina.“

Podíval se do zrcadla nad krbem, na jehož desce stálo místo hodin umývadlo a džbán na vodu. Po jedné straně stála ještě karafa s vodou a sklenice, po druhé straně lampa. Soudce zazvonil. Za pár minut se dostavil zřízenec.

„Už tam někoho mám?“ otázal se zřízence, který měl na starosti přijímání svědků, ověřování jejich předvolání a jejich zařazení podle doby příchodu.

„Ano, pane.“

„Zjistěte jména osob, jež se dostavily, a přineste mi jejich seznam.“

Vyšetřující soudci, skoupí na čas, jsou někdy nuceni vést několik vyšetřování současně. Odtud to nekonečné čekání předvolaných svědků v místnosti, kde sedí zřízenci a kam vedou zvonky jednotlivých vyšetřujících soudců.

„Potom,“ řekl Camusot svému zřízenci, „mi přiveďte abbého Carlose Herreru.“

„Aha, tak teď je za Španěla a za kněze, jak mi říkali, ale to jen opakuje Colletův trik, pane Camusote,“ zvolal šéf bezpečnosti.

„Nic nového pod sluncem,“ řekl na to pan Camusot.

A soudce podepsal dvě z těch obávaných předvolání, jež vyděsí každého, i toho nejnevinnějšího svědka, které soud

tímto žádá, aby se *dostavili* pod hrozbou nejpřísnějších trestů v případě neuposlechnutí.

Jacques Collin sice na samotce, ale v akci

Tu dobou už Jacques Collin skončil své hluboké rozjímání a byl v plné zbroji. Nic nemůže lépe dokreslit tento obraz člověka z lidu, který se bouří proti zákonům, než těch několik řádek, které napsal na promaštěný papír.

První lístek byl napsán v řeči domluvené mezi ním a Asií, v jakési umocněné hantýrce, přizpůsobené potřebě okamžiku, a říkal asi toto:

„Zajdi za vévodkyní de Maufrigneuse nebo za markýzou de Sérizy, ať se některá z nich dostane k Lucienovi ještě před výslechem a ať mu dá přečíst list, který přikládám. A pak je třeba nalézt Evropu a Paccarda a ať mi jsou ti oba zloději k dispozici a připraveni sehrát úlohu, kterou jim určím.

Pak běž k Rastignakovi a vyřiď mu, že člověk, s nímž se setkal na plese v Opeře, mu vzkazuje, aby přišel dosvědčit, že abbé Carlos Herrera se v ničem nepodobá Jacquesu Collinovi, který byl zatčen v penziónu Vauquerové.

Stejné svědectví získat od doktora Bianchona. Ať obě Lucienovy ženské také zapůsobí v tomto smyslu.“

Na přiloženém lístku stálo správnou francouzštinou:

„Luciene o mně nic nepřiznávej. Pro tebe jsem abbé Carlos Herrera. Je to nejen tvé ospravedlnění, ale vydrž ještě trochu, a máš sedm miliónů v kapse a zachráněnou čest.“

Oba listy, slepené popsanou stranou k sobě, aby vypadaly jako útržek jediného listu, byly svinuty s dovedností vlastní těm, kdo někdy v káznici snili o způsobu, jak se dostat na svobodu. Všechno to dostalo tvar a hutnost špinavé mastné kuličky podobné voskovým korálkům, jaké šetrné ženy napichují na jehly s ulomeným ouškem.

„Půjdu-li k výslechu první já, jsme zachráněni, ale půjde-li tam ten kluk, je všechno ztraceno," říkal si, zatímco čekal. Chvíle to byla tak krutá, že tento silný muž byl zalit ledovým potem. Tento podivuhodný člověk měl správný odhad ve zločinu, který byl jeho oborem, stejně jako jej měl Moliére v oboru dramatu a Cuvier v oboru předpotopních zvířat. V každém oboru se genialita rovná intuici. Na nižší úrovni pak ostatní pozoruhodná díla jsou důsledkem talentu. V tom záleží rozdíl, který dělí lidi na jedince prvního a druhého řádu. I zločin má své génie. Jacques Collin, zahnán do úzkých, se octl v jednom šiku s ctižádostivou paní Camusotovou a paní de Sérizy, jejíž lásku znovu probudila strašná katastrofa, do níž se Lucien řítil. Takové bylo vrcholné vzepětí lidského rozumu proti ocelovému pancíři spravedlnosti.

Když zarachotilo těžké kování zámku v dveřích, Jacques Collin se znovu začal stavět umírajícím; pomohl mu přitom opojný pocit radosti, který mu způsobil zvuk okovaných dozorcových bot na chodbě. Nevěděl, jakým způsobem se k němu Asie dostane, ale počítal s tím, že ji někde potká, hlavně od té doby, co mu to slíbila tam ve Svatojanském podloubí.

Asie se činí

Po tomto šťastném setkání prošla Asie až ke Gréve. Před rokem 1830 mělo jméno Gréve dnes již zapomenutý smysl.

Celý úsek nábřeží od Arcolského mostu až k mostu Ludvíka Filipa byl tehdy tak, jak jej příroda stvořila, s výjimkou dlážděné cesty, která však vedla po navigaci. A tak i za velké vody bylo možno se plavit podél domů a ulicemi svažujícími se k řece.

Na tomto nábřeží byla téměř všechna přízemí domů zvýšená o několik schodů. Když voda omývala paty domů, projížděly vozy ohavnou rue de la Mortellerie, dnes zbořenou kvůli rozšíření radnice. A tak mohla falešná prodavačka snadno přeběhnout s vozíkem dolů na nábřeží a tam se skrýt, dokud pravá prodavačka, která mezitím propíjela výtěžek z hromadného prodeje svého zboží v jedné z těch špinavých krčem v rue de la Mortellerie, si pro vozík nepřijde na smluvené místo. Tehdy se právě dokončovaly práce na rozšíření nábřeží Pelletier a přístup na staveniště střežil starý invalida, takže vozíku svěřenému jeho péči nehrozilo žádné nebezpečí.

Asie ihned nasedla do fiakru na náměstí před radnicí a řekla kočímu:

„K Templu, a rychle, něco kápne!“

Žena oblečená jako Asie se mohla, aniž vzbudila pozornost, ztratit v té obrovské tržnici, kde se to hemží trhaný z celé Paříže a tisíci podomními obchodníky, a kde brebentí na dvě stě překupnic.

Oba zadržení byli sotva vzati do vazby, když už si Asie vybírala šatstvo v jednom z těch odporných krámků, kde se prodávají zbytky látek nakradené švadlenami nebo krejčími; vedla ji starší slečna, jíž se říkalo Romette podle jejího křestního jména Jérómette. Romette byla pro vetešnice tím, čím je taková *paní Poslední spása* pro počestné ženy v tísni, to znamená lichvářkou na sto procent.

„Holka zlatá,“ řekla Asie, „musíš mě vyparádit. Musím vypadat nejmíň jako nějaká baronka ze čtvrti Saint-Germain. A musíme to sfouknout našup,“ pokračovala, „protože mi teče

do bot. Víš, jaké šaty mi sluší. A sem se šminkou, a sežeň mi nějaký fajnový kraječky a hodně blejskavý šperky… A holku pošli pro drožku, ať zastaví u zadního vchodu.“

„Ano, madam,“ odpověděla stará panna s oddaností a ochotou služky v přítomnosti své paní.

Kdyby byl někdo svědkem tohoto výstupu, snadno by pochopil, že žena skrývající se pod jménem Asie je tu doma.

„Nabízejí mi diamanty…“ řekla Rometta, když Asii česala.

„Jsou kradený?“

„Myslím že jo.“

„Tak i kdyby se mi sebevíc hodily, musíme se jich vzdát. Nějaký čas si musíme dát pozor na *všetečky*.“

Takže je pochopitelné, jak se mohla čtvrt hodiny před soudcovým příchodem Asie octnout ve dvoraně Justičního paláce s předvoláním v ruce, doprovázená chodbami a schodišti vedoucími k vyšetřujícím soudcům, a dožadovat se přijetí u pana Camusota.

Pohled na hlavní dvoranu

Asii by už nikdo nepoznal. Napřed si jako herečka smyla masku stařeny, nalíčila se červeným a bílým líčidlem a pokryla si hlavu nádhernou plavou parukou. Oblečena přesně jako dáma ze čtvrti Saint-Germain, která hledá ztraceného psíka, vypadala na čtyřicet let, protože si zakryla obličej překrásným černým krajkovým závojem. Pevná šněrovačka stahovala její postavu tlusté kuchty. V dokonalých rukavičkách, pěkně vycpaná v bocích, šířila kolem sebe silnou vůni pudru.

Asie si pohrávala s kabelkou se zlatým závěrem a pozornost věnovala střídavě stěnám Justičního paláce, mezi nimiž se zřejmě pohybovala poprvé, a vodítku roztomilého psíka. Černě odění obyvatelé dvorany si brzy všimli krásné dámy.

Mimo advokáty bez práce, kteří zametají dvoranu svými taláry a kteří nazývají slavné advokáty křestními jmény, jak to činí mezi sebou velcí páni, aby se zdálo, že patří k aristokracii svého řemesla, postávají tu trpělivě mladí obdivovatelé advokátů: čekají tu na přelíčení plánované jako poslední v naději, že některý obhájce, jehož stání se mělo konat dříve, se opozdí. Byl by to podivuhodný obraz, kdyby se měly vylíčit rozdíly mezi všemi těmi černými taláry, přecházejícími vždy po třech, někdy po čtyřech po této obrovské dvoraně, vytvářejíce svým hovorem onen bzukot, jímž je naplněna dvorana tak výstižně nazývaná dvoranou ztracených kroků, neboť toto přecházení vyčerpá obhájce stejně jako jejich plýtvání slovy, avšak tento obraz nalezne své místo ve zvláštní studii, která má popsat pařížské advokáty. Asie počítala s místními zevlouny; tajně se bavila vtipy, které zaslechla, až konečně vzbudila pozornost jistého Massola, mladého praktikanta, kterého víc zajímal *Soudní věstník* než klienti a který s úsměvem nabídl své služby ženě tak pěkně navoněné a tak bohatě oděné.

Asie nasadila vysoký tenký hlásek, aby vysvětlila tomu ochotnému pánovi, že přichází na předvolání soudce jménem Camusot…

„Aha, tak to bude ve věci Rubempré.“ Tak proces už měl své jméno!

„Ale ono nejde o mne, nýbrž o moji komornou, holku, která si říká Evropa, která u mne byla sotva čtyřiadvacet hodin a utekla, když uviděla, jak mi domovník nese tohle úřední předvolání.“

A pak, jako všechny staré paní, jejichž život plyne v tlachání u krbu, se Massolovým přičiněním rozpovídala o svém trápení s manželem, který je jedním ze tří ředitelů Zemské záložny. Informovala se u mladého advokáta, zda může žalovat svého zetě, s nímž je její dcera velice nešťastná, a zda má podle zákona právo disponovat svým majetkem. Přes

veškerou svou snahu nedokázal Massol zjistit, zda předvolání platilo paní nebo komorné. V prvním okamžiku jen letmo přelétl očima ten soudní přípis, jehož vzhled je tak povědomý; pro úsporu času je totiž předtištěný a písař vyšetřujícího soudce už pak jen vyplní bílá místa vyhrazená pro jméno a bydliště jednotlivých svědků, hodinu, kdy se dostavili atd. Asie si dala popsat vnitřek Justičního paláce, ačkoli jej znala líp než sám advokát. Nakonec se ho zeptala, v kolik hodin chodí ten pan Camusot.

„Vyšetřující soudci obvykle začínají s výslechy kolem desáté."

„Je tři čtvrti na deset," řekla Asie dívajíc se na elegantní hodinky, pravé to klenotnické mistrovské dílo, takže si Massol pomyslel: „Kde všude jen se ukrývají peníze!…"

Massol sní o svatbě

V tom okamžiku došla Asie až k oné místnosti hledící do dvora Conciergerie, v níž sedí soudní zřízenci. Když uviděla oknem fortnu, zvolala:

„Co jsou tyto tlusté zdi?"

„To je Conciergerie."

„Tak tohle je ta Conciergerie, kde naše nebohá královna… Ach, jak bych se chtěla podívat na její kobku!…"

„To není možné, paní baronko," odpověděl advokát, který podával falešné dámě rámě. „K tomu je zapotřebí povolení, a to je hrozně těžko získat."

„Slyšela jsem, že prý Ludvík XVIII. vlastnoručně napsal na zdi kobky Marie Antoinetty latinský nápis."

„Ano, paní baronko."

„Kéž bych uměla latinsky, abych si mohla ten nápis prostudovat!“ řekla na to Asie. „Myslíte, že by mi pan Camusot mohl to povolení dát?“

„To není jeho věc, ale mohl by vás tam doprovodit…“

„Ale co jeho výslechy?“ zeptala se. „Oh!“ odpověděl Massol. „Předvolaní mohou počkat.“

„Vlastně máte pravdu!“ odpověděla naivně Asie. „Ostatně já se znám s naším generálním prokurátorem panem de Granville.“

Tato poznámka zapůsobila na zřízence i advokáta přímo kouzelně.

„Tak vy se znáte s panem generálním prokurátorem?“ řekl Massol, který se už chystal požádat o jméno a adresu této klientky, kterou mu náhoda posílá.

„Vídám se s ním často u jednoho společného známého, pana de Sérizy. S paní de Sérizy jsem spřízněna přes Ronquerollesovy…“

„Jestli se chce madam podívat do Conciergerie,“ řekl zřízenec, „tak…“

„Ano,“ řekl Massol.

A zřízenci pustili advokáta a baronku na schody, po nichž pak sestoupili do malé strážnice, kam ústí schodiště ze Souriciére, což byla místnost Asii dobře známá. Tvořila, jak jsme viděli, mezi Souriciére a šestou komorou jakousi pozorovatelnu, kterou musí každý projít.

„Zeptejte se tady těch pánů, jestli se už pan Camusot dostavil,“ řekla pozorujíc strážné, kteří tu hráli karty.

„Ano, soudce právě přišel ze Souriciére.“

„Souriciére!“ řekla. „Co je to?…“

„Bože, to jsem ale hloupá, že jsem nešla přímo za hrabětem Granvillem… Ale už nemám čas… Zaveďte mne, pane, k panu Camusotovi, než bude zaneprázdněn.“

„Madam, na rozhovor s panem Camusotem máte ještě spoustu času,“ řekl Massol. „Když mu pošlete svou

navštívenku, ušetří vás nutnosti čekat v předpokoji pro svědky… Tady v paláci se berou na dámy vašeho druhu ohledy… Máte navštívenku?“

K čemu sloužil Massol a psík

V tom okamžiku Asie a její advokát stáli přímo před oknem do strážnice, odkud strážní mohou pozorovat provoz ve fortně Conciergerie. Strážní, vychovaní v úctě k ochráncům vdov a sirotků, znali též výsady osob v taláru, takže na chvíli připustili přítomnost baronky v doprovodu advokáta. Asie si dala od mladého advokáta vyprávět hrůzostrašné příběhy, jež se ve fortně odehrály. Nechtěla věřit tomu, že se za těmito mřížemi koná úprava odsouzenců před popravou. Ale strážmistr jí to potvrdil.

„Jak ráda bych to viděla!…“ řekla.

A zůstala takto klábosíc se strážmistrem a s advokátem, až uviděla, jak fortnou prošel Jacques Collin, kterého podpírali dva strážníci a před nímž kráčel zřízenec pana Camusota.

„Och, to asi bude vězeňský kněz, který patrně jde připravit nějakého nešťastníka…“

„Kdepak, paní baronko,“ odpověděl strážník. „To je zajištěný, kterého vedou k výslechu.“

„Z čeho je obviněn?“

„Je zapleten do případu travičství.“

„Och, na toho bych se chtěla podívat!…“

„Tady nemůžete zůstat,“ řekl brigadýr. „Nesmí s nikým mluvit a přejde přes naší strážnici. Tyhle dveře vedou na schodiště, madam…“

„Děkuji, pane strážníku,“ řekla baronka, zamířila ke dveřím, vyběhla na schody a vykřikla: „Kde to jsem?“

Zvuk toho hlasu doletěl až k uším Jacquese Collina, jehož takto chtěla upozornit na svou přítomnost. Brigadýr se rozběhl za paní baronkou, uchopil ji kolem pasu a jako pírko ji odnesl až do hloučku pěti strážníků, kteří všichni vstali jako jeden muž. Ve strážnici se totiž ničemu nevěří. Byla to bezohlednost, ale bezohlednost nutná. Sám advokát zvolal zděšeně: „Madam! Madam!“, neboť se bál, aby neměl nepříjemnosti.

Abbé Carlos Herrera se téměř v mdlobách zastavil a klesl ve strážnici na židli.

„Ubožák,“ řekla baronka. „Tohle že je zločinec?“

Tato slova, ač byla pronesena do ucha mladého advokáta, uslyšeli všichni, neboť v té příšerné strážnici vládlo hrobové ticho. Pár zvlášť privilegovaných osob dostane občas povolení spatřit pověstné zločince, když procházejí strážnicí nebo chodbami, takže ani zřízenci pověření doprovodem Carlose Herrery nic nenamítali. Ostatně dík obětavosti brigadýra, který popadl baronku, aby zabránil jakémukoli styku mezi zajištěným a cizí osobou, vznikl mezi nimi bezpečný prostor.

„Pojďme!“ řekl Jacques Collin a namáhavě se pokusil vstát.

V témž okamžiku mu z rukávu vypadla kulička a baronka, které závoj umožňoval nepozorovaný rozhled, zaznamenala místo, na němž se zastavila. Kulička byla vlhká a mastná a proto se nezakutálela, neboť tyto maličkosti, na pohled tak bezvýznamné, Jacques Collin vypočítal tak, aby úspěch byl zaručen. Když zadrženého odváděli vzhůru po schodišti, Asie zcela přirozeně upustila kabelku a rychle ji zase zvedla. Když se však shýbla, sebrala kuličku, jejíž barva se do té míry podobala prachu a špíně na podlaze, že ji činila neviditelnou.

„Ach!“ zvolala, „až se mi z toho srdce sevřelo!… Vždyť on umírá…“

„To se jen tak zdá,“ řekl strážmistr.

„Pane,“ řekla Asie advokátovi, „zaveďte mě ihned k panu Camusotovi. Jdu za ním právě v této věci… a možná že si se

mnou rád promluví ještě před výslechem toho chudáka abbé…“

Advokát a baronka opustili strážnici s opocenými a začouzenými zdmi. Ale když vystoupili po schodišti, Asie náhle zvolala:

„A co můj pes?… Ach, pane, můj chudáček pejsek!“ A jako šílená se hnala do dvorany a každého se vyptávala na svého psa, až se dostala do vstupní haly a tam se vrhla ke schodišti volajíc: „Tamhle je!“

To schodiště vedlo na nádvoří Harlay, kde Asie skončila svůj výstup, naskočila do jednoho z fiakrů, které mají stanoviště na quai des Orfévres, a zmizela i s předvoláním pro Evropu, jejíž pravé jméno policie ani justice dosud neznaly.

Asie v nejlepších stycích s vévodkyní

„Do rue Neuve-Saint-Marc!“ křikla na kočího.

Asie se mohla spolehnout na dokonalou diskrétnost jisté vetešnice jménem paní Nourissonová, jíž se rovněž říkalo paní de Saint-Estéve, která propůjčovala nejen svou totožnost, nýbrž i svůj krámek, v němž kdysi Nucingen smlouval o vydání Ester. Asie tu byla jako doma, neboť měla v bytě paní Nourissonové vlastní pokoj. Zaplatila fiakr, a když pozdravila paní Nourissonovou tak, aby pochopila, že nemá čas ani na pár slov, vystoupila rovnou do své ložnice. Jakmile byla Asie z dosahu všech zvědavých pohledů, jala se rozkládat papírky s pečlivostí, s jakou vědci rozbalují svitky palimpsestu. Když si přečetla instrukce, uznala za vhodné, že by bylo dobře přepsat na dopisní papír řádky určené pro Luciena. Pak sestoupila za paní Nourissonovou a vyzpovídala ji, zatímco malá krámská běžela pro fiakr na boulevard des Italiens. Tak Asie získala

adresy vévodkyně de Maufrigneuse a paní de Sérizy, které paní Nourissonová znala ze svých styků s jejich komornými.

Všechny tyto pochůzky důkladně připravené akce si vyžádaly přes dvě hodiny. Vévodkyně de Maufrigneuse, která bydlela ve čtvrti Saint-Honoré, nechala paní de Saint-Estéve čekat celou hodinu, ačkoli panská strčila dveřmi budoáru navštívenku paní de Saint-Estéve, na niž Asie napsala:

„V naléhavé věci, týkající se Luciena.“

Při prvním pohledu na obličej vévodkyně pochopila Asie, jak nevhod přichází; a tak se omluvila, že ruší odpočinek paní vévodkyně zprávou o nebezpečí, v němž se ocitl Lucien…

„Kdo jste?“ otázala se vévodkyně bez jakékoli předběžné zdvořilostní formule, měříc si Asii, kterou sice doktor Massol v soudním paláci mohl považovat za baronku, ale která na koberci v salónku Cadignanského paláce působila jako skvrna od kolomazi na bílých atlasových šatech.

„Jsem obchodnice obnošeným šatstvem, paní vévodkyně, protože v podobných situacích se lidé obracejí na ženy, jejichž povolání se zakládá na naprosté diskrétnosti. Nikdy jsem nikoho nezklamala a bůh ví, kolik vznešených dam mi na měsíc svěřilo své diamanty se žádostí o přesné napodobeniny původních šperků…“

„Jmenujete se ještě i jinak?“ řekla vévodkyně usmívajíc se při vzpomínce, kterou v ní tato odpověď vyvolala.

„Ano, paní vévodkyně, jsem sice paní de Saint-Estéve pro lepší příležitosti, ale v obchodě se jmenuji paní Nourissonová.“

„Nu dobrá…“ odpověděla vévodkyně již jiným tónem.

„Dovedu být velice užitečná,“ pokračovala Asie, „protože znám tajemství manželů právě tak jako tajnosti manželek. Měla jsem hodně co dělat s panem de Marsay, kterého paní vévodkyně…“

„Dost! Dost!…“ zvolala paní vévodkyně. „Starejme se o Luciena.“

„Jestli ho paní vévodkyně chce zachránit, musela by mít odvahu se ihned ustrojit; ostatně by paní vévodkyně sotva mohla být krásnější, než je teď. Jste hezká k nakousnutí, na mou duši. A zapřahat nedávejte, madam, pojeďte se mnou fiakrem… Pojeďme k paní de Sérizy, chcete-li předejít ještě většímu neštěstí, než by byla smrt toho andílka…“

„Dobrá, jdu s vámi!“ řekla na to vévodkyně po krátkém zaváhání. „My dvě musíme společně dodat Leontině odvahu…“

Krásná bolest

Přes vskutku ďábelskou aktivitu této galejnické Doriny právě odbíjela druhá hodina, když vévodkyně de Maufrigneuse vstupovala do obydlí paní de Sérizy na Chausée d'Antin. Ale tam, dík vévodkyni, neztratily už ani minutu. Obě byly ihned uvedeny k hraběnce, kterou zastihly ležící na pohovce v altánku uprostřed zahrady vonící nejvzácnějšími květy.

„Výborně,“ řekla Asie rozhlížejíc se kolem sebe, „tady nás nemůže nikdo slyšet.“

„Ach, drahoušku, umírám! Tak co jsi podnikla, Diano?“ zvolala hraběnka a vyskočila jako srnka, uchopila vévodkyni za ramena a propukla v pláč.

„No tak, Leontino, jsou chvíle, kdy ženy, jako jsme my, nesmějí plakat, ale musí jednat,“ řekla vévodkyně a donutila hraběnku, aby si znovu sedla na pohovku.

Asie si prohlížela hraběnku oním zvláštním pohledem, jímž protřelé babizny s rychlostí chirurgického skalpelu, otvírajícího ránu, pronikají až do hloubi ženské duše. Společnice Jacquese Collina zjistila u hraběnky známky citu u žen velkého světa nejvzácnějšího, totiž skutečného žalu… toho žalu, který vrývá nesmazatelné jizvy jak v srdci, tak na tváři. V jejím oblečení

nebyla ani nejmenší stopa po koketnosti. Hraběnce bylo tehdy čtyřicet pět jar a její zmačkaný župánek z květovaného mušelínu odhaloval poprsí bez živůtku a bez šněrovačky… Oči orámované černými kruhy a žilkované tváře svědčily o prolitých slzách. Župánek neměl pás. Vyšívaná spodnička a košile byly celé pomačkané. Vlasy pod krajkovým čepcem, jež už čtyřiadvacet hodin neviděly hřeben, byly spleteny do krátkého culíčku a vykukovaly zpod čepce v chudých praménc ích a lokýnkách. Leontina si zapomněla vzít falešné copy.

„Vy jste asi poprvé v životě zamilovaná…“ pronesla Asie vážně.

V tom si teprve Leontina Asie všimla a zděšeně se zarazila. „Kdo to je, drahá Diano?“ zeptala se vévodkyně.

„Koho jiného bych ti mohla přivést než osobu oddanou Lucienovi a nám plně k službám?“

Typická Pařížanka

Asie uhodla, jak se věci mají. Paní de Sérizy, která platila za dámu ze společnosti, která má nejlehčí mravy, měla po deset let milostný vztah k markýzi Aiglemontovi. Potom markýz odjel do kolonií, paní de Sérizy se bláznivě zamilovala do Luciena a přebrala ho vévodkyni de Maufrigneuse nevědouc – jako ostatně nikdo v Paříži – o Lucienově lásce k Ester. Ve vysoké společnosti známý vztah poškodí pověst ženy víc než deset tajných dobrodružství, natož pak dva takové vztahy. Nicméně, ježto nikdo s paní de Sérizy nepočítal, vyprávěč se nemůže zaručit za její dvakrát pošramocenou počestnost. Byla to blondýnka střední postavy, zachovalá jako ty pěstované blondýnky, které vypadají sotva na třicet, štíhlá, ale nikoli hubená, s bílou pletí a stříbřitě plavými vlasy, jemnýma

rukama a nohama, aristokraticky křehkou postavou; vtipná byla jako rozená Ronquerollesová a tudíž stejně zlá k ženám, jako laskavá k mužům. Dík svému velkému bohatství i vysokému postavení manžela i bratra, markýze Ronquerollesa, byla po celý život ušetřena všech těch trpkých zklamání, která by se stala údělem každé jiné ženy. Jednu velkou přednost měla ve své neskrývané zkaženosti: že byla upřímná a netajila se svým obdivem k mravům z doby regentství. Ve dvaačtyřiceti letech se této ženy, pro niž byli muži až dosud příjemnými a kupodivu hýčkanými hračkami a která v lásce viděla jen nutnou oběť, jíž by si je podmanila, při pohledu na Luciena zmocnila podobná láska, jakou pocítil baron de Nucingen k Ester. Tehdy, jak jí to právě řekla Asie, se poprvé v životě zamilovala. Tyto přesuny mládí jsou u velkých dam častější, než se to u Pařížanek předpokládá, a působí nevysvětlitelný pád některých ctnostných žen v okamžiku, kdy se blíží k přístavu čtyřicítky. Vévodkyně de Maufrigneuse jediná věděla o této strašlivé, vše pohlcující vášni, jejíž šťastné chvíle, počínaje dětskými city první lásky až po nesmírné šílenství rozkoše, činily Leontinu nepříčetnou a nenasytnou.

Pravá láska, jak známo, je nelítostná. Objevení Ester mělo za následek roztržku, při níž by zuřivost dohnala ženu k vraždě; pak následovalo období zbabělosti, jíž se upřímná láska s takovou rozkoší poddává. A tak už po celý měsíc by hraběnka byla dala deset let života za to, aby se alespoň týden mohla stýkat s Lucienem. Nakonec i přistoupila na to, že je Ester její soupeřka, a to právě v okamžiku, kdy do tohoto vrcholného milostného citu vpadla jako břeskný hlas trouby posledního soudu zpráva o miláčkově zatčení.

Hraběnka z toho měla málem smrt a manžel ji sám držel v posteli, aby snad v blouznění něco nevyzradila. Už čtyřiadvacet hodin žila s dýkou v srdci. V horečce říkala manželovi:

„Vysvoboď Luciena, a já budu žít jen pro tebe!“

Asiina přesvědčovací metoda

„Teď nejde o to, tvářit se jako mrtvá koza, jak říká paní vévodkyně," zvolala hrozivě Asie, cloumajíc hraběnkou. „Jestli ho chcete zachránit, nesmíte ztratit ani minutu. Přísahám při památce své matky, že je nevinen."

„Že je to tak, viďte?…" zvolala hraběnka a vlídně pohlédla na příšernou babiznu.

„Jenže," pokračovala Asie, „kdyby ho pan Camusot *špatně vyslechl*, dvěma větami z něho může udělat zločince, takže máte-li možnost proniknout do Conciergerie a dostat se k němu, hned se vydejte na cestu a odevzdejte mu tenhle lístek… Ručím vám za to, že do zítřka bude volný… Dostaňte ho odtamtud, beztak jste ho tam dostala vy."

„Já?"

„Ano, vy!… Vy velké dámy totiž nemáte nikdy ani vindru, i když máte milióny. Když jsem si kdysi dopřávala přepych mít chlapečky, mívali kapsy plné zlaťáků a já jsem se bavila tím, jak jim to dělá dobře. Je to tak příjemné, když je člověk zároveň matkou i milenkou! Kdežto vy necháváte chcípat hladem lidi, které milujete, a ani se neptáte na to, jak se jim daří. To Ester nenadělala zbytečné řeči: za cenu ztráty vlastního těla i duše dala Lucienovi ten milión, který na Lucienovi chtěli, a tím se octl v téhleté situaci…"

„Ubohá holka! Tohle že udělala? Za to ji mám ráda…" řekla Leontina.

„Jo, teďka…" řekla Asie s ledovou ironií.

„Byla krásná, ale teď jsi ty daleko krásnější než ona, dušinko… a Lucienův sňatek s Klotyldou je tak důkladně rozbitý, že už ho nic nespraví," zašeptala vévodkyně Leontině.

Tato myšlenka a tento odhad na hraběnku tak zapůsobily, že se jí rázem udělalo lépe: přejela si rukou přes čelo a zase omládla.

„Tak děvenko, hlavu vzhůru, a do toho!…“ řekla Asie, když uviděla tu přeměnu a uhodla její příčinu.

„Ale především,“ řekla paní de Maufrigneuse, „je třeba zabránit panu Camusotovi, aby Luciena vyslýchal, a to můžeme, když mu napíšu pár slov a pošleme mu tento lístek do Justičního paláce po tvém komorníkovi, Leontino.“

„Tak tedy pojďme ke mně,“ řekla paní de Sérizy.

Pozorování

Strážníci posadili umírajícího na židli umístěné proti oknu v pracovně pana Camusota, sedícího v křesle za svým psacím stolem. Coquart s perem v ruce seděl u menšího stolku pár kroků od soudce.

Rozložení jednotlivých pracoven soudců není zanedbatelné, ačli nebylo zvoleno záměrně, a je třeba dodat, že náhoda se tu zachovala k justici věru sestersky. Soudci jsou jako malíři, potřebují rovnoměrné, ničím nerušené severní světlo, neboť tváře zločinců jsou jako obraz, který má být soustavně zkoumán. Proto jsou též stoly téměř všech vyšetřujících soudců umístěny jako stůl pana Camusota tak, aby sami seděli ke světlu zády a aby vyslýchaným padalo světlo do obličeje. Po půl roce praxe žádný z nich neopomene se po celou dobu výslechu, pokud nenosí brýle, tvářit roztržitě a lhostejně. Právě následkem náhlé změny výrazu, zpozorované dík zmíněnému systému a způsobené nenadálou otázkou, byl odhalen zločin spáchaný Castaignem v okamžiku, kdy po dlouhé poradě s generálním prokurátorem se soudce už už chystal, že pro nedostatek důkazů navrátí zlosyna společnosti. Tato maličkost

může přesvědčit i ty nejméně chápavé lidi, nakolik je živý, zajímavý, zvláštní, dramatický i krutý zápas při trestním vyšetřování, tento zápas beze svědků, avšak vždy pečlivě zapsaný. Bůh sám ví, co zbyde na papíře z té nejledovější urputné bitvy, při níž oči, přízvuk, každé škubnutí v tváři, sebeslabší uzardění vyvolané citovým pohnutím, všechno je nebezpečné, jako když se divoši navzájem pozorují, aby se nakonec odhalili a zabili. Takový psaný protokol je už tedy pouhý popel po požáru.

„Jak zní vaše skutečné jméno?“ otázal se Camusot Jacquese Collina.

„Don Carlos Herrera, kanovník královské kapituly v Toledu, tajný posel Jeho Veličenstva Ferdinanda VII.“

Je třeba tu poznamenat, že Jacques Collin mluvil francouzsky jako španělská kráva a tak komohl slova, že jeho odpovědi byly téměř nesrozumitelné, takže je musel často opakovat. Tento obraz byl již příliš vyšperkován germanismy pana de Nucingen, abychom tu přidávali další těžko čitelné věty, jimiž by se jen zpomalil spád děje.

Jak galejník dokazuje, že není jen tak někdo

„Máte nějaké listiny potvrzující údaje, které uvádíte?“ otázal se soudce.

„Ano, pane, cestovní pas, dopis Jeho katolického Veličenstva, které mě pověřuje mým posláním… Ostatně můžete hned poslat na španělské velvyslanectví lístek s pár slovy, která vám zde napíši, a vyreklamují si mne. A potřebujete-li další důkazy, napíši Jeho Eminenci velkému almužníkovi Francie, a ten mi ihned pošle svého osobního tajemníka.“

„Pořád ještě tvrdíte, že jste na umření?“ řekl Camusot. „Kdybyste skutečně od svého zatčení trpěl tak, jak jste tvrdil, musel byste už být touto dobou mrtev,“ dodal soudce ironicky.

„Obžalováváte tu odvahu nevinného a sílu jeho povahy,“ odpověděl mírně vyšetřovaný.

„Coquarte, zazvoňte! Ať přijde soudní lékař a ošetřovatel. Budeme vám muset svléci kabát, abychom si mohli ověřit znamení na vašem rameni,“ pokračoval Camusot.

„Pane, jsem ve vašich rukách.“

Obžalovaný pak požádal soudce, mohl-li by mu laskavě vysvětlit, o jaké znamení jde, a proč ho hledá na jeho rameni. Soudce tu otázku čekal.

„Je tu podezření, že jste uprchlý galejník Jacques Collin, jehož opovážlivost se nezastaví před ničím, ani před svatokrádeží!…“ řekl rychle soudce a ponořil pohled do očí vyšetřovaného.

Jacques Collin nehnul ani brvou, ani se nezačervenal; zachoval dokonalý klid a se zvědavě naivním výrazem se podíval na Camusota.

„Já a galejník?… Nechť vám řád, k němuž náležím, a Bůh odpustí váš omyl! Řekněte mi, co mám udělat, abych vám zabránil v dalším urážlivém jednání, které je v rozporu s mezinárodním právem a je namířeno proti Církvi svaté a proti králi, který je mým pánem.“

Soudce, aniž vyšetřovanému odpověděl, mu vysvětlil, že byl-li podroben potupnému označení, jak se kdysi podle zákona dálo odsouzencům k nuceným pracím, písmena se ihned znovu objeví, jakmile se mu poklepe na rameno.

„Ach, pane,“ řekl Jacques Collin, „bylo by to vskutku smutné, kdyby se mi moje oddanost králi měla stát osudnou.“

„Vysvětlete mi, jak to myslíte,“ řekl soudce. „Proto jste tady.“

„To je tak, pane, musím mít záda plná jizev, protože jsem byl střelen zezadu jako vlastizrádce, ačkoli jsem byl věren

svému králi. Zastřelili mne přívrženci konstituce a nechali mne tam ležet jako mrtvého.“

„Byl jste zastřelen, a jste živ!“ řekl Camusot.

„Měl jsem dohodu s vojáky, kterým jisté zbožné osoby zaplatily. A vojáci mne pak postavili tak daleko, že ke mně doletěly už téměř neškodné střely, a vojáci mířili na záda. Je to fakt, který vám může potvrdit Jeho Excelence velvyslanec…“

„Ten zatracený chlap má na všechno odpověď! Ostatně tím líp,“ pomyslel si Camusot, který se tvářil tak přísně jen proto, aby vyhověl požadavkům justice a policie.

Obdivuhodná vynalézavost Jacquese Collina

„Jak se octl člověk vašeho postavení,“ pokračoval soudce obraceje se ke galejníkovi, „u milenky barona de Nucingen, a ještě ke všemu u bývalé prostitutky?“

„Řeknu vám, proč mne našli v domě kurtizány, pane,“ odpověděl Jacques Collin. „Ale než vám povím, jaké důvody mne tam zavedly, musíte vědět, že jsem s tou ženskou nestačil ani promluvit, a že se mi udělalo špatně hned, jak jsem překročil práh. Dověděl jsem se o tom, že slečna Ester zamýšlí vzít si život, a ježto šlo o zájmy mladého Luciena de Rubempré, k němuž chovám zvláštní náklonnost, jejíž důvod je posvátný, chtěl jsem to nebohé stvoření svést z cesty, na niž ji dostalo zoufalství: chtěl jsem jí říci, že Lucienův poslední pokus u slečny Klotyldy ztroskotal. A doufal jsem, že když jí oznámím, že zdědila sedm miliónů, navrátím jí odvahu k životu. Jsem si jist, pane soudce, že to všechno způsobila tajemství, jež mi byla svěřena. Podle toho, jak mne to skolilo, si myslím, že mne někdy během dopoledne otrávili; ale zachránila mne moje silná nátura. Vím, že už dlouho mne pronásleduje agent tajné policie a pokouší se mne zaplést do

nějaké špinavé aféry. Kdybyste v okamžiku zatčení vyhověli mé žádosti a zavolali lékaře, měli jste důkaz toho, co vám říkám o svém zdravotním stavu. Věřte, pane, že osobnosti postavené výš než my mají živelný zájem na tom, aby mne ztotožnily s nějakým lumpem a tak získaly právo se mne zbavit. Sloužit králům není samý zisk, mívají své malicherné stránky. Jediná Církev svatá je dokonalá.“

Není možné vylíčit, co se odehrávalo na tváři Jacquese Collina, který schválně protáhl tuto tirádu na deset minut, pěkně větu po větě. Všechno to znělo tak věrohodně, hlavně zmínka o Corentinovi, že byl soudce zviklán.

„Můžete mi sdělit důvod své velké náklonnosti k panu Luciemi de Rubempré?“

„Vy jste to neuhodl? Je mi šedesát let, pane… – Velice vás prosím, tohleto nepište… Je to… Opravdu musím?“

„Je to ve vašem zájmu, a hlavně v zájmu Luciena de Rubempré, abyste řekl všechno,“ řekl soudce.

„Tak tedy on je… Ach, Bože!… Je to můj syn!“ dodal Collin s námahou.

A omdlel.

„Tohle nepište, Coquarte,“ řekl tiše Camusot.

Coquart vstal a došel pro lahvičku octa.

„Je-li tohle Jacques Collin, pak je to velký herec,“ pomyslel si Camusot.

Coquart dával čichat starému galejníkovi z lahvičky. Camusot ho přitom pozoroval ostřížím a soudcovským zrakem.

Jak to dopadne, když přijde kosa na kámen

„Musíme mu sundat paruku, než Jacques Collin přijde k sobě,“ řekl Camusot.

Starý galejník ta slova uslyšel a strnul strachem, neboť věděl, jak odpudivě bez ní vypadá.

„Nemáte-li sílu si sundat paruku… Ano, Coquarte, sundejte mu ji," řekl soudce svému písaři.

Jacques Collin s obdivuhodnou rezignací nastavil hlavu písaři, avšak pohled na tuto hlavu zbavenou své ozdoby byl otřesný, nebo teď měla svou skutečnou podobu. Ten pohled uvedl Camusota do velkých rozpaků. Očekávaje příchod lékáře a ošetřovatele, jal se pořádat a prohlížet všechny předměty a písemnosti zabavené v Lucienově bytě. Po svém zákroku v rue Saint-Georges u slečny Estery odebraly se soudní orgány na quai Malaquais a vykonaly tam domovní prohlídku.

„Máte tu dopisy paní hraběnky de Sérizy," řekl Carlos Herrera, „ale nechápu, jak to, že máte skoro všechny papíry Lucienovy," dodal a usmál se na soudce drtivě ironickým úsměvem.

Camusot ten úsměv inkasoval a pochopil celý dosah slůvka „skoro".

„Lucien de Rubempré, podezřelý z toho, že je s vámi spolčen, je zatčen," odpověděl soudce, aby zjistil, jak tato zpráva na vyslýchaného zapůsobí.

„To jste způsobil velké zlo, protože je stejně nevinen jako já," řekl falešný Španěl bez sebemenší známky vzrušení.

„Uvidíme, zatím jsme stále ještě u otázky vaší totožnosti," odpověděl Camusot, překvapen klidem vyslýchaného. „Jste-li skutečně Carlos Herrera, situace Luciena Chardona by se tím rázem změnila."

„Ano, byla to opravdu paní Chardonová, slečna de Rubempré!" zašeptal Carlos. „Běda, je to jeden z mých největších hříchů." Zvedl oči k nebi a podle toho, jak pohyboval rty, zdálo se, že se vroucně modlí.

„Ale jste-li Jacques Collin, a byl-li Lucien de Rubempré vědomě společníkem uprchlého galejníka a svatokrádežníka,

pak jsou všechny zločiny, z nichž je podezřelý, víc než pravděpodobné.“

Carlos Herrera vyslechl tato slova, jež pronesl mazaně soudce, nehybně jako socha, a na slova „vědomě“ a „uprchlý galejník“ jen zvedl ruce k nebi v bolestně vznešeném gestu.

„Pane abbé,“ pokračoval soudce s přehnanou zdvořilostí, „jste-li don Carlos Herrera, jistě nám prominete všechno to, co jsme nuceni učinit v zájmu spravedlnosti a pravdy…“

Jacques Collin vytušil léčku už podle zvuku soudcova hlasu při slovech „pane abbé“: zachoval však stále stejný klid; Camusot očekával nějakou známku radosti, která by mu byla jakýmsi prvním náznakem nesmírného uspokojení zločince, že oklamal soudce, a potvrzovalo, že je to skutečně galejník, ale hrdina galejí byl ozbrojen dokonale machiavellskou přetvářkou.

„Jsem diplomat a člen řádu velice přísné řehole,“ odpověděl Jacques Collin s apoštolskou mírností, „všechno chápu a jsem zvyklý utrpení. Už bych byl dávno volný, kdybyste byli u mne doma objevili skrýš, v níž jsou mé písemnosti, protože jak pozoruji, zabavili jste jen písemnosti bezvýznamné…“

To byla pro Camusota poslední rána: Jacques Collin svým klidem a prostotou zcela vyvážil podezření vzniklé pohledem na jeho hlavu.

„Kde jsou ty papíry?“

„Označím vám to místo, když dáte svého zplnomocněnce doprovázet legačním tajemníkem španělského velvyslanectví, který je přiveze a jemuž za ně budete odpovědný, protože tu jde o mé postavení, o diplomatické dokumenty a o tajemství, které by kompromitovalo zesnulého krále Ludvíka XVIII.! Ach pane soudce, bylo by lepší… Nu, vy jste zástupcem soudu!… Ostatně velvyslanec, jehož se celou dobu dovolávám, to ocení.“

Cejch je smazán

V tom okamžiku vstoupil lékař a ošetřovatel, když byli ohlášeni zřízencem.

„Dobrý den, pane Lebrune," řekl Camusot lékaři, „zavolal jsem vás, abyste konstatoval zdravotní stav zde přítomného obžalovaného. Tvrdí, že byl otráven a že od předvčerejška má smrt na jazyku; podívejte se, je-li možno ho bez obav svléknout a zjistit případnou přítomnost znamení…"

Doktor Lebrun vzal Jacquese Collina za ruku, nahmatal mu tep, požádal ho, aby vyplázl jazyk a velice pozorně si ho prohlížel. Prohlídka trvala asi deset minut.

„Obžalovaný hodně vytrpěl," odpověděl lékař, „ale v současné době se těší veliké síle…"

„Ta zdánlivá síla, pane doktore, je způsobena nervovým vzrušením, které působí moje podivná situace," odpověděl Jacques Collin s důstojností biskupa.

„Dost možná," řekl doktor Lebrun.

Na soudcův pokyn byl vyšetřovaný vysvlečen. Ponechali mu kalhoty, ale všechno ostatní mu svlékli, i košili. A tak se objevila chlupatá hruď přímo kyklopské mohutnosti. Byl to neapolský Herkules Farneský bez své nadživotní nadsázky.

„K čemu určila příroda muže takto stavěné…" řekl lékař Camusotovi.

Zřízenec se vrátil s jakousi pálkou z ebenového dřeva, která je od nepaměti odznakem funkce a nazývá se prut; několikrát jí udeřil na místo, kam kat vypálil osudná písmena. Objevilo se sedmnáct důlků, různě roztroušených, ale přes veškerou péči, s níž záda zkoumali, nenalezli nic, co by se podobalo písmenům. Jen zřízenec upozornil na to, že vrchní příčka písmene T je tu naznačena dvěma důlky, jejich vzdálenost od sebe se rovná délce pomlčky mezi dvěma čárkami, které po

obou stranách cejch zakončují, a že další důlek označuje konečný bod onoho písmene.

„To všechno je značně neurčité," řekl Camusot, když uviděl pochybnosti na tváři vězeňského lékaře.

Carlos požádal, aby provedli tutéž zkoušku na druhém rameni a uprostřed zad. Objevilo se dalších třicet jizev, které doktor na Španělovu žádost zaznamenal a prohlásil, že záda byla tak hluboce zjizvená, že ani v tom případě, že by byl cejch skutečně vypálen, nebylo by jej možno zjistit.

Šermířské triky

V tom okamžiku vstoupil poslíček z prefektury a odevzdal panu Camusotovi obálku s prosbou o odpověď. Když soudce list přečetl, pošeptal cosi do ucha Coquartovi tak, aby to nikdo neslyšel. Jen podle Camusotová pohledu uhodl Jacques Collin, že mu právě z prefektury přišla nějaká informace týkající se jeho osoby.

„Mám pořád v patách toho Peyradova přítele," pomyslel si Jacques Collin. „Kdybych ho znal, zbavil bych se ho, jako jsem se zbavil Contensona. Podaří se mi ještě jednou vidět Asii?"

Když podepsal list, sepsaný Coquartem, soudce jej zasunul do obálky a podal poslíčkovi ze zmocňovací kanceláře. Zmocňovací kancelář je nepostradatelným pomocníkem spravedlnosti. Tato kancelář, vedená policejním komisařem *ad hoc,* skládá se z několika smírčích úředníků, kteří s pomocí policejních komisařů jednotlivých čtvrtí vystavují povolení k domovní prohlídce nebo dokonce příkazy k zatčení osob podezřelých ze spoluviny na zločinech a přestupcích. Zmocněnci soudních úřadů tak šetří vyšetřujícím soudcům vzácný čas.

Na soudcův pokyn pak pan Lebrun a ošetřovatel vězně znovu oblékli a zároveň se zřízencem odešli. Camusot si sedl k psacímu stolu a chvíli si pohrával s perem.

„Vy máte tetu," řekl zničehonic Camusot Jacquesu Collinovi.

„Tetu?" podivil se don Carlos Herrera, „ale pane, vždyť já nemám žádné příbuzné, jsem neuznaný levoboček nebožtíka vévody Ossunského."

Sám pro sebe si pak pomyslel „přihořívá", jak se říká při hře na schovávanou, což je ovšem dětinská představa onoho krutého zápasu mezi spravedlností a zločincem.

„Ale jděte!" řekl Camusot. „Přesto ale máte tetu, slečnu Jacquelinu Collinovu, kterou jste pod exotickým jménem Asie dostal za kuchařku k slečně Ester."

Jacques Collin pokrčil lhostejně rameny v dokonalém souladu s překvapeným výrazem, s nímž přijal slova soudce, který ho pozoroval se škodolibým zájmem.

„Dejte si pozor," řekl Camusot, „a poslouchejte, co vám řeknu."

„Poslouchám, pane soudce."

Kdo je Asie

„Vaše teta má krámek v Templu a její obchody řídí jakási slečna. Paccardová. Její bratr je bývalý odsouzenec, ale ona je naprosto počestná osoba, známá pod jménem Rometta. Soud je vaší tetě na stopě a za pár hodin budeme mít rozhodující důkazy. Ta osoba je vám hluboce oddaná."

„Pokračujte, pane soudce," řekl klidně Jacques Collin, když se Camusot na okamžik odmlčel. „Poslouchám."

„Vaše teta, která je asi o pět let starší než vy, byla kdysi milenkou Marata neblahé paměti. Z toho krvavého zdroje

získala zárodek svého současného jmění… Podle informací, jichž se nám dostalo, je to velice mazaná přechovávačka, protože proti ní nemáme zatím žádný důkaz. Po Maratově smrti žila prý, podle informací, které mám v ruce, s nějakým chemikem, kterého v roce XII odsoudili k smrti pro penězokazectví. V procesu s ním vystoupila jako svědkyně. Při této důvěrné známosti snad získala své znalosti jedů. Od roku XII do roku 1806 byla vetešnicí. V letech 1812a 1816 si odpykala dva roky vězení za svádění mladistvých k neřesti… Vy už jste byl odsouzen pro padělatelství, odešel jste z bankovního domu, kde pro vás teta získala místo úředníka dík vzdělání, jehož se vám dostalo, a protekci, kterou tehdy vaše teta měla u osobností, jejichž zhýralé choutky zásobovala mladým masem. To všechno se nijak zvlášť nepodobá vznešenosti vévodů Ossunských. Stále ještě zapíráte?…“

Jacques Collin naslouchal Camusotovi a vzpomínal na své šťastné dětství, na oratoriánskou kolej, kterou vystudoval, a tyto myšlenky mu dodávaly krajně udivený výraz. Přes obratnost vyšetřovací výřečnosti se Camusotovi nepodařilo na této klidné tváři vyvolat jediný záchvěv.

„Jestliže jste všechno věrně vypsal tak, jak jsem vám hned na počátku vysvětlil, přečtěte si to znovu,“ odpověděl Jacques Collin. „Nemám, co bych k tomu dodal… U té kurtizány jsem nikdy nebyl, jak jsem tedy mohl vědět, kdo je její kuchařka? Nemám vůbec nic společného s těmi osobami.“

„Přes vaše zapírání přistoupíme ke konfrontacím, které možná otřesou vaší jistotou.“

„Člověk, kterého už jednou zastřelili, je zvyklý na všechno,“ odpověděl mírně Jacques Collin.

Camusot se vrátil k prohlídce zabavených písemností, než se vrátí šéf bezpečnosti, který si vskutku nesmírně pospíšil, neboť výslech začal v půl jedenácté a v půl dvanácté zřízenec šeptem hlásil soudci příchod pana Bibi-Lupina.

„Ať vejde!“ odpověděl pan Camusot.

Známí se poznávají

Když Bibi-Lupin, od něhož se čekalo zvolání „To je on!“, vstoupil do místnosti, zůstal zaraženě stát. V obličeji zjizveném neštovicemi nepoznával tvář svého klienta. Jeho nejistota soudce zarazila.

„Postavu má jako on,“ řekl agent. „Ovšem, jsi to ty, Jacquesi Colline,“ pokračoval zkoumaje oči, tvar čela a uši. „Jsou věci, které se nedají změnit. – Je to doopravdy on, pane Camusote… Jacques má jizvu po řezné ráně na levé paži. Ať si svlékne kabát, a uvidíte ji…“

Jacques Collin byl znovu nucen svléknout si kabát, Bibi-Lupin mu vyhrnul rukáv a ukázal na zmíněnou jizvu.

„To je od kulky,“ odpověděl don Carlos Herrera. „A tady jsou i další jizvy.“

„Je to jeho hlas!“ zvolal Bibi-Lupin.

„Vaše jistota,“ řekl soudce, „je pouhá informace, ale důkaz to není.“

„To já vím,“ odpověděl pokorně Bibi-Lupin. „Ale seženu vám svědky. Jedna z nájemnic penziónu Vauquerových už je tady…“ řekl a pohlédl na Jacquese Collina.

Klidný výraz, který Jacques Collin nasadil, se ani nepohnul.

„Uveďte tu osobu!“ poručil Camusot, který přes svou zjevnou lhostejnost prozrazoval jistou nelibost.

To neuniklo Jacquesovi Collinovi, který příliš nepočítal se soudcovými sympatiemi, a proto upadl do zjevné netečnosti, způsobené zuřivým přemýšlením o možných příčinách soudcova postoje. Zřízenec uvedl paní Poiretovou a její náhlé zjevení vyvolalo u trestance lehké chvění, kterého si však soudce nevšiml, neboť už byl zřejmě rozhodnut.

„Jak se jmenujete?“ zeptal se soudce a zahájil tak formality, jimiž začíná každá výpověď a každý výslech.

Paní Poiretová byla bělovlasá stařenka s tváří svraskalou jako jablíčko, v tmavomodrých hedvábných šatech. Prohlásila, že se jmenuje Christine-Michelle Michonneauová a je provdaná za jistého pana Poireta, že je jí jedenapadesát let, narodila se v Paříži, bydlí v rue des Poules na rohu rue des Postes a že provozuje živnost bytné a pronajímá zařízené pokoje.

„Paní Poiretová,“ řekl soudce, „vy jste v letech 1818 – 1819 bydlela v penziónu jisté paní Vauquerové?“

„Ano, pane soudce. Tam jsem se seznámila s panem Poiretem, úředníkem na penzi, a už rok mi chudák leží v posteli těžce nemocný… A proto se nemohu dlouho zdržovat mimo dům.“

„Bydlel tehdy v tom penziónu nějaký Vautrin?…“ otázal se soudce.

„No, pane soudce, to tehdy byla taková aféra! Byl to sprostý galejník…“

„Vy jste spolupracovala při jeho zatčení.“

„To není pravda, pane soudce…“

„Vypovídáte před soudem, tak si dejte pozor!…“ pronesl přísně pan Camusot.

Paní Poiretová neřekla nic. „Snažte se rozpomenout,“ pokračoval Camusot. „Dobře se na toho člověka pamatujete?… Poznala byste ho?“

„Myslím, že ano.“

„Je to tady ten člověk?“ řekl soudce.

Paní Poiretová si nasadila brýle a podívala se na abbého Carlose Herreru.

„Jeho postavu by měl, i výšku. Ale… ne… jo… Pane soudce,“ pokračovala, „poznala bych ho hned, kdybych se mu mohla podívat na prsa.“ (Viz *Otec Goriot.)*

Přes všechnu vážnost své funkce se soudce ani zapisovatel neubránili smíchu. Jacques Collin se přidal k jejich veselosti, ale zdrženlivě. Vyšetřovaný si ještě ani neoblékl kabát, který mu před chvílí Bibi-Lupin svlékl. A na soudcův pokyn si ochotně svlékl košili.

„Jo, jeho kožich by to byl… Jenže jste pěkně zešedivěl, pane Vautrine!“ zvolala paní Poiretová.

Vyšetřovancova opovážlivost

„Co na to řeknete?“ otázal se soudce vyšetřovaného.

„Že je ta ženská blázen!“ odpověděl Jacques Collin.

„Panebože, kdybych i měla pochybnosti, ten hlas by mi stačil, ačkoli už nemá tentýž obličej… Je to on, co mi vyhrožoval… Ano, a ten pohled!“

„Ani úředník soudní policie, ani tato žena,“ pokračoval soudce, obraceje se na Collina, „se nemohli napřed domluvit, aby vás popsali stejně, žádný z nich vás předtím neviděl. Jak to vysvětlíte?“

„Justice se dopustila daleko horších omylů, než to, že bere vážně svědectví ženy, která pozná člověka podle chlupů na prsou, a na základě podezření nějakého policajta,“ odpověděl Jacques Collin. „Shledávají u mne podobnost hlasu, pohledu a postavy s nějakým těžkým zločincem, a to je dost neurčité. Pokud jde o vzpomínku, která by svědčila o tom, že mezi tou paní a mým dvojníkem existovaly nějaké vztahy, za které se ani nestydí… Sám jste se tomu musel zasmát. Byl byste tak laskav, pane soudce, a zeptal se v zájmu pravdy, kterou si v zájmu spravedlnosti ve své věci přeji odhalit vroucněji, než si to přejete vy, té paní Foi…“

„Poiretové.“

„… Poiretové (promiňte, jsem Španěl), zda se pamatuje na osoby, které tehdy bydlely v tom… jak jste to říkala, madam?“

„V penziónu,“ řekla paní Poiretová.

„Já nevím, co to je,“ pokračoval Jacques Collin.

„Je to dům, kde se prodávají obědy a večeře za předplatné.“

„Máte pravdu,“ zvolal Camusot, na kterého udělala dojem zdánlivá upřímnost, s jakou mu Jacques Collin nabídl možnost, kterak dosáhnout výsledku, že na něho vlídně pohlédl. „Zkuste si vzpomenout na nájemníky, kteří bydleli v penziónu v době zatčení Jacquese Collina.“

„Byl tam pan Rastignac, doktor Bianchon, starý Goriot a slečna Tailleferová…“

„Dobrá,“ řekl soudce, který nepřestal pozorovat Jacquese Collina, jehož tvář zůstávala nehybná. „Tak co ten starý Goriot?“

„Ten umřel,“ řekla paní Poiretová.

„Pane soudce,“ řekl Jacques Collin. „U Luciena jsem několikrát viděl nějakého pana Rastignaka, který snad měl jisté styky s paní de Nucingen, a jde-li o tutéž osobu, ten by si mne nikdy nespletl s nějakým galejníkem, se kterým se mne snažíte ztotožnit…“

„Pan de Rastignac a doktor Bianchon,“ řekl soudce, „zastávají oba takové společenské postavení, že by jejich svědectví, v případě, že by vám bylo příznivé, mohlo vést k vašemu propuštění. – Coquarte, připravte pro ně předvolání!“

V několika minutách byly formality spojené s výpovědí paní Poiretové skončeny. Coquart jí přečetl zápis o výstupu, který se právě odehrál, a paní Poiretová jej podepsala. Ale vyšetřovaný jej odmítl podepsat, odvolávaje se na neznalost francouzské soudní praxe.

Nová událost

„Tak to by pro dnešek stačilo," řekl pan Camusot. „Teď byste se měl trochu posilnit, dám vás zavést do Conciergerie."

„Bohužel je mi příliš zle, než abych mohl něco jíst," řekl Jacques Collin.

Camusot měl v úmyslu načasovat návrat Jacquese Collina tak, aby se udál právě v době, kdy se vězni procházejí po dvoře. Chtěl však také mít od ředitele Conciergerie odpověď na příkaz, který mu ráno dal, a proto zazvonil na zřízence. Když zřízenec přišel, hlásil, že mu domovnice z domu na quai Malaquais chce odevzat důležitý list, týkající se pana Luciena de Rubempré. Camusot považoval tuto událost za natolik závažnou, že zapomněl na svůj původní úmysl. „Ať vejde," řekl.

„Prosím za prominutí, pane soudce," řekla domovnice, uklánějíc se postupně soudci a abbému Carlosovi. „V rozrušení z toho, jak k nám dvakrát za sebou přišli od soudu, můj muž a já jsme dočista zapomněli na ten dopis pro pana Luciena, co jsme měli schovaný v zásuvce u prádelníku a za který jsme museli zaplatit pět franků, ačkoliv je z Paříže, protože je moc těžký. Můžete mi za něj zaplatit porto? Bůh ví, kdy zase uvidím svoje nájemníky!"

„Ten dopis přinesl listonoš?" otázal se Camusot, když si pečlivě prohlédl obálku.

„Ano, pane soudce."

„Coquarte, sepište mi protokol o tomto prohlášení. – Tak, milá paní, teď mi řekněte své jméno a zaměstnání…"

Camusot vzal ženu pod přísahu a nadiktoval protokol.

Zatímco se uskutečňovaly tyto formality, Camusot prozkoumal poštovní razítko označující datum a hodinu, kdy byl dopis podán, a kdy doručen. Ukázalo se, že dopis došel na

Lucienovu adresu nazítří po Esteřině smrti a byl bezesporu napsán a odeslán v den tragédie.

Můžeme si proto představit překvapení pana Camusota při četbě dopisu, který byl napsán a podepsán tou, kterou soud považoval za oběť zločinu.

Stačí

ESTER LUCIENOVI
v pondělí 13. května 1830
(V POSLEDNÍ DEN MÉHO ŽIVOTA, V DESET HODIN RÁNO)

Luciene můj, zbývá mi sotva hodina života. Za hodinu budu mrtvá, a zemřu docela bez bolesti. Zaplatila jsem padesát tisíc franků za takové zrníčko černého rybízu, které obsahuje jed s rychlým smrtícím účinkem. Takže, kocourku můj, můžeš si říci: Moje malá Ester vůbec netrpěla… Ano, trpěla jsem, jen když jsem psala tyto řádky.

Ten ohava za mne tak draze zaplatil, ačkoli věděl, že den, kdy se stanu jeho, bude můj poslední. Nucingen právě odešel, omámený jako opilý medvěd. Poprvé a naposled v životě jsem mohla porovnat své bývalé řemeslo lehké holky s opravdovou láskou, a hrůznou povinnost, která by se nejraději vytratila, aby nezbylo ani místečko pro polibek, zastřít věčně kvetoucí něhou. Už jen tento pocit hnusu mi činí smrt slastnou… Vykoupala jsem se: byla bych si ráda zavolala zpovědníka z kláštera, kde jsem byla pokřtěna, abych se mu vyzpovídala a očistila si duši. Ale už takhle bylo té prostituce dost a dost, zneuctila bych tím svátost oltářní, a ostatně se cítím omytá vodami upřímného pokání. Bůh se mnou naloží, jak uzná za vhodné.

Nechme toho fňukání, chci pro Tebe do posledního okamžiku zůstat Tvou Ester, nechci Tě zatěžovat svou smrtí, budoucností, Pánembohem, který by nebyl dobrý, kdyby mne trápil i na onom světě, když jsem si na tomto světě už tolik vytrpěla...

Mám před sebou Tvůj rozkošný portrét od paní de Mirbel. Tahle destička ze slonové kosti byla mou útěchou ve dnech Tvé nepřítomnosti, a dívám se na ni s opojením, zatímco Ti líčím své poslední myšlenky a poslední záchvěvy svého srdce. Ten portrét přiložím do obálky, protože nechci, aby ho někdo ukradl nebo prodal. Při pouhém pomyšlení na to, že by se předmět mého štěstí octl ve výloze nějakého starožitníka mezi dámami a napoleonskými důstojníky nebo mezi nějakými čínskými hračičkami, mne mrazí. Tu podobiznu, můj milý, smaž, nikomu ji nedávej… leda, že by Ti takový dar vrátil srdce toho chodícího bidla oblečeného do šatů, té Klotyldy de Grandlieu, která Ti v noci nadělá modřiny těmi svými špičatými kostmi… Ano, s tím souhlasím, byla bych Ti zase k něčemu dobrá jako zaživa. Och, kdybych byla věděla, že Tě to potěší, že Tě to alespoň rozesměje, byla bych si stoupla před výheň s jablkem v ústech, abych Ti je upekla! Moje smrt Ti bude takhle zase ku prospěchu… Byla bych rušila Tvé manželství… Ach, já tu Klotyldu nechápu! Může se stát Tvou ženou, nosit Tvé jméno, být s Tebou ve dne v noci, být Tvojí, a dělá takové cavyky! Na to musí být člověk ze čtvrti Saint-Germain! A nemít ani pět kilo masa na kostech…

Ubohý Luciene! Můj zklamaný ctižádostivý Luciene, myslím na Tvou budoucnost! Však budeš jednou litovat, že už nemáš toho svého věrného psa, tu hodnou holku, která pro Tebe kradla, která se nechala vláčet před soud, aby Ti zajistila štěstí, která byla neustále zaměstnána vymýšlením, čím by Té potěšila, vynalézáním nových radostí, tu, která měla lásku k Tobě ve vlasech, v nohách, v uších, zkrátka tu svou „balerínu“, jejíž každý pohled Ti žehnal; která po šest let

myslela jen a jen na Tebe, která byla do té míry Tvou věcí, že nikdy nebyla ničím jiným než emanací Tvé duše, jako světlo je emanací slunce. A pro nedostatek peněz a cti se nemohu bohužel stát Tvou ženou… Vždycky jsem pečovala o Tvou budoucnost a dávala Ti všechno, co jsem měla… Jakmile si přečteš tento dopis, přijď a vezmi si to, co budu mít pod polštářem, neboť nedůvěřuji služebným…

Chci totiž i ve smrti být krásná, pěkně si lehnu do postele, zkrátka, jako bych zaujala pózu pro malíře. A pak přitisknu to zrnko rybízu k patru a nebudu znetvořena ani křečí, ani nějakou směšnou polohou.

Vím, že se na Tebe paní de Sérizy kvůli mně rozhněvala; ale pochop, kocourku, že až se dozví, že jsem mrtvá, odpustí Ti, Ty se jí budeš dvořit, a kdyby Tě Grandlieuovi nadále odmítali, dobře Tě ožení.

Můj milý, nechci, abys příliš lamentoval nad mou smrtí: Především Ti musím říci, že jedenáct hodin 13. května není nic jiného než zakončení dlouhé nemoci, která pro mne nastala v den, kdy jste mne na terase v Saint-Germain uvrhli zpět do mého dřívějšího způsobu života… Člověka může bolet duše, stejně jako bolí tělo. Jenže duše se nenechá tak hloupě trápit jako tělo, neboť tělo nepodpírá duši tak, jako je duše oporou těla, a duše má možnost se uzdravit tím, že po vzoru švadlenek najde východisko v kbelíku uhlí. Především jsi mi daroval celý život, když jsi mi řekl, že kdyby Tě Klotylda znovu odmítla, oženil by ses se mnou. Pro nás pro oba by to bylo velké neštěstí, byla bych jaksi dvojnásob mrtvá, neboť existuje více či méně trpká smrt. Společnost by nás nikdy nepřijala.

Už dva měsíce moc a moc přemýšlím. Chudák holka žije v bahně, jako jsem žila já, než jsem se dostala do kláštera. Mužům se líbí a bezohledně ji nutí, aby sloužila jejich rozkoši; nejdřív si pro ni pošlou kočár, a domů už ji pošlou pěšky. Nenaplivají-lijí do tváře, pak jen proto, že ji před takovou potupou chrání její krása. Ale z mravního hlediska si počínají

ještě hůř. Ale stačí, když taková holka zdědí pět šest miliónů, budou za ní běhat princové, budou ji uctivě zdravit, až pojede v kočáře, bude si moci vybrat mezi nejstaršími erby Francie. Táž společnost, která volala hanba při pohledu na spojení dvou krásných a šťastných bytostí, se nepřestala klanět paní de Staél, přes její milostné pletky, protože měla dvě stě tisíc franků renty. Společnost, která se sklání před penězi nebo slávou, odmítá se sklonit před štěstím i před ctností – a já bych byla vykonala mnoho dobrého… Kolik slz bych jen byla osušila!… Myslím, že nejméně tolik, kolik jsem jich prolila!… Ano, byla bych chtěla žít jen pro Tebe a pro křesťanskou lásku.

Toto jsou úvahy, které pro mne činí smrt přímo půvabnou. A tak, kocourku můj, já nenaříkám! Říkej si často: Byly dvě hodné holky, dvě krásné bytosti, a obě umřely pro mne, aniž mi měly cokoli za zlé, dvě bytosti, které mne zbožňovaly! Postav ve svém srdci pomník Coralii a Ester, a jdi si svou cestou! Pamatuješ, jak jsi mi kdysi ukazoval scvrklou stařenku v zeleném čepci a hnědých hedvábných šatech s černými mastnými skvrnami, bývalou milenku jistého předrevolučního básníka, která se chvěla zimou na sluníčku, ačkoli stála v závětří stromořadí v Tuileriích, a která se strachovala o ohavného mopslíka, nejubožejšího mopslíka, jaký může být? Víš, ta žena mívala kdysi lokaje, ekvipáže, vlastní palác! Tehdy jsem ti řekla:‚To radši umřu ve třiceti.' A ten den jsem Ti pak připadala zamyšlená, vyházel jsi kdovíco peněz, abys mne rozptýlil. A mezi dvěma polibky jsem Ti řekla také: ‚Denně odcházejí hezké ženy ze scény před koncem.' A já jsem zkrátka nechtěla hrát v posledním jednání.…

Asi se Ti zdá, že jsem upovídaná, ale tohle je můj poslední ‚drb'. Píšu Ti, jak jsem s Tebou mluvila, chci mluvit vesele. Ufňukané švadlenky se mi vždycky protivily. Víš, že jsem docela dobře dokázala jednou umřít, tehdy po návratu z toho osudného plesu v Opeře, kde Ti řekli, že jsem byla prostitutkou!

Miláčku, ten portrét nikdy nikomu nedávej! Kdybys věděl, v jaké záplavě lásky se nořím do Tvých očí, když se na něj v opojení dívám v krátké přestávce mezi psaním, uvědomil by sis, až bys z něho snímal všechnu tu lásku, kterou jsem se snažila do té slonoviny vtisknout, že zde je nyní duše Tvé milované.

Mrtvá, která žebrá o almužnu, to je dost komické!… Nu což, člověk se musí umět v hrobě slušně chovat.

Ani nevíš, jak by má smrt připadala hrdinská pitomcům, kdyby věděli, že tu noc mi Nucingen nabídl dva milióny, když ho budu milovat, jako miluji Tebe. Ten se bude divit, že jsem dodržela slovo, které jsem mu dala, tím, že jsem z něho zdechla. Všechno jsem zkusila, abych mohla dál dýchat týž vzduch co Ty. Tomu zloději ve velkém jsem řekla: ‚Chcete být milován tak, jak jste si to přál! Zavážu se, že už Luciena nikdy neuvidím…' On na to: ‚A co mám udělat?' – ‚Dáte mi pro něho dva milióny?' – Kdybys byl viděl, jak se kysele zatvářil… Byla bych se tomu zasmála, kdyby to pro mne nebylo tak tragické. ‚Ušetřete mne svého odmítnutí,' řekla jsem mu. Jak vidím, záleží vám víc na dvou miliónech než na mně. Každá žena se ráda dovídá, jakou má cenu,' dodala jsem a otočila se k němu zády.

Ten darebák se za pár hodin dozví, že jsem to myslela vážně.

Kdopak Ti bude česat ve vlasech pěšinku? Ne, teď už nesmím myslet na věci života, zbývá mi už jen pět minut, a ty věnuji Bohu: nežárli na něho, můj anděli, chci s ním mluvit o Tobě, žádat pro Tebe o štěstí za cenu své smrti a svého trestu na onom světě. Velice mne mrzí, že musím do pekla; byla bych chtěla vidět anděly, abych se přesvědčila, že jsou Ti podobní… Sbohem, můj milý! Žehnám Ti celou svou bolestí. Až do hrobu zůstávám

Tvou Ester.

Odbíjí jedenáctá hodina. Naposled jsem se pomodlila a jdu si lehnout a umřít. Ještě jednou sbohem! Chtěla bych, aby teplo mé dlaně tu zanechalo mou duši, tak jako sem kladu poslední políbení, a ještě jednou Ti chci říci, že jsi můj milý kocourek, ačkoli jsi příčinou smrti

své Ester.

Z čehož je zřejmé, že spravedlnost musí být nemilosrdná

Soudci se zachvělo srdce žárlivostí, když dočítal jediný dopis sebevraha na rozloučenou, jaký kdy četl napsaný tak vesele, ačkoli to byla veselost zimničná a poslední vzepětí slepé lásky.

„Co je na něm tak zvláštního, aby byl takto milován?“ pomyslel si, opakuje to, co říkají všichni muži, kterým nebylo dáno líbit se ženám.

„Můžete-li dokázat nejen, že nejste Jacques Collin, bývalý galejník, ale že jste skutečně don Carlos Herrera, kanovník toledský, tajný posel Jeho Veličenstva Ferdinanda VII.,“ řekl soudce Jacquesu Collinovi, „budete osvobozen, neboť nestrannost, jakou vyžaduje můj úřad, mě nutí k tomu, abych vám řekl, že jsem právě dostal dopis od slečny Ester Gobseckové, v němž přiznává svůj úmysl vzít si život a v němž vyslovuje ohledně svých služebných podezření, které jako by označovalo je za původce zmizení oněch sedmi set padesáti tisíc franků.“

Mezi řečí pan Camusot srovnával písmo dopisu s písmem poslední vůle a bylo mu zřejmé, že dopis skutečně psala táž osoba, která sepsala poslední vůli.

„Pane, příliš ochotně jste uvěřil ve zločin, nespěchejte s úsudkem, že došlo ke krádeži.“

„Aha!…“ řekl Camusot a vrhl soudcovský pohled na vyšetřovaného.

„Nemyslete, že se zkompromituji tím, že vám řeknu, že se ty peníze ještě mohou najít,“ pokračoval Jacques Collin, naznačuje tak soudci, že prohlédl jeho podezření. „Ta chudák holka byla u svých služebných velice oblíbena; a kdybych byl volný, vzal bych si na starost nalezení peněz, jež nyní patří bytosti, která je mi na světě nejdražší, Lucienovi!… Byl byste tak laskav a dovolil mi, abych si ten dopis přečetl? Bude to jen okamžik… Je to důkaz o nevině mého drahého chlapce… nemusíte se bát, že bych jej zničil… ani, že bych o něm někomu řekl, jsem v samovazbě.“

„V samovazbě!…“ zvolal soudce. „Už v ní nebudete. Sám vás žádám, abyste co nejrychleji osvědčil svou totožnost; spojte se se svým velvyslancem, chcete-li…“

A podal dopis Jacquesu Collinovi. Camusot byl rád, že se dostal z tísně, že může vyhovět generálnímu prokurátorovi, paní de Maufrigneuse a paní de Sérizy. Nicméně chladně a zkoumavě prohlížel tvář vyslýchaného, zatímco ten četl dopis kurtizány; a přes upřímnost, která se na ní zračila, říkal si:

„A přece je to vyložená tvář galejníka!“

„Tak takhle se lidé milují!…“ řekl Jacques Collin podávaje mu dopis.

A obrátil ke Camusotovi obličej zalitý slzami.

„Kdybyste ho znal!“ pokračoval. „Je to taková mladá, svěží a tak překrásná duše, dítě, básník… Člověk pociťuje nezadržitelnou touhu se mu obětovat, uspokojit jeho sebemenší přání. Můj drahý Lucien je tak rozkošný, když se k někomu má!…“

„Opravdu,“ řekl soudce, pokoušeje se naposled o odhalení pravdy, „vy nemůžete být Jacques Collin…“

„Ne, pane soudce,“ odpověděl galejník.

A Jacques Collin se stal víc než kdykoli předtím donem Carlosem Herrerou.

Ve své touze dokončit své dílo, odvedl si soudce do okenního výklenku a napodobuje způsoby církevního hodnostáře, promluvil důvěrně:

„Mám toho hocha tak rád, pane, že kdybych se měl stát tím zločincem, za něhož mě máte, abych této modle svého srdce ušetřil nepříjemnosti, sám bych se udal," řekl šeptem. „Napodobil bych tu nebohou holku, která se v jeho prospěch připravila o život. A tak vás, pane, snažně prosím o laskavost: pusťte Luciena ihned na svobodu."

„Povinnost mi nedovolí," řekl Camusot vlídně, „ale lze-li se o jistých věcech dohodnout s nebem, i spravedlnost dovede být ohleduplná, a můžete-li mi uvést pádné důvody… Mluvte, nebude to zapsáno."

„Tak tedy," začal Jacques Collin, oklamaný Camusotovou žoviálností, „vím, jak tam ten ubohý chlapec asi teď trpí, byl by schopen si ve vězení sáhnout na život…"

„Och!" nadskočil Camusot. „Pokud jde o tohle…"

„Ani nevíte, komu se zavděčíte, když mi vyhovíte," dodal Jacques Collin, který chtěl hrát i na jiné struny. „Prokazujete službu řádu, který je mocnější, než je hraběnka de Sérizy, než je vévodkyně de Maufrigneuse, které vám nikdy nezapomenou, že se jejich dopisy octly ve vaší pracovně…" řekl, ukazuje na dva svazky navoněných dopisů. „Můj řád si dobře pamatuje…"

„Pane," řekl Camusot, „již dosti! Najděte si jiné důvody. Jsem vázán vůči vyšetřovanému stejně jako vůči veřejné spravedlnosti."

„Jen mi uvěřte, znám Luciena, je to duše ženská, duše básníka, duše člověka z jihu, nestálá a bez vůle," pokračoval Jacques Collin, jemuž se zdálo, že soudce konečně získal. „Jste si jist nevinou toho mladíka, tak už ho víc netrapte. Dejte mu tento dopis, oznamte mu, že je Esteřiným dědicem, vraťte mu svobodu… Když to neuděláte, budete litovat, kdežto když ho prostě rovnou propustíte, já vám (nechte mě na samotce) zítra, nebo třebas ještě dnes večer vysvětlím všechno, co by vám

v téhle historii mohlo připadat záhadné a co je důvodem té štvanice proti mně. Ale riskoval bych život, už pět let chtějí dostat mou hlavu… Až bude Lucien volný a ženatý s Klotyldou de Grandlieu, bude můj úkol na tomto světě splněn, už nebudu bránit svou kůži… Mým pronásledovatelem je jistý zvěd vašeho předešlého krále.“

„Aha, Corentin!“

„Tak on se jmenuje Corentin?… Děkuji vám… Nu, pane, můžete mi slíbit, že učiníte, oč jsem vás požádal?“

„Soudce nemůže a nesmí nic slibovat. – Coquarte! Řekněte zřízenci a strážným, aby vyšetřovaného dovedli zpět do Conciergerie… Dám příkazy, abyste se večer octl v pistoli,“ dodal vlídně s lehkým úklonem hlavy.

Soudce získává nazpět všechny výhody

Zaražen tím, oč ho Jacques Collin právě požádal, připomněl si Camusot, jak naléhal na to, aby byl vyslechnut jako první, odvolávaje se na svůj zdravotní stav, a vrátila se mu všechna původní nedůvěra. Jak naslouchal v duchu těmto neurčitým pochybnostem, uviděl, jak ten člověk se smrtí na jazyku kráčí, mohutný jako Herkules, a už se ani nesnaží o některou z těch obratně sehraných scének, jimiž se vyznačoval jeho příchod. „Pane?“

Jacques Collin se otočil.

„Přesto, že jste odmítl podepsat protokol o výslechu, můj písař vám ho nyní přečte.“

Vyšetřovaný se těšil skvělému zdraví, a pohyb, jímž vykročil, aby si sedl k písaři, byl pro soudce rozhodujícím paprskem světla.

„Vy jste se nějak rychle uzdravil,“ řekl Camusot.

„Nachytal mě,“ pomyslel si Jacques Collin.

Nahlas pak řekl:

„Radost, pane, je všelék… Tento dopis, důkaz o nevině, o níž jsem nepochyboval… to je ten nejlepší lék.“

Když zřízenec a stráže vyšetřovaného odváděli, provázel ho soudce zamyšleným pohledem. A tu učinil pohyb jako někdo, kdo se probouzí, a hodil Esteřin dopis na písařův stůl.

„Coquarte, opište tento dopis!“

Trudnomyslnost příznačná pro vyšetřující soudce

Je už v lidské povaze, že se člověk dívá s nedůvěrou na to, co se od něho žádá, když je to proti jeho vlastním zájmům nebo proti jeho povinnosti, někdy i tehdy, jde-li o věc zcela lhostejnou, neboť tyto pocity jsou pro vyšetřujícího soudce zákonem. Čím víc vyšetřovaný, jehož situace nebyla dosud vyjasněna, upozorňoval na mračna stahující se na obzoru v případě, že by byl Lucien vyslýchán, tím víc se takový výslech jevil Camusotovi jako nezbytný. Ani kdyby tato formalita nebyla podle zákoníku a práva obyčejového nutná, žádala si ji už sama otázka totožnosti abbého Carlose. Ve všech povoláních existuje stavovské svědomí. I kdyby nebyl puzen zvědavostí, byl by Camusot vyslechl Luciena ze soudcovské cti, tak jako vyslechl Jacquese Collina s použitím všech úskoků, jaké si může dovolit i ten nejbezúhonnější soudce. Služba, kterou chtěl prokázat, vlastní služební postup, to vše u Camusota ustupovalo touze poznat pravdu nebo ji uhodnout, i kdyby ji pak měl smlčet. Bubnoval na okno, dávaje se unášet proudem svých dohadů, neboť v takových případech bývají myšlenky podobné řece, která protéká tisíci zeměmi. Jako milovníci pravdy jsou soudcové podobni žárlivým ženám, oddávají se tisícerým dohadům a rýpají se v nich dýkou podezření, jako starověký obětník kdysi kuchal své oběti.

Nakonec se zastaví nikoli u skutečnosti, ale u pravděpodobnosti, až nakonec přece jenom zahlédnou pravdu. Žena zpovídá milovaného muže jako soudce vyslýchá zločince. Za takových okolností stačí záblesk, slovo, jiné zabarvení hlasu nebo zaváhání, aby odhalila fakt, zradu, utajený zločin. „Podle toho, jak mi vylíčil svou oddanost synovi (je-li to jeho syn), bych se mohl domnívat, že se octl v domě té holky, aby ohlídal peníze. A protože netušil, že se pod poduškou zemřelé skrývá závěť, vzal pro svého syna oněch sedm set padesát tisíc franků jaksi *pro jistotu!*… Tady mám důvod, proč slibuje, že ten obnos nalezne. Pan de Rubempré by měl ve vlastním zájmu i v zájmu spravedlnosti objasnit, čím je vlastně jeho otec… A to mi slibuje protekci svého řádu (jeho řádu!), když Luciena nebudu vyslýchat!…“ U této úvahy se zastavil.

Jak jsme viděli, řídí vyšetřující soudce výslech podle vlastního uvážení. Je na něm, bude-li si počínat obratně nebo ne. Takový výslech není nic, a je to všechno. V tom je jeho výsada. Camusot zazvonil, zřízenec se vrátil. Přikázal mu, aby přivedl pana Luciena de Rubempré, ale zároveň mu přikázal, že nesmí cestou s nikým mluvit. Byly dvě hodiny po poledni.

„Něco tají,“ říkal si soudce, „a musí to být něco opravdu důležitého. Ten jeho obojživelník, který není ani kněz, ani laik, ani galejník, ani Španěl, ale který nechce, aby z úst jeho chráněnce vyšlo jakési zdrcující slovo, uvažuje asi takto: „Ten básník je slaboch, je zženštilý. Není jako já, který jsem Herkulem diplomacie, tomu snadno vyrvete jeho tajemství.“ Takto se tedy od toho neviňátka dozvíme všechno.“

A jal se klepat na okraj stolu slonovinovým nožem, zatímco jeho písař opisoval Esteřin dopis. Jak podivným způsobem někdy používáme svých duševních schopností! Camusot předpokládal všechny možné zločiny, a přitom pominul ten jediný, jehož se vyšetřovaný dopustil, totiž zfalšování závěti v Lucienův prospěch. Nechť ti, kdo závidí soudcům jejich

postavení, si laskavě uvědomí, jaký je to život, strávený v neustálém podezírání, jakou duševní trýzeň si tím tito lidé působí, neboť věci civilní nejsou o nic méně spletité než vyšetřování zločinů, a možná si pomyslí, že jak kněz, tak soudce nesou stejně těžké jho, stejně zevnitř zježené ostny. Ostatně každé povolání má svou režnou košili a čínské hlavolamy.

Nebezpečí, jemuž je v Justičním paláci vystavena nevinnost

Po druhé hodině vstoupil k panu Camusotovi Lucien de Rubempré bledý, se zarudlýma a opuchlýma očima, zkrátka v takovém stavu zhroucení, že soudce měl možnost porovnat skutečnost s komedií, skutečného umírajícího s umírajícím divadelním. Vzdálenost z Conciergerie do soudcovy pracovny, kterou prošel mezi dvěma strážemi v doprovodu zřízence, uvrhly Luciena do vrcholného zoufalství. Odpovídá duchu básníka, že dává přednost popravě před soudem. Když spatřil tu bytost zcela bez oné mravní síly, která je vlastní soudcům a která se právě tak mocně projevila u předešlého vězně, pan Camusot pocítil lítost ze svého snadného vítězství, a toto opovržení mu umožnilo zasadit rozhodující rány, takže zůstal na kolbišti s oním příšerným pocitem svobody ducha, jímž se vyznačuje střelec, když střílí na figury.

„Vzpamatujte se, pane de Rubempré; stojíte před soudcem, který by rád napravil zlo, které nechtě způsobila justice uvalením preventivní vazby, ačkoli byla zcela neopodstatněná. Věřím, že jste nevinen, budete neprodleně osvobozen. Tady je důkaz vaší neviny: je to dopis, který zůstal u vaší domovnice v době vaší nepřítomnosti, a který mi právě přinesla. Ve zmatku, který vyvolal příchod orgánů spravedlnosti a zpráva

o vašem zatčení ve Fontainebleau, zapomněla ta žena na tento dopis od slečny Gobseckové. Přečtěte si to!…“ Lucien vzal dopis, přečetl jej a rozplakal se. Vzlykal, že nemohl ze sebe vypravit slovo. Po čtvrt hodině, za kteroužto dobu se Lucien jen stěží vzpamatoval, předložil mu písař opis dopisu a požádal ho, aby podpisem potvrdil, že *tento dopis souhlasí s originálem, který musí být kdykoli na požádání během procesu předložen,* a vybídl ho, aby potvrdil jeho správnost. Ale Lucien přirozeně, pokud jde o jeho správnost, raději spoléhal na Coquartovo slovo.

„Pane,“ řekl soudce dobrácky, „je ovšem těžké vás pustit na svobodu, dokud nebyly vyplněny naše obvyklé formality a aniž jsem vám položil několik otázek… Žádám vás, abyste mi odpověděl spíš jako svědek. U člověka, jako jste vy, bych považoval téměř za zbytečné upozornit vás, že přísaha, že nebudete mluvit nic než pravdu, není tu jen výzvou k vašemu svědomí, nýbrž též nutností, již si vyžaduje vaše poněkud obojaká situace. Pravda vám nemůže ublížit, ať je jakákoli. Lež by vás však poslala před porotu a já bych vás musel poslat nazpět do Conciergerie. Když však odpovíte na mé otázky upřímně, už dnes v noci budete spát doma a budete rehabilitován touto zprávou, která vyjde v novinách: „Pan de Rubempré, zatčený včera ve Fontainebleau, byl po krátkém výslechu ihned zase propuštěn.“

Tato slova na Luciena silně zapůsobila, a když soudce uviděl reakci svého zajatce, dodal:

„Opakuji vám, že jste byl v podezření ze spoluúčasti na vraždě otrávením, spáchané na slečně Ester. Existuje důkaz o její sebevraždě, a tím je řečeno vše. Jenže tu byl odcizen obnos sedm set padesát tisíc franků náležejících k dědictví, a vy jste dědic: bohužel tu jde o zločin. Tento zločin byl spáchán před objevením závěti. Soud se proto může domnívat, že nějaká osoba, která vás miluje stejně, jako vás milovala slečna Ester, se dopustila zločinu ve váš prospěch… –

Nepřerušujte mne,“ řekl Camusot a pohybem umlčel Luciena, který chtěl něco říci, Ještě vás nevyslýchám. Chci, abyste pochopil, nakolik se celá věc dotýká vaší cti. Zanechte falešné, zbytečné otázky cti, která mezi sebou poutá spoluviníky, a řekněte mi celou pravdu.“

Jistě jste si všimli oné nerovnosti mezi zbraněmi v tomto souboji mezi vyslýchanými a vyšetřujícím soudcem. Zajisté, obratně použité zapírání má výhodu absolutnosti formy a stačí ke zločincově obraně, ale je to i svým způsobem zbroj, která se stává tíživou v okamžiku, kdy dýka výslechu v ní nalezne mezeru. Jakmile se zapírání ukáže jako nedostatečné proti zřejmým faktům, vyšetřovaný se ocitá zcela vydán na milost soudci. A nyní si představte polozločince, jako byl Lucien, který se zachránil při prvním ztroskotání své bezúhonnosti, který se mohl polepšit a stát se užitečným pro vlast a který zahynul v osidlech vyšetřování. Soudce sepisuje zcela suchý protokol, věrně zkoumá otázky a odpovědi. Avšak z jeho obmyslně otcovských řečí, z jeho poučování, jehož jsme právě byli svědky, tu nezůstane nic. Soudcové vyšších instancí a porota vidí jen výsledek, aniž znají způsob, jímž ho bylo dosaženo. A tak, podle mínění některých moudrých hlav, by nejlepším vyšetřovatelem byla porota, jako je tomu v Anglii. I Francie se po nějaký čas těšila podobnému zařízení. Podle zákoníku z měsíce brumairu roku IV se taková instituce na rozdíl od poroty soudící nazývala porotou obžalovací. Pokud jde o konečný proces, kdybychom se vrátili k porotám obžalovacím, měl by spadat do kompetence královských soudních dvorů bez účasti poroty.

Kde všichni, kdo zhřešili, se bojí, aby se nedostali před soud

„Nyní,“ řekl Camusot po chvíli, „jak se jmenujete? – Pane Coquarte, pište,“ obrátil se k písaři.

„Lucien Chardon de Rubempré.“

„Narozený?“

„V Angoulému…“

A Lucien uvedl den, měsíc a rok.

„Nemáte žádný rodinný majetek?“

„Nemám.“

„A přesto jste při svém prvním pobytu v Paříži na tak malé jmění značně utrácel?“

„Ano, pane. Jenže v té době jsem měl ve slečně Coralii nesmírně oddanou přítelkyni, kterou jsem bohužel ztratil. To zármutek nad touto smrtí mne přivedl nazpět do mého rodiště.“

„Dobře, pane,“ řekl Camusot. „Vaše upřímnost vás šlechtí, a bude na ni vzat zřetel.“

Lucien, jak je vidět, se právě dával na cestu totálního přiznání.

„Po svém návratu z Angoulému do Paříže jste utrácel ještě daleko víc,“ pokračoval Camusot. „Žil jste jako člověk, který má kolem šedesáti tisíc franků renty.“

„Ano, pane.“

„Kdo vám dával peníze?“

„Můj ochránce abbé Carlos Herrera.“

„Kde jste se s ním seznámil?“

„Setkal jsem se s ním na silnici v okamžiku, kdy jsem se chystal skoncovat se životem sebevraždou.“

„Nikdy o něm u vás v rodině nikdo nemluvil?“

„Nikdy.“

„Můžete si vzpomenout, který měsíc a rok jste se seznámil se slečnou Ester?“

„Koncem roku 1823 v malém divadle na bulvárech.“

„A nejdřív vás stála hodně peněz, co?“

„Ano, pane!“

„Nedávno, když jste se hodlal oženit se slečnou de Grandlieu, koupil jste zámek Rubempré, připojil jste k němu za milión pozemků a řekl jste rodině Grandlieuových, že vaše sestra a váš švagr právě zdědili značný majetek a že za tento obnos vděčíte jejich štědrosti?… Řekl jste to, pane, rodině Grandlieuových?“

„Ano, pane.“

„Znáte důvod zrušení vašeho sňatku?“

„Nemám o něm tušení, pane.“

„Vězte tedy, že Grandlieuovi vyslali za vaším švagrem jednoho z nejváženějších pařížských advokátů, aby se informoval. V Angoulému se advokát podle vlastní výpovědi vaší sestry a vašeho švagra dověděl, že vám dohromady nic nepůjčili, ale také, že dědictví se skládalo z nemovitostí, které, ač značné, nepředstavovaly větší kapitál než sotva dvě stě tisíc franků… Jistě vám není divné, že rodina, jako jsou Grandlieuovi, nechce mít nic společného s majetkem, jehož původ není zjistitelný… Vidíte, pane, kam vede lež…“

Luciena toto sdělení zdrtilo, a zbytek mravní síly, jež mu ještě zůstala, ho opustil.

„Policie a justice vědí všechno, co potřebují vědět,“ řekl Camusot, „to si dobře uvědomte. Nyní,“ pokračoval, připomínaje si otcovství, jehož se dovolával Jacques Collin, „víte, kdo je člověk, který si říká Carlos Herrera?“

„Ano, pane, dověděl jsem se to až příliš pozdě.“

„Jak to, příliš pozdě? Jak to myslíte?“

„Není to kněz, není to Španěl, je to…“

„Uprchlý trestanec?“ řekl rychle soudce.

„Ano,“ odpověděl Lucien. „Než mi zjevil to osudné tajemství, byl jsem mu již zavázán, a myslel jsem, že můj přítel je počestný duchovní…“

„Jacques Collin…“ začal soudce další větu.

„Ano, Jacques Collin,“ opakoval Lucien, „tak se jmenuje.“

„Dobrá, Jacques Collin,“ pokračoval pan Camusot, „byl právě před chvílí identifikován jistou osobou, a jestliže stále ještě zapírá svou totožnost, domnívám se, že je to kvůli vám. Ale já jsem se vás ptal, zda víte, kdo je ten člověk, proto, abych odhalil další jeho podvod.“

Když uslyšel tato strašlivá slova, Lucien jako by pocítil v útrobách palčivost žhavého železa.

„Jestlipak víte,“ pokračoval soudce, „že tvrdí, že je vaším otcem, aby ospravedlnil onu podivnou náklonnost, kterou k vám chová?“

„On, a můj otec!… Ach, pane!… On že to říká?“

„Máte tušení o původu těch peněz, které vám dával? Máme-li věřit dopisu, který držíte v ruce, ta nebohá slečna Ester vám nyní prokazovala tytéž služby jako kdysi slečna Coralie. Přesto však, jak jsem řekl, jste po řadu let žil přepychovým životem, a přitom jste od ní nic nedostával.“

„Vás, pane, bych se měl zeptat,“ zvolal Lucien, „odkud galejníci berou peníze!… Nějaký Jacques Collin že by byl mým otcem?… Chudák maminka!…“

A rozplakal se.

„Písaři, přečtěte vyšetřovanému onu část výslechu takzvaného Carlose Herrery, v němž říká, že je otcem Luciena de Rubempré…“

Básník vyslechl četbu mlčky a s bolestí v tváři.

„Jsem ztracen!“ zvolal.

„Na cestě cti a pravdy není nikdo ztracen,“ řekl soudce. „A vy tedy pošlete Jacquese Collina před porotu?“ otázal se Lucien.

„Zajisté,“ odpověděl Camusot, který se toho snažil z Luciena dostat co nejvíce. „Dokončete svou myšlenku.“

Dvojí morálka

Ale přes veškerou soudcovu námahu i domluvy Lucien už neřekl ani slovo. Začal uvažovat příliš pozdě, jak tomu bývá u lidí, kteří podléhají okamžitému impulsu. V tom tkví rozdíl mezi básníkem a mužem činu: první se poddává citu, aby jej vylíčil v živých barvách, a přemýšlí až potom. Zato druhý cítí a uvažuje zároveň. Lucien zůstal zachmuřen, bledý. Už se viděl na dně propasti, do níž ho uvrhl vyšetřující soudce, na jehož zjevnou dobromyslnost se dal chytit. Dopustil se zrady nejen na svém dobrodinci, nýbrž i na spolupachateli, který však sám hájil jeho pozici jako lev a s dokonalou obratností. Tam, kde Jacques Collin všechno zachránil svou odvahou, intelektuál Lucien všechno prohrál svým nepochopením a nedostatkem úsudku. Ta ohavná lež, která ho tak pobouřila, sloužila za zástěrku pravdě daleko ohavnější. Lucien zmatený soudcovou obratností, zděšen krutou hbitostí a rychlostí úderů, které mu zasadil, používaje k tomu poklesků, kterých se dopustil a jež tesáky hryzoucí jeho svědomí odhalily, stál tu jako dobytče na jatkách, které netrefila řezníkova palice. Když vstupoval do této pracovny, byl volný a nevinný, a teď z něho byl náhle zločinec, a to podle vlastního přiznání. Konečně, jako poslední výsměch, upozornil klidný a chladný soudce Luciena, že se jeho sdělení zakládá na omylu. Camusot měl na mysli otcovský stav, který si Jacques Collin přisvojil, zatímco Lucien se hlavně obával, že vyjde najevo jeho spolčení s uprchlým galejníkem a dopustil se stejné nepředloženosti jako vrahové Ibykovi.

Royer-Collard se mimo jiné proslavil prohlášením, že vrozené city neustále vítězí nad city získanými, obhajoval názor o prioritě přísahy a tvrdil, že například zákon o pohostinství má být do té míry závazný, aby rušil váhu přísahy před soudem. Hlásil se k této teorii před celým světem, před celou Francií. Statečně vynášel spiklence, dokazoval, že je

lidské být poslušen hlasu přátelství spíš než tyranských zákonů příležitostně vytažených ze společenského arzenálu. A nakonec přirozené právo má své vlastní zákony, které nebyly nikdy odhlasovány a které jsou daleko účinnější a známější než ty, jež ukula společnost. Lucien se ke své škodě zpronevěřil zákonu solidarity, podle něhož měl mlčet a přenechat Jacquesu Collinovi, aby se sám obhájil. Ba co víc, Lucien ho přímo udal! V jeho vlastním zájmu měl tento člověk pro něho navždy zůstat Carlosem Herrerou.

Pan Camusot se těšil ze svého vítězství, neboť lapil dva zločince; rukou spravedlnosti zdrtil jednoho z módních miláčků společnosti a nalezl nezvěstného Jacquese Collina. Bude prohlášen za jednoho z nejschopnějších vyšetřujících soudců. Proto nechával svého vyšetřovaného na pokoji; ale mlčky zkoumal jeho soustředěné mlčení, viděl, jak na jeho ztrhaném obličeji houstnou krůpěje potu, jak se zvětšují, až konečně skanou, aby se promísily s dvěma proudy slz.

Rána palicí

„Proč pláčete, pane de Rubempré? Jak už jsem vám řekl, jste dědicem slečny Ester, která nezanechala žádné přímé ani nepřímé dědice; výše toho dědictví dosahuje, nalezne-li se oněch ztracených sedm set padesát tisíc, částky téměř osm miliónů franků.“

Tím zasadil provinilci poslední pánu. Kdyby se byl dokázal deset minut držet, jak mu to napsal Jacques Collin ve svém vzkazu, dosáhl by Lucien všech svých tužeb! Vyrovnal by se s Jaquesem Collinem, rozešel by se s ním, stal by se bohatým a oženil se se slečnou de Grandlieu. Nic nedokazuje výmluvěji než tento výstup, jaká moc je dána vyšetřujícímu soudci tím, že

vyšetřovaného izoluje od okolí, a zároveň jakou cenu má sdělení, jaké Asie propašovala Jacquesu Collinovi.

„Ach pane," odpověděl Lucien s trpkou ironií člověka, který už ze svého dokonaného neštěstí učinil piedestal, „jak správně se v naší řeči říká, že je někdo *podroben výslechu*!… Mezi dřívějším fyzickým mučením a dnešním duševním mučením bych, pokud jde o mne, neváhal a vybral si utrpení, jaké kdysi působil vězni kat… Co ode mne ještě chcete?" dodal hrdě.

„Tady, pane," odpověděl soudce s vyzývavým sarkasmem na básníkovu hrdost, „tady mám jen já jediný právo klást otázky."

„A já jsem měl právo neodpovídat," zašeptal nebohý Lucien, jemuž se nyní vrátil jasný úsudek.

„Písaři, přečtěte vyšetřovanému protokol o výslechu…"

„Už jsem tedy zase vyšetřovaný!" pomyslel si Lucien.

Zatímco písař četl, Lucien si řekl, že bude muset pana Camusota nějak uchlácholit. Když bzukot Coquartova hlasu ustal, Lucien sebou škubl jako člověk, který usnul při zvuku, jemuž se jeho smysly přizpůsobily a jehož překvapilo náhlé ticho.

„Musíte podepsat protokol o své výpovědi," řekl soudce.

„A vy mi vrátíte svobodu?" zeptal se Lucien rovněž ironicky.

„Ještě ne," odpověděl pan Camusot, „ale zítra po konfrontaci s Jacquesem Collinem budete dojista volný. Soud musí nyní vědět, zda jste nebo nejste spolupachatelem zločinů, jichž se mohl tento člověk po svém útěku v roce 1820 dopustit. Nicméně už nebudete v samovazbě, napíši řediteli, aby vás přemístil do nejlepší cely ‚pistole'."

„Dostanu tam i papír a inkoust?"

„Dají vám tam všechno, oč požádáte. Pošlu v tom smyslu příkaz po zřízenci, který vás doprovodí."

Lucien mechanicky podepsal protokol a parafoval různé odvolávky podle Coquartových pokynů, mírný jako obětní beránek. Jediná maličkost nám toho o Lucienově rozpoložení poví víc než nejpodrobnější líčení. Zpráva o brzké konfrontaci s Jacquesem Collinem osušila krůpěje potu na jeho tváři, oči mu plály nesnesitelným žárem. Rázem se stal tím, čím byl Jacques Collin, člověkem ze železa.

U lidí podobné povahy, jakou měl Lucien a kterou Jacques Collin tak správně odhadl, jsou tyto náhlé přechody ze stavu naprosté demoralizace do stavu téměř ocelového odhodlání (nakolik se dokážou napnout lidské síly) nejvýraznějším projevem duševního života. Vůle se vrací jako voda, která zmizela z pramene; prolíná do ústrojí připraveného působením prvku ve své podstatě dosud neznámého. Pak se z mrtvoly stává opět člověk, a člověk se ze všech sil vrhá do konečného zápasu.

Lucien si vložil Esteřin dopis s miniaturou, kterou mu vrátila, na srdce. Pak se pohrdavě uklonil panu Camusotovi a pevným krokem vykročil mezi oběma strážci do chodeb.

„Je to zavilý darebák," řekl soudce písaři, aby se pomstil za zdrcující opovržení, jež mu básník právě projevil. „Myslel si, že se zachrání, když zradí svého spolupachatele."

„Z těch dvou," řekl nesměle Coquart, „mi připadá ten trestanec z tvrdšího těsta."

Soudce na mučidlech

„Pro dnešek jste volný, Coquarte," řekl soudce. „Už toho bylo až dost. Pošlete pryč ty, kdo čekají, ať přijdou zítra. Ano, a půjdete hned k panu generálnímu prokurátorovi, a je-li ještě ve své kanceláři, požádáte ho, zda by mě mohl na okamžik

přijmout. Ještě tam bude," pokračoval, když pohlédl na dřevěné hodiny se zlacenými lištami. „Je čtvrt na čtyři."

Protože tyto zápisy z výslechů, které se tak rychle čtou, jsou psány ve formě otázek a odpovědí, vyžaduje jejich sepsání obrovskou spoustu času. Je to jedna z příčin pomalého průběhu trestních výslechů a držení podezřelých ve vazbě. Pro chudáky je to zkáza, pro boháče hanba. Neboť v jejich případě okamžité propuštění by napravilo, pokud je to jen možné, zlo způsobené zatčením. Proto oba výjevy, které tu byly tak věrně vylíčeny, zabraly veškeren čas, který Asie potřebovala k rozluštění příkazů svého šéfa, aby vytáhla vévodkyni z jejího salónku a dodala vzpruhu paní de Sérizy.

V tom okamžiku Camusot, který chtěl využít své obratnosti, vzal oba zápisy, znovu je pročetl a chystal se je ukázat generálnímu prokurátorovi a zeptat se ho, co o nich soudí. Zatímco se oddával úvahám, vrátil se zřízenec a vyřizoval mu, že s ním chce nutně mluvit sluha paní hraběnky de Sérizy. Na Camusotův pokyn vstoupil komorník oblečený jako pán, podíval se ze zřízence na soudce a řekl:

„Mám čest hovořit s panem Camusotem?…"

„Ano," odpověděl současně soudce a zřízenec.

Camusot vzal dopis, který mu sluha podal, a četl tato slova:

V zájmu jistých věcí, které jistě chápete, drahý pane Camusote, nevyslýchejte pana de Rubempré; přinášíme vám důkazy o jeho nevině, aby mohl být ihned propuštěn. Tento list spalte.

D. de Maufrigneuse, L. de Sérizy

Camusot pochopil, že se dopustil obrovské chyby, když se Luciena snažil chytit do léčky, a zahájil svou poslušnost oběma velkým dámám tím, že zapálil svíčku a zničil dopis napsaný vévodkyni. Komorník se uctivě uklonil.

„Paní de Sérizy přijde sem?" otázal se Camusot.

„Právě zapřahali,“ odpověděl komorník.

V tom vyřizoval Coquart panu Camusotovi, že ho očekává generální prokurátor.

Pod tíhou chyby, jíž se v zájmu spravedlnosti dopustil proti vlastní ctižádosti, pokoušel se soudce, jemuž sedm let v úřadě nabrousilo úsudek, jímž je vybaven každý člověk, který se za studia práv střetl s grizetkami, získat zbraně proti hněvu dvou vznešených dam. Svíčka, nad níž spálil dopis, dosud kouřila a použil ji k zapečetění třiceti psaníček, která vévodkyně de Maufrigneuse napsala Lucienovi, i značně objemné korespondence paní de Sérizy. Potom se vydal ke generálnímu prokurátorovi.

Pan generální prokurátor

Justiční palác je nepřehlednou změtí budov postavených na sobě, z nichž jedny jsou vznešené, jiné ubohé, a všechny si nedostatkem jednotného rázu navzájem škodí. Hlavní dvorana je největší veřejná prostora. Tato rozlehlá katedrála soudnictví přímo drtí královský soudní dvůr. A za ní obchodní chodba vede ke dvěma stokám. V této chodbě vidíme točité schodiště, o něco větší než schodiště v budově kárné policie, pod nímž jsou umístěny velké dvoukřídlové dveře. Schody vedou k porotní síni a dveře pod nimi do druhé porotní síně. Bývají roky, kdy zločiny spáchané v seinském departementu si vyžadují dvojí zasedání poroty. Tím směrem leží též kancelář generálního prokurátora, advokátní komora, knihovna advokátů, kanceláře státních návladních a zástupců generálního prokurátora. Všechny tyto místnosti (je třeba užít označení druhového) jsou mezi sebou spojeny menšími točitými schodišti a temnými chodbami, které jsou hanbou pařížské architektury i architektury celé Francie. V takovémto prostředí

předčí první z našich nezávislých soudních institucí vše, co je na věznicích nejodpornějšího. Ten, kdo by chtěl líčit místní mravy, by se těžko odhodlal k popisu oné ohavné metr široké chodby, v níž čekají svědkové nejvyššího porotního dvora. Pokud pak jde o kamna, jimiž se vyhřívají soudní síně, dělala by ostudu i v kavárně na bulváru Montparnasse.

Kancelář generálního prokurátora je umístěna v osmihranném přístavku, přilehlém k obchodní chodbě, který vzhledem k stáří Paláce byl donedávna součástí vězeňského dvora ženského oddělení. Celá tato část Justičního paláce je zastíněna nádhernými vysokými zdmi Sainte-Chapelle. Proto je tam stín a ticho.

Důstojný nástupce slavných soudců starého parlamentu pan de Granville nechtěl opustit Palác, dokud nebude dosaženo nějakého řešení v Lucienově případu. Čekal na Camusotovu zprávu a soudcův vzkaz ho ponořil do onoho bezděčného zamyšlení, jaké vyvolává čekání i u nejpevnějších povah. Seděl v okenním výklenku své kanceláře, pak vstal a jal se přecházet křížem krážem po místnosti, neboť když ráno potkal Camusota, jemuž se záměrně připletl do cesty, shledal u něho málo pochopení. Trápily ho neurčité obavy, a to ho tížilo. Důvod byl tento: důstojnost jeho funkce mu bránila, aby jakkoli omezoval úplnou nezávislost soudce nižšího ranku, a v tomto procesu šlo o čest a vážnost jeho nejlepšího přítele a jednoho z jeho nejohnivějších ochránců, hraběte Sérizyho, státního ministra, člena tajné rady, viceprezidenta státní rady, budoucího kancléře v případě, že by mezitím zemřel vznešený stařec, který tuto vysokou funkci až dosud zastával. Bohužel, pan de Sérizy *přes všechno* miluje svou ženu a je ochoten jí poskytnout plnou ochranu. A tak si generální prokurátor dovedl živě představit, jaký rozruch by ve společnosti a u dvora způsobilo, kdyby byl uznán vinným člověk, jehož jméno se často zlomyslně spojovalo se jménem hraběnčiným. „Bože,“ říkal si, zkříživ ruce na prsou, „státní moc mívala kdysi možnost evokace…

Naše rovnostářská mánie (netroufal si říci mánie *zákonnosti*, jak to nedávno odvážně nazval jistý básník ve sněmovně) zničí naši dobu.“

Ten dobrý prokurátor znal svody a neblahé konce nedovolených lásek. Ester a Lucien se nastěhovali, jak již bylo řečeno, do bytu, v němž hrabě Granville kdysi žil v tajném manželském svazku se slečnou de Bellefeuille a odkud ta slečna jednoho dne uprchla, unesena jistým ničemou. (Viz *Dvojí domácnost* – Výjevy ze života soukromého.)

V okamžiku, kdy si generální prokurátor v duchu říkal, že Camusot asi nadělal spoustu hloupostí, vyšetřující soudce zaklepal na dveře.

„Tak co, můj milý Camusote, jak to vypadá s tou věcí, o které jsem s vámi ráno mluvil?“

„Špatně, pane hrabě. Přečtěte si tohle, a uvidíte sám.“

Podal panu de Granville oba protokoly z výslechů. Generální prokurátor si nasadil lorňon a odnesl si listiny do okenního výklenku, aby si je přečetl. Byl s tím brzy hotov.

„Splnil jste svou povinnost,“ řekl generální prokurátor s dojetím v hlase. „Tím je řečeno vše, spravedlnost půjde svou cestou… Projevil jste tolik obratnosti, že bychom se těžko obešli bez vyšetřujícího soudce, jako jste vy…“

Kdyby byl pan de Granville řekl Camusotovi: „Zůstanete vyšetřujícím soudcem až do smrti,“ nebyl by to řekl výmluvněji než tou pochvalnou větou. Camusota zamrazilo.

„Paní vévodkyně de Maufrigneuse, jíž jsem velice zavázán, mne žádala…“

„Pravda, paní vévodkyně de Maufrigneuse je přítelkyně paní de Sérizy,“ přerušil Granville soudce. „Jak vidím, nedal jste se ničím ovlivnit. Dobře jste udělal, pane, bude z vás skvělý soudce…“

Není už pozdě?

V témž okamžiku vstoupil bez zaklepání hrabě Octave de Bauvan a řekl hraběti Granvillovi:

„Drahý příteli, přivedl jsem ti krásnou paní, která neví, kde jí hlava stojí, a málem by byla v našem labyrintu zabloudila."

A hrabě Octave přivedl za ruku hraběnku de Sérizy, která už čtvrt hodiny bloudila po budově.

„Vy zde, madam!" zvolal generální prokurátor, přisunuje jí své křeslo. „A v jakou chvíli!… Toto je pan Camusot, milostivá," dodal a ukázal na soudce. – „Bauvane," pokračoval obraceje se k tomuto proslulému ministerskému řečníku doby Restaurace. „Počkej na mne u prvního předsedy, je ještě u sebe v kanceláři. Přijdu tam za tebou."

Hrabě Octave pochopil, že je tu nejen přebytečný, ba dokonce, že generální prokurátor hledá záminku, jak uniknout ze své pracovny.

Paní de Sérizy se nedopustila chyby, aby pro svou jízdu do Justičního paláce použila svého nádherného modrého kočáru s erbem, s premovaným kočím a dvěma lokaji v krátkých kalhotách a bílých hedvábných punčochách. Před odjezdem naznačila Asie oběma vznešeným dámám, že by si měly vzít fiakr, v němž sem sama s vévodkyní přijela. A také přiměla Lucienovu milenku, aby si oblékla to, co je pro ženy tím, čím býval pro muže kdysi plášť neurčité barvy. Hraběnka měla na sobě hnědý kabátek, starý černý šál a sametový klobouk, z něhož byly strhány květiny a nahrazeny hustým závojem z černé krajky.

„Dostal jste náš dopis?…" řekla Camusotovi, jehož vyjevený výraz si vyložila jako důkaz uctivého obdivu.

„Bohužel příliš pozdě, paní hraběnko," odpověděl soudce, který vynikal taktem a duchem pouze ve vlastní pracovně vůči vyslýchaným.

„Jak to, příliš pozdě?…“

Pohlédla na pana Granvilla a uviděla na jeho tváři, jak je konsternován.

„Přece ještě nemůže být, nesmí být příliš pozdě,“ dodala pánovitým tónem.

Ženy, a zejména hezké ženy, jako byla paní de Sérizy, jsou rozmazlené děti francouzské civilizace. Kdyby ženy v jiných zemích věděly, co znamená v Paříži pro ženu, když je oblíbená, bohatá a urozená, všechny by se chtěly též podílet na tomto skvělém postavení královny. Ženy, které se plně věnují pouze vlastnímu blahobytu, této sbírce drobných zákonů, jež byly již mnohokrát zmíněny v *Lidské komedii*, totiž v ženském zákoníku, kašlou na zákony stanovené muži. Říkají všechno naplno, necouvnou před žádnou chybou, před žádnou hloupostí. Všechny totiž dokonale pochopily, že v životě za nic neodpovídají, vyjma za svou ženskou čest a za své děti. Se smíchem pronášejí největší nehoráznosti. Při každé příležitosti opakují to, co řekla hezká paní de Bauvan brzy po svatbě svému muži, když si pro něho přišla do Justičního paláce:

„Pospěš si s tím souzením, a pojď!“

„Madam,“ řekl generální prokurátor, „Lucien de Rubempré není vinen ani krádeží, ani travičstvím, ale panu Camusotovi se přiznal ke zločinu daleko horšímu…“

„K jakému?“ otázala se.

„Přiznal se,“ pošeptal jí do ucha pan de Granville, „že je přítelem a žákem uprchlého trestance. Abbé Carlos Herrera, ten Španěl, se kterým bydlel posledních sedm let, je totiž zřejmě pověstný Jacques Collin…“

Každé soudcovo slovo bylo pro paní de Sérizy jako rána palicí, ale to pověstné jméno bylo ránou poslední.

„A co z toho plyne?…“ řekla hlasem tenoučkým jako vlásek.

„Plyne z toho,“ pokračoval pan de Granville, navazuje na hraběnčinu větu stále šeptem, „že až bude ten trestanec

postaven před porotu, nedostaví-li se tam Lucien zároveň s ním jako ten, kdo vědomě těžil z jeho zločinů, bude tam stát v úloze těžce kompromitovaného svědka.“

„Tak to tedy nikdy!…“ zvolala hlasitě a neobyčejně rezolutně. „Pokud jde o mne, neváhala bych mezi smrtí a perspektivou, že bych byla svědkem toho, jak je člověk, jehož všichni považovali za mého nejlepšího přítele, soudně prohlášen za kamaráda trestance… Král má mého manžela velice rád…“

„Madam,“ řekl s úsměvem a nahlas generální prokurátor, „král nemá sebemenší moc nad tím nejposlednějším vyšetřujícím soudcem ve svém království ani nad jednáním soudního dvora. V tom tkví velikost našich nových institucí. Já sám jsem panu Camusotovi blahopřál k jeho obratnosti…“

„K jeho neschopnosti,“ navázala hbitě hraběnka, kterou Lucienovy styky s banditou znepokojovaly daleko méně než jeho vztah k Ester.

„Kdybyste četla protokol výslechu, jemuž pan Camusot podrobil oba vyšetřované, bylo by vám jasné, že všechno záleží na něm…“

Po těchto slovech, jediných, jež si mohl generální prokurátor dovolit, pohlédl na hraběnku kočičím či spíše soudcovsky potutelným pohledem, zamířil ke dveřím pracovny; na prahu se však otočil a dodal:

„Promiňte, madam, ale musím něco projednat s Bauvanem…“

V řeči vyšší společnosti toto pro hraběnku znamenalo: „Nemohu být svědkem toho, co se odehraje mezi vámi a Camusotem.“

Co všechno mohou ženy v Paříži

„Co jsou to ty protokoly z výslechů?“ řekla pak Leontina vlídně Camusotovi, který tu zkroušeně stál před manželkou jedné z nejvyšších osobností státu.

„Madam,“ odpověděl Camusot, „písař zachycuje písemně soudcovy otázky a odpovědi vyšetřovaného. Protokol pak podepíše zapisovatel, soudce a vyšetřovaný. Tyto protokoly jsou prvky, z nichž se skládá soudní řízení, jsou určující pro obvinění a pro postavení obviněného před porotu.“

„A co takhle kdyby se ty záznamy zrušily?…“ pokračovala hraběnka.

„Ale, madam, to by byl zločin, jakého se nesmí dopustit žádný soudce: zločin proti společnosti!“

„Je daleko větším zločinem proti mně, že vůbec byly sepsány. Ale v tomto okamžiku je to jediný důkaz proti Lucienovi. Víte co, přečtěte mi protokol z jeho výslechu, abych mohla posoudit, zbývá-li nám ještě nějaká možnost záchrany pro nás pro všechny, pane soudce. Nejde totiž jen o mne, já bych se klidně zabila, ale jde též o štěstí pana de Sérizy.“

„Madam,“ řekl pan Camusot, „nemyslete si, že jsem zapomněl na ohledy, jimiž jsem vám povinován. Kdyby byl vyšetřováním pověřen ku příkladu pan Popinot, bylo by to pro vás krušnější, než je to se mnou. Ten by se totiž neradil s generálním prokurátorem a nic byste o tom nevěděla. U pana Luciena jsme totiž všechno zabavili, i vaše dopisy…“

„Och! Moje dopisy!“

„Tady je máte, a zapečetěné,“ řekl soudce. Hraběnka v rozčilení zazvonila, jako kdyby byla doma, a dostavil se zřízenec generálního prokurátora. „Světlo!“ řekla.

Zřízenec zapálil svíčku a postavil ji na krb. Hraběnka mezitím prohlížela dopisy, počítala je, mačkala a házela do krbu; po chvíli hraběnka tuto hromadu zapálila, použivši k tomu smotaného posledního listu. Camusot se přihlouple díval, jak papíry hoří, a stále držel v rukou oba protokoly. Hraběnka, zjevně zaujatá výhradně ničením důkazů své lásky,

po očku pozorovala soudce. Dala si na čas, pak předem vypočítaným kočičím pohybem se zmocnila protokolů a hodila je do ohně. Ale Camusot je vytáhl, hraběnka se na něho vrhla a znovu se zmocnila hořících papírů. Vznikl zápas, během něhož Camusot křičel:

„Madam, madam! Vztahujete ruku na… Madam!“

Do pracovny vtrhl jakýsi muž a hraběnce unikl výkřik, když v něm poznala hraběte de Sérizy, za nímž následovali pánové de Granville a de Bauvan. Nicméně Leontina, která chtěla mermomocí zachránit Luciena, nepouštěla z rukou osudné papíry, které svírala jako v kleštích, ačkoli plamen už na její jemné pleti způsobil popáleniny. Konečně Camusot, jehož prsty byly rovněž zasaženy plameny, jako by se zastyděl za tento výstup, pustil papíry; zbyla z nich již jen část, kterou svíraly ruce obou zápasících a k níž se plameny nedostaly. Celý výstup se odehrál v kratším čase, než kolik trvá přečtení jeho popisu.

Něco pro smích

„Co se stalo mezi vámi a paní de Sérizy?“ zeptal se státní ministr Camusota.

Než soudce stačil odpovědět, hraběnka přidržela papíry nad svíčkou a hodila je na zbytky dopisů, které oheň ještě úplně nestrávil.

„Budu nucen na paní hraběnku podat žalobu.“

„A copak provedla?“ otázal se generální prokurátor, hledě střídavě na hraběnku a na soudce.

„Spálila jsem zápisy z výslechů,“ zasmála se všemi obdivovaná žena, tak spokojená se svým ztřeštěným kouskem, že dosud ani necítila popáleniny. „Je-li to zločin, potom pan soudce může s těmi ohavnými čmáraninami začít znova.“

„To je pravda,“ odpověděl Camusot, snaže se znovu nabýt své důstojnosti.

„Pak je všechno v nejlepším pořádku,“ řekl generální prokurátor. „Ah, drahá hraběnko, neradím vám, abyste se často takto chovala vůči soudu, mohl by přehlédnout, kdo jste.“

„Pan Camusot statečně vzdoroval ženě, které nic neodolá: Čest soudcovského stavu je zachráněna!“ zasmál se hrabě de Bauvan.

„Tak pan Camusot vzdoroval?“ smál se generální prokurátor. „To je tedy pašák, já bych se hraběnce vzdorovat neodvážil.“

V okamžiku se z tohoto vážného útoku na soud stal žert hezké ženy, jemuž se smál i pan Camusot.

Generální prokurátor si ale všiml muže, který se nesmál. Právem znepokojen postojem a vzezřením hraběte de Sérizy, pan de Granville ho odvedl stranou.

„Příteli,“ zašeptal mu do ucha. „Tvá bolest mne nutí, abych poprvé v životě smlouval s tím, co je mou povinností.“

Soudce zazvonil a vešel jeho zřízenec.

„Řekněte panu de Chargeboeuf, aby za mnou přišel.“

Pan de Chargeboeuf, mladý advokátní stážista, byl tajemníkem generálního prokurátora.

„Milý doktore,“ pokračoval generální prokurátor, odváděje Camusota k oknu, „jděte do své pracovny a sestavte s písařem znovu výslech abbého Carlose Herrery, kterýžto lze bez potíží obnovit, protože protokol jím nebyl podepsán. Zítra provedete konfrontaci toho *španělského diplomata s* panem de Rastignac a Bianchonem, kteří v něm nepoznají vašeho Jacquese Collina. Když bude jist svým propuštěním, tento člověk protokoly podepíše. Pokud jde o Luciena de Rubempré, ještě dnes večer ho propusťte na svobodu. Ten se určitě nezmíní o výslechu, jehož protokol byl zničen, zejména po poučení, které mu udělím. *Soudní věstník* zítra oznámí okamžité propuštění toho mladíka. Tak co, utrpěla spravedlnost tímto opatřením nějakou

újmu? Je-li Španěl tím trestancem, máme tisíc možností ho znovu dostat a znovu ho soudit, neboť si diplomatickou cestou ověříme jeho chování ve Španělsku. Náčelník policie Corentin nám ho ohlídá, nespustíme ho z očí. Proto s ním jednejte slušně, už žádnou samovazbu. Smíme snad zabít hraběte a hraběnku de Sérizy i Luciena pro krádež sedmi set padesáti tisíc, která je dosud pouze domnělá a spáchaná ostatně v Lucienův neprospěch? Není snad lépe, když přijde o tento obnos, než aby přišel o dobrou pověst?… Tím spíš, když by při svém pádu strhl s sebou i ministra, jeho manželku a vévodkyni de Maufrigneuse?… Ten mladík je jako natlučený pomeranč, nesmí nám shnít… Toto vše je otázka půl hodiny. Jděte, počkám na vás. Je půl čtvrté, ještě seženete nějakého soudce; dejte mi vědět, můžete-li získat regulérní zastavení soudního řízení… Jinak bude Lucien čekat až do zítřka do rána…“

Camusot se uklonil a odešel. Ale paní de Sérizy, která už nyní silně pociťovala své popáleniny, mu neodpověděla na pozdrav. Pan de Sérizy, který náhle vyběhl z kanceláře, zatímco generální prokurátor hovořil se soudcem, vrátil se s hrnečkem vosku a ošetřil manželčiny ruce, šeptaje jí přitom:

„Leontino, proč jsi sem chodila bez mého vědomí?“

„Milý příteli,“ zašeptala mu v odpověď, „odpusťte mi. Vypadá to, jako bych se zbláznila, ale šlo o vás právě tak jako o mne.“

„Milujte si toho mladíka, když tomu osud chce, ale nedávejte na sobě znát před celým světem, že jste zamilovaná,“ odpověděl nebohý manžel.

„Nu tak, drahá hraběnko,“ řekl pan de Granville po krátkém rozhovoru s hrabětem Octavem, „doufám, že mi dnes večer odvedete s sebou pana de Rubempré domů na večeři.“

Znělo to skoro jako slib, což vyvolalo u paní de Sérizy takovou reakci, že se rozplakala.

„Myslela jsem, že už nemám slzy,“ povzdechla si. „Nemohl byste nechat pana de Rubempré čekat tady?“

„Pokusím se sehnat zřízence, aby nám ho přivedli, aby ho nemuseli doprovázet strážníci,“ odpověděl pan de Granville.

„Jste laskavý jako Pánbůh!“ odpověděla generálnímu prokurátorovi tak vroucně, že její hlas zněl jako rajská hudba.

„Tyhle ženy,“ pomyslel si hrabě Octave, „jsou vždycky rozkošné a neodolatelné!…“

Pomyslel na svou manželku a propadl melancholii (viz *Honorina* – Výjevy ze života soukromého).

Kde se dandy a básník setkávají

Když pan de Granville vycházel z pracovny, oslovil ho mladý Chargeboeuf; generální prokurátor mu udělil instrukce ohledně toho, oč má požádat pana Massola, jednoho z redaktorů *Soudního věstníku.*

Zatímco se hezké ženy, ministři a soudcové společně domlouvali o tom, jak Luciena zachránit, vedl si Lucien v Conciergerii takto:

Když procházel fortnou, řekl básník v přijímací kanceláři, že mu pan Camusot dovolil psát, a požádal o pero, inkoust a papír; to vše dozorce mu pak ihned přinesl, když mu to zřízenec pana Camusota šeptem přikázal. Za krátkou dobu, kterou dozorci trvalo, než Lucienovi donesl to, na co čekal, nebohý mladík, jemuž pomyšlení na konfrontaci s Jacquesem Collinem připadalo nesnesitelné, upadl do onoho zádumčivého stavu, v němž myšlenka na sebevraždu, které již jednou podlehl, přerůstá v mánii. Podle některých proslulých lékařů psychiatrů je sebevražda u jistých jedinců vyústěním duševní poruchy. Od svého zatčení ovládala Luciena utkvělá myšlenka. Esteřin dopis, který mnohokrát přečetl, zvýšil jeho touhu po smrti tím, že mu připomněl rozuzlení, v němž Romeo následuje Julii.

Lucien pak napsal:

TOTO JE MOJE ZÁVĚŤ,

Conciergerie, 75. *května 1830*

Já, níže podepsaný, odkazuji dětem své sestry Evy Chardonové, manželky Davida Sécharda, bývalého tiskaře v Angoulému a svého švagra, veškeren svůj majetek movitý i nemovitý, který je v mém vlastnictví v den mé smrti, po odečtení dědické daně a poplatků, o jejichž vyrovnání tímto žádám vykonavatele své poslední vůle.

Snažně prosím pana de Sérizy, aby laskavě přijal funkci vykonavatele mé poslední vůle.

Budiž vyplaceno:

1. Panu abbému Carlosu Herrerovi obnos tři sta tisíc franků;

2. Panu baronu Nucingenovi čtrnáct set tisíc franků, od čehož budiž odečteno sedm set padesát tisíc franků, bude-li tento obnos, odcizený u slečny Ester, nalezen.

Jako dědic slečny Ester Gobseckové věnuji obnos sedm set šedesát tisíc franků pařížským útulkům, aby byl zřízen zvláštní domov pro prostitutky, které hodlají opustit dráhu neřesti a zatracení.

Mimoto odkazuji útulkům obnos potřebný k zakoupení renty třicet tisíc franků, uložené na pětiprocentní úrok. Roční úrok nechť je každého půl roku použit k vyplacení vězňů, jejichž dluhy nepřesahují dva tisíce franků, z vězení dlužníků. Správa útulků vybere mezi uvězněnými pro dluhy ty nejpočestnější.

Prosím pana de Sérizy, aby vyčlenil obnos čtyřicet tisíc franků na postavení náhrobku slečně Ester na Východním hřbitově, a přeji si, abych byl pochován vedle ní. Hrob musí být zbudován podle vzoru starobylých náhrobků: bude čtyřhranný a na jeho vrchní desce budou umístěny naše ležící podoby z bílého mramoru s hlavami na poduškách, sepjaté ruce nechť směřují k nebi.

Prosím pana hraběte de Sérizy, aby odevzdal panu Evženovi de Rastignac zlatou toaletní soupravu, která je u mne v bytě, jako upomínku.

Konečně z téhož titulu prosím vykonavatele své poslední vůle, aby přijal ode mne darem mou knihovnu.

Lucien de Rubempré

Tato závěť byla vložena do dopisu adresovaného hraběti Granvillovi, generálnímu prokurátorovi královského dvora v Paříži, který zněl takto:

Pane hrabě,

svěřuji Vám svou závěť. Až tento dopis otevřete, nebudu již mezi živými. V touze znovu získat svobodu, odpověděl jsem tak zbaběle na otázky pana Camusota, že ač nevinen, mohl bych být zapleten do ohavného procesu. I kdybych byl očištěn a zproštěn obvinění, byl by mi život nadále nesnesitelný, neboť bych byl v očích společnosti znemožněn. Odevzdejte, prosím, přiložený dopis neotevřený abbému Carlosu Herrerovi a dejte doručit panu Camusotovi písemné odvolání mé výpovědi, které rovněž přikládám.

Nemyslím, že by se někdo odvážil porušit pečeť na obálce, která je Vám určena. V této víře se s Vámi loučím a naposledy Vám projevuji svou úctu s prosbou, abyste věřil, že tím, že Vám píši, podávám důkaz své vděčnosti za všechnu laskavost, jíž jste projevil vůči Vašemu zesnulému služebníkovi Lucienu de Rubempré.

ABBÉMU CARLOSU HERREROVI

Drahý abbé, zahrnul jste mne dobrodiním, a já jsem Vás zradil. Tento nechtěný nevděk mne zabíjí, a až budete tyto

řádky číst, už nebudu naživu a Vy nebudete nablízku, abyste mne zachránil.

Dal jste mi plné právo, abych Vás zahubil a zahodil Vás jako nedopalek z doutníku, kdybych to považoval za výhodné pro sebe. Ale zachoval jsem se vůči Vám hloupě. Abych se dostal z úzkých, zlákán obratnými dotazy vyšetřujícího soudce, já, Váš duchovní syn, ten, jehož jste osvojil, postavil jsem se na stranu těch, kdo Vás chtějí za každou cenu zničit, přisuzujíce Vám totožnost – nemohu jim v tom uvěřit – jistého francouzského darebáka. Tím je řečeno vše.

Mezi člověkem tak silným jako Vy a mnou, z něhož jste chtěl udělat osobnost, na jakou jsem nestačil, nelze si v okamžiku posledního rozloučení vyměňovat banální fráze. Chtěl jste mne učinit mocným a slavným, a uvrhl jste mne jen do propasti sebevraždy. Už dlouho jsem slyšel nad sebou šumění obrovských křídel smrtelné závrati.

Existuje plemeno Kainovo a Ábelovo, jak jste říkával. Ve velkém dramatu lidstva je Kain ztělesněním opozice. Pocházíte od Adama po této linii, v níž ďábel i nadále rozdmýchává oheň, jehož první jiskra dopadla na Evu. Mezi démony tohoto rodu se občas vyskytují strašliví jedinci, jejichž nitro pojme všechny lidské síly a kteří se podobají oněm zimničným pouštním šelmám, které potřebují k životu právě ony širé prostory pouště. Takoví lidé jsou ve společnosti stejně nebezpeční jako lev v rovinách Normandie. Potřebují potravu, požírají obyčejné lidi a spásají zlaťáky hlupáků. Jejich hry jsou tak nebezpečné, že nakonec zabíjejí ubohého psa, jehož učinili svým druhem, svou modlou. Když tomu Bůh chce, mohou z takových tajuplných jedinců být třebas Mojžíš, Attila, Karel Veliký, Mohamed nebo Napoleon. Ale když nechá tyto obrovité nástroje rezavět na dně oceánu po dobu celé jedné generace, je z nich už jen pouhý Pugačev, Fouché, Louvel nebo abbé Carlos Herrera. Mají nesmírnou moc nad něžnými dušemi, přitahují je a drtí. Je to jako jedovatá rostlina, jejíž skvělé barvy okouzlují

děti v lese. Je to poezie zla. Lidé jako Vy mají obývat podzemní sluje a nevycházet z nich. Donutil jste mne, abych žil tímto nádherným životem, a dostal jsem vskutku svůj díl života. A tak mohu vyprostit hlavu z gordického uzle politiky a navléci ji do smyčky ze své vázanky.

Abych napravil svou vinu, předávám generálnímu prokurátorovi odvolání své výpovědi. Vy už si s tím budete umět poradit ve svůj prospěch.

Podle mé závěti, sepsané podle všech pravidel, bude Vám, pane abbé, vyplacen obnos náležící Vašemu řádu, jehož jste neprozřetelně použil v můj prospěch v důsledku otcovské lásky, již jste mi projevoval.

Tak tedy sbohem, sbohem, velkolepý pomníku Zla a Zkaženosti, sbohem vy, kdo dav se cestou pravou, překonal by Ximeneza i Richelieua! Splnil jste, co jste slíbil: už jsem opět po všech vysněných pohádkách tím, čím jsem byl na břehu řeky Charente. Jenže bohužel to tentokrát není řeka v mém rodném kraji, v níž jsem chtěl utopit prohřešky svého mládí. Je to Seina, a moje tůň je cela v Conciergerií. Nelitujte mne: mé opovržení k Vám se rovnalo mému obdivu.

Lucien

PROHLÁŠENÍ

Já, níže podepsaný, prohlašuji, že odvolávám celou svou výpověď z výslechu, jemuž mne dnes podrobil pan Camusot.

Abbé Carlos Herrera se obvykle prohlašoval mým duchovním otcem a mne patrně zmátlo to slovo, jehož soudce použil v jiném smyslu, patrně omylem.

Vím, že z politických důvodů a ve snaze zničit státní tajemství týkající se španělské vlády a Tuilerií se tajní diplomatičtí agenti pokoušejí vydávat abbého Carlose Herreru za galejníka jménem Jacques Collin. Avšak abbé Carlos

Herrera se mi v tomto ohledu nikdy nesvěřil s ničím víc, než že se snaží získat důkazy o tom, že Jacques Collin je buď mrtev, nebo živ.

V Conciergerií 15. května 1830

Lucien de Rubempré

Potíže se sebevraždou ve vězení

Sebevražedná zimnice dodávala Lucienovi velkou jasnozřivost a lehkost pera, jakou znají spisovatelé zachvácení tvůrčí horečkou. Toto vypětí bylo u něho tak silné, že všechny čtyři listy napsal za pouhé půl hodiny; složil je do obálky, přiložil pečetní hmotu a silou, jakou dodává stav blouznění, vtiskl do ní pečetní prsten se svým erbem, a položil ji na viditelné místo na podlaze. Bylo by zajisté těžko vnést více důstojnosti do ošidné situace, do níž Luciena uvrhla přemíra špatnosti; snažil zachránit svou památku před odsouzením a napravit zlo, které způsobil svému komplicovi; pokud vůbec duchaplnost dandyho mohla odčinit důsledky důvěřivosti básníka.

Kdyby byl býval Lucien uvězněn v přísné samovazbě, byl by narazil na nemožnost uskutečnit tam svůj úmysl, neboť jediné zařízení těchto kobek, vytesaných v kameni, se skládá z polního lůžka a kbelíku určeného pro naléhavé lidské potřeby. Není v nich ani hřebík, ani židle, dokonce ani stolička. Polní lůžko je tak pevně přikováno, že je nelze přemístit bez práce, jíž by si ihned všiml dozorce, neboť zamřížované kukátko ve dveřích je stále otevřené. A konečně, vzbuzuje-li vězeň nějaké obavy, je pod neustálým dohledem strážného nebo dozorce. V celách pistole, i v té, kam byl Lucien

přemístěn dík ohledům, které se soudce snažil projevit vůči mladíkovi z nejvyšších společenských kruhů, mohou k provedení sebevraždy vězňovi posloužit pohyblivé lůžko, stůl a židle, aniž mu ji snad usnadní. Lucien měl na krku dlouhou hedvábnou vázanku. Když se vracel od výslechu, myslel už na způsob, jakým si Pichegru víceméně dobrovolně vzal život. Ale k tomu, aby se člověk oběsil, musí si nalézt opěrný bod a dostatečný prostor mezi vlastním tělem a zemí, aby se nohy neměly o co opřít. A okno vedoucí na dvůr nemělo kliku, železné mříže zapuštěné zvenčí dělila od Luciena tloušťka zdi a neskýtala mu tudíž opěrný bod.

Vynalézavost však Lucienovi rychle napověděla, kterak sebevraždu provést. Jestliže vypouklá mříž na okně zabraňovala Lucienovi ve výhledu na dvůr, táž mříž bránila zároveň dozorcům, aby viděli, co se v cele děje. A jestliže v dolní části okna byly tabulky nahrazeny dvěma silnými prkny, horní část okna si zachovala v každé polovině malé tabulky oddělené a zachycené rámujícími je lištami. Když si stoupl na stůl, dosáhl Lucien na zasklenou část okna a vyňal z ní opatrně dvě tabulky tak, aby v rohu první příčky nalezl pevný opěrný bod. Hodlal tudy provléknout vázanku, uvázat ji pevně kolem krku a otočit se kolem vlastní osy tak, aby se pevně utáhla, a potom odkopnout stůl, na němž stál.

Přesunul tedy tiše stůl k oknu, shodil kabát a vestu, pak bez váhání vylezl na stůl, aby odstranil tabulku nad první příčkou. Když byl na stole, mohl dohlédnout na dvůr. A to byla kouzelná podívaná, jakou dosud neviděl. Ředitel Conciergerie, byv upozorněn panem Camusotem, aby jednal s Lucienem s největšími ohledy, dal ho odvést, jak jsme viděli, vnitřními chodbami Conciergerie, do nichž vede vchod temným podzemím přímo naproti Stříbrné věži, aby zástup vězňů, kteří se procházejí po vězeňském dvoře, neviděl mladého elegána. Posuďte sami, jak vzhled takového vězeňského dvora může živě zapůsobit na duši básníka.

Halucinace

Dvůr Conciergerie je lemován ze strany nábřeží Stříbrnou věží a věží Bonbec. Prostor mezi nimi zvenčí dokonale vyznačuje šířka dvora. Podle takzvané galérie svatého Ludvíka, vedoucí od Obchodní galérie ke kasačnímu dvoru a k věži Bonbec, v níž prý možno dosud vidět bývalou pracovnu svatého Ludvíka, si může návštěvník udělat představu o délce dvora, který má stejný rozměr. Samovazba i pistole jsou tedy umístěny pod Obchodní galérií. Královnu Marii Antoinettu, jejíž cela je pod dnešní samotkou, vedli před revoluční tribunál, který zasedal v prostorách slavnostního kasačního dvora, po dnes už zrušeném zlověstném schodišti vytesaném v tloušťce zdi, která nese Obchodní galérii. Ta strana dvora, jejíž první patro zaujímá Galérie svatého Ludvíka, skýtá zrakům řadu gotických sloupů, mezi nimiž stavitelé kterési pozdější doby vestavěli dvě patra cel pro umístění co největšího počtu obžalovaných a zaplácali hlavice a sloupy této nádherné galérie různým zdivem, mřížemi a jinými zazděnými předměty. Pod pracovnou svatého Ludvíka ve věži Bonbec vede k těmto celám točité schodiště. Toto zneuctění jedné z nejslavnějších francouzských památek působí odpuzujícím dojmem. Z výše, v níž se Lucien nalézal, mohl šikmým pohledem zahlédnout tuto galérii a jednotlivé části obytného křídla, které spojuje Stříbrnou věž s věží Bonbec. Viděl špičaté střechy obou věží, a to ho tak ohromilo, že tento obdiv zdržel jeho sebevraždu. Dnešní medicína plně uznává halucinační jevy, takže toto poblouznění smyslů, tato zvláštní schopnost našeho ducha, už se stala nepopiratelnou. Pod vlivem citu, který dospěl až k bodu, kdy se stává pro svou intenzitu mánií, nalézá se člověk v podobné situaci, do jaké ho uvrhá opium, hašiš nebo

kysličník uhelnatý. To se zjevují různé přeludy, přízraky, sny se ztělesňují, zničené věci ožívají v původní podobě. To, co bylo pouhou myšlenkou, stává se živou bytostí. Věda se dnes domnívá, že působením do krajnosti vybičovaných vášní se mozek překrví a že tím vzniká ona děsivá hra snů v bdělém stavu, která tak odporuje pojmu lidské mysli, jakožto živé a tvůrčí síly (viz *Louis Lambert* – Filozofické studie). Lucien spatřil Palác v celé jeho původní kráse: sloupořadí bylo vznosné, štíhlé, svěží. Obydlí svatého Ludvíka se jevilo takové, jaké bývalo, Lucien obdivoval jeho babylónské proporce a orientální fantazii. Přijímal tento nádherný pohled jako poetické loučení s tvořivou civilizací. V okamžiku, kdy si bral míru na umírání, se v duchu podivoval, jak je možné, že taková nádhera zůstává v Paříži neznámou. Existovali dva Lucienové, jeden Lucien básník, procházející se po středověku pod klenbami a věžičkami svatého Ludvíka, a Lucien chystající se k sebevraždě.

Tragédie v životě oblíbené ženy

V okamžiku, kdy pan de Granville skončil své příkazy mladému tajemníkovi, dostavil se ředitel Conciergerie, a výraz jeho tváře byl takový, že generálního prokurátora přepadla předtucha neštěstí.

„Mluvil jste s panem Camusotem?“ řekl mu.

„Ne, pane,“ odpověděl ředitel. „Jeho písař Coquart mi řekl, že mám přeložit abbého Carlose ze samovazby, a abych propustil pana de Rubempré, ale na to už je pozdě.“

„Proboha, co se stalo?“

„Ach, pane,“ řekl ředitel, „zde je svazek dopisů pro vás, který vám tu katastrofu vysvětlí. Dozorce ze dvora zaslechl zvuk rozbíjených okenních tabulek v pistoli a jak soused pana

Luciena hlasitě křičí, protože slyšel agónii toho ubohého mladíka. Dozorce se vrátil celý bledý z divadla, které se naskytlo jeho zraku, když uviděl vězně oběšeného na vlastní vázance.“

Ačkoli ředitel mluvil tiše, pronikavý výkřik paní de Sérizy byl důkazem, že v krajních situacích mají naše hlasové orgány netušenou sílu. Hraběnka uslyšela nebo uhodla. Ale než se pan de Granville stačil otočit, a aniž pan de Sérizy nebo pan de Bauvan stačili zabránit jejímu bleskurychlému pohybu, proklouzla dveřmi zpět do Obchodní galérie a proběhla jí až ke schodišti, jímž se sestupuje do rue de la Barillerie.

Nějaký advokát právě odevzdával svůj talár u dveří jednoho z těch krámků, které až donedávna ucpávaly tuto galérii a kde se prodávala obuv, kde se půjčovaly taláry a barety. Hraběnka se zeptala, kudy se jde do Conciergerie.

„Dolů po schodech, pak doleva, vchod je z quai de 1'Horloge, v prvním oblouku podloubí.“

„Ta ženská zešílela!“ řekla obchodnice, „někdo by měl jít za ní.“

Ale Leontinu nemohl nikdo dohonit. Přímo letěla. Jen lékař by vysvětlil, odkud tyto vznešené dámy, jejichž síly jsou zcela nevyužity, čerpají energii v okamžicích krize. Hraběnka proběhla podloubím k vrátnici takovou rychlostí, že si strážný ve službě ani nestačil všimnout, že vešla. Vrhla se jako pírko hnané vichřicí k mříži a jala se lomcovat železnými tyčemi tak divoce, že přerazila tu, kterou držela. Oba konce ji poranily na prsou do krve a zhroutila se volajíc hlasem, z něhož dozorcům tuhla krev: „Otevřte! Otevřte!“

Přiběhl klíčník.

„Otevřte, posílá mne generální prokurátor, *musím zachránit mrtvého!…*“

Zatímco hraběnka obíhala budovu po rue de la Barillerie a quai de 1'Horloge, pan de Granville s panem de Sérizy sestupovali do Conciergerie vnitřkem paláce, neboť vytušili

hraběnčin záměr. Ale ač spěchali, dostali se tam až v okamžiku, kdy klesla v mdlobách u první mříže a kdy ji zvedali strážníci, kteří sem přiběhli ze strážnice. Když se objevil ředitel Conciergerie, otevřeli fortnu a zanesli hraběnku do spisovny, kde se pokusila vstát, ale hned zase klesla na kolena se sepjatýma rukama.

„Musím ho vidět! Vidět ho…! Ach, pánové, nic špatného neprovedu! Ale jestli nechcete, abych tu na místě zemřela, nechte mě pohlédnout na Luciena, živého nebo mrtvého. Och, ty jsi tu také, příteli? Vyber si mezi mou smrtí, nebo…“

Zhroutila se.

„Jsi tak hodný,“ pokračovala, „budu tě mít za to ráda!…“

„Odnesme ji,“ řekl pan de Bauvan.

„Ne, pojďme do cely, kde je Lucien,“ řekl pan de Granville, který vyčetl ze šílených očí paní de Sérizy její úmysl.

Uchopil hraběnku, postavil ji na nohy a vzal ji pod jednou a pan de Bauvan pod druhou paží.

„Pane,“ řekl pan de Sérizy řediteli, „o všem tomhle nikomu ani slovo!“

„Buďte klidný,“ odpověděl ředitel. „Správně jste se rozhodl. Tato dáma…“

„Je to moje žena…“

„Ach, promiňte, pane. Určitě znovu omdlí, až toho mladíka uvidí, a zatímco bude v mdlobách, můžeme ji zanést do kočáru.“

„Tak jsem si to právě představoval,“ řekl hrabě. „Pošlete někoho, ať řekne mým lidem, kteří jsou na nádvoří Harlay, aby přišli k vrátnici, je tam jenom můj vůz…“

„Můžeme ho zachránit,“ opakovala hraběnka, kráčejíc s odvahou a energií, které překvapily její strážce. „Existují prostředky, kterak ho navrátit životu…“

A táhla za sebou oba úředníky, volajíc na dozorce:

„Tak rychle, rychleji!… Jediná vteřina má cenu tří životů!“

Když se otevřely dveře cely a hraběnka spatřila Luciena, jak tam visí, jako kdyby někdo pověsil šatstvo na věšák, nejprve se skokem vrhla k němu, aby ho objala, ale upadla tváří na dlažbu cely, vyrážejíc přidušené výkřiky podobné chroptění.

Pět minut poté ji hraběcí kočár odvážel do paláce, uloženou na polštářích, zatímco její manžel před ní klečel. Hrabě de Bauvan zajel pro lékaře, aby poskytl hraběnce první pomoc.

Jak všechno končí

Ředitel Conciergerie si prohlížel vnější mříž fortny a říkal svému písaři:

„Nic jsme na tom nešetřili, železné tyče jsou z kovaného železa a byly přeraženy; přišly nás draho, a přesto má tato tyč kaz!…“

Když se generální prokurátor vrátil domů, musel dát další instrukce svému tajemníkovi. Naštěstí Massol dosud nepřišel.

Chvíli po odchodu pana de Granville, který spěchal k panu de Sérizy, zašel Massol za svým kolegou Chargeboeufem do kanceláře generálního prokurátora.

„Kamaráde,“ řekl mu mladý tajemník, „chcete-li mi prokázat laskavost, zařaďte stať, kterou vám nadiktuji, do zítřejšího čísla vašeho Věstníku mezi soudní zpravodajství pod tímto záhlavím. Pište:

„Bylo zjištěno, že slečna Ester Gobsecková si dobrovolně vzala život.“

„Protože bylo dokonale prokázáno alibi pana Luciena de Rubempré i jeho naprostá nevina, je třeba jeho zatčení litovat tím spíše, že právě v okamžiku, kdy vyšetřující soudce dával příkaz k jeho propuštění, tento mladý muž náhle zemřel.“

„Nemusím vám snad připomínat, příteli,“ řekl stážista Massolovi, „abyste o téhle službičce, o kterou vás žádáme, zachoval co nejpřísnější mlčení.“

„Když jste mne poctil svou důvěrou,“ odpověděl Massol,

„dovolil bych si vás upozornit, že ta zpráva zavdá důvod ke komentářům urážlivým pro soudnictví…“

„Soudnictví je dost silné, aby je uneslo,“ odpověděl mladý úředník prokuratury s hrdostí budoucího soudce odchovaného panem de Granville.

„Dovolte, milý doktore, dvěma větami se lze vyhnout maléru.“

A advokát napsal:

Procedury našeho soudnictví nemají nic společného s touto smutnou událostí. Pitva, která byla na místě provedena, prokázala, že k smrti došlo následkem prasknutí akutní tepenné výduti. Kdyby pana de Rubempré bylo rozrušilo jeho zatčení, byla by smrt nastala daleko dříve. Pokud je však známo, ten nebohý mladý muž nejenže nebyl svým zatčením zdrcen, naopak, smál se tomu a říkal všem, kdo ho doprovázeli z Fontainebleau do Paříže, že jakmile se dostane před vyšetřujícího soudce, bude jeho nevina prokázána.

„Tím se to přece všechno zachrání, ne?…“ otázal se advokát novináře. „Máte pravdu.“

„Generální prokurátor vám za to bude zítra vděčen,“ pronesl významně Massol.

Nyní se jak většině čtenářů, tak těm vybraným může zdát, že tato Studie není Esteřinou a Lucienovou smrtí plně ukončena. Možná že je Jacques Collin, Asie, Evropa a Paccard přes svou ohavností natolik zaujali, že by čtenáři rádi věděli, jak skončili. Toto poslední dějství dramatu může ostatně doplnit líčení mravů, obsažené v této studii, a zároveň přinést řešení různých osobních zájmů, které Lucienův život tak

podivuhodně zamotaly tím, že smísily některé odpudivé postavy trestanců s postavami osob nejvýše postavených.

Jak je vidět, největší životní události se mohou projevovat prostřednictvím více nebo méně pravdivých zpráviček z černé kroniky. A tak je tomu u věcí daleko vznešenějších, než jsou tyto.

[Čtvrtá část]

VAUTRINOVO POSLEDNÍ PŘEVTĚLENÍ

Dva taláry

„Co je, Madeleino,“ řekla paní Camusotová, když spatřila vstoupivší komornou, která se tvářila tak, jak to mívají ve zvyku služebné v kritických situacích.

„Milostpaní,“ odpověděla Madeleina, „pán se právě vrátil, je v pracovně a vypadá tak rozrušeně, že by se snad za ním milostpaní měla podívat.“

„Říkal něco?“ zeptala se paní Camusotová.

„Neříkal, ale ještě nikdy pán takhle nevypadal. Jako kdyby na něj lezla nějaká nemoc. Je celý bledý, jako by už byl v posledním tažení, a…“

Paní Camusotová nečekala na konec věty, vyběhla z pokoje a běžela za manželem. Uviděla vyšetřujícího soudce v křesle, nohy natažené, hlavu opřenou o lenoch, se skleslýma rukama, s pomateným pohledem, jako kdyby na něho šly mrákoty.

„Co je ti, můj milý?“ zděsila se manželka.

„Ach, milá Amálie, přihodilo se něco velmi smutného…“ Ještě se z toho nemohu vzpamatovat. Představ si, že generální prokurátor… ne, že paní de Sérizy… že… Nevím, odkud začít.“

„Začni od konce!“ řekla paní Camusotová.

„Tak tedy, v okamžiku kdy na základě mé zprávy, osvobozující Luciena de Rubempré, pan Popinot doplnil poslední podpis na osvobozujícím rozsudku… zkrátka když bylo všechno vyřízeno, písař odcházel s protokoly a já jsem mohl mít od celé věci pokoj, vešel najednou předseda soudu a začal si prohlížet rozsudek. ‚Vy propouštíte mrtvého,‘ řekl mi s chladnou ironií. ‚Ten mladý muž právě předstoupil před svého přirozeného soudce, jak se vyjádřil pan de Bonald. Podlehl záchvatu mozkové mrtvice…‘

Vydechl jsem si, že jde patrně o nehodu.

‚Rozumím-li dobře, pane předsedo,‘ řekl pan Popinot, ‚bude to asi taková mrtvice jako u generála Pichegru.‘

‚Pánové,‘ pokračoval předseda vážně, ‚uvědomte si, že pro veřejnost zemřel mladý Lucien do Rubempré na krvácení do mozku.‘

Podívali jsme se na sebe.

‚Do této trapné aféry jsou zapleteny vysoce postavené osoby,‘ řekl předseda. ‚Dej Bůh, a to ve vašem zájmu, pane Camusote, abyste byl konal pouze svou povinnost a aby se paní de Sérizy nezbláznila nadobro ze šoku, který utrpěla! Odnesli ji polomrtvou. Právě jsem potkal našeho generálního prokurátora tak zoufalého, že mě to až bolelo! Šlápl jste vedle, milý Camusote!‘“ pošeptal mi do ucha.

Věřte mi, má drahá, že když jsem šel odtamtud, sotva jsem pletl nohama. Nohy se mi tak třásly, že jsem si netroufal na ulici a musel jsem si napřed odpočinout u sebe v kanceláři. Coquart právě ukládal spisy z onoho nešťastného vyšetřování a vyprávěl mi, jak jakási krásná dáma vtrhla do Conciergerie, aby zachránila Luciena, do něhož byla šíleně zamilovaná, a jak omdlela, když ho nalezla oběšeného na vlastní vázance na okenní mříži. Od okamžiku, kdy jsem odešel ze soudní budovy, pronásleduje mě pomyšlení, že způsob, jímž jsem vyslýchal toho ubohého mladíka, který byl ostatně mezi námi jasně vinen, mohl zavinit jeho sebevraždu, a jsem pořád na pokraji mdlob…“

„Snad se nechceš považovat za vraha jen proto, že se nějaký vyšetřovaný ve vězení oběsil v okamžiku, kdy ses ho chystal osvobodit?…“ zvolala paní Camusotová. „Takový vyšetřující soudce je prostě jako generál, pod kterým zabili koně… A nic víc!“

„Takové přirovnání, má drahá, nemůže nikdo myslet vážně, a v tomhle případě jsou žerty krajně nevhodné. V podobných případech *mrtvý strhává s sebou živého.* Lucien si odnáší mé naděje do hrobu.“

„Opravdu?…“ podivila se ironicky paní Camusotová.

„Ano, mám po kariéře. Do konce života zůstanu obyčejným soudcem v soudním departementu Seině. Už před tou neblahou událostí byl pan de Granville krajně nespokojen s průběhem vyšetřování. A podle toho, co řekl našemu předsedovi, je zřejmé, že dokud bude pan de Granville generálním prokurátorem, mám zaražený postup.“

Postup! To je to pravé slovo, pomyšlení, jež v dnešní době činí ze soudce obyčejného úředníka.

Jindy byl soudce okamžitě vším, čím měl být. Ctižádosti každého soudního dvora stačily tři čtyři předsednické barety. Hodnost soudního rady uspokojovala takového de Brossese, Molého jak v Dijonu, tak v Paříži. Tato hodnost, která byla sama o sobě výnosná, vyžadovala velké osobní jmění, aby byla důstojně zastávána. V Paříži si nemohli soudcové kromě působení v soudním dvoře činit naděje na víc než tři vyšší postavení: na hodnost generálního kontrolora, na strážce pečeti nebo na kancléřský talár. V nižší poloze pod parlamenty byl náměstek předsedy dost vysokou osobností, aby byl spokojen s tím, že celý život setrvá na jedné židli. Srovnejte postavení rady u pařížského královského soudního dvora, jehož celé jmění činí v roce 1829 pouze jeho plat, s postavením parlamentního rady v roce 1729. Rozdíl je tu obrovský! Dnes, kdy se z peněz dělá všeobecná společenská záruka, jsou soudcové zbaveni dřívější povinnosti vlastnit velký majetek. A tak vidíme, jak poslanci i francouzští pairové hromadí funkci na funkci, jsou zároveň soudci a zákonodárci a snaží se získat důležitost v postaveních jiných než těch, které by jim měly dodávat patřičný lesk.

Konečně soudcové se snaží vyniknout kvůli postupu stejně jako v armádě nebo ve státní správě.

I když taková myšlenka neomezuje samostatnost soudů, je příliš známá a příliš přirozená, její působení je příliš zřejmé, než aby soudcovský stav neztrácel v očích veřejnosti svůj

majestát. Plat poskytovaný státem činí z kněze i ze soudce státního zaměstnance. Možnost postupu nese s sebou úslužnost vůči režimu. A pak, současný pojem rovnosti staví souzeného i soudce na stejný stupeň společenského žebříčku. A tak v devatenáctém století, jež se honosí pokrokem ve všech oblastech, byly oslabeny ony dva sloupy každého společenského řádu – Náboženství a Spravedlnost.

„A proč bys neměl postoupit?“ řekla Amálie Camusotová.

Uvědomila si, že musí vrátit energii člověku, který byl nositelem její ctižádosti a na něhož hrála jako na hudební nástroj; šibalsky se na něho podívala.

„Nač si zoufat?“ pokračovala a gestem naznačila, jak bezstarostnou ji nechává smrt vyšetřovaného. „Ta sebevražda potěší obě Lucienovy nepřítelkyně, paní d'Espard a její sestřenici hraběnku de Châtelet. Paní d'Espard je velice zadobře s ministrem spravedlnosti. A přes ni lze získat audienci u Jeho Výsosti, a ty mu sdělíš tajné pozadí toho případu. A když budeš mít ministra spravedlnosti na své straně, nemáš se čeho bát ze strany svého předsedy ani generálního prokurátora.“

„Ale pán a paní de Sérizy!…“ zvolal soudce. „Opakuji, že paní de Sérizy zešílela! A že za to prý mohu já!“

„Nu, jestli zešílela, ty jeden nesoudný soudce,“ zasmála se paní Camusotová, „nemůže ti ublížit. Raději mi vypravuj, co se dneska vlastně stalo.“

„Bože můj, bylo to tak,“ odpověděl Camusot. „V okamžiku, kdy jsem toho chudáka chlapce vyzpovídal a kdy mi prohlásil, že ten domnělý španělský kněz je skutečně Jacques Collin, poslaly mi vévodkyně de Maufrigneuse a paní de Sérizy po komorníkovi lístek, v němž mne prosily, abych Luciena nevyslýchal. Jenže už se stalo…“

„Ale copak jsi ztratil hlavu?“ řekla Amálie. „Protože když máš tak důvěryhodného písaře, mohl jsi Luciena zvolat znovu, chytře ho uklidnit a opravit ten protokol z výslechu!“

„Ty jsi úplně jako paní de Sérizy, kašleš na justici!“ řekl Camusot, který nebyl schopen znevažovat své povolání. „Paní de Sérizy mi vzala protokoly a hodila je do ohně.“

„To je ale ženská!“ zvolala paní Camusotová.

„Paní de Sérizy mi řekla, že by raději vyhodila celý soudní palác do vzduchu, než aby připustila, aby mladík těšící se přízni vévodkyně de Maufrigneuse i přízni její zasedl na lavici obžalovaných vedle galejníka!…“

„Ale Camusote,“ řekla Amálie, která se přitom nezdržela, aby neprojevila úsměvem svůj pocit nadřazenosti, „tvé postavení je přímo skvělé!“

„Já vím, skvělé!“

„Vykonal jsi svou povinnost…“

„Jenže bohužel přes jezuitskou radu pana de Granville, kterého jsem potkal na quai Malaquais…“

„Dneska ráno?“

„Dnes ráno!“

„V kolik hodin?“

„V devět.“

„Ach, Camusote!“ řekla Amálie lomíc rukama, „přece ti věčně opakuju, aby sis dával pozor na všechno!… Bože, já nevleču za sebou muže, ale káru plnou balvanů! Jenže Camusote, když si ten tvůj generální prokurátor na tebe počkal, musel ti přece něco naznačit.“

„Ale ovšem…“

„A tys mu nerozuměl! Když budeš nedůvtipný, do smrti zůstaneš omezeným vyšetřujícím soudcem. Buď aspoň natolik chytrý, abys mě poslouchal!“ řekla a umlčela manžela, který se snažil jí odpovědět. „To si myslíš, že celý případ skončil?“ řekla Amálie.

Camusot se podíval na ženu s výrazem, s jakým hledí vesničané na šarlatána.

Amáliiny plány

„Jestli jsou vévodkyně de Maufrigneuse a hraběnka de Sérizy kompromitovány, musí se obě stát tvými ochránkyněmi," pokračovala Amálie. „Paní d'Espard ti vyjedná audienci u ministra spravedlnosti, ty mu sdělíš tajné pozadí celé věci, a on tím pobaví krále; všichni vládcové rádi poznávají rub gobelínu a dovídají se skutečné příčiny událostí, které veřejnost pozoruje s úžasem. Od té chvíle se už nemusíš bát ani generálního prokurátora, ani pana de Sérizy."

„Taková manželka jako ty je učiněný poklad!" zvolal soudce, jemuž se vracela odvaha. „Koneckonců jsem odhalil Jacquese Collina a pošlu ho před porotu, aby se tam zodpovídal ze svých činů, a odhalím jeho zločiny. Takový proces je v životě vyšetřujícího soudce vítězstvím…"

„Camusote," pokračovala Amálie s potěšením, že vidí, jak se její manžel vzpamatoval ze svého psychického i tělesného zhroucení, do něhož jej uvrhla sebevražda Luciena de Rubempré, „předseda ti před chvílí vyčetl, že jsi to přehnal na jednu stranu; tak tentokrát to zase přeženeš na tu druhou… Tím si jen uškodíš, příteli!"

Vyšetřující soudce zůstal stát a s úžasem hleděl na manželku.

„Krále i ministra spravedlnosti jistě potěší, že se dovědí pozadí celého případu, a zároveň je dopálí, že advokáti liberálních názorů předhazují veřejnosti a porotě osobnosti neméně důležité, než jsou Sérizyové, Maufrigneusové a Granvillové, zkrátka všechny, kdo jsou do procesu přímo nebo nepřímo zapleteni."

„Lítají v tom všichni!… A mám je v hrsti!" zvolal Camusot.

Soudce vstal a jal se procházet po pokoji, jako když Sganarelle běhá po jevišti ve snaze vyvléknout se z nepříjemné situace.

„Poslyš, Amálie,“ pokračoval a postavil se před manželku, „vzpomínám si na okolnost, sice na první pohled bezvýznamnou, ale která je v mé současné situaci nesmírně důležitá. Musíš vědět, má drahá, že ten Jacques Collin je chlap obrovsky mazaný, prohnaný, zkrátka velký lump… A velice důkladný… Zkrátka je to… jak bych to řekl… Takový Cromwell galejí!… Nikdy jsem se nesetkal s takovým darebákem, a málem mě doběhl!… Ale při trestním vyšetřování člověku pomůže, když zachytí konec niti, který ho nakonec přivede ke klubku, s nímž pak projde celým labyrintem záhadných okolností nebo tajemných skutečností. Když mě Jacques Collin uviděl, jak listuji dopisy, které byly nalezeny v bytě Luciena de Rubempré, ten lump po nich blýskl okem, jako by se chtěl přesvědčit, že mezi nimi nechybí některá obálka, a prozradil se pohybem, v němž se jevilo zřejmé uspokojení. Z toho pohledu zloděje, který oceňuje poklad, z toho pohybu zatčeného, který si myslí: ‚Mám taky své zbraně,‘ jsem pochopil spoustu věcí. Jedině vy ženy dokážete jako my nebo jako vyšetřovaní vložit do jediného pohledu celé výstupy vyjadřující klamy, složité jako bezpečnostní zámek. Tak se totiž projevují v jediné vteřině celé hromady podezření! Je to strašlivé, je to život nebo smrt v mžiknutí oka. ‚Ten chlap má v rukou nějaké další dopisy!‘ pomyslel jsem si. A pak se můj zájem soustředil na ty tisíceré podrobnosti případu. Zanedbal jsem tu příhodu, protože jsem si myslel, že mi stačí konfrontace obou vězňů a že si tento detail vyšetřování budu moci osvětlit později. Můžeme však považovat za jisté, že Jacques Collin podle zvyku podobných darebáků uložil na bezpečné místo nejvíce kompromitující dopisy z korespondence toho mladého krasavce, zbožňovaného tolika…“

„A ty se bojíš, Camusote? Staneš se předsedou královského soudního dvora dřív, než jsem si myslela!…“ zvolala paní Camusotová celá rozzářená. „Podívej se, musíš si počínat tak, abys všechny uspokojil, protože se ten případ stává tak vážný, že by nám ho mohli *ukrást!*… Jen si vzpomeň, jak vzali Popinotovi řízení procesu paní d'Espard proti jejímu manželovi a dali ho tobě!“ řekla v odpověď na Camusotův projev překvapení. „Tak copak by generální prokurátor, jemuž zřejmě tak záleží na cti pana a paní de Sérizy, nemohl postoupit případ královskému soudu a pověřit některého sobě oddaného radu, aby celou věc znovu vyšetřil?…“

„Ach má drahá, kde jsi studovala trestní právo?“ zvolal Camusot. „Znáš všechno, mohl bych se u tebe učit…“

„A ty si myslíš, že si pan de Granville už zítra ráno neuvědomí, jak by bylo nebezpečné, kdyby případ obhajoval nějaký liberální advokát, kterého by si ten Jacques Collin určitě našel? Protože oni mu budou nabízet peníze, jen aby ho obhajoval!… Ty dámy si uvědomují, v jakém jsou nebezpečí, stejně dobře, ba dokonce líp, než si je uvědomuješ ty. A půjdou s tím na generálního prokurátora, který si už představuje, jak spojením toho trestance s Lucienem de Rubempré, snoubencem slečny de Grandlieu, Lucienem, milencem Esteřiným a milencem vévodkyně de Maufrigneuse, miláčkem paní de Sérizy dostávají se ty vznešené rodiny do přílišné blízkosti lavice obžalovaných. Musíš proto uvažovat tak, aby sis získal přízeň generálního prokurátora, vděčnost pana de Sérizy, markýzy d'Espard a hraběnky du Châtelet, aby podpořili přímluvu vévodkyně de Maufrigneuse přičiněním Grandlieuových tak, že ti tvůj předseda soudu nakonec ještě poděkuje. Já si beru na starost dámy d'Espard, de Maufrigneuse a de Grandlieu. Ty musíš zítra navštívit generálního prokurátora. Pan de Granville totiž nežije se svou ženou a už po deset let je jeho milenkou nějaká slečna de Bellefeuille, se kterou má nemanželské děti. Takže tenhle pán není svatý, je to

člověk jako každý jiný. Toho si lze získat, je zranitelný, a proto je třeba zjistit jeho slabinu, zalichotit se mu. Požádej ho o radu, naznač mu, jak je celá věc nebezpečná. Zkrátka, snaž se kompromitovat s ním – a uvidíš…

„Na mou duši, měl bych líbat zem, po které chodíš!“ přerušil Camusot manželku, vzal ji kolem pasu a přitiskl ji k sobě. „Amálie, ty jsi moje spása!“

„To já jsem tě dotáhla z Alenconu do Mantes a z Mantes k soudnímu dvoru departementu Seině,“ odpověděla Amálie. „Jen buď klidný!… Chci, aby mi do pěti let říkali paní prezidentová. Ale broučku, vždycky si pořádně rozmysli, než se pro něco rozhodneš. Povolání soudce není jako povolání hasiče, vaše papíry nikdy nehoří, máte čas na rozmyšlenou. A proto nemáte právo dělat hlouposti…“

„Síla mého postavení závisí plně na totožnosti toho falešného kněze s Jacquesem Collinem,“ pokračoval po chvíli soudce. „Jakmile bude tato totožnost pevně prokázána, a i kdyby si soudní dvůr vyhradil vedení procesu, zůstane faktem, který nebude moci obejít žádný úředník, soudce nebo soudní rada. Budu pak jako děti, které přivážou kočce na ocas železný hrnec. Ať by se proces odbýval kdekoli, vždycky rozezvučí želízka na rukou Jacquese Collina.“

„Bravo!“ řekla Amálie.

„A generální prokurátor se raději dohodne se mnou než s kýmkoli jiným, protože jen já budu schopen odstranit ten Damoklův meč visící nad srdcem celé čtvrti Saint Germain!… Ale víš vůbec, jak je těžké dosáhnout tak skvělého výsledku?… Generální prokurátor a já jsme se před chvílí v jeho pracovně dohodli na tom, že uznáme Jacquese Collina za toho, za koho se vydává, totiž za Carlose Herreru, kanovníka toledské kapituly. Dohodli jsme se, že mu přiznáme postavení diplomata, a ať si ho vyreklamuje španělské velvyslanectví. Právě s ohledem na takový plán jsem sestavil zprávu, na jejímž základě byl osvobozen Lucien de Rubempré, a právě jsem dal

přepsat výslechy vyšetřovaných tak, že z nich vyšli bílí jako padlý sníh. Zítra má dojít ke konfrontaci pánů de Rastignac, Bianchona a nějakých dalších s domnělým kanovníkem královské kapituly v Toledu, při níž v něm nepoznají toho Jacquese Collina, k jehož zatčení došlo v jejich přítomnosti před deseti lety v jistém penziónu, kde byl znám pod jménen Vautrin.“

Na chvíli zavládlo ticho, zatímco paní Camusotová přemýšlela.

„Jsi si opravdu jist, že ten tvůj vyšetřovaný je Jacques Collin?“ zeptala se.

„Naprosto,“ odpověděl soudce, „a generální prokurátor taky.“

„Tak potom se snaž vyvolat v Justičním paláci pořádný rozruch, aniž jsi přitom ukázal své kočičí drápky! Jestli je ten tvůj vězeň na samotce, zařiď, aby byl trestanec veřejně poznán. Místo abys napodobil děti, napodob ministry policie v zemích, kde vládne největší absolutismus a kde si vymýšlejí konspirace proti panovníkovi, aby získali zásluhy a stali se nepostradatelnými. A tak uveď do nebezpečí tři šlechtické rodiny, abys pak mohl mít potěšení je zachránit.“

„Bože, to je nádhera!“ zvolal Camusot. „Mám v hlavě takový zmatek, že už jsem na tu možnost zapomněl. Příkaz k přeložení Jacquese Collina na pistoli zanesl Coquart panu řediteli Conciergerie Gaultovi. Přitom přičiněním Bibi-Lupina, velkého nepřítele Jacquese Collina, byli z Force do Conciergerie přemístěni tři zločinci, kteří ho kdysi znali. Když sejde zítra ráno na dvůr, lze se nadát divokých výstupů…“

„A proč?“

„Jacques Collin, má drahá, je mužem, u něhož byly uloženy peníze trestanců, což představuje značné obnosy. A Jacques Collin je prý utratil na Lucienův rozmařilý život, a tak na něm budou žádány účty. Bude z toho, jak říká Bibi-Lupin, strašlivá rvačka, která si vyžádá zákrok dozorců, a všechno se prozradí.

Jde tu Jacquesi Collinovi o život. Když tedy přijdu brzy ráno do paláce, budu už moci sepsat protokol o jeho totožnosti.“

„Ach, kdyby tě ho tak jeho věřitelé zbavili, vypadal bys jako velice schopný člověk! Nechoď za panem de Granville, počkej na něho na vlastní půdě s touto strašlivou zbraní v ruce! Je to dělo namířené na tři nejvýznačnější rodiny královského dvora a francouzských pairů. Buď odvážný, navrhni panu de Granville, aby vás zbavil Jacquese Collina tím, že ho dá přemístit do Force, kde se trestanci dovedou sami zbavit udavačů. Já sama zajdu za vévodkyni de Maufrigneuse a ta mě uvede ke Grandlieuovým. Možná že se setkám i s panem de Sérizy. Spolehni se na mne, že je všechny vzbouřím. Hlavně mi dej vědět smluveným heslem, jestli byl ten španělský kněz úředně uznán za Jacquese Collina. Zařiď si to, abys odešel od soudu ve dvě hodiny, zařídím ti mezitím zvláštní audienci u ministra spravedlnosti. Možná že bude u markýzy d'Espard.“

Camusot byl celý zkoprnělý obdivem, že se chytrá Amálie musela usmát.

„Tak se pojď navečeřet,“ řekla mu na závěr. „Vidíš, jsme v Paříži teprve dva roky, a už jsi na cestě stát se do konce roku soudním radou… A odtud, ty můj kocourku, už stačí k dosažení funkce prezidenta soudního dvora jen nějaká ta službička politického rázu.“

Z této tajné porady je vidět, do jaké míry se sebemenší slůvko Jacquese Collina, který je tou nejzápornější postavou této studie, dotýká cti rodin, do jejichž středu nasadil svého zesnulého chráněnce.

Úvahy o magnetismu

Lucienova smrt a způsob, jakým paní de Sérizy pronikla do Conciergerie, vyvolaly v soukolí té mašinérie takový rozruch,

že ředitel zapomněl zrušit samovazbu domnělého španělského kněze.

Ačkoli se v soudních análech vyskytl nejeden podobný případ, smrt vyšetřovaného v průběhu soudního vyšetřování byla zřejmě natolik vzácná, aby písaře i ředitele vyvedla z obvyklého klidu. Nicméně pro ně nebyl hlavní událostí krásný mladík, který se tak náhle stal mrtvolou, nýbrž železná tyč fortny, přeražená něžnýma rukama dámy velkého světa. A tak se ředitel, písaři a dozorci ihned po odjezdu hraběte Octava de Bauvan v kočáře hraběte de Sérizy, který odvážel svou omdlelou manželku, shromáždili ve fortně, když předtím vyprovodili vězeňského lékaře pana Lebruna, přivolaného, aby konstatoval Lucienovu smrt a dohodl se s „lékařem mrtvých“ z obvodu, v němž nebohý mladík bydlel.

V Paříži se nazývá „lékařem mrtvých“ doktor pověřený radnicí příslušného obvodu konstatováním úmrtí a zjišťováním jeho příčin.

S oním bystrým pohledem, jímž se vyznačoval, usoudil pan de Granville, že je nutno pro záchranu cti ohrožených rodin, aby byl úmrtní list vystaven radnicí, pod niž spadá quai Malaquais, kde zemřelý bydlel, a aby byl převezen ze svého bydliště do kostela Saint-Germain-des-Prés, kde se měl konat pohřební obřad. Tajemník pana de Granville, pan de Chargeboeuf, jehož si šéf zavolal, dostal příkazy v tom smyslu. Lucienův převoz se měl uskutečnit v noci. Mladý tajemník se měl ihned dohodnout s radnicí, s farním úřadem a pohřebním ústavem. A pro veřejnost měl Lucien zemřít na svobodě a doma; pohřební průvod vyjde od jeho domu a jeho přátelé budou k obřadu pozváni.

V okamžiku, kdy Camusot s klidnou myslí usedal za stůl se svou ctižádostivou polovičkou, stáli ředitel Conciergerie a vězeňský lékař pan Lebrun před fortnou a bědovali nad křehkostí železných mříží a silou zamilovaných žen.

„Nikdo neví,“ říkal lékař panu Gaultovi při loučení, „kolik síly dovede vyvinout lidská bytost vydrážděná vášní! Dynamice i matematice chybějí symboly i výpočty pro zjištění těchto sil. Zrovna včera jsem zažil cosi strašlivého, co mě až vyděsilo a co vysvětluje nesmírnou fyzickou sílu, již nedávno vyvinula ta panička.“

„Vyprávějte mi to,“ řekl pan Gault, „moje slabost je totiž, že se zajímám o magnetismus, ačkoli v něj nevěřím, ale dráždí mou zvědavost.“

„Jistý lékař magnetizér, neboť i mezi námi jsou tací, co věří v magnetismus,“ pokračoval doktor Lebrun, „mi navrhl, abych sám na sobě vyzkoušel úkaz, který mi popisoval a o němž jsem pochyboval. Byl jsem zvědav a chtěl jsem na vlastní oči vidět jeden z těch nervových záchvatů, pomocí nichž se dokazuje existence magnetismu, a proto jsem souhlasil. Povím vám fakta. Rád bych věděl, co by řekla naše lékařská akademie, kdybychom její členy jednoho po druhém podrobili takovémuto pokusu, který nepřipouští žádné pochybnosti. Můj starý přítel…“ – „Ten lékař,“ pokračoval doktor Lebrun, odbočuje od tématu, „je starý pán, kterého od dob Mesmerových lékařská fakulta pronásleduje za jeho názory. Je mu sedmdesát nebo více let a jmenuje se Bouvard. Je to dnes stařešina nauky o živočišném magnetismu. Jsem pro něho jako syn, vděčím mu za své postavení. Tak tedy ten starý a počestný Bouvard mi navrhl, že mi dokáže, jak nervovou sílu uvedenou do pohybu magnetizátorem nelze vědecky určit, neboť člověk podléhá určitým zákonům, ale že si ta síla počíná jako síla živelná, jejíž zásady se vymykají našim výpočtům.

‚Tak tedy,‘ řekl mi, ‚jsi-li ochoten vložit svou ruku do ruky uspané osoby, která by ti ji v bdělém stavu nestiskla víc než silou, jakou lze odhadnout, shledáš, že ve stavu, který je tak nesmyslně nazýván spánkem, budou její prsty mít schopnost působit jako kleště v rukou zámečníka!‘

Řeknu vám, pane, že když jsem vložil ruku do ruky ženy nikoli *uspané*, neboť Bovard tento výraz neuznává, nýbrž *izolované, a* když ten starý pán poručil té ženě, aby mi ze všech sil stiskla zápěstí, prosil jsem ji, aby přestala, v okamžiku, kdy mi z prstů málem vytryskla krev. A podívejte se na ten náramek, který budu nosit nejméně tři měsíce.“

„Hrome!“ řekl pan Gault, prohlížeje si kruhovitou podlitinu, podobající se spálenině.

„Drahý Gaulte,“ pokračoval lékař, „kdyby mi byl zámečník ruku stáhl svěrákem do železného kruhu, nebyl bych to železné sevření cítil tak tvrdě jako prsty té ženy. Její ruka byla jako z oceli, a jsem přesvědčen, že mi mohla rozdrtit kosti a přerazit mi ruku v zápětí. Ten stisk, který začínal nenápadně, pokračoval bez přestávky, přidávaje stále další sílu ke stisku původnímu. Ani škrtidlo by nezpůsobilo víc než tato ruka proměněná v mučící nástroj. Považuji proto za prokázané, že pod vlivem vášně, což je vlastně nahromaděná vůle, dosahující nezměrné živočišné síly, stejně jako je tomu u různých druhů elektrické energie, může člověk soustředit v kterémkoli orgánu veškerou svou vitalitu buď k útoku nebo k odporu… Pod tlakem zoufalství soustředila ta panička veškerou svou vitální sílu do rukou.“

„Té je na přeražení železné tyče zapotřebí zatraceně mnoho…“ řekl hlavní dozorce vrtě hlavou.

„Ta tyč měla kaz!“ poznamenal pan Gault.

„Podle mě je dnes těžko stanovit meze nervové síly,“ pokračoval lékař. „Ostatně právě takto k záchraně vlastních dětí magnetizují matky lvy, pronikají do požárů po římsách, na nichž by se stěží udržela kočka, a snášejí muka některých těžkých porodů. V tom je tajemství, proč se vězňové a trestanci pokoušejí o znovunabytí svobody. Neznáme dosud dosah životních sil, nevíme, zda jsou součástí přírodních sil, nebo je čerpáme z neznámých zdrojů.“

Přiblížil se dozorce a pošeptal do ucha řediteli, který vyprovázel doktora Lebruna k vnější mříži Conciergerie: „Samotka číslo dvě říká, že je nemocen a žádá o lékaře. Tvrdí, že umírá," dodal dozorce.

„Skutečně?" řekl ředitel.

„Ale on už chroptí," namítl dozorce.

„Je pět hodin, a já jsem ještě neobědval… Jenže když už jsem tady, tak pojďme…"

Muž na samotce

„Samotka číslo dvě je právě ten španělský kněz, kterého podezřívají z toho, že je Jacques Collin," řekl pan Gault lékaři, „a je jedním z vyšetřovaných v tom procesu, do něhož byl namočen ten nešťastný mladý muž…"

„Už jsem ho viděl dnes ráno," odpověděl lékař. „Pan Camusot si mě zavolal, abych zjistil zdravotní stav toho chlapíka, který, mezi námi, je dokonale zdráv, a nadto by si mohl vydělávat u cirkusu jako silák."

„Co když se chce taky zabít?" řekl pan Gault. „Pojďte do té samotky se mnou, protože já tam stejně musím, abych ho dal přemístit na pistoli. Pan Camusot zrušil tomu podivnému individuu samovazbu…"

Jacques Collin, zvaný též mezi galejníky Smrtiplách, a jehož už není třeba nazývat jiným jménem než jeho vlastním, se nacházel od svého uvěznění na Camusotův příkaz na samotce. Nyní se octl ve stavu takové úzkosti, jakou nikdy nezakusil za celý ten svůj život, poznamenaný tolika zločiny,

v němž třikrát uprchl z káznice a dvakrát byl odsouzen porotou. Není tento člověk, který v sobě spojuje život, sílu a vášeň káznice a který je jejich vrcholným projevem, příšerně krásný svou přímo psí připoutaností k tomu, koho si zvolil za

přítele? Tato absolutní oddanost své modle činí toho z tolika hledisek zavrženíhodného, ohavného a hnusného člověka vskutku pozoruhodným. A tato již tak dosti obsáhlá studie by se mohla zdát nedokončenou a zkrácenou, kdyby rozuzlení tohoto zločinného života nedoprovázelo konec Luciena de Rubempré. Teď, když je malý psíček mrtev, tážeme se, zda jeho strašlivý druh lev přežije!

Ve skutečném životě i v lidské společnosti fakta tak těsně navazují na jiná fakta, že jedna bez druhých nemohou být. Voda veletoku vytváří jakousi tekutou podlahu; i ten nejdivočejší proud, ať byla jeho hladina jakkoli vysoká, zaniká pod masami jeho vod, rychlostí svého toku silnějšími než všechny hlubinné vzpoury, které ho provázejí. Tak jako se díváme na tekoucí vodu a vidíme v ní nejasné obrazy, možná že byste rádi zvážili tlak společenských sil na vír zvaný Vautrin? Chtěli byste vědět, jak daleko poběží ten vzbouřený tok, než zanikne, jak skončí osudy toho vpravdě ďábelského člověka, který byl přesto připoután k ostatnímu lidstvu láskou, neboť tento božský princip umírá v těch nejzkaženějších srdcích jen těžko!

Tím že ztělesnil básnickou představu drahou tolika básníkům, Moorovi, lordu Byronovi, Mathurinovi nebo Canalisovi (představu anděla, jehož se zmocní démon a zavleče ho do svého pekla, aby ho osvěžil rosou ukradenou v ráji), ten odporný galejník Jacques Collin – chápeme-li dobře jeho kamenné srdce – se už před sedmi lety zřekl sám sebe. Jeho nesmírné schopnosti vstřebával Lucien, účinkovaly jen ve prospěch Luciena. Těšil se z jeho postupu, z jeho lásky, z jeho ctižádosti. Pro něho byl Lucien jeho viditelnou duší.

Smrtiplách večeřel u Grandlieuových, pronikal do salónků vznešených dam a zprostředkovaně miloval Ester. A konečně viděl v Lucienovi krásného, mladého, urozeného Jacquese Collina, který to dotáhne až na velvyslance.

Smrtiplách uskutečnil germánskou pověru o dvojníkovi prostřednictvím jakéhosi duchovního otcovství, což pochopí ženy, které cítily, jak jejich duše pronikla do duše milovaného muže, které žily jeho životem, ušlechtilým nebo ohavným, šťastným nebo nešťastným, skrytým nebo slavným; ty, které vzdor vzdálenosti pocítily bolest v noze, když byl do ní muž raněn; ty, kdo cítily, když se bil v souboji, a které, abychom to shrnuli jedním slovem, nepotřebovaly se doslechnout o nevěře, aby o ní věděly.

Když ho zavedli zpět do cely, Jacques Collin si pomyslel:

„Teď vyslýchají chlapce!“

A on, který zabíjel, jako nádeník pije, chvěl se strachem.

„Podařilo se mu setkat se svými milenkami?“ tázal se sám sebe. „Našla moje teta ty zatracené paničky? Přemluvila ty vévodkyně a ty hraběnky, aby zabránily výslechu?… Dostal Lucien moje instrukce?… A je-li souzeno, aby byl podroben výslechu, *jak se zachová?* Chudák malý, to já jsem ho do toho dostal! To ten zloděj Paccard a ta opice Evropa způsobili ten rámus, když šlohli těch sedm set padesát tisíc za rentu, kterou Nucingen daroval Ester. Kvůli těm dvěma darebákům jsme zakopli na posledním kroku; ale tenhle žert mi draze zaplatí! Ještě den, a Lucien byl boháč a mohl mít Klotyldu de Grandlieu! A já jsem neměl Ester na krku. Lucien měl tu holku příliš rád, kdežto to záchranné žehlící prkno, tu Klotyldu by nemohl nikdy milovat!… To by mi potom patřil úplně! Když si pomyslím, že náš osud závisí na jediném Lucienově pohledu nebo zardění před tím Camusotem, jemuž nic neujde a který je mazaný soudce! Vždyť když mi ukazoval ty dopisy, vyměnili jsme si mezi sebou pohled, kterým jsme se zkoumali, a on vytušil, že mohu Lucienovy milenky *vydírat!*“

Tento monolog trval dobré tři hodiny. Úzkost byla tak velká, že zvítězila nad tím železným a vitriolovým organismem: Jacques Collin, jehož mozek byl šílenstvím jako v plamenech, pocítil tak strašlivou žízeň, že aniž si to

uvědomil, vypotřeboval celou svou zásobu vody z obou kbelíků, které spolu s kavalcem tvoří veškeré zařízení samotky.

„Co bude, když ztratí hlavu? Vždyť ten drahý chlapec nemá Teodorovu sílu!…“ říkal si, uléhaje na kavalec podobný pryčně ve strážnici.

Pár slov na vysvětlenou ohledně toho Teodora, na něhož si Jacques Collin vzpomněl. Teodor Calvi byl mladý Korsičan odsouzený na doživotí pro jedenáct vražd, které spáchal ve věku osmnácti let, a byl dík protekci zaplacené zlatem v letech 1819-1820 přikován ke stejnému řetězu jako Jacques Collin. K poslednímu útěku Jacquese Collina, jedné z jeho nejkrásnějších kombinací (vyšel z věznice převlečen za strážníka a vedl Teodora Calviho v trestaneckém oděvu jakoby ke komisaři), k tomuto nádhernému útěku došlo v přístavu Rochefort, kde trestanci mřou jako mouchy a kde měli také skončit ty dvě nebezpečné osobnosti. Uprchli společně, ale náhoda je na útěku rozdělila. Teodora znovu chytili a poslali ho zpět do káznice. Jacques Collin se dostal do Španělska, kde se přeměnil v Carlose Herreru, a právě se chystal vyzvednout svého Korsičana z Rochefortu, když se na břehu řeky Charente setkal s Lucienem. Hrdina banditů a korsických maquisardů, jemuž Smrtiplách vděčil za svou znalost italštiny, byl obětován této nové modle.

Život s Lucienem, chlapcem s dosud neposkvrněným trestním rejstříkem, který měl na svědomí jen pár drobných přestupků, začínal jako svítání letního dne; pro Teodora pak neviděl Jacques Collin jiné rozuzlení než popraviště na konci řady nevyhnutelných zločinů.

Pomyšlení na neštěstí, které může způsobit Lucien svou slabostí, kdyby v samovazbě ztratil hlavu, nabývalo v mysli Jacquese Collina obludných rozměrů; a když odhadoval možnosti katastrofy, nebožák cítil, jak mu vlhnou oči, což byl jev, který zažil naposled v dětství.

„Musím mít horečku,“ pomyslil si, „a možná kdybych si zavolal lékaře a nabídl mu větší peníze, že by mi umožnil spojení s Lucienem.“

V tom okamžiku přinesl dozorce vězňovi večeři.

„Nemá to smysl, hochu, nemohu nic jíst. Řekněte panu řediteli této věznice, aby mi poslal lékaře, je mi špatně a obávám se, že je to moje poslední hodinka.“

Když dozorce uslyšel hrdelní zvuky chroptění, jimiž galejník doprovázel svá slova, kývl hlavou a odešel. Jacques Collin se vší silou chytil této naděje; ale když do cely vstoupil lékař v doprovodu ředitele, usoudil, že jeho pokus ztroskotal, a chladnokrevně očekával výsledek jejich návštěvy a podal lékaři ruku, aby mu mohl změřit tep.

„Pán má horečku,“ řekl doktor panu Gaultovi. „Ale tuhle horečku pozorujeme u všech zadržených,“ zašeptal do ucha falešnému Španělovi, „pro mě je vždycky důkazem nějaké viny.“

V tom okamžiku ředitel, jemuž generální prokurátor předal Lucienův dopis Jacquesu Collinovi, aby mu ho odevzdal, opustil lékaře a zadrženého pod dohledem dozorce a odešel pro dopis.

„Pane,“ řekl Jacques Collin lékaři, když viděl ve dveřích dozorce a nechápal důvod ředitelovy nepřítomnosti, „byl bych ochoten obětovat i třicet tisíc franků, abych mohl poslat pár řádek Lucienovi de Rubempré.“

„Nechci vás okrást o vaše peníze,“ řekl lékař. „S tím už nikdo nemůže přijít do styku…“

„Nikdo?“ užasl Jacques Collin. „Jak to?“

„On se totiž oběsil…“

Ani řev tygřice, které se ztratí mláďata, neotřásá indickou džunglí tak příšerným rykem, jakým zařval Jacques Collin, když se vztyčil jako tygr na zadních nohách a vrhl na lékaře pohled palčivý, jako když udeří blesk; pak klesl na kavalec a řekl:

„Ach, můj syn!…“

„Chudák!“ zvolal lékař dojat tím strašlivým projevem citu. Vskutku, po tom výbuchu následovalo tak naprosté oslabení, že slova „Ach, můj syn!“ byla pouhým šepotem.

„Snad se nám tenhle taky neporoučí?“ otázal se dozorce.

„Ne, to není možné!“ pokračoval Jacques Collin, nadzvedaje se a hledě na oba svědky tohoto výjevu pohaslým okem. „Mýlíte se, nebyl to on! To jste se museli splést! Na samotce se nikdo nemůže oběsit! Podívejte se, copak bych se tady mohl oběsit? Celá Paříž mi odpovídá za jeho život. Bůh je mi ho dlužen!“

Tentokrát zase byli překvapeni dozorce a lékař, ačkoli ty dva už dávno nemohlo nic překvapit. Vešel pan Gault s Lucienovým dopisem v ruce. Při pohledu na ředitele Jacques Collin, zesláblý tím prudkým výbuchem bolesti, jako by se uklidnil.

„Tady je dopis, který vám mám na přání pana generálního prokurátora odevzdat. Dovolil, abyste ho dostal zapečetěný,“ řekl pan Gault.

„Je od Luciena?“ zeptal se Jacques Collin.

„Ano, pane.“

„Tak tedy, pane, ten mladý muž…?“

„Je mrtev,“ pokračoval ředitel. „I kdyby byl býval tady pan doktor přítomen, byl by bohužel už přišel pozdě… Ten mladý muž zemřel tady, v jedné z pistolí…“

„Mohl bych ho vidět na vlastní oči?“ otázal se nesměle Jacques Collin. „Dovolil byste, aby otec oplakal svého syna?“

„Chcete-li, můžete si vzít jeho místnost. Mám totiž příkaz, abych vás přemístil do některé místnosti v pistoli. Pro vás už je samovazba zrušena, pane.“

Pohaslé a neživé oči vyšetřovaného pomalu klouzaly z ředitele na lékaře; Jacques Collin, jako by se tázal, není-li v tom nějaká léčka, u dveří zaváhal.

„Chcete-li vidět mrtvolu,“ řekl mu lékař, „nemáte času nazbyt, v noci má být pochován…“

„Máte-li děti, pánové,“ řekl Jacques Collin, „pochopíte moji otupělost, vždyť sotva vidím… Ta rána je pro mne horší než smrt, ale vy nemůžete vědět, co chci říci… Já jsem i jeho matkou… Já… já jsem se zbláznil… cítím to.“

Loučení

Projde-li se neúprosně zavřenými dveřmi, které se otvírají jen před ředitelem, lze se rychle dostat ze samotek do pistolí. Tyto dvě řady obydlí dělí podzemní chodba, kterou tvoří dvě stěny nesoucí klenbu, na níž spočívá jedna ze síní Justičního paláce, zvaná síní obchodní. A tak Jacques Collin v doprovodu dozorce, který ho vedl pod paží, a doprovázen vpředu ředitelem a vzadu lékařem, dostal se za pár minut k cele, v níž ležel na posteli Lucien.

Když uviděl mrtvé tělo, padl na ně a sevřel je v zoufalém objetí, jehož síla a vášnivost přímo vyděsila všechny tři svědky tohoto výjevu.

„Tady máte příklad toho, o čem jsem vám říkal,“ řekl lékař řediteli. „Hleďte, ten člověk tu mrtvolu hněte, a musíte si představit, že taková mrtvola je tvrdá jako kámen…“

„Nechte mě tady!…“ řekl Jacques Collin pohaslým hlasem, „dlouho si ho neužiju, odnesou mi ho, aby ho…“

Zarazil se před slovem *pochovali.*

„Dovolíte, abych si od svého drahého syna vzal něco na památku?… Buďte tak laskav, pane, a sám mu ustřihněte pramínek vlasů, já bych to nedokázal…“

„Je to vskutku jeho syn!“ řekl lékař.

„Myslíte?“ odpověděl ředitel záhadně, což přimělo lékaře ke krátkému zamyšlení.

Ředitel nařídil dozorci, aby nechal zadrženého v této cele a aby ustřihl pár pramínků vlasů z hlavy syna domnělého otce, než si přijdou pro mrtvolu.

V půl šesté večer lze v květnu snadno přečíst v Conciergerií dopis, i když okna uzavírají mříže a železné sítě. A tak Jacques Collin luštil ten strašlivý dopis, drže Luciena za ruku.

Není člověk, který by vydržel po deset minut svírat v ruce kus ledu. Chlad se přenáší na životní zdroje se závratnou rychlostí. Ale účinek toho strašlivého chladu, který zároveň působí jako jed, je sotva srovnatelný s tím, jakým působí na duši ztuhlá a ledová ruka mrtvého, kterou někdo takto svírá.

Smrt tu promlouvá k životu, sděluje mu chmurná tajemství, která zabíjejí city. Neboť pokud jde o city, neznamená změna také smrt?

Když si zároveň s Jacquesem Collinem znovu pročítáme Lucienův dopis, bude se nám jeho poslední sdělení jevit tím, čím bylo pro tohoto člověka – číší jedu.

ABBÉMU CARLOSU HERREROVI

Drahý abbé, zahrnul jste mne dobrodiním, a já jsem Vás zradil. Tento nechtěný nevděk mne zabíjí, a až budete tyto řádky číst, už nebudu naživu a Vy nebudete nablízku, abyste mne zachránil.

Dal jste mi plné právo, abych Vás zahubil a zahodil Vás jako nedopalek z doutníku, kdybych to považoval za výhodné pro sebe. Ale zachoval jsem se vůči Vám hloupě. Abych se dostal z úzkých, zlákán obratnými dotazy vyšetřujícího soudce, já. Váš duchovní syn, ten, jehož jste osvojil, postavil jsem se na stranu těch, kdo Vás chtějí za každou cenu zničit přisuzujíce Vám totožnost – nemohu jim v tom uvěřit – jistého francouzského darebáka. Tím je řečeno vše.

Mezi člověkem tak silným jako Vy a mnou, z něhož jste chtěl udělat osobnost, na jakou jsem nestačil, nelze si v okamžiku

posledního rozloučení vyměňovat banální fráze. Chtěl jste mne učinit mocným a slavným, a uvrhl jste mne jen do propasti sebevraždy. Už dlouho jsem slyšel nad sebou šumění obrovských křídel smrtelné závrati.

Existuje plemeno Kainovo a Ábelovo, jak jste říkával. Ve velkém dramatu lidstva je Kain ztělesněním opozice. Pocházíte od Adama po této linii, v níž ďábel i nadále rozdmýchává oheň, jehož první jiskra dopadla na Evu. Mezi démony tohoto rodu se občas vyskytují strašliví jedinci, jejichž nitro pojme všechny lidské síly a kteří se podobají oněm zimničným pouštním šelmám, které potřebují k životu právě ony širé prostory pouště. Takoví lidé jsou ve společnosti stejně nebezpeční, jako lev v rovinách Normandie. Potřebují potravu, požírají obyčejné lidi a spásají zlaťáky hlupáků. Jejich hry jsou tak nebezpečné, že nakonec zabíjejí ubohého psa, jehož učinili svým druhem, svou modlou. Když tomu Bůh chce, mohou z takových tajuplných jedinců být třebas Mojžíš, Attila, Karel Veliký, Mohamed nebo Napoleon. Ale když nechá tyto obrovité nástroje rezavět na dně oceánu po dobu celé jedné generace, je z nich už jen pouhý Pugačev, Fouché, Louvel nebo abbé Carlos Herrera. Mají nesmírnou moc nad něžnými dušemi, přitahují je a drtí. Je to jako jedovatá rostlina, jejíž skvělé barvy okouzlují děti v lese. Je to poezie zla. Lidé jako Vy mají obývat podzemní sluje a nevycházet z nich. Donutil jste mne, abych žil tímto nádherným životem, a dostal jsem vskutku svůj díl života. A tak mohu vyprostit hlavu z gordického uzlu politiky a navléct ji do smyčky ze své vázanky.

Abych napravil svou vinu, předávám generálnímu prokurátorovi odvolání své výpovědi. Vy už si s tím budete umět poradit ve svůj prospěch.

Podle mé závěti, sepsané podle všech pravidel, bude Vám, pane abbé, vyplacen obnos náležící Vašemu řádu, jehož jste neprozřetelně použil v můj prospěch v důsledku otcovské lásky, již jste mi projevoval.

Tak tedy sbohem, sbohem, velkolepý pomníku Zla a Zkaženosti, sbohem Vy, kdo by, dav se cestou pravou, překonal Ximeneza i Richelieua! Splnil jste, co jste slíbil: už jsem opět po všech vysněných pohádkách tím, čím jsem byl na břehu řeky Charente. Jenže bohužel to tentokrát není řeka v mém rodném kraji, v níž jsem chtěl utopit prohřešky svého mládí. Je to Seina, a moje tůň je cela v Conciergerii. Nelitujte mne: mé opovržení k Vám se rovná mému obdivu.

Lucien

Před první hodinou ranní, když přišli odnést mrtvolu, nalezli Jacquese Collina, jak klečí u postele. Dopis ležel na zemi, kam ho upustil, jako sebevrah upouští pistoli, která ho zabila, ale zároveň ten nešťastník stále ještě držel Lucienovu ruku ve svých sepjatých dlaních a modlil se k Bohu.

Když ho uviděli, nosiči se zarazili, neboť se podobal kamenné soše, navždy klečící na středověkých náhrobcích, jak ji tam vytesal génius mistra kameníka. Ten falešný kněz s očima jasnýma jako oči tygra, strnulý v nepřirozené nehybnosti, zapůsobil na tyto lidi tak silně, že ho vlídně požádali, aby vstal.

„Proč?“ zeptal se nesměle.

Smělý Smrtiplách byl teď bezbranný jako dítě.

Ředitel ukázal ten výjev panu de Chargeboeuf, který jat úctou k té velké bolesti a v domnění, že je Jacques Collin skutečně tím otcem, za něhož se vydává, tlumočil příkazy pana de Granville, týkající se obřadu a Lucienova pohřbu, podle nichž je třeba Luciena rozhodně převézt do jeho bytu na quai Malaquais, kde už ho očekávají duchovní, aby u něho probděli zbytek noci.

„Jak poznávám velkodušnost toho pana soudce!“ zvolal smutně trestanec. „Vyřiďte mu, pane, že se může spolehnout na mou vděčnost… Ano, mohl bych mu prokázat značné služby… Tu větu nezapomeňte; je pro něho nesmírně důležitá. Ach

pane, když člověk propláče sedm hodin nad dítětem, jako je toto, v jeho srdci nastanou podivné změny… Vždyť já už ho víckrát neuvidím!…“

Jacques Collin objal Luciena pohledem matky, které se chystají vyrvat synovo tělo, a pak se zhroutil. Když viděl, jak odnášejí Lucienovo tělo, zasténal tak, že popohnal nosiče k většímu spěchu.

Tajemník generálníno prokurátora a ředitel věznice se už té podívané vyhnuli.

Kam se poděla železná vůle toho muže, jehož rozhodnost se rovnala co do rychlosti pouze postřehu, u něhož se čin i myšlenka rodí současně s rychlostí blesku a jehož nervstvo zocelené třemi útěky a třemi pobyty na galejích dosáhlo ocelové pevnosti nervů, jakou mají primitivové. Železo se poddává při určitém stupni opětovného bušení nebo tlaku; jeho neproniknutelné molekuly, které člověk očistil a homogenizoval, se po čase rozpadají; a kov, ač nebyl roztaven, už nemá tutéž odolnost. Kováři, zámečníci, výrobci nářadí, všichni, kdo stále pracují s kovem, charakterizují tehdy jeho stav odborným výrazem, že je „vymočený“ podle výrazu, který se jinak používá pouze pro konopí, u něhož se dosahuje vláčnosti právě máčením. A tak tedy lidská duše, nebo také, chcete-li, trojjediná energie těla, srdce a ducha je vlivem opakovaných úderů v podobné situaci jako železo. A s lidmi je to jako s konopím a s železem: tepáním se stávají ohebnějšími. Věda, spravedlnost, veřejnost nalézají tisíce příčin pro hrůzné železniční katastrofy, k nimž na dráze dochází vinou prasklé železné součástky a jejichž nejhrůznějším příkladem je neštěstí v Bellevue, ale nikdo se nezeptal na názor skutečných znalců v tom oboru, totiž kovářů, kteří všichni vyslovili totéž slovo: železo bylo rozmočené. To nebezpečí je neviditelné. Kov, který změkl, i kov, který si podržel svou odolnost, vypadají stejně.

V takovém stavu nacházejí často zpovědníci a vyšetřující soudci těžké zločince.

Zlověstná atmosféra porotního soudu i přípravy před popravou působí téměř vždy i u těch nejsilnějších povah podobný rozklad nervové soustavy. I z těch nejpevněji stisknutých rtů proudí přiznání; a kupodivu od okamžiku, kdy už je přiznání zbytečné, když ve chvíli vrcholné slabosti padá z člověka maska nevinnosti, která je tak znepokojivá pro spravedlnost, znepokojenou pokaždé, když odsouzenec umírá, aniž se ke zločinu přiznal.

Napoleon poznal tento rozklad všech lidských sil na bojišti u Waterloo!

Vězeňský dvůr v Conciergerií

Když v osm hodin ráno vstoupil dozorce oddělení pistolí do cely Jacquese Collina, byl vězeň klidný jako člověk, který opět nabyl sílu po rázném rozhodnutí.

„Je čas na procházku," řekl klíčník. „Už jste zavřený tři dny, a chcete-li se trochu projít, můžete!"

Jacques Collin, plně pohroužený v myšlenkách, naprosto netečný a připadající si jako šaty bez těla, jako pouhý cár, nevytušil nástrahu, kterou na něho políčil Bibi-Lupin, ani důležitost svého vstupu na dvůr. Nešťastník vyšel mechanicky z cely do chodby, která běží podél cel vytesaných v nádherných římsách překrásného podloubí paláce francouzských králů, na nichž spočívá takzvaná Galérie svatého Ludvíka, kudy se dnes chodí do různých vedlejších místností kasačního dvora. Tato chodba ústí do chodby z pistolí; a stojí za zmínku, že místnost, v níž byl uvězněn jeden ze známých královrahů Louvel, leží právě na místě, kde se obě chodby sbíhají v pravém úhlu. Od pěkné pracovny ve

věži Bonbec vede točité schodiště, jež ústí do této temné chodby, kterou procházejí na dvůr vězňové z cel a z pistolí.

Všichni vězni a obžalovaní, kteří mají být postaveni před porotu, i vyšetřovaní, kteří už nejsou v samovazbě, zkrátka všichni obyvatelé Conciergerie chodí po několik hodin denně tímto úzkým dlážděným prostorem, hlavně pak ráno, v létě hodně časně. Vězeňský dvůr, jakási předsíň popraviště nebo káznice, k němu přiléhá jedním koncem, zatímco druhým vede mezi lidi přes dozorce, úřadovnu vyšetřujícího soudce nebo porotní dvůr. Proto též při pohledu na něj mrazí ještě víc než při pohledu na popraviště. Popraviště se může stát piedestalem, z něhož se jde do nebe, kdežto vězeňský dvůr zosobňuje všechny hanebnosti světa a není z něho úniku.

Ať je to dvůr ve Force nebo v Poissy, v Melunu nebo ve Svaté Pelagii, vězeňský dvůr zůstává vězeňským dvorem. Opakují se tam stálé stejné situace, lišící se jen barvou či výškou zdí nebo prostorem. Proto by titul *Studie mravů* neodpovídal obsahu, kdyby v něm nebyl přesný popis tohoto pařížského pandemonia.

V mohutné klenbě nesoucí sál kasačního soudu je ve čtvrtém oblouku kámen, z něhož prý Ludvík Svatý rozdílel almužnu a který dnes slouží jako pult pro prodej potravin vězňům. A tak jakmile se dvůr otevře, všichni se nahrnou k tomu stolu s lahůdkami, jako je kořalka, rum atd.

První dva oblouky na té straně dvora naproti překrásné byzantské galérii, poslednímu zbytku nádhery paláce svatého Ludvíka, zaujímá hovorna, kde mohou obžalovaní hovořit se svými advokáty a kam vězni přicházejí mohutnou fortnou, kterou se prochází mezi dvěma řadami silných mříží v prostoru třetího oblouku. Tato dvojitá cesta se podobá oněm uličkám před divadly, kde se hraje úspěšný kus a které mají zadržovat fronty návštěvníků. Hovorna, umístěná na konci obrovského sálu současné fortny Conciergerie, osvětleného ze strany dvora dvěma zamřížovanými okny, byla nedávno vybavena

zasklenou stěnou, aby jí mohli být pozorováni advokáti při rozhovoru se svými klienty. Toto opatření si vyžádaly přílišné svody, jimiž hezké ženy působily na své obhájce. Bůh ví, až kam půjde ochrana mravů!… Tato opatření připomínají předtištěná zpovědní zrcadla, která kazí čisté myšlenky tím, že nutí k přemýšlení o dosud nepoznaných ohavnostech. V hovorně se rovněž konají setkání s příbuznými a přáteli, jimž policie povolila návštěvu obžalovaných nebo vězňů.

Nyní je třeba si uvědomit, čím je tento vězeňský dvůr pro dvě stě vězňů Conciergerie: je jejich zahradou, zahradou bez stromů, bez země, bez květin, zkrátka je to dvorek. Jediný možný styk s vnějším světem skýtají přístřešky kolem hovorny a kolem kamene svatého Ludvíka, kde se prodávají povolené potraviny a nápoje.

Chvíle strávené na dvoře jsou jediné, které vězni tráví na vzduchu a ve společnosti. Nicméně v jiných věznicích se vězňové setkávají v dílnách; v Conciergerii se však nemohou věnovat žádné činnosti, leda ti, co jsou v pistolích. Tam jsou však vězni v duchu zaměstnáni dramatem soudní síně, neboť tam se chodí jen k výslechu nebo k vyslechnutí rozsudku. Tento dvůr skýtá příšerné divadlo, nelze si je představit, je třeba je vidět.

Předně shromáždění stovky obžalovaných nebo vyšetřovaných na prostoře čtyřicet na třicet metrů nepředstavuje rozhodně výkvět společnosti. Tito nebožáci, kteří většinou náleží k nejnižším společenským vrstvám, jsou většinou špatně oblečeni. Tváře mají ohavné a odporné. Zločinec pocházející z vyšších vrstev je naštěstí zjevem dosti vzácným. Zpronevěra, padělek nebo zaviněný úpadek jsou jediné zločiny, které sem lepší lidi mohou přivést, mimoto mají výsadu uvěznění v pistoli, takže obžalovaný skoro nikdy neopustí svou celu.

Toto místo procházek, které uzavírají nádherné a mohutné začernalé zdi, kolonáda rozdělená na komůrky s opevněnou

hradbou směrem k nábřeží a zamřížovanými celami severní pistole, střežená pozornými dozorci, obývaná stádem ohavných zločinců, navzájem k sobě nedůvěřivých, působí dosti truchlivě už svým rozložením; ale po chvíli přímo děsí, když se stáváte terčem všech těch nenávistných, zvědavých a zoufalých pohledů, když se octnete tváří v tvář těmto zneuctěným bytostem. Není tu žádná radost, všechno je tu temné, místo i lidé. Všechno je tu němé, stěny i svědomí. Pro tyto nebožáky je nebezpečí ve všem; s výjimkou přátelství neblahého jako káznice, která je zplodila, netroufají si jeden druhému důvěřovat. Policie, která nad nimi krouží, otravuje jim vzduch a kazí všechno, až po stisk ruky dvou blízkých zločinců. Zločinec, který se tu setká se svým nejlepším přítelem, neví, zda ten neučinil pokání a zda se nepřiznal, aby si zachránil život. Tento nedostatek jistoty, tato obava z *ovce* kazí onu už tak dost lživou volnost vězeňského dvora. Ve vězeňské hantýrce znamená *ovce* špicla, který předstírá, že byl zapleten do nějaké špinavé aféry a jehož příslovečná ohavnost tkví v tom, že se vydává za *přítele.* V hantýrce to slovo *přítel* znamená zkušeného zloděje, zloděje zapřísáhlého, který už se dávno rozešel se společností a chce do smrti zůstat zlodějem a zůstává věren zákonům *Vysokého bratrstva zlodějů.*

Zločin a šílenství mají mnoho společného. Vidět vězně z Conciergerie na vězeňském dvoře nebo vidět blázny v zahradě blázince je totéž. Jedni i druzí se sobě při procházce navzájem vyhýbají, vrhají na sebe přinejmenším podezíravé pohledy, které se podle okamžité nálady chvílemi stávají i hrozivými, ale nejsou tu nikdy pohledy veselé ani vážné; vězňové se totiž buď znají, nebo se jeden druhého navzájem bojí. Čekání na rozsudek, výčitky svědomí a pocity úzkosti dodávají vězňům na dvoře znepokojené a vytřeštěné vzezření bláznů. Jen zavilí zločinci mají sebevědomí podobající se klidu počestného života a čistého svědomí.

Protože jsou tu lidé středních vrstev zastoupeni jen řídce, a protože ty z nich, které sem dostal zločin, zdržuje v celách stud, jsou stálými hosty dvora většinou lidé oblečení jako dělníci. Převažují tu haleny, kazajky, manšestrové kabáty. Tyto hrubé nebo špinavé oděvy, které ladí se sprostými nebo zlověstnými tvářemi, se surovým chováním, nicméně poněkud zkroceným krušnými myšlenkami, které vězně přepadají, všechno, až po ticho, které tu vládne, vzbuzuje dohromady hrůzu nebo odpor u těch řídkých návštěvníků, jimž se dík vysoké protekci podařilo získat vzácnou možnost prostudovat si Conciergerii.

Jako návštěva panoptika, kde jsou na voskových figurách znázorněny ošklivé nemoci, nabádá mladého muže k zdrženlivosti a ušlechtilé lásce, podobně návštěva v Conciergerii a pohled na vězeňský dvůr, zalidněný návštěvníky zaslíbenými galejím, popravišti nebo jinému trestu, vzbuzuje v lidech hluchých k spravedlnosti boží, promlouvající důtklivě k svědomí, strach ze spravedlnosti lidské; a odcházejí odtud s předsevzetím žít jako počestní lidé.

Filozofická, lingvistická a literární studie o hantýrce holek a zlodějů

Ježto vězni, kteří byli na dvoře, když na něj Jacques Collin vstoupil, měli se stát aktéry významného výstupu v životě Smrtipláchově, neuškodí, popíšeme-li některé z hlavních postav tohoto hrůzného shromáždění.

Tam, jako všude, kde jsou lidé shromážděni, stejně jako v internátě, převládá fyzická síla a síla morální. Jako v káznici, je tam zločin znakem šlechtictví. Ti, jimž jde o hlavu, vynikají nad ostatní. Vězeňský dvůr, jak si můžeme domyslet, je školou trestního práva, ovládají je neskonale lépe než na náměstí

Pantheonu. Obvyklým žertem bývá předvádění porotního soudu; určí se předseda, porota, veřejný žalobce, advokát – a koná se proces. Tato hrůzná fraška se téměř vždy předvádí při příležitosti známých zločinů. V té době byl na programu poroty slavný případ vraždy spáchané na manželích Crottatových, bývalých statkářích, rodičích místního notáře, kteří, jak se v tom neblahém případě ukázalo, chovali doma osm set tisíc franků ve zlatě. Jeden z pachatelů této dvojí vraždy byl známý Dannepont, řečený Paráda. Byl to propuštěný galejník, který už po pět let střídal různá jména a unikal usilovnému pátrání policie. Ten darebák se dovedl tak dokonale přestrojovat, že si odpykal dva roky galejí pod jménem Delsouq, což byl jeden z jeho žáků a slavný lupič, který se ve svém podnikání nikdy nedopustil činu vymykajícího se kompetenci kárného soudu. Ode dne, kdy opustil káznici, dopustil se Paráda už tří vražd. Vzhledem k jistotě, že ho nemine ortel smrti, a stejně tak vzhledem k jeho předpokládanému bohatství byl tento obžalovaný předmětem hrůzy i obdivu svých spoluvězňů: z ukradených peněz se totiž nenašel ani sou. Přes události z července 1830 si ještě vzpomínáme na zděšení, jaké v Paříži způsobil tento smělý čin, srovnatelný svou závažností s krádeží medailí v Národní knihovně. Naše doba má totiž ne právě šťastnou snahu všechno převádět na čísla a závažnost vraždy se měří výší ukradeného obnosu.

Paráda byl malý suchý človíček s tváří fretky; bylo mu čtyřicet pět let a byl význačnou postavou tří káznic, jimiž od svých devatenácti let postupně prošel. Jacquese Collina znal velice dobře a uvidíme, jak a proč. Dva trestanci, kteří byli před osmačtyřiceti hodinami převezeni z Force do Conciergerie spolu s Parádou, tohoto neblahého krále, *přítele* odsouzeného k smrti, ihned poznali a jeho přítomnost rozhlásili po dvoře.

Jeden z těchto propuštěných trestanců jménem Sélérier, řečený Buran, nebo též Auverňan, táta Ralleau, podvodník, kterému společnost, jíž se v káznici říká *Vysoké bratrstvo,*

přezdívala Hedvábná Nit, kteroužto přezdívku získal pro obratnost, s jakou dokázal proklouznout nebezpečími řemesla, byl kdysi Smrtipláchovým společníkem.

Smrtiplách natolik podezříval Hedvábnou Nit z dvojí hry – z toho, že je zároveň členem *Vysokého bratrstva i* policejním konfidentem –, že své zatčení u Vauquerových v roce 1819 připisoval jemu (viz *Otec Goriot).* Sélérierovi – nutno ho nazývat Hedvábnou Nití, právě tak jako se Dannepont bude napříště jmenovat Paráda –, provinilému porušením podmínky a zapletenému do obratných krádeží, při nichž však nebyla prolita ani kapka krve, hrozilo nejméně dodatečných dvacet let vězení.

Druhý trestanec jménem Riganson tvořil se svou přítelkyní zvanou Biffa jednu z nejobávanějších dvojic Vysokého Bratrstva. Rigansonovi, který už od nejútlejšího mládí měl opletačky se soudy, se přezdívalo *Biffák.* Biffák byl samečkem od

Biffy, neboť pro Vysoké bratrstvo není nic svaté. Ti divoši nerespektují ani zákony, ani náboženství, nic, ani přírodní vědy, jejichž posvátné názvosloví je jim, jak je vidět, pro smích.

Zde musíme odbočit, neboť vstup Jacquese Collina na vězeňský dvůr, když se objevil mezi svými nepřáteli, což tak pěkně zorganizovali Bibi-Lupin a vyšetřující soudce, musel vyvolat zajímavé výjevy, které by se zdály nepřípustné a nepochopitelné bez jistých vysvětlivek, týkajících se světa zlodějů a káznic, jejich zákonů, mravů, a hlavně jejich mluvy, jejíž hrůzná poetičnost je pro tuto část příběhu neodmyslitelná. Tak tedy především pár slov o mluvě falešných hráčů, šejdířů, zlodějů a vrahů, zvané *hantýrka,* které v poslední době používá literatura s takovým úspěchem, že nejedno slovo se dostalo až na růžové rtíky mladých dam, zaznělo mezi zlacenými štuky a potěšilo panstvo, takže mnozí mohli prohlásit, že byli *vzati na hůl.* Snad se někdo bude divit, když řekneme, že není říznější

ani barvitější mluvy než mluva podsvětí, které se od vzniku velkých států a metropolí hemží po sklepeních a podzemních stokách, v *třetím propadlišti* společnosti, abychom si vypůjčili z oblasti divadla tento barvitý a názorný výraz. Což není svět jako divadlo? Třetí propadliště je poslední ze suterénů zřízených pod prkny Velké opery, a skrývá její aparaturu a mechaniku, rampu a různá zjevení jako modré ďáby, které vyvrhuje peklo atd.

Každé slovo této mluvy je drsný, vynalézavý a děsivý obraz. Kalhoty jsou „stojáky“. Nebudeme to vysvětlovat. V hantýrce se nespí, nýbrž se „chrní“. Všimněte se, jak důrazně to slovo vyjadřuje spánek štvané, unavené, nedůvěřivé zvěře zvané zloděj, která, jakmile se octne v bezpečí, padá do propasti hlubokého spánku, tolik potřebného pod mohutnými perutěmi podezření, které se nad ní neustále vznášejí. Je to neblahý spánek, podobný spánku dravé zvěře, která spí a chrápe a jejíž uši přesto bdí v dvojnásobném střehu.

V této řeči je vše divoké. Začáteční slabiky a koncovky slov jsou drsné a obzvlášť překvapivé. Žena je „planda“. A jaká poezie! Sláma jsou „beauceská brka“. Slovo půlnoc je vyjádřeno tímto obrazem: „Dvanáct olověnejch“. Nenaskakuje vám husí kůže? „Vypláchnout kumbál“ znamená vyloupit byt. Co je výraz jít spát ve srovnání s „přebalit se“ nebo „svlékat kůži“? Jaké to barvité obrazy!

Ostatně hantýrka nezůstává nikdy stát, jde těsně v patách civilizaci, při každém novém vynálezu se obohacuje o nové výrazy. Brambory, které ve Francii zavedli Ludvík XVI. a Parmentier, byly ihned v hantýrce uvítány argotickým jménem „prasečí pomeranče“. Když vznikly bankovky, v káznici je pojmenovali „Garatovými fafíoty“ podle pokladníka Garata, jehož podpis nesly. Fafiot! Neslyšíte přímo šustění tenkého papíru? Tisícovka je pak „fafiot sameček“, pětistovka je „fafiotka“ neboli samička od „fafiota“.

Můžete očekávat, že trestanci pokřtí stofrankové a dvěstěfrankové bankovky jmény stejně bizarními.

V roce 1790 vynalezl Guillotin v zájmu lidskosti výkonný mechanismus, který řeší všechny problémy, jež s sebou nese trest smrti. Vzápětí si trestanci a bývalí galejníci začnou všímat tohoto přístroje, zbudovaného na hranicích starého monarchického režimu a na prahu nové justice. A okamžitě gilotinu pojmenovávají *„klášterem svatého Nechce se mu tam“*. Po prozkoumání úhlu opisovaného ocelovým ostřím, napadá je pro jeho pohyb slovo „skosit“. Když si pomyslíme, že káznici říkají „zelená louka“, musí lingvisté obdivovat tvůrce těchto „ošklivých slovíček“, jak by řekl Charles Nodier.

Je ovšem třeba přiznat hantýrce značnou starobylost. Obsahuje desetinu výrazů latinských, další desetinu staré Rabelaisovy galštiny. „Effondrer“ (prorazit) z latinského fons (pramen), otolondrer (mrzet), cambriola (dům) od „camera“ (klenutí), „aubert“ (peníze) od aurum (zlato). „Gironde“, krasavice, „fouillousse“ (kapsa) patří do mluvy XIV. a XV. století. „Affe“ znamená život a je to výraz velice starý. Ze rčení „troubler 1'affe“ (kazit život) pak vzniklo slovo „affres,“ z toho vzniklo slovo „affreux“ (hrozný, příšerný), což lze přeložit jako něco co ohrožuje život atd.

Nejméně stovka argotických slov patrně patří do slovníku Panurgova, muže, jenž v Rabelaisově díle symbolizuje lid, neboť jeho jméno se skládá ze dvou řeckých slov znamenajících *ten, kdo dělá všechno.* Věda změnila tvář civilizace vynálezem železnice, a už byla v argotu pojmenována divokou károu.

Hlava, pokud dosud sedí na ramenou, nazývá se *sorbona*, což dokazuje dávný původ této mluvy, o níž je zmínka u nejslavnějších autorů, jako byl Cervantes nebo italští *novelisté* a Aretino. Vskutku, odjakživa byla *děvka* hrdinkou tolika starých románů, ochránkyní, družkou, utěšitelkou falešného hráče, zloděje, kapsáře, šejdíře a podvodníka.

Prostituce a krádež jsou dvě formy protestu, ženského a mužského, *přirozeného stavu* proti společenskému řádu. Proto též filozofové, novátoři a lidumilové, za nimiž se táhnou komunisté a fourierovci, docházejí mimoděk k těmto dvěma závěrům: k prostituci a krádeži. V sofistických spisech si zloděj neklade otázku vlastnictví, dědictví a sociálních záruk. Prostě je ruší. Pro něho krádež znamená vzít si nazpět svoje. Nepopírá manželství, nic mu nevyčítá, a v těchto utopistických publikacích nevyžaduje onen vzájemný souhlas, to těsné spojení duší, jež nelze generalizovat. Páří se s prudkostí, jejíž články neustále zpevňuje kladivo nutnosti. Současní pozorovatelé spisují rozbředlé, spletité a mlhavé teorie nebo lidumilné romány. Ale zloděj je praktik! Je jasný jako fakt, logický jako rána pěstí. A jaký má styl!…

Další poznámka: svět holek, zlodějů a vrahů, trestnice a galeje čítá na šedesát až osmdesát tisíc jedinců obojího pohlaví. Tento svět bychom nemohli opomenout při svém líčení mravů, v popisu stavu naší společnosti. Justice, četnictvo a policie čítají téměř odpovídající počet lidí. Není to zvláštní? Tento antagonismus lidí, kteří se vzájemně hledají a před sebou skrývají, vytváří obrovský nesmírně dramatický souboj, jak je nastíněn v této studii. S krádeží a prostitucí je to stejné jako s divadlem, policií, duchovenstvem a četnictvem. Ve všech těchto šesti případech získává lidské individuum nesmazatelný charakter. Nemůže už být ničím jiným než tím, čím je. Kněz bývá stejně poznamenaný na celý život jako voják. Stejně je tomu u ostatních stavů, které jsou mocnou opozicí, *protiklady civilizace.*

Tyto zvláštní a podivné příznaky *sui generis* činí děvku, zloděje, vraha a propuštěnce tak snadno rozpoznatelnými, že jsou pro své nepřátele, tj. pro špeha a četníka, tím, čím je kořist pro lovce: jejich chování, postoje, barva pleti, pohledy mají zabarvení, vůni, zkrátka neomylně rozeznatelné vlastnosti.

Odtud ona dokonalá znalost převleku u slavných postav káznice.

Velcí fanandelové

Ještě slovo o zřízení tohoto světa, jež se stalo tak hrozivým od té doby, co bylo zrušeno cejchování, zmírněny tresty a co si porota počíná tak shovívavě. Vskutku, do dvaceti let bude Paříž obležena armádou čtyřiceti tisíc propuštěnců, neboť seinský departement se svými patnácti sty tisíci obyvateli je jediným místem v celé Francii, kde se tito bídáci mohou skrýt. Paříž je pro ně tím, čím je prales pro dravé šelmy.

Vysoké bratrstvo, které je saintgermainskou čtvrtí toho světa a jeho šlechtou, sjednotilo se v roce 1816 po míru, který ohrozil tolik existencí, ve sdružení takzvaných *Velkých fanandelů*, zahrnujících nejslavnější vůdce band a pár smělých mužů, kteří tehdy neměli prostředky k obživě. Slovo fanandel znamená zároveň bratra, přítele i kamaráda. Všichni zloději, trestanci a vězňové jsou fanandely. Velcí fanandelové, výkvět *Vysokého bratrstva,* byli po dvacet a více let kasačním dvorem, akademií a sněmovnou pairů tohoto zvláštního národa. Velcí fanandelové měli každý své vlastní jmění, společné kapitály a zcela zvláštní mravy. Byli si povinni pomocí v nouzi, všichni se navzájem znali. Mimoto všichni stáli nad úskoky a svody policie, měli svou vlastní chartu, svá hesla a poznávací znamení.

Vévodové a pairové káznice vytvořili v letech 1815-1819 slavný spolek Desíti tisíc (viz *Otec Goriot),* jakož i dohodu, podle níž se nesměl nikdo pouštět do podniku, který by vynesl méně než deset tisíc franků. V téže době, v letech 1829-1830, vycházely nemoáry, v nichž jedna ze slavných postav justiční policie uváděla početní stav této společnosti a jména jejích

členů. S hrůzou jsme se tam mohli dočíst o celé armádě kapacit ženského i mužského pohlaví; byla to armáda tak obrovská, tak obratná, tak vítězná, že spis označuje zloděje, jako byl Lévy, Pastourel, Collonge a Chimaux, tehdy padesáti a šedesátileté, za vzbouřence proti společnosti od útlého dětství!… Jaké přiznání nemohoucnosti je pro justici existence tak starých zlodějů!

Jacques Collin byl pokladníkem nejen společnosti Desíti tisíc, ale i hrdinů káznice a Velkých fanandelů. Podle přiznání příslušných úřadů byly v káznicích vždycky určité kapitály. Tato zvláštnost je snadno vysvětlitelná. Až na zcela mimořádné případy se z žádné krádeže nikdy nic nenajde. Ježto odsouzenci nemohou nic brát s sebou do káznice, jsou odkázáni na důvěryhodnost a schopnost těch, jimž své jmění svěřují, jako se v normální společnosti svěřují peníze bance.

Bibi-Lupin, který už po deset let stál v čele bezpečnostní policie, býval původně jedním ze členů aristokracie velkých fanandelů. Zradil ji pak v důsledku uražené ješitnosti: fanandelové neustále dávali přednost vysoké inteligenci a úžasné síle Smrtipláchově. Proto měl náčelník bezpečnosti na Jacquese Collina takovou zlost. Odtud i jisté dohody mezi Bibi-Lupinem a jeho dřívějšími druhy, o něž se úřady počínaly zajímat. Tak tedy ve své touze po pomstě, jíž vyšetřující soudce dal volné pole z nutnosti identifikace Jacquese Collina, vybral si náčelník bezpečnosti velice chytře své pomocníky tím, že poštval na falešného Španěla Parádu, Hedvábnou Nit a Biffáka, neboť Paráda a Hedvábná Nit patřili k Desíti tisícům, a Biffák byl Velký fanandel.

Biffa, ona obávaná Biffákova planda, která dík svým převlekům za počestnou paničku dosud uniká veškerému policejnímu pátrání, byla ještě na svobodě. Tato žena, která dovede tak obdivuhodně hrát markýzu, baronku nebo hraběnku, má vlastní kočár a služebnictvo. Tento Jacques Collin v sukních je jedinou ženou, jíž lze srovnat s pravou

rukou Jacquese Collina, Asií. Každý z hrdinů káznice je takto zdvojen nějakou oddanou ženou. Letopisy a tajné kroniky Justičního paláce vám řeknou, že žádná láska počestné ženy, ba ani oddanost pobožnůstkářky svému zpovědníkovi nemůže překonat oddanost milenky sdílející nebezpečí velkých zločinců.

U těchto lidí bývá láska téměř vždy prapříčinou jejich smělého podnikání a vraždění. Přemíra lásky, jíž jsou *bytostně*, jak říkají lékaři, přitahováni k ženě, vyčerpává fyzické i mravní síly těchto energických mužů. Odtud nečinnost, která jim užírá dny, neboť výstřednosti v lásce vyžadují pak k obnovení sil jak odpočinek, tak vydatnou stravu. Odtud nenávist ke každé práci, která nutí tyto lidi, aby se živili rychle získávanými prostředky. Nicméně potřeba žít, a dobře žít, už tak dost mocná, není téměř nic proti marnotratnosti, k níž je ponouká holka, které tito štědří Medorové dávají šperky i šaty a která bývá téměř vždy mlsná a ráda dobře jí. Holka zatouží po šále, zloděj ji ukradne, a žena v tom vidí důkaz lásky! A tak dochází ke krádeži, v níž, chceme-li zkoumat lidské srdce pod lupou, můžeme zjistit téměř přirozenou reakci. Krádež vede k vraždě a vražda vede milého stupínek po stupínku na popraviště.

Máme-li věřit lékařské fakultě, pak by sedm desetin zločinů u těchto mužů pramenilo z nezřízené fyzické lásky. Ostatně nesporný a hmatatelný důkaz tu přináší pitva popraveného. A proto také si tito hrůzní milenci, strašáci lidské společnosti, získávají bezmezný obdiv svých milenek. Právě tato samicí oddanost milenek vysedávajících před vraty věznic, neustále myslících na to, jak zmařit úskoky vyšetřování, ona nepodplatitelná strážkyně nejčernějších tajemství, zamlžuje a zatemňuje nejeden proces. Zde leží síla i slabost zločincova. V mluvě děvek „být poctivá“ znamená nezpronevěřit se žádnému ze zákonů, jimiž se takový svazek řídí, znamená to dávat peníze „zašitému“ muži, dbát o jeho blaho, věnovat mu veškerou důvěru a pro něho podniknout cokoli. Nejhorší

urážka, jakou může jedna děvka vmést v tvář druhé děvče, je obvinění z nevěry „zabásnutému“ milenci. Taková děvka se pak považuje za bezcitnou osobu!…

Jak uvidíme, byl Paráda vášnivě zamilován. Hedvábná Nit jakožto sobecký filozof, který kradl pro svůj prospěch, podobal se velice Paccardovi, pomocníkovi Jacquese Collina, který uprchl s Prudence Servienovou a se společným pokladem sedmi set padesáti tisíc franků. Byl bez závazků, pohrdal ženami a neměl rád nikoho než Hedvábnou Nit. Pokud jde o Biffáka, dostal své přízvisko, jak dnes už víme, podle svého poměru s Biffou. Tito tři představitelé *Vysokého bratrstva* měli s Jacquesem Collinem dosti těžko vyčíslitelné účty.

Jediný pokladník věděl, kolik společníků je dosud naživu a komu kolik patří. Jakmile se Smrtiplách rozhodl, že „spolkne šálu“ v Lucienův prospěch, využil mimořádně vysoké úmrtnosti svých klientů. Když tak po devět let unikal pozornosti svých druhů i policie, byl si Jacques Collin téměř jist, že podle znění charty Velkých fanandelů zdědí dvě třetiny vkladů. Vždyť ostatně mohl vždy tvrdit, že „pokosené“ fanandely vyplatil. Tento šéf Velkých fanandelů nepodléhal žádné kontrole. Byli nuceni mu plně důvěřovat, neboť život šelmy, který trestanci vedou, vyžadoval ve vztazích mezi váženými osobami tohoto divokého světa nejvyšší stupeň delikátnosti. Z těch zpronevěřených sta tisíc zlatých mohl Jacques Collin tehdy splatit možná takových sto tisíc franků. V té době, jak vidíte, zbývalo Parádovi, jednomu z věřitelů Jacquese Collina, jen devadesát dní života. Protože oplýval obnosem daleko vyšším, než pro něho uložil jeho nadřízený, dalo se počítat s tím, že se s Parádou dá mluvit.

Jednou z nejspolehlivějších diagnóz, podle níž ředitelé věznice, policie a její pomocníci, a dokonce i vyšetřující soudci poznají „návratné koně“, neboli ty, kdo už někdy jedli „svinské boby“, určené k výživě trestanců, je jejich návyk na věznici.

Recidivisté přirozeně znají tamní zvyky; jsou tam doma a nic je nepřekvapí.

A tak si Jacques Collin dával dobrý pozor a dosud dokonale hrál úlohu nevinného a cizince jak ve Force, tak v Conciergerií. Ale jak byl zdrcen bolestí ze své dvojí smrti, neboť v onu osudnou noc zemřel dvakrát, stal se znovu Jacquesem Collinem. Dozorce překvapilo, když nemusel tomu španělskému knězi říkat, kudy se jde na vězeňský dvůr. Ten dokonalý herec vypadl z role a sestoupil po točitých schodech věže Bonbec jako stálý host Conciergerie.

„Bibi-Lupin má pravdu," řekl si dozorce, „je to *návratný kůň*, je to Jacques Collin."

Kňourův vstup

V okamžiku, kdy se Smrtiplách objevil zarámován ve dveřích věže, vězňové, kteří si už všichni nakoupili u kamenného stolu, řečeného Stůl svatého Ludvíka, se počínali rozptylovat po dvoře, který jim nebyl nikdy dost velký. A tak nového příchozího uviděli všichni najednou, a to o to rychleji, že se nic nevyrovná bystrému zraku vězňů, kteří jsou na dvoře jako pavouk uprostřed sítě. Toto přirovnání je matematicky přesné, neboť vězeň, jehož oko je ze všech stran obklopené vysokými černými zdmi, vidí vždy, i když se nedívá, dveře, jimiž vcházejí dozorci, okna hovorny a věžního schodiště, jediné – to otvory na dvůr. V té dokonalé izolaci je obžalovanému všechno událostí, všechno ho zajímá; nuda srovnatelná s nudou tygra v kleci zoologické zahrady mnohokrát násobí jeho pozorovací schopnosti. Stojí za zmínku, že Jacques Collin, oblečen jako kněz, který se nedrží předepsaného šatu, měl na sobě černé kalhoty, černé punčochy, střevíce se stříbrnými přezkami, černou vestu a tmavohnědý

redingot, jehož střih prozrazuje kněze, ať dělá, co dělá, tím spíš když tyto známky jsou doplněny charakteristickým zastřižením vlasů. Jacques Collin nosil typicky kněžskou paruku nádherně přirozeného vzhledu.

„Heleďme se!“ řekl Paráda Biffákovi. „Špatný znamení kňour (kněz)! Kde se tady bere?“

„To bude nějakej jejich trik, asi špicl novýho druhu,“ odpověděl Hedvábná Nit. „Asi převlečenej chlupatej, kterýho sem nasadili.“

V argotu mají strážníci různé názvy: když pronásleduje zloděje, je to „tkalounkář“, když dělá doprovod, je to „vlaštovka z Gréve“. Když někoho vede pod gilotinu, je to „husar od gilotiny“.

K dokreslení vězeňského dvora bylo by třeba několika slovy se zmínit o dvou dalších fanandelech, Sélérierovi, řečenému Buran, též tatík Ralleau, též Válec, a konečně i Hedvábné niti (měl třicet jmen a právě tolik pasů), jehož nadále budeme označovat tímto přízviskem, jediným, jímž ho nazývali ve Vysokém bratrstvu. Tento přemýšlivý člověk, který ve falešném knězi tušil strážníka, byl chlapík čtyři stopy a dva palce vysoký, jehož svaly tvořily podivné vypukliny. Pod obrovskou lebkou mu svítila očka přivřená jako oči dravce za šedivým, matným a tuhým víčkem. Na první pohled se svými mohutnými vystouplými čelistmi podobal vlku, ale všechna ta krutost, dokonce divokost, kterou tato podoba připomínala, byla vyvážena lstivostí, živostí výrazu, přes stopy po neštovicích, jimiž měl zjizvený obličej. Okraj každého přesně vedeného „švu“ byl skoro oduševnělý. Jako by se stále něčemu vysmíval. Život zločinců, k němuž patří hlad a žízeň, noci strávené pod širým nebem, v přístavech, na březích řek, pod mosty a na ulicích, zapíjení úspěchů silnými kořalkami, pokryly tento obličej jakoby vrstvou laku. Na vzdálenost třiceti kroků by v Hedvábné Niti, kdyby se objevil ve své přirozené podobě, každý policista nebo četník poznal svou kořist; jenže

tento chlapík se v umění líčit se a převlékat vyrovnal Jacquesu Collinovi. V tuto chvíli Hedvábná Nit, v nedbalkách jako velký herec, který dbá na svůj zevnějšek jen na jevišti, měl na sobě jakýsi lovecký kabátek bez knoflíků, jehož dírkami prosvítala bílá podšívka, staré zelené pantofle, do šeda vyrudlé bavlněné kalhoty a na hlavě čepici bez štítku, zpod níž čouhaly cípy sepraného a potrhaného šátku.

Vedle Hedvábné Niti byl Biffák jeho dokonalým opakem. Tento slavný zloděj drobné postavy byl tlustý a tučný a přitom mrštný, sinalé pleti s černýma zapadlýma očima, oděný jako kuchař; nohy měl křivé a v jeho děsivé tváři se zračily všechny typické znaky dravé šelmy.

Hedvábná Nit a Biffák si předcházeli Parádu, jemuž už nezbývala žádná naděje. Tento vrah recidivista věděl, že bude souzen, odsouzen a do čtyř měsíců popraven. A tak Parádovi *přátelé* ho nenazývali jinak než „Kanovníkem“, to znamená „kanovníkem kláštera svatého Musila“. Lze si snadno představit, proč se Biffák a Hedvábná Nit snažili Parádovi zalichotit. Paráda zakopal totiž dvě stě padesát tisíc zlatých franků, což byl, řečeno stylem obžalovacího spisu, jeho podíl na kořisti z *případu manželů Crottatových.*

Jaké to skvělé dědictví, které může odkázat těm dvěma fanandelům, ačkoli se tito bývalí trestanci měli za pár dní vrátit do káznice! Biffák a Hedvábná Nit měli být odsouzeni pro krádež s přitěžujícími okolnostmi k patnácti letům, které by se však nepočítaly do předchozího trestu deseti let, který bez povolení přerušili. A tak ačkoli si jeden odpykal dvaadvacet a druhý šestadvacet let nucených prací, oba doufali, že se jim podaří uprchnout a vyhledat tu Parádovu hromadu zlata. Ale *desetitisícník* neprozrazoval své tajemství, připadalo mu zbytečné je prozradit, dokud nebude odsouzen. Ježto patřil k vysoké trestanecké šlechtě, neprozradil své spolupachatele. Byl znám jako charakter. Pan Popinot, vyšetřovatel toho ohavného činu, z něho nic nedostal.

Tato hrůzná trojice stála v horní části dvora, to znamená pod pistolemi. Hedvábná Nit dokončoval poučování mladého muže, který spáchal teprve svůj první zločin a který, jist tím, že dostane deset let nucených prací, se informoval o různých „loukách“.

„Tak tedy, chlapečku,“ kázal mu Hedvábná Nit v okamžiku, kdy se obejvil Jacques Collin, „rozdíl mezi Brestem, Toulonem a Rochefortem je…“

„Tak povídej, starej mazáku!“ naléhal mladík zvědavě jako nováček.“

Tento odsouzenec, synek z dobré rodiny, obviněný z falšování, sem přišel z pistole sousedící s celou Lucienovou.

„Chlapečku,“ pokračoval Hedvábná Nit, „v Brestu si můžeš bej jistej, že najdeš nějaký ten bob v každý třetí lžíci, když si ovšem nabereš ode dna. V Toulonu už jen v každý pátý lžíci a v Rochefortu neulovíš nikdy ani jeden, leda bys byl ‚mazák‘.“

Když takto pravil, hluboký myslitel se přidal k Parádovi a Biffákovi, které „kňour“ tak znepokojil, a společně se pustili dolů po dvoře, zatímco bolestí zdrcený Jacques Collin šel směrem opačným. Smrtiplách byl tak pohroužen do krušných myšlenek, jež byly jako myšlenky poraženého císaře, že si nevšiml, že je středem pozornosti všech těch pohledů a předmětem všeobecného zájmu, a proto kráčel pomalu, hledě na osudné okno, na němž se oběsil Lucien de Rubempré.

Nikdo z vězňů o té události nevěděl, neboť z důvodů, který se brzy dovíme, o tom Lucienův soused, mladý zloděj, nic neřekl. Tři fanandelové se domluvili a zahradili knězi cestu.

„Není to kňour,“ řekl Paráda Hedvábné Niti, „je to návratnej kůň, koukej, zanáší doprava…!“

Zde je nutné bližší vysvětlení, neboť všichni čtenáři neměli příležitost navštívit káznici. Každý trestanec je totiž zakován s jiným trestancem (vždy starý s mladým) do jednoho řetězu. Váha toho řetězu, přikovaného ke kruhu nad kotníkem, je taková, že trestanec do roka získá vadu chůze. Ježto musí

vyvinout jednou nohou větší sílu než druhou, aby utáhl ten „náramek“, jak těm okovům v káznici říkají, odsouzenec nezadržitelně získává návyk z této námahy. Později, když už nenosí okovy, je tomu s tímto okovem jako s uříznutou nohou, která nikdy nepřestává bolet; trestanec stále cítí svůj „náramek“ a nikdy se toho zlozvyku při chůzi nemůže zbavit. V policejní mluvě „zanáší doprava“. Tato okolnost, kterou trestanci znají stejně jako policisté, sice příliš nepomáhá při poznání spoluvězně, ale alespoň jeho charakteristiku doplňuje.

U Smrtiplácha, který uprchl už před osmi lety, byl tento pohyb značně oslabený. Ale vlivem svého zamyšlení kráčel tak pomalým a tak slavnostním krokem, že byť byla vada při chůzi sebeslabší, musela tak zkušeného vězně, jakým byl Paráda, udeřit do očí. Je snadno pochopitelné, že trestanci, kteří v káznici neustále žijí v přítomnosti ostatních a mají možnost navzájem se pozorovat, mají jednotlivé tváře tak prostudované, že znají i takové návyky, které musí uniknout jejich trvalým nepřátelům špiclům, strážníkům a policejním komisařům. A tak jen dík jistému cukání čelistních svalů na levé tváři, které poznal trestaný poslaný na přehlídku seinského pluku, byl zatčen podplukovník tohoto útvaru, proslulý Coignard. Neboť i když si jí byl Bibi-Lupin jist, policie si netroufala věřit v totožnost hraběte Pontise de Sainte-Heléne s Coignardem.

Jeho veličenstvo dáb

„Je to dáb!“ řekl Hedvábná Nit, když na něho Jacques Collin pohlédl oním temným pohledem člověkem pohrouženého v nejčernější zoufalství.

„Na mou duši, je to Smrtiplách!“ řekl Biffák mna si ruce. „Má jeho výšku, jeho postavu. Ale co je to s ním? Vždy je sotva k poznání.“

„Já už vím," řekl Hedvábná Nit. „Má určitě nějakej plán! Chce se ještě setkat s *tetou,* co ho mají už brzy popravit."

Abychom alespoň částečně naznačili, kdo je osoba, kterou vězňové, strážníci a dozorci nazývají *tetou,* stačí citovat krásný výrok ředitele jisté ústřední věznice v Paříži, jímž odpověděl nebožtíku lordu Durhamovi na otázku, kterou mu položil, když během svého pobytu v Paříži navštívil všechny tamní věznice. Tento lord, který chtěl poznat do všech podrobností francouzskou justici, dal si dokonce od nebožtíka Šansona, mistra popravčího, smontovat gilotinu a dal popravit živé tele, aby se přesvědčil o tom, jak funguje přístroj, který revoluce tak proslavila.

Když ho ředitel provedl po celé věznici, jejích dvorech, dílnách, kobkách atd., ukázal prstem na jednu místnost a štítivě řekl: „Tam Vaši Jasnost nepovedu, jsou tam samé *tety.*…"

„Hallo!" řekl lord Durham, „co jsou to *tety?"*

„To je třetí pohlaví, milorde."

„Chtějí popravit Teodora," pokračoval Paráda, „je to zlatej kluk! Šikovnej! A drzej! Hrozná ztráta pro společnost!"

„Jo, Teodor Calvi mele z posledního," řekl Biffák. „To budou holky brečet, ten uličník byl ohromně oblíbenej!"

„Tak to seš ty, starej?" oslovil Paráda Jacquese Collina.

A spolu se svými kumpány, s nimiž se držel pod paží, zahradil novému příchozímu cestu.

„Tak vida, starej, snad z tebe není teď kňour?" dodal Paráda.

„Prej jsi nám vyfouk naše prachy," pokračoval Biffák výhružně.

„Navalíš je, ty prachy?" zeptal se Hedvábná Nit.

Ty tři dotazy byly vypáleny jako rány z pistole.

„Nedobírejte si nebohého kněze, který se sem dostal omylem," odpověděl mechanicky Jacques Collin, který poznal své bývalé kamarády.

„Jeho cvrkot by to byl, i když nemá jeho tlamu,“ řekl Paráda a položil ruku Jacquesu Collinovi na rameno.

Tento pohyb i vzezření jeho tří kamarádů prudce vytrhly „starýho“ z trudnomyslnosti a navrátily mu pojem skutečného života. Během oné osudné noci se totiž propadl do duchovních a nekonečných světů citu, v nichž hledal nové cesty.

„Neštvi proti svýmu dábovi,“ řekl tiše Jacques Collin dutým a hrozivým hlasem, který se podobal temnému lvímu mručení. „Chlupatý jsou tady, jen ať se nachytají. Hraju jim tu divadýlko kvůli jednomu fanandelovi, co je v bryndě.“

Řečeno to bylo sladkým hlasem kněze, který se pokouší obrátit nějaké nebožáky na víru, a doprovázeno pohledem, jímž Jacques Collin přelétl vězeňský dvůr, přičemž zahlédl pod podloubím dozorce a posměšně na ně ukázal svým třem kamarádům.

„Vždy jsou tu ‚kuchaři‘! Dávejte bacha a pozorujte! Už mě neznáte a pro jistotu se ke mně chovejte jako ke knězi, jinak vás zničím, i s vašima ženskejma, a svý prachy neuvidíte!“

„Tak ty nám tedy nevěříš?“ řekl Hedvábná Nit. „Chceš chránit svýho přítelíčka…“ řekl Paráda.

„Teodor!“ zvolal Jacques Collin a div nevyskočil a nevykřikl.

To byla poslední rána tomuto svrženému kolosu. „Skosejí ho,“ řekl Paráda, „už dva měsíce je odsouzenej k smrti.“

Jacques Collin se zapotácel, kolena pod ním podklesla, takže ho jeho tři kumpáni zachytili. Měl dosti duchapřítomnosti, aby zbožně sepjal ruce. Paráda a Biffák uctivě Smrtiplácha podpírali, zatímco Hedvábná Nit běžel za dozorcem, který byl na stráži u fortny vedoucí do hovorny.

„Velebnej pán by si chtěl sednout, přineste mu židli.“

A tak léčka nastražená Bibi-Lupinem zklamala. Smrtiplách, podobně jako Napoleon poznaný svými vojáky, získal si opět oddanost a úctu těch tří galejníků. Stačila dvě slova. Ta dvě slova zněla: vaše ženský a vaše prachy, což zahrnuje všechno,

co je člověku opravdu drahé. Ta pohrůžka byla pro tři trestance známkou svrchované moci, neboť „dáb“ měl pořád jejich majetek v rukou. Na svobodě vždy všemohoucí, jejich dáb nezradil, jak to tvrdili falešní bratři. Sláva a obratnost jejich šéfa mimoto povzbudila zvědavost tří trestanců. Ve vězení se totiž zvědavost stává jedinou ostruhou, která dovede povzbudit tyto zdeptané duše. Odvážné přestrojení Jacquese Collina, které si udržel i pod zámkem Conciergerie, budilo úžas tří zločinců.

„Čtyři dny jsem byl na samotce a nevěděl jsem, že Teodor má tak blízko ke ‚klášteru‘…“ řekl Jacques Collin. „Přišel jsem, abych zachránil jednoho chlapce, a ten se mi tu včera ve čtyři hodiny oběsil; a už je tu nový malér. Nemám už v ruce žádný eso!…“

„To je smůla…!“ řekl Hedvábná Nit.

„Ba, čert mě opustil!“ zvolal Jacques Collin, vytrhl se svým kumpánům a majestátně se vztyčil. „Jsou chvíle, kdy je mrtvý silnější než my! A to nás pak *čáp* (justiční palác) sežere.“

Ředitel Conciergerie, jemuž oznámili nevolnost španělského kněze, přišel ho na dvůr osobně špehovat. Usadil ho na židli na slunce a pozoroval všechno kolem sebe s onou obávanou bystrozrakostí, která se při vykonávání takové funkce den ze dne stupňuje a která se skrývá pod zjevnou lhostejností.

„Panebože,“ řekl Jacques Collin, „octnout se mezi těmito lidmi, mezi odpadky společnosti, zločinci, vrahy!… Ale Bůh svého služebníka neopustí. Drahý pane řediteli, zaznamenám svůj pobyt zde projevy křesťanské lásky, vzpomínka na ně bude trvalá! Obrátím ty nešťastníky na víru, dozvědí se, že mají duši, že je čeká věčný život a že jestliže i vše ztratili zde na zemi, mohou ještě získat nebe, které jim patří, projeví-li skutečnou a upřímnou lítost.“

Pár desítek vězňů, kteří se seběhli a shlukli se za třemi děsivými trestanci, jejichž divoké pohledy udržovaly odstup tří

stop mezi nimi a zvědavci, uslyšelo tento proslov pronesený s kazatelskou líbezností.

„Tohohle, pane Gaulte," řekl obávaný Paráda, „toho bysme poslouchali, to jo…"

„Bylo mi řečeno," pokračoval Jacques Collin, u něhož stál pan Gault, „že prý tu je ve věznici nějaký odsouzenec k smrti."

„Ano, teď mu právě předčítají zamítnutí jeho odvolání," řekl pan Gault.

„Nevím, co to znamená," řekl naivně Jacques Collin a rozhlédl se kolem sebe.

„Panebože, to je ale nádiva," řekl mladíček, který se nedávno vyptával Hedvábné Nitě na nejlepší svinské boby.

„Zkrátka, dneska nebo zejtra ho pokosejí!" řekl jeden z vězňů.

„Pokosejí?" otázal se Jacques Collin, jehož nevinný a nevědomý výraz vzbudil hluboký obdiv tří fanandelů.

„V jejich mluvě," řekl ředitel, „to znamená, že bude nad ním vykonán trest smrti. Jestliže písař předčítá zamítnutí, popravčí patrně dostane příkaz k popravě. Ten nešťastník soustavně odmítal duchovní útěchu."

„Ach pane řediteli, tu duši je třeba zachránit…" zvolal Jacques Collin. Svatokrádežný abbé sepjal ruce s výrazem zoufalého milence, který se pozornému řediteli jevil jako svaté zanícení.

„Ach pane," pokračoval Smrtiplách, „dovolte mi, abych dokázal, že jsem tím, kým jsem, a dovolte mi, abych probudil lítost v tomto zatvrzelém srdci! Bůh mi dal schopnost říkat jistá slova, která způsobují veliké změny. Rozbíjím srdce, otvírám je… Čeho se bojíte? Ať jsou u toho četníci a strážníci, jak si budete přát."

„Zeptám se, zda vám vězeňský almužník dovolí, abyste ho zastoupil," řekl pan Gault.

A ředitel se vzdálil, přesvědčen tím zcela lhostejným, ač zvědavým výrazem, s nímž trestanci a vězňové hleděli na

kněze, jehož andělský hlas dodával zvláštní půvab jeho napůl francouzskému a napůl španělskému brebentění.

Lest proti lsti

„Jak jste se sem dostal, pane abbé?“ otázal se Jacquese Collina mladík, který před chvílí oslovil Hedvábnou Nit.

„Och! Čistě omylem,“ odpověděl Jacques Collin a změřil si toho synka z lepší rodiny. „Nalezli mne v bytě jedné kurtizány, kterou po smrti okradli. Jak bylo zjištěno, sama se zabila, a pachatelé krádeže, což byli patrně sloužící, nebyli dosud dopadeni.“

„A to se ten mladík oběsil kvůli té krádeži?…“

„Ten nebohý hoch patrně nesnesl pomyšlení, že by byl pošpiněn nespravedlivým obviněním,“ odpověděl Smrtiplách zvedaje oči k nebi.

„Ano,“ pronesl mladík, „právě ho měli propustit, když tu sebevraždu spáchal. Smůla!“

„Jen nevinní mívají tak bujnou fantazii. A to přitom byl tou krádeží poškozen jen on sám.“

„O kolik peněz šlo?“ zeptal se přemýšlivý a chytrý Hedvábná Nit.

„O sedm set padesát tisíc franků,“ odpověděl tiše Jacques Collin.

Tři trestanci se na sebe podívali a odpoutali se od skupiny, kterou tvořili trestanci kolem domnělého kněze.

„To on tý holce vyplavil sklep!“ pošeptal Hedvábná Nit Biffákovi do ucha. „A chtěl nás postrašit ohledně našich prachů.“

„Ten vždycky zůstane dábem Velkých fanandelů,“ řekl Paráda. „Naše prachy nikam nezmizely.“

Paráda, který hledal někoho, komu by mohl věřit, toho někoho nalezl v Jacquesu Collinovi. Neboť zejména ve vězení se věří a doufá!

„Vsadím se, že převeze čapího šéfa (generálního prokurátora) a že svýho kamaráda z toho dostane,“ řekl Hedvábná nit.

„Jestli to dokáže,“ řekl Biffák, „tak sice nevěřím, že je to pánbůh, ale určitě je spolčenej s čertem.“

„Slyšels ho, jak volal: ‚Čert mě opustil!‘“ dodal Hedvábná Nit.

„Jo,“ přisvědčil Paráda, „kdyby mi chtěl zachránit kejhák, to bych si potom žil jako pán, s těma zlaťákama, co jsem si ulil!“

„Dělej, co bude chtít,“ řekl Hedvábná Nit. „Nedělej si blázny,“ na to Paráda a podíval se na svého fanandela.

„Nebuď nádiva! Budeš odsouzenej k smrti, takže nemáš jinou možnost, jak se udržet na svejch a moct dál jíst, pít a krást,“ opáčil Biffák, „než mu nabídnout svý záda!“

„Moje řeč,“ pokračoval Paráda, „žádnej z nás dába nezradí, to bych ho pak musel vzít s sebou…“

„On by to taky tak udělal!“ zvolal Hedvábná Nit.

Lidé nejméně schopní pochopení pro tento podivný svět si mohou představit duševní stav Jacquese Collina v situaci mezi nocí, kdy probděl pět hodin u mrtvoly své modly, a brzkou smrtí svého bývalého spoluvězně, budoucí mrtvoly mladého Korsičana Teodora. Už jen proto, aby mohl toho nebožáka spatřit, musel by vyvinout neobyčejnou obratnost; ale zachránit ho, to by byl zázrak! A o tom už uvažoval.

Abychom pochopili, o co se Jacques Collin hodlal pokusit, musíme si uvědomit, že vrazi, zloději a všichni ti, kdo plní káznice, nejsou tak strašliví, jak se domníváme. Až na vzácné výjimky jsou to lidé zbabělí, patrně pro ten neustálý strach, který jim svírá srdce. Protože jsou jejich smysly zaměřeny na krádež a protože podobný podnik vyžaduje použití všech životních sil, duševní hbitost stejně jako tělesnou mrštnost, pozornost, vyčerpávající všechny jejich mravní síly, podobně jako zpěvačka nebo tanečník klesají vyčerpáním po únavné

figuře nebo po některém z těch úžasných duet, jimiž moderní skladatelé zahrnují obecenstvo. Zločinci jsou vskutku do té míry zbaveni rozumu, nebo tak stísněni strachem, že úplně dětinští. Jsou krajně důvěřiví a sednou na lep té nejprostší lsti. Po zdařilém „podniku“ jsou v takovém stavu vyčerpanosti, že ihned propadají neřesti, kterou potřebují, opíjejí se vínem a kořalkou a vrhají se zuřivě do náruče svých žen, aby znovu nalezli klid tím, že se vydávají ze všech sil a snaží se zapomenout na své zločiny tím, že zapomínají na rozum. V takové situaci jsou vydáni na milost policii. Když jsou zatčeni, jako by oslepli, ztrácejí hlavu a tolik potřebují nějakou naději, že jsou ochotni věřit všemu. A tak se přiznají k jakékoli absurditě! Následující příklad vysvětlí, kam až sahá hloupost „zašitého“ zločince. Bibi-Lupin nedávno získal doznání od devatenáctiletého vraha, když ho ujistil, že nezletilé nikdy nepopravují. Když chlapce přeložili do Conciergerie, aby byl souzen, ježto bylo jeho odvolání zamítnuto, obávaný policista za ním zašel.

„Víš to jistě, že ti ještě není dvacet let?“ zeptal se ho.

„Ano, je mi devatenáct a půl,“ řekl vrah naprosto klidně.

„Tak to můžeš být klidný, dvacet ti už nikdy nebude…“

„A proč?“

„No protože tě do tří dnů ‚pokosejí‘!“ opáčil šéf bezpečnosti.

Vrah, který se ještě po svém odsouzení domníval, že se nezletilí nepopravují, splaskl jako propíchnutý balónek.

Tito lidé jsou tak krutí, protože jsou nuceni zastrašovat svědky, a vraždí jen proto, aby zničili důkazy (to je jeden z důvodů, jichž se dovolávají ti, kdo jsou pro zrušení trestu smrti); tito velikáni šikovnosti a obratnosti, u nichž rychlost ruky, bleskurychlý pohled a smysly jsou vycvičeny jako u divochů, stávají se zhoubnými hrdiny teprve na poli své působnosti. Nejenže jim v okamžiku, kdy je zločin spáchán, začínají trampoty, protože jsou stejně zpitomělí potřebou skrýt

ovoce svého lupu, jako byli předtím zpitomělí vlivem bídy; mimoto jsou zesláblí jako žena, která právě porodila. Zatímco ve svých záměrech jsou až hrůzně energičtí, po zdařilé akci jsou jako děti. Je to jedním slovem povaha šelmy, kterou je snadné zabít, když je sytá. Ve vězení jsou tito zvláštní muži lidmi jen za cenu přetvářky a mlčení, jež povolí až v krajním okamžiku, když byli zlomeni a zdeptáni dlouhým vězením.

Tak lze pochopit, proč místo aby svého šéfa zradili, pokusili se ti tři trestanci posloužit mu; obdivovali se mu, protože ho podezřívali, že se zmocnil oněch ukradených sedmi set padesáti tisíc franků, i pro jeho klid pod zámkem Conciergerie, a stále věřili, že je schopen je vzít pod svou ochranu.

Cela odsouzence k smrti

Když pan Gault opustil falešného Španěla, vrátil se přes hovornu do své kanceláře a vyhledal Bibi-Lupina, který už po dvacet minut, co Jacques Collin vyšel ze své cely, pozoroval všechno špehýrkou, přikrčen u jednoho z oken vedoucích na dvůr.

„Žádný z nich ho nepoznal," řekl pan Gault, „a Napolitas, který je všechny sleduje, nic neslyšel. Ten chudák kněz, přitom jaký byl dnes v noci zhroucený, neřekl ani slovo, podle kterého by se dalo soudit, že se pod jeho sutanou skrývá Jacques Collin."

„To dokazuje, že se dobře vyzná ve věznicích," odpověděl šéf bezpečnostní policie.

Napolitas byl tajemníkem Bibi-Lupina a nikdo z vězňů současně držených v Conciergerií ho neznal. To on hrál synka z dobré rodiny, obviněného z padělatelství.

„A teď žádá, aby mohl vyzpovídat odsouzence k smrti!“ pokračoval ředitel.

„To je naše poslední šance!“ zvolal Bibi-Lupin. „Na to jsem nepomyslel. Ten Korsičan Teodor Calvi je bývalý spoluvězeň Jacquese Collina. V base mu prý Jacques Collin vyráběl moc pěkné ‚peřinky‘.“

Trestanci si vyrábějí jakési polštářky, které si zasunují mezi okovy a kůži, aby je „náramky“ tak netlačily do kotníků a nártu. Tyto polštářky z koudele a hadrů v káznici nazývají „peřinkami“.

„Kdo má stráž u odsouzeného?“ zeptal se Bibi-Lupin pana Gaulta.

„Coeur-la-Virole.“

„Dobrá, ‚hodím‘ se za četníka a budu tam s nimi; uslyším, co si povídají, nechte to na mně.“

„Nebojíte se, že kdyby to byl Jacques Collin a poznal vás, že by vás zaškrtil?“ zeptal se ředitel Conciergerie Bibi-Lupina.

„Jako četník budu mít šavli,“ odpověděl šéf. „Ostatně, je-li to Jacques Collin, ten neudělá nikdy nic tak, aby ho při tom načapali. A jestli je to kněz, nemám se čeho bát.“

„Neztrácejme tedy čas,“ řekl pan Gault, „je půl deváté, otec Sauteloup právě dočetl zamítnutí odvolání a pan Šanson čeká v sále na příkaz soudu.“

„Ano, má to být dnes, už byli pozváni ‚husaři paní vdovy‘ (jiné jméno toho strašlivého mechanismu!),“ odpověděl Bibi-Lupin. „Přitom chápu, že generální prokurátor váhá, ten hoch o sobě vždycky tvrdil, že je nevinen, a podle mě proti němu nejsou přesvědčivé důkazy.“

„Je to pravý Korsičan,“ pokračoval pan Gault. „Neřekl ani slovo, celou dobu odolával.“

Poslední slova ředitele Conciergerie šéfovi bezpečnostní policie vyjadřovala celou chmurnou historii odsouzenců k smrti. Člověk, jejž spravedlnost oddělila od živých, náleží prokuratuře. Prokuratura je všemohoucí, není na nikom závislá,

odpovídá jen svému svědomí. Věznice patří prokuratuře, která je jejím neomezeným pánem. Poezie se zmocnila tohoto sociálního námětu, který tak silně působí na lidskou fantazii, *odsouzence k smrti!* Poezie dovedla být božská, próza se může držet jen skutečnosti, ale skutečnost je ve své pravé podobě příliš strašlivá, než aby mohla soupeřit s lyrikou. Život odsouzence k smrti, který se nepřiznal ani k zločinu, ani ke spoluviníkům, je pln nejstrašnějšího utrpení. Nejde tu ani o železnou botu, která drtí nohy, ani o vodu, která se lije do žaludku, ani o natahování údů na hrůzné přístroje; jde tu o mučení skryté, možno říci negativní. Prokuratura nechává odsouzence zcela sobě samému, nechává ho v tichu a v temnotách, přičemž mu dělá společnost „beran“, na něhož si musí dávat pozor.

Dnešní líbivá filantropie se domnívá, že pochopila strašlivá muka izolace, ale mýlí se. Od zrušení útrpného práva si prokurátor v přirozené snaze po upokojení přehnaně citlivého svědomí porotců uvědomil, jaké strašlivé možnosti skýtá justici osamocení, které plodí výčitky svědomí. Samota je prázdnota; a té se lidská povaha děsí právě tak jako příroda. Samota je snesitelná jen pro génia, který ji zaplní myšlenkami, jež jsou dcerami duchovního světa nebo kontemplací díla božího. Taková samota je pro génia ozářena nebeským světlem a oživena duchem a hlasem božím. Kromě těchto dvou typů lidí, tak blízkých ráji, je samota v oblasti duševní tím, čím jsou muka v oblasti tělesné. Mezi samotou a mukami je stejný rozdíl jako mezi nemocí duševní a nemocí vyžadující chirurgický zákrok. Je to utrpení násobené nekonečnem. Tělo se dotýká nekonečna svou nervovou soustavou, tak jako duch do něho proniká myšlenkou. A proto lze v análech pařížského soudu spočítat na prstech zločince, kteří se nepřiznali.

Tato truchlivá situace, která v jistých případech nabývá obrovských rozměrů, jako například v politice, když jde o dynastii nebo o stát, bude zařazena do *Lidská komedie.* Ale

zde může stačit popis té kamenné krabice, v níž za Restaurace pařížská prokuratura chovala odsouzence k smrti, abychom mohli nahlédnout do té hrůzy posledních dnů člověka čekajícího na popravu.

Před červencovou revolucí existovala v Conciergerií – a ostatně tam existuje dodnes – *cela odsouzených k smrti*. Tato cela, sousedící se spisovnou, je od ní oddělena tlustou kamennou zdí a z druhé strany přiléhá k sedm, osm stop silné zdi, která nese část obrovské hlavní dvorany. Vstupuje se tam prvními dveřmi z dlouhé temné chodby, do níž zrak proniká, když jsme uprostřed velkého sálu fortny. Tato zlověstná místnost je osvětlena světlíkem, opatřeným mohutnou mříží, který lze při vstupu do Conciergerie snadno přehlédnout, protože je umístěn v malém prostoru, jenž vybývá mezi oknem do spisovny, mříží okna do fortny a bytem zapisovatele Conciergerie, který stavitel přilepil jako jakousi skříň na konci vstupního nádvoří. Tato poloha vysvětluje, proč právě zmíněná místnost ohraničená čtyřmi silnými stěnami byla při přestavbě Conciergerie určena pro toto zlověstné a truchlivé použití. Jakýkoli únik odtud je nemožný. Chodba vedoucí k samotkám a k ženskému oddělení ústí přímo proti kamnům, kolem nichž se neustále shlukují strážníci a dozorci. Jediné spojení s vnějškem, světlík umístěný na devět stop nad dlažbou, vede na první dvůr, který střeží četníci, stojící na stráži u vnějších vrat Conciergerie. Žádná lidská síla nic nezmůže proti těmto silným zdem. Ostatně vězni odsouzenému k smrti ihned navlečou kazajku, která jak známo znemožňuje pohyb rukou. Mimoto je připoután řetězem k posteli. Jinak mu může posloužit „beran“, který ho hlídá. Podlaha této místnosti je vydlážděna silnými kamennými deskami, a světla je tak málo, že je sotva vidět.

Člověka, který tam vstoupí, musí nutně ještě dnes mrazit až do morku kostí, ačkoli v důsledku změn, které v Paříži nastaly v provádění rozsudků, tato místnost už šestnáct let neslouží

původnímu účelu. Představte si tam zločince samotného s jeho výčitkami svědomí, v tichu a potmě, což jsou dva zdroje úzkosti, a usoudíte, že je to k zbláznění. Jaká železná konstituce to musí být, aby vydržela v této situaci, ke které kazajka přidává ještě úplné znehybnění, nečinnost!

Teodor Calvi, ten Korsičan, jemuž bylo tehdy dvacet sedm let, zahalen do naprosté mlčenlivosti, vzdoroval už dva měsíce působení této kobky a lstivé hovornosti *berana…* A byl to podivný kriminální proces, při němž si Korsičan vysloužil rozsudek smrti. Ačkoli jde o případ velice zvláštní, rozebereme jej jen stručně.

Není možné dlouze odbočovat při popisu rozuzlení už tak dost rozsáhlého příběhu, který není zajímavý ničím jiným než zájmem, jímž je obklopen Jacques Collin jako jakási páteř, která svým strašlivým vlivem takříkajíc spojuje *Otce Goriota* se *Ztracenými iluzemi a* touto studií. Čtenářova představivost ostatně sama rozvine nejasné téma, které v této chvíli právě působilo mnohé starosti porotcům, před něž Teodor Calvi předstoupil. A tak už týden poté, co kasační soud zamítl zločincovo odvolání, zabýval se tou věcí pan de Granville a den ode dne odkládal příkaz k popravě. Byl by totiž nesmírně rád uklidnil porotce prohlášením, že odsouzenec se na prahu smrti k zločinu přiznal.

Zvláštní kriminální proces

Jistá chudá vdova z Nanterre, jejíž dům stál o samotě v této obci, ležící jak známo uprostřed neúrodné planiny, která se rozkládá mezi vrchem Valérien, městečkem Saint-Germain, sartrouvillskými a argenteuilskými kopci, byla zavražděna a okradena pár dní poté, co dostala svůj podíl z nenadálého dědictví. Ten podíl činil tři tisíce franků, tucet stříbrných

příborů, řetízek, zlaté hodinky a nějaké prádlo. Místo aby ty tři tisíce franků uložila v Paříži, jak jí to radil notář zesnulého obchodníka vínem, po němž dědila, stará paní si chtěla všechno nechat u sebe. Předně ještě nikdy neviděla tolik vlastních peněz, a pak jako většina prostých nebo venkovských lidí nedůvěřovala nikomu a ničemu. Po dlouhém jednání s místním obchodníkem s vínem, který byl jak jejím příbuzným, tak příbuzným zesnulého, se vdova rozhodla, že částku uloží na doživotní rentu, prodá dům v Nanterre a usadí se v Saint-Germain.

Dům, v němž bydlela, spolu s dosti velkou zahradou obehnanou vetchým plotem, byl vlastně ohavná barabizna, jaké si staví drobní rolníci v okolí Paříže. Malty a kamení, jehož je v Nanterre spousta, neboť celé okolí je pokryto povrchovými lomy, bylo použito narychlo bez sebemenšího architektonického pojetí, jak se to běžně děje v okolí Paříže. Je to vlastně vždy jakási chýše civilizovaného divocha. Dům sestával z přízemí, patra a podkroví.

Kameník, manžel té paní a stavitel tohoto domu, zamřížoval všechna přízemní okna silnými železnými mřížemi. Vstupní dveře byly neobyčejně pevné. Zesnulý si byl vědom, že tam žije sám, v širém poli, a v jakém poli! Jeho klienty byli známí pařížští zedničtí mistři, a tak si navozil hlavní stavební potřeby pro svůj dům, který stál na pět set metrů od domu, na vozech, které se vracely s prázdnou. Vybíral si z pařížských demolic předměty, které se mu hodily, a to velice levně. Tak okna, mříže, dveře, okenice, tesařské součásti, všechno bylo z povoleného sběru a z darů od jeho klientů, a byly to vybrané dary. Ze dvou okenních rámů, které byly k mání, odvezl si ten lepší. Dům měl dosti prostorný vstupní dvůr, v němž byly umístěny stáje, a byl od silnice oddělen zdí. Místo vrat tu byla silná mříž. Ve stáji přebývali hlídací psi a v noci býval v domě menší psík. Za domem byla zahrada o rozloze přibližně jednoho hektaru.

Ovdovělá a bezdětná žena kameníka bydlela v domě sama s jedinou služebnou. Výtěžek z prodeje tomu splatil dluhy po kameníkovi, který zemřel před dvěma roky. Jediným majetkem vdovy byl tento pustý dům, v němž žila a chovala slepice a krávy, a vejce a mléko prodávala v Nanterre. Protože už neměla ani čeledína, ani kočího, ani dělníky z tomu, jichž zesnulý používal ke všem mužským pracem, nepěstovala už zahradu, jen z ní sklízela trochu trávy a zeleniny, jimž příroda v té kamenité půdě dovoluje růst.

Peníze z prodeje domu a zděděné peníze mohly vynášet asi sedm až osm tisíc franků, takže vdově kynul spokojený život v Saint-Germain, neboť mohla počítat se sedmi až osmi sty franky doživotní renty, jež mohla vytěžit ze svých osmi tisíc franků. Již několikrát se sešla se svým saintgermainským notářem, neboť se zdráhala převést peníze na doživotní důchod u nanterrského obchodníka s vínem, ač ji o to žádal. Taková byla situace, když se jednoho dne neobjevila ani vdova Pigeauová, ani její služebná. Mřížová vrata do dvora, hlavní dveře do domu i okenice byly zavřeny. Po třech dnech lidé vyrozuměli soud a ten vyslal na místo vyšetřující orgány. Z Paříže přijel vyšetřující soudce pan Popinot v doprovodu královského prokurátora a zjistil toto:

Ani mřížová vrata ani hlavní dveře do domu nenesly žádnou stopu po násilném vniknutí. Klíč byl zasunut zevnitř v domovních dveřích. Žádná ze železných mříží nebyla poškozena. Zámky, okenice, všechny otvory byly neporušeny.

Na zdech nebyla patrna žádná stopa, která by prozrazovala, že tudy prošli zločinci. Hliněné komíny neskýtaly možnost průchodu, a proto se touto cestou nikdo nemohl dostat dovnitř. Také hřebenové tašky byly celé a nedotčené a nesvědčily o žádném násilí. Když soudní úředníci, Bibi-Lupin a četníci vnikli do prvního patra, nalezli vdovu Pigeauovou a služebnou uškrcené v posteli. Obě byly uškrceny vlastními nočními šátky. Zmizely tři tisíce franků a rovněž příbory a šperky. Obě těla

a stejně tak mrtvoly malého psíka i velkého hlídacího psa se už počínaly rozkládat. Byl prozkoumán zahradní plot, ale ten byl nepoškozený a cestičky nenesly žádné stopy kroků. Vyšetřující soudce se proto domníval, že vrah šel po trávě, aby nezanechal šlépěje. Ale jak mohl vniknout do domu? Na zahradní straně bylo ve dveřích okénko zamřížované třemi železnými tyčemi, jež zůstaly neporušené. Stejně jako u hlavních dveří na dvůr, i zde tkvěl klíč v zámku zevnitř.

Jakmile pan Popinot, Bibi-Lupin, který po celý den vše důkladně prozkoumával, později i královský prokurátor a velitel nanterrské strážnice tyto skutečnosti nezvratně zjistili, stala se tato vražda strašlivým problémem, v němž měly důmysl i spravedlnost vyjít naprázdno.

Tato tragédie, vylíčená v *Soudním věstníku,* se udála v zimě 1828-1829. Podivná událost vzbudila v Paříži věru veliký zájem. Ale Paříž, denně krmená novými tragédiemi, rychle zapomíná. Zato policie, ta nezapomíná. Tři měsíce po bezvýsledném pátrání jistá lehká ženština, která upoutala pozornost agentů Bibi-Lupina tím, jak utrácela, a kterou sledovali pro její styky s některými lupiči, pokusila se zastavit prostřednictvím své přítelkyně dvanáct stříbrných příborů, zlaté hodinky a zlatý řetízek. Přítelkyně to odmítla udělat. Tento fakt se dostal k sluchu Bibi-Lupina a ten si vzpomněl na oněch dvanáct stříbrných příborů, hodinky a zlatý řetízek, které byly ukradeny v Nanterre. Byli o tom ihned zpraveni všichni pracovníci zastaváren a všichni pařížští přechovávači a Bibi-Lupin dal Plavou Manon důkladně sledovat. Brzy vyšlo najevo, že Plavá Manon je šíleně zamilovaná do jistého mladíka, jehož bylo jen zřídkakdy vidět, protože prý zůstával ke všem projevům lásky Plavé Manon hluchý. Záhada na záhadu. Onen mladý muž, byv sledován, byl brzy spatřen a posléze poznán jako uprchlý trestanec, proslulý hrdina korsických vendet, krasavec Teodor Calvi, řečený Madlenka.

Nasadili na Teodora jednoho z těch přechovávačů dvojí tváře, kteří slouží zároveň zlodějům i policii, a ten slíbil Teodorovi, že koupí příbory, hodinky i zlatý řetízek. V okamžiku, kdy v půl jedenácté večer obchodník se starým železem ve dvoře Saint-Guillaume vyplácel peníze Teodorovi, přestrojenému za ženu, provedla policie zátah, Teodora zatkla a předměty zabavila.

Ihned bylo zahájeno vyšetřování. Z tak chabých údajů nebylo možno, řečeno soudní hantýrkou, „vytlouci“ rozsudek smrti. Calvi si nikdy neodporoval. Nikdy se nepodřekl: tvrdil, že mu předměty prodala v Argenteuil nějaká venkovanka a že teprve zpráva o vraždě spáchané v Nanterre ho upozornila, že je nebezpečné mít u sebe ty příbory, ty hodinky a ten řetízek, které byly uvedeny v soupisu majetku pořízeném po smrti obchodníka s vínem, strýce vdovy Pigeauové, a jsou právě oněmi ukradenými předměty. Když ho nakonec nouze donutila předměty prodat, tvrdil, že se jich chtěl zbavit prostřednictvím nějaké nekompromitované osoby.

Nic víc z uprchlého trestance nedostali. Svým mlčením a svým pevným postojem dokázal přesvědčit soud, že zločin spáchal nanterrský obchodník s vínem a že žena, od níž kompromitující předměty koupil, byla obchodníkova manželka. Nebohý příbuzný vdovy Pigeauové a jeho žena byli zatčeni; avšak po týdnu vazby a důkladném výslechu bylo zjištěno, že ani muž ani žena neopustili v době zločinu svůj podnik. Ostatně Calvi v manželce obchodníka s vínem nepoznal ženu, která mu podle něho stříbro a šperky prodala. Ježto Calviho konkubína, zapletená do procesu, byla usvědčena, že ode dne zločinu až do doby, kdy se Calvi pokusil stříbro a šperky zastavit, utratila něco kolem tisíce franků, zdálo se, že takové důkazy jsou dostačující, aby trestanec a jeho souložnice byli postaveni před porotu. Protože tato vražda byla v pořadí osmnáctá, kterou Calvi spáchal, byl odsouzen k smrti, neboť se jevil jako zřejmý pachatel tohoto

tak obratného zločinu. Nepoznal sice obchodnici s vínem z Nanterre, ale zato ho poznali i žena i muž. Z mnohých svědectví vyšetřování zjistili, že Teodor pobýval v Nanterre asi měsíc. Přidával tam u zedníků, chodil se zabíleným obličejem a špatně oblečený. V Nanterre všichni odhadovali na osmnáct let toho mladíka, který po celý měsíc musel připravovat zločin.

Státní návladnictví bylo přesvědčeno, že tu byli spolupachatelé. Změřili šířku komínů, aby se přesvědčili, zda by jimi prolezla Plavá Manon a mohla se tak dostat dovnitř. Ale těmi hliněnými trubkami, jimiž současní stavitelé nahradili dřívější komíny, by nebylo prolezlo ani šestileté dítě. Nebýt této podivné a nepříjemné záhady, byl už Teodor popraven nejméně před týdnem. Jak jsme viděli, vězeňský zpovědník ve svých snahách naprosto ztroskotal.

Tato aféra i Calviho jméno patrně unikly pozornosti Jacquese Collina, který byl tehdy zaměstnán svým soubojem s Contensonem a Peyradem. Mimoto se Smrtiplách snažil co nejvíce zapomenout na své „přátele“ a na všechno, co souviselo s Justičním palácem. Obával se setkání, při němž by se octl tváří v tvář některému fanandelovi, který by mohl „dába“ žádat o vyúčtování, které Smrtiplách nemohl předložit.

Karlík

Ředitel Conciergerie se ihned vypravil za generálním prokurátorem, zastal ho v rozhovoru s panem de Granville, držícím v ruce příkaz k popravě. Pan de Granville, který strávil celou noc v paláci Sérizyových, ač zdrcen únavou a bolestí, neboť lékaři se dosud neodvažovali prohlásit, že hraběnka nepřijde o rozum, byl vzhledem k té důležité popravě nucen věnovat několik hodin svému úřadu. Když pan de Granville

pohovořil s ředitelem, vzal příkaz k popravě z rukou generálního prokurátora a odevzdal jej panu Gaultovi.

„Ať se poprava koná," řekl, „ledaže by se vyskytly nějaké zvláštní okolnosti, což nechávám vaší úvaze; spoléhám na vaši moudrost. Nemůžeme zdržovat postavení popravčího lešení až do půl jedenácté, takže vám zbývá hodina času. V takovémto dni každá hodina vydá za sto let a do sta let se vejde spousta událostí! Ať si nikdo nemyslí, že bude odklad. Ať vězně upraví, a bude-li to třeba a nedojde k přiznání, odevzdejte rozkaz Šansonoví o půl desáté. Ať počká!"

Ve chvíli, kdy ředitel věznice odcházel z pracovny generálního prokurátora, setkal se v klenuté chodbě, která ústí do galérie, s panem Camusotem, který tam právě mířil. V krátkém rozhovoru s vyšetřujícím soudcem mu sdělil, co se v Conciergerii děje v souvislosti s Jacquesem Collinem; sám se tam pak odebral, aby provedl konfrontaci Smrtiplácha s Madlenkou. Ale dovolil domnělému knězi, aby promluvil s odsouzencem teprve poté, co Bibi-Lupin, dokonale přestrojený za četníka, zaujal místo „berana", který mladého Korsičana špehoval.

Těžko si představit nesmírné překvapení tří trestanců, když si dozorce přišel pro Jacquese Collina, aby ho zavedl do cely odsouzence k smrti. Skokem se všichni tři současně shlukli kolem židle, na níž Jacques Collin seděl.

„Tak to má být dnes, pane Juliene?" řekl Hedvábná Nit dozorci.

„Ovšem, Karlík už je tady," odpověděl dozorce lhostejně.

Prostý lid a vězeňský svět tak nazývají pařížského popravčího. Ta přezdívka se datuje od revoluce v roce 1789. Jméno vyvolalo senzaci. Všichni vězňové se na sebe podívali.

„Je konec!" řekl dozorce. „Příkaz k vykonání rozsudku už došel panu Gaultovi a soudní výrok byl právě přečten."

„Takže krásná Madlenka už dostala poslední pomazání?…" dodal Paráda.

Naposledy se nadýchl.

„Chudáček náš Teodorek!“ zvolal Biffák. „Takový roztomilý chlapec. Škoda ho, aby ve svým věku kejchal do pilin…“

Dozorce zamířil k fortně v domnění, že ho Jacques Collin následuje; ale Španěl šel pomalu, a když byl na deset kroků od Juliena, jako by zavrávoral a kývl na Parádu, aby ho podepřel.

„Je to vrah!“ řekl Napolitas knězi, ukazuje na Parádu, a nabídl mu rámě.

„Ne, pro mě je to nešťastný člověk,“ odpověděl Smrtiplách duchapřítomně, dojímavě jako cambraiský arcibiskup.

Poodstoupil od Napolitase, který mu na první pohled připadal krajně podezřelý. Pak řekl šeptem oběma fanandelům:

„Je sice už na prvních stupních ke ‚klášteru svatýho Musila‘, ale já jsem opatem! Předvedu vám, jak ‚doběhnu čápa‘ (zavařím generálnímu prokurátorovi). Tuhle ‚sorbonu‘ mu ‚vyfouknu‘ z pracek!“

„Kvůli jeho ‚stojačkám‘!“ zasmál se Hedvábná nit.

„Chci odevzdat tuto duši nebesům,“ odpověděl pokorně Jacques Collin, když viděl, jak je obestoupili další vězňové.

A připojil se k dozorci u fortny.

„Přišel zachránit Madlenku,“ řekl Hedvábná Nit, „správně jsme to uhodli. To je ale dáb!“

„Jenže jak?… Husaři od gilotiny už jsou tady. Už se s ním sotva uvidí,“ namítl Biffák.

„Má ‚pekaře‘ na svý straně!“ zvolal Paráda. „Ten že by nám ‚zas mohl filipy‘?… Ba ne, má svý ‚přátele‘ příliš rád! A příliš nás potřebuje! Chtěli na nás, abysme ho podrazili, ale my nejsme žádný ‚leváci‘. Jestli jim , vyfoukne‘ svýho Madlenku, má mít mou ‚kouli‘ (tajemství).“

Tato poslední slova jen zvýšila oddanost tří trestanců k svému bohu, neboť tímto okamžikem se jejich slavný dáb stal jejich veškerou nadějí.

Přes nebezpečí, v němž se nalézal Madlenka, nezpronevěřil se Jacques Collin úloze, kterou hrál. Tento člověk, který se vyznal v Conciergerií stejně dobře jako ve třech dalších trestnicích, pletl si cestu tak přirozeně, že ho dozorce musel každou chvíli upozorňovat: „Teď tudy! – Teď tamhletudy!“, až se dostali do fortny. Jakmile vstoupil, spatřil Jacques Collin velkého a silného člověka, jehož brunátný dlouhý obličej nepostrádal jisté uhlazenosti a v němž poznal Šansona.

„Pán je zpovědník,“ řekl a zamířil k němu s přátelským výrazem. Tento omyl byl tak otřesný, že diváci strnuli.

„Nikoli, pane,“ odpověděl Šanson, „mám jiné poslání.“

Šanson, otec posledního popravčího toho jména, neboť ten byl zcela nedávno sesazen z funkce, byl sám synem toho, který popravil Ludvíka XVI.

Po čtyřech letech výkonu této funkce pokusil se dědic tolikerých katanů setřást ze sebe toto dědičné břemeno. Šansonové bývali po dvě staletí popravčími v Rouenu, a než jim byl propůjčen nejvyšší úřad katovský v království, vykonávali od XIII. století soudní rozsudky z otce na syna. Málo rodin skýtá příklad úřadu nebo šlechtického titulu, který by se po šest století uchoval z otce na syna. V okamžiku, kdy se tento mladý muž chystal na pěknou vojenskou kariéru, neboť se stal kapitánem u jezdectva, jeho otec si vynutil, aby mu přišel pomáhat při králově popravě. Když v roce 1793 fungovaly v permanenci dvě gilotiny, jedna u brány Tróne, druhá na pláce de Gréve, učinil svého syna svým zástupcem. Tomuto hrůznému státnímu zaměstnanci bylo tehdy šedesát let a vyznačoval se bezvadným zevnějškem, vybraným a klidným chováním a velkým opovržením k Bibi-Lupinovi a jeho kolegům, kteří zásobovali popravčí stroj. Jediné, co u tohoto člověka prozrazovalo pokrevní svazky se starými středověkými katany, byla nesmírná šířka a tloušťka rukou. Tento velký a silný člověk, dosti vzdělaný a velice si zakládající na svém postavení občana a voliče, byl prý vášnivým zahradníkem;

mluvil tichým hlasem, choval se klidně, byl málomluvný, s širokým olysalým čelem, a spíše se podobal příslušníku anglické šlechty než mistru popravčímu. A proto se musel španělský kanovník nutně dopustit omylu, jehož se Jacques Collin dopustil úmyslně.

„Není to trestanec," řekl vrchní dozorce řediteli.

„Začínám tomu věřit," řekl pan Gault a kývl hlavou na svého podřízeného.

Zpověď

Jacques Collin byl uveden do jakéhosi sklepení, kde seděl mladý Teodor ve svěrací kazajce na kraji ohavného polního lůžka. Smrtiplách, na okamžik osvětlený světlem z chodby, poznal v četníkovi, který tu stál opřen o šavli, Bibi-Lupina.

„*Io sono Gaba Mortol Parla nostro italiano,*" řekl rychle Jacques Collin. „*Vengo ti sahar.* (Jsem Smrtiplách, mluvme italsky, přišel jsem tě zachránit)."

Všechno, co si dále oba přátelé řekli, mělo zůstat nesrozumitelným pro falešného četníka, a protože Bibi-Lupin měl vězně hlídat, nemohl opustit své místo. A tak zlost šéfa bezpečnosti byla nepopsatelná.

Teodor Calvi, mladík bledé olivové pleti, plavých vlasů, zapadlých šedomodrých očí, pěkně urostlý, jehož úžasná síla svalů se skrývala pod oním lymfatickým vzhledem, jaký mívají obyvatelé jižní Francie, by byl měl dokonale milou tvář, nebýt klenutého obočí na ploském čele, což ho činilo jaksi zlověstným, nebýt rudých, neobyčejně krutých rtů a nebýt svalového cukání prozrazujícího popudlivou povahu vlastní Korsičanům, která je činí schopnými náhlé vraždy v obyčejné hádce.

Překvapen zvukem toho hlasu, Teodor zvedl hlavu v domnění, že se mu něco zdá. Ale ježto po dvouměsíčním pobytu v kamenné krabici přivykl hluboké temnotě, podíval se na falešného duchovního a zhluboka si vzdychl. Nepoznal Jacquese Collina, jehož obličej, zjizvený kyselinou sírovou, mu nepřipadal jako obličej jeho.

„To jsem já, tvůj Jacques; jsem za kněze a přišel jsem tě zachránit. Ale ne abys mě poznal, dělej, jako že se zpovídáš.“

Bylo to řečeno velice rychle.

„Ten chlapec je velice zdeptán, bojí se smrti a ke všemu se přizná,“ řekl Jacques Collin, obraceje se k četníkovi.

„Řekneš mi něco, čím mi dokážeš, že jsi opravdu *on*, máš jen jeho hlas,“ řekl Teodor.

„Vidíte, teď mi ten ubožák říká, že je nevinen,“ pokračoval Jacques Collin opět k četníkovi.

Bibi-Lupin si netroufal promluvit, aby nebyl poznán.

„*Sempre-mi!*“ odpověděl Jacques, obraceje se k Teodorovi a šeptaje mu smluvené heslo do ucha.

„*Sempre-ti!*“ řekl mladík v odpověď na heslo. „Je to můj dáb.“

„Udělal jsi to?“

„Ano.“

„Pověz mi všechno, abych si mohl promyslet, jak tě zachránit. Je nejvyšší čas, Karlík už přišel.“

Korsičan ihned padl na kolena, jako by se chtěl vyzpovídat. Bibi-Lupin nevěděl, co počít, neboť rozhovor se odehrál tak rychle, že trval sotva tak dlouho, kolik času zabere jej přečíst. Teodor rychle vylíčil známé okolnosti svého zločinu, o nichž Jacques Collin však nic nevěděl.

„Porota mě odsoudila bez důkazů,“ řekl na závěr.

„Synu, ty se vzpíráš, když ti chtějí ostříhat vlasy!…“

„Jenže mě mohli obvinit jen z toho, že jsem chtěl šperky zastavit. Takhle se pořád ještě v Paříži soudí!…“

„Ale jak jsi to provedl?“ otázal se Smrtiplách.

„To máš tak, od tý doby, co jsme se viděli naposled, seznámil jsem se s jednou korsickou holčičkou, kterou jsem potkal, když jsem přišel do *Parízu.*“

„Chlap, kterej je dost pitoměj, aby se zamiloval do ženský,“ zvolal Jacques Collin, „na to vždycky doplatí… Ženský jsou divoký tygřice, tygřice žvatlající a zhlížející se v zrcadle… Nechoval ses dobře!…“

„Ale…“

„Tak pověz, k čemu ti ta zatracená ženská byla dobrá?…“

„Ta báječná holka, která je sotva vysoká jako otýpka, tenká jako proutek a šikovná jako opice, vlezla dovnitř komínem do pece a otevřela mi dveře do domu. Psům dala otráveného masa a oni chcípli. Ty dvě ženské jsem ‚sejmul‘ já. Jakmile jsem měl peníze, Ginetka zase zamkla dveře a vylezla komínem.“

„Tak skvělá vynalézavost si zaslouží život,“ řekl Jacques Collin s obdivem pro způsob, jak byl zločin proveden, a jakým se kameník obdivuje soše.

„Provedl jsem hloupost, že jsem na takovej talent vynaložil tisíc zlaťáků…“

„Ba ne, na ženskou!“ odpověděl Jacques Collin. „Vždyť jsem ti říkal, že nás připravujou o zdravej rozum…!“

Jacques Collin vrhl na Teodora pohled planoucí opovržením.

„Tys tu nebyl!“ pokračoval Korsičan. „Byl jsem opuštěnej.“

„A máš tu holku rád?“ zeptal se Jacques Collin, který pochopil výtku v těch slovech obsaženou.

„No, jestli chci žít, tak je to víc kvůli tobě než kvůli ní.“

„Uklidni se. Neříkají mi pro nic za nic Smrtiplách! Postarám se o tebe!“

„Cože? Budu žít…“ zvolal mladý Korsičan a zvedl své spoutané paže k vlhké klenbě kobky.

„Milej Madlenko, připrav se na to, že se vrátíš na ‚louku‘. Nečekej, že tě ověnčejí růžemi jako tučný tele… Když nás už jednou ‚okovali‘ pro Rochefort, asi by se nás rádi zbavili! Ale

já tě dám poslat do Toulonu, zdrhneš a vrátíš se do Parízu. A já ti tu zařídím pěkný živobytíčko…“

Povzdech, jakých pod touto neoblomnou klenbou zaznělo jen málo, povzdech vyvolaný štěstím z vysvobození, narazil na kámen, který zase tento melodický, nevýslovně sladký tón odrazil do ucha užaslého Bibi-Lupina.

„To je následek rozhřešení, které jsem mu právě slíbil, protože mi toho tolik objasnil,“ řekl Jacques Collin šéfovi bezpečnostní policie. „Oni totiž Korsičané, pane četníku, jsou velice věřící! Ale je nevinen jako Jezulátko, a já se pokusím ho zachránit…“

„Zaplať vám to pánbůh, pane abbé…“ řekl Teodor francouzsky.

Smrtiplách, víc než kdy jindy Carlos Herrera, víc než kdy jindy kanovník, vyšel z odsouzencovy cely, vyběhl do chodby a s předstíranou hrůzou se obrátil na pana Gaulta.

„Pane řediteli, ten mladík je nevinen, odhalil mi skutečného pachatele!… Chystal se zemřít pro otázku cti… Je to Korsičan! Vyžádejte pro mne pět minut slyšení u pana generálního prokurátora. Pan de Granville neodmítne okamžité slyšení španělskému knězi, který tolik vytrpěl vinou omylů francouzské justice!“

„Jdu tam,“ odpověděl pan Gault k velkému překvapení svědků tohoto podivuhodného výstupu.

„Ale dejte mne zatím zavést zpět na dvůr,“ pokračoval Jacques Collin, „neboť tam dokončím zpověď zločince, jehož srdce už jsem zasáhl… Vždyť ti lidé mají také srdce!…“

Tento proslov vyvolal mezi všemi přítomnými rozruch. Četníci, zapisovatel z protokolu, Šanson, dozorci, pomocník popravčího, kteří čekali na příkaz, aby sestavili přístroj, jak se tomu ve věznicích říká, všichni ti lidé, po kterých obvykle dojetí sklouzne jako voda, byli vzrušeni velice pochopitelnou zvědavostí.

Na scénu vstupuje slečna Collinová

V tom okamžiku se ozval rachot kočáru, který zastavil na nábřeží před mříží Conciergerie. Dvířka se otevřela, stupátko bylo spuštěno tak rychle, že se všichni domnívali, že přijela nějaká důležitá osobnost. Brzy nato se dostavila k mříži fortny nějaká dáma mávající listem modrého papíru, následována lokajem a podkoním. Celá nádherně černě oděná, se závojem přes klobouk, otírala si slzy do velkého bohatě vyšívaného kapesníku.

Jacques Collin ihned poznal Asii, neboli, abychom té ženě vrátili její pravé jméno, Jacquelinu Collinovou, svou vlastní tetu. Tato babizna, hodná svého synovce, jejíž všechny myšlenky byly soustředěny na vězně a která ho bránila s moudrostí a prozíravostí přinejmenším stejně mocnou, jako byly síly soudu, měla povolení vystavené předešlý den na jméno komorné vévodkyně de Maufrigneuse na přímluvu pana de Sérizy, jež ji opravňovalo k rozhovoru s abbém Carlosem Herrerou, jakmile už nebude v izolaci, a k němuž odborový šéf pověřený správou věznic připsal několik slov. Už svou barvou prozrazoval papír důrazné doporučení; neboť takováto povolení, podobně jako volné lístky do divadla, se liší od ostatních svým formátem i vzhledem.

A tak také klíčník otevřel fortnu, zejména když uviděl podkoního, jehož chochol a zelená a zlatá livrej, skvělá jako uniforma ruského generála, hlásaly příchod urozené návštěvnice s téměř královským erbem.

„Ach, můj drahý abbé!“ zvolala falešná dáma, prolévajíc při pohledu na kněze proudy slz, „jak sem mohli zavřít, byť jen na jediný den, tak svatého muže!“

Ředitel vzal povolení a četl: Na doporučení Jeho Excelence hraběte de Sérizy.

„Ach, madam de San-Esteban, paní markýzo,“ řekl Carlos Herrera, „jaká to oddanost!“

„Madam, takhle nemůžete s vězněm mluvit,“ řekl dobrý starý Gault.

A sám té tuně hedvábí a krajek zahradil cestu.

„Ale na tuto vzdálenost!“ vmísil se Jacques Collin. „A přede všemi!…“ dodal a přelétl pohledem kruh přítomných.

Teta, jejíž toaleta měla ohromit písaře, ředitele, dozorce a četníky, páchla pižmem. Kromě krajek za tisíc zlatých měla na sobě za šest tisíc kašmíru. A podkoní se natřásal na dvoře Conciergerie s drzostí lokaje, který ví, že je nepostradatelným služebníkem náročné princezny. S lokajem, který hlídkoval u vstupní mříže na nábřeží, která byla po celý den otevřená, neráčil vůbec mluvit.

„Co mám udělat?“ zeptala se paní de San-Esteban řečí smluvenou mezi sebou a synovcem.

Tato řeč záležela v tom, že se na konci každého slova přidávala koncovka „ar“ nebo „or“ nebo „al“ nebo „i“, takže se spisovná i argotická slova znetvořovala tím, že se prodlužovala. Bylo to něco jako diplomatická šifra použitá v mluvené řeči.

„Ulož všechny dopisy na bezpečné místo, vyber ty nejvíce kompromitující pro každou z těch dam, potom přijď přestrojená za zlodějku do hlavní dvorany a tam počkej na moje příkazy.“

Asie neboli Jacquelina si klekla jako pro požehnání a falešný abbé požehnal své tetě s ryze křesťanskou pokorou.

„*Addio, marchesa,*“ řekl nahlas. Pak dodal v jejich smluvené řeči: „A najdi Evropu a Paccarda s těmi sedmi sty padesáti tisíci franků, který nám vyfoukli, potřebujeme je.“

„Paccard je tamhle,“ odpověděla zbožná markýza a se slzami v očích ukázala na podkoního.

Rychlost, s níž pochopila situaci, vyvolala u tohoto muže, jehož mohla překvapit jen jeho teta, nejen úsměv, ale dokonce

překvapený pohyb. Falešná markýza se obrátila k svědkům toho výjevu jako žena zvyklá hrát nejrůznější úlohy.

„Je nešťastný z toho, že nemůže jít na pohřeb svého syna," řekla špatnou francouzštinou, „neboť tento hrozný justiční omyl prozradil tajemství toho svatého muže!… Já půjdu na zádušní mši. Podívejte se, pane," řekla Gaultovi, podávajíc mu měšec plný zlata, „tohle je na přilepšenou pro nebohé vězně."

„To je prima fór!" pošeptal jí do ucha její synovec.

Jacques Collin následoval dozorce, který ho pak zavedl na vězeňský dvůr.

Bibi-Lupin se ze zoufalství nakonec přihlásil skutečnému četníku, který ho přišel vystřídat do odsouzencovy cely, a od odchodu Jacquese Collina vysílal k němu významné „ehm! ehm!". Ale ten Smrtipláchův nepřítel nestihl si prohlédnout tu velkou dámu, která zmizela ve své skvělé ekvipáži a jejíž hlas, ač změněný, přinášel k jeho sluchu tóny zavánějící alkoholem…

„Tři sta babek pro vězně!…" říkal hlavní dozorce Bibi-Lupinovi, ukazuje měšec, který pan Gault odevzdal svému písaři.

„Ukažte, pane Jacomety," řekl Bibi-Lupin.

Šéf tajné policie vzal měšec, vysypal si zlaťáky na dlaň a pozorně si je prohlížel.

„Je to opravdu zlato!…" řekl, „a měšec má erb! Ten je ale mazaný, ten lotr, je dokonalý! Kdykoli ho napadne, všechny nás strčí do kapsy!… Měl by se zastřelit jako pes!"

„Copak je?" otázal se písař a vzal si měšec.

„Jen to, že ta ženská je určitě zlodějka!" zvolal Bibi-Lupin a zlostně dupl na dlažbu fortny.

Jeho slova vzbudila senzaci mezi přítomnými, seskupenými v jisté vzdálenosti od pana Šansona, který tu stál, opřen zády o velká kamna uprostřed té rozlehlé klenuté místnosti, v očekávání příkazu k vykonání úpravy odsouzence a k postavení popraviště na Place de Gréve.

Přemlouvání

Když se Jacques Collin vrátil na dvůr, zamířil ke svým „přátelům“ krokem, jaký přísluší stálému hostu „louky“.

„Tak jak je to s tebou?“ řekl Parádovi.

„Mám to spočítaný,“ odpověděl vrah, když ho Jacques Collin zavedl do kouta. „Teď potřebuju ‚spolehlivýho přítele‘.“

„A pročpak?“

Paráda nejdřív vypověděl svému dábovi všechny svoje zločiny, ovšem v hantýrce, a pak mu podrobně vylíčil vraždu a loupež spáchané u manželů Crottatových.

„Máš můj obdiv,“ řekl Jacques Collin. „Pěkná práce. Ale zdá se mi, žes udělal chybu.“

„Jakou?“

„Když jsi s tím byl hotov, měl jsi mít v kapse ruskej pas, přestrojit se za ruskýho knížete, koupit si pěknej kočár s erbem, zlato směle uložit u bankéře, vyžádat si akreditiv do Hamburku a sednout na loď do Mexika. S dvěma sty osmdesáti tisíci franků ve zlatě si chytrej chlap jako ty může dělat, co chce a odjet si kam chce, popleto jeden!“

„Copak ty, tebe taková věc napadne, protože jsi dáb…! Ty nikdy neztrácíš ‚myslivnu‘. Ale já…“

„Teď ve tvý situaci je dobrá rada jako polívka pro mrtvýho“, pokračoval Jacques Collin a upřel hypnotický pohled na svého fanandela.

„Máš pravdu,“ řekl nejisté Paráda. „Ale jen mi ji dej, tu svou polívku. Kdyby mi nešla k duhu, vykoupu si v ní nohy…“

„Dal ses chytit ‚čápem‘ a máš na krku pět dokázanejch loupeží a tři vraždy, a ta poslední se týká dvou bohatých měšťáků. Porotci nemají rádi, když se zabíjejí měšťáci… Seš teď svázanej do kozelce a nemáš šanci…“

„Všichni mi to říkali,“ odpověděl zkroušeně Paráda.

„Moje teta Jacquelina, se kterou jsem si právě chvilku popovídal přímo ve zdejší kanceláři a která, jak víš, je ‚mámou‘ všech fanandelů, mi řekla, že se tě ‚čáp‘ tak bojí, že se tě chtěl zbavit.“

„Ale,“ namítl Paráda s naivitou dokazující, nakolik jsou zloději prodchnuti ‚přirozeným právem na krádež‘, „vždyť jsem teď bohatej, tak čeho se bojí?“

„Nemáme čas na úvahy,“ řekl Jacques Collin, „vraťme se k tvý situaci…“

„Co chceš se mnou podniknout?“ přerušil Paráda svého dába.

„Uvidíš. I mrtvej pes může ještě bejt k něčemu dobrej.“

„Pro ty druhý!“ řekl Paráda. „Beru tě do svý hry!“ odpověděl Jacques Collin. „To je aspoň něco!…“ řekl vrah. „Co dál?“

„Neptám se tě, kde jsou tvý peníze, ale co s nimi chceš podniknout.“

Paráda zkoumal neproniknutelné oko dábovo a ten chladně pokračoval:

„Máš nějakou ženskou, nějaký dítě, nebo děláš ochránce nějakýmu fanandelovi? Za hodinu budu venku a můžu pro ně udělat všechno, co budeš chtít.“

Paráda dosud váhal, nerozhodně přešlapoval. A tu Jacques Collin vyrukoval s posledním argumentem:

„Tvůj podíl v naší pokladně činí třicet tisíc franků, odkážeš ho fanandelům? Nebo ho chceš někomu dát? Tvůj podíl je v bezpečí, ještě večer ho můžu odevzdat tomu, komu ho odkážeš.“

Vrahovi nechtě unikl pohyb radosti.

„Mám ho!“ pomyslel si Jacques Collin. – „Žádnej spěch, rozmysli si to…“ pokračoval šeptem Parádovi do ucha. „Člověče, máme sotva dvacet minut… Generální prokurátor se

mnou chce mluvit. Toho chlapa mám v hrsti, můžu dát Rapovi zakroutit krkem! Madlenku určitě zachráním.“

„Když zachráníš Madlenku, šéfe, můžeš zachránit i mě…“

„Neztrácejme čas zbytečnejma řečma,“ řekl Jacques Collin stroze. „Jaká je tvoje poslední vůle?“

„No, já bych chtěl dát ty prachy Gonoře,“ odpověděl Paráda zkroušeně.

„Tak vida!… Tak ty žiješ s vdovou po tom židovi Mojžíšovi, co byl v čele jižních ‚taškářů‘?“ otázal se Jacques Collin.

Jako velcí vojevůdcové znal Smrtiplách dokonale členy všech oddílů.

„Právě s tou,“ řekl nesmírně polichoceně Paráda.

„Hezká ženská!“ řekl Jacques Collin, který dovedl znamenitě ovládat tyto obávané nástroje.

„Je to chytrá planda, má výtečný styky a je ‚ohromně počestná‘! Je to dokonalá zlodějka. Tak ty sis zase začal s Gonorou? Je hloupý se dát načapat, když má člověk takovouhle plandu! Troubo, měl sis zařídit nějakou poctivou malou živnost a potichoučku si žít…! A co má ona v pácu?“

„Dělá vedoucí v jednom podniku v rue Sainte-Barbe.“

„Tak ty ji jmenuješ svou dědičkou? Vidíš, ty starej troubo, kam nás ty potvory dostanou, když se člověk hloupě zamiluje…“

„Ale nic jí nedávej, než tam spadnu!“

„Čestný slovo,“ řekl Jacques Collin vážně, „a fanandelům nic?“

„Nic, shodili mě!“ řekl nenávistně Paráda.

„Kdo tě udal? Mám tě pomstít?“ zeptal se rychle Jacques Collin ve snaze probudit poslední cit, který dovede rozechvět srdce v okamžiku posledním. „Kdoví, milej fanandele, jestli by se mi nepodařilo tě při tý pomstě smířit s čápem?“

Nato se vrah podíval na dába celý bez sebe štěstím.

„Jenže,“ odpověděl dáb na tento výmluvný výraz, „teď právě hraju habaďůru jen pro Teodora. Po tyhle úspěšný frašce jsem, kamaráde, schopnej všeho pro kamarády, a ty k nim patříš.“

„Když uvidím, že se ti podařilo odložit tu celou slávu chudáku mladýmu Teodorovi, udělám všechno, co budeš chtít.“

„Ale už se stalo, vím určitě, že se mi podařilo mu vyrvat kejhák z ‚čápovejch‘ drápů. Když se totiž chceš dostat z bryndy, milej Parádo, musíme si podat jeden druhýmu pomocnou ruku. Sám člověk nic nezmůže…“

„To je pravda,“ zvolal vrah.

Parádova důvěra byla tak pevně zakotvena a jeho víra v „dába“ tak fanatická, že už víc neváhal.

Poslední vtělení

Paráda vyzradil tedy tajemství svých společníků, tajemství, jež až dosud tak pečlivě střežil. Víc toho Jacques Collin nepotřeboval znát.

„Tak já kápnu božskou! Tehdy při tom ‚miminu‘ (připravovaná krádež) v tom jeli se mnou na třetiny Godat a agent Bibi-Lupina Ruffard…“

„Odírač?“ zvolal Jacques Collin, nazývaje Ruffarda jeho zlodějským jménem.

„Právě ten. Ti lumpové mě udali, protože já znám jejich skrýš, a oni tu moji neznají.“

„To je jako když mě maže psím sádlem,“ řekl Jacques Collin.

„A co?“

„Přece vidíš, co se dá vydělat na tom, když má ke mně někdo plnou důvěru!… Teď se tvá pomsta stala součástí hry,

kterou já hraju!… Nechci na tobě, abys mi prozradil svou skrýš, to mi povíš, až v poslední chvíli, ale teď mi řekni všechno, co se týká Ruffarda a Godeta.“

„Seš a vždycky budeš naším dábem, nemám už před tebou žádný tajemství,“ odpověděl Paráda. „Moje zlato je u Gonory ve sklepě.“

„To se nebojíš, že tě tvoje planda podrazí?“

„Kdepak! Ta o mých kšeftech nemá ani páru,“ pokračoval Paráda. „Gonoru jsem opil, ačkoli tahle planda by necekla ani s hlavou na špalku. Ale tolik moc zlata!“

„To dovede srazit mlíko i tomu nejryzejšímu svědomí!“ odpověděl Jacques Collin.

„A tak se mi podařilo pracovat, tak, aby na mě nesvítilo žádný světýlko. Všechny slepice spaly v kurníku. Zlato je na tři stopy pod zemí, za flaškama s vínem. Přes ně jsem naházel kamení a zamazal to maltou.“

„Dobrá,“ řekl Jacques Collin, „a co skrýše ostatních?“

„Ruffard má prachy u Gonory, přímo v její ložnici, a tak ji má v hrsti, protože by se mohla stát spolupachatelkou a mohla by strávit zbytek života v base u svatýho Lazara.“

„To je ale lotr! Takhle chlupatý vychovávají zloděje!“ řekl Jacques Collin.

„Godet si svý prachy uložil u sestry, pradleny, poctivý holky, která by mohla vyfasovat pět let a ani by se nenadála. Fanandel nadzvedl dlaždičky, zase je zasadil a zmizel.“

„Víš, co od tebe chci?“ řekl Jacques Collin a vrhl na Parádu magnetický pohled.

„Co?“

„Abys vzal na sebe Madlenkův případ…“

Paráda nadskočil. Ale hned se zase vzpamatoval a stanul v pozoru před upřeným pohledem dábovým.

„Tak vida, už se cukáš! Pleteš se mi do hry! Koukej, čtyři vraždy nebo tři, to máš přece jedno!“

„Možná.“

„Při pánu všech fanandelů, nemáš v makarónech žádnou šťávu (krev v žilách). A já se pokoušel tě zachránit!“

„A jak?“

„Pitomče! Když se Crottatovým vrátí zlato, dostaneš se z toho s doživotím. Kdyby už ty peníze měli, nedal bych za tvou hlavu ani zlámanou grešli; jenže takhle máš cenu sedm set tisíc franků, troubo!“

„Dábe, dábe!“ zvolal Paráda na vrcholu blaženosti.

„Nehledě k tomu,“ pokračoval Jacques Collin, „že hodíme vraždu na krk Ruffardovi. A Bibi-Lupin v tu ránu dostane padáka. Máme ho v hrsti.“

Ta myšlenka Parádu překvapila tak, že vyvalil oči a ztuhl, jako když zkamení. Seděl už tři měsíce a každým okamžikem měl předstoupit před porotu; radili mu jeho „přátelé“ z Force, kterým nic neřekl o svých spolupachatelích, a byl po zvážení všech svých zločinů v tak beznadějné situaci, že podobný nápad všem těm zabedněncům ani nepřišel na mysl. A tak z toho záblesku naděje málem zpitoměl.

„Ruffard a Godet už to oslavili? Provětrali už některý svý zlaťáky?“ zeptal se Jacques Collin.

„Netroufají si,“ odpověděl Paráda. „Ti neřádi čekají, až mě ‚pokosejí‘. To mi moje planda vzkázala po Biffě, když tu byla navštívit Biffáka.“

„A my dostaneme ten jejich balík do čtyřiadvaceti hodin!“ zvolal Jacques Collin. „Ti darebáci to nebudou moct vrátit jako ty, takže ty budeš bílej jako padlej sníh a oni obarvený načerveno vší tou krví. Mým přičiněním z tebe bude slušnej chlapec, kterýho oni svedli. Budu mít tvý peníze, abych za ně mohl sehnat alibi pro tvý další procesy, a až zase budeš v base, protože oni tě tam pošlou zpátky, utečeš jim… Je to sice ošklivej život, ale je to život!“

Parádovy oči prozrazovaly vnitřní blouznění.

„Kamaráde! Se sedmi sty tisíci franků si člověk koupí kokard kolik chce!“ řekl Jacques Collin, čímž svého fanandela ještě víc opíjel nadějí.

„Dábe, dábe!“

„Ohromím ministra spravedlnosti… Jo, Ruffardovi udělají nohy! Beztak je to neřád, kterýho je třeba odbourat. A Bibi-Lupin se veze.“

„Tak dobrá, beru to!“ zvolal Paráda s divokou radostí. „Poroučej, já poslouchám.“

A sevřel Jacquese Collina v objetí a z očí mu vytryskly slzy radosti, tak velká byla jeho naděje, že si zachrání krk.

„To není všechno,“ řekl Jacques Collin. „Čáp má špatný trávení, hlavně když *stoupne horečka* (objeví se nové okolnosti). Teď se musí do toho namočit nějaká ženská.“

„Jak? A proč?“ zeptal se vrah. „Pomoz mi, a uvidíš…“ odpověděl Smrtiplách.

Jacques Collin stručně odhalil Parádovi tajemství zločinu spáchaného v Nanterre a poukázal mu na nutnost nalézt nějakou ženu, která by byla ochotná sehrát úlohu Ginettky. Pak s rozjařeným Parádou přistoupil k Biffákovi.

„Já vím, jak moc miluješ Biffu…“ řekl Jacques Collin Biffákovi. Pohled, který na něho Biffák vrhl, byl jako zlověstná balada.

„Co si počne po tu dobu, co budeš sedět?“

V Biffákových divokých očích se objevila slza.

„A co kdybych ti ji dostal do ženskýho kriminálu tak na rok, než proběhne s tebou soud, než tě převezou, než se dostaneš na místo a než utečeš?“

„Tenhle zázrak nedokážeš, je ouplně čistá,“ odpověděl Biffin milenec.

„Ale jdi, Biffáčku,“ řekl Paráda, „náš dáb je přece ještě daleko mocnější než ti nahoře.“

„Jaký máte spolu heslo?“ otázal se Jacques Collin Biffáka s jistotou mistra, jemuž nelze odporovat.

„Noc v Parízu. Na tohle heslo bude vědět, že tě posílám já, a když chceš, aby tě poslechla, ukaž jí pětifrank a řekni *Tondif!“*

„Bude odsouzená v Parádově procesu a po roce stráveným v chládku dostane milost za přiznání,“ pronesl kazatelsky Jacques Collin hledě na Parádu.

Paráda pochopil plán svého dába a jediným pohledem mu slíbil, že přesvědčí Biffáka, aby na něm spolupracoval tím, že získá od Biffy falešné přiznání ke spoluvině na zločinu, k němuž se hodlá přiznat.

„Sbohem, děti moje. Brzy se dozvíte, že jsem vyrval svýho hošíčka z *Karlíkových* rukou,“ řekl Smrtiplách. „Jo, Karlík už byl opravdu v kanceláři se svými poskoky, aby Madlenku upravili. A vida,“ dodal, „už jdou pro mě, abych šel k *čapímu šéfovi* (generálnímu prokurátorovi).“

Vskutku, dozorce, který vešel z fortny, pokynul tomuto podivuhodnému muži, jemuž nebezpečí hrozící mladému Korsičanovi vrátilo onu zuřivost, s níž dovedl bojovat proti společnosti.

Není bez zajímavosti dodat, že v okamžiku, kdy mu bylo vyrváno Lucienovo tělo, učinil zoufalé rozhodnutí, že se pokusí o poslední převtělení, nikoli v jinou osobu, nýbrž ve věc. Učinil zkrátka osudové rozhodnutí, jaké učinil Napoleon na loďce, která ho vezla na Bellerofonta. Zvláštní shodou okolností všechno pomáhalo tomuto duchovi zla a zkázy v jeho podnikání.

A tak i kdyby neočekávané rozuzlení tohoto zločinného života ztratilo něco z kouzla, kterého v dnešní době nelze dosáhnout jinak nějakou absurdní nepravděpodobností, musíme, než vnikneme s Jacquesem Collinem do pracovny generálního prokurátora, sledovat paní Camusotovou i osoby, jež navštívila, zatímco se v Conciergerií odehrávaly tyto události. Jednou z povinností, jimž se historik studující mravy nesmí zpronevěřit, je, že nepokazí pravdu na pohled

dramatickými úpravami, zejména když se pravda sama postarala o svou vlastní dramatičnost. Společenské poměry, zejména pak v Paříži, skládají se z takových náhod, ze spleti tak rozmarných okolností, že překonávají obrazotvornost těch, kdo si příběhy vymýšlejí. Skutečnost je natolik smělá, že vyrůstá až do kombinací, jež jsou v umění zakázány, neboť jsou tak nepravděpodobné, že je spisovatel musí zmírnit, očistit nebo vykleštit.

První návštěva paní Camusotové

Paní Camusotová se pokusila zkombinovat si téměř vkusnou atlasovou toaletu, což byl výkon dosti obtížný pro ženu, která po šest let neustále žila na venkově. Šlo o to, aby nezavdala příležitost ke kritice, a to ani u markýzy d'Espard, ani u vévodkyně de Maufrigneuse, až je přijede navštívit mezi osmou a devátou hodinou ranní. Budiž hned řečeno, že Amálii-Cecílii Camusotové, ač rozené Thirionové, se to podařilo z poloviny. A v oboru oblečení se to rovná dvojnásobné chybě.

Nikdo si neuvědomuje, jak užitečné jsou pařížské ženy pro ctižádostivce všeho druhu; jsou stejně potřebné ve vysoké společnosti jako ve světě zločinců, kde – jak jsme právě viděli – hrají nesmírně důležitou úlohu. Představme si například někoho, kdo by musel v určitou hodinu promluvit s jednou z těch veledůležitých osobností z období restaurace, které se dodnes říká strážce pečeti neboli ministr spravedlnosti; neučiní-li to, všechno zmešká. Vezměte si někoho, kdo je právě v nejvýhodnějším postavení, dejme tomu soudce, to jest člověka, který patří k úřadu. Soudce musí vyhledat buď přednostu nebo tajemníka a dokázat jim, že je nutné získat okamžitou audienci. Což je možné ministra spravedlnosti vidět kdykoli? Během dne je přece ve sněmovně, v ministerské radě

nebo podpisuje spisy nebo přijímá audience. Ráno spí bůhvíkde. Večer mívá veřejné i soukromé povinnosti. Kdyby si všichni soudcové mohli kdykoli pod jakoukoli záminkou vyžadovat audience, byl by šéf spravedlnosti doslova obležen. Předmět zvláštní, okamžité audience podléhá tedy uvážení jedné z těch prostředkujících veličin, která, zmocnil-li se jí už konkurent, stává se překážkou, dveřmi, které je nutno otevřít. Zato žena prostě vyhledá jinou ženu; může ihned vstoupit do ložnice, jestliže vzbudí zvědavost komorné nebo paní, hlavně když paní má na věci velký zájem nebo je v situaci, kdy cítí naléhavou potřebu něco podniknout. Vezměte si takovou ženskou mocnost, jako je markýza d'Espard, s níž musí počítat i ministr. Ta žena napíše voňavé psaníčko a její komorník je zanese komorníkovi pana ministra. Ministra psaníčko překvapí hned při probuzení a okamžitě si je přečte. Má-li ministr nějaká jednání, je celý šťastný, že má jít navštívit jednu z královen Paříže, jednu z mocných osob čtvrti Saint-Germain, jednu z favoritek královy sestry, choti korunního prince nebo i krále. Jediný skutečný předseda vlády červencové revoluce Casimir Perier všeho nechal, aby navštívil bývalého prvního komořího krále Karla X.

Tato teorie vysvětluje moc slov: „Madam, je tu paní Camusotová ve velmi naléhavé věci, madam prý už ví, v jaké!“, která pronesla komorná markýzy d'Espard, když usoudila, že se markýza už probudila.

A markýza hned odpověděla, aby Amálie byla okamžitě uvedena. Když soudcova žena začala slovy: „Paní markýzo, chtěli jsme vás pomstít, ale jsme ztraceni!“, markýza ji vyslechla.

„Jak to, krasavice moje?…“ odpověděla markýza, hledíc na paní Camusotovou, stojící v šeru pootevřených dveří. „Jste dnes rozkošná v tom půvabném kloboučku. Kde tyhle modely kupujete?…“

„Jste velice laskavá, paní markýzo… Ale víte, že způsob, jakým Camusot vyslýchal Luciena de Rubempré, dohnal toho ubohého chlapce k zoufalství a že se ve vězení oběsil…“

„Co bude s paní de Sérizy?“ zeptala se markýza, předstírajíc nevědomost, aby si mohla dát všechno znovu vyprávět.

„Bohužel jsou obavy, že přišla o rozum…“ odpověděla Amálie. „Ach, kdybyste mohla vymoci na Jeho Výsosti, aby si ihned zavolal zvláštním poslem mého manžela z Justičního paláce, dověděl by se pan ministr podivné tajnosti a zajisté by je sdělil i králi. Tím okamžikem budou Camusotovi nepřátelé umlčeni.“

„Kdo jsou Camusotovi nepřátelé?“ zeptala se markýza.

„No přece generální prokurá d'Espard, která vděčila pánům de Granville a de Sérizy za svou prohru v procesu o uvalení kurately na svého manžela, „zastanu se vás. Nezapomínám na své přátele ani na své nepřátele.“

Zazvonila, požádala, aby rozhrnuli záclony. Ložnici zaplavilo světlo a markýza požádala komornou, aby jí přinesla psací potřeby. Rychle načmárala pár slov na lístek.

„Ať Godard osedlá koně a zanese ten lístek do vládní kanceláře. Na odpověď nemusí čekat,“ řekla komorné.

Komorná vyšla ze dveří a přes příkaz se za nimi na okamžik zdržela.

„Tak ony jsou tu nějaké velké tajnosti?“ zeptala se paní d'Espard. „Vyprávějte mi o tom, drahoušku. Není do té věci zapletena i Klotylda de Grandlieu?“

„Jeho Výsost to paní markýze všechno poví, můj muž mi totiž nic neřekl, jen mě upozornil na to, v jakém je nebezpečí. Bylo by pro nás lepší, kdyby paní de Sérizy umřela, než aby nadobro zešílela.“

„Nebohá žena!“ řekla markýza. „Ale což nebyla už dávno šílená?“

Sterým způsobem, jímž dovedou vyslovit stejnou větu, odhalí dámy velkého světa pozornému pozorovateli nekonečnou šíři hudebních variací. Celá duše přechází do hlasu i do pohledu, prolíná do světla i do vzduchu, což jsou dvě složky, s nimiž pracují jak oči, tak hrtan.

Důrazem na slovo „nebohá žena!“ prozradila markýza radost z uspokojené nenávisti a štěstí z vítězství. Kolik zlého přála Lucienově ochránkyni! Pomstychtivost, která přežívá předmět nenávisti a která nebyla nikdy ukojena, vzbuzuje temnou hrůzu. A tak i paní Camusotová, ač tvrdé, nenávistné povahy, byla zděšena. Nenalezla odpověď, a proto mlčela.

„Diana mi vskutku říkala, že Leontina byla ve věznici,“ pokračovala paní d'Espard. „Naše drahá vévodkyně je tak nešťastná z toho svého výstupu, protože má bohužel paní de Sérizy velice ráda; ale je to pochopitelné, obě zbožňovaly toho pitomečka Luciena skoro současně, a nic tak nespojuje dvě ženy jako modlitby u stejného oltáře. A tak naše drahá přítelkyně strávila včera dvě hodiny u Leontiny v ložnici. Ta ubohá hraběnka prý říká strašné věci! Prý je to až nechutné!… Slušná žena by se neměla poddávat takovýmhle ztřeštěnostem!… Fuj! Je to čistě fyzická vášeň… Vévodkyně za mnou přišla na smrt bledá, a byla opravdu statečná. V celé téhle věci je něco obludného…“

„Můj muž řekne všechno ministru spravedlnosti, aby se ospravedlnil, protože tu byla snaha Luciena zachránit, a on, paní markýzo, konal jen svou povinnost. Vyšetřující soudce má vždy vyslýchat vězně z izolace v zákonně stanoveném čase! Musel se přece toho chudáka na něco zeptat, jenže ten nepochopil, že je vyslýchán jen formálně, a ihned se přiznal…“

„Byl to drzý hlupák!“ řekla suše paní d'Espard.

Když uslyšela ta slova, soudcova žena už raději mlčela.

„Jestliže jsme prohráli ve věci kurately pana d'Espard, není to Camusotovou vinou, na to nikdy nezapomenu!“ pokračovala markýza po chvíli. „Ten neúspěch zavinil Lucien a pánové de

Sérizy a de Granville. Časem mi bůh dá za pravdu! A oni všichni na to doplatí. Buďte klidná, pošlu rytíře d'Espard za ministrem spravedlnosti, aby si hned zavolal vašeho manžela, když myslíte, že to prospěje věci…“

„Ach madam!…“

„Poslouchejte,“ řekla markýza, „slibuji vám vyznamenání řádem Čestné legie, a to ihned zítra! Bude to jakési skvělé zadostiučinění, za vaše chování v tomto případě. Ano, je to další Lucienova chyba, řekne se, že byl vinen! Lidé se málokdy věší pro zábavu… No tak, sbohem, moje krasavice!“

Druhá návštěva paní Camusotové

Deset minut nato vstoupila paní Camusotová do ložnice krásné Diany de Maufrigneuse, která si šla lehnout v jednu hodinu ráno, a v devět ještě neusnula.

Ať jsou vévodkyně sebebezcitnější, tyto ženy s kamenným srdcem nesnesou, aby některá jejich přítelkyně propadla šílenství, aniž na ně taková podívaná zapůsobí zdrcujícím dojmem.

Všechny vztahy mezi Dianou a Lucienem, ač přerušeny už před osmnácti měsíci, zanechaly v duši vévodkyně dosti vzpomínek, aby i jí neblahá smrt toho chlapce zasadila strašlivou ránu. Po celou noc viděla Diana toho krásného, tak půvabného a tak poetického mladíka, který tak dovedl milovat, oběšeného, jak jí to vylíčila Leontina v záchvatu zimnice. Dosud měla u sebe Lucienovy dopisy, tak opojně plné krásných slov, srovnatelné s těmi, jež psal Mirabeau Sofii, ale daleko umělečtější a propracovanější, neboť ty dopisy mu diktovala nejprudší z vášní, marnivost! Ovládat nejkrásnější vévodkyni, vidět, jak pro něho utrácí, pochopitelně tajně, toto štěstí Lucienovi popletlo hlavu. Pýcha milence byla dobrou

inspirací básníkovi. A tak si vévodkyně ty dojemné dopisy schovala z téhož důvodu, proč starci sbírají obscénní rytinky: přehnaně vychvalovaly to, co na ní bylo nejméně vévodského.

„A zemřel v ohavném vězení!“ říkala si v okamžiku, kdy na dveře lehce zaklepala komorná, a Diana zděšeně přitiskla dopisy na prsa.

„Je tu paní Camusotová, a že prý je to hrozně důležité a týká se to paní vévodkyně,“ řekla komorná.

Diana poděšeně vyskočila ze židle.

„Ach!“ řekla, když uviděla Amálii, která se tvářila přiměřeně okolnostem. „Uhodla jsem to! Jde o moje dopisy… Ach, moje dopisy, moje dopisy…!“

A klesla do křesla. Vzpomněla si, jak ve své vášni odpověděla Lucienovi v podobném tónu, jak opěvala jeho poetičnost, jako on opěvoval její slávu jako slávu krásné ženy, a jakými chvalozpěvy!

„Bohužel je tomu tak, madam. Přišla jsem, abych vám zachránila víc než život! Jde o vaši čest… Vzpamatujte se, oblékněte se a půjdeme k vévodkyni de Grandlieu; naštěstí pro vás vy jediná nejste totiž zkompromitovaná.“

„Ale vždyť prý Leontina včera v Justičním paláci spálila všechny dopisy, které zabavili u našeho nebohého Luciena.“

„Ale madam, Lucien nebyl sám, měl vedle sebe Jacquese Collina!“ zvolala soudcova žena. „Stále zapomínáte na to strašlivé společenství, které je zajisté jedinou příčinou smrti toho milého a ubohého chlapce. On totiž ten trestanecký Machiavelli nikdy neztratil hlavu! Pan Camusot je přesvědčen, že ten darebák uložil na bezpečném místě všechny nejvíce kompromitující dopisy milenek svého…“

„Svého přítele,“ řekla rychle vévodkyně. „Máte pravdu, moje malá krasavice, musíme se poradit s Grandlieuovými. Všichni máme na té věci zájem a naštěstí nám pan de Sérizy podá pomocnou ruku…“

Krajní nebezpečí má, jak jsme se na výstupech v Conciergerií přesvědčili, na duši stejně prudký účinek jako jisté chemické reakce na lidský organismus. Je to jakýsi mravní Voltův článek. Možná, že není daleko den, kdy pochopíme, jakým způsobem se cit chemicky kondenzuje ve fluidum podobné elektřině.

U trestance i u vévodkyně nastal stejný jev. Ta zdrcená, umírající žena, která celou noc nespala, tato vévodkyně, kterou bylo tak těžko oblékat, nabyla náhle sílu štvané lvice a duchapřítomnost generála uprostřed palby. Diana si sama vybrala šaty a improvizovala své oblečení s rychlostí grizetky, která je sama sobě komornou. Bylo to tak skvělé, že komorná zůstala chvíli nehybně stát samým údivem, že vidí svou paní v košili, jak možná i s jistým potěšením dává soudcově ženě zahlédnout skrze světlou mlhu tenkého batistu bělostné tělo, téměř tak dokonalé jako Canovova Venuše. Bylo to jako šperk zabalený v hedvábném papíře. Diana náhle uhodla, kde má svou šněrovačku pro zvláštní příležitosti, tu, co se zapíná na háčky vpředu a ušetří tak ženě, která má naspěch, námahu a čas, tak zbytečně plýtvané na šněrování. Než přišla komorná se spodničkou a dokončila dílo tím, že jí oblékla šaty, už si sama upravovala krajky na košili a načechrala všechny půvaby svého živůtku. Zatímco na pokyn komorné Amálie zapínala šaty vzadu a pomáhala vévodkyni, doběhla komorná pro punčochy ze skotské příze, sametové botky, šálu a klobouk. Amálie a komorná jí každá obuly jednu botu.

„Jste nejkrásnější žena, jakou jsem kdy viděla," řekla obratná Amálie a vášnivě políbila hebké Dianino koleno.

„Madam se nikdo nevyrovná," řekla komorná.

„No tak, Josefo, mlčte!" okřikla ji vévodkyně. „Máte vůz?" zeptala se pak paní Camusotové. „Tak pojďme, krasavice moje, pohovoříme si cestou."

Vévodkyně seběhla po velkém schodišti paláce Cadignan, navlékajíc si rukavice, což bylo zcela nevídané.

„Do paláce Grandlieu, a rychle!“ řekla sluhovi a pohybem ho vybídla, aby zaujal místo za vozem.

Sluha zaváhal, protože to byla drožka.

„Ach, paní vévodkyně, proč jste mi tenkrát neřekla, že ten mladík má dopisy od vás? To by byl Camusot postupoval docela jinak…“

„Zaměstnávala mě tolik Leontinina situace, že jsem na sebe úplně zapomněla,“ řekla vévodkyně. „Ta nebohá osoba byla už předevčírem napůl šílená, tak si představte, jaký zmatek v ní musela způsobit ta osudná událost! Ach, kdybyste věděla, má milá, jaké jsme včera prožily dopoledne… Ne, to by se člověk nadobro odřekl lásky. Když nás včera, Leontinu a mne, zatáhla taková ohavná bába, vetešnice, ale chytrá ženská, do té smradlavé a krvavé díry, které se říká soud, říkala jsem jí po cestě do Justičního paláce: To by snad měl člověk padnout na kolena, jako paní de Nucingen, když cestou do Neapole zažila jednu z těch strašlivých bouří, příznačných pro Středozemní moře, a zvolat: ‚Bože, zachraň mne, už nikdy víc!‘ Tohle byly dva dny, na které do smrti nezapomenu! Jsme to ale hloupé, že píšeme dopisy!… Jenže když je někdo zamilovaný a dostává stránky a stránky, které skrze oči zapalují srdce, všechno to chytne plamenem! Opatrnost je tatam a píše se odpověď…“

„Proč odpovídat, když je možno jednat?“ řekla paní Camusotová.

„Je tak krásné samu sebe ničit…!“ zvolala hrdě vévodkyně. „Je to rozkoš duše.“

„Krásné ženy,“ namítla skromně paní Camusotová, „lze omluvit, mají daleko více příležitostí podlehnout než my!“

Vévodkyně se usmála.

„Jsme vždycky příliš štědré,“ pokračovala Diana de Maufrigneuse, „budu to dělat jako paní d'Espard.“

„A jak ta to dělá?“ zeptala se zvědavě soudcova žena.

„Napsala snad tisíc milostných psaníček…“

„Tolik?“ přerušila ji paní Camusotová.

„Ano, má milá, a nenašla by se v nich ani jediná kompromitující věta…“

„Vy byste nedokázala být tak chladná, tak opatrná,“ řekla paní Camusotová. „Jste žena a jste z těch andělských povah, které nedovedou vzdorovat ďáblovi…“

„Zapřísáhla jsem se, že už nebudu nikdy nikomu psát. V životě jsem nenapsala nikomu jinému než tomu nešťastnému Lucienovi. Ty dopisy si schovám až do smrti! Drahoušku, to je oheň! A člověk občas potřebuje…“

„A co kdyby se našly?“ řekla paní Camusotová s mírně stydlivým výrazem.

„No, řekla bych, že jsou to dopisy z jednoho románu. Já jsem je, drahoušku, totiž všechny opsala, a originály jsem spálila!“

„Ach madam, dejte mi je za odměnu přečíst…“

„Možná,“ řekla vévodkyně. „Můžete si představit, má milá, že takové on Leontině nepsal!“

V těch posledních slovech byla celá žena, žena všech dob a všech zemí.

Velká osobnost určená k zapomnění

Při radostném pomyšlení, že vstoupí ke Grandlieuovým v doprovodu krásné Diany de Maufrigneuse, nafoukla se paní Camusotová jako žába v La Fontainově bajce. Za toto dopoledne si vytvoří jeden z těch styků, tak nezbytných pro ctižádostivost. Už slyšela, jak jí oslovují „paní prezidentová“. Pociťovala nepopsatelnou rozkoš z toho, že překonává obrovské překážky, z nichž hlavní byla manželova neschopnost, zatím sice utajená, ale jí dobře známá. Dokázat, aby průměrný člověk udělal kariéru, která láká tolik velkých herců a která záleží v tom, že se stokrát hraje špatná hra… Je to

opojení egoismu! Jsou to jakési saturnálie moci. Moc dokáže sama sobě vlastní sílu jen takovou nehorázností, jako že ověnčí něco zcela absurdního vavříny úspěchu, urážející tak génia, což je jediná síla, na kterou absolutní moc nedosáhne. Ona císařská fraška s povýšením Caligulova koně měla a ještě bude mít spoustu repríz.

V několika minutách přešly Diana a Amálie z elegantního nepořádku, který vládl v ložnici krásné Diany, ke korektnímu, velkolepému a přesnému přepychu u vévodkyně de Grandlieu.

Tato pobožná Portugalka vstávala denně v osm hodin a chodila na mši do kostela svaté Valérie, což byla jakási pobočka Svatého Tomáše Akvinského, který tehdy stál na pláni před Invalidovnou. Tento dnes již zbořený kostel byl přenesen do rue de Bourgogne, než bude postaven nový kostel v gotickém slohu, který bude zasvěcen svaté Klotyldě.

Diana de Maufrigneuse zašeptala pár slov vévodkyni de Grandlieu, a ta zbožná žena se ihned odebrala za panem de Grandlieu a vrátila se s ním. Vévoda přelétl paní Camusotovou jedním z těch rychlých pohledů, jimiž velcí páni rozeberou celý život člověka a často i jeho duši. Amáliina toaleta velice pomohla vévodovi, aby vytušil celý ten měšťácký život, od Alenconu po Nantes a z Nantes po Paříž.

Kdyby jen soudcova žena znala tuto schopnost vévodů, nebyla by s úsměvem snesla ten zdvořile ironický pohled, v němž však viděla jen pouhou zdvořilost. Nevědomost se dělí o výsady s chytrostí.

„Toto je paní Camusotová, je dcerou pana Thiriona, soudního úředníka," řekla vévodkyně manželovi.

Vévoda se soudcově ženě přeuctivě uklonil a jeho obličej ztratil část své vážnosti. Dostavil se komorník, na něhož vévoda zazvonil.

„Vezměte si vůz a jeďte do rue Honoré-Chevalier. Tam zazvoňte u malých dveří v čísle 10. Sluhovi, který vám přijde otevřít, řekněte, že bych si přál, aby jeho pán za mnou přišel.

A bude-li doma, přivedete mi ho přímo. Moje jméno vám stačí, aby odstranilo případné překážky. Snažte se to všechno pořídit za čtvrt hodiny.“

Jakmile první sluha zmizel, objevil se další, tentokrát komorník vévodkyně.

„Zajděte za vévodou de Chaulieu a odevzdejte mu tuto moji navštívenku.“

Vévoda mu podal navštívenku, složenou určitým způsobem. Když tito dva přátelé pocítili potřebu se rychle setkat v nějaké naléhavé věci, dorozumívali se tímto způsobem.

Jak je vidět, všechny vrstvy společnosti mají podobné zvyky, liší se jen chováním, způsoby a drobnými odstíny. Velký svět má také svou hantýrku, jenže ta hantýrka se nazývá *stylem.*

„Jste si jista, madam, že skutečně existují nějaké dopisy, které snad slečna Klotylda de Grandlieu napsala tomu mladíkovi?“ řekl vévoda de Grandlieu.

A vrhl na paní Camusotovou pohled, jako když námořník vrhá olovnici, aby změřil hloubku.

„Neviděla jsem je, ale lze se toho obávat,“ odpověděla, chvějíc se strachem.

„Moje dcera nemohla napsat nic, za co by se musela stydět,“ zvolala vévodkyně.

„Chudák vévodkyně,“ pomyslela si Diana a vrhla na vévodu pohled, pod nímž se zachvěl.

„Co myslíš ty, drahá Dianko?“ pošeptal vévoda do ucha vévodkyni de Maufrigneuse a odvedl ji do okenního výklenku.

„Klotylda je do Luciena tak zblázněná, že si s ním dala schůzku ještě před svým odjezdem. Nebýt mladé Lenoncourtové, byla by s ním možná utekla do Fontainebleauského lesa. Vím, že Lucien psal Klotyldě dopisy, jaké by popletly hlavu i světici! Jsme tři dcery Eviny, ovinuté hadem korespondence…“

Vévoda s Dianou se vrátili z okenního výklenku k vévodkyni a k paní Camusotové, které spolu tiše hovořily. Amálie, která se řídila radami vévodkyně de Maufrigneuse, se tvářila pobožně, aby si získala Portugalčino srdce.

„Jsme vydáni na milost uprchlého trestance!“ řekl vévoda krče rameny. „To má člověk z toho, když si pustí do domu lidi, jimiž si není docela jist! Než někoho připustíme, musíme napřed znát jeho majetkové poměry, jeho příbuzenstvo a celou jeho minulost…“

Tato věta je pro šlechtu mravním ponaučením, vyplývajícím z tohoto příběhu.

„Už se stalo,“ řekla vévodkyně de Maufrigneuse. „Teď mysleme na to, jak zachránit ubohou paní de Sérizy, Klotyldu a mne…“

„Můžeme jedině počkat na Henriho, poslal jsem pro něho. Jenže všechno závisí na osobě, pro kterou jsem poslal Gentila. Dej Bůh, aby ten člověk byl v Paříži! Madam,“ řekl paní Camusotové, ‚děkuji‘ vám, že jste si na nás vzpomněla…“

Tím byla paní Camusotová propuštěna. Dcera soudního úředníka měla dosti důvtipu, aby vévodovi porozuměla, a vstala. Ale vévodkyně de Maufrigneuse s oním roztomilým půvabem, který jí získal tolikerou důvěru a přátelství, vzala Amálii za ruku a otočila ji k vévodovi a k vévodkyni.

„Pokud jde o mě, nehledě na to, že vstala za úsvitu, aby nás všechny zachránila, požádala bych vás pro milou paní Camusotovu o víc než vděčnou vzpomínku. Předně už mi jednou prokázala službu, na jakou se nezapomíná. A pak, ona i její manžel jsou cele na naší straně. Slíbila jsem jí, že zajistím panu Camusotovi postup, a prosím vás, abyste ho už z lásky ke mně vzal pod svou ochranu.“

„Takové doporučení ani nepotřebujete,“ řekl vévoda paní Camusotové. „Grandlieuovi dovedou být vděčni za prokázané služby. Zanedlouho budou mít královi přívrženci příležitost se

zasloužit, bude se od nich požadovat oddanost, a váš manžel bude postaven na nejkritičtější místo bojiště…“

Paní Camusotová odcházela s pocitem hrdosti, přímo se dusíc štěstím. Vrátila se domů vítězně, s obdivem k sobě samé, a z nevlídnosti generálního prokurátora si pramálo dělala. Říkala si:

„Co kdybychom pana de Granville vyhodili ze sedla?“

Tajemný a mocný Corentin

Bylo načase, aby se paní Camusotová odporoučela. Vévoda de Chaulieu se s touto paničkou setkal ve dveřích.

„Henri!“ zvolal vévoda de Grandlieu, když ohlásili příchod jeho přítele, „běž, prosím tě, do královského paláce a snaž se získat slyšení u krále. Jde totiž o toto…“

A zavedl vévodu k oknu, kde už předtím rozmlouval s lehkomyslnou a půvabnou Dianou.

Čas od času se vévoda de Chaulieu podíval úkradkem na ztřeštěnou vévodkyni, která naslouchala kázání pobožné vévodkyně a přitom odpovídala očima na jeho výmluvné pohledy.

„Drahé dítě,“ řekl nakonec vévoda de Grandlieu, když skončil svůj rozhovor, „už dělejte dobrotu! No tak!“ dodal a vzal Dianu za ruce, „zachovávejte konvence, nekompromitujte se a nikomu nic nepište! Dopisy, má drahá, už zavinily stejně mnoho soukromých neštěstí jako neštěstí veřejných… To, co lze prominout u dívky, jako je Klotylda, která se poprvé zamiluje, je neodpustitelné u…“

„Starého ostříleného kozáka!“ řekla vévodkyně a ušklíbla se na vévodu.

Výraz její tváře a její žert vyvolaly na vážných tvářích obou vévodů a dokonce i na tváři pobožné vévodkyně úsměv.

„Už čtyři roky jsem nenapsala žádné milostné psaníčko!… Je už tedy nebezpečí zažehnáno?“ zeptala se Diana, která se svými šprýmy snažila zakrýt úzkost.

„Ještě ne!“ řekl vévoda de Chaulieu. „Vy totiž nevíte, jak těžké je dopustit se nějakého svévolného skutků. Pro konstitučního monarchu je to něco jako nevěra pro vdanou ženu. Je to jeho cizoložství.“

„Spíš jeho zlozvyk!“ řekl vévoda de Grandlieu.

„Jeho zakázané ovoce!“ usmála se Diana. „Ach, jak bych chtěla být vládou! Já už totiž žádné to ovoce nemám, všechno jsem snědla.“

„Ach má milá, má milá!“ řekla pobožná vévodkyně. „Trochu přeháníte.“

Oba vévodové uslyšeli, jak před domem zastavil kočár, se vším lomozem, jaký doprovází cválající koně, a proto se uklonili oběma dámám a odebrali se do pracovny vévody de Grandlieu, kam byl pak uveden obyvatel domu v rue Honoré-Chevalier, což nebyl nikdo jiný, než náčelník palácové policie, záhadný a mocný Corentin.

„Pojďte dál,“ řekl vévoda de Grandlieu. „Pojďte dál, pane de Saint-Denis.“

Corentin, jehož překvapila vévodova dobrá paměť, se hluboce oběma vévodům uklonil a vstoupil jako první.

„Jde pořád o tutéž osobu, nebo spíš je to kvůli ní,“ řekl vévoda de Grandlieu. „Ale ten je mrtev,“ řekl Corentin.

„Je tu jeho společník,“ poznamenal vévoda de Chaulienu, „a to ne ledajaký společník.“

„Trestanec Jacques Collin!“ řekl Corentin.

„Mluv, Ferdinande,“ řekl vévoda de Chaulieu bývalému velvyslanci.

„Ten mizera je nebezpečný,“ pokračoval vévoda de Grandlieu. „Zmocnil se totiž dopisů paní de Sérizy a paní de Maufrigneuse, které tyto dámy napsaly té jeho stvůře, Lucienovi Chardonovi. Ten mladík to prý dělal plánovitě, že

od nich lákal vášnivé dopisy výměnou za své. Slečna de Grandlieu mu také nějaké napsala; alespoň se toho lze obávat, a my se to nemůžeme od ní dovědět, protože je na cestách…“

„Ten mladíček,“ odpověděl Corentin, „nebyl schopen si dopisy takhle střádat!… Takové opatření učinil abbé Carlos Herrera!“

Corentin se opřel loktem o křeslo, v němž seděl, a přemýšlel s hlavou v dlaních.

„Peníze!… Ten člověk jich má víc než my,“ řekl. „Ester Gobsecková mu sloužila jako návnada, na kterou v tom rybníce zlaťáků, který se jmenuje Nucingen, ulovil dva milióny… Pánové, obstarejte mi na příslušných místech plnou moc, a já vás toho člověka zbavím!…“

„A co ty dopisy?“ zeptal se Corentina vévoda.

„Poslyšte, pánové,“ pokračoval Corentin vstávaje a celý jeho fretčí obličej jen zářil.

Zasunul ruce do kapes u černých punčochových kalhot. Ten velký herec historického dramatu naší doby si oblékl jen vestu a kabát, domácí kalhoty měl dosud na sobě, neboť věděl, jak velcí páni dovedou za jistých okolností ocenit rychlost. Nenucené přecházel po pracovně hovoře nahlas, jakoby sám k sobě.

„Je to trestanec! A proto ho můžeme bez soudu zavřít do Bicétre tak, aby nemohl s nikým přijít do styku, ať si tam chcípne… Jenže on mohl pro podobný případ dát instrukce společníkům.“

„Ale vždyť byl v izolaci,“ řekl vévoda de Grandlieu, „od chvíle, kdy ho náhodou zatkli u té osoby.“

„Copak pro takového chlapa existuje izolace?“ řekl Corentin. „Je mazaný jako… já!“

„Co můžeme dělat?“ řekli si pohledem oba vévodové.

„Můžeme toho darebáka ihned poslat nazpět do káznice… do Rochefortu, tam bude do půl roku po něm! Kdepak! Žádná vražda to nebude!“ řekl v odpověď na projev znepokojení

vévody de Grandlieu. „To víte, takový trestanec nevydrží víc než půl roku v horkém létě, když musí pořádně pracovat v charentských bažinách. Ale tohle platí, jen jestli se náš chlapík pro takový případ nepojistil. Jestli ten darebák nedůvěřuje svým protivníkům, což je pravděpodobné, musíme zjistit, jak se pojistil. Jestli je přechovávač dopisů chudý, je možno ho podplatit… Musíme tedy přimět Jacquese Collina, aby se rozpovídal! To by byl souboj! A já bych v něm prohrál. Lepší by bylo vykoupit ty listy jinými listy… listy omilostňujícími! A toho člověka mi přihrát do mého podniku. Jacques Collin je jediný muž, který je dosti schopný, aby nastoupil po mně na mé místo, když jsou teď chudák Contenson a můj milý Peyrade mrtvi. Jacques Collin mi ty dva nedostižné špicly zabil, jako kdyby si chtěl udělat místo pro sebe. Jak vidíte, pánové, musíte mi dát volnou ruku. Jacques Collin je v Conciergerii. Vyhledám pana de Granville u soudu. Pošlete tam za mnou nějakého spolehlivého člověka. Potřebuji totiž buď dopis, který bych ukázal panu de Granville, pro kterého jsem neznámý člověk, dopis bych pak vrátil předsedovi vlády, nebo doporučení od nějaké velice důležité osoby. Máte na to půl hodiny. Potřebuji totiž asi tak půl hodiny, abych se oblékl, to jest, abych se stal tím, čím chci pro pana generálního prokurátora být.“

„Pane,“ řekl vévoda de Grandlieu, „znám vaši nesmírnou obratnost, a proto od vás nechci nic než vaše ano nebo ne. Ručíte mi za úspěch?…“

„Ano, dáte-li mi plnou moc a své slovo, že se mě nikdy na nic nebudete vyptávat. Mám svůj plán.“

Po této zlověstné odpovědi se oba velmožové lehce zachvěli.

„Jděte, pane,“ řekl vévoda de Chaulieu. „Tento případ zanesete mezi ty, jichž jste se tak znamenitě zhostil.“

Corentin se oběma velmožům uklonil a odešel.

Henri de Lenoncourt, pro něhož dal vévoda de Grandlieu zapřáhnout kočár, se ihned odebral ke králi, k němuž měl z titulu svého úřadu přístup v kteroukoli dobu. A tak se různé dohromady spletené zájmy jak nejspodnějších, tak nejvyšších vrstev společnosti měly setkat v pracovně generálního prokurátora. Všechny je sem přivedla nutnost, a zastoupeny byly třemi osobami: spravedlnost panem de Granville, rodina Corentinem tváří v tvář obávanému soupeři ztělesňujícímu společenské zlo v celé jeho nezkrotné síle.

Jaký to souboj mezi spravedlností a samovládou, které se spojily proti galejím a jejich lstivosti! Galeje, tento symbol odvahy, který odmítá rozvážnost a rozmysl, který se neštítí žádného prostředku, který je prost pokrytectví despotismu a je neblahým symbolem zájmů hladového břicha, krvavé a bleskurychlé vzpoury hladu! Což to není útok i obrana? Strašlivá otázka stavu přirozeného a stavu společenského, zhuštěná na nejmenší možnou míru? Zkrátka byl to hrůzný a živý obraz těch protispolečenských kompromisů, jaké uzavírají příliš slabí představitelé moci s divokými vzbouřenci.

Utrpení generálního prokurátora

Když generálnímu prokurátorovi oznámili příchod pana Camusota, pokynul na znamení, aby byl uveden dál. Pan de Granville, který tuto návštěvu tušil, se chtěl se soudcem dohodnout na způsobu, kterak ukončil případ Lucien. Závěr už nemohl být týž, jaký společně s Camusotem původně zamýšlel včerejšího dne před smrtí nešťastného básníka.

„Posaďte se, pane Camusote,“ řekl pan de Granville a sedl si do křesla.

Když se octl o samotě se soudcem, generální prokurátor dal na sobě znát svou skleslost. Camusot pohlédl na pana de

Granville a uviděl na jeho jindy tak pevné tváři téměř sinalou bledost a nesmírnou únavu, úplné vyčerpání prozrazující utrpení snad krutější než utrpení odsouzence k smrti, jemuž písař právě oznámil zamítnutí žádosti o milost. Podle soudních zvyklostí znamená tato četba: „Připravte se, udeřila vaše poslední hodina.“

„Já přijdu jindy, pane vévodo,“ řekl Camusot, „ačkoli to dost spěchá…“

„Jen zůstaňte,“ odpověděl generální prokurátor důstojně. „Pravý prokurátor, pane, musí nést své úzkosti tak, aby to nebylo znát. Udělal jsem chybu, jestliže jste u mne zpozoroval nějaký zmatek…“

Camusot posunkem tu myšlenku odmítl.

„Dej Bůh, abyste se nedostal do některé z nevyhnutelných situací našeho života, pane Camusote! Člověk by podlehl i menšímu náporu! Strávil jsem noc se svými nejbližšími přáteli, mám nejbližší přátele jen dva. Jsou to hrabě Octave de Bauvan a hrabě de Sérizy. Od šesti hodin večer do šesté ráno jsme se, pan de Sérizy, hrabě Octave a já, střídali a chodili ze salónu k lůžku paní de Sérizy, pokaždé se strachem, že ji nalezneme mrtvou nebo navždy šílenou! Desplein, Bianchon a Sinard a dvě ošetřovatelky se nehnuli z ložnice. Hrabě zbožňuje svou ženu. Pomyslete na tu noc, kterou jsem strávil mezi ženou šílící z lásky a svým přítelem, který šílel zoufalstvím. Státník si nezoufá jako nějaký pitomec! Pan de Sérizy, stejně klidný jako na svém místě ve státní radě, kroutil se na svém křesle, aby před námi zachoval klidnou tvář… a na jeho čele skloněném nad tolikerými úkoly se perlil pot. Spal jsem od pěti do půl osmé, přemožen únavou, a měl jsem být zde v půl deváté, abych dal příkaz k popravě. Věřte mi, pane Camusote, když se soudce po celou noc zmítal uprostřed žalu, kdy cítil ruku boží, spočívající plnou vahou na lidských starostech a krutě bičující ušlechtilá srdce, je mu zatěžko si sednout sem, k psacímu stolu a chladně říci: „Ve čtyři hodiny

mu srazte hlavu! Zničte bytost boží, plnou života, síly, zdraví!“ A přece to byla moje povinnost!… Zdrcen bolestí musím dát příkaz k postavení popraviště…

Odsouzenec netuší, že soudce prožívá stejné úzkosti jako on. V této chvíli, připoutáni k sobě listem papíru, já jakožto společnost, která odplácí, on jakožto zločin, který musí být potrestám, jsem jedna povinnost o dvou tvářích, dva životy na okamžik stmelené ostřím zákona. Kdo polituje, kdo utěší tyto kruté bolesti soudcovy…? Naší chloubou je, že je pohřbíváme hluboko v srdci! Kněz, který zasvětil život Bohu, voják, který tisíckrát položil život za vlast, připadají mi šťastnější než soudce se svými pochybnostmi, svými slabostmi, svou strašlivou zodpovědností.

Víte, kdo má být popraven?“ pokračoval generální prokurátor. „Sedmadvacetiletý mladík, krásný jako náš včerejší mrtvý, právě tak zlatovlasý, jehož hlavu jsme dostali proti svému očekávání. Neměli jsme totiž proti němu nic než důkazy o přechovávání. Když byl odsouzen, ten hoch se k ničemu nepřiznal. Už sedmdesát dní vzdoruje všem nástrahám a tvrdí neustále, že je nevinen. Za poslední dva měsíce už mám na ramenou dvě hlavy! Však bych za jeho přiznání dal rok života, protože je nutno uklidnit svědomí poroty!… Jen posuďte, jaká by to byla rána pro spravedlnost, kdyby se někdy zjistilo, že zločin, pro který zemře, spáchal někdo jiný!

V Paříži nabývá všechno na závažnosti, nejmenší soudní příhody se stávají politickými událostmi.

Porota, tato instituce, kterou revoluční zákonodárci považovali za tak silnou, je prvkem společenského rozkladu. Míjí se totiž svým posláním, nechrání dostatečně společnost. Porota si hraje se svou funkcí, porotci se rozdělují na dva tábory, z nichž jeden odmítá trest smrti, z čehož vyplývá totální popření myšlenky rovnosti před zákonem. Takovému strašnému zločinu, jako je otcovražda, se dostává rozsudku nevinen v jednom departementu, zatímco v jiném se takzvaně

sprostý zločin trestá smrtí! Co by z toho bylo, kdyby byl v Paříži v naší kompetenci popraven nevinný člověk!“

„Je to uprchlý trestanec,“ poznamenal nesměle pan Camusot.

Ve věznicích je dnes třiadvacet otcovrahů, kteří získali výhodu „polehčujících okolností“. (Pozn. Balzacova.)

„V rukou opozice a tisku by se z něho stal beránek!“ zvolal pan de Granville, „a opozice by si ho pak snadno obílila, protože je to Korsičan, fanatický zastánce ideologie své země, jeho vraždy jsou pouhým plodem *vendety*…! Na tomto ostrově lidé zabíjejí své nepřátele, a každý vrah se považuje a je považován za naprosto počestného člověka. – Ah, opravdoví soudcové jsou vskutku nešťastní! Měli by totiž žít odděleně od společnosti, jako kdysi žili pontifikové. Byli by viděni jen v určité hodiny, kdy vycházejí ze svých cel jako vážní, ctihodní starci, soudí jako velekněži antické společnosti, spojují v sobě moc soudní a moc církevní!… Vídali by nás jen při zasedání soudu… Dnes nás vidí, jak se trápíme nebo jak se bavíme jako ostatní smrtelníci! Vidí nás v salónech, v rodině, jako občany podléhající vášním, a tak často místo abychom vypadali přísně, vypadáme spíš groteskně…“

Při tomto zoufalém výkřiku přerušovaném pomlkami a citoslovci a doprovázeném gesty, jež jej činily podivně výmluvným, naskočila Camusotovi husí kůže.

Co dělat?

„Já, pane,“ řekl Camusot, „jsem včera rovněž okusil trápení, jež přináší náš stav!… Ze smrti toho mladíka jsem málem měl sám smrt, ten chudák nepochopil, že mu straním, a sám si naběhl na ostří…“

„Ach, toho jste neměl vyslýchat,“ zvolal pan de Granville, „lze se přece stát užitečným i tím, že se nepodnikne nic…“

„A co zákon?“ odpověděl Camusot. „Vždyť už byl ve vazbě dva dny!…“

„Neštěstí se už stalo,“ pokračoval generální prokurátor. „Napravil jsem co nejlépe to, co je vlastně nenapravitelné. Můj kočár a moji lidé budou v pohřebním průvodu toho nešťastného básnického slabocha. Sérizy to udělal stejně. Ba i víc, neboť přijal úkol, jímž ho pověřil ten nebohý mladík, a bude vykonavatelem jeho poslední vůle. Tímto slibem získal od své ženy pohled, v němž zasvitla jiskřička rozumu. A konečně hrabě Octave se osobně účastní pohřbu.“

„Nuže, pane hrabě,“ řekl Camusot, „dokončíme své dílo. Zbývá nám ještě velice nebezpečný vězeň. Je to, víte to stejně dobře jako já, Jacques Collin. Ten darebák bude odhalen ve své pravé podobě…“

„Potom jsme ztraceni!“ zvolal pan de Granville.

„V tomto okamžiku je právě u vašeho odsouzence k smrti, který pro něho kdysi býval na galejích tím, čím mu byl Lucien v Paříži… Jeho chráněncem! Bibi-Lupin se přestrojil za strážníka, aby mohl být tomu setkání přítomen.“

„Do čeho se to plete soudní policie?“ řekl generální prokurátor. „Ta má jednat jen na můj příkaz!…“

„Celá Conciergerie se dozví, že držíme Jacquese Collina… A tak jsem vám přišel říci, že tento velký a odvážný zločinec má patrně v rukou nejvíce kompromitující dopisy z korespondence paní de Sérizy, vévodkyně de Maufrigneuse a slečny Klotyldy de Grandlieu.“

„Jste si tím jist?“ otázal se pan de Granville a jeho tvář vyjadřovala bolestný údiv. „Posuďte tedy, pane hrabě, zda nemám pravdu, když se obávám nějakého neštěstí. Když jsem rozbalil ten svazek dopisů zabavených u toho nebohého mladíka, Jacques Collin po nich šlehl pronikavým pohledem a unikl mu spokojený úsměv, o jehož významu nemohl být

vyšetřující soudce na pochybách. Tak prohnaný darebák jako Jacques Collin si dává velký pozor, aby nepustil z rukou podobné zbraně. Co byste řekl, kdyby se takové dokumenty dostaly do rukou obhájce, kterého si ten lump vybere mezi nepřáteli vlády a šlechty! Moje žena, které je vévodkyně de Maufrigneuse přátelsky nakloněna, zašla za ní, aby ji varovala, a v tuto chvíli už jsou obě u Grandlieuových na společné poradě…“

„Proces s tímto člověkem nemůžeme připustit!“ zvolal generální prokurátor, vstal a jal se rychle přecházet po pracovně. „Určitě ty papíry uklidil na bezpečné místo…“

„Já vím kam,“ řekl Camusot.

Tímto jediným slovem smazal vyšetřující soudce všechny výhrady, které byly proti němu vzneseny.

„Povídejte!…“ řekl pan de Granville a zase se posadil.

„Když jsem se vracel domů od soudu, důkladně jsem se nad tímto politováníhodným případem zamyslel. Jacques

Collin má tetu, pravou tetu, nikoli falešnou osobu, o které politická policie poslala na prefektům záznam. Jacques Collin je žákem i bohem pro tuto ženu, sestru jeho otce, která se jmenuje Jacquelina Collinová. Ta babka má vetešnický krámek a pomocí styků, které si tím obchodem vytvořila, pronikla do nejednoho rodinného tajemství. Jestliže Jacques Collin někomu svěřil tyto pro něho spásonosné papíry, pak je to tahle kreatura. Zatkněte ji…“

Generální prokurátor vrhl na Camusota zklamaný pohled, jako by říkal: „Ten člověk není tak hloupý, jak jsem si včera myslel; jenže je mladý, neumí zacházet s otěžemi spravedlnosti.“

„Ale,“ pokračoval Camusot, „aby se to podařilo, musíme změnit všechna opatření, jež jsme včera učinili, a přišel jsem vás požádat o radu a o příkazy…“

Generální prokurátor vzal nůž na papír a jal se jím pomalu klepat na okraj stolu oním pohybem příznačným pro lidi hluboce zamyšlené.

„Tři velké rodiny v nebezpečí!“ zvolal. „Teď nesmíme udělat jediný chybný krok!… Máte pravdu. Musíme se v první řadě řídit heslem Fouchého: *Zatknout!* Jacquese Collina musíme okamžitě poslat zpět do izolace.“

„Tak přiznáme, že je to trestanec! Poskvrnili bychom tím Lucienovu památku…“

„Tohle je příšerná aféra!“ řekl pan Granville. „Všechno je ohrožené.“

V tom okamžiku vstoupil ředitel Conciergerie, ovšem po předchozím zaklepání. Ale místnost, jako je pracovna generálního prokurátora, je tak dobře hlídaná, že na dveře smějí zaklepat jen lidé na prokuratuře dobře známí.

„Pane hrabě,“ řekl pan Gault, „vězeň jménem Herrera si přeje s vámi mluvit.“

„Nesetkal se s nikým?“ otázal se generální prokurátor.

„Jen se spoluvězni, protože asi od půl osmé se prochází po dvoře. Setkal se s odsouzeným k smrti, a s tím zřejmě *mluvil.*“

Pan de Granville si vzpomněl na slova pana Camusota a jako by se mu v hlavě rozbřesklo, jaký zisk z nich lze vytěžit pro vrácení dopisů za předpokladu, že Jacques Collin se přizná k svému přátelství s Teodorem Calvim.

Překvapivé zjištění

Prokurátor byl rád, že má důvod k odložení popravy, a kývl na pana Gaulta, aby přistoupil blíž.

„Mám v úmyslu,“ řekl, „odložit popravu na zítřek. Ale v Conciergerii o tom nesmí mít nikdo ani tušení. Naprosté mlčení. Ať se zdá, že popravčí dohlíží na přípravy. Pošlete mi

sem pod silnou ochranou toho španělského kněze, vyžádalo si ho od nás španělské velvyslanectví. Stráže přivedou váženého pana Carlose spojovacím schodištěm tak, aby nikoho nemohl vidět. Upozorněte své lidi, aby ho dva drželi, každý za jedno rameno, a ať ho nepustí dřív než před dveřmi mé pracovny… Jste si opravdu jist, pane Gaulte, že tento nebezpečný cizinec nemohl mít styk s ostatními vězni?“

„Ach, právě když vycházel z cely odsouzencovy, přišla ho navštívit nějaká paní…“

Oba soudcové si vyměnili pohledy, a jaké pohledy!

„Jaká paní?“ řekl Camusot.

„Jedna z jeho oveček… nějaká markýza,“ odpověděl pan Gault.

„Čím dál tím hůř!“ zvolal pan de Granville a podíval se na Camusota.

„Strážníci a dozorci z ní měli zamotanou hlavu,“ pokračoval zaraženě pan Gault.

„Ve vaší funkci není nic nedůležitého,“ řekl přísně generální prokurátor. „Conciergerie není takhle obezděná pro nic za nic. Jak se tam ta paní dostala?“

„Měla řádné povolení, pane,“ odpověděl ředitel. „Ta paní byla dokonale oblečená a doprovázel ji podkoní a lokaj v plné parádě. Přišla za svým zpovědníkem, než půjde na pohřeb tomu nebohému chlapci, kterého jste dal odnést…“

„Přineste mi to povolení prefektury,“ řekl pan de Granville.

„Bylo vydáno na doporučení Jeho Excelence hraběte de Sérizy.“

„Jak vypadala ta žena?“

„Připadala nám jako spořádaná osoba.“

„Viděl jste její obličej?“

„Měla černý závoj.“

„Co si řekli?“

„No přece taková zbožná paní s modlitební knížkou… co asi mohla říkat… Požádala abbého o požehnání, klekla si…“

„Mluvili spolu dlouho?“ zeptal se soudce.

„Ani ne pět minut. Ale nikdo nerozuměl, co si říkají, patrně mluvili španělsky.“

„Řekněte nám všechno, pane,“ pokračoval generální prokurátor. „Opakuji, že sebemenší maličkost má pro nás obrovský význam. Tak na příklad?“

„Ona plakala, pane.“

„To plakala doopravdy?“

„To jsme nemohli vidět, schovávala si obličej do kapesníku. Nechala tu tři sta franků ve zlatě pro vězně.“

„To není ona!“ zvolal Camusot.

„Bibi-Lupin,“ pokračoval pan Gault, „vykřikl: ‚Je to zlodějka!‘“

„A ten se v tom vyzná,“ řekl pan de Granville. „Vydejte zatykač,“ dodal, hledě na Camusota, „a rychle u ní dejte všechno zapečetit!… Ale jak získala doporučení pana de Sérizy?… Přineste mi to povolení z prefektury… Jděte, pane Gaulte! A pošlete mi sem ihned toho abbé. Dokud ho budeme mít zde, další nebezpečí nehrozí. A za dvě hodiny při rozmluvě urazíte v duši člověka hezký kus cesty.“

„Hlavně takový generální prokurátor, jako jste vy,“ řekl významně pan Camusot.

„Budeme na to dva,“ odpověděl zdvořile generální prokurátor.

A zamyslel se.

„Ve všech vězeňských hovornách by se mělo zřídit místo pro dozorce, které by za dobrý plat dostávali jako výslužné nejoddanější policejní úředníci,“ řekl po dlouhé odmlce. „Tam by měl dožít svůj život Bibi-Lupin. Měli bychom oko a ucho na místě, které by potřebovalo lepší dozor, než jaký má. Pan Gault nám nemohl říci nic určitého.“

„Je velice zaměstnán,“ řekl Camusot. „Ale čistě mezi námi, je tu mezera, která by tu neměla být. Po cestě z Conciergerie k našim pracovnám se prochází chodbami, dvory, schodišti.

Naši strážci nejsou ustavičně ve střehu, kdežto vězeň myslí na své věci neustále.“

„Prý se už vyskytla nějaká paní, když Jacquese Collina vedli ze samovazby k výslechu. Ta žena se dostala až do strážnice nad tím malým schodištěm ze Souricière, říkali mi to zřízenci, a strážím jsem proto vyhuboval.“

„Oh, Justiční palác by potřeboval celý přestavět,“ řekl pan de Granville. „Ale přišlo by to na takových dvacet až třicet miliónů!… Zkuste žádat sněmovnu o fondy na lepší podmínky pro spravedlnost!“

Ozval se hluk kroků několika osob a zvuk zbraní. Patrně to bude Jacques Collin.

Generální prokurátor si nasadil vážnou masku, pod níž zmizel člověk. Camusot ho napodobil.

Vskutku, zřízenec otevřel dveře a zjevil se Jacques Collin, klidný a ani trochu překvapený.

„Přál jste si se mnou mluvit,“ řekl generální prokurátor. „Poslouchám vás.“

„Pane hrabě, jsem Jacques Collin a vzdávám se.“

Camusot strnul, generální prokurátor zůstal klidný.

Zločin a spravedlnost mezi čtyřma očima

„Asi si myslíte, že mám pro své počínání nějaký důvod,“ pokračoval Jacques Collin, zahrnuje oba soudce ironickým pohledem. „Asi vás přivádím do hrozných rozpaků. Kdybych totiž zůstal španělským knězem, dali byste mě pod eskortou odvést na španělskou hranici a tam už by vás mne španělské bodáky zbavily!“ Oba soudcové mlčeli, ledově klidní.

„Pane hrabě,“ pokračoval trestanec, „důvody mého počínání jsou ještě daleko závažnější, ačkoli jsou zatraceně osobní. Ale mohu to říct jen vám… Kdybyste měl strach, že…

„Strach z koho, z čeho?“ řekl hrabě Granville.

Postoj tohoto velkého generálního prokurátora, jeho výraz, držení hlavy, pohyby a pohled činily z něho v tom okamžiku živoucí obraz soudcovského stavu, který má dávat nejkrásnější příklad občanské statečnosti. V tom kratičkém okamžiku se vyrovnal oněm soudcům bývalého parlamentu z dob občanských válek, kdy se předsedové ocitali tváří v tvář smrti a zůstávali přitom jako z mramoru, právě tak jako sochy, které se později stavěly jejich památce.

„No přece strach z toho, že jste zůstal o samotě s uprchlým trestancem.“

„Nechte nás, pane Camusote,“ řekl rychle hrabě.

„Chtěl jsem vám navrhnout, abyste mě dal spoutat na rukou i na nohou,“ pokračoval chladně Jacques Collin a vrhl na oba soudce hrozivý pohled.

Po krátké odmlce pak pokračoval vážně:

„Pane hrabě, dosud jsem si vás vážil, ale teď se vám obdivuji…“

„Vy si tedy myslíte, že jste obávaný člověk?“ otázal se hrabě tónem plným opovržení.

„Že si to myslím?“ řekl trestanec. „Já to totiž vím.“

Jacques Collin vzal židli a sedl si s dokonalým klidem člověka, který se cítí rovným svému protivníku v rozhovoru, v němž jedná jako mocnost s mocností.

V tom okamžiku se pan Camusot, který byl již ve dveřích a chystal se je zavřít, vrátil k panu de Granville a podal mu dva složené listy.

„Podívejte se,“ řekl Camusot generálnímu prokurátorovi, ukazuje mu jeden z listů.

„Zavolejte pana Gaulta,“ zvolal hrabě Granville, jakmile si přečetl jméno komorné paní de Maufrigneuse, kterou znal.

Ředitel Conciergerie se dostavil.

„Popište nám,“ pošeptal mu do ucha generální prokurátor, „tu ženu, která přišla navštívit vězně.“

„Malá, silná, tlustá, zavalitá,“ odpověděl pan Gault.

„Osoba, na kterou byla tato propustka vystavena, je vysoká a štíhlá,“ řekl pan de Granville. „A jak je asi stará?“

„Šedesát let.“

„To jde o mě, pane?“ řekl Jacques Collin. „Jen se nenamáhejte,“ řekl dobromyslně. „Ta žena je moje teta, věrohodná teta, stará paní. Mohu vám ušetřit rozpaky… Mou tetu najdete, jen když budu chtít… Když budeme takto přešlapovat, nehneme se z místa.“

„Pan abbé už nemluví španělskou francouzštinou,“ řekl pan Gault. „Už nezadrhává.“

„To proto, že už je to všechno dost a dost popletené, drahý Gaulte!“ odpověděl Jacques Collin s trpkým úsměvem, nazývaje ředitele jen jeho jménem.

Nato pan Gault přiskočil ke generálnímu prokurátorovi a pošeptal mu:

„Dejte si pozor, pane hrabě, ten člověk je zuřivec!“

Pan de Granville se pomalu podíval na Jacquese Collina a shledal ho klidným. Ale brzy poznal, kolik pravdy je v tom, co ředitel říkal. Ten klamný postoj skrýval nesmírné zlověstné nervové podráždění divocha. Oči Jacquese Collina tajily sopečný výbuch, pěsti byly křečovitě sevřené. Byl to vskutku tygr, chystající se ke skoku na kořist.

„Nechte nás,“ pokračoval chmurně generální prokurátor k řediteli Conciergerie a k soudci.

„Dobře jste udělal, že jste Lucienova vraha poslal pryč!…“ řekl Jacques Collin, nedbaje toho, zda ho Camusot slyší, „už jsem to nemohl vydržet, byl bych ho zardousil…“

Pan de Granville se zachvěl. Nikdy dosud neviděl u nikoho oči tak podlité krví, takovou bledost na lících, tolik potu na čele ani takové napětí svalů.

„K čemu by vám taková vražda byla?“ zeptal se klidně generální prokurátor.

„Vy dnes a denně mstíte – nebo si myslíte, že mstíte – společnost, pane, a ptáte se mne, proč se chci mstít?… To jste nikdy nepocítil v žilách, jak se vám bouří krev?… Copak nevíte, že ten pitomec soudce nám ho zabil? Vy jste ho přece měl rád, mého Luciena, a on vás měl také rád. Znám vás skrz naskrz, pane. Ten drahý chlapec mi vždy večer, když se vrátil domů, o všem vyprávěl. A já jsem ho ukládal, jako chůva ukládá děcko, a on mi všechno vyprávěl…

Svěřoval se mi se vším, i s nejbezvýznamnějšími pocity… Ach, žádná dobrá matka nikdy nemilovala tak něžně jediného syna, jako já jsem miloval toho anděla. Kdybyste věděl! V tom srdci se rodilo dobro jako květiny na louce. Ale byl slabý, a to byla jeho jediná vada, byl slabý jako struna na lyře, která je tak pevná, když se napne… To jsou právě ty nejkrásnější duše, jejich slabostí je stejně něha jako obdiv, schopnost se rozvíjet na slunci umění, lásky, krásna, které Bůh stvořil pro člověka v tisíci různých podobách!… Lucien měl vlastně být ženou. Ach, co jsem všechno řekl tomu surovci, který právě odešel… Pane, učinil jsem ve svém postavení vězně před soudem to, co by učinil Bůh pro svého syna, kdyby ho ve snaze zachránit doprovázel před Piláta!…“

Teodorova nevina

Z jasně žlutých trestancových očí, jež kdysi plály jako oči hladového vlka, který půl roku hladověl na zasněžené Ukrajině, vytryskly slzy. Pokračoval:

„Ten pitomec mě nechtěl poslechnout a toho chlapce zahubil!… Pane, omyl jsem mrtvolu svého synáčka vlastními slzami a vzýval *jsem toho, jehož neznám a* který je nad námi! Já, který nevěřím v Boha!… (Kdybych nebyl materialistou, nebyl bych to já!…) Řekl jsem vám vše jedním slovem! Vy

nevíte, nikdo na světě neví, co je to bolest; jen já jediný ji znám. Žár bolesti tak vysušil mé slzy, že jsem v noci nemohl plakat. Pláču teď, protože cítím, že mi rozumíte. Viděl jsem vás před chvílí v póze Spravedlnosti… Ach, pane, kéž Bůh… (začínám v něho věřit!) kéž vás chrání, abyste na tom nebyl jako já… Ten zatracený soudce mě připravil o duši. Pane! Pane! Právě pohřbívají můj život, moji krásu, moji ctnost, moje svědomí, všechnu moji sílu! Představte si psa, kterému odčerpávají krev… Tak já jsem ten pes!… Proto jsem vám přišel říct, že jsem Jacques Collin a že se vzdávám!… Rozhodl jsem se k tomu ráno, když mi přišli vyrvat tělo, které jsem líbal jako smyslů zbavený, jako matka, jako Panna Maria líbala Ježíše u hrobu… Chtěl jsem nabídnout své služby spravedlnosti bezpodmínečně… Nyní to musím udělat, a dozvíte se proč…“

„Mluvíte teď s panem de Granville nebo s generálním prokurátorem?“ řekl hrabě.

Oba muži, *Zločin a spravedlnost,* hleděli na sebe. Trestanec prokurátora hluboce dojal, takže pocítil s nebožákem božský soucit, uhodl jeho život a jeho city. Nakonec prokurátor (prokurátor zůstává vždy prokurátorem), který nevěděl nic

chování Jacquese Collina od jeho útěku, si pomyslel, že by tomuto zločinci, který se ostatně dopustil pouze falšování, mohl vnutit svou vůli. A chtěl zkusit účinek velkodušnosti na jeho povahu, složenou jako bronz z různých kovů, z dobra

zla. A pak, pan de Granville, který dospěl do věku třiapadesáti let, aniž kdy dokázal v někom vzbudit lásku, obdivoval se něžným duším, jako všichni muži, kteří nebyli nikdy milováni. Možná že právě toto zoufalství, úděl mnoha mužů, jimž ženy věnují jen svou úctu a své přátelství, bylo tajným pojítkem hlubokého přátelství pánů de Bauvan, de Granville a de Sérizy. Stejné neštěstí, právě tak jako společné štěstí, ladí duše do stejné tóniny.

„Máte budoucnost!“ řekl generální prokurátor a vrhl na zdrceného zločince pohled hodný inkvizitora.

Ten naznačil svým gestem, jak hluboce je lhostejný k vlastnímu osudu.

„Lucien zanechal závěť, v níž vám odkázal tři sta tisíc franků…“

„Chudáček malý, chudáček malý!“ zvolal Jacques Collin. „Byl vždycky až *příliš* poctivý! Já jsem představoval všechnu špatnost; on představoval dobro, ušlechtilost, krásu, vrchol všeho! Tak krásnou duši nic nezmění! Ode mne měl jen peníze, pane!“

Ta neskonalá odevzdanost, to zapření vlastní osobnosti, kterou hrabě nedokázal vzkřísit, dokazovaly tak dokonale pravdivost slov toho hrozného člověka, že zločinec získal pana de Granville na svou stranu. Zbýval generální prokurátor!

„Jestliže už nemáte o nic zájem,“ řekl pan de Granville, „co jste mi tedy přišel vlastně říci?“

„Copak snad nestačí, že jsem se vzdal? Už přihořívalo, ale ještě jste mě neměl. Ostatně bych vám byl jenom na obtíž!…“

„To je ale protivník!“ pomyslel si generální prokurátor.

„Pane generální prokurátore, chystáte se useknout hlavu nevinnému, a já jsem našel pravého zločince,“ pokračoval vážně Jacques Collin, osušiv si slzy. „Nejsem tu kvůli němu, ale kvůli vám. Přišel jsem vás zbavit výčitek svědomí, protože mám rád každého, kdo se nějak zajímal o Luciena, právě tak jako budu pronásledovat svou nenávistí všechny ty, kdo mu zabránili žít…“ Po krátké odmlce pak pokračoval: „Co mi záleží na nějakém trestanci! Takový trestanec je pro mne asi tím, čím je pro vás mravenec. Jsem jako italští loupežníci, což jsou znamenití lidé! Pokud jim cestující nevynese víc, než kolik stojí jeden výstřel, zabijí ho! Myslel jsem jen na vás. Vyzpovídal jsem toho mladíka, který mohl důvěřovat jen mně, protože je to můj spoluvězeň! Teodor je dobrák. Myslel, že prokáže službu milence, když se nabídne, že prodá nebo

zastaví ukradené předměty; ale v nanterrském případu není vinen o nic víc než vy. Je to Korsičan a ti mají ve zvyku se mstít, navzájem se zabíjet jako mouchy.

V Itálii a ve Španělsku nemají úctu k lidskému životu a je to zcela prosté. Věří tomu, že máme duši, cosi, jakýsi náš obraz, co nás přežívá a žije snad věčně. Vykládejte tyhle hlouposti vašim materialistům! Jen v zemích nevěřících nebo filozofických draze platí za lidský život ti, kdo ho porušují, a mají tam pravdu, protože věří jen ve hmotu, v přítomnost! Kdyby vám byl Calvi označil ženu, od níž ukradené předměty pocházejí, byl byste našel nikoli pravého pachatele, neboť ten je ve vašich rukou, nýbrž komplice, kterého nebohý Teodor nechce zahubit, neboť je to žena… Marná sláva, každý stav má svou čest, a tak ji mají i trestanci a darebáci! Nyní znám vraha obou žen a pachatele toho podivného nevšedního a odvážného zločinu, který mi Calvi vylíčil do všech podrobností. Zadržte Calviho popravu, a všechno se dozvíte. Ale dejte mi čestné slovo, že mu změníte trest a pošlete ho zpět na galeje… V bolesti, jakou prožívám, nemá nikdo náladu, aby lhal, a vy to víte. To, co vám říkám, je pravda…“

„Ačkoli je to snižování spravedlnosti, která by nemohla připustit podobný kompromis, myslím si, že ve vašem případě, Jacquesi Colline, mohu poněkud slevit z přísnosti své funkce a obrátit se na kompetentní osobu.“

„Darujete mu tedy život?“

„Možná…“

„Pane, snažně vás prosím, zaručte se mi svým slovem, to mi postačí.“

Pan de Granville se zatvářil uraženě.

Písemnosti vznešených dam

„Mám v rukou čest tří vznešených rodin, kdežto vy jen život tří trestanců,“ pokračoval Jacques Collin. „Jsem silnější než vy.“

„Mohu vás poslat zpět do izolace. Co byste pak dělal?…“ otázal se generální prokurátor.

„Tak tedy hrajem dál!“ řekl Jacques Collin. „Myslel jsem, že tu hovoříme *mezi námi! A* že mluvím s panem de Granville. Ale když je tu generální prokurátor, beru si karty zpět, a kryju si je, aby mi do nich nikdo neviděl… Vždyť kdybyste mi byl dal čestné slovo, byl jsem ochoten vám vrátit dopisy, které psal Lucien slečně Klotyldě de Grandlieu!“

Ledový tón a pohled, s nímž to bylo řečeno, odhalily panu de Granville protivníka, s nímž není radno se dopustit sebemenší chyby.

„To je vše, co žádáte?“ řekl generální prokurátor.

„Budu s vámi mluvit za sebe,“ řekl Jacques Collin. „Čest rodiny Grandlieuových je cena za zmírnění Teodorova trestu, znamená to dát mnoho a dostat málo. Co je trestanec odsouzený na doživotí?… Když uprchne, můžete se ho tak snadno zbavit! Je to jako poukázka na gilotinu! Jenže protože ho poslali do Rochefortu se špatnými úmysly, slibte mi, že vy ho pošlete do Toulonu s doporučením, aby tam s ním slušně zacházeli. Ale já, já chci něco víc. Mám korespondenci paní de Sérizy a vévodkyně de Maufrigneuse, a to jsou mi, pane, nějaké dopisy!… Něco vám povím: když píše lehká holka, snaží se o pěkný styl a píše o ušlechtilých citech; kdežto urozené dámy, které od rána do večera mluví ve vznešeném stylu o ušlechtilých citech, píší tak, jako si počíná lehká holka. Filozof objeví příčinu této čtverylky, já ji hledat nebudu. Žena je méněcenný tvor, je příliš poslušná svých orgánů. Pro mne je žena krásná, jen když se podobá muži. A tyhle vévodkyně, které mají mužské myšlení, napsaly taková mistrovská díla… Ach, je to krásné od začátku do konce, jako slavná Pironova óda…“

„Skutečně?“

„Chcete je vidět?“ usmál se Jacques Collin. Prokurátor se zastyděl.

„Mohu vám dát některé přečíst… Ale ne abyste mě podfoukl! Hrajeme přece čistou hru, ne?… Vy mi ty dopisy zase vrátíte a zakážete, aby mě špehovali a aby sledovali a pozorovali osobu, která je přinese.“

„Bude to trvat dlouho?“ otázal se generální prokurátor.

„Ne, teď je půl desáté…“ řekl Jacques Collin, dívaje se na hodiny. „Tak tedy za čtyři minuty tu máme dopisy obou těch dam. Když si je přečtete, odvoláte gilotinu! Kdyby tomu nebylo tak, jak říkám, nevypadal bych tak klidně… Ostatně dámy o tom vědí…“

Pan de Granville užasl.

„Patrně se touto dobou velice činí, chtějí do věci zapojit ministra spravedlnosti, a mohly by být schopny s tím jít až ke králi… Tak co, dáte mi slovo, že se nebudete dívat, kdo to přišel, že tu osobu po celou hodinu nedáte sledovat?“

„Slibuji vám to!“

„Dobrá, přece byste nechtěl oklamat uprchlého trestance. Jste z těsta, z něhož se dělají Turennové, a dodržíte slovo dané zloději… Tak tedy někde uprostřed velké dvorany se v tomto okamžiku nalézá otrhaná žebrácká, taková stará babka. Patrně tam hovoří s některým z veřejných písařů o nějaké při o společnou zeď. Pošlete pro ni vašeho zřízence, a ať jí řekne *Dabor ti mandana*, a ona přijde… Ale nebuďte zbytečně krutý!… Buď přijímáte moje návrhy, nebo se nechcete kompromitovat s trestancem… Nezapomeňte, že jsem jen pouhý padělatel!… No tak, nenechávejte Calviho v tom hrůzném očekávání pod gilotinou!…“

„Poprava už byla odvolána… Nechci,“ řekl pan de Granville Jacquesi Collinovi, „aby justice stála níž než vy!“

Jacques Collin se podíval užasle na generálního prokurátora, který zatáhl za šňůru zvonku.

„Neuprchnete mi? Dejte mi své slovo, mně to stačí. Dojděte pro tu ženu…“

Vešel zřízenec.

„Felixi, pošlete četníky pryč…“ řekl pan de Granville. Jacques Collin byl přemožen.

V tom souboji s prokurátorem chtěl být on tím mocnějším, tím silnějším, tím velkodušnějším, a prokurátor ho rozdrtil. Nicméně se trestanec cítil daleko silnější tím, jak podvádí justici, když jí namluvil, že viník je nevinen, a přitom s ní vnitřně zápasí o jeho hlavu. Jenže tato síla musela zůstat utajena, skrytá, zatímco „čáp“ ho docela otevřeně a majestátně drtil.

Collin vstupuje do hry

V okamžiku, kdy Jacques Collin opouštěl pracovnu pana de Granville, dostavil se generální tajemník předsednictva vlády, poslanec hrabě des Loupeaulx v doprovodu vetchého stařečka. Tento stařeček, zabalený do vatovaného hedvábného kabátku, jako kdyby ještě vládla zima, s napudrovanými vlasy a bledou chladnou tváří, se pohyboval nejisté jako stižený dnou, na nohách ve střevících z orleánské teletiny; opíral se

hůl se zlatou rukojetí, držel klobouk v ruce a na klopě měl špendlík ozdobený sedmi křížky.

„Co je, drahý Loupeaulxi?“ otázal se generální prokurátor.

„Posílá mne princ,“ odpověděl šeptem hrabě. „Máte volné ruce, abyste vyzvedl dopisy paní de Sérizy a de Maufrigneuse

dopisy slečny de Grandlieu. Můžete se o tom dohodnout tady s panem…“

„Kdo to je?“ zeptal se šeptem generální prokurátor.

„Před vámi nemám tajností, drahý generální prokurátore. Je to pověstný Corentin. Jeho Veličenstvo Vám vzkazuje, abyste

mně osobně přišel referovat o všech podrobnostech tohoto případu a o okolnostech jeho úspěšného zakončení.“

„Prokažte mi laskavost,“ řekl generální prokurátor, „a vyřiďte králi, že vše je ukončeno a že už tady pána nepotřebuji,“ dodal, ukazuje na Corentina.

„Požádám Jeho Veličenstvo o rozkazy ohledně ukončení případu, které je věcí ministra spravedlnosti, neboť tu půjde o dvě omilostnění!“

„Moudře jste jednal, že jste nečekal,“ řekl des Loupeaulx a stiskl generálnímu prokurátorovi ruku. „Princ si nepřeje, aby v předvečer dne, kdy se hodlá pokusit o velkou věc, se pairové nebo vysoká šlechta dostali do řečí a byli špiněni… Už tu nejde o sprostý kriminální případ, je to státní záležitost…“

„Ale řekněte králi, že když jste přišel, všechno už bylo skončeno!“

„Skutečně?“

„Jsem o tom přesvědčen.“

„V tom případě se, můj milý, stanete ministrem spravedlnosti, jakmile se současný ministr stane kancléřem…“

„Nejsem ctižádostivý!“ odpověděl generální prokurátor. Des Loupeaulx odešel se smíchem.

„Poproste prince, aby pro mne u krále vyžádal audienci asi na půl druhou,“ dodal pan de Granville, když hraběte vyprovázel.

„A pak, že nejste ctižádostivý!“ řekl des Loupeaulx a spiklenecky pohleděl na pana de Granville. „Máte přece dvě děti a rád byste byl jmenován nejméně francouzským pairem…“

„Když má pan generální prokurátor ty dopisy, můj zásah je zbytečný,“ poznamenal Corentin, když osaměl s panem de Granville, který na něho hleděl se zcela pochopitelnou zvědavostí.

„Člověk jako vy nepřekáží nikdy v případě tak choulostivém," odpověděl generální prokurátor, když si všiml, že Corentin všechno pochopil nebo všechno slyšel.

Corentin se lehce uklonil s téměř protektorským kývnutím hlavy.

„Znáte, pane, člověka, o něhož jde?"

„Ano, pane hrabě, je to Jacques Collin, hlava spolku Desíti tisíc, bankéř tří káznic, trestanec, který se po pět let dokázal skrývat pod sutanou abbého Carlose Herrery. Jak mohl být pověřen poselstvím španělského krále pro nebožtíka našeho krále, na to všichni marně hledáme odpověď. Čekám co mi napíší z Madridu, kam jsem poslal písemnou zprávu a svého člověka. Tenhle trestanec zná tajemství dvou králů…"

„Je to chlap tvrdý jako kalená ocel! Máme jen dvě možnosti: buď si ho připoutat, nebo se ho zbavit," řekl generální prokurátor.

„Měli jsme stejný nápad jako vy, a je to pro mne veliká čest," odpověděl Corentin. „Zatím jsem nucen mít tolik nápadů a pro tolik lidí, že v tom množství musím nutně potkat někoho důvtipného."

Bylo to řečeno tak suše s tak ledovým výrazem, že generální prokurátor se odmlčel a jal se vyřizovat naléhavé záležitosti.

Těžko si lze představit údiv slečny Jacqueliny Collinové, když se Jacques Collin objevil v hlavní dvoraně. Zůstala stát rozkročená, s rukama v bok, neboť byla převlečena za trhovkyni. Ačkoli byla zvyklá na silácké kousky svého synovce, tenhle přesahoval všechno.

„No tak, jestli na mě budeš dál koukat jako na nějakou raritu," řekl Jacques Collin a vzal svou tetu za ruku, aby ji odvedl z hlavní dvorany, „budeme vypadat jako dva podivíni a mohli by nás sebrat, čímž bychom ztratili čas."

Sestoupil po schodišti z obchodní galérie, která vede do rue de la Barillerie.

„Kde je Paccard?“
„Čeká na mě u Zrzky a prochází se po quai aux Fleurs.“
„A Prudence?“
„Ta je doma, jako moje kmotřenka.“
„Pojďme tam.“
„Podívej se, jestli nás nesledujou...“

Zrzčin příběh

Zrzka byla obchodnice mosazným nářadím v krámku na quai aux Fleurs. Byla to vdova po slavném vrahovi, členu Desíti tisíc. V roce 1819 Jacques Collin poctivě odevzdal této osobě přes dvacet tisíc franků od jejího milence, když byl popraven. Smrtiplách jediný věděl o důvěrných stycích této osoby, tehdy modistky, s jeho fanandelem.

„Jsem dáb tvýho starýho,“ řekl tehdy nájemník paní Vauquerové modistce, kterou si pozval do zoologické zahrady. „Jistě ti o mně říkal, děvenko. Kdo mě zradí, do roka zemře; kdo je mi věrný, nemusí se, co se mě týče, nikdy ničeho bát. Jsem natolik *přítel*, že bych raději zemřel, než abych řekl slovo, které by mohlo kompromitovat ty, které mám rád. Odevzdej se mi jako duše ďáblu, a vyplatí se ti to. Slíbil jsem tvému nebožtíku Augustovi, který chtěl, abys žila v bohatství, že ti zajistím šťastný život, a on se kvůli tobě dal *skosit*. Neplač a poslouchej mě! Nikdo jiný než já neví, že jsi byla milenkou trestance a vraha, kterého v sobotu *zakopali*. Já o tom nikdy neřeknu ani slovo. Je ti dvaadvacet let, jsi hezká a máš teď dvacet šest tisíc franků; dej na mě, zapomeň na Augusta, vdej se, ať je z tebe počestná žena, dokážeš-li to. Na oplátku za tohle bezpečí tě žádám, abys mi bez váhání sloužila, mně a těm, koho ti pošlu. Nikdy od tebe nebudu chtít nic kompromitujícího pro tebe ani pro tvé děti ani pro tvého muže,

budeš-li nějakého mít, ani pro tvou rodinu. Při řemesle, které provozuji, často potřebuji bezpečné místo, kde si mohu pohovořit nebo se skrýt. Potřebuji diskrétní ženu, která by doručila dopis, vyřídila vzkaz. Budeš jednou z mých poštovních schránek, jednou z mých domovnic, budeš mým poslem, nic víc, nic míň. Máš moc zlaté vlasy; August a já jsme ti říkali *Zrzka.* Budeš si tak říkat dál. Moje teta, která má krámek v Templu, se kterou tě spojím, bude jedinou osobou na světě, kterou musíš poslouchat. Říkej jí všechno, co se ti přihodí. Ona tě provdá a bude ti velice užitečná.“

Tak byla uzavřena ďábelská smlouva z rodu těch, jaké mu po tak dlouhou dobu zavázaly Prudence Servienovou a kterou tento člověk neustále upevňoval; měl totiž, podobně jako ďábel, vášeň rozšiřovat okruh svých poddaných.

Jacques Collin provdal Zrzku kolem roku 1821 za hlavního příručího bohatého obchodníka mosazí. Tento hlavní příručí se později stal majitelem obchodu svého šéfa a začínalo se mu dobře dařit, měl dvě děti a stal se náměstkem starosty ve své čtvrti.

Zrzka, nyní paní Prélardová, neměla nikdy nejmenší důvod si stěžovat ani na Jacquese Collina, ani na jeho tetu. Ale při každé službě, o níž byla požádána, se paní Prélardová chvěla strachem na celém těle. A tak když uviděla tyto dvě obávané postavy, jak vstupují do jejího krámu, zbledla jako stěna.

„Mám s vámi obchodní jednání, madam,“ řekl Jacques Collin.

„Je tu můj muž,“ odpověděla.

„Nu, prozatím vás tak moc nepotřebujeme; nikdy nikoho zbytečně neobtěžuji.“

„Pošlete pro drožku, děvenko,“ řekla Jacquelina Collinová, „a řekněte mé kmotřence, aby přišla dolů, ráda bych ji umístila jako komornou u jedné velké dámy a správce domu si ji chce rovnou odvést.“

Paccard, který vypadal jako četník v civilu, zatím hovořil s panem Prélardem o velké dodávce drátu pro stavbu.

Přiručí došel pro drožku a za pár minut už byli Evropa neboli, abychom ji zbavili jména, pod nímž sloužila u Estery, Prudence Servienová, Paccard, Jacques Collin a jeho teta k velké radosti Zrzky všichni pohromadě v drožce, které Smrtiplách přikázal, aby jela k bráně Ivry.

Prudence Servienová a Paccard se chvěli strachem před šéfem jako provinilé duše před tváří boží.

„Kde je těch sedm set *padesát* tisíc franků?“ zeptal se jich dáb, vrhaje na ně jeden z těch upřených a jasných pohledů, které dovedly tak rozložit krev těchto ztracených duší, když byly chyceny při činu, že měly pocit, jako by je bodalo tolik špendlíků, kolik měly vlasů na hlavě.

„Těch sedm set *třicet* tisíc franků,“ odpověděla Jacquelina

Collinová svému synovci, „je v bezpečí. Ráno jsem je odevzdala v zapečetěné obálce Romettce…“

„Kdybyste je nebyli odevzdali Jacquelině,“ řekl Smrtiplách, „jeli jste teď rovnou tam…“ řekl a ukázal na pláce de Gréve, k němuž se drožka právě blížila.

Prudence Servienová se podle zvyku svého kraje pokřižovala, jako kdyby uhodil hrom.

„Odpouštím vám,“ pokračoval dáb, „pod podmínkou, že se už podobných chyb nedopustíte, a když ode dneška budete moji jako tyhle dva prsty mé pravé ruky,“ řekl a zvedl ukazovák a prsteník, „protože palec, to je tahle skvělá ženská!“

A poklepal na rameno tetě.

„Poslouchejte mě,“ pokračoval. „Ode dneška se už ty, Paccarde, nemáš čeho bát, a můžeš si klidně chodit po *Parízu! A* smíš se oženit s Prudencí.“

Jak se Paccard s Prudencí usadí

Paccard uchopil Jacquese Collina za ruku a uctivě mu ji políbil.

„Co mám udělat?“ zeptal se.

„Nic, a budeš mít rentu a ženské, nepočítaje v to tu tvou, protože jsi strašně starosvětský, kamaráde… To máš z toho, že jsi takový hezoun!“

Paccard se začervenal, když mu jeho sultán uštědřil takovou ironickou poklonu.

„Ty, Prudence,“ pokračoval Jacques, „ty potřebuješ pořádný povolání, slušnej stav a budoucnost, a musíš zůstat v mejch službách. Dobře mě poslouchej. V rue Sainte-Barbe je jeden velice dobrej obchod, patřící tý paní de Saint-Estéve, jejíž jméno si moje teta občas vypůjčuje… Je to znamenitej dům, se značným zákaznictvem, a vynáší patnáct až dvacet tisíc franků ročně. Ten obchod spravuje pro paní de Saint-Estéve…“

„Gonora,“ řekla Jacquelina.

„Stará toho chudáka Parády,“ řekl Paccard. „Tam jsme se zdejchli s Evropou ten den, co umřela naše ubohá paní Van Bogsecková…“

„Když já mluvím, tak se do toho nežvaní,“ řekl Jacques Collin.

V drožce zavládlo hluboké ticho a Prudence ani Paccard se už ani neodvážili na sebe podívat.

„Tak tedy ten obchod vede Gonora,“ pokračoval Jacques Collin. „Když ses tam, Paccarde, šel s Prudencí schovat, vidím, že jsi dost chytrej, abys ‚napálil chlupatý‘, ale že nejsi dost mazanej, abys tahal za nos šéfku,“ řekl a pohladil tetu po bradě. „Teď chápu, jak tě dokázala najít… Ono se to hodí. Teď se vraťte ke Gonoře… Tak tedy Jacquelina projedná s paní Nourissonovou koupi jejího podniku v rue Sainte-Barbe, a ty

tam, holka, se svým vystupováním můžeš udělat štěstí,“ řekl, dívaje se na Prudenci. „Bejt abatyší v tvým věku, to je osud hodnej dcery Francie,“ dodal ironicky.

Prudence se vrhla Smrtipláchovi kolem krku a políbila ho. Dáb se však ohnal pohybem svědčícím o jeho neobyčejné síle a odmrštil ji tak prudce, že nebýt Paccarda, byla by narazila hlavou do okénka drožky a rozbila je.

„Ruce pryč! Tyhle způsoby nemám rád!“ řekl suše dáb. „Je to projev neúcty.“

„Má pravdu, má milá,“ řekl Paccard. „Chápeš, je to jako kdyby ti šéf dal sto tisíc franků. Ten krám má tu cenu. Je na bulváru proti divadlu Gymnase. Po představení je tam živo…“

„Ještě to vylepším, koupím i celej dům,“ řekl Smrtiplách.

„A do šesti let jsme milionáři!“ zvolal Paccard.

Smrtiplách, rozmrzen tím stálým přerušováním, kopl Paccarda do holeně, div mu ji nepřerazil. Ale Paccard měl gumové nervy a kosti z ocele.

„Stačí, dábe, už jsme zticha,“ řekl nato.

„To si myslíte, že jen tak plácám?“ pokračoval Smrtiplách, který si právě všiml, že Paccard vypil nějakou tu skleničku navíc. „Poslouchejte! Ve sklepě toho domu je dvě stě padesát tisíc franků ve zlatě…“

Znovu ve fiakru zavládlo hrobové ticho.

„Kde?“ zeptal se Paccard.

„Ve sklepě?“ otázala se Prudence. „Ticho!“ řekla Jacquelina.

„Jo, ale pro převzetí tohohle zboží musíme mít povolení od chlupatejch,“ namítl Paccard.

„Dostaneme je,“ řekl suše Smrtiplách. „Nepleť se do toho…“

Jacquelina se podívala na synovce a užasla nad změnou v jeho tváři, která byla znát pod nehybnou maskou, za níž tento tak chytrý člověk obvykle skrýval své city.

„Tobě, holka,“ řekl Jacques Collin Prudenci Servienové, „odevzdá moje teta těch sedm set padesát tisíc franků.“

„Sedm set třicet,“ řekl Paccard.

„No budiž, sedm set třicet,“ pokračoval Jacques Collin. „Dnes v noci se pod nějakou záminkou musíš vrátit do domu Lucienovy paní. Vylezeš vikýřem na střechu. Komínem se spustíš do ložnice své paní a strčíš do matrace na její posteli balíček, kterej připravila…“

„Proč ne dveřma?“ řekla Prudence Servienová.

„Jsou zapečetěný, ty huso!“ odpověděl Jacques Collin. „Za pár dní budou sepisovat inventář, a vy nebudete vinni žádnou krádeží…“

„Ať žije dáb!…“ zvolal Paccard. „Jak je laskavěj!“

„Kočí, zastavte!…“ křikl mocným hlasem Jacques Collin.

Fiakr právě jel kolem stanoviště drožek u zoologické zahrady.

„Teď běžte, děti!“ řekl Jacques Collin, „a žádný hlouposti! Budete v pět hodin večer na Pont des Arts, tam vám moje teta řekne, jestli příkaz trvá. – Musíme všechno předvídat,“ dodal šeptem tetě, „Jacquelina vám zítra vysvětlí, jak dostanete bezpečně to zlato ze sklepa. Bude to velice choulostivý.“

„Že je náš dáb ale hodnej člověk!“ řekl Paccard.

„Byl by to král mezi chlapy, kdyby nebyl tak přezíravej k ženskejm!“

„Ale je to roztomilej člověk!“ zvolal Paccard, „vidělas přece, jak mě kopl? Patřilo by nám, aby nás poslal hryzat hlínu, protože jsme ho my dva dostali do bryndy…“

„Jen aby nás nezapletl do nějakého zločinu,“ řekla důvtipná a prozíravá Prudence, „Aby nás pak nedostal do basy…“

„Ten? Kdyby se mu zachtělo to udělat, řekl by to, to ho neznáš!… Jakou ti připravil pěknou budoucnost! Budou z nás měšťani. Máme štěstí! Když si takhle člověk někoho oblíbí, nikdo se mu v dobrotě nevyrovná!…“

Zvěř se stává lovcem

„Kočičko," řekl Jacques Collin tetě, „postarej se o Gonoru, musíme ji uspat. Ode dneška do pěti dnů ji seberou, a v její ložnici najdou sto padesát tisíc franků ve zlatě, což je zbytek peněz z vraždy starých Crottatových, otce a matky toho notáře."

„Vynese jí to pět let u Madelonetek," řekla Jacquelina.

„Asi tak," dodal Jacques Collin. „A proto je to důvod pro Nourissonovou, aby se zbavila svýho podniku. Nemůže obchod vést sama, nenajdou se vedoucí, jaký by člověk chtěl. Tohle ty docela dobře vyřídíš. Budeme tam mít *očko*… Ale všechny tyhle tři operace jsou závislý na jednání, který jsem zahájil ohledně těch dopisů. Tak mi dej vzorek, kterej máš zašitej v šatech. Kde jsou ty tři balíčky?"

„Samozřejmě u Zrzky!"

„Kočí," křikl Jacques Collin, „zpátky do Justičního paláce, a trapem!… Slíbil jsem, že si pospíším, a už jsem pryč půl hodiny, a to je moc! Zůstaň u Zrzky a dej jeden z těch balíčků úřednímu poslíčkovi, kterej se bude ptát po paní *de* Saint-Estéve. Právě to *de* bude heslem, a to ti musí říct: „*Madam, přicházím od pana generálního prokurátora pro, však víte pro co.*" Hlídej před Zrzčinejma dveřma a rozhlížej se po květinovým trhu, abys nevzbudila Prélardovu pozornost. Jakmile odevzdáš dopisy, můžeš poslat Paccarda a Prudenci do akce."

„Já tuším, co máš za lubem, ty chceš nastoupit na místo Bibi-Lupina. Smrt toho kluka ti popletla hlavu!"

„A co Teodor, kterýmu měli ostříhat vlasy a ve čtyři hodiny ho popravit!" zvolal Jacques Collin.

„Koneckonců, proč ne? Skončíme jako počestní občané na pěkným venkovským panství v pěkným tourainským podnebí."

„A co se mnou? Lucien si odnesl mou duši a všechno mý štěstí; ještě třicet let by se mi stejskalo, a k tomu nemám odvahu. Místo abych byl dábem na galejích, stanu se Figarem spravedlnosti a pomstím Luciena. Jen v kůži chlupatýho můžeme bezpečně oddělat Corentina. Bude to, jako bych se znovu narodil, když budu moct někoho sežrat. Postavení, který si lidi dělají ve společnosti, je jen zdání. Ve skutečnosti platí myšlenka!“ dodal a pleskl se do čela. „Kolik máme teď v pokladně?“

„Nic,“ řekla teta, zděšená tónem a chováním svého synovce. „Všechno jsem ti už dala pro toho tvýho miláčka. Romettka má sotva dvacet tisíc franků do obchodu. Paní Nourissonový jsem všechno vzala, měla asi šedesát tisíc franků… Jsme teď v pěkný bryndě… Tvůj miláček spolykal všechny prachy fanandelů, naši pokladnu a všechno, co měla Nourissonová.

„Kolik dohromady?“

„Pět set šedesát tisíc…“

„Máme sto padesát ve zlatě, který nám dluží Paccard a Prudence. Povím ti, kde získáš dalších dvě stě… zbytek získáme z Esteřiny pozůstalosti. Je třeba odměnit Nourissonovou. S Teodorem, Paccardem, Prudencí, Nourissonovou a s tebou si brzy vytvořím ‚svatý vojsko‘, jaký potřebuju. Poslyš, už tam budeme…“

„Tady jsou ty tři dopisy,“ řekla Jacquelina, když rozpárala poslední stehy podšívky u šatů.

„Dobrá,“ řekl Jacques Collin, bera ty tři vzácné autogramy, tři dosud navoněné listy velínového papíru. „Ten kousek v Nanterre provedl Teodor.“

„Tak to tedy on?…“

„Mlč, máme málo času. Potřeboval něco do zobáčku pro korsickýho ptáčka jménem Ginetta… Ať ti ji Nourissonová najde, pošlu ti patřičný informace v dopise, kterej ti doručí Gault. Za dvě hodiny se dostavíš do vrátnice Conciergerie.

Musíme tu holčičku dostat do prádelny, která patří Godetově sestře, a ať se tam zabydlí… Godet a Ruffard jsou Parádovi komplicové při loupeži a vraždě Crottatových. Čtyři sta padesát tisíc franků je nedotčenejch, jedna třetina v Gonořině sklepě, druhá třetina v Gonořině ložnici je podíl Ruffardův. Třetí je ukrytá u Godetovy sestry. Nejdřív si vezmeme sto padesát tisíc franků z Ruffardova podílu. Jakmile budou Ruffard a Godet v base, svede se na ně, že někam ulili to, co bude chybět z jejich podílu. Namluvím Godetovi, že jsme pro něho dali stranou sto tisíc franků… a Ruffardovi a Parádovi, že jim to schovala Gonora!… Prudence a Paccard budou zaměstnaný u Gonory. Ty a Ginettka, která je zřejmě pěkně vykutálená, budete manévrovat u Godetovy sestry. Já zahájím svou komedii tím, že navedu chlupatý, kde najdou těch čtyři sta tisíc franků z loupeže u Crottatových i pachatele. Bude to vypadat, že jsem objasnil nanterrskou vraždu. Získáme zpět svoje prachy, a přitom budeme v samým středu chlupatejch! Zkrátka, byli jsme zvěří, teď se stáváme lovci! Dej kočímu tři franky…“

Fiakr dorazil k Justičnínu paláci. Žasnoucí Jacquelina zaplatila. Smrtiplách vystoupil po schodech ke generálnímu prokurátorovi.

Páni Angličané, střílejte první

Naprostá změna způsobu života je tak silná krize, že Jacques Collin přes svou rozhodnost stoupal jen pomalu po stupních schodiště, které vede z rue de la Barillerie do Obchodní galérie, v níž pod sloupovím porotního soudu že je ponurý vchod do prokuratury. U paty dvojitého schodiště způsobil jakýsi politický proces shluk lidí, takže trestanec, pohroužený ve svých myšlenkách, byl davem na chvíli

zastaven. Vlevo od tohoto dvojitého schodiště, se jako obrovský pilíř zvedá jedna z opěrných zdí paláce, a v té zdi je vidět malá dvířka. Tato malá dvířka vedou k točitým schodům, jimiž lze projít do Conciergerie. Tudy procházejí generální prokurátor, ředitel Conciergerie, předsedové porotního soudu, státní návladní a šéf bezpečnostní policie. Dnes již zrušeným ramenem tohoto schodiště vedli francouzskou královnu Marii Antoinettu před revoluční tribunál, který, jak známo, zasedal ve velkém audienčním sále kasačního dvora.

Při pohledu na toto strašlivé schodiště se svírá srdce, pomyslíme-li, že tudy procházela dcera Marie Terezie, jejíž doprovod, účesy a krinolíny zabíraly kdysi celou šířku velkého schodiště ve Versailles!… Možná že tím odpykávala matčin zločin, ono surové rozdělení Polska. Panovníci, kteří se dopouštějí podobných zločinů, zřejně nepomyslí na cenu, jakou za ně bude žádat Prozřetelnost.

V okamžiku, kdy Jacques Collin vstupoval pod klenbou schodiště cestou ke generálnímu prokurátorovi, vyšel těmito dveřmi skrytými ve zdi Bibi-Lupin.

Šéf bezpečnostní policie přecházel z Conciergerie a mířil rovněž k panu de Granville.

Lze pochopit údiv Bibi-Lupina, když poznal před sebou redingot Carlose Herrery, který si ráno tak pečlivě prohlížel. Rozběhl se, aby ho zadržel. Jacques Collin se otočil. Oba nepřátelé se octli tváří v tvář. Oba zůstali stát a z jejich očí, tak odlišných jako dvě pistole při souboji, které současně vystřelí, šlehl stejný pohled.

„Tentokrát tě mám, darebáku!“ řekl náčelník bezpečnostní služby.

„Ale, ale!…“ odpověděl Jacques Collin ironicky.

Napadlo ho, že ho dal pan de Granville sledovat. Kupodivu ho zamrzelo, že ten člověk je menší formát, než si představoval.

Bibi-Lupin se odvážně vrhl na Jacquese Collina, aby ho chytil za krk, ale ten ho nespustil z očí a suchým úderem ho srazil k zemi, takže zůstal ležet naznak na tři kroky od něho. Pak Smrtiplách klidně přistoupil k Bibi-Lupinovi a podal mu ruku, aby mu pomohl vstát, přesně jako anglický boxer, který jist svou převahou je ochoten ihned zase pokračovat. Bibi-Lupin byl příliš chytrý, než aby začal křičet. Pouze vstal, rozběhl se k ústí chodby a kývl na četníka, aby si tam stoupl. Pak se bleskurychle vrátil k svému nepříteli, který na něho klidně hleděl. Jacques Collin už byl rozhodnut. Řekl si: buď generální prokurátor nedodržel slovo, které mi dal, nebo se nesvěřil Bibi-Lupinovi se svými úmysly, a pak musím svou situaci objasnit.

„Chceš mě zatknout?“ zeptal se Jacques Collin svého nepřítele. „Tak mi to řekni rovnou. Copak nevím, že v lůně ‚čápa‘ jsi silnější než já? Zabil bych tě ranou pěstí, ale četníky a vojáky bych nezdolal. Nedělejme rámus. Kam mě chceš zavést?“

„K panu Camusotovi.“

„Pojďme k panu Camusotovi,“ odpověděl Jacques Collin. „Ale proč bychom nešli rovnou ke generálnímu prokurátorovi?… Je to blíž,“ dodal.

Bibi-Lupinovi, který věděl, že je u vyšších justičních kruhů v nemilosti a v podezření, že se obohatil na úkor zločinců a jejich obětí, nebylo nikterak proti mysli, aby se objevil na prokuratuře s podobným úlovkem.

„Pojďme tam,“ řekl. „Souhlasím! Ale protože se vzdáváš, dovol, abych tě zajistil, bojím se tvejch facek!“ Vytáhl z kapsy želízka.

Jacques Collin vytáhl ruce a Bibi-Lupin mu sevřel palce. „Tak tedy když se chováš tak slušně,“ pokračoval, „pověz mi, jak ses dostal z Conciergerie?“

„No přece stejně jako ty, tím malým schodištěm.“

„To jsi zase doběhl četníky?“

„Ba ne. Pan de Granville mě pustil na čestný slovo.“

„Nedělej si blázny!“

„Uvidíš… Třebas ty želízka nasadějí tobě.“

Starý známý

V té chvíli říkal právě Corentin generálnímu prokurátorovi: „Tak vidíte, pane, je to právě hodina, co ten člověk odešel. „Nebojíte se, že si z vás dělal legraci…? Možná, že už je na cestě zpět do Španělska, a tam už ho víckrát nenajdeme, protože Španělsko je země nevypočitatelná.“

„Vrátí se, nebo se nevyznám v lidech. Je to cele v jeho zájmu. Může ode mne dostat víc, než mi sám dává…“

V tom se objevil Bibi-Lupin.

„Pane hrabě,“ řekl, „mám pro vás dobrou zprávu. Jacques Collin, který uprchl, byl chycen.“

„Tak takhle jste držel dané slovo!“ zvolal Jacques Collin, obraceje se na pana de Granville. „Zeptejte se svého agenta s dvojí tváří, kde mě našel.“

„Kde?“ zeptal se generální prokurátor.

„Na dva kroky odtud, v klenuté chodbě,“ odpověděl Bibi-Lupin.

„Sundejte mu ty vaše provázky,“ řekl přísně Bibi-Lupinovi pan de Granville. „Dokud vám nenařídím, abyste ho znovu zatkl, musíte toho člověka nechat na svobodě… A jděte!… Zvykl jste si pohybovat se a jednat, jako kdybyste byl současně spravedlností i policií.“

Generální prokurátor se obrátil k šéfovi bezpečnostní policie zády. Ten zbledl jako stěna, zejména když zachytil pohled Jacquese Collina, v němž vytušil svůj pád.

„Nevyšel jsem ze své pracovny, čekal jsem na vás, a nepochybujte, že jsem dodržel slovo stejně jako vy,“ řekl pan de Granville Jacquesu Collinovi.

„V první chvíli jsem o vás pochyboval, pane, a možná že na mém místě byste vy uvažoval stejně. Ale pak jsem usoudil, že jsem vám křivdil. Přináším vám víc, než vy mi dáváte. Neměl jste tedy zájem na tom mě oklamat…“

Prokurátor si vyměnil rychlý pohled s Corentinem. Tento pohled, který nemohl Smrtipláchovi uniknout, protože byla jeho pozornost soustředěna na pana de Granville, způsobil, že si poprvé povšiml podivného stařík, sedícího v křesle v koutě místnosti. Bleskurychle varován oním tak břitkým a rychlým pudem, který hlásí přítomnost nepřítele, Jacques Collin si prohlédl neznámého. Na první pohled zjistil, že oči neodpovídají věku předstíranému úborem, a poznal, že jde o přestrojení. V okamžiku oplatil Jacques Collin Corentinovi rychlost, s jakou ho Corentin demaskoval u Peyrada.

„Nejsme sami,“ řekl Jacques Collin panu de Granville.

„Ne,“ odpověděl generální prokurátor.

„A ten pán,“ pokračoval trestanec, „je, nemýlím-li se, starý známý…?“

Učinil krok a poznal Corentina, skutečného a přiznaného strůjce Lucienova pádu. Jacques Collin, jehož tvář byla cihlově červená, na nepatrný okamžik zbledla, skoro zbělela. Měl tak horoucí a zuřivou chuť vrhnout se na to nebezpečné zvíře a rozdrtit je, že se mu všechna krev nahrnula k srdci. Ale zapudil tu divokou touhu a potlačil ji onou silou, která ho činila tak obávaným. Zatvářil se přívětivě a s obřadnou zdvořilostí, kterou si navykl, když hrál úlohu vysokého duchovního hodnostáře, stařík pozdravil.

„Pane Corentine,“ řekl, Jaké náhodě vděčím za potěšení se s vámi setkat, nebo mám snad to velké štěstí, že jsem předmětem vaší návštěvy na generální prokuratuře?“

Údiv generálního prokurátora neznal mezí a chtě nechtě pozoroval tyto dva muže, kteří se octli tváří v tvář. Pohyby Jacquese Collina a tón, jímž pronesl tato slova, svědčily o krizi a byl by rád uhodl její příčinu. Při tomto náhlém a zázračném poznání své osoby se Corentin napřímil, jako když hadovi šlápnou na ocas.

„Ano, jsem to já, drahý abbé Carlosi Herrero.“

„To jste se přišel postavit mezi pana generálního prokurátora a mě?…“ řekl Smrtiplách. „Mám snad to štěstí, že jsem se stal předmětem jednoho z vašich kšeftů, v nichž tak vynikáte? Víte co, pane,“ řekl trestanec, obraceje se ke generálnímu prokurátorovi, „abyste s námi neztrácel svůj tak cenný čas, přečtěte si tohle, to je vzorek mého zboží…“

A podal panu de Granville tři dopisy, které vytáhl z kapsy u kabátu.

„Zatímco si je budete číst, já si s vaším dovolením pohovořím tady s pánem.“

Vyhlídka na postavení

„Je to pro mne až příliš veliká čest,“ řekl Corentin a nechtě se zachvěl.

„Dosáhl jste, pane, úplného úspěchu ve vaší věci,“ řekl Jacques Collin. „Byl jsem poražen,“ dodal ležérně jako hráč, který prohrál své jmění. „Ale vy jste nechal na bojišti pár svých lidí… Je to drahé vítězství…“

„Ano,“ odpověděl Corentin, přijímaje žert. „Jestliže vy jste ztratil svou královnu, já jsem přišel o dvě věže…“

„Copak Contenson, to byl jen pěšák,“ odpověděl posměšně Jacques Collin. „Ten se dá nahradit. Vy jste, dovolte mi, abych vám učinil tu poklonu, vy jste na mou duši neobyčejný člověk.“

„Ne, ne, já se skláním před vaší převahou,“ odpověděl Corentin, tváře se jako profesionální vtipálek, který říká: Když legrace, tak legrace! „Jenže, já mám k dispozici všechno, a vy jste, abych tak řekl, docela sám…“

„Ale, ale!“ řekl Jacques Collin.

„A vy jste málem vyhrál,“ řekl na to Corentin. „Jste nejpodivuhodnější člověk, s jakým jsem se v životě setkal, a viděl jsem jich hodně takových, protože lidé, s nimiž bojuji, jsou všichni pozoruhodní svou odvahou a smělými nápady. Bohužel jsem byl blízkým přítelem nebožtíka vévody Otrantského. Pracoval jsem pro Ludvíka XVIII., pokud vládl, a když odešel do vyhnanství, pro císaře a direktorium… Vy máte formát Louvelův, což byl nejlepší politický nástroj, jaký jsem kdy měl. Ale vy máte vznešenost dokonalého diplomata. A jaké máte pomocníky!… Kolik hlav ke štěstí bych dal za to, abych měl ve svých službách kuchařku té chudinky Estery… Kam chodíte na ty krasavice, jako byla ta, která po nějaký čas zastupovala pro pana de Nucingen tu židovičku?… Já nevím, kde je vzít, když je potřebuji.“

„Ale pane, pane,“ řekl Jacques Collin, „příliš mi lichotíte… Tolik chvály od vás by mi mohlo poplést hlavu…“

„Je zasloužená. Vždyť jste oklamal i Peyrada, takže vás považoval za soudního úředníka!… Však kdybyste nemusel chránit toho pitomečka, mohl jste nám to natřít…“

„Ale pane, zapomněl jste na to, jak se Contenson přestrojil za barevného sluhu a Peyrade za Angličana. Herci mají k dispozici divadelní možnosti. Ale vy jste byl před nedávnem na denním světle tak dokonalý, jak to dokážete jen vy a vaši lidé…“

„No tak co?“ řekl Corentin. „Jsme oba dva přesvědčeni o svých schopnostech, o svých zásluhách. Teď jsme tu my dva úplně sami; já jsem bez svého starého přítele, vy bez svého mladého chráněnce. Já mám teď právě vrch, proč bychom to neudělali jako v *Adretské krčmě!* Já vám podávám ruku a říkám

vám: Obejměme se, a ať už to skončí. Nabízím vám v přítomnosti pana generálního prokurátora plné omilostnění a stanete se jedním z mých lidí, prvním hned po mně, a možná mým nástupcem.“

„Takže mi nabízíte postavení?…“ řekl Jacques Collin.. „Výhodné postavení! Zkrátka mám přejít od brunetky k blondýnce…“

„Budete pracovat v oboru, v němž budou vaše vlohy po zásluze oceněny a odměněny, a můžete jednat, jak se vám zlíbí. Politická a vládní policie má svá úskalí. Tak, jak mě vidíte, jsem byl dvakrát uvězněn… Ale zřejmě mi to neuškodilo. Přitom člověk cestuje. A může být tím, kým se mu zachce… Řídí politická dramata, velcí páni s vámi zacházejí zdvořile… Tak co, milý Jacquesi Colline, co vy na to?…“

„Dostal jste v tomto směru příkazy?“ řekl na to trestanec.

„Mám plnou moc…“ odpověděl Corentin, nesmírně spokojen svým nápadem.

„Žertujete, jste velice schopný člověk, a proto jistě připustíte, že vám nemusím důvěřovat… Zradil jste nejednoho člověka, když vám sám vlezl do pytle, do kterého jste ho pak zavázal… Znám ty vaše slavné bitvy, případ Montauran… případ Simeuse… Jsou to Pyrrhova vítězství špionáže.“

„A vážíte si tady pana generálního prokurátora?“ řekl Corentin.

„Zajisté,“ řekl Jacques Collin s uctivou úklonou. „Obdivuji se jeho skvělému charakteru, jeho ušlechtilosti, a pro jeho blaho bych dal život. A proto bych začal tím, že bych zažehnal nebezpečí hrozící paní de Sérizy.“

Generální prokurátor tím byl zřejmě velice potěšen.

„Tak se ho tedy zeptejte,“ řekl Corentin, „jestli mám plnou moc, abych vás vyrval z toho neblahého postavení, v němž se nalézáte, a vzal vás do svých služeb.“

„Je to pravda,“ řekl pan de Granville, zkoumavě hledě na trestance.

„Svatá pravda? Bude smazána moje minulost a slíbíte mi, že když osvědčím svoje schopnosti, stanu se vaším nástupcem?“

„Mezi dvěma lidmi, jako jsme my, nemůže dojít k žádnému nedorozumění,“ pokračoval Corentin s oním velkodušným výrazem, na který se nachytalo tolik lidí.

„A cena za tuto transakci je zajisté odevzdání oněch tří korespondencí?…“ řekl Jacques Collin.

„Myslel jsem, že není třeba vám to říkat…“

Zklamání

„Milý pane Corentine,“ řekl Smrtiplách s ironií nezadávající v ničem oné ironii, za níž vděčil svému triumfálnímu úspěchu Talma v roli Nikomeda, „děkuji vám a jsem povinen vás seznámit s tím, jakou mám cenu, a s tím, proč je pro vás tak důležité mě zbavit těchto zbraní… Nikdy vám to nezapomenu… Budu vám k službám vždy a v každém čase a místě, abych řekl jako Robert Macaire: ‚Obejměme se!…‘ Já vás objímám.“

Uchopil Corentina tak bleskurychle kolem pasu, že se nestačil jeho objetí ubránit. Smrtiplách si ho přitiskl na srdce jako loutku, políbil ho na obě tváře, jednou rukou ho zvedl jako peříčko, druhou otevřel dveře pracovny a vysadil ho za ně celého rozlámaného tím drsným objetím.

„Sbohem, kamaráde,“ zašeptal mu do ucha. „Dělí nás délka tří mrtvol; změřili jsme zbraně, jsou stejné kvality, stejných rozměrů… Važme si sebe navzájem; jenže já chci být vám roven, nikoli vám podřízen… Jste tak vyzbrojen, že byste mi připadal jako generál *příliš* nebezpečný pro svého pobočníka! Ať je mezi námi příkop. A běda vám, vkročíte-li na moje území!… Říkáte si Stát podobně, jako si lokajové říkají

jménem svého pána. Já se chci jmenovat Spravedlnost. Často se budeme setkávat. Jednejme spolu s důstojností a slušností o to větší, že oba budeme i napříště… hrozní lumpové," pošeptal mu. „Předvedl jsem vám to tím políbením…"

Poprvé v životě si Corentin nevěděl rady a dovolil svému strašlivému protivníkovi, aby mu potřásl rukou.

„Když je to tak," řekl, „domnívám se, že je v zájmu nás obou, abychom zůstali *přáteli*…"

„Budeme každý zvlášť silnější, ale zároveň nebezpečnější," dodal Jacques Collin šeptem. „A tak mi dovolte, abych vás zítra požádal o zálohu na náš obchod…"

„Zkrátka," řekl Corentin dobromyslně, „berete svůj případ z mých rukou a odevzdáváte ho generálnímu prokurátorovi. Stanete se příčinou jeho povýšení. Ale stejně vám musím říct, že jste se rozhodl správně… Bibi-Lupin je příliš znám, už dosloužil. Když nastoupíte na jeho místo, budete žít jediným způsobem, který vám vyhovuje. A nesmírně rád vás tam uvidím… na mou duši…"

„Brzy na shledanou," řekl Jacques Collin.

Když se Smrtiplách vrátil do pracovny, zastal generálního prokurátora za psacím stolem s hlavou v dlaních.

„Tak vy byste opravdu dokázal zabránit tomu, aby se hraběnka de Sérizy zbláznila?…" zeptal se pan de Granville.

„V pěti minutách," odvětil Jacques Collin.

„A můžete mi dát všechny dopisy těch dam?"

„Máte ty tři?…"

„To ano," řekl ihned generální prokurátor. „Je mi hanba za ty, kdo je psali…"

„Dobrá, teď jsme sami; zajistěte dveře a začněme jednat," řekl Jacques Collin.

„Promiňte… Ale Spravedlnost musí především konat svou povinnost, a pan Camusot má rozkaz, aby zatkl vaši tetu…"

„Tu jakživ nenajde," řekl Jacques Collin.

„Vykoná domovní prohlídku v Templu u jisté slečny Paccardové, která jí vede obchod…“

„Najdou tam jen hadry, kostýmy, diamanty, uniformy. Ale přesto je třeba snaživosti pana Camusota učinit přítrž.“

Pan de Granville zazvonil na zřízence a přikázal mu vyřídit panu Camusotovi, aby ho navštívil.

„Tak už to skončeme!“ řekl Jacquesi Collinovi. „Už bych rád věděl, jak chcete hraběnku uzdravit…“

Jacques Collin se vzdává dábského trůnu

„Pane generální prokurátore,“ řekl Jacques Collin a zvážněl, „jak víte, byl jsem odsouzen na pět let nucených prací za zločin padělatelství. Já mám rád svobodu!… Tato láska, jako každá láska, šla přímo proti svému cíli; tím, že se chtějí příliš milovat, milenci se pohněvají. Tím, že jsem uprchl a byl znovu chycen, jsem si odpykal celkem sedm let. Stačí tedy, když mi dáte milost jen na to zostření trestu, které jsem schytal v base… (pardon, ve vězení). Ve skutečnosti jsem si trest odpykal, a dokud se mi nedokáže něco ošklivého, vsadím se, že ani Spravedlnost ani Corentin to nedokážou, měla by mi být vrácena veškerá práva francouzského občana. Když je člověk vyhoštěn z Paříže a podroben policejnímu dohledu, to přece není žádný život! Kam bych mohl jít, co dělat? Znáte mé schopnosti. Viděl jste, jak ta sbírka lstí a zrady, Corentin, přede mnou zesinal strachem, čímž plně uznal mé schopnosti… Ten člověk mě oloupil o všechno! Byl to totiž on, a jen on, kdo bůhvíjak a bůhvíproč zbořil zámek Lucienova štěstí… Všechno to udělali Corentin a Camusot…“

„Jen žádné rekriminace,“ řekl pan de Granville, „a přejděte k faktům.“

„Tak tedy fakta jsou taková: Když jsem dnes v noci držel v ruce ledovou ruku toho mrtvého mladíka, slíbil jsem si, že se vzdám toho nesmyslného boje, který už dvacet let vedu proti celé společnosti. Nemyslete si, že bych vám mohl, po tom, co jsem vám už řekl o svých náboženských názorech, tady přednášet nějaké pohřební řečičky… Zkrátka, za posledních dvacet let jsem viděl rub světa, jeho podsvětí, a poznal jsem, že běh věcí řídí jakási moc, které vy říkáte *Prozřetelnost,* kterou bych já nazval *náhodou, a* moji kamarádi jí říkají *šance.* Každý zlý skutek přivodí nějakou odplatu, ať se jí snaží jakkoli uprchnout. Když má člověk v tomto povolání zápasníka štěstí, trumfy v ruce a je jak se říká na forhontě, buď spadne svíčka a karty shoří, nebo hráče raní mrtvice!… To se stalo Lucienovi. Ten chlapec byl hotový anděl a nikdy nespáchal ani stín zločinu; nechal sebou manipulovat a nikomu v ničem nebránil! Měl se oženit se slečnou de Grandlieu, měl být jmenován markýzem, měl peníze. A pak zničehonic se jedna holka otráví, schová peníze získané za svou rentu, a stavba tohoto tak namáhavě budovaného úspěchu se v okamžiku zhroutí. A kdo nám zasadí první bodnou ránu? Člověk poskvrněný tajnými ohavnostmi, zloduch, který napáchal v tomto světě osobních zájmů takové zločiny, že každý peníz jeho jmění je skropen slzami některé rodiny; Nucingen, který ve světě peněz byl legálním Jacquesem Collinem. Ostatně znáte stejně dobře jako já všechny ty likvidace a trestuhodné machinace tohoto člověka. Všechny moje činy, i ty nejušlechtilejší, budou navždy poznamenány mými okovy. Být míčkem mezi dvěma pálkami, z nichž jedna se jmenuje galeje a druhá policie, to je život, v němž vítězství znamená nikdy nekončící dřinu a v němž bezpečí připadá nemožné. Jacques Collin, pane de Granville, je tímto okamžikem pohřbíván s Lucienem, jehož právě nyní kropí svěcenou vodou a vezou na Pére-Lachaise… Já však potřebuji nějaké místo, kam bych se uchýlil nikoli proto, abych tam žil, ale abych tam zemřel… Za současného

stavu věcí jste se vy, spravedlnost, nehodlal zabývat občanským a sociálním zařazením propuštěného trestance. I když je uspokojen zákon, společnost uspokojena není, její nedůvěra trvá a dělá vše, aby sama sebe ospravedlnila; činí z propuštěného trestance nemožnou bytost; měla by mu vrátit všechna jeho práva, ale zakazuje mu žít v jistém pásmu. Společnost říká tomu ubožákovi: „Nebudeš bydlet v Paříži ani v jejím okolí do takové a takové vzdálenosti, neboť jedině na tom místě se můžeš skrýt!“ A pak podrobí propuštěného trestance policejnímu dozoru. Myslíte, že je možné žít za takových podmínek? Aby člověk mohl žít, musí pracovat, protože z káznice se neodchází s rentou. Dovedete se postarat o to, aby byl trestanec zřetelně označen, poznán, poznamenán, a pak si myslíte, že mu budou jeho spoluobčané důvěřovat, když mu společnost, spravedlnost ani okolní svět nedůvěřují. Odsuzujete ho k hladu a zločinu. Nenajde práci, a je osudově hnán k tomu, aby znovu provozoval své staré řemeslo, které ho dostane na popraviště. A tak i když jsem chtěl přestat bojovat se zákonem, nenalezl jsem pro sebe místo na slunci. Jediné místo je pro mě vhodné: stát se služebníkem té moci, která nás všechny tíží, a když jsem dostal tento nápad, ta síla, o níž jsem vám říkal, se jasně objevila kolem mě. Mám tady k dispozici tři vznešené rodiny. Nemyslete si, že chci vydírat… Vydírání je to nejzbabělejší zabití. Považuji je za zločin ještě hanebnější než vražda. Vrah potřebuje strašlivou odvahu. Trvám na svých názorech; neboť dopisy, které mi zaručují bezpečí, které mi dovolují, abych s vámi takto mluvil, které mne v této chvíli staví… mne, zločin, a vás spravedlnost, na stejnou úroveň, tyto dopisy jsou vám k dispozici… Můžete si pro ně poslat zřízence, a budou mu odevzdány… Nežádám za ně výkupné, neprodávám je! Když jsem je ukládal do bezpečí, nemyslel jsem na sebe, pane generální prokurátore, žel, myslel jsem na možnost nebezpečí, v němž by se mohl někdy octnout Lucien! Když nevyhovíte mé žádosti, mám víc odvahy a jsem víc

zhnusen životem, než je třeba k tomu, abych se sám zastřelil, a tak vás sebe zbavil… Mohl bych s pasem odjet do Ameriky a žít tam o samotě; mám všechny vlastnosti, nutné pro primitivní život. Takovými myšlenkami jsem se v noci zabýval. Váš tajemník vám patrně vyřídil můj vzkaz… Když jsem viděl, že vám záleží na tom, abyste očistil Lucienovu památku, daroval jsem vám svůj život, já vím, je to ubohý dárek! Už mi na něm nezáleželo, připadal mi nemožný v tom světle, které ho osvětlovalo, bez štěstí, které mu dávalo životní sílu, bez toho pomyšlení, jež mu dávalo smysl, bez blaha toho mladého básníka, který byl jeho sluncem, a chtěl jsem vám dát předat ty tři svazky dopisů…“

Pan de Granville nachýlil hlavu.

Abdikace pokračuje

„Když jsem vstoupil na dvůr, nalezl jsem tam pachatele zločinu v Nanterre a svého mladého kamaráda z galejí pod hrozbou gilotiny za nechtěnou účast na tomto zločinu,“ pokračoval Jacques Collin. „Dověděl jsem se, že Bibi-Lupin klame spravedlnost a že vrahem Crottatových je jeden z jeho agentů; není to, jak vy říkáte, dílo Prozřetelnosti?… A tak se mi naskytla možnost vykonat dobrý skutek, využít svých vrozených vloh a dosavadních smutných zkušeností ve prospěch spravedlnosti; možnost být užitečný, místo abych škodil, a tak jsem vsadil na vaši moudrost a vaši laskavost.“

Při pohledu na upřímnou, prostou a naivní tvář tohoto člověka, který se zpovídal slovy bez trpkosti, bez oné filozofie zla, jež ho až dosud činila tak děsivým, bylo možno uvěřit v jeho proměnu. Už to nebyl on.

„Tolik vám věřím, že vám chci být zcela k službám,“ pokračoval s pokorou kajícníka. „Vidíte mě na rozcestí tří cest:

jedna vede k sebevraždě, druhá do Ameriky a třetí na policejní prefekturu. Bibi-Lupin je bohatý. Svoje si odsloužil. Je to úředník s dvojí tváří, a když mi dovolíte, abych šel proti němu, do týdne ho nachytám na švestkách. Když mi dáte místo toho mizery, prokážete společnosti velkou službu. Já už teď budu poctivý. Mám všechny schopnosti, kterých je pro to zaměstnání třeba. Na rozdíl od Bibi-Lupina jsem vzdělaný. Měl jsem možnost vystudovat nižší gymnázium. Nebyl bych tak hloupý jako on, a když chci, umím se chovat. Mojí jedinou ctižádostí je stát se člověkem pořádku a potlačovatelem nepořádku, místo abych byl ztělesněním špatnosti. Už nebudu nikoho verbovat do velké armády zla. Když ve válce padne nepřátelský generál do zajetí, není zastřelen, je mu vrácen jeho meč a za věznění dostane celé město. A tak já, pane, jsem generálem galejí, a vzdávám se… Neskolila mě justice, to smrt mě tak dorazila… Chci teď jednat a žít v té jediné oblasti, která mi vyhovuje. A rozvinu v ní tu sílu, kterou v sobě cítím… Rozhodně…“

A Jacques Collin zaujal pokorný a skromný postoj.

„Mám tedy ty dopisy k dispozici?…“ řekl prokurátor.

„Můžete si pro ně poslat, budou odevzdány osobě, kterou pro ně pošlete…“

„A jak?“

Jacques Collin jako by četl v srdci generálního prokurátora, pokračoval ve stejném duchu.

„Slíbil jste mi, že Calviho trest smrti bude změněn na dvacet let nucených prací. Ne ne, nepřipomínám vám to, abych s vámi uzavřel nějakou smlouvu,“ řekl rychle, když zahlédl pohyb generálního prokurátora, „tento život musí být zachráněn z jiných důvodů: ten chlapec je totiž nevinen…“

„Jak mohu ty dopisy získat?“ otázal se generální prokurátor. „Mám právo i povinnost zjistit, zda jste ten, za něhož se vydáváte. Chci vás bez jakýchkoli podmínek…“

„Pošlete spolehlivého člověka na quai aux Fleurs. Tam před železářským krámkem U štítu Achillova…“

„Dům U štítu?“

„Ano, tam je to,“ řekl Jacques Collin s trpkým úsměvem. „To je můj štít. Váš člověk tam nalezne stařenu, převlečenou, jak už jsem řekl, za zámožnou obchodnici rybami, s náušnicemi a ustrojenou jako bohatá trhovkyně. Ať se ptá po paní *de* Saint-Estéve. Nezapomeňte na to *de.* Ať jí řekne: přicházím od pana generálního prokurátora pro – však vy víte pro co…’ V tu chvíli máte tři zapečetěné balíčky…“

„Jsou tam ty dopisy všechny?“ řekl pan de Granville.

„Vy jste ale mazaný! To své místo jste nezískal pro nic za nic,“ řekl Jacques Collin s úsměvem. „Jak vidím, myslíte si, že bych byl schopen vás zkoušet a dát vám jen čistý papír… To mě neznáte!“ dodal. „Důvěřuji vám jako syn otci.“

„Budete odveden zpět do Conciergerie,“ řekl generální prokurátor, „a tam vyčkáte rozhodnutí o svém osudu.“

Generální prokurátor zazvonil, a když vešel zřízenec, řekl mu:

„Požádejte pana Garneryho, aby ke mně přišel.“

Kromě čtyřiceti osmi policejních komisařů, kteří bdí nad Paříží jako čtyřicet osm menších prozřetelností, nepočítaje bezpečnostní policii, z čehož pochází název *čtyřočko,* jejž dostali v zlodějské hantýrce, protože jsou vždy čtyři na jeden městský okruh, jsou tu ještě dva komisaři, přidělení současně justici a policii pro vykonávání choulostivých úkolů, a v mnoha případech nahrazují vyšetřující soudce. Úřad těchto dvou úředníků – neboť policejní komisaři jsou úředníci – se nazývá úřadem zplnomocněnců, neboť jsou vskutku pověřeni plnou mocí pokaždé a pravidelně tehdy, když je třeba provést domovní prohlídku nebo zatčení. Tento úřad si vyžaduje spolehlivé, schopné a dokonale diskrétní lidi vysokých morálních kvalit, a je jedním ze zázraků prozřetelnosti ve prospěch Paříže, že má stále ještě možnost takovéto povahy

získat. Popis Justičního paláce by byl nepřesný, kdyby v něm nebyla zmínka o těchto jaksi preventivních úřadech, jež jsou nejmocnějšími spojenci spravedlnosti. Neboť jestliže spravedlnost pod vlivem okolností ztratila svůj bývalý lesk a honosnost, je nutno uznat, že získává materiálně. Zejména v Paříži se její mechanismus obdivuhodně zdokonalil.

Pan de Granville poslal na Lucienův pohřeb svého tajemníka, pana de Chargeboeuf. Bylo třeba ho pro tento úkol nahradit spolehlivým člověkem. Pan Garnery byl jedním ze dvou zplnomocněných komisařů.

Pohřeb

„Pane generální prokurátore," pokračoval Jacques Collin, „už jsem vám podal důkaz, že mám svou čest… Dal jste mi volnost, a já jsem se vrátil… Už bude jedenáct hodin… Lucienova zádušní mše končí, za chvíli se průvod vydá na hřbitov… Místo abyste mě posílal do Conciergerie, dovolte mi, abych doprovodil toho chlapce až na Pére-Lachaise. Vrátím se a budu se hlásit jako vězeň…"

„Jděte," řekl pan de Granville laskavým hlasem.

„Ještě slovíčko, pane generální prokurátore. Peníze té holky, Lucienovy milenky, nebyly ukradeny… Za těch několik okamžiků svobody, jež jste mi poskytl, se mi podařilo vyslechnout své lidi… Jsem si jimi jist, jako vy jste si jist svými dvěma zplnomocněnými komisaři. A tak naleznete peníze za rentu, kterou slečna Ester Gobsecková prodala, v její ložnici, až odstraníte pečetě ze dveří. Komorná mě upozornila, že nebožka byla, jak se říká, velice nedůvěřivá tajnůstkářka, a že patrně ukryla bankovky ve své posteli. Ať postel pečlivě prohledají, ať ji rozeberou, ať rozpářou matrace, a najdou peníze…"

„Jste si tím jist?“

„Jsem si jist relativní poctivostí těch darebáků, mě se nikdy nepokusili napálit… Mám nad nimi právo života a smrti, soudím a rozkazuji a provádím svá rozhodnutí bez vašich formalit. Však vidíte výsledek mé moci. Najdu vám peníze, ukradené u pana a paní Crottatových; strčím vám do rukou jednoho z agentů Bibi-Lupina, jeho pravou ruku, a prozradím vám tajemství zločinu spáchaného v Nanterre… To je závdavek!… A vezmete-li mě do roka do služeb justice a policie, budete si blahopřát k tomu, že jste mě objevil, protože budu upřímně tím, čím mám být, a dokáži se úspěšně zhostit všech úkolů, jež mi budou svěřeny.“

„Nemohu vám slíbit nic víc než svou přízeň. To, co žádáte, nezáleží na mně. Jedině král má na podkladě zprávy ministra spravedlnosti právo udělovat milost, a postavení, jež chcete zastávat, vyžaduje jmenování od pana policejního prefekta.“

„Pan Garnery,“ ohlásil zřízenec.

Na pokyn generálního prokurátora vstoupil zplnomocněný komisař, pohlédl na Jacquese Collina znaleckým okem a potlačil překvapení, když pan de Granville pronesl k Jacquesu Collinovi slovo *Jděte!*

„Dovolíte mi,“ odpověděl Jacques Collin, „abych neodešel, dokud vám pan Garnery nepřinese to, v čem spočívá všechna moje síla, abych byl svědkem vaší spokojenosti?“ Tato pokora, tato naprostá upřímnost generálního prokurátora dojaly.

„Jděte,“ řekl prokurátor, „věřím vám.“

Jacques Collin se hluboce uklonil s dokonalou pokorou podřízeného před nadřízeným. Deset minut na to měl pan de Granville v rukou dopisy, obsažené ve třech nedotčených zapečetěných balíčcích. Ale pro důležitost této věci, pro onu zpověď Jacquese Collina zapomněl na slib o uzdravení paní de. Sérizy.

Jakmile se ocitl venku, pocítil Jacques Collin přímo neuvěřitelný pocit blaha. Cítil se svoboden a zrozen pro nový

život. Rychle zamířil od Justičního paláce ke kostelu Saint-Germain-des-Prés. Tam už obřad skončil a lidé kropili rakev svěcenou vodou. Dorazil však ještě včas, aby se mohl křesťansky rozloučit s pozůstatky vroucně milovaného chlapce. Pak nastoupil do kočáru a doprovodil mrtvého až na hřbitov.

Krom zcela výjimečných případů nebo oněch dosti řídkých případů, kdy jde o některého slavného člověka, který umřel přirozenou smrtí, při pařížských pohřbech zástup lidí, kteří původně přišli do kostela, s přibližováním průvodu ke hřbitovu postupně řidne. Lidé mají čas na to, aby se ukázali v kostele, ale každý má svou práci a co nejdřív se k ní vrací. A tak ze smutečních kočárů zbyly plné sotva čtyři. Když průvod dorazil k Pére-Lachaise, za rakví šlo už jen tucet lidí, mezi nimi Rastignac.

„To je dobře, že jste *mu* zůstal věrný," řekl Jacques Collin svému dávnému známému.

Rastignac projevil údiv, že se tu setkává s Vautrinem.

„Jen klid," řekl mu bývalý nájemník z penziónu paní Vauquerové. „Máte ve mně otroka už jen tím, že jste tady. Moje podpora není k zahození, jsem nebo budu mocnější než kdy předtím. Vy jste si šel svou cestou, a byl jste značně šikovný. Ale budete mě možná potřebovat, a já jsem vám vždy k službám."

„Ale čím to budete?"

„Místo abych byl zákazníkem galejí," odpověděl Jacques Collin, „budu jejich dodavatelem."

Rastignac se štítivě odtáhl.

„Kdybyste radši někam zmizel…!"

A Rastignac se od Jacquese Collina rychlým krokem vzdaloval.

„Nikdy nevíte, v jaké situaci se můžete octnout."

Došli k hrobu, vykopanému vedle hrobu Esteřina.

„Dva lidé, kteří se milovali a byli šťastní!“ řekl Jacques Collin. „Teď jsou zase spolu. I to je štěstí, zetlít spolu. Dám se tu taky pochovat.“

Když spouštěli Lucienovo tělo do hrobu, padl Jacques Collin jako podťatý. Omdlel. Ani tak silný člověk nesnesl ono harašení hlíny na rakvi, již hrobníci házeli na mrtvého, aby si pak mohli přijít pro spropitné. V tu chvíli se dostavili dva členové bezpečnostní brigády, poznali Jacquese Collina, popadli ho a odnesli do drožky.

Smrtiplách se dohodne s ‚čápem‘

„Oč zase jde?…“ zeptal se Jacques Collin, když znovu nabyl vědomí a rozhlédl se po drožce.

Zjistil, že sedí mezi dvěma policejními strážníky, z nichž jeden byl právě onen již zmíněný Ruffard. A vrhl na něho pohled, jímž pronikl až do hloubi vrahovy duše a Gonořina tajemství.

„Jde o to, že vás chce vidět generální prokurátor,“ odpověděl Ruffard, „a že jsme vás všude hledali a našli vás až na hřbitově, kde jste málem spadl po hlavě do hrobu toho chlapečka.“

Jacques Collin chvíli mlčel.

„To vás pro mě poslal Bibi-Lupin?“ zeptal se druhého strážníka.

„Ne, to pan Garnery nás o to požádal.“

„A nic vám neřekl?“

Oba strážníci se na sebe podívali a výraznou mimikou se pohledem tázali.

„A jakpak vám ten příkaz dal?“

„On nám nařídil,“ řekl Ruffard, „abychom vás okamžitě našli, že prý budete v kostele Saint-Germain-des-Prés, a jestli už bude po obřadu, že vás najdeme na hřbitově.“

„Generální prokurátor chtěl se mnou mluvit?“

„Možná.“

„To bude ono,“ řekl Jacques Collin, „on mě potřebuje…“

A znovu se odmlčel, což oba strážníky velice znepokojilo. Přibližně o půl třetí vstoupil Jacques Collin do pracovny pana de Granville a uviděl tam další osobu: byl to hrabě Octave de Bauvan, předchůdce pana de Granville a jeden z předsedů kasačního soudu.

„Zapomněl jste na nebezpečí, které hrozí paní de Sérizy. Slíbil jste mi přece, že ji zachráníte!“

„Zeptejte se, pane generální prokurátore,“ řekl Jacques Collin, vybízeje oba strážníky, aby šli dál, „v jakém stavu mě tihle dva pitomci našli.“

„V bezvědomí, pane generální prokurátore, u hrobu toho mladýho pána, co ho pohřbívali.“

„Zachraňte paní de Sérizy,“ řekl pan de Bauvan, „a dostanete všechno, co chcete!“

„Já nechci nic,“ řekl Jacques Collin, „vzdal jsem se na milost a nemilost, a pan generální prokurátor už jistě má…“

„Všechny dopisy!“ řekl pan de Granville. „A vy jste slíbil, že zachráníte paní de Sérizy, dokážete to? Nechvástal jste se jen?“

„Doufám,“ řekl skromně Jacques Collin.

„Tak tedy pojďte se mnou,“ řekl hrabě Octave.

„Ne, pane,“ řekl Jacques Collin. „Přece nemohu sedět v jednom voze s vámi… Jsem dosud trestanec. Když je mým přáním sloužit spravedlnosti, nezačnu tím, že bych ji znevážil… Jděte k paní hraběnce, přijdu tam chvilku po vás… Ohlaste mě u ní jako nejlepšího Lucienova přítele abbého Carlose Herreru… Předzvěst mé návštěvy na ni nutně zapůsobí a uspíší krizi. Prominete mi, že si ještě jednou přisvojím

falešnou postavu španělského kanovníka: ale prokáži jí tím velkou službu!“

„Budu vás tam čekat ve čtyři hodiny,“ řekl pan de Granville. „Musím totiž ještě s ministrem spravedlnosti ke králi.“

Jacques Collin vyhledal svou tetu, která na něho čekala na quai aux Fleurs.

„Tak ty ses vzdal *čápovi?*“

„Jo.“

„Je to riskantní!“

„Ne, dlužil jsem život tomu chudákovi Teodorovi, a dostane milost.“

„A co ty?“

„Já se stanu tím, čím mám bejt! Zase se přede mnou budou všichni třást!… Ale je třeba se dát do práce. Řekni Paccardovi, ať zapřáhne naplno, a Evropě řekni, ať udělá, co jsem jí poručil.“

„To nic není, já už vím, jak na Gonoru!…“ řekla obávaná Jacquelina. „Neztrácela jsem čas a neseděla jsem nečinně!“

„Ať se ta korsická holka Ginetta do zejtřka najde!“ pokračoval Jacques Collin, usmívaje se na tetu.

„To bysme museli vědět, kde je.“

„Dovíš se to od Plavý Manon,“ odpověděl Jacques.

„Do večera ji máme!“ odpověděla teta. „Máš naspěch víc než kohout… Jsou v tom prachy?“

„Chci hned zkraje předstihnout Bibiho-Lupina v tom, co se mu nejlíp povedlo. Kapku jsem si popovídal s tím neřádem, co mi zabil Luciena, a žiju jen pro to, abych se mu pomstil! Dík našemu postavení budeme oba mít stejný zbraně, stejnou ochranu! Potrvá mi několik měsíců, než toho lumpa dostanu. Ale vrazím mu nůž rovnou do srdce.“

„Asi ti slíbil stejnýho psa od svý feny,“ řekla teta. „Ujal se totiž Peyradovy dcery, víš, tý holky, co jsme prodali paní Nourissonový.“

„V první řadě mu musíme sehnat sluhu.“

„To bude těžký, v tom on se asi vyzná,“ řekla Jacquelina.

„Nu co, lidi žijou nenávistí! Do práce!“

Jacques Collin si vzal drožku a ihned se vypravil na quai Malaquais, do pokojíku, v němž kdysi bydlel a který sousedil s Lucienovým bytem. Domovník, velice překvapen, že ho zase vidí, chtěl mu vyprávět o nedávných událostech.

„Vím všechno,“ řekl abbé. „Přes svůj kněžský stav jsem do toho byl zapleten, ale díky intervenci španělského velvyslance mě zase pustili.“

Rychle vystoupil po schodech do svého pokoje, kde z desek brevíře vyňal Lucienův dopis adresovaný paní de Sérizy v době, kdy u paní de Sérizy upadl do nemilosti, poté co ho v divadle viděla s Ester.

Lékař

Ve svém zoufalství Lucien dopis neodeslal, protože se cítil nadobro ztracen. Ale Jacques Collin si to veledílo přečetl a protože všechno, co Lucien napsal, bylo pro něho svaté, založil dopis do breviáře kvůli poetickým výrazům této ješitné lásky. Když mu pan de Granville řekl o stavu paní de Sérizy, tento moudrý člověk si ihned pomyslel, že zoufalství i šílenství té vznešené dámy pocházejí patrně z toho, že dopustila, aby roztržka mezi ní a Lucienem trvala tak dlouho. Vyznal se v ženách, jako se soudce vyzná ve zločincích, a dovedl uhodnout nejtajnější hnutí jejich mysli, pročež ho hned napadlo, že hraběnka patrně připisuje Lucienovu smrt své vlastní příkrosti a trpce si ji vyčítá. Přirozeně že člověk zahrnutý její láskou by si nevzal život. Kdyby se dověděla, že ji přes její strohé chování stále miloval, mohlo by jí to dopomoci k znovunabytí rozumu.

Byl-li Jacques Collin pro galejníky velkým vojevůdcem, nutno přiznat, že byl rovněž velkým lékařem duší. Příchod toho člověka do komnat paláce Sérizových byl zároveň hanbou i nadějí. Několik osob, hrabě, lékaři, bylo v salónku před hraběnčinou ložnicí. Ale aby ušetřil její duši jakékoli poskvrny, hrabě Bauvan poslal všechny přítomné pryč a zůstal tu sám se svým přítelem. Už jen příchod této tajemné a zlověstné osobnosti byl pro místopředsedu státní rady a člena tajné rady citelnou ranou.

Jacques Collin se převlékl. Nyní měl na sobě kalhoty a redingot z černého sukna a jeho chování, jeho pohledy i jeho pohyby byly dokonale korektní. Uklonil se oběma státníkům a otázal se, může-li vstoupit do hraběnčiny ložnice.

„Netrpělivě vás očekává," řekl pan de Bauvan.

„Netrpělivě?… Tak to je zachráněna, vysvobozena z toho strašlivého okouzlení."

Vskutku, po půlhodinovém rozhovoru Jacques Collin otevřel dveře a řekl:

„Pojďte, pane hrabě, už se nemusíte bát žádné tragédie."

Hraběnka tiskla dopis k srdci. Byla klidná, jakoby smířena sama se sebou.

„Tak tohle jsou lidé, kteří rozhodují o našem osudu a o osudu našich národů!" pomyslel si Jacques Collin krče rameny, když oba přátelé vstoupili. „Stačí, když si nějaká panička křivě povzdechne, a obrátí je to naruby jako rukavici! Pro jeden milostný pohled ztrácejí hlavu! Stačí více nebo méně vykasaná sukně, a už v zoufalství běhají po Paříži. Rozmary jedné ženské mají vliv na celý stát! A kolik síly získá člověk, který se jako já dokázal vyhnout téhle dětinské tyranii, této počestnosti, kterou vášeň dovede zvrátit, těmto nevinným zlomyslnostem, těmto divošským lstím? Žena se svou katanskou povahou, se svými vlohami k mučení je a vždycky bude zkázou mužů. Generální prokurátor, ministr, všichni jsou zaslepeni, dovedou všechno překroutit pro dopisy nějaké

hraběnky nebo nějaké holčičky, nebo pro rozum ženy, která bude bláznivější při svém zdravém rozumu, než kdyby rozum vůbec neměla.“ Povzneseně se usmál.

„A oni mi věří,“ říkal si, „řídí se tím, co jim odhalím, nechají mě na mém místě. Budu dál vládnout tomuto světu, který mě už pětadvacet let poslouchá…“

Jacques Collin použil této nesmírné moci, jíž tehdy zapůsobil na nebohou Ester. Měl totiž, jak jsme již mnohokrát viděli, onen dar slova, onen pohled a ony pohyby, jimiž se krotí šílenci, a vylíčil Luciena tak, jako by si byl odnesl hraběnčin obraz s sebou do hrobu.

Žádná žena neodolá představě, že je milována jako jediná.

„Už nemáte žádnou sokyni!“ byla poslední slova tohoto chladného ironika.

Celou hodinu zůstal pak nepovšimnut v salóně. Když přišel pan de Granville, zastal ho zachmuřeného, jak stojí, pohroužen v myšlenkách, jaké znají ti, kdo někdy prožili svůj osmnáctý brumaire.

Generální prokurátor došel až na práh hraběnčiny ložnice a pár minut tam zůstal. Pak se vrátil k Jacquesu Collinovi a řekl mu:

„Trváte na svém úmyslu?“

„Ano, pane.“

„Tak nastoupíte na místo Bibi-Lupina a odsouzenci Calvinu bude zrušen rozsudek smrti.“

„A nepůjde do Rochefortu?“

„Ani do Toulonu, můžete ho zaměstnat ve svých službách. Ale tato milost i jmenování závisí na vašem chování v příštím půl roce, kdy budete zástupcem Bibi-Lupina.“

Závěr

Do týdne zástupce Bibi-Lupina navrátil rodině Crottatových čtyři sta tisíc franků a vydal policii Ruffarda a Godeta.

Výtěžek z renty, kterou prodala Ester Gobsecková, byl nalezen v kurtizánině posteli a pan de Sérizy dal vyplatit Jacquesi Collinovi tři sta tisíc franků, které mu v závěti odkázal Lucien de Rubempré.

Náhrobek, který Lucien objednal pro Ester a pro sebe, platí za jeden z nejkrásnějších na hřbitově Pére-Lachaise a parcela hned pod ním patří Jacquesi Collinovi.

Jacques Collin vykonával svou funkci přibližně patnáct let a v roce 1845 odešel do důchodu.

BALZACŮV DOBRODRUŽNÝ REALISTICKÝ ROMÁN

Lesk a bída kurtizán *(Splendeurs et miséres des courtisanes)*, román na pokračování, jehož jednotlivé díly byly vydány v letech 1838, 1843, 1846 a 1847, je přímým pokračováním osudů Luciena Chardona de Rubempré, jak byly vylíčeny ve Ztracených iluzích, a jeho nového ochránce, galejníka Vautrina (známého již z románu Otec Goriot), vystupujícího v přestrojení za španělského kněze abbé Herreru. Přitom však první část, která vznikala již od roku 1836, předpokládá závěr Ztracených iluzí, napsaný a vydaný o řadu let později! Je to obdivuhodný důkaz tuho, jak živě Balzac před sebou viděl své postavy, jejich osudy a místo v pařížské společnosti, takže mohl psát a publikovat chronologicky pozdější epizody ze života svých hrdinů, zachovávaje přesně jejich charakter, utvářený předchozími prožitky, událostmi a zkušenostní, které zatím existovaly jen v autorově hlavě. První scény na plese a cynicky duchaplné rozhovory žurnalistů z počátku Lesku a bídy kurtizán předpokládají celou historii druhého dílu Ztracených iluzí (který vyšel roku 1839) a celý Lucien z Lesku a bídy kurtizán je nemyslitelný bez dočasné závratné kariéry a tragického pádu tam líčeného a bez setkání s Vautrinem-Herrerou, který ho při pokusu o sebevraždu vrátí životu a strašnými ponaučeními o současné společnosti ho vyvádí ze zbytku mladistvých iluzí; a k tomuto setkání dojde až v závěru třetího dílu Ztracených iluzí, vydaného roku 1843!

Román Lesk a bída kurtizán zaujímá v celku Balzacovy Lidské komedie zvláštní místo. Zdánlivě se vymyká charakteru ostatních románů. Je to román dobrodružný, svým způsobem senzační, v němž důležitou roli hrají náhody, tajemné intriky a nečekané zvraty. Střídají se tu obrazy z vysoké společnosti a ze zločineckého podsvětí, sledujeme činy vrahů a galejníků, jsme svědky policejních akcí a soudního pátrání. Postavy se vzájemně špehují, přestrojují, hlídají se a unikají si. Bylo

právem poukázáno na vztah románu a celé jeho stavby k formujícímu se žánru detektivního, „policejního“ románu. Téměř vůbec se tu nesetkáme s příznačnými Balzacovými dlouhými popisy (prvním je vlastně až vylíčení soudní a vězeňské budovy v třetí části románu), román vpadá doprostřed děje, vyhrocené epizody se střídají a prolínají, opuštěny často v nejnapínavějším okamžiku (do určité míry nese román stále stopy svého původního uveřejňování po částech na pokračování). To všechno však není pro Balzaca samoúčelné. Naprosto to neznamená, že by se byl v letech tvůrčí zralosti vrátil k „černým románům“ svého mládí. Lesk a bída kurtizán má ve skutečnosti málo společného s dobrodružnými romány na pokračování, jaké v těch letech chrlil Alexandr Dumas se svými spolupracovníky nebo Eugéne Sue, autor melodramatických Tajností Paříže. Balzac se chopil dobrodružnosti, protože ji potřeboval k cílům svého realistického umění. Nemohl najít lepšího prostředku, jak zachytit pařížský svět ve všech jeho sférách, jak vystihnout vztahy, které mezi sebou poutají svět legálních lupičů typu bankéře Nucingena a svět galejníků, zákony džungle, které jsou stejné na vrcholcích i v temné hlubině odhalované společnosti.

Dlouhé popisy i předhistorie vystupujících postav, jiný příznačný balzacovský postup, mohou odpadnout, protože jejich funkci plní další romány Lidské komedie, s nimiž je Lesk a bída kurtizán téměř se všemi spjat některým motivem a postavou: s její psychologií a pohnutkami se v nich čtenář již seznámil. Balzacovští statistikové napočítali v Lesku a bídě kurtizán neméně než 155 (!) „vracejících se postav“ onoho kompozičního objevu, na nějž byl Balzac právem tak hrdý a který mu umožňoval v různých románech osvětlovat osudy, charakter a historii týchž postav v různých souvislostech a z rozličných zorných úhlů. Luciena, svět žurnalistů, důvody antipatie markýzy d'Espard k Lucienovi jsme dokonale poznali ve Ztracených iluzích. Vautrina a jeho postavení ve světě

galejníků, ctižádostivého Rastignaka a Poiretovou-Michonneauovou důvěrně známe z Otce Goriota. Špinavé prameny Nucingenova jmění a historii Rastignakových vztahů k baronce de Nucingen, rozené Goriotové, jsou nám známy též z Bankovního domu Nucingen. Historii hanebného sporu markýzy d'Espard, v němž významnou úlohu hrál soudce Camusot, najdeme v Kuratele. S činností Corentina a jeho politické policie nás Balzac seznámil již v Šuanech, chronologicky prvním románu Lidské komedie, odehrávajícím se o třicet let dříve než děj Lesku a bídy kurtizán, i v dalších románech Temná záležitost a Rub současných dějin. Historii miliónů, jichž se nebohé Ester dostane posmrtně dědictvím po strýci lichváři, podává povídka Gobseck. V těchto i v řadě dalších románů Lidské komedie vystupuje i advokát Derville, slavný chirurg Desplein, doktor Bianchon, generální prokurátor Granville, Grandlieuovi a Chaulieuovi, pan a paní de Sérizy, vévodkyně de Maufrigneuse, bezohledný podnikatel-žurnalista Finot a jiní. Ctižádostivá soudcová Camusotová bude jakožto paní Camusot de Marville (její muž bude v té době již soudním prezidentem) v Bratranci Ponsovi příčinou smrti titulní postavy, jejíž miliónová sbírka starožitností zvábí její nenasytnou hrabivost. Atd. atd.

Avšak román, i když je to román dobrodružný a dbá zvláštností tohoto žánru, patří (a bez tohoto sepětí s jinými romány Lidské komedie by to bylo nemyslitelné) mezi mistrovská díla balzacovského realismu. Motivace postav a dějů je balzacovsky založena na společenské podmíněnosti a vnitřní logice střetajících se charakterů.

Tyto tři charaktery, Luciena, Estery a Nucingena, obratně vedeny Vautrinem-Herrerou a dostávajíce se do víru událostí, v nichž důležitou úlohu začnou mít policejní špiclové, rozehrávají napínavé drama, jehož rozuzlení je dávno výslednicí působících společenských sil, vzájemných vztahů a individuálních povah; naznačená možnost výjimečné šťastné

náhody – získání dědictví – tím více podtrhuje zákonitost tragického zakončení. Není možno být skutečně šťasten ve společnosti, v níž člověk je něčím jiným svou vnitřní cenou, svými city, svou krásou a nadáním – a něco jiného musí hrát pro společnost, jíž právě těmito vlastnostmi má sloužit. Tato společnost je Balzacem odhalena konkrétně a s bezohlednou pravdivostí. Jestliže dobrodružné a detektivní romány se začasté odehrávají v sociálním vzduchoprázdnu, u Balzaca jeho agenti, soudci a vysocí hodnostáři nejsou nikdy abstraktními, bezejmennými vykonavateli své funkce, ale mají své konkrétní starosti, touží po kariéře, podléhají rodinným vlivům a klikařským zájmům, jsou jednou z konkrétních součástí celého odhalovaného společenského systému.

Balzac tedy použil kadlubu dobrodružného románu, ale naplnil ho balzacovským obsahem. V zevšeobecňujícím pohledu na společnost, jíž v jejích výšinách i nížinách vládnou zločinci, důležitou roli opět – tak jako v Otci Goriotovi i Ztracených iluzích – hraje postava Vautrina-Herrery, ve skutečnosti galejníka Jacquesa Collina, která spíná tyto tři romány v jeden celek, vytvářející jakousi volně spjatou trilogii celé Lidské komedie. Realisté druhé poloviny 19. století a naturalisté budou Balzacovi vytýkat fantazii, „romantičnost“. Již Flaubert odmítal „nepravděpodobnost“ Balzacových zápletek a Zola proti nim dával za příklad „vědeckého“ realismu Flaubertovu „přesnou reprodukci života, postrádající jakékoli románové prvky“, zobrazující „obyčejnou existenci, běžnou prostřednost života“; z takto chápaného realismu měl být především vyhnán hrdina jako postava prý nadmíru zveličená. Denní pravděpodobnost bude naturalistům synonymem pravdy. Balzac však vytváří postavy silné, nadané vášní a energií, a v jeho velkorysém realismu nelze realistickou typizaci naprosto ztotožnit s šedivým průměrem. Právě postava Vautrina připadala Zolovi výplodem bezuzdné fantazie, „Balzacovou fantasmagorií“.

Není rozhodujícím argumentem pro balzacovský realismus a pro postavu Vautrina, že pro ni existovaly reálné prototypy v čele s Vidocqem, oním šéfem bezpečnosti, který opravdu byl uprchlým galejníkem a po desítkách let byl z policejní služby propuštěn, když vyšlo najevo, že krádež, kterou vyšetřoval, sám zorganizoval. Především jde o motivaci Vautrinovy postavy v balzacovském realismu. Vautrin přichází na scénu vždy ve chvíli, kdy je třeba individuální zkušenosti hrdinů zevšeobecnit, shrnout, pojmout jako dílčí ilustraci k obecně vládnoucím zákonitostem, vystihnout celou filozofii panujících vztahů, celé ono zrůdné předivo legální zločinnosti, které Vautrin do nejmenších detailů prohlédl a svým mladým „žákům“ odhaloval. Měla-li Vautrinova postava v balzacovském realismu plnit tuto úlohu, nemohla být pouhým komentujícím rezonérem. Pro pouhé rezonéry není u Balzaca, kde každá sebemenší epizodní postavička má svůj přesný lidský a společenský charakter, místa. Postava musela mít svůj konkrétní lidský a společenský profil, od galejnické předhistorie až snad po osobní vztahy k mladým svým učedníkům. Určitým předobrazem Vautrina byla již postava Gobsecka, orientovaná však ještě na jediný aspekt – na moc peněz v jejich nejmateriálnější, lichvářské podobě, nikoli ještě v celkovém filozofickém zobecnění celého soudobého světa –, a zvláště postava tajemně všemocného Ferraguse z Historie třinácti, který však byl ještě příliš lidský, a upjat celou duší k citovým vztahům, stal se ne mstitelem, ale obětí. Vautrin nepodlehne, protože se neprodyšným krunýřem obrní proti citům, protože pochopí, že jedině cynismem může jednotlivec v daných společenských vztazích urvat něco pro sebe. Vautrin není jen bystrým komentátorem, ale panující zákony si bytostně osvojil a uplatňuje je s přímostí a otevřeností daleko větší než ti, jejichž společnost je zplodila a kdo je hledí pečlivě skrýt. Neváhá vraždit lásku a zabíjet lidi pro dosažení cíle. Dělá a cynicky říká přímo to, co se ve vznešené společnosti

koná zaobaleně. Je nadán rysy odpornými, ale i svým způsobem přitažlivými – právě pro tu přímost a sílu. Má jakousi nadlidskou a nelidsky ďábelskou schopnost potlačit v sobě všechno lidské a stát se ztělesněním panujícího zla. Silnější tu vítězí, slaboch je pohlcen. Před zákony společenského systému je možno uhýbat, je možno nějaký čas kličkovat, unikat jim, dočasně se těšit z úspěchů a kariéry, až je nakonec člověk sevřen ve spárech pravidel, jež odmítal dodržovat. Je v tom cosi hrozného, tajemného, nepochopitelného. Právě proto bylo možno dobrodružné fantastiky tak vhodně použít k vystižení těchto vztahů.

Román o vztazích mezi policií a trestanci, bankéři a kurtizánami, ministry a soudci vyústí v triumf galejníka, jenž těchto vztahů dokonale dovedl využít, kdekoho měl v hrsti a bylo mu nabídnuto místo šéfa bezpečnostní služby („Vautrinovo poslední převtělení“ je názvem závěrečného dílu románu). V tom, že Vautrin, zradiv své důvěrné kumpány, se „ze zvěře stává lovcem“, jak sám říká, není nic nelogického a protismyslného, jak by se mohlo zdát. Je v tom naopak dovršena logika Vautrinovy postavy. Muž, který v „boji proti společnosti“ dokonale poznal a ovládl její tajné pružiny, nebyl pouhým pozorovatelem a naprosto ne jejím rozhořčeným kritikem, ale jejím dobyvatelem a stal se velmi výrazným *představitelem* její morálky. Současný marxistický kritik André Wurmser mohl právem označit Vautrina za nejtypičtější „individuum individualismu“, za „filozofa individualismu“, a takto vystihl jednotu charakteru Vautrina-galejníka a Vautrina-šéfa policie: „Jeho *Poslední vtělení* uzavírá tuto velikou fresku, která počala sněním *Dvou přátel z* Angoulému, uvedla na scénu tři hlavní moci naší éry, éry kapitalistické: tisk, finance a policii a končí touto lekcí: skutečná hraniční čára neprochází mezi spravedlivým a nespravedlivým, ani mezi dobrem a zlem, a ještě méně mezi policií a zločinci, prochází mezi silnými a slabými.“

Veliká znalost lidí a života, světa zákonů a nezákonnosti, lidských citů a panující bezcitnosti umožnila Balzacovi napsat strhující dobrodružný román, který je velkolepým shrnutím jeho pohledu na celou společnost, které vládnou gangsteři, vzájemně se mezi sebou požírající, společnost, v níž se obchoduje s láskou a s uměním, s úředními místy a s milostnými dopisy, se ctí a se spravedlností.

Jan O. Fischer

Honoré de Balzac

Lesk a bída kurtizán

klub čtenářů

Svazek 530

Z francouzského originálu Splendeurs et miséres des courtisanes, vydaného nakladatelstvím Garnier, Paris 1966, přeložila Eva Outratová.
Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Bohuslav Blažej. Doslov napsal Jan O. Fischer.
Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 4296. publikaci v redakci krásné literatury.
Praha 1985.
Odpovědní redaktoři Jan Binder a Ludmila Dušková.
Vysadila Svoboda, graf. závody, n. p., Praha.
Vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 3, Český Těšín.
29,98 autorských archů, 30,55 vydavatelských archů.
605 22 856
Vydání sedmé, v Odeonu čtvrté. Náklad 82 000 výtisků. 13/32. 01-007-85. Cena váz. 34 Kčs